

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
2024

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

VIII köide
P–S

36. vihik
pägar–rambima

Toimetanud:

MARI-LIIS KALVIK

MARI KENDLA

Raamatu väljaandmist on toetanud

Eesti Kultuurkapital

Autoriõigus: Eesti Keele Instituut, Tallinn 2024

Väljaandja: EKSA

Trükitud AS Pakett trükikojas

ISBN 978-9916-677-81-0

pägar, pägaras *pägar* g -a Kuu HJ; *pägaras* Vän

1. kamakas, pank üks *pägaras kasvab* [juurel] all Vän

2. kännujuurikas *põdra jäi ühe kuuse pägara sisse* kinni Kuu

pägenits → päginits

pägerdüs *pägerdü* s g -kse väikest kasvu inimene *Isa ise kui pägerdüs, aga lapsed nindagu volaskud* Kuu

päginits *päginits* Har/*pägü*-, g -i Urv(*pägü*-), -õ Krl sõraliste jala tagapool asuv väike varvas *pägümitsi mant ol'l är õõrunu* Urv; *egäl loomal om katese päginist* Krl **Vrd** päginits, päkim

päginemä *päginemä* pleekima `rõival *päginess pain* (värv) `ussõ Lut

päginits *päginits* g -i Krl, -e Har(*päge*-)

1. sõraliste jala tagapool asuv väike varvas *tsiu jalal umma nuu?* `väikse sõra *päginitsi?*, *kõkel om päginitsi?*, *lehmil ja lambil* Krl

2. päkk; mõhn *ma lei uma jala lahki õkva päginitse alt; päginitse ala?* `kasvand, küll *ma l'li tuuga hädän; läisi sepäle, sepp ragi kabja alt päginitse liha, sinna ol'l mää sisse tennü?*, *selle ta* (hobune) *likati* Har

Vrd päginits

pägisema *pägisema* HJn Pee onomat kits *pägiseb aina puude kül'les jõe eares* HJn; *kätega näitas ja pägises muðu* (tummast) Pee

pähäl → pähkel

pähe *pähe* Muh Vän Hää Ris VJg Trm, *pähä* Kuu VNg Lüg Vai Mär Kir Han Tor Hää Juu Kod Lai Trv Krk Ran Ote Har, *pehe* Khk, *pehe* Käi, `pähä Plv, `pähhä Vas Se, *piha* Pöi

1. kellegi või millegi asemel; kellekski või millekski peetuna või esitatuna *sippusku müüdi jälle neie kiluje pähä* Khk; *mina toingi* [salapiirituse] *torvamanergu pähä kodu* VNg; *andasin kolme kopkase kahe kümme kopkase pähä* Lüg; *müüvad vana leibä värske pähä* Vai; *kulla pehe ma ostsi* Khk; *Võttis viina piha lonksu penssiini* Pöi; *veki* (kompveki) *pähe võib ää närida* Muh; *Lased ennast viimaks sea pehe maha lüüa* Emm; *müisid kullatud sõrmused kuld sõrmuste pähä* Mär; *kapsa seeme pähe külis, taemed läksid kaaliks* Vän; *tahad midagi alvaste tiha, tiid teise pähä* Hää; *sa tõid mulle seitsme ja poole rublased rahad ja ma võtsin kümne pähä* vasta Juu; *ta viidi varga pähe kinni* VJg; *müis selle tina õbeda pähä ärä* Kod; *võttis seda asja rohu pähä* Lai; *temä tei miu pähä kikk tüki ärä* Trv; *ma arvasi tat selle pähä, aga olli võdrass* Krk; *võit suhkru pähä suuļa* Ran; *rambe olli kuuritsen, mõni lüü rampele kala pähä* Ote; *tei vele pähä* võlga Plv; *mõi vana hobõsõ noorõ pähhä* Vas

2. tõttu, pärast *Monel oo menned nie vanue asjue muistamised unestuksie pähä* Kuu; *sie tüö jäi mul unestuse pähä tegemättä, sie jäi uoletuse pähä* Lüg; *sene pähä tämä tuligi, et saab ilosi laulusi oppi* Vai; *Levad jäid unetes pähe kauaks ahju* Hää; *võeti mehele kruami pähä* Kod

3. (muud juhud) *sij käis kaste pähä* (kaks korda) *siin* Kod; *võit mitmahe pähä* (mitut moodi) *üldä?* Har; *inne ol'ge üts kruut, a no om nel'jä pähhä* (nelja ossa) *lännõ?* Se

pähe *pähe* g *pähkme* Rõu Se *pähkel pähe kasvass lüllü sisehn; pähkmihe sisse lätvä?* *vagla?* Rõu; *sarapuu pähe* Se

pähel → pähkel

pähen *pähen* g *pähk|ne*, -nä Ran Puh Rõn Har, *pähk|me*, -mä Nõo Kam; *pähk|en* g -ne VNg Kad, -nä Vai Lei; n, g *pähknä* Plv Vas Röp, *pähkme* Rõu Vas Se Lut (*pähme*); g *pähknä* Võn, *pähk|me*, -mä Hel TMr Võn Ote San Kan Krl *pähkel pähkne kuor one kova, lüü*

pähes

`aambriga `pääle VNg; `eile mei `läksimo `pähknä Vai; `andse süvvä neile `rõõska `piimä ja `pähknä `terri Hel; nooren iki käesime mõtsan `pähknil Ran; pähend mõestutadass: sehest sile ja `valge, päält kõva ja `kange, põgsin kasvab ja `persen juurik Puh; kui pähen valmiss om, siss tuleb esi lükisse sehest `väl'lä, om illuss vahane kui; `pähkmilt tullime kodu, siss õdagu `lük'seme Nõo; vaali puu maha, siss saad `pähkmä kätte Ote; `pähkne om `tsütsi kasunu, mõni neli viis tükki vahel tsütsin Rõn; tiä `vaal'sõ üte suurõ ossa maha[?], külp[?] tuu külen ol'l pal'lo `pähkmit Kan; timä käve sääl Haabsaarõn `pähknen Har; timahavva um pal'lo `pähkmit Plv; `Pähkme omma[?] ka[?] mõnikõrd suurõ[?] tsäuga[?] Se; `pähken om sarapoul Lei; pähind vaia purda[?] Lut Vrd pähes, pähknes

pähes pähes g `pähke Sa Hi(n pähkes) Rid Saa; pähis g `pähki Muh pähkel ma liha `pähkele Jäm; akkas `pähkid kõpsutama Khk; äi saa veel lüvida, `pähked pole lüdist `lahti Mus; Sügise odra õsumese `aegu, siis sai `pähkel `keidud Kaa; `paljad `pähke lüdid jäänd `tasku Pha; pähes kasub sarabu pial. kui mitu pähest koos on, siis on `pähke sikk Jaa; Peremees `andis [nääripoistele] oort õlut, tüdrukud tõid `pähkid Põi; kellel viletsad `ambad oo, see peab `rõksidega `pähkid puruks tegema Muh; Pähkes aa siis valmis, kut ta kruba seest ise välja lüdid Emm; pähes jo `kange kõva koorega, äi mo ammas aka mette änam `pæle Käi; Päheste jäuks `vöödakse kaelakott `seltsi Rei; ma ole küll `pähkid lüdin Phl; pallu `pähkid selle `põesa peal Rid Vrd pähen

pähh pähh Kuu Jõh Emm Rei Juu Jür VJg Sim Nõo, g pähhi Lüg/ p-/ Krk lastek a. halb, paha Oi kui pähh laps sa oled Rei; Oled va pähh poiss Sim; Kui laits om pähh, siss andass latsele ata-ata Nõo b. halb asi Laps ei `puudu `pähhi Lüg; see on pähh, süлита maha Jür; ära võta seda, sie on pähh VJg; ärä minnä pähhi `sissi Krk

pähis → pähes

pähits pähi|ts (-ts) g -tse, -dse Puh Nõo Võn San V(pähü-) päits `kerkulaalu raamat `panti latsele pähitsede, et vanatoit last ärä ei varasta Nõo; pää om pähitse puul ja jala ommavõ jalutsi puul San; Leib ol'l iks sängü pähitsen Urv; pañni pää jalutsidõ, pähidse pääle juušk vesi Har; laisilõ teitti pähüts jalutsihe, mijsš naasõ ja katõ vähämbä latsõga magasi mäe puul Rõu; surm sais jo pähitseh pilt Plv; timä kai üle pähüde, ku ma `naksi lävest `vällä tulõma Vas; sängü pähütsehe pañni Se

pähka pähka varre kark – Sim

pähkam `pähkam g -i tobu Niid `pähkamid küll seda `val'mis ei tii Hää

pähkama `pähkama Vig Pil, da-inf pähkata Hää, pähata Han Mih näppama, varastama `katsus pähata, kust sai Mih; `pähkab, võtab salaja, ku sa ei näe Hää || pläkutama Selle jutul põle `tolku sihes, see oo muđu `pähkamene Han

pähka|pea rumaluke, tobuke Oli `neuke `pähkapia, et teist `neukest põle leida; Äga `pähkapiad isi aru ei saa, et näd rumalad oo Han

pähka|täkk rumaluke, mitte täisväertuslik inimene põle suur asi, üks pähkatäkk on Pil

pähke- pähkli- See aasta oo pähkeussisi rohkesti sigind Kaa; Siä aide `ääri kauda on `pähkepuid küll Põi; `pähkituum ühna ussiten; see oo nii suur `pähkisikk, seitse pähist ühes koos Muh; Matasma einamal on palju `pähkepuid, säald saab `pähkid korjat Rei

pähkel `pähk|el Hel Kam, g -li R Rak VJg IisK TaPõ, -le Jaa Rei L Ris Kei Juu KuuK Ann TÜR Pai Pee Kod Ksi VIPõ Trv Pst Hls Nõo, -la Kuu Hlj(n `pähk|al) Kaa Emm Käi Lih Mih Aud Hag Rap Kos Amb JMd JN Koe Lai Plt Pil; pähel, -äl g `pähk|li LNg Rid Han Var Tõs KuuK, -le Mar Kul Kir Lih Kse Han HaLo Trv Krk Ran, -lä Tõs Khn Puh, -la HMD HaId Koe ViK(n pähäl); n, g `pähkli TMr San; g `pähkli KodT Võn Har

1. sarapuu vili ega `pähklad nüüd viel `küpsed ole Hlj; minu `ambad ei süö enam `pähkli VNg; tämä `lestib `pähklid `vällä, `kuorib `supludest `vällä Lüg; me käisime `pähklel, seal oli ilus `pähklemets Jaa; akkame `pähklid lüdimä LNg; enni köesid muhulased sii `pähklid `müimes Vig; üks aenuke pähäl oli puu `otses Lih; sai `pähkli küll, sai korjatud suured seljätääved Var; tüdrukud ikke käisid `pähklil Tõs; `Jõulus `pähkläd igänes mehised näridä Khn; lüdi `pähklad siki sehest `väl'la Aud; lähme `metsa `pähklid noppima Ris; mitu pähält on sika sees, `tõmmame nad sikaga tükkis ää Kei; ei minä sua `pähkelt kafti mudu kui tau `vuamrega Juu; ei saand pähält `katki JõeK; sie (kadakas) on juba kõvem `pähkel, seda ei saa `kervega kätte piltl JJn; `pähkled põle jo veel `valmis Tür; kui odra küps on, siis on `pähklad kua `valmis VMr; lapsed, nied tahavad ikke `pähklid krõbistada IisK; `pähkli kuur on kõva, kuare ammussad `katki, ike `ambaga krõks ja krõks; lüü `pähklele `uamriga `piäle, siis suad sisu kätte Kod; vakkade `viisi `kantasse metsäst `pähklid `väl'la KJn; sarap om `pähklit täis Trv; `väikse ussike ollive `pähkle `sisse tükkin Hls; ma lää `pähklit lülütem Krk; pähedel om kõva koore Ran; põgsin kasvab, juurikass taga, noorele mekib, vanale ei meki, to_m pähel Puh Vrd pähē, pähen, pähes, pähkmäss

2. tamme või kastani vili need (metssead) söövad tamme `pähkleid Kul; `kastani päheltege üteltis `juuškjet arstitevet Krk

pähkeline `pähkel|ne g -se pähklikorjaja Pühabe oli arusarapik pähkelisi kuivalt täis Kaa
pähken → pähen

pähke|reet `pähke|reet Jäm Khk Krj VII Pöi, -kreet Käi Rei Phl pasknäär; pähklimänsak `Pähkereet on esimene lind, kes annab `teada, et `pähked on `valmis; `Pähkereet on varesest väiksem - - `kirjud suled Jäm; `Pähkereet on suurem, tume lind, suure nokaga Khk; `Pähkereet, see päheste varas sii põllal Krj; `Metsas on `pähkereet, kena kiri lind, sügise sarabus otsib `pähkid Pöi; `Pähkekreet, see jo va margus - - karjub aga kreet, kreet, kreet Rei; `Pähkekreet kisendab juba sii Phl Vrd pähkerääk

pähke|rähn (lind) `pähke `rähn, `kanged `pähkid `sööma - - alli kiri, kiitsaka `suurune Kär
pähke|rääk pasknäär `pähkerääk, musta-alli kiri, võtab `pähke sika ära, nokib tuuma sihest ära Khk; `pähkerääk, ilusa värviga on küll, sinised tiivasuled Mus; `Pähkerääk räägutab sügise sarapute sihes Pöi Vrd pähkereet

pähkes → pähes

pähke|õhk pasknäär `pähkeõhk - - sedine allirebu, `pähkid võtab puu otsast, paneb aja `peele, väab `samblide ala ka Jäm; va `pähkeõhk on `jälle maribus Khk; See va `pähkeõhk nokib nee pisiksed õunapunnid siit puhas äe Kaa

pähkine `pähkine pähklirohke timahalt om `pähkine suvi Har

pähki|rõks, -õhk pähklimänsak `pähkirõk's - - sarabute seas ta paigal oo; `pähkiõhk_o pisi illeke lind Muh

pähkla|traan pasknäär `Pähklatraan süüb `väiksemate `lindude `poegi ja mune ka; Need `pähkla `traanid kisendavad `mitme `moodise `häälega Kuu

pähkle|naru pasknäär `pähklenaru võtab puu otsast `pähkled - - võtab tuume `väl'la Mär

pähkle|rääg `pähklerääg (lind) – Saa

pähkli- pähkli- `mullu õli `pähkli `aasta Lüg; Ühed `kutsusid `pähklipuust, `teised sarapuust IisR; sarabu `otsas on `pähklasakud Kaa; `pähkle `tuumed on veel `veiksed Rei; `pähklekihnud, vahel seitse kaheksa tükki ühes `kihnus LNg; `Oidrema pool, sial oo `pal'lu `pähkla `metsa Lih; `pähklilüdi, `pähklipüks, kus sees pähel oo Tõs; `pähklepuust saab nõue `vitsu Tor; `pähkletupe sees on `pähkled Juu; `pähklatuumed on veel `väiked HJn; sihi pial kasvab `pähklapuid Koe;

pähkläõhk

sie on paljas`pähklatupp, sies põle pähält`ühtigi Kad; külm võtt kõik`pähkclipuud Kod;`pähklesaak on iä KJn; sij puhass`pähklemõts Krk Vrd pähke-, pähkne-

pähkläõhk pähklimänsak; pasknäär `Pähkläõhk - -`pähkli ta süeb küll; `Pähkläõhk [on] kolõ torõ ljõnd Khn

pähkme → pähen

pähkmäss `pähkmäss g `pähkmä Kam/-h-/ San/-h-/ Urv Krl Rõu pähkel `Pähkmäss kivi pääle?, tõsõ kiviga_pauk pääle? ja om terä käen, `pähkmä terä Urv; ta sarapuü puhm om `pähkmid täüüs Krl; meil üts pini tsälgäss `pähkmä `katski?, siss sei; Kae_no and mullõ kül? ütē kõva `pähkmä purra? pilt Rõu

pähkne- pähkli- `Metsä`einämaiss neid `pähknepuid `kasvas Kuu; `pähknetupp om `siantē rohikas Rõn; timahalt om pal`lu `tühju `pähkne`kuuri, ei olõ? sissu sisehn; mul ol`li ütē `pähknetangi? Har

pähknes `pähknes g `pähkne pähkel Mes oli ige peris küps `pähknes, sel oli ka suur ja magus `tuumes sies; Nüüd_o paras `pähknesse `mennä Kuu Vrd pähen

pähknä → pähen

pähknä|riik `pähknä|riik g - `riigu (lind) – Kuu

pähk|rõõt musträhn Pähkrõõt, suur must rähn, punane ari pääs Hää

pähkä pähkä nätske leib pähkä, nätse ja sehande `pätsus Vil

pähl, pähle pähl Hää Krk; pähle Kuu/`p-/ Hää Saa Äks Plt KJn Vil Krk TLä Kam Ote peale(gi) `olgu `pähle siis Kuu; Käib pähl küla kauda, ajab juttu edesi Hää; sedäviisi mutku ela pähle tasakeisi Äks; aeab pähle oma joru Plt; pakutab pähle kust, aga_i lase `tulla (lehmast) KJn; sij om `siantē põdelik, põde pähl ütē`puhku; ei `keträ kedägi, aja viivitsess näpitse pähle siin Krk; lah_na panna pähle `kartuli miu maa pääle Puh; jooseb pähle edesi-tagasi, `asja midägi ei ole; egä sust kellegi kahju ei ole, koole pähle ärä, saap `pehmit `peijit ja `lämmit `läätsi nalj Nõo; mina es taha minnä, emä ai, et mine pähle Ote

pählimä `pählimä sumpama Sai igä siel merejäl `aeva `pählitud Kuu

pähn pähn g pähnä Hel Nõo Võn Kam Ote V(g päänä, pännä Lei) pärn suur pähn, tuu olna õõsikuss lännu sehest Nõo; suur pähn om ülevän mäe otsan Võn; `kotjami pähnä `äitsmit Ote; liivamaa pääl ei kasu? pähnä?, savi pääl omma?; `häitsess kül_pähn, armõtude `häitsess Har; `poiskõnõ läis `pähnä üless Rõu; vanno `pähni ol`l `mõisa aiah Plv; noorõst pääst ol`l lõhmuss, vanast pääst pähn Vas; mõnikõrd tõiva_`luitsit, kirivit puust `luitsit, pähnäst tettü, kiriväst värmitü; pähnä mett `peetäss kõõ parõmbast Röp; suur pähn, tuud kista ai? Se; pesägi ol`l pähnä pääl Lut

pähnäkene pähnäkene väike pärnapuust lusikas pähnäkene, nuu omma? ka `säantse `puitsõ? `luitsa?, latsilõ ostõti, et tuu ei lää? `katski Röp

pähnäne pähnä|ne Urv, g -tse Võn, -dse Rõu pärnapuust mul `ol`le särände `väikene tsõõrk korv nigu vana `aane pähnäne kauüs Võn; savidsõ? olli? iks kausi?, miä na? pähnäde?, nu olli? livva? Rõu

pährus sassis suled vasta `oksi peäl, naa `pährus see kana Vig

pähü pähü lollpea, tobu Ära_nd ole `seuke pähü Hää

pähä|kääntäv pähä|`kääntäv Kan Urv Rõu, -käänetäv Har Röp Se; `pähä|`kääntäv Plv Se(`pähhä-), -`käändäv Plv Röp, -käänetäv Vas Se(`pähhä-) sõnakuulmatu; kangekaelne taa om sääne pähä `kääntäv `poiskõnõ, ega_taa sõnna kuulõ õi? Urv; tuu om ütē pähäkäänetäv inemine, tuu tege, mia esi taht Har; sannuti tedä ütē voori, sääne `pähä `käändäv läis Plv; Ei

tuud poissi murra, tuu om väega pähäkäänetäv Vas; om üts `pähä`käändäv inemine Räp; sääne `pähhä`kääntäv hopõn, timä nigu kullõ_i sõnna Se Vrd pähäkäändäväne

pähästämä *pähästämä* pehastama puu oo pähäständ, [ei] võta tuld `külgi; märjäst pärast oo kokko `pandud, vili lähäb ikke pähästämä, kui märg oo Mar

-päi Ls katsipäi, pahupäi, paljapäi, purjuspäi, tõesipäi

päi päi Jõe VNg Vai vastutuult tuleb `paadiga `püörata päi, `luhvata Jõe; vene läks päi VNg; piad `oidama päi, et `keula vai perä on `vasta `vonga vai `lainet, `muidu mene vene `kummule Vai

-päia Ls katsipäia, kiigipäia, mitmepäia

päida|uks → päideuks

-päide *-päide* San Har **-pidi** *kuipäide* saat `panda, kas pahepäide vai; ta tege võõripäide `kapla San; ta om `ontlik kõigipäide Har Vrd **päidi**

-päide Ls keskpäide, kesspäide

päide|roog *päide-* Ksi, *päede-* Ran Nõo, *päade-* Krl Har Vas Lut, *päedi-* Puh, *päädi-* Hls pilliroog, hrv muu taim *päideroog* on `kõrge, all on lips Ksi; *Päädiruug*, ruuñ, karune äidse om otsan Hls; *päederuug* kasvab jõe perve pääl, pilliruug `muudu, aga peenemb, obesed söövä tedä Ran; *päedi`ruugu* jo eläjä `kangede söövä Puh; *parts läis päade`ruugõ* `sisse Har; *eläjä`kave järve veereh päade`ruugu* koratõh Vas; *päaderuug* kasuss `hämme paağah, kasuss iuh ni kasuss järveh, järve viereh Lut Vrd **päaderuuh**

päide|uks *päide-*, *päida-*, *päidu-*, *päid-* Lüg Jõh(*päitä-*), *päit-* VNg pooluks `päideuks käib `reie `ukse ies `lahti, suur uks käib tua `sisse `lahti; `suitsu `lasti `päide `uksest `vällä Lüg; *Päitäuks* - - all õli nagu ikke uks on, aga siis pääl õli vaid raam; *Päiduks*, `niisike pisike uks üleväl, kust `lasti `suitsu `vällä `reietuast Jõh

päidi *päidi* Ote Rõn San Urv Rõu Vas Se, *päidi* Jõe Kuu Lüg, *päedi* Kam Ote, *päädi* Nõo Kam Kan Krl Plv Vas Räp Se Lut, *pädi* Ote San Plv Vas (hrl liitsõna järelosana)

1. *pidi* temä `püörab keik juttud teist `päidi Jõe; oli siis `oite vähä [võrku] `kuotud, siis `uetud poiss jalga `päidi, pää ala `päidi `selgä ja `viedud siis sigu `lauta Kuu; *pimedäs* `päidi (pimesi) tieb Lüg; nua laiv, [kui ta paikneb] *põhjast* `lõunede, siss `näütäp `vihma, kuđa muidupäedi om, siss `näütäp tuult; *käänä jak`k* üvipäadi Kam; *langalõime* käivä `pistupäidi Ote; üteldess mõlebid `päidi San; *kaits* `sil`mä hüvipäadi, *kaits* `sil`mä paheldõ Kan; `karvopäadi um kask säläh Plv; om tüvipäadi olõkatuss ja ladvupäadi, *ladva* `alla, ku katat Se Vrd **-päide**

2. suunas, poole *Äigna* jääb `länne `päidi ja *Kresuli* jääb ida `päidi Jõe; *Ega* siit sadu tule, `pilved `aetuvad `lände `päidi Kuu; mäest alasspäidi sõit hopõn virgastõ Rõu

päidikud, päidikäd → päädikud

-päidine Ls edespäidine, kahtapäidine

päid(u)|uks → päideuks

-päie *-päie* **-pidi** siin üteldess `kolmepäie; *sadanu sãlipäie* maha; su majapidamine lää tagasipäie Hel

päie *päie* päike päie läks `looja VII

päie *päie* Rõn San Krl peast nüid ole ma lesäst päie latse suuress kasvatanu Rõn; kel noorest päie poig om lehmäl, tuu üldäss õhvite `nüsmä saanu San; puu palass `tuurõst päie Krl

päie 1. vilja- *Vanal* rihel `ol`li tõsenotsan päiekašt, tõsenotsan `ol`li õlekašt Rõn; *Päieagana* `hauteva? eläjille, lina ja kanepi agana? `iseolõ Räp

2. koorma- *päiepuun* piat iks [koormal] pääl olõmõ San; *päiekabõl* om mõni neli vai `rohkõmb sild pik`k Urv

päiel

päiel → pöial

päielus *päielus* Trv Pst, g -e Hls(*peie-*) pöidla esimese liikme pikkus *üüts päielus om koet* Trv; *sukka 'koeti, siss mõõdeti mitu päielust ärä olli koet* Pst; *päielus om 'päidle jakk, Peieluseg mõõdeti 'amme kaala 'auku* Hls

päie|ors *koormapuu siss kui päid 'veeti ja reht ateti, siss sinna tagumatse 'värjä pääle visati nuu tüürista ja päieorre* Nõo; [välk] *ol'l nii suurõ lahastiku löönu kuusõ küllest, nigu taa päieors* San; *ku 'kuurma 'val'miss saa, sõss võedass päieors - - sõss pandass päänabõl' sinnä_pääle. päieorrõl om sääre luka seen* Urv; *'Kuurma köödete päieorrõga_kõvaste kiinni?* Räp; *päieors um kuusinõ, vöi olla? 'kõonõ, 'minka piisität 'kuurma kini?* Lut

päiges → päike(ne)

päike(ne) *'päik|e g -(e)se* Kuu RId hajusalt eP(n *päike*), Krk/p-/ Puh; *'päike|ne* Amb Koe Iis Trm Plt TMr, *'pääge|ne* Jäm Khk, g -se; *päiges* g *'päikse, päigese* Sa(n *päikes* Kaa) Rei *Päikesesüsteemi keskne täht; päikesepaiste 'päike sabetab, sapp oli 'päikese ies ja taga* Kuu; *'päike 'lõõskab vahest 'enne lagele 'tõusmist, ajab 'samba üless* Lüg; *ilos 'pärtli 'päike oli, ilosad 'ilmad* Vai; *'päike oli veel 'ulka maad ülal, kui 'aksid paadiga 'välja minema* Ans; *mis 'päägese kää viga sirukili uhelda* Khk; *jalad tahaks päigest 'saaja* Kär; *omiku päiges 'tõusis, kui pidid 'möisa 'õues olema* Pha; *Nii erk päiges, vöi mitte vaadatagi* Pöi; *es võta 'päike neid ei, es võta pesu neid (potisinisest)* Muh; *kui 'enne 'päikest 'mindi 'kündma, siis 'lasti ärg 'ingada, ärja 'ingamese aeg oli* Emm; *Tule 'päikse seest vilusse, pea akab muidu valudama* Rei; *lumi akkab sulama, 'päike sojotab tättä* Mar; *pidi korralik 'päiksega ilm olema* Kul; *'Päike läheb pagisse, oome tuleb 'alba 'ilma; kui 'päiksel ratas 'ümmer on, siis tuleb saht ilm* Hää; *'enne oli ike pää ja kuu, no nüid on päike ja kuu* Juu; *päike on päris pime, nõnda pime on kui 'õösse (päikesearjutusest)* Kos; *lase nüüd luomad tulla, 'päike jo 'lõunarinnas* JõeK; *'päike 'ruskab ehk 'vuatab tagasi* KuuK; *seda on saand 'märkida ka, et siis tuleb 'vihma, kui 'päikene 'ästi punaselt 'luoja lähäb* Amb; *ommiku akkas 'päike uueste 'võtma (pleegitama) 'kangaid* JJn; *'päike jo suures 'kõrges, kas tõusete ülesse, ikke magate viel* VMr; *lesib 'päikese kääs* Iis; *päike sulatas 'ange natuke madalamast* Pal; *kui on vahest ratass 'ümber 'päikese, siis üeldasse 'vihma tulema* Äks; *linased 'riided pleegitadi 'valgeks - - 'pändi 'päikese kätte* Plt; *päikest 'uskvet - - 'ütlevet: ma muud ei kummarte kui päikest, elu 'ändjed* Krk; *pühäpäne päiv, väga ilus, vagane 'õhtapuul ja 'päikene paistis* TMr **Vrd** päev

päikes → päike(ne)

päikese- *'päikese varjutus on kuu 'sündimise ajal* Lüg; *siis ku 'päikeseterä 'tõusis, siis õlivad kõik säl rehel* Jõh; *'päiksekiired_o soojad* Khk; *akkavad oomiku vara enne 'päikse 'tõusu 'niitma* Pha; *Mõnes üksikus peres oli 'õues koa 'päiksekell. Paekivi 'peale olid 'tehtud 'numbrid, keskel oli varras, selle vilu 'näitas siis 'numbri 'peale 'aega* Pöi; *Pärast ma 'kuultsi, et olnd 'päikesearjutus* Rei; *piad ei vöi 'päikse kätte 'panna - - saad 'päikse 'pisted* Mar; *lasi 'päikse 'kiirded kõik näo ära põletada* Mär; *Kui sijst 'väl'la 'järsku eleda 'päiksekuma 'sisse läksid, sis sil'mad jäid 'sisse (ereda valguse käes ei näinud midagi)* Hää; *Omiku 'päiksetõusust akati [sõnnikut välja] vedama* Kei; *jumala 'päikse valgus juba 'väl'las* Juu; *pialt 'päikse 'luoja on jo päriselt väl'las koiliblikad* JJn; *me olime 'enne 'päikse 'vieru jo kodu* Kad; *pilu vahelt tuleb 'päikese valgus 'sisse* Iis; *ilus 'päikse 'paistene ilm täna* Äks; *võtän 'päikese 'vännisid siin* Plt

päiklemä *'päiklemä* San/-mel, da-inf *päegeldä* Kam

1. *päevitama mine aid 'viirde innäst 'päiklemä* Kam

2. *läikima 'puhma all 'päikless vašk'maoke* San

päiksene `päikse|ne g -se Kaa PJg päikesepaisteline Sui oli pailu `päiksesi `päevi Kaa

päilik `päili|k g -ku pealik sõnaväes oo - - päilikud ja ülemad Mär

päilik `päili|k g -ku Mus Khn Ris Har, -gu Phl; `päeli|k Vas, g -ku Se, -gu Lut

1. a. päike `päilik paistab Ris b. päikesepaiste istume siia `päilikku Mus; mia lähä `päilikule natuksõ magama Khn; tu_m `vaestõ `laisi sil`mävesi, mia `päilikuga satass; `kärbläse omma_ `päilikun Har; `veitkese ol'l `päelikku, ni jal päiv kattõ ar° Se

2. päikeseline `päilikud ilmad Ris; keväjä `päelik ilm Vas; hüä° `päeligu° ilma° Lut

3. (suvisest kalast) `päiligu `säinad on suured rasvased `säinad, palava pæevaga `püitakse Phl

Vrd päivlik

päiline `päili|ne (-le|ne) g -se Sa Muh Emm Rei(`päilei|ne) L hajasalt Ha Jä VIPõ päeviline Me tegime oma eina `päilistega ära, `suuline oli ka abiks Jäm; kaks vöör `vaimu, ne_o `päilised Khk; teeb `päilestega oma töö ää Kaa; vabanikud läksid `päilisteks Krj; `Päilisi pidasid ikka suured rikkad puumoamehed, kessel omal vähe peret oli Pöi; kui peret põle mitte, siis pead `päilistele `maksma Muh; medel on mütu `päilist Rei; `päiliseks lähad `töole, siis saad päeva `palka Mar; võta sulast-tüdrukud `ühti, võtan parem `päilese Mär; Kibedal tööaal põle päilest kuskilt võtta Han; talbused olid, siis ei `makstud päeba `palka, aga kui `palka `maksti, siis `üeti `päilesed Mih; `võtsin `päilised rukkid `lõikama Tor; `päilene käib `päävade `viisi tüöl Ris; `päilest põld võtta Juu; `päilistele viisin `süia JõeK; `päiliste palgad on suvel `kal`lid JMd; eks rukkil `leikus, vil`ja koristamene, need olid ikke, sai jo `päilesi `kaasa `võtetud, ega neid ei jõund jo inimene üksi Pee; `päilest on väl`läl, `lõikavad rukkid KJn

päilt peast `tuorelt päilt `kanneti [heinad] viest `vällä; kui `jäätanelt päilt paned pada, siis võib `kartuli süä küll Lüg

päiluts päiluts peats Asema päiluts puhas pahupidi `kistud Kaa

-päin Ls isepäin

päindümä `päindümä pead looma rüä° jo nakasõ `päindümä Lut **Vrd** päinemä

päine `päine (p-) g päise (p-) Sa Muh Rei Mar Mär Vig Kse Hää JMd Plt KJn; päene Mär Vig Aud KJn

1. päeval toimuv, tegutsev või tehtav; päevaaegne `päised tembud tulad `öösse `meele, kui paelu rüगतud Jäm; oles `päine aeg olnd, oli öö aeg Mus; Selle päine töö on `jälle `tehtud Pöi; päine uni põle ea üht, inime nii `roidun et; ma palu `andeks omad päised üle `astumised (patud) Muh; see oo kõik see päene töö sii Mär; videviku `aeges naesed `ketrasid okiga, päene töö juba ärä Vig; oh me `vaesed `üüsed orjad, `üüsed orjad, `päised orjad rhvl Hää

2. teatud arv päevi kestev meil oli veel sääl üks nel`ja-viie päine töö Ans; Mustjala kergule oo meitelt tugevasti päine tee Kaa

3. päevaks ette nähtud Päine ports oo sii kottis küll Kaa; kahe `päine toit oli Pha; Siis tõi see sepale päise sööma koa, kessele sepp tööd tegi, ikka oma kolm kõhutäit Pöi

4. ööpäev või liitsõna järelosana teatud arv päevi vana laps on kahepäine Jäm; pime kut päine kassipoeg Ans; `mitme päine ta on juba Khk; paaripäist vassikad äi tapeta VII; vahel `olli laps nõdaline ja kahessapäine, kui ristiti Muh; ristitadi laps ää, kui oli kahe kolme päine Mar; mis üsna pisike oo, see oo vars või siks, mõnepäene Aud; paari kolme päine KJn

päine `päi|ne Kuu, g -se VNg Vai; `päi|ne g -se Khk pealine tuhanda `päine `rahva `parve Vai; kes sii kahe või kolme päist `looma `ilmaskid näind on Khk

päinemä `päinemä Urv Har Lut/-h-/ pead looma mia jakapääväss är `päiness, tuust õks saa viil asi Urv; rüä° jo `päinese°, pia saa vastanõ leib Lut **Vrd** päindümä

-päines

-päines Ls isepäines

-päinest Ls üksipäinest

-päini Ls ainapäini, isepäini, üksipäini

päinil peast *jäi suremise* `pääle, *elus* `päinil *enämb vist nähä en saa* Lüg

-päinis Ls isepäinis, üksipäinis, ükspäinis

päinis peast *surmale* `läksiväd *vihases* `päinis, *eiväd leppined* `enne *surma* Lüg

-päinisse Ls isepäinisse

-päinist Ls üksipäinist

päilpäädi 1. ülepeakaela *üts* [lind] `kapsta *lehe* `vaihhõlõ *ol* `sadanu *päipäädi ja tä_s jõvva_säält* `väl`lä *tulla*? Plv; *viimätsel aol inemise*? *ol* `liva? *päipäädi jumala* `ahdide *siseh, mis viga ellä*? *ol* *pilti* Räp; [läks] *säält rutto päipäädi tarõ ala kõõ nahaga* Se

2. tagurpidi *raamat um päipäädi käeh* Plv

päis päis g *päise* Kul Mär Lih Kse Var Mih Aud PJg Nis, `päisse Muh Vig

1. aia algus *esteks akati päist tegema, siis* `pändi *roikad* `viltu ja *teibad* *koa* Mär; [ta] *kõis parandas omigu selle aea* `päisse *koa ää, mis väräbä kõrbas oo* Vig; *mõni loom* `viskab *värava tikkis* `päisega *maha* Kse; *püstaal oo* `päised, *rõhtaal põle* `tarvis Var; *aea päis - - see tuli teist* `moodi *laduda* Aud; *küla* `kohtes *tegid ulamaid, päisid kõik kohad täis* PJg; *aea päis - - tehti järku ülesse* Nis

2. peakatte põhi *villane riie* `pandi *mütsi* `päissex, *lamba karvad* `rinki; *kikk-kõrva mütsil_o* `sõuke *päis, et ta pähe sünnib; ostis omale punase* `päissegä *mütsi* Muh

-päisa Ls uisapäisa

päisa lausa, üsna *päisa* `tihke *inemin* Lei Vrd *päise*:

päise: *päise, päise* päeva (ajal) RId Jäm Khk Põi Muh Emm Rei Han PJg/-äe-/ Tor Saa Ris Juu JMd Koe VJg Iis Lai Plt Trv Hls Krk Nõo Krl Har Plv päevavalgel; avalikult *päise* `päivä *ajal* *unt tuli vei* `kuera *küläst* Lüg; *Ära* `jampsi *päise* `päeva *ajal* IisR; *päise* *päeva* *ajal* *äi kei varas* `vargil Khk; *Kui raudkivid - - päise* *päeva* *ajal* `päikse *kää on märjad, siis tuleb* `vihma Põi; *Kes siis* `päise *päeva* *ajal* *tõölt ää läheb* Rei; *Mardi obu oli* *päise* *päeva* *aal* *ää varastud* Han; *päise* *päeva* *aal* *inimene magab, kus_si äbi ots* Saa; *päise* *päeva* *aal* *varastati meil saanast pesu* ära JMd; *mõni läks* `vargale *kohe* *päise* *päeva* *aeal* Lai; *mis sä* `müllät *päise* `päevä Trv; *päise* `päevä *varastets* `puhtess *inimen, ja nägijet ei oole* Krk; *kos su müll ja* `mõistuss *om, ku sina läät* `päise *päeva* *ajal* `vargile Nõo; *mul varastõdi* `päise *päevä* `aigu *murru päält* *kirvõss vällä*? Har Vrd *päisi*

päise: lausa, *suisa põdra*? *joosu* `aigu *ei* `pel`gä? *inemist, ta tulõ sul* *päise* *pääle, ku ta sinnu näge* Har Vrd *päisa*

-päiselt Ls poolpäiselt, pühapäiselt, äripäiselt

-päisi Ls tõisipäisi, uisapäisi, ütsipäisi

päisi *päisi* päeva (ajal) Kuu/`p-/ Jäm Khk Pha Kul Mär Mih Tõs Hää Trm, *päesi* Hel Ran, *päisi* Khn *päise* *päeva* *ajal* *Ka* `päisi *päivä* *ajal* *voib kudupank madala* `pääle *langeda ja* `vergu *täis* `panna Kuu; *päisi* *päevaga* *läks* `varga Khk; *kuri* `tehti *valmis* *päisi* *päeva* *aal* Pha; *üsna* *päisi* *päeva* *ajal* `julgeb *seda teha* Mär; *läks* *päisi* `päevä *siit minema* Tõs; *õisi* *kas* *või* *päisi* `päeva *tiku* *tulega* Trm; *päevävarjutuse* `aigu *lääb ilm äkki* *päesi* `päevä *pimesse* Hel; *päisi* `päivä *läits tare* *palama* Ran Vrd *päise*:

päissmädise *hätta me jähime* *see* `oasta *oma* *eina* `tõõga *nõnda* `päissmädis *Jaa*

päistred pl *päistred* *kuprad* *lina* `päistred *ongi* *nied, kus* `siemened *sies on* Vai

päisuma `päisuma *lamanduma* `Viljad *päisuvad* `vihmaga Jõh

päitama `päit|ama Mar Kul Mär Han Var Mih Aud JõeK JMd, -ämä Vai Mar Vig Saa, -eme Hel

1. pead otsa tegema `kuhja `päitämä - - kui kuhi oo `viltu vaond või sedäsi, pannasse `einu `otsa Mar; `päitas tä (sao) teravaks, et vihm `sisse ei lähä Kul; kuhjategija `päitab Mär; Kuhilad peavad päitatud olema, muðu tuul lõhub kuhilad ää Han; `päitama, ühü vihuga `pandi kuhila pia Var; ta `päitas `kuhja, tegi kuhjale pea `otsa JõeK; akka akk `jalgu `päitama JMd || pead looma rukis `päitab, ta luob JõeK

2. uusi pealseid panema `saapad `tarvis `vällä `päitä Vai; `päitab saabast, paneb jälle uued pead `otsa Mar; `saapid `päitama Aud

Vrd peatama²

-päite Ls saarispäite

päitel `päit|el g -le lõngast tutt `kinda `sõltustel on `päitled otsas KJn

päitel → peitel

päiti `päiti päeviti – JJn

päits `päits g `päitsi Trm Kod Pal Ran, `päitse TLä Rõn Lei; `päets g `päetsi Hää Saa Trv Pst, `päetse Saa Hls Krk; `pääts Emm/-ee-/ Hää, g `päätsi Khk(-ee-); `päitse Hel Lei/-ds-/, `päetse Äks KJn, g `päitse; seesü `päetsis Ksi peats laud on `peetsise `pandud Khk; Aseme peets tehti vehe kõrgem kut jäluts Emm; lilled pane ikki `päetsesse surnule Saa; Rahakott õli tal alati `päitsis padja all Trm; paneb jalad `päitsi ja piä `jaltsi Kod; sängi `päitsi puul olid `kõrgemad lavvad Pal; `päitse piäl ei tohi tallata KJn; joogi vesi olli egal pudelig sängu `päetsin Pst; `päetse koit, põhk olli sehen Krk; paremb olna alva `ütire jalutsin, kui ää minijä `päitsin Ran; emä võit `endä sängi `päitses poole `pätsi `leibä ja lõegass sääl Nõo; Rist pandass üks avva `päitsede Rõn **Vrd** pähits

päits `päits Jõe Kuu Hls Krk Hel Puh Krl Plv(-fs), g `päitsu hajusalt eP(päitsi), `päitsu Lüg Jõh IisR, `päidsi Har, `päitsu Kod; n, g `päitsi VNg, `päitse Vai

1. a. lauk, valge laik *Lehiku vasikad olivad keik `päitsudega IisR; lehmäl päits peas Mär; oli tal (härjal) päits `otsas, sis ta sai Päits `üeldud Nis; nii suur päits oli [hobusel] otsa ees, et pool peäd oli `valge Juu b. lauguga või valgepäine veis; sellise veise nimi `Enne oli külas näha `palju `päitsusi IisR; `Päitse, kuhu sa lähäd Vai; Päits andis ännaga `ümber pee Jäm; `päitsul on suur lauk, aga laugul on pisike nagu püüpesa Krj; Päits on metsas Rei; Teised lehmäd tulid koju, aga päits oli vaega Han; päits ja pugu, vao `piäle Tõs; vii `einu `päitsule Kod; kui veke lauk otsa ees, siis oli Lauk. kui suur, otsaesine oli `valge, nägu `valge, siis oli Päits Lai; päits om `päits `pääge ärg Krk; üle `mitma lätt kari kokku, siss om pal`lu `päitsi Har*

2. lauguline või valgepäine päits ärg `üöllä, kel on `kriimuline `õtsaedine Lüg; päits `veisel pale `valge VII; Kena päits vassikas oli Põi; musta päits lehm `olli, mujalt must ja `valge päits `otsas Muh; päits loom, pea `valge ja keha oo must ehk punane Mar; meil oo kaks `seokest `päitsu `kassi Mih; kel üleni `valge pea on, see on päits lehm Juu; need on päitsud luomad JMd; Toomik oli must lehm, pia oli `valge, `valge päits `piaga Äks

3. sõim (inimese kohta) `Uimane päits ei saa `tüägä kudagi akkama Jõh; Igavene vana päits, et ta midagi `meeles peaks Põi; pahur päits sa oled Muh; inime õege päits, sööb paelu Tor; `Keilas olid päitsud, Kloogal kriimud Kei

Vrd päitsik

päitsed pl `päitsed R eP, `päitse M T, `päitse² V(päädse² Kra); gpl `päitsete, `pae- hajusalt eP(päitsese), `päidsete hajusalt eL(päe- Nõo), `päitside Ran Nõo V, `päitse|te Jõh Mar Juu Jür JMd Iis Äks, -de Lüg IisR Hag Har, `päitse Muh Trm

päitsik

1. hrl hobusele pähe pandav kinnisidumis- või juhtimisvahend `päitsed tule paranda VNg; `päitsedel ei õle suu`raudu, rihm on nenä pääl, `õine on all Lüg; pane oboselle `päitsed pähä, `lähmo vähäne `soitama Vai; leheb päitsestega obussi `otsima Khk; Veta päitsed käde, mine too ood koplíst ää Kaa; `ärgadel `ollid koa `päitsed Muh; `päitsed on kurgu alt koos, üks ainus rõhm ja rõhngas Phl; koerale pannasse `päitsed pähe, kis tige koer oo Mar; kui loom müia viiakse, siis pannakse ikke vanad `päitsed, ega neid tagasi saa Mär; `päitsed võivad val`laste all koo peas olla obusel Kse; põln mitte `ranga piäs ega `päitsi piäs Tõs; Võta obõsõl `päitsed pääst ää Khn; `päitsed käivad obusel `üössedel piäs Hag; õle`keermest või köiest punuti `päitsed, see oli sulase töö HJn; ohjad käävad `päitsete `külge JMd; `päitsed on talutamise ja `kinni pidamise jäuks, aga `valjad on sõidu jäuks Kad; lasen teha uvved `päitsed Iis; `päitsed punutasse kua linass, kodo tüü juuren one piän Kod; üks oli kuri täkk, ei saand `päitsid pähä, käis kangval`jastega Pal; kui ketiga `päändi obune `sööma, siis oli köiel kruusik kül`les, see `päändi `sinna päitsete `rõngasse Lai; vanal ajal ol`lid nõörist `tehtud, niid nimetadi päetsetes SJn; laadal pannass kaits `paari `päitsit müügi obesel pähä Krk; päidsete kimp olli aeda pääl Hel; mõni obene es piä `päitsit pään Ran; vanast üteldi, et `suitse suhu ja `päitse pähä Nõo; päidsete kül`len om ratuss, ratussenga `panti obene [pahmamisel] tõsele anna `kül`ge Ote; Inne istutass sälgä ja perän aiass päitse pähä = ahjuluaa valmistamine Kan; varsal oma? `päitse? är lagunu Har; Ei taad `poissi piä, `päitse ei`paela? pilt Rõu; `nahadsõ? ja kabladsõ `päitse? Vas; lappega `päitse? oma? `taadõ`vahtjide jaoss, pero hobõsil kah pandass Röp; päitseid pähe panema ~ ajama ~ saama l. (abiellumisest) `suksutaju one küll, aga `päitse pähä paniju ei ole VNg; Isa ja ema `saaned `poisile `päitsed pähe ajada IisR; Poiss pani tüdrukule päitsed piha Pha; suksutajit om pailu, `päitse pähä panejit ei ole üttegi Trv; elläv `tüirik `ol`li, täl suksutajit ollu, a `päitse pähä `aajat es ole kedägi Nõo; `päitsiid panõ õi, `kiäki, `päähhä Rõu 2. oma tahtele allutama, taltsutama Küll see mees paneb tale `päitsed piha Jäm; mees ep saa sellele mette `päitsid päha aada, nii pöörane naine Muh; meeletu, võiks taale ikke `päitsed pähä `panna Mär

2. okaspäitsed `varsale tehasse `päitsed, `veikesed `naelad `külles Jõh; mis obose varsale ja vasikale pähä pannasse, nee oo nisama `päitsed ja naelad lüüässe väl`lapoole ääre, kui imema akkab, siis `turkab Mar; varsa `päitsed olid, varsale `päändi ninä `peäle naelad, sis vana, j last imedä Juu; varsal `päitse pähän, et imede ei saa Krk; ku `varsa taheti imemäst võörutada, siss tetti varsale serände võru. nagla `lüüdi `sisse ja kablást `päitse `panti võrulle `kül`ge Nõo; naglodsõ `päitse? pandass nõna pääle varsalõ Se

3. (muudest kinnitustest) Oli `tarvis viel - - `potskale `päitsed ja trobid, `lietele `päitsed ja `rihmad Kuu; assi `päitsed, mes `vastu rattud assipaku `ümber käevad Rid; `veski tuuligo võlli `klambrid olid koa `päitsed Mar; tiiba `päitsed `oitsid tiiba `jätku ja tiiba `pal`ki koos Nis

Vrd päitsled

päitsik päitsi|k Krk Puh Röp, g -ku L Ris Koe Iis Plt Pil KJn Hls Plv, -gu Khk Krl, -ke San, -ge Rõu Vas; päitsik g päidsigu Se; päidsi|k Hel, g -ku Hää Krk(-gu), -ke San, -ge Rõu; päetsi|k Hel, g -ku Trv; päedsi|k g -ke Nõo(pää-) Kam; päätsi|k g -ku Kod(päe-) lauguga või valgepäine veis; sellise veise nimi päitsik on laugiga lehm, kellel on `valge lapp `palges Khk; Päitsik, kellel pea päits oo Mar; päitsik jäi `kinni juba, eks teesed ikke `lüpsvad Mär; pea oli `valge, isi punane, siis oli Päitsik Mih; päidsikust saab kõige `rohkem `piima Hää; päitsikul on silmnägu `valge Ris; koer ajab päätsikud taga Kod; anna päitsikulle `juua KJn; päitsikul om juba kauniss suur udar Hls; vitsi päidsik, tule `juuma Krk; must lehm, aga `valge pää nigu lumeäng, kõik` sijõ otsaedine, kutsuti Päädsik Nõo; tolle lehmä nimi om Päitsik Krl;

päidsik ol' pusõldõn sarvõ är^p `murdnu^p Rõu; päitsik saa `varsti `kandma, selle ta om nii ümārik Rāp || sõim (inimesest) sulane päätsik ei mõissa masinass kedāgi Kod Vrd päits²

päitsled `päitsled päitsed – HMd

päit|uks → päideuks

päividus `päividu|s g -kse Kuu Vai päevitus `päividus ei hakka `pääle Kuu

-päivil Ls edisspäivil

päivilde päivilde (-dõ) Hel Har Rõu Plv Vas Se, *päivilde* Plv Rāp päeviti, päevakaupa Vanainemine `panti valla puult `käämä päivilde vai nädäläviisi perest perede süümä ja magame Hel; ta kää päivilde `tüühü Har; siss ol'li ma_päivilde karahn Rõu; vanal ei arvastada_taa tüü tist midāgi - - ku päivildõ tist, sõss tulõ `väega otav Plv; egast talost kävevä latsõ_päivilde karah, kui pal'lo `lehme ol', nii pal'lo `päive käve lafs ütelt talolt järetsellä_karah Se

päivine `päivi|ne VNg Lüg Vai, päivi|ne Kod, g -se; gpl päiviste Se

1. päevane a. päevaaegne `päivised `tembud tulevatta `üöse `miele VNg; `päivine sõit Lüg
b. ööpäev vana õli sene `päivise `lapsega `sõimes sääil siis paos Lüg

2. päikeseline ilm one vahel pilven, vahel päävine Kod

päivis¹ `päivis VNg Kaa Mär Han PJg Hää Trm Plt hädas, kimpus küll mina olen nüüd `päivis, ei tia, `milla saan `valmis VNg; Vana oo eese poisiga igaveses päivis, see on otse karmantsik valmis Kaa; nüüd ma olen `päivis nagu uht aja `nurkes Mär; Küll ma nende lammastega ka päivis olen, muud ei tee kui kippuvad metsa joosma PJg; Mina olen `päivis oma `tervisega Hää; nüüd oled sa alles `päivis Plt Vrd päevin

päivis² `päivis Lüg Jõh Vai päi `Silmäd õlivad `kinni `siutu ja pimedäs `päivis panin ühele `kaasikelle `pruudi `pärjä `pähä Lüg; mehed kisendäsiväd ja `taplesiväd üks `toisega `juobunes `päivis Vai

päivist peast pimedäst `päivist Lüg

päivitama päivitama Muh/päe-/ Ris JMd Koe VJg Sim, `päivit|ama VNg, -ämä Kuu Lüg; päävitama Emm/-eē-/ Iis Trm Kod/-ämäl, (ta) päävidab Khk; päävitama Jõe Jõh/-mma/

1. päikest võtma migä olid `üksigid viess kived, siis olid [hülged] `sinne kive `otsa suvel jüst `suoja `päivägä `sinne `päivitämä `menned küll Kuu; Rünge pēevapool külgis on ea ennast pēevita, kui tuul pēele ei puhu Emm; ma päivitān ennast siin pääva kää JMd

2. päikesepaistest mõjutatud saama nägu voi nina on `päävitānd Jõe; `tomma rädigu `silmile, siis ei `päivida VNg; päiv `parkind `ninda punasest, mõni `ütleb `päävitānd Lüg; meres päävidab nii `kangesti ee Khk; kartul päävitāb ärä, lääb rohelisess, tämä ei `aagi idusid `väl'ja Kod

päivite päivite Kad Ran/päe-/ , `päivite Kuu VNg Lüg Vai, päävite Kod Rāp

1. päevakaupa, päevaviisi emä kävi `päivite tüöl Kuu; `päivite tüöl `käimine, `eiga sie `ninda pali `sisse tuo VNg; tegi `päivite `kauba Lüg; tõine käib päävite, tämäle makseti pääva palk Kod; pääviline, päävite kääse `tüühü Rāp

2. päevastel aegadel Sügüsine kudu kala kävi `päivite madaluje pääl kudemass Kuu; tegi tüöd `üösite ja `päivite Vai

päivitu `päivitu, ppl -mi kõlvatu jutt ajas suust `vällä üvitumi ja `päivitumi Lüg

päivituma `päivitu|ma Kuu, -mma Lüg Vai päikesest mõjutatud saama kui [värvid] õlivad `niskesed `päivitund ja `pliekind, s_nied `värviti ärä Lüg; küll siu nägõ on `päivitund, siä oled `oige ägedä `päivä käes old; sie `riies `päivitu Vai

päivkond

päivkond `päivkond Se; pääva|kond g -konna Khk (umbes) üks päev paljuks päävakonnas teha jõvab Khk; `päivkond, päiv `otsa ol'li söömäldä? Se

päivkonni → päekonni

päivlik `päivli|k g -ku (-gu) Ote Urv Har Rõu Plv Vas Lut

1. **a.** päike Kül_`tämbä om hää ilm, nii illuss `päivlik paist Urv; `päivlik haara_i? `villu (varju) Lut **b.** päikesepaiste marja? `päivliku käen küdsäse, siss ku päiv pääle paist Har; ku `hindäl [kangaid] pleegiti - - teiti likõss ja `paanti `päivlikku Rõu; latsõ? umma `päivlikuh Vas

2. **a.** päikeseline Hauḡ kudõnõss `päivlikõ `ilmuga_haana kandsu `sisse Rõu; ol'l üis pühapäiv minevä `suvvõ, `väega_`päivlik ilm ol' Vas **b.** (iga)päevane kolm `kartulit `karmanin, tuu_ `ol'li timä `päivliku süüḡk Ote; ma kae, kuis ma umma `päivlikku `leibä saa Plv

Vrd päilik:

päivne `päiv|ne g -se Ran Plv päevane tei tüüḡd `päivse (kogu) päevä Ran

päiv|põrõhhõh päikesepaistel tsia? ka `saisva? päivpõrõhhõh; latsõ? jo päivpõrõhhõh Se **Vrd** päävapõrõhhõh

päiv|põrõhhõhe päikesepaistele latsõ? lätsi? ar päivpõrõhhõhe Se **Vrd** päävapõrõhhõhe

päiv|rindõdõ päikesepaistele ku sul külm om, siss `tõmba sinna päiv `rindõdõ Har

päiv|rindõn päikesepaistel mi? `istõ sääl päiv `rindõn Har

päivuma `päivuma päikese käes olema maa tahab `päivuda ja palada; aenad kah tahava - - `päivuda, siss võtab aenad `pehmembäss Ran

päiäts päiäts g -i lühike jäme inimene lühike ja jäme nigu päiäts. na mõlemba om päiätsi Ran

päka- poidla- no midä mies tämä on, tämä on jo pägäpigune Vai; päkapikkused mehed, lühiksed jalad, meeste sokid oo kubemest saadik Mar; veke inimene on nigu päkapikkune vanamees Sim; päk'äjakku `loeti tol'l, `tol'lega mõõdeti kaaltagutsit ja `käisse `värdlit Ran; emä es jätä [kindale] päk'ä`mulku, kodass tõist `värvi langa `sisse Nõo; päk'ämulk `jäeti iks `sisse, kui kinnass ärä `koetu, `võeti nu sil'mä üless ja `koeti jälle päk'k Kam; viis päkä`kuinti pidi meeste sukk pikk olõma inne lõpetamist Kan; na omma sääraitse päkämihe? (vargad), naidõ kätte ei usu? `langa ei? Har

päka|alune tallaalune `Määrigä pägäalused `rasvaga kogu, paremine edesi `jouate nalj Kuu; `juoksis `ninda, et päkkäalused õlivad tulised kõhe Lüg; Päkaalune kõik suur kõva, `korpas Põi; lõin päkaaluse `katki Kei; päkaalune oli valus Lai

päka|piku|mees päkapikk õlen kuuld, et päkkapikkumies tuli `kannu alt lagele ja õppetas `poisi lugema Lüg; `Enne`muisteses juttus elas päkkapikkumies `siene `juure all IisR; mis sa no suurstõlõt muidõ Jaani `vasta, sa olõt muidõ Jaani kõrval nigu päkäpikumiiß Har

päkas päkas Mär Vig(-äs), g -e Nis

1. varandus mul seda vana päkast on Mär; tä ajab sedä päkäst kokko `eesele Vig

2. maias inimene mis sa päkasega änam teed, pani koore `nahka Nis

päkats päkäts Võn; päkäts g -i Ran Nõo Räp lühike inimene päkäts - - looja puuḡld `luuḡdu serände kägärik Ran; `ol'li `sände til'luke miß, nigu päkäts jälle Nõo; vanamehe päkäts Võn

päkeldämmä päk'eldämmä näperdama päk'ä_pedäge_paigal, ma_i_taha_ku_ti_tan päk'eldät Har

***päkerdama** päker|dämä Ran/-k'/, -tem(e) Hls Krk; päkkerd|ama Lüg, -ämä Kuu kohmakalt liikuma või midagi tegema Vahi, kui päkkerdäb `mennä, `katsu, et ise järel `jouad Kuu; midä sa `ninda `kaua sääl päkkerdad, kui `vällä et tule Lüg; päkerde ja sõku, jala nõnda

valuteve Hls; *mis sij vanainimen päkerts sääl* Krk; *edimäld nellä kápä pääl käperdäb, siss nakab päk'erdämä* Ran

päkert(s) *päkert(s)* lühike olend *esi lühik ku päkerts kunagi* Krk

päkim *päk'im* g *pägime* San Urv(-mä) sõraliste jala tagapool asuv väike varvas `lambal, lehmäl, tsial takan kaits `väikest `sõrga, *pägime* San; *Ülepuul `sõrga om lehmäl takan kaits pägimät* Urv Vrd *pägimits*

päkitellemä *päkitellemä* käperdama, näppima *medäs sa nakat jäl naid `puhtõid `rõivõid ummi `mustõ `nappõga päkitellemä* Har

päkitsema *päkitsema* mökitama *jääras -- lööb ema lammastele jalaga külje `pihta, ise päkitseb* Khk

päkk' *päkk* g *päka, päkä* eP eL(*päk'k* g *päk'ä*), *päkka* (-ä) Hlj Lüg Jõh, *pägä* Kuu Vai/n *päkkä/; pekk* g *peka* VMr Iis Trm Kod(-ä), *pekka* Jõe Jõh

1. a. *tallaaluse paksenenud eesosa; kogu tallaalune või jalg päkk ~ pekk on sie, mis `varvaste `ääres jala all* Jõh; *`astus jala päka alt `luhki* Ans; *paise oli mul just päka all* Khk; *Ju `sõnna päka `sisse ikka midagi pistnd on* Pöi; *mul `torkas päka all* Muh; *pind läks jala päkka* Rei; *käib päkke peal* Rid; *ead päkad all, et ta jõuab ikke joosta* Mär; *kui `pal'la päka pääl käid, siss ei kuule `keegi* Saa; *ta päkk oli `kõrge ja ta `lonkas* Jür; *ma tulen `pal'ja päkkadega* HJn; *kas sul on palavik või, et sul nii tulised päkad on* JJn; *`astusin päka `katki* Sim; *`veikse `varva peka all one kõva* Kod; *käis päka pial -- `oidis `kanda üleval* Plt; *temä sõrks jala päkä alt* Hls

b. *piltl (kiirest jooksmisest või põgenemisest) Ans päkkijelle valu* Kuu; *`Poisid -- panid kohe päkkad `välkuma* Hlj; *pane päkad `üidma* Khk; *Poiss tegi päkad* Pöi; *Lasi `jälga, nenda et päkad vilkust* Rei; *Panid minema, et päkad lõid tuld* Han; *pead `katsuma päkad tiha* Hää; *`andis päkkadele valu* Sim; *lähäb nii, et päkad lõövad tuld* Trm **c.** (loomadest) *kuer old `seljällä ja pägäd siis üles `päidi* Kuu; *veis `astund oma päka `luhki* Khk; *päkk oo pehme, egä päkä all `raudu põle* Vig; *koeral, kaasil, lehmäl pekäd* Kod; *raud on obesel all, et päkk maha ei käi* KJn; *obese päka all on koeraliha* SJn; *koeral ja kaasil om päkä kápä all; komp `jalguge obene lääp päkä pääl* Krk; *sõraalune päk'k* Hel; *kaasil_omma_pehme_päkä?* Kan

2. *käepäkk* *'Peugal `väändus, nüüd on `liigutajes kää päkk `haige* Kuu; *`muljus kää päkaga `pähke `katki* Ans; *`pöidla alune kutsutakse kää päkaks* VII; *`ümmer päkä lõöd kõve ja tarid* Tõs; *piopesa oo `keskel, `pöidla ja `väikse sõrme taga `pehmed kohad, need oo päkad* PJg; *päkk, `sõrmi all* Saa; *`pöidla päkk on `pehme koht* Kei; *`lõikasin noaga päka `sisse* JMd; *kilimitu võtad muass kää peka `piäle, `kaldad [vilja] `sarja* Kod; *luisasin vikatit, `tõmmasin päka maha* Ksi; *päkk on pehme koht `peidla pial, osa nigu pihu sees* Lai; *vajuta päkaga* Plt; *peo päka lõigasi ära* Hls || *sõrm; käsi Kaua sa ikka võtad (varastad), õhekorra põletab ikka päkad ää piltl* Pöi; *Aes päkad püsti* Rei; *no olõt õks saanu kõik ummi päkkiga?* Har

3. *pöial vass om päk'ä otsast pik'ä sõrme otsani* Ran; *sa olet päkä piku poisike, egä sa viijl mijs ei ole* Puh; *latsen mul ka `ol'li päk'k suun, ma imesi päk'kä; kui päk'ä jaoss `sil'mi manu ei luy, siss jääp kinnass `kitsass* Nõo; *päk'kä kutsutass täi `tapjass* Kam; *päkk om naiste tollipuu. mõne päkk om suuremb, saa toll' pikemb* Ote; *ega kuimkäblik suuremb suku ei ole kui miu päk'k, aga ärä tä eläp* Rõn; *sai_i tohe_tedä üisindä `aita `usku?*, *tal om päk'k pikemb `sõrmõ (varastab)* Har; *`Kindä päk'k `koetass kolmõ `vardaga, kolm om siseh, neläss juušk `ümbre* Räp; *päk'ä otsa suuru? mijs, `kündre piu? habõna?* (päkapikust) Se

4. (muud juhud) **a.** *erinevate esemete osa pesu küna päka peal pesu tõmmatakse kämarasse, siis ruditakse -- sopp `ästi `väl'la* Mär; *pesu küna taga `otsas oli päkk, sial nüheti ja `pesti* PJg; *kõik `tehti puu `angudega, kahearalene ang oli, kolmas aru oli päkk* Äks; *vikahti päk'k, kost ta*

päkk

kinni `võetass Kan; `laskõ? ta päk'k (ukse linki tõstev osis) ar panda?, muido ei saa? `tarrõgi Rärp; vikahti päkä? (käepidemed) omma_puidsõ? Se **b.** mingi tööriist päkaga löödakse [katus] sileks VII; kabla kokku `laskmise manh om päk'k, tuu, medä peedäss, siss sääl om egä joone pääl uma kabla kirjrd Har; kui puud lahuti, `lүүidi päkäga (nuiaga) pääle Rõu; mis_tud kõõlust rapuú [villa vatkumisel], tuud kutsuti päk'k Se **c.** väike viinaklaas päkäga ahd `viina Ote; `ankõ? päkkega? `liikvat Se

päkk päkk Krl/-k'k/, g päka Saa, päkä Vil M

1. puravik vm seen päkadest tehas `sousti ja seene `putru Saa; päkä, nimä om paksu justkui vana põtsu Trv; päkkel `võetse puu alt ärä Hls; päkäl võta jalg äräde, päkäl `jalga ei süvvä; mis sa nende päkkeg tegem akkat Krk; kõõllatse ihuge päk'ku me es süü Hel; päk'k kasvass kõõ all Krl

2. sõim sa vana päkk Hel; kuradi vanatüdrugu päkk Krk

päkk päk'k käblik päk'k om til'lukõnõ tsirk Kan

päkkama päkkama, da-inf päkاتا VII Põi rookatust tasandama üle päkatud katus on nõnda sile, ei paista korrad VII; Katust peaks `seaste `jälle vähe päkkama, nõnda `välja vajund; Päkkamise lasn oli muidu `sõuke sammu kut ikka katuse lasn, aga `ambad olid ületsepidi Põi

päkkima päkkima, (ma) päki muljuma `taina tükid päkiti kogu ja veeretati Kaa

päkkämä päkkämä Plv, da-inf päkätä Nõo, des-vorm päkäten Har näppama, varastama Seräsit päkkäjid om, kes su endä sil'mä alt päkkäb Nõo; muudku käü päkäten enne, medä `kostki saa päkile vetta? Har; egä tiä `risti joht ette ei heidä?, päkkäss piä är? Plv

päkrimä `päkrimä määrima, mäkerdama Mene siit `päkrimäst, puhasta jalad `puhtast; Küll võib - - laps `hendäs ärä `päkridä, igä päiv pese `kuubi Kuu

päkrämä `päkrämä tatsama Mes sa `päkräd siel `heinäs kaik `maani maha, `kuidas sidä siis `niitädä saab; Laps `päkräb ka `müöde `oue, `ninda et lust nähä Kuu

päkrämüs `päkrämü|s g -kse lohakas inimene On niisugune `päkrämüs, et midägi `puhtusest ei `tiie Kuu

päkräüs `päkräu|s g -kse lühike inimene Sie `päkräüs `viereb `jüskü kerä `müöde maad; Mes merimiest niisugusest `päkräüksest saab Kuu

päks päk's g päksi Trv Krk näru, miski vilets, kehv `väike mehe päk's Trv; na är kohentet, vana päksikse (nõelutud kinnastest) Krk

päkäteme päkäteme seenetama puu päkätev ärä, ku likess saave Krk

***päkätamä** (nad) päkätäväd mökitama kitsed päkätäväd Kod

pälgähüss pälgähü|ss g -se välgulööök Sai veidükese edesi minnä?, ku_käve pälgähüss - - ja sattõ maha? Har

pälim → pälin

pälime pälime korjama, koguma temä päli `endäle `raami kokku Hel

pälin pälin g -a Trv, -e Hel/n -m/ San Krl; pällin g pälinä Hel; pälin, pälim g -ä Har; päli|mess g -me Se; pällin g pälinä Rõu Vas Lut/-ll-; pällüm g pälümä Urv Rõu; pän(n)il g pänil|ä Nõo Võn Kam Ote San, -e San Krl; pänül Võn, pännül (-l) V(g pännülä Rärp Se), g pännilä koirohi (Artemisia absinthium) siin om pal'lu pälimit Hel; villast piab jo `oidma kuevan paegan, tubaku `lehti ja pänilit vahele panema; `pal'lald üits aenuke pännil om jäänu [kasvama] Nõo; pännilä - - `aisva väega, pandass röövastõ mano, et `koisõ ei putuva Võn; mine_pessõ? pälimä maha?, pallu pälimiid om kasuma jäänu? Urv; kui_tu kõtu `aigusõ ol'li, `võeti pänile jahvu ja `jүүdi `sisse Krl; Pälineid keedeti kah, ku_kõtun halu ol'l Har; ega pällüm ka_ks ei kasu? kõhna maa pääl Rõu; pännilä? umma_mõru? Plv; pääle pännilä om viil perämäne

nõu `heitä rõõvass, koh koi seeh, hobõsõlõ `sälgä, sõss kõik koi? `kuulva? tuu higi haisoga är? Ráp; pälüme?, `arstmisõ jaost vil pruugitass Se; suur rõüss, juvass pällünit Lut

pälk pälk Phl Hel, g pälgu Khk; pälk San, g pälg'i (-l-) Hää TLä Kam Plv Vas Se Lei, -ü Har Lut Kra põuavälk pälgud keivad küll, äga sest eed ep tule Khk; `Päl'ki lüüüb, val'mistab `vil'ja Hää; ega pälk midägi `kurja ei tii Hel; pälk pälgib vil'lä valmiss Nõo; vahel nigu pil've vahelt lüüüp `valgelt, toda üteldäss pälk, pillup `pälk'i Kam; ilma pälgüldä ei olõ hää vil'i Har; `pälk'i pill Se; `pälkü hiit, jummal' külb tattõ (seeni) Lut

pälkama `pälkama, da-inf pälgata Khk; `pälkämä, da-inf pälgätä (-l-) Ran Puh Kam Ote, -dä? V(ma-inf -mmä); `pälkäme Hel San välku lööma akab `jälle rihaltse nuki kuhaust `pälkama Khk; kui `pääle `maarja `päevä viil tuld üless `võetess, siss `pälkäb rüäorasse ärä ja ei saa rügi Hel; kui `pälkäb - - `ol'li `taivaviir kõik täis, aga mürin es ole `väega kõva Ran; `pälkämine ol' iks nii sügüsetsen aon, ku vil'lä `ol'li poolõldõ `val'miss saamatõ San; `väega `halv ilm, armõtudõ sattõ `vihma ja `pälgäss, juušk ennede välk väl'gü_takan Har; sügüse `puuldõ `pälkäss, valmistass `viljä Rõu; `täämbä `üüße `väega pälgäss, `kül've `siini Plv || (pleekimisest, ära kuivatamisest) rügä om ar pälgänü?, hääd `leibä saa õi?, ar `pälkäss `säätse kuumaga vil'ä Se **Vrd** pälkima

pälkima `pälkima, (ta) pälgib Hää; `pälkmä San Se, (ta) pälgip Kam, pälgib Nõo

1. välku lööma *Vil'ja val'mistab, ku pälgib Hää; ku pälgib, siss lüüüb `taivaalutse `valgess Nõo; pälgip - - ilma müristämädä Kam*

2. valendama emälepääl om säändse `pälvä lehe San; kerigu toirn jo kavvõndõst `pälküss Se

Vrd pälkama

päkleme `päkleme läiklema ta `õkva `pälkless päivä `vasta, ta om `õkva nigu kullandõ San

pälkvele ilmsiks, teatavaks `viimaks asi `tulli `pälkvele Muh

pällart pällart miski sassis, kohevil *pea nagu_sur pällart `otsas Aud*

pällig → pälling

pällima¹ `pällima, (ta) pällib Kaa Pha mätsima *Sula lumi pällib keik kohad irmsasti ää Kaa; veri `palli `tehti, kápuga sai `veetud ning kápuga `pällis Pha*

***pällima**² `pel'lima, (ta) pel'lib Hää; `päl'mä Lei(-l'nm-), (ma) päl'li Nõo Krl(-ü) Har

1. teenima *ega me muidu ei saa, `piame `pel'lima Hää; Noore piava kah esi nakama päl'mä Nõo; päl'li noh `indälõ kah midägi Krl; käve mõtsan `päl'män, puid `lõikaman; tuu `pälle ja tek'k tüüäd nika surmani Har*

2. teesklima, simuleerima *ta `pälle henele säänest hätä, kroonu pääle minekil tek'i midägi `haigust Har*

pälling `pälling, päll'ig g -u a. lumevaba koht kevadel *pällingu? omma? jo vällän, joba `lõokõnõ laul Har b. kõrgem koht heinamaal timahalt om ni_suur vesi, et ei olõ üttegi päll'ligut niidü pääl nätä? Har*

pälling `pälling Urv Har teenistus *tuu ol'l hää pälling, sääl `pälle neli viis `ruublit pääväl Har*

pällüm, pällün → pälin

pälme `pälme g `pälme lõikamata koht viljas `pälme? jätät `perrä - - tsirbist vai vikatist `putmadõ Urv

pälmik `päl'mi|k g -ku palmik *pruu' tegi tubaka kofi peiule, villane päl'mik ja kaks puudikud õtsan; ple'iti kolme aruga päl'mik, jaki eden õlid punased päl'mikud Kod*

pälmisrätt värvel `püksel pälmisrätt piäl Kod

pälmitämä

pälmitämä *päl'mitämä* palmima naesed *päl'mitäsíd enele suka`paalu* Kod

pälmä, pälnmä → pällima²

pälv *päl'v g pälve* Kan VId(n *pälve* Vas; g *pälve* Rõu) lumevaba koht kevadel *vanast ol'l kari pälve`pääle last - - sõss saadeti jäl tõse pälve`pääle Kan; pälve² umma² nätä², näi joba ütte`pälve Rõu; sääl om jo pälv pal'ass Vas; keväjä tsirkukõsõ² `kääändvä kõik' suu suvvi, pää`päl'vi Se || põlemata koht ale tegemisel `Mur'ti `mõtsa maha² ja teiti `sõõrdu, ku_half aig ol'l, sõss es pala_kõik' hagu är² - - säärest palamada_kotust kutsuti `päl'vess Rõu*

pälving *päl'ving* teenistus – Lut

pälvmä *päl'vmä*, (ma) *päl'vi* Kan Vas Lut

1. jälgima, luurama *ma pälv'vi`perrä, kos_ti`lääti² Kan; käü pääle`päl'vih, koh ma olõ vai mia ma_tij Vas*

2. teenima, vääriline olema *keä`hüüste tege, tuu ar pälv`taiva* Lut

pälümess → pälin

***pämberduma** nud-kesks *pämberdund* pulstuma *`lamba`kaela on paha`niita, vat tä ei pia`paigal ja sie korialune, sie on keik`pämberdund* VNg

pämmakas *pämmak|as g -a tomp, tükk`võeti suur`taina pämmakas ja`oiti alles, niikui leiva tegu tuleb, pannakse`sisse* Kei

pämperas pulstunud *pää`niidad [lambal]`esteks, sie on`pämperas puha, seda ei saa juo`lahti* VNg

pänderdama *pänderdama* Han Kad; *pänderd|am(m)a* Lüg Jõh Vai, -ämä Kuu Lüg *päterdama Küll jo`pänderdäb edesi, ise`riemus ja`lustiline Kuu; mida sie`pänderdad mudase`jalgoga Vai; Mis sa muo jalus pänderdad* Han; *käib üsku jala alused oleksivad ümmargused, pänderdab sedasi`pialegi* Kad

pänderjalg *päterdaja pänderjalg - - vek'e laps, kui akkab`käima* Kad; *mis sa päterdad va pänderjalg, laste`kohta`üeldasse sedasi* Sim; *laps õpib`käima, jüsku pänderjalg* KJn

pändäh kimpus, hädas *pändäh ol'li* Se

pändäst kimbatusest, hädast *är`pässi`vällä viil pändäst* Se

pänil → pälin

***pänk p** *pänkä* varandus *Küll sel vana`poissil sidä`pänkä on* Kuu

pänkimä *pänkimä* tatsama *`Meie poiss igä`pänkib joba vähä; Kes se`ninda`pänkies tule* Kuu

***pänn** kaasaü *pännaga* koor (kartulist) *panin kartulid kõige pännaga`kiema, põld mul`aega neid enam`kaapida* JJn

pännil → pälin

pännima *pännima*, (ma) *pänni* sihipäratult tegutsema; *pusima Sa pännid metsas rinki kõia, ega sedasi kadun looma löia keegi; [Ta] oo küll selle rehkenduse kallal`pännin, aga ei saa`valmis* Han

pännül → pälin

***pänt g** *pändi* Muh; n, g *päntä* Vai märg sitke kamakas, *käntsakas midä siä tied sene`suure lihä`päntägä* Vai; *riided`ollid pändid - -`andis koost ää käristä* Muh

-**pänta** Ls pinta-pänta

päntajalg → päntjalg

***päntama** (ta) *päntab* *päterdama laps`päntab`kõndida juo* Lüg

päntera pulsti *nie [villad] oli`päntera vanutand* VNg

pänteras pulstis *sie [lamba] korialune, sie oli`pänteras* VNg

***pänterdama** imperf (nad) `pänterdasivad tokerdama `talled, nie `pänterdasivad nie [lamba] `küljed ka VNg

pänti pulsti *Ärge mässake takkude sihes, takud lähtvad pänti, kis siis neid veel kedrata soab Han*

päntima `päntima, (ma) *pändi Kaa Muh Han raskelt käima Veib nenda päntides keia, tunneb kohe kaugelt juba ää, kui ta tuleb Kaa; küll `andis enne `pänti, kui ma sõnna sai Muh; Köi iluste, mi_sa pändid; See `päntis kua, ei saan `iaste `köidud Han*

päntis `päntis Kse Han pulstis; *tükkis maa oo nii märg ja `päntis, ei `lahku mette künniga Kse; Tüdriku juused olid naa päntis, et kamm koa läbi ei köin; Villad oo päntis Han*

päntjalg `pänt-, pänt- Kuu Jäm Khk Kaa VII Pöi Muh Mar Vig Kse Han Tor Ris Trm Plt, *pänta- Jür Lai, `päntä- Lüg Jõh, `pändä- Vai*

1. kohmakalt kõndiv olend; *vigase jalaga inimene päntjalg on `raskete `jalgadega Khk; Üks va -- päntjalg oo Kaa; aned oo päntjalad VII; `Sõuke päntjalg soab nüüd `loomadele `vastu; Päntjalg -- tuleb peale `tõntsides Pöi; sa oled va päntjalg, laisa kõimaga Muh; Ta jäi sõjas päntjalaks Mar; inime juhtub olema päntjalg, kudas tohid tale ühelda Tor; päntjalg `raskelt käib, astub pänta-pänta Lai*

2. pätajalg *Väikene päntjalg `pänderdab jo `permandul Kuu; `päntäjalg, `laste `kõhta [öeldakse], `paksud jalad, vahest kukkub Lüg; oh sa va päntjalg, ei akka `käima Plt*

Vrd päntsajalg, päntjalg

pänts¹ `pänts (-i-) Jür Lai, g *päntsu Jäm Tor JõeK Trm KJn Trv, päntsi Khk(-a) Kaa Krj VII Pöi Muh, `päntsi Lüg Jõh(-u), pändsä Nõo Ote; n, g `päntsi VNg kantsakas, kamakas, (sitke) tükk ku akkas `vaalima seda `leiba, `päntsid sai võttada käsitsi `astjast ja `laua pääl `kierada siis Lüg; vill lähäb `päntsu, `talvel on paha `pessa; `vihma `saoga -- rõhub [heinad] `ühte `päntsi kokko Jõh; koiral pänts suus, ep tee, mis see oo Khk; Ma tõi saueaugust suure undisaue päntsi Kaa; Seda [liha] õsna suur pänts veel Pöi; `juused oo igised, `päntsis Muh; suure päntsu `andis mule `seepi Tor; anna sie leiva pänts mu kätte Jür; süö sie suur pänts ära, saad suurema päntsu JõeK; leib läks rikke, jusku üks pänts teenä KJn; Lehm om siia `käännu oma pändsä (väljaheite) Nõo*

pänts² `pänts onomat *pindal oli va's taga, pänts ja pänts [tegi], kui keerutadi Rid*

päntsajalg `päntjalg *mesikäpp on `päntsajalg Jäm*

päntsakas *päntsa|kas Jäm Kaa Rid Kse Koe Iis Trm, päntsa|kas Pöi Muh Jür, g -ka; päntsäk|äs Lüg/`p-/ Mar Tõs KJn, pänsäk|äs Juu, g -ä; pän(t)sa|kas, päntsa|k g -ga Khk*

1. kantsakas, kamakas, (sitke) *tükk Ämm võttas liha `kausi oma `põlvile, `leikas tükkid ja `viskas igäle `päntsäkä `palja `lauvale ette Lüg; poiss tõi suure päntsaga `leiba Khk; kuidas täna ne liha pänsakad nii ruttu lava pealt ää kaduvad Muh; [linnased] naa suured päntsäkäd nagu `turblad Mar; meil oli jo suur pänsäkäs [heinamaad], kuda ta nii ruttu niidetud sai Juu; üks päntsakas `leiba Koe; iä päntsäkä `andis -- `siipi KJn*

2. a. (matsakast olevusest) *Oo ennast nii äbemata jämeks söönd just kut va päntsakas Kaa; On üks igavene laisk inimese pänsakas, midagi äi tee, jäme kut tõrs Pöi; vähike, mägru `suurune kähri koer, päntsa_kodi nehoke Rid b. (kulunud jalanõudest) tal olid päntsäkäd `jalgas, va `pastla päntsäkäd Tõs*

päntsamissi kohmakalt, raskelt astudes *sedasi `päntsamissi käib Jäm Vrd päntsimissi*

päntsima¹ `päntsima, (ta) *pänsib Khk*

1. vantsima, raskelt käima *pänsib äga pühabe `kirkus `keia Khk*

2. pätsima *poisid keivad soos `saue `päntsimas Khk*

päntsima

***päntsima**² (nad) `päntsivad pulstuma nied [hundinuia seemned padjas] `lähväd `päntsi, `päntsivad kokku VNg

päntsimissi raskelt, kohmakalt astudes *sedavisi* `päntsimissi keib Khk Vrd päntsamissi

pänts|jalg `pänts|jalg päntjalg – Khk

pänts|jas `pänts|as g -a VII; `pänts|äs g -ä Juu tänkjjas, nätske `pänts|jas leib VII; *leib on nii* `pänts|jäs, `kerkimata ja `apnemata Juu

päntä¹ kimpu, hätta *sa võit* `sjooga `päntä jää² Se

päntä² → pänt

päntäläd pl `päntäläd kaltsud, räbalad *Mes neid* `musti `päntälü viel `siie `veljäsid Kuu

pänül → pälin

päotama `päotama Plt Pil KJn kisendama, karjuma *mis sa* `päotad Plt; *Koputasin kogemata vaname akna piale, küll see pani päotama* Pil; *Laps panni päotama* KJn

päpp `päpp g `päpa Saa, `päpä eL lastek leib `auka `päppä kah Hls; *läts taht päppä* Hel; *leiväkoorik, latsilõ üteldi päpp* Ran; *päpp om iks leib, sai ei ole päpp* Kam; *imä, anna² mullõ päppä* Kan; *visaku¹ päppä maha², päpp om jumala* `andõ Rõu; *ma anna latsõlõ* `pehmet `päppä Räp; *päpä² ahoh* Se

-**pära** Ls seepära

pära¹ `pära Jõe Hlj S L(-ä) K(-ä); *pera, perä* R Saa TaPõ KJn Vil eL(p perrä)

1. tagumine osa või ots **a.** (paadil, laeval:) achter *tema pidas* `aina *pera, ega* `paati *voind* `poigiti `lassa Jõe; *teine* `naiste`rahvas *laseb neid* `rõnkaid -- ja `kolmas *sis laseb neid* `pullusi, `istub *peräs* Kuu; *perasse tuleb vesi* VNg; *silda on vähä* `korgemal *peräst* Vai; *Isa* `istus *poadi pāras, tüüri vars kää ja* `tüüris Põi; *laeva pära* `olli *lagun; kalad* `lähtvad *pārased* Muh; *Mio võrk piäb puadi pāras olõma* Khn; *eks seda* (paati) *lükata pära pidi ka, kuda tarvis on* Kad; *loodsigu perä* Krk; *poesi* `isteva *kesk venet, kos sai* `aerdega *tõmmata, mina* `iste `taade *venne perä* `pääle Puh; *istu no² sa² taha* `ruuhvõ *perä* `pääle, *ma edepuul sõua* Har

b. (reel, vankril); *ka kori* `enne *olid rie peräd* `kõüest *ehk* `väänētūd `väädist, *pajust ehk* `kaige `rohke**m** *kasest* Kuu; *Vana kossutas ree pāras, poisi kää* *olid ohjad* Põi; *korju olli, kolmekõdarege regi ja perä* *olli taga* kah Pst; *vanast es ole üttegi perä* riij Ran; *mijs* `olli *sää* `vankre *perä* *sehen, pää* *otseke* *li maan; kreslul om* `jälle *pulkest tuju* *perä* Puh; *peni* `tulli *sala* `mahtu *riij* *perä* `taade, *juusk riij* *perä* *taka* Nõo; *Oll lavvudsõ* *peräga* [regesid], *a oll* *niisama leeniga* kah Rõu; *karga² perä* `pääle Räp; *saani perä* *tett* `korgõp, *nigu hüä* `istu² Se

c. (kalapüünistel) *rüsa* `seisab *ikke suvi otsa meress, käia* *teda* `vaatamas, `temmata *pera* `paati, `voeta *kalad* `välja Jõe; `nuoda *pera* *oli* *keik kala täis* Hlj; *kui kalad* `onvata `nielust `merda *mend, siis* -- *ei saa enämb* *peräst* `vällä VNg; *lestad* `lähtavad *nooda pārase* Khk; *mõrra pära* *nii* `raske, *küll sii* *sihes ka* *midagid* *on* Mus; *Taga* *oli* *noodal suur koti* `moodi *pära* Põi; *noodal on* `õlmad *ja pära* Rei; `sjõnna *pārässe* -- *läksid* *räemed* Khn; *ega* *nooda pära* *arvem* *tohe* `olla Vän; *pera jääb* `keskele *ja reied* *kahele* `puole Trm; `nuota *piirati* *kalad* *ja siis* *läksid* *perä* `sisse Kod; *talvenoodal om* *kaits* *tõistku* `süldä *perä* *pikk* Trv; *kui perä* *seen* `olli `kiissu, *siss* *valeti* *nuu* `vennede *maha* *ja* `lasti `jälle *võrk* `sisse Ran; *Nigu_kala* *tul*, *nii* `õkva *mõrra* *suust* `sisse *ja_läbi* *poja* *mõrra* *perä* `sisse Rõu; *atinoodal om* *perä* *keškpaigan* Räp

d. (töö- ja laskeriistadel ning muudel esemetel) *pitkä* *perägä* *võtti*; `lamba *raudadel* *ka* `üelti *ikke* *peräd* Lüg; *puuri pära, misse* `otsa *puur* *saab* `pandud Ans; *Saha* *aisad* *olid* *tamme* *puust* *koolutud* *pāradega* Põi; *lamba* `routel *on* *pära* Rei; *Tie* *viglalõ* *uus* *pärä* Khn; *lammaste* *raudad* *olid* *nagu* *käärid, aga* *laiad* *pārad* Aud; *mõõga* *pära* Tor; *oherdi* *pära, selle* *otsas* *kaba* Ris; `võime *keel* *on* *luku* *sees, pära* *on* *pios* Nis; *pāradega* *aesad* *olid* *ennemuiste* *puu* `assidega

`vankrel Hag; `lambarauad - - päradest [hoiad] ja siis võtavad `villa `sinna vahele kriuh ja kriuh Amb; võtab püssi õtsass `kiinni, võta perä puult; võta tangi perädess `kinni ja `tõmma naal `väljä Kod; püssi peräga lõi KJn; võti läits perä mant katik Krk; [jäin] ohja perä `sissi tõist `jalga piti Hel; esi tetti iki ilusad ohjad, tetti rihmust ja langust perädega ohjad Ran; ma olli joba kolme `kümne `aastane, ku `vehmrele raud perä `panti Nõo; ussõ hingõ perä om `kaitski, ei saa ust ette panda? ennegu `vastõ hingõ tuut Har; püssä perä ja püssä kikass Se e. (kindal, käisel) `kinda perä, sedä võib ka `kolmes `mustris tehä Jäm; kainupaigad [tehakse] särgi `käise päräse, et kää ouk laiem on Jäm; Kinda pera tehase teine silm teist pidi Trm; `käise perä om ülearu lai lõigat Krk; ma alusta täl `kinda perä üless, siss ta esi kuab Nõo; Perälapi_`paanti kah, sõss om käüss - - peräst laemb Urv; vanast ol'li_naištõ `hammil maagõlise_`käuusse perä? Plv f. (kehaosadel) `Kurgulae perä on tagapuol `kurgulage Lüg; Keele pära punane ja nii `aige Põi; korra akka aegutama, aeguta lõua päräd oagist ää Juu; mõni kõneleb kiäle peräga ja kurgu põhjass Kod; sel naesel om ää perä (tagumik) taga Trv; kurgu perä om kahre Krk; juuss `ol'li käänetu ants `kupilide, serände sõõr `ol'li siin lagipää pääl, siin `kukru perä pääl Nõo; lehmä keele perän om mulk, tuu om `uhtõid täüs lännü? Har; keä sal'liss baabat ka? jämehe peräga (tagumikuga), a mõni sal'lei Lut g. (ahjul) ruobil suur pitk va's taga, et ahju peräle ulatab Kod; ahju perä alles liigutamata (tagumised tukid on segamata) KJn; pürruulu riit olli periss ahju perä pääl Krk; mia ai üitskõrd tuha `taade ahju `perrä Nõo; veidü? puud om pant, ahju perä om must Har h. (muudel juhtudel) Seda_p tea, kus `põrgu päräs see [mees] nüid on Põi; tano perä om vallalõ Kan; tulõ no_perä poolõ, mis sa taha lävesoolõ `saisma jäät Har; mul jutusõ raamat ol'l peräst (seljast) vallalõ Vas

2. põhi jõe osjad kasuvad järve peras Saa; vanast olliva ümäriku peräga paa Nõo; koti peräl om veidikõni terri jäänu? Krl; sa_`kõrbõt taa pudru paa `perrä, ku_sa nii suurõ tulõ tiit; sääil omma nuu igävetse ilma peräldä lätte?, sinna ei `julgu `kiäki `sisse mimmä? Har; Ku_`kül'g kiinni_sai, sõss `naati perrä kudama (sarjast); taa [loom] um sääne peräldä, süü ja säälsamahn um tühi jäl? Rõu; `laatka om lavvust tett, lavvunõ perä all Vas; mõnõl [klaasil] om süvä perä, a mõnõl om tasanõ Se; sõgla perä `paanti manu, ummõldi kesvä `niidsiga Lut

3. riismed, üle- või järelejäanud osa; põhja vajunud paks või soga `kaljal on pära Hlj; `leelse pära sehes `lähtvad õte `valgeks nõud Muh; Seebi pärä oo paksem kui seep ise oo Mar; lähme pulma pära veel `saama Mär; värvi pärä veel järel, pistan veel ühü ässa `sesse Juu; siäbi perä pargib peso ärä Kod; õlle perast tihasse `kal'la Äks; seebi pärä, see on `niukene pruunakas, vahest on ta - - vedel, aga teinekord on niisugune nigu sül'di `taoline Plt; kohvi perä Hls; mea ole iki lipe peräge `mõsken Krk; nüid om ää mõsu perä, om ää põrmandut `mõske; mia ei taha su perä, võta lürbi esi ärä; siss `tuud'i meele ka `peie perä Nõo; eelä jäi lipe peräd üle Kam; siijõ om muidu illuss saanu, perrä om enne võidukõsõ `põhja jäänü San; tõnõkõrd om mõni pañgi täüs tuud [taari] perrä, perä pandass lehmile; Ku es jõvva suppi är_süvvä? ütekõrraga?, sõss ku jäi ütte üle ja jäi tõist üle, sõss olli_`kõik' perä_kokko lämmistedü? Urv; võta taa lipõ perä, kalluda `kapstamaa pääle Har; juvass päält är_tuu taar, perä pandass `tseolõ ja eläjille; pühapäävä õdaguss ol'li_sakõ_`kapsta? ja noidõ perä teiti ijspäävass vedeläss, `keeti `kartold `sisse; Kellel um, toolõ andass, kellel ei olõ?, tuul `võetass perägi käest är? Rõu; hää pudõr küll `ol'le, a ma? es süü? toda, ma lastõ perrä es taha? Plv; Küläliste `aigo saiva? ka latsõ? küläliste perä? `hindälle Rärp; mahla perä, sakõ `kõik' `valgõ ku pudõr Se || (pärandusest) surnu perä ja naise vara, nendeg ei saavet rikkass; mis sea ka surnu peräss sait Krk

4. hrl pl kõlu vm tuulamisele järelejäanud sodi `vilja perad `sarja all `lähvata `pahma saba VNg; `kaura peräd `anneta kanudelle Lüg; Perad pühiti `tuulamise järel kohe eri `unniku,

pära

`luomidelle `anti IisR; Päräd tehakse `veega pehmeks ja pannakse kiha `sisse Kaa; rugi põhust tuleb see pära Pha; Vilja `tuulamisel jähi paks pära kord rihaltse parandale Pöi; pärad said `jälle `oostel `pandud, sai jälle kotiga pähä `pandud `süia Mih; alumesi saab ikki jahvatada viil, aga nii kõige sañdemad, nii saavad päradeks `pantu Hää; tuulutamese aal tuule `alla jäävad `kerged perad Vil

5. a. (millestki viimasest) perä raha and opetajale Puh; ma küdsäsi perä liha ärä, nüid mul enämb liha ei ole Nõo; no_m ots käen, perä peon Har; jätami_perä linno `laotamada⁹ Plv; `tämbä võti jo_perä timä `tuuduisi [kompvekke] Vas **b.** (elu otsa saamisest) ega taal pikka pära ole Mär; ei ole pikka pära änam Koe; surm ike tuleb pea, pikkä perä ääp ei ole Hls; siss arvassiva kõik, et täl pikkä perä ei ole - - aga poiss es koole kohegi Ran; Ei olõ_tal inäp pik'kä perrä, tal om `vařsti minek' Urv

pära: pära Jäm Khk Mus, pära Khn; pera Jõh IisR, perä Kuu Lüg Se

1. järel(e), järgi vened hakkasid tulema üks `toise perä `randa Kuu; tugevust ikke õli, aga näo perä `justku `kuivetand; sie `tütruk on `mulle `miele perä, `sellega võib akkada `sõprust pidämä; egä siis `leibä voli perä `annetud Lüg; mis sa `jalgu pära väad Jäm; teised jähid pära tulema Mus; müristämise pära ond `kangõ tuul; Kus lähäb, ikka koer juõsõb pärä; `Riided igänes `koñtõ pära (keha järele) õmmõldud Khn

2. pärast puol `siula jäi `paati ja sai perä meresse visatud Kuu; tule nädälä perä järele, siis on `valmis; oma `laiskuse perä ta ei `kündand `põldu `kõrralikkult; mõned `kiustu perä `ütlid ikke [kooliõpetajale] sina; perä `panna `kuhjale `malgad `pääle; `peigomehe `puolised `saivad `lahju `enne, `pruudi `puolised `saivad perä Lüg; `Päivä päält `aasta pera tuod - - sene raha ja paned `sinne tagasi; Vanal ajal `läksivad Kahula küläs kaks talu peremest `riidu ühä maatükki pera; Pera `rääkisima ikke iad juttu; Tie, ja pera ei õle `jällä ia Jõh; võib-olla pera tuleb viel `ullemb IisR; meid ka siin `üöldi ikke `Utria `kraskad, nuo ei tiä `mille perä Vai

3. kaudu tuu sau läts säält perä `vällä Se

pära- `Uomigul rüsäle `mennes old muud, kui `kergidä peräkubust peräköüs üles - - nägid kohe, kas kalu sies on vai ei ole; perämies (tüürimees) `istus perä `laual, pinn oli tääl siin küli pääl `korvass Kuu; mene oda perapuu (tüür) käde; `tombaga pera `seili üles VNg; rüsä kerel on esimene `paari `ankruid `toise varo `küljes ja perä `ankur on viel `üksite Vai; pärakivi oo selle pärast, et ta_p tõuse üles, see noodapära; üljes, `kurrat, käristas päranooda üsna puruks Mus; `mõrdel ja `nootel oo need pärakotid Mar; pärapuru pühiti `tuulamese luuaga pealt ära Mih; noodal on pärakibi, taga pära `otsas Vän; pärakäba on noodal natuke suurem ku teised käbad, sii oiab noodapära üleval; tuli paelu pärapulmalesi Hää; peräkelk, ree `moodi, aga ta on `väike Saa; päratuul puhub takka, päratuulega on ea `sõita Kei; aosal on päraraud, nihuke raudkonks seal `kül'ges Juu; pärakäba, võru, mis võrgu suu `lahti oiab VJg; kuuritsal on peräkoit taga Kod; adra peräpakk on `risti `kuřge piäl KJn; Pärapuu `pantasse tugevam kui sõled, tema peäb ju tiivad üleval `kanma (reest) SJn; noodal om `suudjas ja perätoõp, sij om sage, vaevalt kiiss lääp läbi Trv; [ree] perapuu `kül'ge käiive `varva otsa ja siiva puude otsa `kinni Pst; liha `eiten lastass perä `riiksege `lingu, et siis lina kasvass pikäss; naarets viimäse latse pääl: sij om sij viimän peräpõhjak viil Krk; peräaeruga venet tagast juhittass, lüü perä `airu kõvasti, siis saame ennemp; [paadi] `kül'gi pääl olliva küll'le lavva, perän `ol'li paks plañk, peräpakk Ran; peräpuu `ol'li ka kõjopuust, rij luyk `panti peräpuu ja tugede vahele Nõo; peräkerik om tuu, kon lavvarahvast võõdass; suvõl ta (harjusk) käve peräratastõga, talvõl `reikesega. ku tii ol' alv, siss ta vidi perä `vankrit kas vai nõnoli maan Võn; perämaa olliva tagumatse otsa talul, mis elämisesst lätsivä külläst `kaugõmpa `vällä. kel `põldu veedi, sedä

külämaad, nuu `kaksõva sedä perämaad kah viil üless Kam; perä`vankri `pääle `paände lehmamolli Ote; peräläpi_`pahti [särgile] tuujaoss, et sõss sai `käüseperä laemb; poisi magasi laavatsin peräläve `koõsil rehetarõn Urv; mul om riij`peräpuu `kaatski Krl; `Tütrigu `ol'li hulganõ peräkerikun kuun ja muudku hikiti; terä_`pahti peräläve manu unikude, pilluti `viskrega lak'ka, pilluti läbi. kaits `poiissi viglaga `aie `vil'la perälävest `põhtadõ Har; lehm um `haigõ, sapsu` värisese?, peräkindsu man nuu? soonõ?; `käüse peräläti? ol'li `kaandli all, nuu `pahti tuu jaoss, et käsi `häste_saa `liiku?, kes sitavidämise `aigu perämädsess kodo tulõma jäi, tuud üteldi peräräbäk Rõu; Peremehe jaoss ol' peräpink; Mu? peräpuul kogo aig `kül`mäss Vas; `kuurmavedämise man `võetass [vankril] peräläud `maaha; perä`reikene om pal'gi tagaotsa all, nõõri? omma_`pantu riij külest perä`reikese pää `kül'ge Rär; [jänese] edejala? omma `juhku, a peräjala? pik'ä?; nä vidävä ütte peräreke [õeldi], kui mõlõmba pettä `mõistvä? Se; peräregi, riikene, koõ latsõ? liuglõsõ? Lut

päraljook järelpulm na lätsi peräjoogõlõ Krl; peräjuuk' om näätal perän `saaju; ku noorõl mihel üte pühapäävä pulma omma?, siss läävä_tõsõl pühapääväl naasõ kodu peräjoogõlõ Har

pärakas pärak|as g -a Jäm Khk VII Põi Käi Mär Kse Ris Kei Juu JMd Koe Kad VJg Trm Plt; pärä|käs Mar, perä|käs Lüg KJn, perä|gäs Kuu, g -kä; pära|k JõeK, -ku Phl Ris; perä|kö g -gõ Vai; perak- Jõh, peräk- Kuu pärak; pärasool peräkä `haigused_o ka `oitegi pahad; Vanad mihed `vahtisid ige alade `luoma `lahti `leikamise ajal, kas peräksuol on `ümber`ringi `üästi `rasvane Kuu; Peräkäs venis `alle vanal ial Lüg; miul on peräkõ `aige Vai; sea pärakas oli eesti jäme Khk; Looma pärakad pole söõdud, `pandi seebi `roamide sega Põi; pärakas see sitaauk on Käi; mõni üiäb päräkä soolikas koa - - `persi soolikas Mar; pärakast tuleb must `väl'la Kei; välimine on kannikad, mis varjatud, sie on pärak JõeK; pärakas tuli `väl'la VJg || tagumik `Eesel pärakas raksub taga, mis `süüa `sõuksele taris on (peeretajast) Põi; laps kukkus päraka piale maha JMd

pärakas pärakas Khk JMd pirakas, kogukas see oli sihandune pärakas poiss juba `sündimisest `saati Khk; ta on küll ilmatu pärakas JMd

pärakute → perakute

päral päral Khk Muh, peral Iis, peräl Kod Trv Krk Nõo Har Plv Vas kohal ta oli `õigel ajal päral Khk; nüid ta oo päral juba Muh; õlemagi peräl Kod; kas oleme peräl joba Nõo; ma? ol'li jo_peräl, siss leüse viil, et rahakoti ol'li kodu jättänü? Har || kohale selle aa pääl oo iki peräl `jõuden Krl

päraldis tugevasti, ägedalt puud põlevad ühna päraldis Muh **Vrd** pärali

päräle päräle Khk Põi Muh Koe Plt, perale Iis Äks, päräle Kod Trv Puh Nõo Urv Har Rõu Plv Vas kohale rattad `jõutsid päräle Khk; Küll ma jõva päräle koa Põi; saen jo ühekõrra päräle Kod; kui kiri perale `jõudis, siss jäi `pekmine ära Äks; ta om joba päräle `jõudan Trv; pik'k tii om kävvä, näiss kudass päräle saab Puh; mine sa `õkva `jalgi `müüdä, jäl'e viivä su `õkva päräle Nõo; no_mis kellä `aigu sa iilä `Valka päräle sai kah Har; ku sa no päräle saat, siss kiroda_mullõ kah, kuiss sul taa käük' läis Rõu; um päräle `joudnu? Vas

pärali ägedalt, tugevasti ahi põleb üsna pärali Muh **Vrd** päraldis

-päraline -pärali|ne g -se Ans Khk Mar/-pära-/ JMd Koe Iis/-pera-/ Plt/-le|ne|; -pärali|ne Nõo Kam San Krl/-lõni/ Rõu Plv, g -se Vai Kod Krk(-li|n) Puh, -tse Har Vas, -dse Urv; -pärali|nõ g -tsõ Se

1. -poolne, -võitu pigem `seuke va sandipäraline inimene, vana tige mees Ans; apupäraline piim, ei ole rõõsk ega apu koa Mar; olen täna `aigepäraline JMd; miul või ka `seante makeperäline; saabass iki vähä suureperälin om Krk; nõmmema om illuss sile maa,

-päraliselt

kuivaperäline Kam; *ei olõ suku ää ilm, külmäperäline om* San; *vili om sääräne `hal`laperäline* (haljavõitu, st toores), *aga kokku õks piat `pandma* Har; *taa um sääne `ihnõperäline, ega taa ei tää_süvvä?* Plv

2. järgi, järele olev *tuu kleit om kehäperäline, kõik` õkva nigu luud* Har; *ta_m üts kõrraperäline* (korralik) *inemine ega asa man* Plv

Vrd pärane

-päraliselt Ls laiapäraliselt, viisipäraliselt

päralt pär|alt IisR Sa Muh L Ris JMd JJn Koe Kad Iis/pe-/ Trm Pal, -ält LNG Mar Tõs; *perä|lt* Lüg Kod Hls Krk Nõo Ote Krl Har Rõu Plv Vas Se, -ld Kuu VNg Vai Trv TLä

1. postp **a.** kellegi omanduses või käes; kellegi jaoks või kasutada *sie one minu peräld, ei mina seda `anna `kellegi* VNg; *kupjal õli oma perält maja* Lüg; *kelle päralt see oo* Muh; *eks need toad ole kõik tema päralt, ega seal `keegi teda tülitä ega sega* Mär; *jumala pärält oo inimese eng* Tõs; *mõesa oo `õstja päralt* Tor; *täna on saun ainult mede päralt* Saa; *pühabä ja `laubä olid `teenijad oma päralt* Ris; *nüid on terve `kamber sinu päralt* JMd; *mena olin lapse päralt ja menä pidin siis ikka lapsele [süüa] `andma* JJn; *sie vara on meie päralt* Trm; *`lambad_o õma piä perält* (iseseisvalt), *ei õle karjuss* Kod; *sij asi om miu peräld* Trv; *selle engek om kuradi perält* Krk; *kos siss `vaene inimene sai parembat, kõege viletsämb `ol`li iki temä peräld* Ran; *tõese veeren om ka iks alb elädä, paremp kui sul pesäke `endä peräld om* Nõo; *ku sa nuu` olõt, siss om kõik` sinu perält, ku vana olõt, siss ei olõ sul midägina* Ote; *kink perält taa maja om tanh* Har; *seo maja om mu perält* Rõu; *näil olõki is `püssä, püss ol`l iks `he`ri perält* Vas **b.** (koos kirumissõnadega) *Mis `põrgu päralt sa `sinna `kondasid* IisR; *pagana päralt* Mar; *puräski perält, kas ma mijs ei olõki?* Plv; *kuramusõ perält* Vas

2. adv pärit kus *`kougelt te päralt olete* Ans; *ma ole Velsandist päralt* Khk; *`meitel sulane Mohust päralt* VII; *mo isa oli siit külast päralt, siitsammast Saunalt* Jaa; *Vehvermänts - - kes teab kust `mõisa ajast ta päralt on* Põi; *sealt Viira külast [on] päralt* Muh; *ema oli Võnnust, isa Rõdalist päralt* Rid; *ma_i tia, kus kohast see päralt oo, poole elu `päivis tuli `siia* Tõs; *poeg tõi [naise] `Elva linnast, kust ta vanemad päralt on* Ris; *pole kuskilt päralt ei kõlba kuhugi lahja loom, mis pole `kuskilt päralt mette* Khk; *Seike noogamine pole ka kustki päralt, lähme parem akame ette tõhe* Kaa; *`Leige supp, see pole `kuskilt päralt* Põi; *saad nii `alba, et see pole `kuskilt päralt* Mih; *Ei sehuke tegu pole kuskilt päralt* PJg

päramine päramine Khk; *perämi|ne* Nõo San, g -se Trv, -tse Hel Puh Urv Har Rõu Se; *perämi|n* Krk, g -dse Lei; *peräme|ne* Se, g -tse Ote Plv; *perämõni* Krl tagumine; viimane *paadi päramine laud* Khk; *võta perämine uss `valla* Trv; *näe, kige perämin oben tule mäkke üless* Krk; *prõlla lauldass perämist `laulu* Puh; *perämine poig `ol`li varass* Nõo; *näiss, kes jääss nüid sita `rentsliss, kes perämetse `kuurmaga `mõtsa lätt (sõnnikuveost)* Ote; *taa om mul perämitse lehmä mäletüss* Urv; *kanep, kõkkõ perämine vili `külvä?*; *ta om jo?* perämitse otsa pääl, *näüss, mis ta tuu, poja vai `ütire* Har; [pulma] *perämine päiv - - hõõmu lagomise päiv, et hõim lätt lak`ka* Rõu; *Edimetsel helme kaalah, perämetsel perseh paljass* (esimest last poputatakse, järgmistel pole riideidki seljas) Plv; *Perämist kõrda ütle sulle, a sa?* kullõ_i *sukugi* Se

Vrd päramäne

päramised pl *päramised* PJg Hää Ksi/-me-/; *perämi|se* Trv, -tse Hel, -tse?, -dse? Kan Röp järelsunnitis *päramised - - mis `piale sunnitamest `väl`la tulavad* PJg; *perämise `pääle latse, mis tulli, kettel es tule, suri ärä* Trv; *temäl `olli niij perämitse nii pudeve* Hel; *eläjide man ommava perämidsē?*, *inemiste man kah üteldi* Röp **Vrd** päramätse, pärimised, pärimused

pärand pärand g -a Hi HMD põrand `õhta `aedi kanad `sinna [tooli] `sesse pärandald `jalgust ära ja `panti tooli uks `kinni Käi; *koja pärand oli sou pärand Rei; ma [lapsena] jnstku putak pärandal `jooksin Phl; kui poisid sügise poolt `aega saaks, teeks päranda `alla HMD*

pärandama pärandama IisR Jäm Khk VII Pöi Muh Mär Kse Saa JMd Koe VJg Trm Plt Pil, pärändämä Tõs Kod KJn; *perandama VNg Jõh Iis, perändämä Kuu Trv TLä Ote Har/-mmä/ Rõu Plv Vas(-mmä); perän|deme Pst Hls Hel, -demme Krl, -teme Krk*

1. pärandiks jätmä; pärandina edasi andma *Perandas `uopis `võõrale Jõh; pärandaga killele tahab, mis se meite asi Khk; ta pärandas talu `tütrele Muh; ma pärandan oma värgi sulle puha Saa; vanemad pärandavad `aigusi lastele JMd; perandas kõik varanduse lastele Iis; temä peränd mulle ulga raha Trv; temäl ei oleki midägi peränte Hls; om üits rikass sugulane täl ärä koolu ja om perändänü tälle ulga raha Ote; Tuu - - peränd uma talu ristipojalõ Har; mis ta mullõ viij är² es perändä, vana voki lok'si Plv; Mi perändäme uma latsilõ kõik' uma² hää² ja halva² Vas*

2. pärandiks saama, pärima mina perandin sene kaik omale VNg; *kes pulmad teeb, see pärandab midad kaasavaraks VII; seal oo metu pärandajad Mär; need asjad on miul külast pärantud Saa; ku lapsed jääd perändäjäss, sedä siis võõras ei tõhi `puutu Kod; isa pärandas sialt samast koha Pil; vanematest pärändäsin KJn; peränd uma uno käest suurõ varandusõ Rõu*

3. pärima, usutlema *Ma ei pärändänd kah ta käest, kuda sii asi olli KJn; küll ma perändi ta käest, aga mitte es `ütle Trv; kiket peränteb `järgi, kun sa magat ja kelle man sa magat Krk*

4. hingepalvet pidama *ku `kiägi ärä `ol'li koolu, siss `ke'kun perändedi; poig `saatnu Nõo `köstrele `tjdmise, et perändäge mu ema ärä Nõo*

pärandus pärandus Hlj IisR Jäm Khk VII Pöi Muh Rei Mär Kse Tor Hää Saa Ris Jür Koe Kad VJg Trm Lai Plt, pärändus Lüg Tõs Khn/-üs/ Juu Kod(perä-) KJn, perandus Jõh Iis, g -e; *perändu|ss Trv Hel Puh Nõo, peräntu|ss Hls/-u|s/ Krk, g -se; perandu|s VNg Vai/perä-, perändü|s Kuu, g -kse; perändü|ss g -se San Krl Har Rõu Plv Vas*

1. päritav või pärandatav vara `elle perandukse sai puha omale VNg; *pärijäd omal ei õld, pärändus jäi `riigi kasust Lüg; Nagu ing siest sai mend, `ninda `tuld perandust `õtsima Jõh; mies jätti `suure perändukse järele Vai; päranduse asjad olid `kohtus Khk; See veel mo isa pärandus Pöi; päranduse tüli Rei; pärandus jagati nende vahel ää Mär; Ennemä riieldi pärändüse päräst paelu `rohkõm kui `praegu Khn; mia seda pärandust kätte es saa Saa; se mo vanemade pärandus Ris; jäi pärändust järele Juu; kaks tütart said `kumbki kakssada rubla viel pärandust isalt Jür; meil siin ikke üks margapu pidi viel olema, vana isa pärandus viel Kad; sij jäeb minule pärändusess Kod; ononaese pärändus KJn; mia sai temä peräntusest maja Hls; mis miul tal peräntusess jättä om Krk; pääle vanembide `surma jagati peränduss poolless Puh; mina nigu ei tahagi `kuu|ja perändust, seräst `endäle viij `sälgä `aada Nõo; poissmiis ol', no `kuu|li vällä?, no `jäi ni `suur perändüss maha² Har; no om otsahn unidsõ varanduss ja piitsk om temä perändüss Rõu; täl iks ol' hää suur perändüss, sai kõigile tedä purõlda Plv*

2. (kirumissõnana) *Nüüd, perändüksed, oo kaik `piesastest `marjad ärä `tassined (lastest); Sa perändüs tabid minu ilusa `kassi maha; üks kuradi perändüs on tuld üle `pellu Kuu; `Jälle on pärandused `vil'jas (kanadest) IisR*

pärane pära|ne g -se Lüg IisR Jäm Khk VII Muh Mar/pärä-/ Ris Lai; *perä|ne g -se Kuu Vai Kod(pärä-), -tse Trv Krk Ran Puh Plv Räp, -dse Vas (hrl liitsõna järelosana)*

1. -poolne, -võitu *'Julla `paatiest `muistan ma viel `vaide moned `laiaperäsed Kuu; Suur asi tüömies ta pole, ädapäräse `müüri ikke `plotsib ülesse IisR; see oli veel uuepärane kuub Khk;*

pärani

nüriperäne raud õli, kellega kuap, kuñni nahk pehemess sai Kod; liha - - viij taht `suulduda, makõperäne om Plv; kel ol'li säksaperätse nime^o, nuu^o tetti `ümbre Röp

2. päraga segamini `sel'get õlut ääp ei oole, siast peräst viij om Krk; kohv um peräne Vas
pärani pärani Jäm Khk Pha Põi Muh Mär Var Vän Tor Hää Ris Kos JMd Koe VJg Trm PIt, pärani Rid Mar Tõs Khn; perani Saa Iis, peräni Lüg Vai Kod Pal KJn M TLä VÕn San Krl Har Rõu Vas Se Lei täiesti avatud või avatuks, lahti `tõmmas `ukse peräni `lahti Lüg; poiss ajas suu pärani Khk; On üks loom, lõuad pärani ja karjub Põi; uks ühna pärani `lahti Muh; mis sa neist `silvest nii suureks ja päräni aad Mar; Jäi päräni `suuga mio `silmä `vahtma; Ää pidäg külmä jõlmaga ust päräni Khn; silmad pärani ku kurekarbid Hää; uks võib olla `raakil ja peris perani Saa; sepapaja uks oli alati pärani `lahti Kos; lükka väravad pärani laiali JMd; rahvas `vaastsid suud ja silmäd peräni Kod; aas suu peräni, ei saand sõna suust Pal; sil`mäd peräni piäs KJn; siij laits makkass periss peräni `sil'mege Krk; kui tuld tetti, usse peräni `valla, `akne ka, suits es lää muüu `väl'lä Hel; edimält `tul'li jo `põhjamada suits, `lasti ussed peräni Ran; joodik makab `puhma all, suu om peräni Nõo; `suugi peräni `valla unõõdu Krl; tuu `hiitu nii väl'lä, lei sil`mä peräni lak'ka, is mõista medägi üldä^o Har; Latsõ kullõsõ kuujmeister juttu, silmä^o peräni pääh Vas; jäti uma ussõ vallalõ peräni^o Se || pilgeni Kotõ oli `villu pärani täis, vaevalt et suu `kinni `andis; Irmus loom `sõõma, ta peab alati pärani täis olema Põi

pära|ots tagumine osa, lõpuots või -osa (ka ajalisel) `mõtled küll, et abiss `terve ilma kokku, aga peräotsan jääd kõigest ilma Ran; rüüpõemuga piab ruttama, muidu peräots nakap pudenema; sinna lingu taguotsa `kül'ge olli `pantu kivi, siss ku viij `paangi `väl'lä tõmmassit, siss kivi `kaalse toda lingu perä `otsa maha; nüid peräotsa pääl tetti `pisti puiest aid `ümbre `sõõri Nõo; ärä `tunse, et peräots ligi om Ote; sõss peräotsan `naksi ma tedä jo `tunma Urv; ma olõ [raamatu lugemisega] peräotsan Har; Edimält `koeti kuus vai katõssa `silmä edimädse `varda peräotsast ja katõssa `silmä tõõsõ `varda edeotsast hüvilde; Vanaesäl umma_jala^o är `paistõdu^o nigu paku^o all, tuu õks perä `otsa tähendäss Rõu; kallendre peräotsah ol'l pal'lo häid juttõ; päivä umma_nii `kaugõhe eletü^o, vaest saa peräots ka `kuigi är^o eletüss Plv; Ütle^o siss mullõ, ku^o `kanga peräots om käeh Vas; sõsarõ müjss ol'l `haigõ, palavah tõbõh, siss peräotsah nakaäs `veiga `kiislat `tahtma Se

pära|poole pära|poole esi`õtsa õli `kergemb tüö, perä`puole õli juo `raskemb Lüg; nüid pära`puole olid `piened laiid ruovist Sim

päras järel Ei mina akka sul päras `käima; `Kõikse `veikemb `tilpneb `aina emal päras; Keda nad `tievad, üks `teise päras `ulguvad IisR Vrd peräs

-**päraselt** Ls viisipäraselt

pära|sool pära- Hi Jür Sim, päras- SaLä, perä- Kuu Lüg Kod jämesoole viimane osa peräsuol on `kõige `rasvasemb Lüg; pärassool tuleb keige `viimaks Ans; `lambal on rasvasool, pärasool on senne `otsas Emm; Inimesele `üitakse üks suulik pärasuoleks Jür; kui ära venitand, siis pärasuol` käib `väl'la, seda ei paranda `kiegi Sim Vrd pärasoolik(as)

pära|soolik(as) pärasool pära `suulik on inimisel ja `luomal ka Lüg; perasoolikud ei süia, see lähab koerale Saa; peräsuolik_o rasvane Kod; mõni olema pärasoolika `välja kakestand Ksi; kärss-soolikse otsan om peräsoolik Krk; temäl käenu peräsoolik väl'län, nigu toru jälle Ran; libamagu om `nilbe, sääil peräsooliku man Ote; `isial ol'l taa peräsoolik `katski^o Har; Peräsoolik ja nuu_prostamb kraam `paante seebiss Röp

pärast pära|st, -äst Hlj Lüg IisR eP, päräss Kod; perast Jõe VNg, peräst Kuu Rid Saa eL

I. postp I. (ajaliselt:) järel, möödudes Sie oli `hulkvel, `aestuje peräst jous `jälle kuo tagasi Kuu; tule näädälä peräst Vai; jutlustajad keivad vahel, paari `aasta pärast Jäm; Siga vädas

`pahna pesase, kolme päeva pärast akkab sadama Pöi; ta lubas üridama aa pärast jälle `tulla Muh; tuli tagasi kahe nädali pärast Mar; Mõni `raske õnnetus -- `aastate pärast oo nagu tuhmimas läin, akkab vähäm valu tegema Han; tikkuvad kõik asjad ää unuma juba, need oo -- kaua aea pärast oln Tõs; `oastate pärast on ea määlitada nii `mõndagi inimest Tür; kahe nädala pärast piame kõik olema einal VMr; ommen nädälä päräss [on matus] Kod; kui jänesse `talve kodu või oonete ümmer või lähiksen käive -- siss om `kindel, et mõne päevä peräst suur tuisk tuleb Hel; `sanna kütetü üle paari nädäli, kate nädäli peräst Ran; paari nädäli peräst olli säräne samane ku `enne Puh; tule mõne aja peräst, siss kõneleme läbi Nõo; `aasta peräst, tõõ talve tullime emäga liinast Ote; mine tuñni peräst, ku sul `aigu om Har; ega katõ nädäli peräst kävemi `Tartoh Plv; kuvvõ nädäli peräst `peetäss pomika^o Se

2. mingil põhjusel, millegi tõttu, millestki tingituna `Tüütäb ärä joba sie häsü `neie rüsä `kohtije peräst Kuu; `kauge maa perast ei `joudand `päiva `valges `sinne VNg; egä ta paha pärast sedä ei tehnd, aga sie `johtus kogematta Lüg; sipelga patti `tehti kah `aiguse pärast Jäm; nii ee meel, et röömu pärast nuttand Khk; äga nad oma pärast ep lähökskid Krj; ma värise ühna külma pärast Muh; `koide pärast peab `riided `välja `tuule panema Käi; ta läks üsna lusti pärast `sõnna Mar; nende kärmeste pärast ei või aket `lahti tiha Kse; `Talvõ suab kaladõ pärast küll iäd kaudu `ruasi Khn; mart pole tulnud söõgi pärast ega `juuõnud joogi pärast rhvl Hää; ma ise katsun parunile `rääkida su pärast Kei; suure vanaduse pärast üsna `kohtlane juba Juu; kohe `vuata imu pärast, kui kellelgi on pikad `juuksed HJn; minu süi pärast said need lusikad nüid `otsa Amb; puusa pärast ei `võima kohe `seista; süön kohe isu pärast JJn; ühiksama rohi, rohu pärast neid korjataksegi Kad; ma tarretasin irmu pärast VJg; mina süägi päräss ennäss ei `vaeva, süün milla tahan Kod; süda väriseb irmu pärast Pal; iluduse pärast `tahtsivad kadakit [puunõude jaoks] Äks; `laulu `aeti taga, jušku isu pärast sai üles kirjutada, viisid jäid ka `meele SJn; ma `teie sedä `suünduse peräst Trv; tossu peräst pää valu, rehe `tossu täis; jumale peräst, sij om `õiguss Krk; äbi peräst läits näost vereväss Ran; küll iket sina oma sil`mänägemise miu peräst ärä Puh; tuu `olli `varguse peräst mõni mitu `aastat vangin Nõo; ku suure aki om ja väikse vihu, siss pandass kolm `vihku pääss `otsa, pää pandass vihma peräst Ote; tegi sedä kiusu peräst Krl; ma ei taha, et ti mu peräst hättä `saatõ^o Har; ma, `piprõ peräst `puuüti läisigi^o, a piprõd es olõ^o Rõu; egä üüs nuuñ umma `juuõmise peräst, kua_tu sõss säänest `asja kitt Vas; kassikäpä^o omma `valgõ^o ja roosa^o, koratass niisama ilo peräst Rär; naaru peräst Kra

3. poolest minu peräst akkame `õhta `puole `päivä kõhe `tüöle Lüg; Minugi pärast, mene_s `pialegi, kui tahad IisR; oli säält üks nõndapailu rugi ära rikkund, aga sellegit pärast ma sai säält rugisid Ans; mo pärast `tehku mis `tahtvad Khk; See oli kohe loomu pärast segane; Ta muidu nime pärast jahimees, täma pole jänest `õhti käde soand Pöi; nende pärast ma oleks võind `ammu surnd `olla VMr; minul_o ükskõik, minu päräss mine ehk ärä mine Kod; aja peräst ma oss võinu tulla, `aiga mul olli Krk; `sõrmi peräst ma saa viij kuta^o Rõu; mu_peräst `pankõ midägi `jalga vai pangu ui^o Vas; jõvvu peräst olõss võinu tetä [käsikive], a es olõ tolless `opnu Rär; ma tei sullõ hää mehe peräst (sõpruse poolest) Se || poolt mõisa pärast neid (kabeleid) vooderdadi ja `tehti Rei; kroonu pärast said `süia Phl

4. järgi, pidi, mööda `kolmel pühäl õppetaja `kuulutab maha seda `paari ülevalt `kantsli pääl nime peräst Lüg; `oolimata inimene, kes ep tee tööd kenasti korra pärast ära Khk; kolmkümmend viis lammast oli kääs, nee pidin ma keik näu pärast `tundma Ktj; ega ma tea oma pea pärast teha Muh; härjad said oma nime pärast `hüitud Phl; mis `õiguse pärast `tehtud oo, ikke kuus, seitsekümmend `aastad paneb `vasta (rookatuses) Var; `jootus ei olnd mette `purjus mihed, seal `võeti aru pärast Mih; Põsed on ammaste pärast, `ambi põle, sis on põsed

pärast

’lohkus Hää; ’üiti nime pärast, kudas ärg oli, kas must või punane ehk ’kirju ehk küit Rap; mul õli märgi päräss pandud - - suab nähä, kas ’keski puudub Kod; seda ma ei mälete enämp, pal’lu neid olli luu peräst Hls; ta om nõnda ’uskmede, kik’k ta pant tähe (märgi) peräst; oki ratass - - om vildak, oki nüür kää üte kül’le peräst Krk

5. eest *’laadal ’suuremb jagu ’osteti ’silku raha pärast Jõe; minä ise tegemä ei akka, ’õstan raha peräst Lüg; nad raha pärast es anna üht, ’kaltsusid taheti Khk; Siit sai törvaga ikka ’Pöidil ’keidud, säääl vahetati vilja ’vastu ja ’müidi ka raha pärast Kaa; põle omal ’aega [turvast] võtta, siis lastasse raha pärast võtta Muh; labane ja ’toimne kude, tel’jete pial said kujutud omale ja raha pärast teistele Var; puud lasen raha pärast teha Aud; raha pärast tuli keik lasta teha, maa ’künda ja äästata, mullata ja Ris; suured ’einelauad ja raha pärast osteti ’süia sialt Ann; tahvad kraami ’vasta, egä näväd raha päräss ei müi Kod; kõik tuuvasse nüid raha pärast Äks*

6. mingis seisundis või olukorras olevana, peast *Ma olin lapsest pärast oma kurgu ’mandlitega irmus ädas Rei; loom ’viidi tapetud pärast ’lenna LNg; ma olin ’väiksest pärast ’väikse kasuga Rid; odrad oo nii ää pähäständ, märjäst pärast oo kokko ’pandud Mar; käed valutavad, mis sa noorest pärast oled neid taga ’tuupin Aud; ’põtra põle mina elust pärast näinu Hää; poisist pärast o’li ta lahe ja lõbus Plt; miu lapsed - - said riistud kõik kahe nädälisest pärast KJn; mena es taha tedä ’tüurelt, keedetud pärast sis pannid kohvi ’pääle ja supi ’pääle (kitsepiimast) Vil; ’lämmest peräst om kāk’k ää Trv; ei oleg ua teri ’sissi kasunu, ärä kujunu ’äitsnest peräst ku koimukse Krk; ’eitsi likest peräst aseme ’pääle Hel*

7. a. päralt *ku_tu majakene ka vai tagasiperi ’sisse minnä ja edesiperi ’väl’la tulla om, ta_m sul oma peräst, elä sa külitä vai sälitä Ran* **b.** jaoks *kar’amaa kon kari kää, kar’a peräst õnnõ; mu peräst um tüü rassõ Lut*

II. prep millegi järel, peale *mina olin ’Viiburi ’sillas ’keikse ’viimane ’kartuli ’müija oma ’laevaga, enamb perast minu ’keski säääl ei käind VNg; Peräst ’lõunet ’mendi ’puadi Jõh; ’eetaste pütkaline sügis olad, kui pärast pärdi müristab Jäm; vikatkaar_o pärast ’vihma Krj; Pärast ’päeva olid veel põllal Põi; põppid akati kurnaga ’tuulama, pärast seda sarjaga Muh; anneepe on pärast pühased Käi; kaks nädalid pärast ’mihkli ’pääva Mär; Ikka sia jäed iljaks ning tulõd pärast ’teisi; Päräst kül’l rullitaksõ ’põldu Khn; ’kapsad lähvad joonega ilusaks pärast ’vihma HJn; ein läheb kõvaks pärast jaagup ’pääva, raudnael läheb ’sisse Ann; kesa ’kordamine oli pärast ’eina Sim; pärast tuisu läks sulale Lai; ’maaripäevä ümmer joba sula, enne ’maari ja peräst ’maari Krk; vanast üteldi peräst ’süüki, et laseme ivä luie ’sisse Ran; peräst tõlvutamist ’paanti mõsk kuuma vii ala ja oheti kolmest viijst läbi Nõo; ku ’kange kuiv ’ol’li, siss pidi ’kapstit peräst istutamist mõni kolm ’kõrda valama Ote; peräst ’vihma tulõ kikka ’siini pal’lu Krl; lehm peräst ’kandmist taht hapund Rõu*

III. adv **1.** hiljem; edaspidi *üks mies kukkus meresse, aga perast ’üöldi, et üks nied ’toised ’viskaned Jõe; Kes peräst ’naurab, ’naurab paremine vns Kuu; kui laps ’karjund on, siis tä ekib pärast veel Khk; Päräst oo igäuks tark Kaa; Päräst tuli ’sõnna rahvast küll veel Põi; küll ma pärast tule teitele Muh; ei vekatid põlnd, vekatid tulid pärast Mar; pärast ’tehti üsna rauast neid [atru] Var; Rukist lõigati sirbiga, pärast tul’lid rautsid Hää; ’Eteks ei ’oskand ’kiegi, pärast oli ’tarku pal’ju Jür; Päräst, kui mua ’pal’laks läks, siis tõmmati kangas maha ja tikkudega ’kiinni, et tuul ää ei vii Amb; esi ’otsa sai ikke [sõnnikut] ’kääga ’laotada, a pärast tuli see mood ’väl’la, et akati argiga Pee; pärast on pienike pihus (nappus käes) Sim; pärast akati ’rautama, puu rattad olid [vankritel] Pal; enne ’mõtle, siis pärast ’ütte Ksi; ’enne on laalatud ärä ja siis on läind pärast pulm kokko KJn; kui kavva ilma enne margusse ’päevä ’lämme om, nõndakavva*

om na peräst kül'mä Hel; edimält lubas `anda, peräst nakass `vasta tukistama Ran; paranda, ku mulk `väike om, peräst lääb mulk nii suures, et ei ole `kostegi seräst `paika võtta Nõo; sõemassiva vastatsikku ja - - siss peräst `lätsivä `tül'li ja `taplema kah TMr; kuvve `aastatsen `pañti joba last `oitma minu, peräst `pañti tsia `karja Ote; sügüselst enne tulõva õks halla?, peräst kül'mä? Har; peräst sai ma_ tiidä?, et tuu ol'l meil lähemäne Rõu; `ütle nüüd är?, et peräst inämb `kellämist ei olõ? Plv

2. viimati, äkki *perast välk lüöb `lehma - - mene pane `lauta VNg; nende logidega (logu vankriga) ep taha `välja `minnagid, pärast jääb `teele `jälle Khk; ää `laske last kao peale, pärast kukub `sisse Mär; `Ära mine, pärast eksid ära Jür; `enne_i tohitud `luome `võeralle inimesele näidata, et pärast imestab äe Kad*

pärasteks *pärasteks Hlj Muh Mar/pärä-/ Mär JNn Kad; perästess Krk pärastiseks `kümme `verku oli esi `algu, pärasteks jäi nii `palju vähämaks, `vergud `läksivad pikkemaks Hlj; jätän teeseks korraks, pärasteks Mar; paneme muist pärasteks Mär; sie supp jääb pärasteks JNn; sääil majas on üks pärasteks jäänd tüdruk (vanapiigast) Kad; mis sa perästess jätät, tjj ütte `otsa ärä Krk*

päraste|poole *pärastpoole päraste `poole, siis `añti ohra vakama koa mõesa poolt Rap; puolteist `aastane, siis piab teda (härge) õpetama akkama, [muidu] päraste `puole ei ole temaga ia `käia KuuK; päraste `puole nied punased marjad lähvad mustaks (paakspuust) Amb; päraste `puole, kui mina juba [täiskavanud] inime olin, siis tegid alussielikud Ann; kola `lüedi mõisates vanaste, päraste `puole olid kellad, kellega kutsuti tüelt ära Kad*

pärastest *pärastest IisR; pera|stest VNg, perä- Vai; perätsesst Lüg pärastiseks ärä kaik `otsa kuluda, `oia perastest VNg; ma `eile `õhta tegin `kuoki, `puoled sõin `vällä, `puoled jäid perätsesst Lüg; `Riisumine `jäegu pärastest IisR; jääd perätsesst Vai*

-pära *sti Ls korrapära*

pärastikku *pärastikku Jäm, pärä- Vil; perästikku Kuu Lüg Äks järjestikku `Lehmäd ka `oskavad perästikku `mennä, ku kuo `lähteväd Kuu; kes õli `kõige parem `niitaja - - sie läks ies ja siis läks viletsämb ja viletsämb, sedävisi siis perästikku `mendi Lüg; lodjad on pärastikku Jäm; tõuvili sõkutedi obestega, kaks kolm obest perästikku Äks; `Tal'na poole `ol'li kolm tükki pärästikku (kõrtsidest) Vil Vrd pärastiku*

pärastiks *pärastiseks `võtsime pärastiks Ans*

pärastiku *pärastiku Kse Hää Saa Ris Iis Plt; perästi|ku Vil Hls Krk Võn, -gu Trv Ran pärastikku, järjestikku `sakste obused pärastiku Kse; mitu riiet pärastiku `sel'ga pannud Hää; ma aevastan kaks kolm `korda pärastiku Ris; läksid pärastiku menema Iis; rotid lähvad perästiku nõndagu mehed Oru poole Vil; ratastege lääve perästiku Hls; egä püvet `kõrvu ei lää, kõik perästigu läävä Ran; sitasitiku lennässive perästiku Võn*

pärastine *pärasti|ne Khk VII Mär Kse Hää Saa Kos Jür JMd VJg Plt, päraste|ne Ris Juu Koe, pärasti|ne Mar Tõs KJn/-te|ne/ Vil, perasti|ne VNg Trm, g -se; pärasti|ne San, g -se Kuu Vai/-te|ne/ Trv Krk(-i|n), -tse Ran hilisem, edaspidine Sie `kaikse esimäne kalapüü modur old `suuremb ja vähä toist `muodine ku perästised Kuu; pärastine ülem oli pailu param mees Khk; pärastised kaaled oo pal'lu vähämäd kui need, mis enne said istutud Mär; see pärastine proua põln ea Tõs; ülejäänud söök `jäetse pärastises, seda ära ei visata Saa; sie oli tahumata `pal'kidest ja õl'gkatuksega suetsusaun, pärastine saun oli koa ilma `kostnata Kos; Pärastine tegu oli `eädisesst ullem Jür; kõik jääb pärastiseks Plt; sij `endine naene tahtnd, et ta saas ärä suretada pärästese naese KJn; ennine oli ää lehm, perästine es ole änämp midägi asi Trv; nij*

pärastpoole

om perästise suka, mis perän selle sai koet Krk; perästitsed opetajad, nii `ol'iva talina keele pääl joba Ran

pärast|poole hiljem, edaspidi viös `rihmad `üeldi `enne, pärast`puole õlid kleid Lüg; jo pärast`poole näeb, mis saab Ans; ma pärast`poole tule Muh; `kinda `randmesse `kooti `ühte `lõnga, pärast`poole `tehti `mitme lõngaga Mär; Pärast`poole akati sätsiga seelikuid tegema Amb; läks pärast`puole sadama `tüöle VMr; pärässpuale lään `väl`jä Kod; teise `aasta raiasmikus kasvab maasikas ja siis pärastpoole akkab vaarikas `kasvama Lai; Linapeo `laotedi `püstitü maha kujume ja `liikmä, perästpoole kääneti peo `ümmer, sijstkülg `vällä, siss liik's `ästi `valgess Hls; perästpoole nakati lavvust tegemä `kambre põrmandut Ran; perästpoole es olegi kõrvulisi, peremehe olliva nii `uhke, et es tahagi vaest inimest kõrvulisess Nõo; vanast ollu talupoel läädsä ja `kapsta ja ua pääsüük, perästpoolõ siss `möisa `suinuva talo`poige ka `kartuld pidämä Võn; tulõ perästpoole mi_poole kah Krl; no[?] omma `kartuli viijl noorõ[?], perästpoolõ, ku naa vanõmbass läävä[?], siss läävä jo_tahess Har; vanast põimõti rügä `tsirbiga[?], vikahtiga `niitmine `tul'lõ perästpoolõ Plv; mõni and pal'lo rõivid `kuul'ja `mõskjalõ, a perästpoolõ_`naati raha `andma Vas Vrd pärastpoole

pärastsi pärastsi|i Khk Mus, -e Jäm pärast pärastse läksid ära `jälle Jäm; ahe tuul oo kevadine tuul, esiti oo vilu, pärastsi võtab vähe `lämmemaks; teeb äre meelega `miskid `valmis, pärastsi pole rahul and Mus

pärastsiks pärastsiks Khk Kaa pärastiseks jo_si jääb siis pärastsiks Khk; Jäägu see jutt pärastsiks Kaa

pärat pärat IisR VJg, pärat Jõh; perä|t g -di Krk (kirumissõna) Tulise pärat küll Jõh; pärat sinu `sisse, mina `tõmma nii et pul'l pialael, tema viel õriseb VJg; perät võttagu küll seast `luuma; vanast es vannude, nüid muud ei kurda, ku `saadane ja kuradi ja perädi inimestel suhun Krk

pärati pärati Kaa, g -ma Jaa Muh; perädi Kuu

1. adj **a.** tohutu, määratu suured päratimad rahadega elmed `ollid minul koa; va suur pärati porikärbes Muh **b.** kõle Täna üks va pärati ilm, äi sellega tee `väljas medagid Jaa

2. adv tohutult, väga Kalad `läksid perädi odavaks Kuu; Sõrve sääre ots oo siit veel pärati kaugel; Pulmad olid pärati uhked Kaa; pärati suur mõrra suu pand Muh

Vrd päratu

päratu päratu Kaa VII Põi Lih Kse Han Tõs Aud Juu JMd Koe VJg Sim Ksi, g -ma Jäm Khk Var Hää Ris; pääratu LNg Tor Kos, g -ma Mär Kad/pia-/; peratu Iis, g -ma VNg Trm; n, g päratu Plt Pil KJn/pärä-/; perätu KJn Vil M TLä TMr Rõn, perätü Võn Kam Ote Rõn San V(-dü); n pärätu Mar Tõs Juu, perätu Kod

1. adj tohutu, määratu päratumad suured `naarid Jäm; päratuma suure palga saab ning ikka `puudus kää Khk; Maailma vädu kää otsas, tule sellega päratu maa ää Kaa; Nendel oli päratu podijurakas küll Põi; nii pääratumid `suuri [kive] põle `enne `näindki Mär; suur päratu mets Var; mõni koppel oo pärätu Tõs; piaratuma aja oli ära Kad; katusest on vett, näe, läbi tuld, laes kohe päratu laik Sim; meid oli päratu kari Plt; suured, pärätud rattad KJn; siin om jo perätu ruum Rõn; või velekene, sinnä[?] om jo_perädü maa, sa[?] jäät pümme pääle Rõu

2. adj **a.** hoolitsuseta, armetu, üksik; kõle ta (laps) on juba päratumaks jäänu, `kiigi ei ooli tast Hää; sij_o `piätu ja perätu - - ei õle tal maja ei peret Kod; jäi päratuks, põle tal vanemid ega sugulasi Pil; pärätu loomake KJn; kikk oli kasimada ja perätu Trv; sel peritejet ei ole, sij talu jääss perätuss Krk; vana inimene om nii perätuss `jäetu, `kiiki temä üist ei oolitse Ran; sij om serände perätu kotuss, kõik lähvä minemä; mia ole nii perätu, ei ole mul üttegi, kes miu

kaeb ja mulle mõseb Nõo; *sij* Maitsisaarõ om kõgõ perätümb kotuss Võn; küll om ta uma `uune `väegä perätüss `jätnu, ei ole sukuki parandanu näid Kam; ütsinde olt `väege perātu, siss laulat `kõvva, siss om ää olla San; ku sa är^o läät, sõss üks edimält om mul perätü olla_kül^o Kan; ta om ka õks `väega perädü^o, ei olõ tal essä ei immä, ei sõsard, ei `velle; oh jummal, kuiss sa minnu nii perätüss olõt jättänü^o, mul omma latsõ_kõik' vällä_kaonu^o Har; Vana_sulasõ tük'ü_ja_nuju_kel olõ õs kedä murõtajat ja^o olõjat, nuju^o ol'li_jo otsani perädü^o Rõu; es taha^o inämb ütsindä ellä^o, `väega perädü um Plv; ta eläss `väega perädüh paigah Vas; om oma `õpmisõ perätüss (hooletusse) `jätnü Räp **b.** halb, paha; jube nie one peratumad `lapsed, ei nie `kuule sana mitte sugu VNg; See (lehm) on küll päratu elukas, peksab, `lõpsa äi lase Põi; piaratu ais tuli `vasta, et ajas kohe oksele Kad; perädü `poiskõnõ ei püüsü^o `lõunavahe kotun; Taa näläaig om joba perädü kuulda^o, mis viil sõss tetä^o, ku_tedä nägemä piat Urv; kullil om perädü^o liha, ei süvvä^o Krl; vana igavene perädü tjiõibõ, vaoss nigu suju Har

3. adv tohutult, väga päratu pitk tee Khk; Linn oo siit päratu kaugel Kaa; Päratu pailu `vilja ikka said Põi; tänabu kebade oli pääratu suur vesi Mär; Meie ärra oli pärandan päratu suure varanduse Han; iä obune, päratu suure lakaga Tõs; pärätu suur küin sai `einu täis Juu; peratu pikk moa `kõndi Trm; siis läind üks päratu pikk meesterahvas, `astus üle aia, nii pikk oli Ksi; pärätu ilus nuju mijs `ol'li KJn; `kindase olgu ikki ää lõng - - sij kulub ju perātu Trv; täo om perātu `marju mõtsan Krk; lutsu sült om perātu ää Ran; perātu suur `kuurma `panti obesele `pääle Puh; ta_m nii perätü laisk San; nail om perädü suur kroint, naa ei tiiaiki esi, mitu `taadrit neil om Har; üts om perätü rikass, tõõnõ armõtu `vaenõ, kolmass eläss `keškelt läbi Rõu; perätü illoss Räp

Vrd pärati

***päratusti** pärätusti KJn; perätust Krk tohutult, väga palju `ol'li neil mõlemil sõrmussid sõrmes pärätusti; Uba `ol'li pärätusti maas KJn; tal om perätust `mõtsa, säält saa müvvä ja `endel ka pidäde Krk

pärdik pärdi|k Põi Mar Kul Mär Vig Tõs Tor Ris HJn Iis KJn Rõu Räp Se, g -ku Hää Saa JõeK Koe VMr VJg Sim Trm Plt Trv Hls Krk Puh Plv(-r-), -gu Khk Har Vas, -ke Kod; `pärdi|k Jõh, g -kku Lüg IisR, -gu Kuu; n, g `pärdikku VNg

1. a. (pentsikult, ebameeldivalt käituvast olendist, ka sõimusõnana) *Ah seda kuradi `pärdikku `maksa `uskuda IisR; Pärdik on ikka pärdik, äi sest tule meest `õhti; Oh sind vanad pärdikud küll Põi; Pärdik, mes `kõike `asja isienesele kisub Mar; oled üks ma_i_lma pärdik Kul; lehm oo siss pärdik, kui tä ajad ää lõhub ja jooseb Tõs; õege pärdik oma jutuga Tor; `seantse pärdikuga ma õhes ei tulegi Saa; selle iest oli mies ise jälle nisuke pärdik HJn; on ika pärdik, küll tieb pärdiku tegusi JõeK; ei nisukest pärdikut ma ole mette kohe `näindki Sim; oh sinuda, inimese-pärdikut Trm; ah sa pärdik oma `teoga KJn; sa kuradi pärdik Krk; olet esi ka üits ää pärdik Puh; ta no mõni mijs, üts pärdik om õnnõ Rõu; mis sa kuradi pärdik `mullõ `ütlet Räp*
b. (viletsast olendist) *kas `sündis üks `vaivane vai vilets luom ehk inimine, sie õli `pärdik Lüg; ta_m nigu pärdik, um är^o päräünü Plv; ta üts pärdik om meil, ei ta süü^o ei juu `õigehe Räp*

2. veider, pentsik nüüd_o kõik `siuksed pärdikud nimed Hää; üits va pärdik inimene Trv

3. mardikas pärdiked lehemetsän eläväd, `niskese pruuni kuorega - - põriseväd keväde, ku tulevad `väljä Kod

pärdipäev pärtlipäev, 24. august (põhisõna võib lühenenud olla) pärdibä `varsti ukse ees Ans; odr oo `valmis pärdipäeva `aegas Muh; seene kül`vi pääv, see oo pärdipäeva `aegu Kse; pärdipää, siis akkab kapsas piad kasvatama Ann; pärdipää, siis peab rukki seeme koitõis olema, siis peab põld olema jo korra läbi `kaidud Pai; sikud tapetasse `enne pärdi`päeva Plt; kui

päre

pärdipää on, siis tuleb [lammaste] *pärdiniit* Pil; *ju pärdipäe käe, mis ta (lina) enam liguneb* KJn

päre¹ *päre peerg tuo_nd päre ja `näütä tuld; mie `kiskusin tänä `uomiko `pärre* Vai

päre² → *päremed*

päremed pl *päremed* Trm Kod, *päreme* Trv, *päre*[?], *`pärre*[?] Se paelussiline kalal või koeral *särjedel on päremed* Trm; *koeral päremed taga* Kod; *siü kala om päremit täis* Trm; *`pärre*[?] omma_kui naa_lapigo_`sol`kna, kalol `veiga om `pärrret; tuud `pärridiga kalla sävvä äi Se

pärene *pärene* pilbastest, pilpane monel *pärene kados* Vai

pärepöör *päre|püür* g -*pöörä* Vas Röp Se(*pere-*) nurg *Pärepüür om `luitsõmb ku sär*g Vas; *pärepüür tulõ päält latigõ, siss ku pihlõ `häitses* Se

pärg *pärg* Kir Mih, g *pärja* hajusalt Sa, Mär Lih Kse Aud Vän Tor Hää KPõ Iis Trm Äks Ksi Lai VIPõ, `pärja Jõe Hlj Jõh(-e), *pärjä* Vig Var Khn Saa Juu KJn, *pärjä* Kuu Lüg, *pärje* LäLo Kse Tõs Pär PJg Ris Hag Rap Kod MMg; *pärg* g *pärjä* Pal Har, *pärjä* Trv Hls Krk hajusalt T, *pärje* IisK; *perg* g *pere* Röp Se; n `pärgä VNg Vai

1. lilledest, okstest vm põimik, vanik `lieri `lapsed tegivad `kuuse `õksast `pärjad `ümber keriku Lüg; `tütrukud, neil õlid `juuksed `lahti, `pärjed piäs Jõh; kui matused on, siis tehakse pärjad VII; Kullerkuppudest lapsed tegid `pärji ja panid neid piha Põi; väravate `kül`gis ja kõik olid suured pärjad `tehtud [pulmadeks] Lih; me olime lapse `põlves `kanged `lillesi `korjama ja `pärgasi tegema Kse; lapsed tegeväd lillesed pärjed pähä Tõs; `Surnu aua `piäle pannassõ `oksõst `pärji Khn; Ristipäeval pandi loomadele pärjed pähe Pär; lapsed punuvad `pärja õfest Juu; sõdurite `audade piäle pannasse nüid `pärgasi JMd; kui lehmad esimist kord `lõunele tulid, siis `pändi `lehmadele pärjad pähe Kad; pärjad pannasse avvale Iis; mõnele `panti viis kuus `pärg, ku mateti Kod; pärjad tegime pähä, nagu lillekruun piäs Pal; pärjä om avva pääl Trv; latse `koava `pärji ja viivä `audu `pääle Puh; latsõ[?] kudava sinelil`lest `perge Röp; lil`list tetäss perg Se || rangipadi obusel_o ranji pärg, suur `pehme obuse kaela `vastu, pärje sehes oo õled ja sea karvad ja Muh; puurangi arjused olid pealpool `pärjä Var

2. neidude pidulik peaehe `pulmas `mängida `pärjä `pruudi piast ärä VNg; `pulmde `aegas `pandi pärjed pähe, kõva papper `pandi `rinki, `pärjliid `peale, kudrussed ja siiditahi ristid ja Muh; pruudi `pärja `lauldakse peast ää Mär; tüdrekuud `laulsid ja pruut pani pärja ühe tüdreku pähe, kus `trehvas Hag; pärg `võeti ää ja `pandi müts pähe, see oli linutamene Rap; pärgade `külges on `litred Jür; pruudil ikke suur pärg piäs ja `leier järel Amb; pärg oli `üövli luastust tõmmatud nõnna pikk, et ulatas `ümber pia, all oli sitsipael VJg; akatasse ratass tegemä ja laaletasse pärje `laalu, pruut `viskab selle pärje ja `leieri `tutvale tüdrikole pähä Kod; tütarlaste piähe oli pärg, ike punane liint, lehvid ka punased, mustad `pärlid pial, nisuksed loogad sees Lai; mängigä mängitse pärg piäst ärä KJn; `rõivanõ pärg `panti pähä, ilusa roosi küllen Ote

pärgal|pund, -puud → perkapund

pärgel¹ `pärjel Mär KJn, g `pärjli Jäm Käi Kul Kod, -le Tor Plt Hls Krk, `pärjeli Khk Muh Kul Kad; `pergel VMr VJg Sim Iis Trm Vön Kam, g `pergli Lüg Jõh KJn, -le Vän Tor Trv Hls, `perjeli R JMd Koe KJn; n, g `pergli Lut; n *pirgõl* Har; g `pärjäle, `pirjeli Juu

1. kurat, pagan kui jumal `ijne perib, küll siis `pergel periji tuob. kui inime sureb, küll siis `pääle sedä on vara `tahtuji Kuu; sugu `seltsis sõgedid ja pesakunnas `perjelid Lüg; Kui `leivad ei akkaned appanemma, siis õli `pergel sittund `astja Jõh; `pergus on pali `perjeli Vai; *pirgõl* om vanapakan Har

2. leebem kirumissõna *Kust`pergel mina nie kalad`sulle`väljä odan Kuu; ane natt vai midä`pergel sie`üieta Lüg; Kust`pergel mina`kõike`tiadma pian IisR; sääl üdellä pagana ja`pergeli kaik [välja] Vai; oh`pärge, läks saändiste kääst Mär;`pärgele`pihta Juu;`pergeli inimesed küll,`lõhkund ukse ära JMd; kes`pergel sie on VMr;`pergel, võtt tõmmand kiamaku ära Iis;`pergeli pärält KJn;`pärgele`pihta, ma sul surikul näidä Krk; oh sa va`pergel Kam;`assa pürgõl`Har*

pärgele → päril

pärgele|pask juudavaik Küll`tõivad`juudasitta ja`pergeli`paska, kedagi ei`aitand, ei saand`tervest IisR; ma anna`soole --`pärgele`paska Muh;`pärgele`paska vened müisid, kui nad`möda küla`kauplemas käisid Käi; mis ostate, kas`juudasitta ja`pergele`paska Vän;`pürgeli`paska sai`oaptigist`toodud Juu;`pärgele`paska`antse`luamadelle Kod;`pärgele`paska arjukse olliv müünu vanast Krk

pärgune pärgune g -tse takune lina om pärgutse Krk

pärgäss pärgäss g`pärkä Urv,`pärksä Rõu kartlik, heitlik; erk om eläjit kah, tõnõ om`väega`tasanõ ja hää, tõnõ om`pärgäss, ei`lasõ`poolõgi?; vana`pärgäss kanatük, tõnõ kana`harinass inemisega är^o Urv; hirmuss`pärksä^o`lamba^o, ei kannata inemist, ei lasõ`lähkühõ; mõni`vuun om`pärgäss,`kargäss`ijst nigu kala`vijhn Rõu

päri päri Jõe Hlj Khk Põi Muh Kse Tõs Khn Hää Kei VJg Lai Plt, peri R TaPõ KJn Vil Kõp eL

I. adv 1. a. samal seisukohal, nõus *Ma ei õle iast senega peri Jõh; meeled-mõtted`vastamissi, nee pole teineteisega päri mette Khk; Ta tahab kõik`eesele`soaja, kes sellega soab päri`olla; Vana oli kaubaga kohe päri, ma`maksi käsiraha juba ää Põi; ta on sellega päri VJg; Kõis tütre käest, kas õled peri ja lubad teha nii, nagu ma reakisin Trm; ta olli selle asjage peri periss Krk; esä`olli peri, aga emä es taha, et tütar tolle mehele läits Nõo; siss`olli mijs kah tollele peri Rõn; tuu`asaga^o ei olõ ma joht peri Rõu;`kõõ`tük'üss`tüllü --`sõnnoga`hanklõss,`kõõ`ütless`vasta, olõ õi peri Se b. meeltnõoda mina`sousi nõnna ei tahagi, sij ei õle mulle peri Kod; toda piab`süümä, mes südämel peri om Puh*

2. a. mingi liikumisega samas suunas *olgu tuul`vastu või päri, ikka piän minema Tõs; tuul on päri, takka, sis on ea`sõitta Kei; tä [tuul]`püürd peri, nüid on peris peri Kod; kõis lähäb`ümber sao, siis viad kõie`ümber, peri ikke Äks; oli`raske`minna ja [ta]`palus, et jumal`pööraks tuule päri Lai;`minnes`olli nõnda`kange tuul`vastu, aga tagasi`tulles`olli peri Vil;`lõrtsi sätte, Tamsa küläst seenigu`tij`käänuni`olli sadu peri, siss es ole nii ull Nõo; kui mäest`alla läitsit, tuu`olli peri minek;`kuurma pidi rehe all nii`ümbre`viskama, et peri`võtmine olli Kam; siss ku`kõvva`kapla taat, siss panet keerusse kattõkörä ja keerutat`keeru`pääle, nii et peri lätt tuu`kiird Rõn b. järele, takka ega ta`vasta ei ole, ta kitäp iks peri Nõo; ku tõnõ tõsõlõ ei anna^o peri, siss`vaidlõsõ^o Har; timä`anna`i peri, kas väits`vasta, õks timä`puul`piat pääl olõma Se*

3. õigesti, millelegi vastavalt *piab õlema neli`sukse, et kangas peri akab`kerkima, et toime peri jääb Iis; sie asi ei õle peri Trm; sij on peri, kui toim lähäb`paremale`puule Pal; igäuks ei osanud niisugust`vihku`keita, et rabaada sai, pidi peri olema, et side ära ei lagune Äks*

II. prep mingi liikumisega samas suunas; mõõda, alla (sag ka omaette liitsõnades) *me läksime päri tuult Khk; peri`tuule on ia külvata Iis; tuul_o peri jõge, teeb`loemed`tühjäss Kod; läks peri vett`alla KJn; vihm`juušk peri latti Nõo; peri mäke olli libe`alla minnä Kam; sõidami peri kallast San;`rõiva`perä`lasti peri`vuulu, a`siiva`tõmmati nii lak'ka, et üts`olli`üten`kaldõn,*

päri

tõõnõ jäl, tõõsõ `kaldõ man (kalapüügist) Rõu; sõss läts air `katski, es saa[?] sõõda inämb, lasime peri tuuli minnä[?] Räp

III. postp **1.** mingi liikumisega samas suunas *Tuulõ peri om õks `kergep `astu[?] ku_tuult `vasta Har; tuulõ peri paremb minnä[?] Vas*

2. pidi, järgi; moodi *`Kandilised puu `otsad olid `ennemi alade kabulad, peräst `üellä `saksa peri `klotsid Kuu; õppetaja `ütles ülevält (kantslist) maha nime peri Lüg; näis kas niij jala paranese ärä, om nagu toda peri Ote; Tanu all ol' vah, vah ol' `õkvalt pää peri tettü Rõu; siss ol' timä `kuupamineki peri (koopasse minemas) Plv*

3. millekski sobiv, vastav *mugala mooduga nigu pulli sarve, serätse ettepole kõvera, `õkva `puskmise peri Puh; kes `säärne meele peri süük', sedä süüjt ilma `tahtmada Räp*

päri: päri Kse Tõs Hää Ksi, peri Äks KJn Vil eL pärit kus kohast te päri olete Kse; `ütles Talinnast `enda peri olema Äks; tema on siält talust peri KJn; iki siit peri, miu emä olli siit talu tüdär Trv; ma ei tiia, kost ta peri om, olli sepä naene Hel; aab `tühja lori suust `väl'lä, mes `kostegi peri ei ole Ran; kui `kaugembalt peri olliva, siss tulliva obesega Puh; `pernane `ol'li Mulgimaa puußd peri, temä tei katte `sorti `korpe Nõo; `kiäki es tiia, kost_tu poiss peri `ol'li - - ta `ol'li sõast maha jäänü, et ta `ol'li pageja Ote; mu[?] `väämis om Kanepist peri Krl; tuu om tuust suguharust peri Har; kost tuu jutt peri om Plv; mõnõl omma[?] mõttö `laokõlla, ei_sinnä[?], ei_tännä[?], ei_kohegi peri Se || need (ruhnlased) `ol'lid rootsi päri (päritoluga) rahvas Hää

päri: päri KuuK Amb JMd JN Koe VMr, peri Vai päris sie oli peri vene `kiele sona Vai; ma olen ikke viel päri poisikene KuuK; `tehtud `rätsepal ait riietest tühjaks, päri `puhtaks `viidud JMd; sa oled päri kurat, nisukest ei ole ennem `nähtud JN; ma jäin päri pimedast VMr

päri: päri Rõu Vas, p pärrri Har; päri- Hel Puh Nõo pääss, jääb `lõikamalda om päri, lõigat om oinass; päri[?] kah lõigatasõ väl'lä[?] - - nuu `mitmägese nakasõ `taplõmma Har; tuu om päri viij Rõu

päri: päri Rid KuuK, peri Jõe Kuu jääauk nooda sisselaskmiseks peri on, kus `lassa nuot `sisse ja `tostme on, sield kust `tosteta `välja Jõe; perild `pandi uit `sisse ja siis `sellega `aeti `müõda `aukude edasi Kuu; päri on nellänurgeline - - kaks aenokest meest jäävad pärile, kost noot `alla lähäb Rid

päri: päri Krk Urv Rõu Vas Se räme, kärisev ku kurk `kinni, siss jämme päri äälege kõnelet Krk; päri helüga `oinal ka hel'ü värisäss, ei olõ õi_nii puhass ja `sel'ge Urv; sääne päri helü tal Se

päri: päri tatt Pühi nõnna kah, sul tulõ päri nõnast `väl'lä Har

pärid pl pärid Põi Emm Phl Rid Mar Mär Var Ris JõeK Koe VMr VJg

1. kõlud *päridega söõdetse sigu, pärisi piab apendama Põi; pärid vil'la seest tuulatse `väl'la, mis inimestele änäm `aita mette Mar; `antke obosele pärisid Mär; pärid - - `rehte `aeges oo Var; vilja pärisi `anta sigadele ja `luomadele JõeK; nied on alumised või pärid, kus vilja ivasid ulgas on VMr*

2. päramised *ämma eit peab pärid ää `võtma; lehm süõb pärid ää, ku vasikas `süündin Ris*

pärija tgn < pärima *tämä jättis oma päränduse, aga pärijäd omal ei õld Lüg; `Annaks jumal surijaid, küll kurat `saadab perijaid Jõh; `Peale isa `surma peavad ennast pärijaks kinnitama Põi; pärijatele `jaetse vanemate varandus Tõs; `enne oli `seoke `säädus, et kui meeste `rahvad pärijad, siis nad jäid ikke koha `peale Aud; pärijad `nõutsid oma kätte Koe; oo jumal, milla_si perijä (surm) tuleb Kod; pärija oli esimene laps, isa `toitja, seda soldatisse ei `võetud Plt; miul perijet ei ole Trv; siij om perijide maja Krk; kui poig `süündusi, siss üteldi, et peremijs `tul'li,*

nüüd om sul perijä Ran; tuu maja ollõv nii vana ja kokku sadamisõl, sääl ei ole perijet kah San; vanast kuningate ja `keisride aujärg läts perijä kätte Har

päril päri, samas suunas päril tuult, tuul `järke Jäm

pärilene pärile|ne Kei, perili|ne Jõe VNg Lüg, g -se

1. pärisuunaline pärilene tuul; sõedavad pärilest Kei

2. pärilik eks neid perilisi `aigusi ole pali, mida inimese ihus one VNg

3. päris, tõeline nüüd ei ole periline puhas kiel, üks `joude sana tuleb ühelt puolt, `teine `teiselt puolt Jõe

4. pärit periline siit Lüg

päriline pärili|ne g -se lapuline, kontvõõras puhas pärilised läksid `taitsma; Nda paelu pärilisi, et oma `rahval põlõgid enäm `ruumi Khn

pärilt pärit Sa Mar Kul Vig Kse PäLo Kos pärit kohest sa pärit oled Jäm; kui ma ühekorra ka ruut oli, siis mool oli viistesend `paari sörm `kindud - - oli suur pere, kus mo mees pärit oli Kär; Sehike asi - - et pole muud kut üks joomine teise otsa, pole küll kohegilt pärit (ei kõlba kuhugi) Kaa; siit õuest on mu vanamad pärit Pha; siit pärit ja sii üles `kasvand Mar; mõesa loõs oo koa sellest ajast pärit Vig; ei ma ole siit pärit `ühtigi Mih; peremes on Kadaga saanast pärit Aud; rahvas reagib, et `Mahtra sõjamehed on pärit siit Kos

pärima päri|ma hajusalt eP, -mä Lüg Tõs Khn Juu Kod; peri|ma Jõe VNg Jõh Saa Iis Trm Äks Kõp Vil, -mä Kuu Lüg Vai Kod KJn Trv Puh Nõo Võn V, -me Hls Krk Hel San Krl

1. a. päranduseks saama Sul suri vanaemä ärä, `palju siis ka perisid Kuu; Eks sina minu varanduse ikke perid Jõh; päris isa kääst puumaa kuha Khk; Ta oli selle maja `eesele pärint Põi; kes selle varanduse `viimaks pärib Muh; pärisid sealt ea ulga varandust Mär; üks aenuke laps oo, ta pärib selle suure koha Tõs; sina pärid minu varanduse Hää; mis mul `si päridä jääb Juu; pärisin vanematelt suure varanduse JMd; isa talu läks pärimisele Kad; sugulased periväd, puhas võõraste kätte kua ei anda Kod; Mia es peri oma esält mitte midägi Trv; `seante maja, mis vanepidest perit om Krk; tuu `ol`li `vaene inimene, täl es olegi sääl midägi peridä Nõo; üts pidi varandusõ perime Krl; mul ei olõ? säält midägi? perri? Rõu; kui esä är? koolõss, siss tiä iks tuu vara peri Plv b. pärikkuse teel omandama sie `aigus one vanemist peritu VNg; Pärit tiiskus vetab peres keik so järel maha Emm; Kurtus, ju ta päritud viga oli Tõs; nad on selle `aiguse jo vanematelt pärint JMd; arsti `ütlevä, et vähi olna peritäv Nõo; naid imäst peritüid `haiguisi om kah `mitmasugutsõid; varass periss muuduki ummi vanõmbõidõ käest uma `vargu ammadi, ta om neide veri Har

2. (üldisemalt:) endale saama või võtma Sigines `siie `kanti ka `ninda suli `muodi mihi, kes - - `toise mihe `kraami peris omale; Ega siel `kaua `tohtind `olla - - ku olis [piirivalvega] kogu `johtund, siis `trellid olis perind (vangi läinud) Kuu; kes `kurjaga lõppetas oma elo, selle `kõhta `üeldi: kurat pärib `selle `enge Lüg; surm - - päris selle mehe Khk; See tõbi pärib ää koa Põi; eks see külm ikke täna `õösse `mitme elu päris Mär; vana `ütlen auast `vasta: küll ma `seitsme `aasta pärast su enge päri Aud; veid `üüyli ärä ja veid `peitli ärä ja perib ärä igävess Kod; ta `ol`li `väega ää poig, jummal perigu temä engeke Nõo; küll tuu peri naa asja, mis taha viil omma jäänüve San

3. a. küsima, usutlema, uurima Kui `kaiki taga perid, lähäd ruttu vanaks Kuu; aga mina `i tia ega ole perind ka VNg; Minule ei `mieldi, kui inimine perib Jõh; päritasse `järke, kas oli ikka sedasi ning sedasi Khk; ta päris `seukest pärimist, mis `moodi varam on elatud VII; Mis sa sest taga pärid, mis see sinu asi on Põi; Ära niipalju päri, ma äi jova soole mitte änam seleta Emm; kas ta mind taga koa päris Mär; päris naa paelu, et ei soan magada Tõs; pärib `peale,

pärimed

nagu tal oleks sellega tegimist olnd Tor; perisin küll, aga ta es tää kedagi Saa; mis sa pärid kõik `asju, mis sul põle `tarvis tiada Hag; akkad `oõsima, pärid taga Juu; lapsed pärivad koa siin - - kas sa vana tares oled koa eland Amb; perib kõik järele Iis; mes tä nõnna `irmsass perib ja nõvvab Kod; egä sa muðu ei saa, kui piäd `väl`lä perimä KJn; siss akasid nevad `järgi perima - - et kas on mõni sihast müst ja obest nähnud Vil; Ma perisin `järgi, kuna na `linna lääve Trv; kigede käest perits `järgi, mis `kennigi nannu ja kuulu om Krk; ma tahass järele peridä, kas tuu `õige om Puh; t_om sul jo teedä, mes täst niipa`lu peridä Nõo; ta_m vana jälle inemine, ta peri ja uur`iks ütte `viisi San; Perigu kui taht, ku ma iks ei_tiiä?, sõss ma ei_saa üteldä? Urv; ku sa sinnä läät, sõss peri? tuu asi `häste `järgi Rõu **b.** nõudma ta pärib ikke oma jao `väl`la ja, ega tema jäta Mär; sulased akkasid oma `õigust pärima Juu; üks ta ole `rasked tööd teind - - pärast [keha] pärib taga, pärast kõnidid jäävad `aigeks piltl Ann

4. hingepalvet pidama, surnut mälestama minu koolisõsare eng periti `täambä Ote; hommõn immä peritäss Har; kas kadonu hing är? om peritü? Plv; sugulasõ_`tahtva_siin `laska peridä?, et [kadunuke] siin om `sündünü? Vas

pärimed pl *pärimed* päramised, järelsünnitis – Ris

pärimine *pärimi|ne* Jäm Khk Kse, *-me|ne* Emm, g *-se*; *perimi|ne* Krk(mi|n), *-me|ne* KJn, g *-se*

1. viimane leib saab `otsa, pärimine leib kae; pärt on pärimine rugi küli, üle pärdi, siis änam ep `aita; anel - - neist pärimistest [munadest] tulad paramad poead Khk; ne pärimest asjad veel Emm; perimise naisege ollu tal kolm tüdärt; `paasme ots om iki perimin ots Krk

2. parasool sia perimene KJn

pärimised pl *pärimised* VNg(pe-) Jäm Khk Rei Phl, *-mesed* Hää päramised, järelsünnitis *pärimised* pida `olla kohe usina `piale `tuomist VNg; *pärimised* ep tule juurest ära, [siis] `võotaste juurest ära Khk; pääle sünnidamist tulevad *pärimised* Rei; *pärimised* lehm sööb ära Phl; *pärimised* juba käe Hää

pärimused pl *pärimused* Põi Khn päramised, järelsünnitis *pärimused* piab lehma eest ära panema, muidu lehm sööb ää, jäeb `aigeks Põi

päri|mäge allamäge läks pärimäge `alla Lai; perimäge säält Võsivere mäest `alla `minnä obene nakass `kangede `juuskma Puh; perimäge jooseb vanger takst `perrä, aga `vastamäge ei jõvva `kuuymaga üless tulla Nõo; ku mäe kül`g `nilbe om, siss lask `liuge perimäge `alla Ote

pärin *pärin* g *-a* Khk, *-ä* Kuu, *-e* Krk; *pärrin* San, g *pärinä* Har Plv *plärin*, *pörin* `pannide *pärin* oli alati `kõökis `lahti; rattavitsad olid `lahti, tuli sihantse *pärinaga* Khk; õige võõrass seast *pärint* kuulda Krk; luhtratta *pärrin* San; su helü *pärrin* `kuuldu jo ussõ takka väl`lä? Har; ma läisi kah *pärinä* `pääle `kullõma Plv || (lobast, lobamokast) *kis selle pärinad jõvab kuulda; üks va pärin om eluaja* Khk

pärine *päri|ne* g *-se* Muh Vig; *perine* Vai Krk(-n) päris, jääv, tõeline; põline mes `teie oma, on *perine* Vai; sa jääd üsna nende päriseks (nende omaks) `viimaks Muh; siis tulavad *pärised* `ammad, nee ei tule änam ää Vig; *sij_o* periss *perine* iki; kas sa perisess `sõnna jäät nüid Krk

pärint *pärit* kust sa *pärint* oled Mär

päri|oinas rameda häälega oinas ääl` sul käriseb kui päri`oinal Hel; Joodikul eliärä lännu, kõnelap nigu saksamaa *pärioinass* Nõo; kos sul ta ääl`, nigu va *päriooñass* Võn; mõnõl `oinal helü `väega plärisess, selle ül`däss *pärioinass* Vas; *pärioinass*, koes sa uma helü olt `jätmü? Se

päri|paras täiesti paras Said ise ka [karistada], sii oli sul *päriparas* Kul

päri|pime täiesti pime `eile `õhtast üöd õli *peripime* Lüg

päri|päeva Ringmäng käib peri`päeva Jõh; Tuul pöörab `jälle päri`päeva, ilmad lähvad kenaks Põi; sedäviisi aad `umber peri`päävä Kod; peri`päevä piäb `kuhja `riisma KJn; käänä peri`päevä, vaest siss tuleb tuu ruvi `valla Hel; ku peri`päivä käänäp tuul `ümbre, siss nakap `vihma sadama Nõo; peri`päivä mänkitäss `kaartõ Se

päris päris Hlj VNg Lüg S L KPõ Pal Lai Plt, peris(s) Kuu VNg Lüg Vai Saa TaPõ VIPõ eL(perüüs Plv Röp)

1. täiesti, lausa; õige, üsna *Lehm peris`paksuks mend juo, eks_se tule`varsti võib`olla`piimä ka Kuu; sie one kohe peris tosi, mis mina`räägin VNg;`mõisast`lasti päris priist; kui tuul on peris tagant, siis on`kerge`mennä Lüg; Pärís nous ma pole Jäm; ma sai`viimaks päris pahaseks Khk; päris`õige, mes ta räägib VII; Pärís`valgid`ärgi oli sii vähe Põi; see oo ikka päris tõsi küll Muh; neid inimesi oo koa, kes oo päris rumalad Mar; ega ta päris`terveks`saagi vist änam Mär; obusel`raske`koormas piäl, annab päris sikutada kohe Tõs; leib oo toorakas või taenakas, kui põle päris küps Aud; Ta napim küll`olli, aga_s minu`nähtaval päris`puudust änam ei olnu Hää; maristik on`marjarest peris punane Saa;`vankre ratas läin`kaiki, päris losinal oli joosn all HMD; aga ma teda koa ei laeda, ta oli päris ia inime Kos; see on päris minu omandus JMD; nüid jääb juba elust päris viletsaks, ma ei saa`lüpsta kudagi Pee; ega sie tüö mul viel päris kääs küll ei ole; sie on päris kuerailm VMr; sie on periss`õige Iis; vakk õli peris`kaantis kõhe, igapidi`kaantis Trm; ma tunnen sedä inimes, peris selle`muudu Kod; päris`pehmet ei keeda Pal; vahel magab peris selili, käpad`püsti (kassist) Äks; vanad mehed peris lõöväd lehe`pilli KJn; kudasime`kangid iki sadasid`küindrid ärä peris Kõp; kui neid`aastit pal`lu ka on, sis paneb peris`mõtlemä, kudas sa oled või elad Vil; miu süä om täis periss Trv; ma periss ei tää ütelte, kuna ma tule Krk; ommuku olli iki periss ilus ilm, aga nüid tuul`akkab maruteme Hel; ma olli ilma ivätä terve päiv, periss jumala ilma ivätä, es tahagi süvvä Ran; nüid`olli maa kahutedu,`suurdi`olli periss ää`kõndi Puh; tuu om nii pühä, tuu saab periss`jalksi`taivade nalj Nõo; uja pärv om periss pal`lass Kam; ega siin üttegi oonet es ole, me tullime periss lake`taiva ala Ote; ku ma ussõst`sisse`astõ, sõss`heitü tõnõ periss är? Kan; mine? sa sinna ja periss küüsti? tä käest Har; periss lämme ei olõ`ta pudõr, lõügähhünü? um Rõu; perüüs joonõh om taa värk Plv; tõvvu`pesmine`ol`le, sõss hobõsõ`sõk`keva vilä`jalgoga är?, vili sai perüüs`puhtass Röp; õi olõ kavvõndõh, periss`tahkoh om Se*

2. tõeline, tegelik; ehtne keskomik on`kella kaheksama ajal, sie on päris`süömine Lüg; See päris tali on alles tulemata, küll ta ää tuleb, ega tali`taeva jää Põi; sõrts_o ikka päris nõid Muh; need päris saksad ikke oo need mõisasaksad, ega nääd kadagasaksad põle Mar; sealt käiakse küll läbi, aga ega sealt põle teed`antud, päris tee lähäb teesest kohast Mär; päris puuäkked olid jälle päris puust`tehtud Lih; päris madarad värmiväd - - värmib punakas pruunis Tõs; Kanepisi`olli`kahte jagu, ühed on päris kanepid, teistel`õeldi koerused; minu päris usk on vene usk Hää; päris kohtkalu meil ei`püita Ris; ani päris rohu`sõõja`ongi HMD; isa oli ike päris`Ingliste valla inime; mine ike otse edäsi, see on_se päris tee Juu; Pärís sugemisega tulid siis iad takud Amb; [suitsusaunal] oli kaks ust, teine oli pooldest saadik, teine oli rõhtuks, päris uks JJn; no ädalad saab pool vähäm kui päris`eina Sim; minu silmiss õli jusku peris inimene Kod; periss Kaarepere valla elanikud kõik Pal; anijalg oli ravvast, periss raud Äks; poiss meelitas tüdrukud - - ja tüdruk`mõtles, et sij on_si peris`võtja Ksi; karjama oli kahes järgus, üks oli obuste koppel, teine oli päris karjama Lai; anna mulle peris`leibä (rukkijahust leib), ma sedä peenikest`leibä liha`kõrva ei süü Vil; nüid om ta periss taluomanik; periss`parki osteti kirigu`pastliss, sij nahk olli`pehme Krk; sõna`jalgu om katte`sorti, üits om`maarja sõnajalg ja tõene om periss sõnajalg Ran; emäarm ütsindä`ommegi tuu periss arm

päris-

Nõo; *periss kaasitaja naesed`võeti, kes kaasitasiva ütte`puhku ja sõemassiva vastatsikku TMr; üitsoma kõik`, mes sinnä leivä`kõrdu vahele`panti, kõrutedu leib paremb iks`ol'li ku periss leib Ote; säääl om periss`mõskja, kes kõik asja mõseb ärä Rõn; mul tu'l' üits miijs saksa`rõivõin`vasta ja kõnõl`muka periss maa keeli Har; tuu ol' periss issändä ime? Vas; perüis kanarikul söövä? lehmä? ladva? är?, suukanarikko elläi ei süü?`, hais Röp*

päris- tegelik, tõeline; põlis- *karja`moisa oli`seitse vai kaheksa`virsta siit päris`moisa (peamõisa) juurest`iemal VNg; mitte_i ole enam`oieti`mieles, mis`selle kuha pärisnimi oli Hlj; mõnel on neid`sõimunimesi ja aunimesi`palju, aga pärisnime mõni ei`tiägi Lüg; muist olid roonu`mõisad (riigimõisad) ning muist päris`mõisad (mõisnikule kuuluvad mõisad); [ta] on mo pärisõsar Khk; pärisvalla poiss ja roonuvalla koer, nee olid ühed Pha; kes oma kuha ää`ostis, oli päriskuhanik VII; Ta päris kodu, kus ta`sündind kasund on, see on`Võhksas Pöi; Kui päris`ambad (jäävhambad) murduvad, siis nee änam uuesti suhu äi`kasva Rei; pärisisä ja pärisemä oo päris oma vanemad Tõs; pärisrahvas, kis olid kutsutud [pulma], teesed tulid isi, ilma`kutsumata, näid`üiti kápalesed PJg; Sikeldis elas valitseja, aga_s pärisärä (mõisaomanik) oli ikke Alu`mõisas Rap; Kolgu külasse tuli üks rannakañdi mies,`ostis sial omale päris koha Amb; sie on mu oma pärismaa (päriseks ostetud) VJg; siit ilmass läks ärä peris`paika, igävese kodo Kod; vanad on kõik ärä surnuvad, oma periss kodu lähuvad piltl Pal; see on mu perisõde, aga see on mu poolõde KJn; temä perisemä om koolu Trv; temä jo perisspaiga pääl (surnud) Krk; mõnel perissäräl olli mitu`mõisat Hel; kes`mõisa rendile and,`ol'li perissärä, ja tõene`ol'li rendiärä Nõo; egäl mehel`ol'li oma kaits`nimme, liigniimi ja perissnimi Kam; kas ta om sul perissimä vai ämmäk; mu perissmaa (kodumaa) om Ee`stima, mu`sündümise kotuss; ta om mul perissveli, tuu tõnõ om puul`velle Har; ega`vasta üteldä es tohe perissherräle Rõu; periss`maalanõ, kes elo`põl'vi siin elänü om Röp*

päriseks päriseks Pöi, *peri-* Kuu päris omaks, pärisomandiks *Kas sa said sen`huone omale periseks Kuu; Siis kui`mõisa kohad päriseks müüs, siis inimeste elu akkas paranema Pöi*

päriselt päriselt Jõe Jäm Jaa Muh Mär Tõs Hää HMd Kos JIn Koe; *perise|lt Lüg/-ss-/ Jõh VMr Kod Nõo, -ld Kuu TLä/-ss- Ran/*

1. päris, täiesti; lõplikult *siin on ka pae, aga`ramma`ääred on päriselt munakivist Jõe; õlimma senegä perisselt ädäs Lüg; see oo päriselt tema jagu, kis seda änam võtab Mär; kül'm akkas päriselt Hää; see oli päriselt jäme kõis HMd; muedu olli ta pikäli periseld, es saa oma asjale ka kudagi; oless sij kana nüid`ahju lännu, siss sa`less periseld ärä`eitenu Puh; peni aogup ilmaasjata periselt Nõo*

2. tegelikult, tõeliselt *perisselt ma õlen`Rääsäs`sündind ja`kasvand Lüg; Ta tuli päriselt koa Jaa; surn üsna päriselt Muh; Teise`aasta, siis pidi juba päriselt`künma ja`äästama Hää; joodeti küla vahel kõik pulma vuor`ää, siis`sõitsid`senna, kus pulmad päriselt olid Kos; kuda nad seda [sõna] päriselt siin`ütlesid; pialt`päikse`luoja on jo päriselt väl`las koiliblikad JIn; mina olen ikke nüid periselt suitsusaunas eland VMr; ärä jo ürräsin õma jaotüki, ommen lähmä periselt`lõikama Kod; lihunigu periselt`õkva joonava verd Puh*

3. jäädavalt, alatiseks *Lell`õstas`selle maja periselt oma perele Jõh; Ta tuli säält nüid päriselt ära Jäm; sai päriselt omale Mär; ta`ostis talu päriselt ää kõik Tõs; talu jäi päriselt`võerasse kätesse JIn*

pärisema pärise|ma Khk, *-mma* Rõu Plv, *-mä* Kuu, *-m* Krk, *-me* San, *-mme* Krl

1. plärisema, kärisema *kihad`akvad sandi`teega rattal pärisema Khk; ma pärise`äälest Krk; ääl nakass pärisemme Krl; ma sai eilä?`kül`mä, selle helü pärisess Rõu*

2. (lobisemisest) päriseb alati_p_lase `teissi `rääkidagid; leheb `teisse perese pärisema Khk; ta jutt es olõ[?] midägi, muido ku[?] pärisi inne Plv

Vrd pärisämmä

pärisest pärisest Kaa VII Pöi; peris(s)est Kuu VNg Lüg

1. pidevalt, alatasia sie one alaline `tüoline, `paigal perisest VNg; Kitsid närised männi `pindu ja koort pärisest Kaa; Alati ta tegi ea töö, sellepärast oli tööd ka pärisest VII; Just sööma ajal pole `piipu `ambas, muido on pärisest; Mis sa pärisest `pääle londid, ole vahest kodu ka; `Sõukest `kohta äi ole, et sa `looma `lahti pead, pärisest keti `otsas Pöi

2. päris, täiesti Juo ruttu tulist tied, sa oled kohe jo `külmä `jämbistüksiss perisest Kuu

3. päriseks, alatiseks Küll_o `lapsel hõä miel, ku sen [raamatu] perisest omale sais Kuu; ma `annan `selle `sulle perisest kõhe Lüg

päris|ori pärisorjuses elav talupoeg ma olen pärisorja pueg alles Mär; kui kõvast tööd tegi, et `aega põld, siis `ütles, et ole nigu pärisori Lai; enne olli inimese kik'k perissorja, neid olli koerte `vastu ja `lehmäde `vastu vahetet Hel; perissorja `põlvõ ei taha_kõnõldagi, ku mi[?] esivanõmbõid pinnõga vahendõdi Har

päris|orjus talupoegade feodaalse sõltuvuse vorm Päris`orjus kaudeti ää, siis akkas rendi`orjus `jälle Pöi; päris`orjuse aeg oo jo naa `kaugel, et ei sest tea enam kedagi Aud; kubijass, `kilter, aedamijs -- niij om periss`orjuse aal pal'lu `õelambe ja kurjembe ku periss `mõisniku Hel

päristama pärist|ama Jõe VNg Khk, -ämmä Urv Har Plv

1. pläristama rabakana päristand tättat-tättat tärr Jõe; sepapajast keib sihandune päristamine Khk; Oinass kah päristäss, `õkva nigu taht rägäldä[?] Urv; uits härmooniga kii'l päristäss sul õigõ kõvastõ Har

2. (lobisemisest) pal'ju räägib, päristab Khk

päristis pärist|is g -i käristi küllä `välja `vahti päristiga päristi, siis obused `kartasivad, ei `julgend `vilja `menna VNg

päristüss päristü|ss g -se pläristamine ma ei taha sääräst päristüst kullõldagina Har

pärisämmä pärisäm(m)ä Urv Har Rõu Vas plärisema, kärisema Mul hel'ü pärisäss nigu pärihel'uga `oinal Urv; taa härmoonik ei olõ sul enämb timmin, keele pärisäse[?] Har; taal ka hel'ü pärisäss Rõu **Vrd** pärisema

pärit pärit Khk Rei Tor Hää Saa Tür Koe, perit Pal Äks KJn osutab kellegi kodupaigale `riiglane on Riiaast pärit Khk; kust poolt sa pärit oled Rei; ta on `kuskilt muialt pärit, keelemurrakust on kuulta Saa; omaksed kõik siit nurgast pärit Tür; vana perenaene ei olegi siit perit Pal; ema oli mul Käreverest perit Äks **Vrd** peris, perite¹, päralt, päri², pärit, pärint

päritama päritama Lüg; perit|ama, -ämä Lüg Jõh IisR pärima, küsima ta piab `tiedä `saama, ega ta `muidu ei -- peritä Lüg; Sina õled `kange peritämä vana `aigasi `asju Jõh; ma olin tamaga ühes, aga ei old `aega peritata IisR

päritu päritu peremeheta, omanikuta see luom on küll vist päritu; maja on päritu JMd

päritud päritud HMd Hag Jür Amb Ann Koe VMr pärit sie oli siit Paldiski puolt äärest päritud HMd; kis tiab, kus ta sis päritud oli Jür; ega te `Paidest päritud ei ole Ann; kust `kaugelt te päritud olete VMr

päri|tuul pärisuunas, tagant puhuv tuul mis pärituulega viga `minna, εε pärituul oli Mus; kül'letuulega sõidetakse küll, aga pärituulega on ikki parem Hää; pärituulega on `kerge `käia Lai; töönekõrd `maati pääl kats nädälit, kui es tulõ_perituult (palgiparvetamisest Võrtsjärvel) Röp

pärituult

päri|tuult allatuult Pärituult paet läks lennuga Pöi; pärituult `minna, mis siis äda `minna, saab `varsti linna `alla Hää; poadiga sõedetakse pärituult Kei; pärituult on loo `võtmine `kerge, kui pika rehatäie võtad ja `viskad, siis läheb ulk maad Lai; rääbised olid `vastatuuld ja laifikad - - tulid jällä_s pärituult KJn; perituult om ää minnä, siss ei saa tuul' nõnda manu Hel; külimine käis alati perituuld, `vastatuuld satava teräd `endäle `vasta Ran; Toñdisaarõ `lõuna `puu|lsen otsan, kos perituult es oodõta, säält `tul'ti vorbiga kuni madalanukani, säält `pañti rong `ańkrihe (palgiparvetamisest) Ráp; perituult om hüä minnä?, `vastatuult om rassõ Se

päri|vett allavett Peramees, `oia aga keset jõge ja laseme perivett `alla IisR; mina `suplen egä `muudu, perivett ja vastavett ja `riissi laenet Kod; miu põllekene läits perivett, es saa miü tedä kätte Nõo; suurõ? paaga? ujosõ? perivett Kan

päri|vett päri|vett Lai, perivus Kuu, g -e

1. päri|vett teel saadu isa-isadel oli mõni nisuke `aigus, tiisikus või - - see on vanemate päri|vett; iseloom, kas kärsitu või, eks see ole ka päri|vett Lai

2. päri|vett Siin olid `ennemb `olled `Suome perivusega `jullad Kuu

pärj|alkõrge (taim) pärj|alkõrge on pikk ein - - alb vastuline (vastik) ein, keda loomad ei taha; pärj|alkõrget on tõise eina ulgas, suu mua pial kasvab Trm

pärj|roog (taim) pärj|roog one järve jäären; kas sinä suad pleíti pärj|roog Kod

pärk pärk g pärgu takk; takune lina pärgu, mis pudeve, purutse, katik lääve. ku alva kasunu om, ülearu är ligenu, om pärk kähen; mis kolbitse ja roobitse ala maha saäte, õigati pärguss. `pärkest keerudide `lõnte Krk

pärkmes(e)|päev → pärtlis(e)|päev

pärkmise|päev → pärtlis(e)|päev

pärk|pund, -punt → perkapund

pärkuvits → perkovits

pärli pärli g `pärl|li Kuu Lüg Jõh Pöi Amb VJg, -le Kul Hag; pärles g `pärl|li Khk Kse Koe, -le Kul Mär Tor Hää Ris Juu Ann Pee Koe; `pär|el g -li Muh Han Mih Khn Kod, -le Mar Vig Aud PJg Krk; pärrel g `pär|gli Tõs, `pärl|li Trm; n, g `pärl|li Jäm Khk Pöi Trv Hls Ran Puh Kam Ote Rõn Har, `pär|dli San, `per|li Plv; pl `pärlid Mus Emm Aud Ris JMd Iis Lai Plt, `pärled LNg Vän Lai KJn, `pär|dled Vig Tõs helmes `pärlid õlid vist `õrnast `klaasist - - `elmed õlid kivised, ei `kartand `katki `mennä Lüg; Mõnel on `ambad kui `pärlid suus Jõh; pärles tehasse kivist ning laasist Khk; vesi_o villed, naakut `pärlid `pee|le võttand Mus; Suure `pärlile on pagu `sisse sigind Pöi; `pär|glid_o ellikud õhuksed asjad Muh; sepel, sihane ümarlik, punane kalv oli `ümber ja siis olid õbe ja kuld `pärlid sää|l pä|l Emm; ei põle `üh|te aenukest pärlestki `paeles, ta oo kõik maha ajand Mär; `pär|dled olid laasist, rellid olid nist `peened - - igä ühül olid `kaelas Vig; üks pärrel oo kadun Tõs; pisiksed `pärled õmmeldase `ümmer leidi Tor; Mia põle olu pärlestega ehitud Hää; `enne oli mito rida `pärlid `kaelas, muist `üiti ikke vaha `pärlid, muist olid `jälle klaasist `pärlid Ris; vanasti `äste pailu `kañti `pärlid, ühed olid suured, neid nimetati `elmed Amb; pärlestega ku|rt käis palitu pial Pee; naesed kääsid, suured sõled rinnan, `pär|glid kaalan Kod; suured laiad poogad alus `kuubede all, ni|id olid kõik `pär|ledega õmmeldud Lai; kudrussed on sihuksed `veiksed `pärlid, nõeluti `riide `piale suured lilled, värvilestest `pärlidest `tehti kokku Plt; aan `pärled lükke `otsa KJn; `taevan om kullast uulitsa ja `pärlist väräva Trv; pal'lu `pärlisid om kaalan Hls; miul olliv õbe `pär|gle Krk; aja nõõri `perrä `pärl|li, ma taha õdagu pidule minnä Kam; nuu om jaaniussi, nuu nigu `pärl|li paistava Ote; naasil `perlit kaalah, linike? ol'liva kondõni Plv

pär^l *pärl* laiuss (kalal) – Har

pärles → pärl^l

pärm *pärm* (-*r*-) Jõe, g *pärmi* (-*r*-) eP eL, *pärme* Kuu; n, g *pärme* Hlj RId kergitus- ja kääritamisaine oluvelle *täüdüs* *pärmet* *saada* Kuu; *on ia* *pärme*, *kerkib iast*, *on vaene* *pärme*, *ei kerki* Lüg; *Nisust* *tehti leib* *pärmega* Jõh; *määriti see laps ära selle pärmiga ning siis* *valge lina* *sisse* *pandi see laps ning siis* *viidi* *souna*, *lapsel* *vööti arjassi* Jäm; *Sui* *oiti* *pärmi pudeliga kaus* (kaevus) *vee sihes*, *pudel oli paela* *otsas* Pöi; *kui õlut köib*, *siis pärm* *korjab* *alla* Muh; *pärmi* *panda sepigu* *sisse* Rei; *põhja jäänd pärmiga segamini õlot on* *õlle pära* Kul; *tõi puest* *värsked* *pärmi*, *tarvis akata sepikut tegema* Mär; *maki oo umalateta ja pärmita* Mih; *õlle pärm teeb leba mustaks* Vän; *kösti tuakse poest*, *aga mis isi teeme*, *mis õlle* *alla jääb*, *on pärm* Juu; *pärmiga tehakse nisu leiba* JMd; *pärm* *iasti kergitas* Ann; *natukest* *pärmi* *õlle* *ulka*, *muidu tema ei võta* *käimese olu* *sisse* Kad; *Venemuualt tulid*, *pärmi* *kaupmes*, *vedel pärm* *õli* Trm; *pärm paneb õlude* *käimä ehk leevä* *kerkimä*, *vanass kutsuti tüüimehess* Kod; *poodist tuuvasse kõva pärm* Äks; *sij* *on virre*, *mis lastasse*, *kus viil* *pärmi põle* Ksi; *naiste rahval on jälle pärm* *sisse* *pantud*, *juba kerkib* (rasedusest) Plt; *pane* *pärmi ka*, *siis tõstab* KJn; *saia taina sees on pärm* Vil; *ku pärmi rohkep*, *siss saab parep*, *siss tõusub* *äste kobeveess* Hls; *üits jagu inimesi tõseb nigu nisuleib pärmiga*, *tõene jagu sureb* *nälgä* Ran; *ilma pärmita ei saa* *saia tetä* Puh; *meil om ka põrhõlla* *pärmi vaia* Har; *no üldäss pärm*, *vanast* *ül'ti sepp* Rõu; *viina miissi* *sisse pandass* *pärmi*; *tehti pärmiga sääne vedelik ja tuuga* *määriti lais kokko* Plv

pärme → pärm, pääarme

pärmestama *pärmestama* palistama *võtta* *kiera seda viisi kahe kõrra riide serv ja õmble läbi*, *et ei purgu*, *sie on* *pärmestamine* Lüg

pärmestus *pärmestus* palistus *Kõige pahem on* *vatlase riide* *pärmestust* *purgata* IisR

pärmine *pärm*|*ne* (-*r*-) Pöi Muh Rei Tor KJn San, g *-se* Jäm Mär Kse Ris Koe VJg Trm Kod, *-tse* Tõs Hää JMd Trv Krk Plv, *-dse* Har; *pärme*|*ne* g *-se* Kuu Lüg Jõh Vai pärmiga koos või segatud *külmä* *viega loppotas*, *pani õlude* *sisse*, *läks pära niisama* *käimä*, *pärmene* *ankur* *õli* Lüg; *vaadi pohjas on* *pärmene olut* Vai; *Toop alt puhas pärmine* Pöi; *pärmine vesi oo justkut õlut* Muh; *ega neid pärmisid õlle nõusid* *keegi pesnd ei ole vist* Mär; *pärmitsed käded*, *pärmi ais* *üsä kätel* *taga* Tõs; *muidu va pärmine lobi*, *põle kellegi õlu* Hää; *ära vala pärmitse kausi* *sisse* *piima* JMd; *õlu_o põhjass* *pärmine* Kod; *põhjast_o* *seante pärmine* Krk; *ollu^o um* *veitkese pärmine*, *muidu olõss küll hää* Plv

pärn *pärn* g *pärna* hajusalt S, LÄPõ Mih Vän Tor Hää Saa HJn KuuK Jä VJg IisK Iis Trm KLõ, *pärna* IisR Vai(n *pärna*), *pärnä* Tõs Khn Saa Juu Kod MMg KJn Vil Trv Hls Krk TMr, *pärnä* Kuu Lüg pärnapuu; *pärna puit* *este on* *niinepu*, *kui suurest saab*, *siis on pärn* Lüg; *Korjavad pärna* *õili ja juovad seda tied* IisR; *Oli kohti*, *kus pärn kasus* *õues* Pöi; *ma nopi pärna* *õitsid* Muh; *Pärna koordest keededi libed vett ja panti põlend aava* *pääle* Rei; *pärn oo niinebu* Kul; *pärnäst* *tehti merimõrra selised*, *need ei mädäne* Tõs; *omal ajal olid nisukesed* *reitud pärna kausid* Vän; *pärnal oo* *sitke kõva koor*, *pärnast tehasse roguski koitid* Tor; *pärna kere kõverdatse* *ärä ja* *tehtse* *saanisi ja vakkasi* Saa; *niinep*, *kui väike*, *kui suureks soab*, *on pärn* HJn; *meie metsas kasvab* *pärnasi* JMd; *kis neid pärnasi on istutand*, *kõik isi* *kasvand* TÜR; *pärnade öied on lahti* VJg; *pärn on suur ja vana*, *lõhmus on nuor*, *veke puu* Trm; *pärn_o* *vintske puu* Kod; [kausid] *olid pärnast* *tehtu*, *värvitu olivad*, *nisukesed lilled olivad pääl*, *veered ilusad lõndilised* Äks; *neljatol'line on juba pärn* Ksi; *meil oli ka vana pärn*, *tuul* *murdis ladva pialt* *ära* Plt; *pärnadest* *tehti villavakkasi* KJn; *paraègu kasvab mul siin* *akna all suur*

pärnakas

pärn SJn; `pärne otsan laulave linnu Hls; mis vana, *sij_o pärn*, mis nuur, *sij_o lõhmuss* Krk Vrd pahn

pärnakas pärnak|as g -a Jäm Kos; pl pärnakad Vai/`p-/ Emm Tür Pee, pärnakäd Kuu/`p-/ Mar Khn pärnulane või Pärnumaa elanik *nied on `pärnakad Vai; pärnakas, `Pärnuma mihed Jäm; `Kihnlasõd `õssid selle pärnakäte käest `jälle ää Khn; `Pärnumaa elanikke `üitakse pärnakad Kos || (Pärnu lahest püütud silkudest) mis silgud nied on? nied va pärnakad Pee*

pärnama pärnama Mus Emm, da-inf pärnata Rid; `pärnämä, da-inf pärnätä Mar lobisema, plärama Laps, sa ära `pärna nii `palju Emm; kui `vastamesi naljajuttu aame, millel mette `põhja ei ole, see `ongi `pärnamene Rid; mis_ned va `mustlased või käetargad `teadvad, mutkui `pärnäb `peale; oled üks pudrupaja, mis sa `pärnäd Mar

pärna|puu pärn; pärna puit `pärnäpuid `metsäs ei õle Lüg; `Õisi `korjati tie jauks `pärnäpuult IisR; `meitel pärnapuud pole VII; pärnapuul_o juba õied Muh; vanemal ael `ol'li arjuskil pärnapuust kašt `sel'ges Tor; surnuaal on paelo pärnäpuid Juu; ku `veike on, siis on niinepu, ku suurest saab, siis on ikke pärnapuu IisK; edemält tehtud pärnäpuuss `kaussa Kod; pärnapuust ol'd niid suured puuliud, sääl `ol'li ää võid kokku `õõru Kõp

pärnik pärni|k g -ku Lüg/`p-/ Hls, -gu Rei pärnamets Ilusad `nuored `pärnäd `kasvavad `pärnikus Lüg; `väike pärnik, kun til'lukse pärnä Hls

pärre n, g pärre räme, kärisev pärre äälega^o Se

pärre: → päremed

pärrämä `pärrämä, da-inf pärrädä^o deskr – Vas

pärrül pärrül g pärülä nurg pärülä^o säre `sorti, kudõnõmise `aigu tulõva^o vuü `sisse Rõu

pärsakas pärsakas Kaa VII mütsakas, tuust kilgid, `seuksed mereputukad -- karune pärsakas ta on Kaa; tuulekase tuudid, kase `otses kasvavad, oksa pärsakas VII

pärsa|kask pärsa- Pee Koe Lai Plt (teat kask) pärsakask nigu tikerberi `põõsad -- saab luua `raaga Lai

pärsale sassi Kuidas see [lõng] nii pärsale läind on Põi

pärsik pärsi|k g -gu (mingi lill) – Emm

pärsi|kana pärsi- HJn Koe KJn Trv Pst, pärsi- VJg, pärsi- Hls, `pärsina- Jõh, `pärsina- VNg (liik kanu) nied `jusku `pärsinakanad, `persed `paljad `toistel VNg; `pärsakana, suled risas Jõh; pärsikana, suled on sagris, suleotsad ette `poole HJn; `veikest `valged pärsikanad KJn; vanast ollive pärsikana, neil ollive sule vastupidi sel'lan ja puul' `pal'la olevad. talve ütelti `kül'ma `pelgaved, aga `ästi ütelti muneved pärsikana Pst

pärsitama pärsitama end tagasi hoidma ma `saaksi tubakaga `korda küll -- kevade aka pärsitama (vähem suitsetama) Khk

pärskuma `pärskuma VNg Jõh

1. pitsima, loksuma Piim `pärskus maha Jõh

2. (teat häälitsemisest) `kuule ku pukki (sokk) `pärsku VNg

pärss: pärss g pärsi Sa Muh

1. tuuliku pidur lased pärsi suure ratta `peepe, tuulik jääb `seisma Ans; pane tuulik `pärsi Khk; suur ratas ja selle `ümber pärss Mus; pärss läheb `senna ratta pääle, mul'jub ratta maha Pha; Pärss oli änamast ikka `sitkest kase puust, pärsi postid oli tammest; Tuul on nii kange, et pärss ep pea koa änam mette, mine ise röötsakili pärsivinna peale Põi; pane `veskile pärss `peale, muidu tõrm lõhub ta tükki äe Muh

2. press, vajutis reejalased pannasse pärsi `külge `koolduma; tubakad tuleb pärsi ala `panna Khk; Loogale peab pärsi peele panema, muidu akab ää õiguma Kaa

pärss: pärss g pärsi hajusalt Sa, Muh pundar, sasi Ta oli `seike oksa pärss, tast ei saand ka `miski Kaa; löng läks `pärssi Krj; võrgul pärss sees, kala `sölmis ta nuudiks kokku Pha; Pruudid `pandi tanu piha, see `tehti_surt `lilledest ning siidi paeldest ja missest oli - - igavene pärss Pöi; madarad kasuvad kadaga põesaste all, suured pärsid; see oo nii `pärssis `peaga Muh

pärss: pärss Var, g pärsi Hi KJn/n -r-/ kaur või tuttpüüt pärsid, mustad linnud, mõned `valged suled, munevad `laidude pääle Emm; pärss äi saa `käia, jalad üsna saba all Phl; pärss - - mõgude `piale muneb, maa pial `keia ei saa, jalg oo nii tagumiku all Var

pärssima¹ pärssima, (ma) pärsi pressima ma `pärssisi tubagud Khk

pärssima² `pärssima, (ta) pärsib Pöi Muh mässima Ämblik pärsib kärmse oma võrku; Pärssis oma küsimustega tese ää pilt Pöi; juusskuul pärsib nõnna `juuste `sisse et Muh

pärsutama `pärsutama Jõh, `pärsütämä Kuu pritsima nüüd hakka - - `pärsütämä (aevastamisest) Kuu; Ärä `pärsuta manerga `tühjäst Jõh

-pärt Ls jalapärt

pärt pärt (-r-) g pärdi S KuuK Ann Tür Plt KJn Krk pärtlipäev linu katkudaste pärdi ajal, kui alumised lehed `akvad mustaks minema Jäm; pärdist, siis piab nael rohu sees olema, siis vigat äi leiga änam, kui nii il'la `eina teeb Khk; Vanasti oli mõisa rehed pärdist peele ööseti tehtud Kaa; viis nädalad enne `mihli`päeva oo pärt VII; pärdiks peab ein `valmis olema Rei; laarits `laotab `lehta, pärt `pöörab päid [kapsal] Tür; pärt `viskab viimatse viha umalatele `peale Plt; kolm `päevä `enne ja kolm `päevä `piäle `pärti `ol'li rukkitegemese aeg KJn; laur `laotess `lehti, pärt akkass päid kasvateme (kapsast) Krk

pärtel `pärtel VMr Trm, g `pärtli Kuu Riid Muh Juu Kod Lai, `pärtle Saa Ris Kei Hls Krk; g `pärtli- Jäm Khk VII Mar Mär Kse Tõs JõeK Koe Iis KJn Har Vas, `pärtle- Aud Tor Trv Hel Röp pärtlipäev `Kuidas `pärtel, `ninda sügüs Kuu; `pärtel on vahest rumal, kui akkab sadama, sadab mittu `päivä Lüg; `Pärtli raju lämätand `kaura ära Jõh; lauritsabest oo kaks [nädalat] `pärtli Muh; `pärtel paneb kapsastelle päid, laurits `laotab `lehti Saa; laurits küsib kas seeme kottis, `pärtel küsib kas seeme maas Ris; laarits lakub püti, `pärtel lakub põhja (või vähenemisest) VMr; sji külvetässe laaritsa ja `pärtlite `ümber Kod; `pärtel akkass joba päid kogume, `pärtel püür päid (kapsast) Krk

pärtlipäev rahvakalendri tähtpäev, 24. august `Pärtli`päiväst `lähteväd `pääsükäsed ja siis on ka `pähkned juo puiss `valmis Kuu; `pärtli`päivä ajal one `viimine `külvi VNg; Eks `pärtli`päivä `ümbär öld nied `kanged merud ja saud Jõh; `Pärtlipäe, siis on roudnael eina sees, ein läheb siis kõvaks Jäm; rugi küli ees oo see `pärtlipää VII; `pärtlibest viis [nädalat] `mihklibese Muh; `pärtlipääv `aegus siis sai_nid ridvad maha `võetud ja need omalatuüd, need said tuppä `viidud Mär; `pärtlipää oli `lamma niidupää, sai `lammud pesta Kse; `pärtlepäe pidi `seeña külitama Aud; `pärtlepäe oo sügise, põdra joosu aeg Tor; `pärtlipäev ole viis nädalat enne vana `mihkli`päevä JõeK; `pärtlipääval kapsas akkab piad kasvatama Lai; `pärtlipääv aeg akkavad seened kasuma KJn; `pärtlepäeva aal tetäss rügä Trv; kui `pärtlepäeväl pedäje pinnu pudeneve, tuleb `mihklepäeväl lume Hel; pia tulõ `pärtlipäiv, siss piat liivamaa pääle rük'ki `kül'vmä Har; `Pärtlipääv lääv_pääsokõsõ? ar? Vas; `Pärtlepääväl surmatäe vanast pakhtaroh mehisset ja `võéé mesi `vällä Röp Vrd pärdipäev, pärtlis(e)päev, pärtüspäiv

pärtlis(e)päev `pärtlis- Ran, `pärtles- Juu Ran Puh, `pärtlese- Kei, `pärtmise- Muh Kse SJn Hls(`pärkmise-), `pärtmese- Mar, `pärkmese- Har Tor Krk(`pärkmes-) pärtlipäev `pärtmise`päevas akkavad `lambad earitsema (jäära otsima) Muh; `pärtmesepäevä `aegas `minne raudnael roho `sesse - - rohi lähäb vesaks, vekat ei `lõika Mar; umalal pannatse viimane

pärtlüsspäiv

viha `sisse `pärtmisepäävast Kse; Kui vana `seemega `tehti, siis `tehti `enne `pärtlesebed, uue `seemega `tehti `piale `pärtlesebed (külvamisest); `Lammaid niideti neli `korda `oastas, sui `enne jaanibed, `pärtlesebe, kadrinabe, `vaslabe Kei; [poiss] `sündis jušt `pärtlespää Juu; kaapust `laotab lauritsepäeväl `lehti ja `pärkmisepäeväl akkab päid kasvateme Hls; pääsukse `pärkmespäevä aig joba `lendäv ärä Krk; laoritspäevä ja `pärtlispäevä vahel käesivä alled (hallad) Ran; piiripääsukese, nuu joba `pärtlespäevä `aigu löövä `kimpu Puh

pärtlüss|päiv → pärtüsspäiv

pärtmise|päev → pärtlis(e)päev

pärts pärts g pärtsi Khk, pärtsa Mär/-rs-/ Vig, pärtsu Mih/-r-/ Tor lörts kardulepudru oo kui va pärts täna Mär; tuleb lobjakat või `pärtsu Mih; satab `vasta `sil'mi `pärtsu Tor

pärtsama `pärtsama hooletult viskama Ei tia, kus ta selle riha jälle pärtsas KJn

pärtsima `pärtsima, (ta) pärtsib plärtsima mis sa sihantse `teega `pärtsima akad; pärtsi oues `loomi talita Khk

pärtsti, pärtstik `pärtsti(k) plärtsti `astus `pärtstik läku `auku Khk

pärtüss|päiv `pärtüss- V(`pärtlüss- Har) pärtlipäev Edimäne kõrd `pöeti [lambaid] maikuun, tõnõ pügämine ol' sõss `pärtüsspäävä `ümbre^o Urv; `pärtlüsspääväl külvetäse seene^o ja pääle `pärtlüss `päivä lättävä `päästläse vällä^o Har; `pärtüsspäiv läävä^o hussi^o maa `sisse, sõss lätt kahr ka magama Rõu; tõug ja lina saava, `pärtüsspääväss `val'miss Plv

päru päru Käi Phl(-ää-) Tõs peru, ohjeldamatu päru obu Käi; ilm leheb õsna päruks, hakkab `tuiskama, `mõllama Phl

pärä pärä krapp – Se

pärähhänü nud-kesks pärähhänü^o kängu jäänud – Rõu

***pärähtümä** pärähtümä Lut; nud-kesks pärähtünü^o Vas kängu jääma Kuis na^o põrsa^o sul no^o nii ar^o omma pärähtünü Vas Vrd pärätümmä

pärästmene pärästmene pärastine – Kõp

päräsutta järjestikku neli inimest `läksid päräsutta Lüg

pärätümmä pärätümmä Röp; nud-kesks pärätünü^o Rõu kängu, kiduraks jääma tast pärätünüst vasigõ pungast kasu, i^o määnestki `lehmä Rõu; är^o anna^o vasikele liialt pal'lo `juuqi, kõtt pärätüss är^o (kõht läheb punni, aga kasv jääb kängu) Röp Vrd pärähtümä, päräümä

päräümä päräümä Kan Urv Plv; pärähümmä Har Rõu, pärähhümä Vas Se Lut/perä-/; pärräömmä Röp; nud-kesks päräünü^o Krl Rõu, pärähünü^o Vas kängu, kiduraks jääma anna, süvvä^o `rohkõmb, är, päräüse^o Urv; põrss om makku pärähünü, no^o om kõtt suur nigu vaat, selle ta edesi ei lähä^o Har; taa vili um är, `tingunu, `väegä är päräünü Rõu; vask päräüss är^o, är^o `anku, tälle nii pal'lo `juuqi Plv; ta um nigu^o pärähünü^o oinass (kõhn) Vas; tuu är pärräönü, `viiga mago suurõst lännü Röp; põrss pärähhüss är, kui annat `kõhna `süüqi, tuu ei naka kasuma Se Vrd pärätümmä

päsarik päsari|k Plt Pil, päsäri|k Kod, päseri|k Lai, g -ku

1. pundar, sasi; puhmas lõngatükk - - ärä sasinud nõnnagu päsarik; karuvabarmud kasvavad ühen päsarikun Kod; pia `sässis nigu päsarik `otses Plt; päsarik (tuulepesa) seal mõne puu `otses Pil

2. kahar, kahar päsarik puu nagu meil see pajo siin tee ääres on, suur lai Plt; kuusk `ästi päsarik; päsarik põõsas Pil

3. kidur puu soo päsarikud Plt

päsli → pässül

päsmakas päsmak|as g -a Ris Koe; päsmä|k g -ku Kod Trv

1. pahmakas suur päsmakas `juuksid tuli peast ää Ris; suur niidi päsmakas Koe; ma_ilmatu päsmäk `juussit Trv Vrd päsnakas

2. (kantud kingadest) *ma panin vanad päsmäkud `jalga Kod*

päsmer `päsmer Kuu Käi, g `päsmr|i Pöi Emm Rei Mar Tõs VJg Trm, -e Pä VIPõ M, `päsmeri Vai/`pe-/ Muh Äks; päsmer San, g `päsmre Ran; `päspër g `päspri Sa; pässerm g -ä Nõo Kam Rõn, -i Puh; pässerm g -u Ote; Päsmer' Urv/-är', g -eri Lei margapuu `pesmeriga midati mogomaisi `asjo Vai; võid möödedaste `päspriga Jäm; vanast olid ikka `päspri nailad, nüid oo suured kilud (kilod) Khk; Pane villakott päspri noogu otsa, siis näeb, pailu villa lammast andas Kaa; `Päsmriga mõdedeti leib ää, `anti kas pool või `terve, kudas võimalik oli Pöi; margabu üidasse koa `päsmèriks Muh; ise ime, ise pime, ise keige maailma tark = `päsmèr Emm; `päsmèr, nenda suur pitk ümarigu puust leiget, suur puu nui `otsas, vask naalad `pantud Rei; `päsmriga kaalutse jahu, liha ja `villa Tõs; mede `päsmèr ol'li nel'la `kümne naalaline. kui midagi `raskemad `kaalsime, siss `kõitsime `päsmre paalaga riha all tala `kül'gi Saa; Andis päsmri peraga vasta pead nii et kõlatas Trm; `päsmrega kaalume `villa ja liha ja `lõnga ja igät `asja Vil; pane `päsmre `otsa, kaalu ärä Trv; ärä `päsmre peräge põrute, perä põrudet `valla Krk; paarkümmend `nakla tu päsmer võit, koiks `ol'li otsan, taga `ol'li nui, kabel kül'len Ran; me `kaalsime pässemiga ärä, täis päis `ol'li, kolmkümmend `nakla Puh; meil `ol'li ää ja `õigõ pässem, siss viisivä tõese ka meie pässemät `kaalu, egäl talul es ole; keeletu meeletu, ilmamaa tark = pässem Nõo; nüid om vasitse, vanast olli puu pässemu Ote; Lupa mulle pässemät, ma tahass `villu `kaalu Rõn

päsnakas päsnak|as g -a Mär; päsnäkäs Mar pahmakas tuulepesa oo kase `otses, päsnakad, oksad `kärsus Mär Vrd päsmakas

päsorik päsori|k g -ku oksline puu; sasimik `niske õksiklane puu nagu päsorik Kod

päspër → päsmer

päss¹ päss Jür Kad, g `pässi Mär Ris Hag VJg Sim Iis; päss Han, g `pässi R(n) `pässi VNg Vai), pässu Kir Jür HJn KuuK Koe Kad Trm Lai Plt, pässu Kod jää Mes avitab udu `määgimine, kui see päss päd ei `püörä (poiss ei ole tüdrukust huvitatud) pilt Kuu; `leikamatta `oinast `üelda ikke enamiste päss Hlj; `pässide `nahkust saab kasuka VNg; `mihklipäiv õli ikke igas majas päss tappetud ja õlu `tehtud Jõh; `pässidel_o kõvad sarved peas Mär; päss lüüb tuas oma `sarvedega `vasta `voodid Jür; eks `pässusi leigatud vanalt ka KuuK; mis munadega, on jäärd või päss Kad; tea, kuhu meie päss on kadund VJg; tapin pässi ära Iis; mõned lapsed õlid lol'lid ku pässod Kod Vrd pässu

päss² päss Noa, g `pässi Vän Saa VJg Plt KJn SJn, pässi Sa Muh Kse Han Kad; päss Kuu Vig Kse Var Tõs PJg, g `pässi Emm Käi Mar, pässu Han Hää Amb Koe, pässu Mih Tor Hää, pässä Trv Krk Hel Ran Rõn San V

1. a. sasimik, pundar; mütsak kase `otses tuulepesad, igavesed pässid, nendega ikka arstiti Jäm; ajand lõhja nii `pässi, seda_p saa pässist `lahti; koer `jooskes, suur päss suus Khk; `riide päss, kui riie segamini VII; Oksad olid kõik `pässisi täis Pöi; Linakoona oli nagu taku päss Han b. mügar, kühm Inimesel kasub ka vahel `seuke päss `kuskelt `väl'la, valu ei tji Hää c. patakas Tal võib üsna suur päss [raha] olla, ta on jo nii ihmuskoi Käi

2. a. jändrik, kõverik puu `puudega põletati - - igavesed pässid olid Mus; `Seiksed pässid, mis einamaas kasusid, nee luhuti irdeks Kaa; kere `metsa siin ei ole, mõni kuuse päss on PJg; kui on vilets mua - - puu nagu päss Kad; Siin põle `ühtegi `õiged puud kasumas, need kuuse pässid tulevad kõik maha võtta SJn b. väike, vilets olend või ese Ega sa selle jäära pässu eest midagi saa Mar; mis sihuke vähike oli, pisike sõnni päss Kse; seapõrsas ei kasva mette, teestest

päss

paelu pisem, nigu päss Han; vana päss, lühike jäme mees oli Tõs; selle pässist pole töötegejad Saa; päss - - temä ei kasva suurepess suguki; mis sa `pässest kua, kua ottig ilusebe `kinda Krk c. rumal, saamatu inimene On see ikka üks päss koa Põi; päss, pooltolgus Noa; Mõni inimene oo na päss, et `oska mette `rääkigi Han; `Seuksi `pässusi ei taha `kijgi peremijs ega Hää

3. *põial Pind läits pässä küidse ala Hel; laits paneb pässä suhu Ran; pässäl om suur küüds San; pässä ots valutass Urv; `sõrmi `vaihõlõ `pahti päss, siss näüdüti `trääsä; Ku_kinnass `val`mis sai, sõss korati pässä mulgu mant nuu_silmä_kolmõ `varda pääle? ja_`koeti päss ka_`val`mis Rõu; pässä küidsega tapad `täie Vas; `tsuskass pässä söögi `sisse Se; päss um soola `maitsja Lut*

4. a. *vikati kark sa `väike mijs, sul tulõ päss madalappa `panda? Se; päss um pant varrõ manu, hüä `käega pidä pässäst, a kuä `käega varrõst Lut b. vitsutusvahend pässä perä, pässä raud Krk c. puunui anna pässuga `kervele `pihta, siis puu läheb katti Han*

5. *esemete jäme ots margabu päss oo see, mes taga oo nuia `moodi Mar; nüid kaalub pässu `poole (margapuust) Kse; vart oli kõber puu, üks ots oli libe, seal_`oiti `käega `kinni, teeses `otsas oli päss Mih*

päss³ → **pess¹**

pässakas *pässa|kas g -ka Kär Muh Mär Vig Han Var Hää Amb Kad Plt Pil, -ga Khk; pässäk|äs g -ä Mar; pässa|k g -ga Khk; pässä|k Trv Krk, g -gu Kod; ppl `pässäku Kuu*

1. a. *puhmas; sasimik, pundar pässakas on suur lasu ühes Kär; [nurmenukk] nõnnagu suur pässäkäs Mar; meil `kasvab kaks `mändi, paksud nagu pässakad teised Kad b. kamakas joulute ajal sai pässaga `viisi liha sohe toppida Khk*

2. *jändrik, kidur Ei sest pässakast puust saa tarvispuud Han; sookased oo `väiksed pässakad Var; pässakas - - lühikene, segamine `okstega puu Amb; see lill on muüdu üks pässakas, ei lähä piast ei `perssest edasi Pil*

3. *(rumalast, mühakast, hädisest inimesest) kes on `aeglane, `üitakse pässakas Kär; [Ta] oo pässakas, ei taheta `tääga `tantsi Han; mis sa `mässad sial kallal, va pässakas Var; pässäk inimene, ei kõnele, tuim Kod; see mees üteldasse `sioke pässakas olema, `sioke `pehme Pil; va pässäk inimene Trv; tilluk pässäk om, inimese pässäk Krk*

pässama *pässama Kaa Han sihitult tegutsema Ma pässasi täda ulk aega otsida ega löidnudki üles Han*

pässas *pässas Khk Kaa*

1. *kohevil tüdrugud `pässas `pæga (lokitult) kut kadaga pöösas tulevad `vasta, see pole kena ei kedad Khk*

2. *puntras Inimesed oo eese töödega nõnda pässas, et pole aru Kaa*

***pässeldämä** *käskiv kv `pässeldä harutada pusima `poissid `kuerutasa `jälle sen `vurriaga, `pässeldä siis ja `päästä siel (habemest) `lahti, kui saad Kuu*

pässerm → **päsmer**

pässil → **pässül**

pässima *pässima, (ma) pässi Khk Põi Käi Han Var sihitult, tulutult tegutsema; pusima Seal on mitu `päeva pässitud, näha pole midagi, et seal oleks midagi ää `tehtud Põi; Ta pässib midagid valmis ka Käi; inimene `eksis `metsa ära - - `pässis seal ulga `aega, ei `oska `väl`la `tulla; `Pässis ulk `aega rehkenduse kallal Han*

pässi|vihk *rukkilõikuse viimane vihk igäuks `istus oma `leigetü vihu `piale, kui pold (põld) `leigetü oli, sie oli sie `pässivihk VNg; `Pässivihk õli suur, igäuks `püüdäs tehä `tõisest `suurema, siis akketi `vahtima, midä kenegi vihu all on, ku õli `pässivihu all `mommoke, siis*

pidi ia`lamba õnn õlema Lüg; Sene`pässivihule pidi kõhe`päälä`istuma, pera tuli`vahtida, mis vihu all - - kui õli paarm, sie tähändas`tühjä juttu, leppa`triinu tähändas`kirju elu Jõh
päss|kounikas juhmarid See pässkounikas ei tea kedagi, mutku vahib, suu lahti peas Han
pässu pässu Mär Hag Lai, pässu Trm Kod/-o/ päss, jääb pässu oo aja vahelt läbi pugend küla lammaste`juure Mär; õenass kutsutasse: pässu, pässu, pässu Kod; kuradi pässu, ei lase minu`liiku mitte Lai

pässukas pässuk|as g -a (mingi kala) – Iis

pässus pässus Khk Vig Juu Plt sassis, segamini peä vägä`pässus, vahib`karbe (karvade) seest`väl`lä Vig; pia - - kui nuustik otsas,`juuksed on`pässus Plt

pässül pässül` g päsülä Ote/n -üll/ Kan Urv VId; pässil` g päsilä Võn Kam Ote; n, g`pästli San Krl(`päslil) Har päsmer, margapuu meil viisivä kotust kaits`päsilät ärä - - nüid me pässil`ommegi sääl Võn;`puune pässil, sinna`taade`ol`liva ravva`sisse`lüüdu, nii rassess tettu Kam;`mõõda päsüläga ärä Ote;`Eäs nigu_päsülä perä, a süä süle laiuõ. Tuu ol`l tan sääne`ütlemine nii mõõõ inemise`kõtsilõ, kes nigu_tuu üless kaalu es jõvva?, mis tä tegi Urv;`Pästli ol`l naala ja_poolõ naala aru pääl Har;`keeledä meeledä? ilmamaa tark = pässül`Rõu; egäh taloh um pässül,`minkaga kaalutass;`valgõst vasõst tetäss päsülit Plv; üldäss, et pässül`om targõp kunigat Se; Jaano jo tulõ, pässül`tirra`kaugla all Lut

päst päst` g pästi ritv võrgu tõstmiseks või õnge lahtipäästmiseks`suskad pästi`alla, nagel jääb sälisse`taade,`tõmbad võrgu üless; kui õng kivi`taade`kinni jäi, vai aena`sisse, siss pästiga pästeti`valla Ran

pästli → pässül

päsune päsune|ne g -se Lai Plt sassine see on õige päsune loom, karv`püsti Lai

päsus päsus Lai Plt sassis, pulstunud`juuksed on`kammimata, päsus; misuke see linapeo sul on, kõik päsus puha Lai; päsus`peaga Plt

pätagas¹ päta|gas Jäm, päta|k Emm, g -ga; pätä|k g -ku Plv (teat kulli- vm lastemäng) Pätagad mängima Emm; nakamõ? pätakit`mängmä Plv

pätagas² → pätakas¹

päta|jalg päta- VNg/-tt-/ Khk Põi Muh Vig Han Ris Kos Jür Koe, pätä- Kod Ran Vas (päterdades kõndivast olendist) moni inimene`kondi`ninda`asjatumast, seda`üöllä päta`jalga, ei sie`pääsi edesi`eiga tagasi VNg; pätajalg läheb tats-tats Khk; Ise kut suur pätajalg Põi; Ei see pätajalg saa kedagi tehtud ega`kuskile`mindud, kukub ja päterdab pial Han; Minu pisike pätajalg muudkui laseb`ringi (lapsest) Jür; tuleb nagu vana pätajalg Kod; va pätajalg - - lühikise`kõnmisega Ran; parts vana pätajalg Vas **Vrd** pätjalg

pätak → pätakas¹, pätakas²

pätakas¹ päta|kas g -ka Jõh/-tt-/ Kaa Pha VII Põi Muh Ris Pee Koe, -ga Khk; pätäk|äs g -ä Tõs Juu; pätag|as g -a Jäm Khk Rei Phl; pätäk|käs Lüg, pätäk|gäs Vai, g -kä; päta|k g -ka Pha, -ga Khk Hi; pätäk|k g -ku Hls Nõo Kan Urv; pl pätägud Saa

1. pätt, hrl riidest pastlataoline jalats või suss Pättakaid`tehti`riidest ja`iegeldati Jõh; laps akab pätagatega`keima Khk; Juku`jooskas nõnda_t pätakad`paukusid Kaa; mütu`paari pätakud VII; Riidest`tehti pätakad, ropsetaku lõhuga nõeluti ää, tõrvati ää Põi; ma pane pätakad`jalga ja akka menema Muh; Noored äbenevad pätagid`jälga`panna Emm; uue`riidest`tehtaks`kuubesid ja`kleitised, vanamast`tehtaks pätagud Käi; Pätagatel on`mütme`kortsed tallad all Rei; pätagid`tehti ka,`talve ajal`käidi`nendega Phl; mo pätaka põhjad on jo kak`ki Pee;`rõõvast pätäku olli jalan Hls; Pätäku om nii ärä lõitenu Nõo; Mul om tõõ pätäk är_`kaonu Urv

pätakas

2. paks soe kinnas või sukk üvä ja `suoja pättägäs, pane käde Vai; need pätäkäd `talve ead `jalga `panna Juu

3. miski kantud, lapitud, vormitu `kinda `pättäkäd, vanad juo, lappitud ja räbäläd Lüg; pätäkäl oo paik paega piäl Tõs; `pañnin oma `kinda pätägud ahju piäl kujuma Saa; niukst poitmütsid, temal oli `niuksi vanu pätakaid sial Ris

pätakas: pätak|as g -a Kaa Pöi Muh LNg Tor Saa Juu VJg Iis Plt; pätä|käs KJn, pättä|käs Lüg, pääd|gäs Kuu, g -kä; päta|k g -ga Khk, -ku Äks; pätä|k g -ku Kod Trv Hls Krk TLä

1. latakas, lahmakas; (miski) rammus, paks vms paks pättäkäs nuor luom, `rammus õli Lüg; saand oma pätaga käde, siis leheb ee `jälle Khk; Koer venitab ühte naha pätakat Kaa; Just kut va pätakas, nii sula laisk, midagi äi tee Pöi; korp oo ikka ma_ilma suur pätakas Muh; madal maa, soo pätakad (mättad) ja kased seal peal LNg; selle pätaka jalad on `jämmed kui puupakud all; üks konnapätakas ol'li maasiku `peendra piäl; see igavene mädanud pätakas ei `kõlba `süia (üleva minud seenest) Saa; on üks pätakas teist Iis; vähid olid kui pätakud põhja peal Äks; Nüüd peris silakas tüdrek, aga lapsest piast olli peris pätäkäs KJn; madal paks ku pätäk Trv; eläje ollive nõndasammu ku pätäku Hls; ma võta selle pätäku `sülle (paksust lapsest) Ran; linalinnukese pesän `ol'li üits suur poig nigu pätäk, ta iki käopoig `ol'li Puh; suure vähjä, kindsu olliva nigu pätäku jälle Nõo

2. kidur puu odav maa, tüma ja rabane, männa pätakad kasvavad LNg; sest puust ei sua kedagi, see sihuke pätakas Plt

3. hoop, mats aga ta pani `talle ea pätaka `vastu `kõrvu Juu

4. puravik Pätäku om kige `kal'lepe seene, aga mea neid küll ei taha süvvä Krk

päta-päta päterdades, tatsudes `Ulgub nagu emakaru pättä-pättä Jõh; Porised `saapad `jalas, käib päta-päta, `jäljed järel IisR; kohe muudku päta-päta `puhta paranda `peale Mär; pätäjalg läheb päta-päta Tõs; päta-päta läheb teine KJn; sañt läits iki päta-päta ussest `väl'lä Trv

-päte Ls sedäpäte

päterdama päterdama Jäm Khk VII Pöi Muh Mar Mär Kse Var Aud Koe Iis Trm, pätter- VNg IisR Vai; päterdämä Tõs Kod KJn Trv Ran Puh Rõu, päder- Kuu

1. kohmakalt, ebakindlalt käima, tatsama, paterdama päderdäb juo `kondida Kuu; Vast `eile pesin põranda ja nüüd `päterdasid keik `jälgi täis IisR; älä päterdä vie sies, `sääred akkavad `lohkema Vai; päterdab juba `jälle `paarge `poole Khk; laps akkab `keima, siis päterdab VII; Pojad päterdavad `peale juba vana järge (partidest) Pöi; sandiste keib, päterdab, muđu ei saa `õiget `keima `keidud Mar; ani ju suure laia jalaga, rohu kõik päterdab ää Aud; mis sa päterdad siin `villade sies Koe; laps kui akkab esimest `kõndima, siis päterdab tõne Trm; ma `pal'la jalu päterdi Trv; ärge päterdäge pori sehen Puh; muud kui päterdäse^o õnnõ mua seen Rõu

2. soperdama, vusserdama muidu kogu päterdand, äga sellel iga pole Khk; tä päterdäb `piäle, ei soa oma `töögä etetsi ega takatsi Tõs

3. patrama, vatrama päterdab ilmad-maad kogu Khk; päterdäb kõnelda alate Kod

päterdis päterdis g -e vusserdis, puterdis jääb eluks ajaks üheks päterdiseks; päterdist ep või üksi põllale lasta Khk

***päterdus** päterdus g -e päterdis, kohmakalt käija `Nende `kingadega saa jo inimese `muodi `käia, mene kui `viimane päterdus; Päterdusest jäin siis, kui jalg viga sai IisR

päterm, pätermu päterm g -u Kod Lai(-a); pätermu Iis Trm Kod Lai, päterma Sim Lai nõörist jalats mis oli nüerist `tehtud, sie oli päterma, mis oli kasetohust, sie oli viisk Sim;

pätermud eegeldeti jämedäss lõngass Kod; tal olid kolmed pätermad; pätermud, lõngast kudutud jalanõud Lai Vrd pätern

pätern *pätern* g -a MMg Lai Plt, -ä Kod T V; *pätern*|äss g -ä Rõu Se; pl *päternid* Hel nõörist, harva muust materjalist jalats *päternad* - - olid pialt kinga `moodi, `võrkest `tehti, keerutati lina võrk Lai; *Päternä om nõörist tettu Puh; veneläse käesivä siin, noil olli kõjotohikust tettu päternä jalan; päternel `ol`li serände tõmp nõna nigu kal`lussel Nõo; päternä olliva päält kinnilise, enämbide iks nõörist Ote; setokõsõ `käusevä`, ka olli`päternä` jalan Kan; `paklist ol`l koetu päternä, mis `tsuugõ asõmõl kannõti Urv; päternät olõ mak`ki (minagi) `kandnu, nuu` esi heegeldedi; esä tekk talvõl viis `paari päternit Rõu; päternä` jah `koeti, noid ol`l vijl `hilda `aigu mõnõl vanal mehel Vas; ku seto_tul`liva linno `kol`kma `vällä, sõss ol`li päternä` jalah. lino keerost tettõ, `väega kõva` Röp; päternä, nuu` ol`li `pakla keerussist tettü`; täl olõ õs päternitki, midä `jalga panda` Se Vrd päterm, päternik*

päternik *päterni*|k Iis, *pätterni*|k Jõh IisR, g -ku

1. *pätern* `Talvel olid `naistel ka toas `ketrades pätternikud jalas IisR; Minu jalad ei mahu siia pätternikkudesse Iis

2. kaltsakas `Ulgub vanad `tallukad jalas nagu vana pätternik Jõh

päternäss → *pätern*

pätik *päti*|k g -ku JJn SJn; pl *pättikud* Lüg kantud, naru kinnas *need on vanad pätikud, lapitud ja paranud, `kinda pätik JJn; pätikud, vanad ja nõelutud `kindad SJn*

pätin *pätin* g -ä noodaveokõis kläädsä kabõl, tuu kõüdetäss noodalõ `otsa, tuu `kül`ge pandass *pätin, paranaga pööretäss pätinät Se*

pätitämä *pätitämä* Ran Nõo pättusi tegema, pätina käituma *jõi ja pätit, tõmmass lirykestega `ringi Ran; Temä pätitab ja tujb mes tahab, ei ole täl kedägi `kiiljät ega oppejat Nõo*

pätka *pätka* (-ä) VNg Lüg päkk kää `pätka one `aige, ei mina saa `arki pihus pida VNg; *Jala`pätka `alle läks pind Lüg*

pätka *pätka* riidest jalats *pätkad `tehti `riidest ja nahktallad `aeti `alla Kei*

pätlän *pätlän* hädas – Kod

pätlärin hädas *tä one igävesen `pätlärin, ei `piäsi kudagi `väl`jä Kod*

pätirimä *pätirimä* määrima, mustaks tegema *Poiss käüb `kerra `ouess, siis on `riided `pätiritüd Kuu*

pätirämä *pätirämä*, da-inf *pädrätä* patrama, lobisema nõnnasamma *pätirämä siin `üste ja tõiss; tämä muko tahab pädrätä; nõnna kõnelesid vanad inimesed ja mina kua `pätirän `perrä Kod*

pätirän hädas *rahvas one eenägä pagana `pätirän Kod*

päts *päts* g *pätsi* (-t-) Khk Kaa Pha VII Põi Muh LNg Mär Vig Kse Han Tõs Tor Hää Saa Ris Juu Ann Koe Rak VJg TaPõ VIPõ eL(-s- Lei); *päts* g *pätsi* Mar, *pätsi* Kuu Lüg Jõh IisR; n, g *pätsi* Vai

1. a. tainast vormitud küpsetis; terve leib või sai *saia päts oli kää Khk; Ega sellel mihel mõistus iasti äi jäga, justkut sooja pätsiga piha saand Pha; kerjusele soab päts `leiba `antud VII; Viis `pätsi läks korruga `ahju Põi; paelu päts `leiba maksab Vig; Pätsid `tehti ümmargused Han; päts ära `lõpnu ja polegi `leiba Hää; pool `pätsi sõid ühüs söömäs ää Juu; lasti kodu sis rukki`püüli teha, rukki`püüli `pätsi Rak; me `tijnä ümmargused pätsid Kod; võtan kohe anumast, paan labida `pääle, tijn pätsi kohe `val`mis Äks; oli suur ahi, kaheksa üheksa `pätsi läks `sisse Lai; ema tegi leeva `tainast `veiksed pätsid, küpsetas ahju rinna_päl Plt; leväpätsid*

päts

`tehti `siuksed pikerikud, `kõrged paksud KJn; pätsi päält lõigatse `kannik Hls; vanast levä pätsi olliv suure ümarikse ku `veške kivi Krk; leevä taenass litsuti lavva pääl äste õhukse, sinna `panti kañepi kõrutuss pääle, siss kääneti `rul'li, sai suur päts Ran; mes tä viijl tõi, pätsi `saia ja sorgatsi `viina Puh; vanast ku `leibä küdseti, siss tehti latsele munaga päts, `väike sõõrik päts ja susati toress kana muna `sisse Nõo; märäne talon leevä `lapjo `ol'le, särätse tehti leevä pätsi Võn; ol' suur leiväahi, katõssa `kanget `pätsi läits `ahju Ote; ma_pañni `ahju viis `pätsi, kuuõss sai kukõl' Har; Ku_kobisi päts, sõss ol' leib kütse Rõu; perämäne, mis pätsist jäi, ol' leevä kands Vas; sitavidäjile küdseti pätsi? Räp; tulõ õi päts pähütsehe `maatõh (magades) vns Se

b. (nätskest, küpsemata leivast) kui jääb `taiginasest, siis `ütleväd päts, ei õle `küpses saand Lüg; `leibä on `justku `pätsi, ei ole üväst abu Vai; leib nõnda pätsiks jäänd, poole `küpsemisega Khk; tä ei ole tõusnd, see oo päts Mar; kui sa ei mõesta iast teha, siis on leib nigu päts Pil

2. tükk, kamakas mingit ainet või materjali `enne põletamist on kived `pätsid, põletatud on `tiiliskivi Lüg; `Taigina `pätsid `pandi lauale ja `vaaliti `vällä ja `jääti `lauale `kerkima Jõh; [savist] `pätsid õlid - - testi ahjo võllid, niijd pidid `rohkem `vassa kui põletet kivid Kod; rasu tetti `pätsi ja `viidi `aita `kül'mä `paika Nõo; `väike päts kamma `ol'le kopek, suurõmb päts ol' kats `kopka Võn; ku rasõv jo_ `vindsõ ol', sõss `pañti `pätsi, kesi `pañti `ümbre? Urv

päts: päts Tor Hää Krk, g pätsi Saa KJn, pätsi Trm Rõu, pätsu Hel; päts Muh Tõs Koe Sim, g pätsu Sa Emm Rei Vig Han Khn VJg Plt Trv Pst Nõo, `pätsü Kuu; n, g `pätsi Vai

1. täkk Pätsud `pandi ede, kui kirikus `käidi Jäm; määra tahab pätsu jure `viimist Khk; Noor päts oo eige tige lojus, ühtlast kõrvad lingus pees Kaa; `laskes oma pätsu ää ruunata Pha; pätsud_o sugutegijad Jaa; mis isane oo, see `üita päts Rei || isane päts kaas Jäm

2. karu vana `pätsi on ka karu Vai; küll `olli suur päts Muh; Meil pätsud oo ikka karud Han; päts `ulle `kaeru ja mesibude kallale Tõs; pätsu jaht Trv; karu om mesikäpp ja päts Hel

3. (põhja)põder pätsi sarved KJn; põhjamaa rahvass `sõitsive `pätsudege Hel; Kui latse ollime, kõneldi virmaliste maast ja pätsu sõidust Nõo

4. (millestki priskest, rammusast) tüdrukud nagu suured pätsud kodu, `välja `teenima äi lähe Põi; sõrasilm obone, sured_ `valged silmäd ja pätsud jalad Vig; rammusad niigu pätsid KJn; `vaata, `miant [hobune] minul, just ku üits päts ehen Krk

päts: päts Vil, g pätsi Trv Pst; päts g pätsi Emm, pätsu Khk Mus

1. voki osa Oki südä, päts Vil; oki päts om siande ümarik oki pengi pääl Trv; oki päts - - saab ülespoole ja allapoole `timmi ruvipulgast Pst

2. kangaviga päts läheb `kanga looma juures `sisse Khk

päts|ahi (teat ahi) **a.** leivaahi pätsahudes tehasse `leiba Tor; Leevaahjud - - `ööldi pätsahi Trm **b.** telliseahi pätsahi, kus `tiiliskivi põledetta, `lauditasse kived `servite `sinne `sisse Lüg; pätsahjud old `õues Juu **c.** umbahi - Kuu

pätsak, pätsakas pätsa|k g -ga Khk, -ku Plt; pätsä|k Saa Krk, g -ku Kod Nõo; pätsa|kas g -ka Jõh/ `pätsä-/ Khk Muh Mär HMd Lai, g -ga Ans Khk; `pätsä|gäs g -kä Vai(-kä g -gä)

1. mätsak, päts; hunnik, lasu Mõnes `lautas õli kakstõst miest `tõstamas ja kui `uavasivad sene `pätsäka `vankrile, no mis `muega sie maha `laskeja sai sene `sõnniku maha Jõh; `leibä on `justku `pätsägäs Vai; `tõstas sihanduse pätsaka sinist `sauue `raavist `välja; sai pätsaga `leiba käde Khk; leib on nõnda ku üks pätsäk, ei tää, kas ta vähe küpse on saanu Saa; kui jahe ahi oli, ta jähi `tainaseks nagu pätsakas HMd; nagu pori pätsäk; sa õled kõik selle pätsäku `val'mis kirjutand Kod; ta (verikäkk) oli kaku `moodi, üks nisuke pätsakas Lai; istu pätsaku `piale (mättast) Plt; üits pätsäk [võid] ütten tükin Krk; Latse teevä liivast ja viijst liiva pätsäkit ja paneva pätsäku kõik ritta Nõo

2. (matsakast olevusest) *Sie on õige pätsakas* [tüdruk] Jõh; *on sihand lühine pätsakas ning üimpsis jalgadega* Ans; *õlli sõukse pätsaka linnu maha lasn* Muh; *sij [laps] om paks ku pätsäk* Krk; *tuju võhlu õl'li vesial'l, suur ja rammun nigu igävene pätsäk* Nõo

pätsama `pätsama Vas/-ämäl, da-inf pätsata Khk Jür Iis Plt

1. matsatama *lihatük* `pätsas `kuivamast parandale; *las maha pätsata, kui keeldu_p kuule* Khk

2. tatsama, ringi kõndima *Meie mütaku siin mudas pätsata* Jür; *ühtelugu pätsab* Iis

3. näppama, varastama *Täl om jah tuju halv pätsämise muud man* Vas

pätsas `pätsas g `pätsa pliidi tagaosa *mine sinna pätsa päle sooja* Plt **Vrd** patsas

pätsat- `pätsat- Jäm Ans Khk täkk- `pätsatobu Jäm; *pätsatsälg* Ans; *isast varssa ütase pätsatvarsaks; teeb, [kas] oli neil pätsatvarss, mullu sui oli* Khk **Vrd** pätsut-

pätsatama `pätsatama matsatama *pätsatas rattalt oue maha* Khk

pätserdämä `pätserdämä paterdama *läfs pätserd terve_päiv õtsa välän; mi_sa pätserdät tan porri pite* Kan

pätsi pl `pätsi säärsaapad *vene pätsi ollive siantse punatse* Krk

pätsik `pätsi|k Äks KJn Krl/g -gul, `pätsi|k Trm Äks Hls Hel TLä Vas, `pätsi|k VNg Lüg Jõh, g -ku; `pätsi|ku g -gu VNg; *pätsk* Puh Rõn

1. väiksem päts; *kakuke pagar tie siin ka neid pätsikusi* VNg; *võttas lusikaga taigina, tegid omale pätsikuid* Lüg; *ma tijn ahjusuu pääl pätsiku* Äks; *oma süll did ja lihad ja saiad ja pätsikid tehti [pulmadeks] KJn; ahju suupäälne pätsik panti kige enne ahju, kui tõse levä saeva ahju, siss õlli ta joba valmiss ja söödi kige enne ärä* Hel; *kui ta leibä tei, ega kõrd tõi mulle väikse pätsiku* Ran; *taari pätsik tetti nisu kliidest ehk linnasse jahudest, pannit panniga ahju, nigu konagi karask; läts kuu müüdä, siss nonde pehme pätskidega sääl jälle* Puh; *ploomirasu tambiti mõne anuma sehen pehmess, tetti pätsik* Nõo; *latsile saap munaga pätsk* Rõn; *Kulatski sai om hapu ümarik pätsik* Vas

2. põletamata tellis, plonn *Reheahi - - õli ennevanast tehtud pätsikutest* Trm

pätsike(ne) dem < `pätsi ühe `piene `pätsikäise *tegin, ei old üvä pärimi* Vai; *levä pätsike tetti, litsuti laiasse, tõusi natuke paksemase ja ahju* Trv; *tetäs til'lukse pätsikse, kaale paneve vahele, liha, purgandid* Hls; *paneme viil üits väike pätsike ahju suu pääle, muedu jääb juuretus* väega suur Nõo; *mul om üksainuss pätsikene leibä, tuju om mullõ küländ* Har; *esä tõi liinast mitu saia pätsikeist* Rõu; *tij latsõlõ muna pätsikest* Plv; *väikene pätsikene, väidsega kaabitsõt tud, vaśnat pite, perä kokko* Se

pätsima `pätsima (-t-), (ma) `pätsi(n) (-t-) Khk Kär Põi Mar Kse Han Aud Tor KJn Vil, `pätsin Lüg IisR Vai; *pätsma, (ta) pätsib* Saa

1. mätsima *siis võeti seda taigina astjast ja siis rulliti ümmargune pall ja siis pihuga pätsita tämä laiast* Lüg; *ei tia, mis ta nüüd sial kokko pätsib* Vai; *mees pätsis ahju paud sauega kinni; pätsivad lubja vastu seinä, tahtvad tua valgeks teha* Khk; *võeti sis sialt lõimest seda tainast ja - - pätsiti levaks* Põi; *Ahi aab suitsu sisse, ougud tulavad souega kinni pätsida* Han; *kõik pätsind al'li sabiga kokku* Tor; *roti auku ei saa saviga pätsi, sääl peab kivi olema* Saa; *Paegati mõnest kohast rohvi ja pätsiti vanal ahjul augud saviga kinni* Vil

2. lõõma, taguma *seuke laud oli rehetuas, pätsist ikke piasi vasta lauda, rabasid* Aud

3. tatsuma *omiku läbi pätsi peele sii, jalad lohisevad pool järge* Kär; *pätä-pätä keib raskelt pätsides* Mar

päsitämä `päsitämä `pätsima ku rasu kesta pääle *õlli pantu, siss päsitime ta iluste siledäss; Päsitedi [tainas] peo vahel lak'ka ja panti paa põhja küdsämä* Nõo

pätsjäd

pätsjäd pl `pätsjäd tobud, rumalad kes one vanemad ise `pätsjäd ja lol'lid, neil one lapsed kua `niskesed Kod

pätska pätska nätske, tänkjas Pätska üeldi sel kõrral, kui [leivad] ei õlnud east küpsed Trm

pätskäjäs pätskäjäs ümar, pätsitaoline `eesel one pätskäjäs ja madal Kod

pätsnäär `pätsnäär g -i lohakas inimene Moni on niisugune `pätsnäär, `kaiki tegeb `mustald; On igä `pätsnäär, ei hari `hendäs `millaski Kuu

pätsti `pätsti Lüg JõeK patsti, matsti Igäüks `püidäs tehä `tõisest `suurema [vihu], sis `viskas maha ja `istus `pätsti `pääle Lüg; lasin kaks `tetre maha, tetr `kargas `lendu, panin `pätsti maha JõeK Vrd pätstik

pätstik = pätsti Potissepp pani `pätstik `sauue `linkrite vahele; `Istus `pätstik maha Kaa

pätsuk pätsuk k g -ka, -kä põletamata tellis, plonn tel'liskivid kui viil `tuurved, põletamatta, kutsutasse pätsukad; õlen küll pätsukit tehnud, tare ahi_o minu testud pätsukiss Kod

pätsus nätske, tänkjas nätse ja sehände `pätsus [leib] Vil

pätsut- `pätsut- Ans Kaa VII täkk- `pätsutsälg Ans; Märal oli seeaasta kõrb pätsutvarss Kaa Vrd pätsat-

pätsutama pätsutama IisR/`p-/ KJn, pätso- Kod; `pätsütämä Kuu

1. pätsima, mätsima Pihuga `pätsüdimme `aeva jalale `liiva `pääle Kuu; `Pätsutas `krohvi IisR; lapsed pätsutavad savi KJn

2. tatsama `Lapsed `pätsutavad `jaltega muda sies IisR; pätsutab tasa `minnä KJn

3. matsutama mine ärä siit pätsotamass; issu tuoli `piäle ja süü, mes sa pätsotad Kod

pätt `pätt JJn, g `pätti Koe Iis, `pätti Sa Muh Lä PäLo Hää Juu VJg SJn Trv Hls Hel; `pätt g `pätti Hi, `pätti Hlj VNg Jõh IisR, `pätta Lüg IisR, `pättü Kuu; pl `pätud Pil KJn

1. pastlataoline kerge jalats, suss `Talveks `tehti viel `lambanahast pättüid ka `jalga, hüäd `suojad. Eks neid pättüisi void tuas pidädä ja kui pakkane ja kuiv oli, `väljäs ka Kuu; pättad, tuas saab `neiega `käia Lüg; Pättid tegima kas `riidest vai `iägaldasima Jõh; `ruhnlased tegad pättid `ül'genahast, karvad väl'lapool Jäm; pättid püsut käbemad kut vatugad Khk; Pätt oo nii kena kerge asi sui jala otsa püsta Kaa; `Muiste sai pätti tallad puhas kanepi `takse löngaga nõölutud Krj; ema es jõva meil pättüisi nii paelu teha VII; Pättid `tehti sokide `otsa, nee `üüti `putkega pättideks Pöi; sii_o omad `meistrid, kes neid roosit pätta tegad Muh; ma lasi omal uued pättid `tehja Käi; Vahest `tehti pättidele tutid `pääle Rei; pättid oo - - `pal'la jala `otsas, `riidest tehasse, `riidepätt Mar; pättidega oo ea käia Kir; pättid sai liistu piäl tehä ja tallad `alla aada Var; õmmeltse pättid lastele `jalga Tõs; mõni `ütleb toss, mõni pätt Hää; kus mu pättid on VJg; panen pättid `jalga Iis; eegeldet pätti jalan Trv; nüid ei tetä ämp pätte Hls

2. (parandatud) labakinnas pättid, paegatud `kindad PJg; kui juba lapitud olid, siis olid pättid. kas neid va lapitud pättüisi on koa kätte `panna Juu

pätt `pätt Hää Har Vas Röp, g `pätti Saa Kod Lai Plt, `pätti Jäm Mih Nõo Ote; pätt g `pätti Lüg Jõh allakäinud inimene, hulgus; huligaan üle käe inime läind, laseb ühe ja `tõisega, üks pätt on Lüg; Sie mies läks juo peris pättist `viimasel `õtsal Jõh; Kas sa oled ka pättiks akand Jäm; just ku viimane sadama pätt Hää; pätt ol'li ukse `lahti `murdnud ja söögiraami ära viinud Saa; linna pättid Kod; vanad pättid, joovad ennast täis, siis teevad rumaluusi Lai; pätt või kaabakas, kuidas `keegi `ütleb Plt; tulliva nu pätti sinnä, nuhkerdiva kõik nuka ja kolga läbi; pannime `juuskma, siss `pääsime ärä pätte käest Nõo; mis sa no pätt kõnõlat, sa olõt igävene sulik Har; Pätt - - üts `allakäinü? inemine Vas

pättama pättama, da-inf pätata Rid Jür loivama pättas edasi (hülgest) Rid; Jalad nõrgad, kudagi veel pättan ikka `käia Jür

pättima *pättima*, (ta) *pätib* Jäm Khk Kaa VII Pöi Muh päterdama, tatsama *Ma tule pättides tagasi* Jäm; *Kedagid on sii pättind pal'laste varvastega* Kaa; *Koer ramp pätib paranda kõik ää* Pöi; *teised aga pättivad 'palja jalu* Muh

pättjalg **1.** *pätajalg* *Mis sa pätjalg 'loivad siin* Krj; [karu] *inimesed 'üütsid ikke pätjalg* Mar; *käib nagu pätjalg* Juu; *neil om 'saapa puha pätjala 'muudu laias sökut* Hls

2. *pätt*, allakäinud inimene oli *'Rüigas pätjalaks onld; joob niikava, kut pätjalaks jääb* Khk; *Üks pätjalg oo, äga temast teeb mis asja äi ole üht* Kaa; *pätjalad ehk paadialused* Rid

pättkinnas *labakinnas mu pätt 'kindad ula all* Muh; *pätt 'kindad* [kooti], *üks oli ikke põhilõng ja siis kirjäd 'tehti 'sinna 'sisse* Tõs; *pätt 'kindal põle 'sõrma* Tor; *pättkinnas, kui vanaks sai ja lapitud sai, siis oli va raiepätt* Juu; *käpakad või pätt 'kindad on suured ilma 'sõrmedeta, nendega käiasse 'metses* SJn

pättädi *päterdades 'jalgu ei õle 'öllagi, muku* [läheb] *pättädi, pättädi* (lühikeste jalgadega linnust) Kod

pättämä *pättämä* *pätina* *käituma sul um vaja vallah juvva² ja pättädä² - - mutku lüüüt litarit muidõ naistõga²* Plv

pätü *pätü* Vig Mih Hää Saa Hag Hls, *pätü* Aud Jür Pil KJn, *pätü* Jõh

1. *pätt*, *suss 'Tallad pättudele 'õmblematta* Jõh; *mõni vanainime tegi 'eesele lõngast pätüd, olid 'pehmed köia* Vig; *Enne õmmeldi 'väikestel lastel, kui 'käima akkasid, pätüd 'jalga* Hää; *õhe 'õhtuga teeb pätü 'val'mis* Saa; *Akka kas või omalegi pätusi tegema* Jür; *sul sihused 'riide pätüd* Pil; *mõni kuub varrastega pätusi* KJn; *pätü om jämmepe lõngast tett* Hls

2. *labakinnas – Aud*

pätü² *pätü* *paistekakk – Iis*

pätukas *pätuk|as* g -a Mar Rap

1. *pätt*, *suss ega sa - - neid pätukaid ei tea* Mar

2. *labakinnas – Rap*

pätäk → *pätagas, pätakas¹, pätakas²*

pätässikun *hädas olen pätässikun, alvan seesukõrran* Kod

pävähhiisi *päevade kaupa pävähhiisi mitägi süvvä² taha_s* Lut

pää(-) → pea(-)

pää|alus *pääaluss* San Har, *peelus* Emm; *päälus* Khk VII Tõs, *pealus* Rei, *peelus* Mar, g -e; *pjalus* g -õ Khn peats; *peaalune, padi oda ma kergida natuse seda aseme päänust* Khk; *on sul peelus madal* Emm; *panin peelust 'kõrgemaks, undikurikad koa peeluse 'sesse* Mar; *ää pane 'jalgu söngi päänusele; pani oma piä päänusele* Tõs; *Aeda 'võimõd söngü pjalusõl; Ää aag 'patju nda 'püstü, mia ei sua 'sioksõ pjalusõga magatud* Khn; *päänaluss om 'väega matal* Har

päädak, päädakas *pääda|k, pääda|kas* g -ga Khk; *pääda|kas* g -ka VII Jaa päntsakas, kantsakas; *märg, läbi ligunenud 'andas 'kerjajale päädaga 'leiba* Khk; *pätid on kut päädakad* VII; *kos te söhukse päädaka eina veel kogu panete, see lihab jo sedasi palavaks ja võtab limale* Jaa

päädeh *päädeh* g *'pääte tutiline vööots vüü 'pääte², otsa 'vüüle köüdedü, sääl 'rõiva pittu²* Se

päädelik → *pääderik*

pääder|hain (taim) *'pääle kuhitsamise ravitass hobõst pääder 'hainuga²* Lut

pääderik *pääderi|k* g -gu; *päädeli|k* g -ku pilliroog *pääderigu² kasusõ² nurmõ pääl ja suun* ura *'vieren* Lei

pääde|ruuh *pääderuuh* pilliroog – Lut **Vrd** *päideroog*

päädi

päädi → päidi

päädik *päädi*|k g -gu Lut; pl *päädiko*[?] Plv vöötutt

päädikud pl *päädi*|kud Saa SJn, -*gud* Ans Khk, -*ku* M(-*gu* Krk) Nõo, -*gu*[?] Urv Krl; *päädi*|kad Kaa VII Pöi, -*kä*[?] Har Rõu, -*ke*[?] Kan Plt(-*ko*[?]), -*ge*[?] Rõu Vas; *päädi*|kud Äks Kõp, -*kad* Mih; *päädi*|kud Ann SJn, -*käd* KJn; *peadikud* Juu/piä-/ Tür Plt rupskid, looma pead-jalad *päädigud* tehasse *puhtaks ning keedetase ee soolaga* Khk; *Pand päädikad kadaka* `pöösa, *sõnniks kut ta ise* `kõrtsis keind, *aga pärast pole päädikid änam olnd* Kaa; *Päädikatest võib sülti keeta* Pöi; *kui loom ära tapetse, siss* *pääd-jalad, kopsud-maksad, süda ja neerud* - - *on siss* *päädikud* Saa; *need päädikud tahvad* `panna vette Ann; *mõni ütleb* *päedikud, mõni piad-jalad, mõni* `rupskid Äks; *iäd* *päädikad suppi* `kijtä KJn; *tangu ja päädiku* `panti `kijmä Pst; *ernid keedets, pannass ani* *päädikid* `sisse Hls; *pane* *päädigu kuppume* Krk; *Panti vesi* `kijmä, *suurma_ka_* `sisse, *siss* `panti *päädigu*[?] ja *kartuli*[?] Krl; *päädikä*[?] - - *eläje sooligu* Har; *sügise* `lamba `tapmise `aigu *keedetäss* *päädigit* Rõu; *Mullõ es* `mijldü nuu[?] *päädikidega kardoka*[?] Vas

päädime *päädime*, impers *pääditess* vöötama (teat pulmakomme) *pulmalise pääditess ärä* San

päädine *päädi*|ne g -se pealis, pealmine osa – Se

päädüma *päädüma* Rõu Se

1. ilmuma; juhtuma, sattuma *Mõrda tul`li_kõik` kala_kiä sääsä mulgust`alla`päädü tulõma* Rõu; *kost sa*[?] *ka nii`päädü`mi*[?] *poolõ; kaas om ka meil ar`väl`lä`päädünu*[?]; *sa olt ka üle hulga ao`päädünu*[?] `kerkohe; *ma`päädü timäga`laadopäävä kokko* Se

2. lõppema, otsa saama *är iks matõtass, ku elopäävä omma_`päädünu*[?] Rõu

päägus *päägus* g -e pasknäär – Rei

päähã|käändäväne sõnakuulmatu; kangekaelne *päähã`käändäväne lais* Plv Vrd pähäkääntäv

pääkima *pääkima* tapma *Naaber`pääkind`lamba ää* Khk

pääkme *pääkme*, (ma) *päägu* *prääksuma* *Eilä pardsi`pääk`seve ja kana`vihtseve`kangest, mea arvasi kohe, et ilm alvass läep* Krk

pääko *pääko* Lüg; *piäko* Kod lastek *pea pesemä`lapse`pääko`puhtast* Lüg; *tule nüid, emä peseb piäko ärä* Kod

pääks, pääkses *pääks* g *pääkse* Khk Mus, *pääksi* Häa Saa, *pääksi* Rei; *peeks* g *peeksi* Emm(n *peeksi*) Käi Phl; *pääkses* g *pääkse* Khk Mus

1. kõrgem koht soos või heinamaal *Kevaditi karjes keies aeti loomad pääkse pääle, sääl oli natuse kuivem; sügise_s_ole`loomadel`keia`kuskil, tulid`siia`pääkseste`peele* Khk; *pääkses,`kõrgem`mühk* Mus; *Pääksi päält`tehtaks`eina* Häa

2. padrik, tihe mets *metsa`pääkses* (metsatukk) Khn; *Peeksis aa naa tihe mets, et seel rohi äi kasva* Emm; *nii paks`pääks, et läbi äi`pääse* Rei; *suur paks`männimets on peeks* Phl

pääksuma *pääksuma* Khk, *pääksma* Trv, (ta) *pääksub* *prääksuma* *päris kut pardid`pääksuvad* Khk; *partsi`pääksuve* Trv

päälastikku *päälastikku* Vai; *päälästi|kku* Vai, -*kkü* Kuu üksteise peale; kohakuti *Lau`lauad kaik ilusast`päälastikkü* Kuu; *maa`märgid on paar puud`päälastikku* Vai

pääalde peale, üle *saapa`tullive`pääalde`põlvi* Hel

pääledikku pealistikku *tasku auk`sielikul, õtsad`käiväd`pääledikku* Lüg

päälegina *pääle|gina* Ran Nõo Rõu, *-kina* Kan pealegi *ku sa iket, ei tule siss`naaru* päälegina Nõo; *Vanast`lüüjdi ka`lauu ja tañdsiti, mijl`o!l alati hää päälekina?* Kan; *`ankõ mis taht, võta`vasta õnnõ ja`yennä viijl päälegina* Rõu

pääleh pealegi *`erklõss pääleh* Urv

päälemb *päälemb* g -ä pealmine *es ole üttegi päälembät rõevast, suurembat rõevast, mes tõestele`pääle võtta* Ran

päälessutte *päälessutte* Lüg Jõh(-s-) pealistikku *mõnel õli kolm-neli`sielikku`päälessutte`seljäs* Lüg; *`atraga ajati vagu`sisse, läks kaks mättäst`päälesutte* Jõh **Vrd** *päälässutte*

päälestikku *päälestikku* Hls, *`päälestikku* VNg Lüg *Vai/-o/* ükssteise peal(e) või järel *puu`voodi õli ja sääil õli kaks aluskotti all, kaks õlekotti`päälestikku;`õnnetused`käiväd kõhe`päälestikku, üks`õnnetus`tõise järel* Lüg; *kaks`kuube`päälestikko`seljäs* Vai; *asja saive`päälestikku* pant Hls

päälimine *päälimi|ne, pæeli- Hi(-me|ne),`päälimi|ne* Kuu(-mä|ne) RId(-me|ne) VNg, *-mäi|ne* Vai), g -se

1. pealmine, välimine *Ma`kiresin`sieliguld pahema`puole`päälimäseks`puoleks, nüüd o kohe`jälle uus* Kuu; *`laine löi`päälimesest`puordist üle;`kuhja`päälimene kerd oli tihedamb* VNg; *kes oma`õigust ajab, sie tahab ikke, et tämä sõna on ikke`päälimine* pilt Lüg; *`villasest`riidest`tehti kõik`päälimised`riided* Jõh; *`mildist tahad, votta alumist voi`päälimist* Vai; *päälimine kleit* Rei

2. ülemine *kodu`kuotud`riidest särk,`päälimäne puol oli old linasest ja alumane puol oli takkusest* Kuu; *`särgi --`päälimine õts õli linane* Lüg; *`vergo`päälimine`paula* Vai; *pælimesed`ambad* Emm

pää|lina *naiste peakate pælina, lina änd seerati`püsti, lagipee oli`ööne,`ääri koutu jähid sotid`püsti. neid oli`kahte`moodi, punane lina ning leina lina* Jäm; *pælina oli, see`toodi* Talinast Käi

pääline *pääli|ne* g -tse M(n -li|n Krk; g -tsa Trv) T(g`päältse San) V(g -dse; n`pääli|ne Röp Se); *`pääli|ne* g -se Kuu RId(-sse Jõh); *`päälin* g *päälidse* Lei; *pæline* Käi Pl

1. pealmine osa *`päälisess on`valmis, aga ei õle akkand`saapaid tegema viel; neid`kinda`päälisi`palju ei kuluta* Jõh; *egä`ahjo ole`päälisitta* Vai; *kardulit tetä vanal kuul, noorel kuul aap kasusit, aap päälisit* Krk; *kui`kartuli`päälisit ja sammald pannid, siss sai rohikat`karva* Ran; *`haina küll võtat, a sibula`pääline ka saanu,`sisse* (rohimisest) Röp || *täidis akka nüid sa [korbile]`päälist`pääle panem; korbi`päälist sai pal`lu tett* Krk

2. (hrl liitsõna järelosana) millegi peal või läheduses olev; millegi peal või läheduses asuv koht, ruum *jne Sügüsül on`numme`pääline ilus, kui kanerm`heide`lähteb* Kuu; *suur`ahju`pääline õli, et sai`sinne magama`mennä* Lüg; *`Künkä`päälisess õlid neid (usse) täis, tulid`päivä kätte`suendama* Jõh; *`kalda`pääline oli kaik [suvemaju]`täis* Vai; *allikupääline ei`kül`mä`kinni, om`valla* Trv; *taren olli`ahjupäälin,`kamren müüripäälin; lauda`päälin olli`õlgi`täis* Krk; *`kambrepääline`paniti kõik riast õlekubusid`täis* Ran; *ahjupääline`kõik`tolmu ja`musta`täis, latse`alla tulliva, siss olliva nigu tondi`musta* Nõo; *sarjapäälitse visass ärä* (tuulamisest); *tuu om`üits kivistigu`pääline, väega kivene* Kam; *tarõ`päältse`uús jäi vallalõ, naa`paniti`rõiva üless tarõ`pääle`kuuumõ* San; *`ärbänil om`pöönigupääline* Krl; *mi`huujõ`päälitse om hää`vilja aia?* Rõu; *sõsarõpoig tege moropäälitse`haina`kevjä* Plv

3. koor *ta ka`mustep om, ku tal`päälist`pääli ei`panna* Krk; *võta`är`pääline, sõss saa süvvä`tuu piim* Rõu; *pääline`lüvväss`võiuss* Vas; *võti`piimä`päält`päälist* Röp; *ma`süü`päälidsega`põima* Lei; *vägeväst`piimäst um`pal`lo`päälist* Lut

päaline

4. järelroog *temä tahts õunasuppi`kijitā, et sij oless päälitsess ollu Hel*
päaline `pääl|ne g -se peatäis `Talgulised said kaik kova `päälise `viina Kuu
päali|ots peats `oeta pääliots Jäm
päälised pl `päälised VNg Lüg Jõh soaraam `päälised, piird saab `sinne vahele `panna VNg; `päälised on jah, kuhu vahele piird `pannasse Lüg **Vrd** päälitimed
päälissutte pealistikku `raiub agu maha ja paneb `päälissutte Lüg
päälistikku päälistikku Trv, `päälistikku VNg Lüg pealistikku jäme nagu aokubu, kaks `sieliku `päälistikku VNg; nahad said `päälistikku puu `pääle `laotud Lüg; kaits `lauda päälistikku Trv || ligistikku külä oli `päälistikku (talud üksteise lähedal) ja saun oli `metsä `servas VNg
päälitimed pl `päälitimed soaraam `kanga `päälitimed, `pirda käüb `päälitimi vahel Vai **Vrd** päälised
päälitsi päälitsi Jäm/-ee-/ Khk(-e) üle, pealtpoolt Kas peelitsi saab minna Jäm; `lindas siit meite peelt läbi, läks siit meite päälitsi, üle meite; laivale karsas ala, lae selle päälitse läheb nii sügavase vee `sisse, et ojuma akab `jälle Khk
päälitsikku päälitsikku pealistikku – Vas
päälitsiku päälitsi|ku Plv, -gu Trv pealistikku pane na päälitsigu ütstõise `pääle Trv; panõ^o päälitsiku, siss om `lämmämb Plv
päälmäne `päälmä|ne g -se Kuu, -tse TLä Võn Kam Ote V(-dse); `pialmane KuuK, `piälmäne Kod
1. pealmine, välimine `enne olid `pialmased kuued triibulised KuuK; sängin om `päälmatse ja alumatse lina Puh; ku `ündruk vanass om lännu, siss pane alumane puul pääle, `päälmäne puul `alla, siss käib jälle Nõo; ku kuju tõug - - `kinni sõkuti ja puruss joba läits `päälmäne kõrd, siss jäi madalass Ote; Tuu `päälmäne maa kammar `pal`li kõik` tuhass, miä sääl sõss viga viläl kassu^o ol`l Rõu; `päälmäst `ündreku ei vöi joht är^o aia^o Plv; ai_o `päälmatse kleidi säläst är^o, mõsi tuu ka ar^o Vas
2. ülemine alumane puol `tehti [särgil] takusest `riidest ja `pialmane `tehti linasest KuuK; toda ma_i tiia, mes_{tu} alumane sil`mä vijr om, `päälmäne on sil`mä laug Ran; ku moka `katski, ega siss naarda ei saa, naarat, siss lääb `lahki nigu jänessel `päälmäne moka Puh; mõnel tuleva `päälmatse `amba enne, mõnel alumatse Nõo; `hammõ alomane jago nii `päälmäne üte lai^o pidi `koetama, et nä `passõ kokko Kan; Uiss ollu_{kah} iks lavvust tettü, ollu iks ilustõ katõ põõnaga, ütõ põõn `päälmadse otsa man, tõnõ põõn alomadse otsa man Urv; Tuu `päälmäne jagu teiti linanõ, et ka_{tuu} `päälmäne jagu jäi pruudsi alt `vällä (särgist) Har; siss koi `päälmatse_{poolõ} tuuh samah `kangah [kui alumise], a_{kua} es `kirju `sisse Se
pääl|piim koor Seo päälpiim om jo vanass lännu ja süüä ämp ei kõlba Se **Vrd** päälpiim
pääl|päidi pealpool Kaik kävimme `kõndillä üks `toise `otsa, ma olin pääl`päidi, ei suur mudaseks `saandigi Kuu
päälse|kaudu `piälse- KJn, `päältse- Vil Trv Hls Krk pealiskaudselt mõni tiäb `piälsekaudu KJn; `olli `päälsekaudu `vaaten Hls; `päälsekaudu sai kõnelt Krk || pealtpoolt võta `piälsekaudu, ärä põhjast võta KJn
pääl|nätä pealtnäha, väliselt esi päältnätä om vaga, aga sehen om `väega pal`lu `konke Nõo; tõne om päältnätä larmakass Ote; päältnätä ol`l õks `õigõ inemine Har
pääl|piim koor imä - - `riipsi latsõle pääl`piimä; ku ima päälpiimä är^o riibaśs, siss `perrä jäi sääne nigu koorõsugumanõ, tuu ol`l ligihapu piim Vas **Vrd** päälpiim
päälus|puu pääluspuu pealispuu – Kul Mär

pääluts *pääluts* g -i Khk Kaa päits, peats *pane aseme pääluts kenasti* Khk; *Padjad keivad ikka päälutsi pool otsas* Kaa

päälässutte *päälässutte* Hlj Lüg(*piälä-*) Jõh pealistikku *`este `pandi `parsile `terved vihud, ikke kaks `vihku `päälässutte* Hlj; *`õlgu luom midä `tahtes, kõik `paarivad, `kärpäsetki on `päälässutte keväde, kui tulevad lagedalle* Lüg; *Kui `kihlama `mendi, siis pruut pani isame `lähkri `nuara `külge kaks `paari `kindaid `päälässutte* Jõh **Vrd** *päälessutte*

päälüss → pealis

pää|malk *kuhjamalk päämalga `panti `pääle, viis `varba `seotass kokku, sõss tuul ei saa ärä `puhku* Trv; *päämalga om sülläpikutse lepä malga -- pannass kas viis vöi seitse, paarin `arvu ei tohi panna* Hel; *päämalgad olliva üted `sirged, nii pikäd kui sai, mes `kuhja katava* Ran

päämine *päämi|ne* Kse Trv, g -se Kuu Kaa/-ee-/ Nõo peamine *`Talvel, kui `ülgijel pojad olid, oli `päämine jääl `käämise aig* Kuu; *Puksvalts saag oo ikka puutöömehel see keige peemine tööriist, kerve kõrvas igaspooles taarist* Kaa; *Sõnnik oli päämine rammu* Kse; *põllutiüü`riiustest olli `päämine, mis esi teit, arkader* Trv; *Kõige `päämine olgu iks koolitiüü* Nõo

päänäs *päänäs* põikpäine, sõnakuulmatu *olend sa oled `jüsku päänäs.päänäs oo inimese `kohta ja loom koa, paha loom* Mar

pää|oma *algkapital, investeeritud raha `Maksa sa alade `lainu `sintsid ajalasa ärä, ku et `kaiki pääoma et saa; `Ostin `silgu `kuorma `pääle, `läksin `maale `kauplema, ei puhast jäänd `ühtä, pääoma sain käde* Kuu

pää|ors *koormapuu mõnel `olli `rasse pääoors, tuu kai, kost sai serätse orre, kes `olli `kergemb* Nõo; *tuu pääoors siia, `tõmbame `kinni `kuurma* Kam; *ku pääoors pääl om, siss kõids kõidetass vahepuu `külge `kinni* Ote; *pääoors om iks kolm `süldä pikk ja `häste jämme, nii viis `tolli, vähämp ei `kõlba?* Röp

pää|palmik *pääpal`mi|k* g -ku peakammitš – Har

pää|paulasse *pea jala külge kinni* Miks *sa `pässi pää `paulasse panid, kas_o tige vai kippub `juoksu* Kuu

pää|polmus *pääpol`mu|s* g -sõ peakammitš *hopõn om pääpolmussõn, ei saa tuu kohegi joosta?* Har

pää|poluski *pea jala külge kinni obu pannakse pääpoluski* Jäm

pää|poluskis *pea jala küljes kinni [hobune] on pæepoluskis* Jäm

pää|puolitš *pääpuolitš* peakammitš – Lei

pää|põhlussõh *pea jala küljes kinni hopõn om pääpõhlussõh* Pe

pää|põldun *pea jala küljes kinni obene om pääpõldun* Pst

pää|põldussan *pääpõldussan* *pea jala küljes kinni* – Trv

pää|põlitsen *pääpõlitsen* *pea jala küljes kinni* – Rõn

pää|põllin, -põllissen *pea jala küljes kinni obene pääpõllin vai pääpõllissen* Hel

pää|põllusseh *pea jala küljes kinni pääpõllusseh om, saa ei minnä?* Vas; *hobõnõ om pääpõllusseh* Röp

pää|põllussehe *pea jala külge kinni panõ hobõnõ pääpõllussehe* Vas

pää|põllussen *pea jala küljes kinni obene om pääpõllussen* Hel; *minu lehm `olli pääpõllussen* Ran; *elajass om pääpõllussen* TMr; *rüä `põimise aig ollid pääpõllussen (kummargil) kaits nädälid pilt* Ote

pää|põlusside *-põlussi|de* Ran(-põlu-) Kam Ote San, -dõ Urv *pea jala külge kinni lehm `pantu pääpõlusside, pää keedetü jala `külge nõõriga* Ran; *lehm `panti pääpõlusside, et pääd*

pääpõllussih

üless `tõsta ei saa; tuu pul'l ei püsü karja man, pane ta pääpõllusside Kam; Pääpõllussidõ pandass joosik, roiduss lehm Urv

pää|põllussih pea jala küljes kinni *hobõnõ um pääpõllussih Plv; Meil om pullikõnõ pääpõllussih, muidu es püsü karah Vas; kes iks maan upitass ja kumargilõ `tüütäss, tuu om pääpõllussih piltl Ráp*

pää|põllussihe pea jala külge kinni *pääpõllussihe hobõst es panda? pal'lo, mõni lehm ei püsü? kara man - - sõss mõnikõrd pandass pääpõllussihe Kan; Ma panni lehmä pääpõllussihe, `kapla ei saa? `panda, mähk `indä kinni? Urv; [hobune] kõõdeti pääpõllussihe Plv*

pää|põllussile pea jala külge kinni *mõnikõrd pandass `süüjä pääpõllussile San; hobõnõ pandass pääpõllussile Urv*

pää|põllussin *-põlussin Nõo Kam San Kan Urv, -põlussin Ran* pea jala küljes kinni *kui pääpõlussin, siss piäb olema `tük'jä luum Ran; pääpõlussin `ol'li luum lühikselt, et es saa pääd üless `tõsta Kam; hobõst ei panõ? `kiäki - - lehmä? ja pulli? küll omma? pääpõlussin Kan*

pää|põlmitsede pea jala külge kinni *obene `panti pääpõlmitsede Hel*

pää|põlmitsen pea jala küljes kinni *pääpõlmitsen võise [loom] kuna taht olla Hel*

pää|põlmusilõ pea jala külge kinni *pul'l `panti pääpõlmusilõ? Krl*

pää|põlmuss *peakammits pääpõlmuss, lihm om kammitsan ja pää lõiaga jala manu Har*

pää|põlmussede pea jala külge kinni *kui lehm `juuskma tük'k, karjan es saesa, siss `panti pääpõlmussede Ran*

pää|põlmussen *-põlmussen|en Ran, -õn Har* pea jala küljes kinni *nööriots `sarvi, tõene ots jala `kül'ge ja `ol'li pääpõlmussen, mõni, kurat, `ol'li kaval, lits pää maha, juusk nigu plagin Ran; lihm om pääpõlmussenõn Har*

pää|põlmusside *pääpõlmusside* pea jala külge kinni – Rõn

pää|põluskile pea jala külge kinni *`ärgä pääpõluskile `pandma San*

pää|põlussõh pea jala küljes kinni *kõik' kari om pääpõlussõh Se*

pää|põlussõhe *-põlussõhe Se, -põlussõhõ Rõu* pea jala külge kinni *pul'l pandass pääpõlussõhõ, ku laadult tuvass Rõu; pant pääpõlussõhe hobõsõ Se*

pää|põlutsi *pääpõlutsi* pea jala külge kinni – Rõn

pää|põlutsin *pääpõlutsin* pea jala küljes kinni – Rõn

pää|põlvi pea jala külge kinni *pane obene pää `põlvi Saa; mine pane obene pää `põlvi Hel*

pää|põlvin pea jala küljes kinni *kari pääpõlvin Hel*

pää|põlvis pea jala küljes kinni *obene om pääpõlvis Saa*

pää|põlvissede *pääpõlvissede* pea jala külge kinni – Puh

pää|põlvissen pea jala küljes kinni *obene om pääpõlvissen Hel*

pää|põlvisside *pääpõlvisside* pea jala külge kinni – Rõn

pää|põlvissin *pääpõlvissin* pea jala küljes kinni – Rõn

pää|põlvistõlõ pea jala külge kinni [hobune] *pandass pääpõlvistõlõ Har*

pää|põlvistõn pea jala küljes kinni *opõn om pääpõlvistõn Har*

pää|põlvitsede pea jala külge kinni *pulli `panti ka vahel pääpõlvitsede Hel*

pää|põlvitsen pea jala küljes kinni *laade eläje om pääpõlvitsen, tõne ots om `sarve küllen, tõne ots om edimitse jala küllen `kinne Hel*

pää|põlvussen pea jala küljes kinni *pääpõlvussen [loom] es saa nenda ruttu kävva Hel*

pää|põndussan pea jala küljes kinni *lehm [on] pääpõndussan Trv*

***pää|põnnus** *pääpõnnuss Ran, piapõnus Hag, g -e peakammits piapõnus - - kui tel'karihma siud val'lastega `kinni, et ei saa änam piad `tõsta Hag*

pää|põnnussin pea jala küljes kinni *lehm on pääpõnnussin* Kod

pää|põrmuss *pääpõrmuss* g -e looma esijalga ja pead kammitsev nõör *üits kõva linadest tettu nüüür `ol'li, üits ots `panti `sarvi, tõene ots `panti jala `kül'ge, kutsuti pääpõrmuss* Nõo

pää|põrmussen pea jala küljes kinni *lehm `pañti pää jala `kül'ge, et üless `tõsta es saa - - `ol'li pääpõrmussen* Ran; *obene om pääpõrmussen* TMr

pää|põrmusside pea jala külge kinni *mõni `juuškja lehm `pañti pääpõrmusside, pää jala `kül'ge* Ran; *selle eläjäga ei saa muud, saap pääpõrmusside panna, siss karjuss saap tast jagu* Nõo

pää|põrmussin pea jala küljes kinni *lehm om pääpõrmussin, ega ta nüid karjast ärä joosta ei saa; kas lehmäl `ol'li alb ehk ää pääpõrmussin, kes_tu tost `küüsse* Nõo

pää|põrnusse pea jala külge kinni *ärg pandasse pääpõrnusse* TMr

pää|põrnussen *pääpõrnussen* pea jala küljes kinni – Puh

pää|põrnusside pea jala külge kinni *ku lehm karjan es saesa, siss `panti ka pääpõrnusside - - `panti lõig `sarvi ja tõene lõjaots jala `kül'ge* Nõo

pää|põrnussin pea jala küljes kinni *lehm om pääpõrnussin, muidu ta karjan ei saesa* Nõo

pää|põrussihe pea jala külge kinni *Ku_kara mant mõni är_tük'ke, tuu `pañti pääpõrussihe, üis kablaots köüdetäss pull'i edejala `kül'ge ja_tõõnõ kablaots sarvõ `kül'ge* Rõu

pää|põrussilõ pea jala külge kinni *Meil `pañti kuri pull' ütskõrd pääpõrussilõ* Rõu

pää|põõlussede pea jala külge kinni *kui karjan pal'lu taht `juuške vai `nüssä es lase, `panti [lehm] pääpõõlussede* Ran

pää|põõlussen pea jala küljes kinni *lehm `ol'li pääpõõlussen* Ran

pää|põõlussõhe *pääpõõlussõhe* pea jala külge kinni – Se

pää|põõn peakammits *Pääpõõn - - et elläi es saasi? joosta, om `sarvi `kül'ge pant kabõl, tõnõ ots kammitõ? man* Rõu

pää|püürüsseh pea jala küljes kinni *suitse uhilõig pandass kammidsa manu, `küüdetäss kini?, [siis hobune] nõsta_i pääd üless, pääpüürüsseh um* Lut

pää|püürüssele pea jala külge kinni *pääpüürüssele pandass hopõn, `tikhõ sääne* Lut

päär *päär* g *päära* LãLo Ris, *pääri* Võn; *peer(u)* g *peeru* Kãi kratt, puuk kenel *peeru oli, se pidi `palju võid `saama Kãi; pääri pidi pasandama õue värava `sammaid* LNg || *päärad on ullud inimised, enni vanast olid, nõiad* Ris

päärdu|kiri *päärdukiri* (teat muster) – Vig

päärgu → praegu

päärgud → praegut

päärhaak *päärhaa|k (-ee-) Phl(-ha|k), `pääraa|k (-ee-) Jãm Khk Emm Rei Aud, g -gi; (')päära|k (-ee-) g -ki Khk(-gi) Emm Kãi kangapinguti põigiti üle `kanga `riide olid `peeraagid, teine ots oli lai, teine ots ahtukene, sedine puust `tehtud `peeraak Jãm; `pääraak `pandi `kanga `peele, siis kude_p saa kogu tõmmata Khk; Pane aga kohe peerak peele, siis kangas seisab so kee easti trammis Emm; `peerak oiab kanjast `kangel Kãi; mina kudusi ikka `peerhagid peel Phl; `pääraak või `kanga sõl'g Aud*

päärid pl *päärid*, gpl *pääride, pääri-* Han Var Pã

1. vankriraam kivivão *päärid kõivad eest otst poldiga `vankre aksi `alla ja tagumene ots kõib ketidega `vankre rõugulese `kül'ge Mih; päärid `pantaks `vankre pääil, ku `einu või `põhku `tuudaks, et nad laiemad on ku `vanker Hãä*

päärised

2. kandepuud, kandraam `Pääridega` töötameses pidid kaks inimest olema Han; viljakott viiasse pääridega `aita Tõs; päärnid, aesad ol'lid täl` külges, lauad olid puude `kül'gi` lõõdud naeldega Aud; pääridega taasiti turvas kokku unikusse PJg

päärised pl `päärised soaraam piird, sie on` pääriste vahel `kinni Lüg

päärme n, g `päärme Kuu VNg Vai, `pärme Lüg Jõh IisR, `pärme Kad; päärm g `päärmä Kuu

1. a. värvel `Ninda` pienikäseks jäänd, et võib `püksü` päärme paar `korda` ümber kehä `kierdädä Kuu; naiste` rahval on sieliku pärme rist` luude pial Kad b. palistus `ultusse serv on` riidel, ei `uoli` pärmet `õtsa` õmmelda Lüg; `pärme on lina` õtsas Jõh; tegin üvä `laia` päärme Vai

2. (laudadest tehtud paadist) `teine serv käis` teise pääl, `terva takku ehk` vilti `pandi` viel `siie kahe [laua] vahele, `päärme`paadist` üöldi, `päärmega` tehtu VNg

3. rant, viirg `pärme, sie on` põtra` sarvel Lüg

päärü¹ n, g `päärü VNg/`p-/ Phl/-ee-/ Tõs PJg Tor Hää Nis; `päär g` päärü Pil Pst Hls; `piar g` piaru Ksi; `piär(o) g` piäro Kod jääb või oinas; ka kutsehüüuna vana `pääsi`päärü VNg; `hüiti` peeru, peeru, peeru, kohe `tulli Phl; sarveline`päärü PJg; `Päärü` öeldaks meil `oinal ja kutsutaks kah` Hää; sa oled ikka va` päärü, ei soa aru` ühti nalj Nis; `juuksed` õlid `lamba raadadega` lühikesess lõigatud ja ülejäänud karvad `õige` üväss ärä` sasitud, `näitäts` väljä kui vana piäro Kod; `pul'loinas on` piar Ksi; kas müib selle`päärü ära Pil

päärü² `päärü (-iä-) kangapoom trullitakse` piäru` ümmer Juu

päärü³ → `päär

pääse `pääse` pääsemine säält oli läbi` pääse` raske Khk

pääsema `pääsema (-mä) R(`pääsi-; `pää- IisR) SaLä Hi(-ee-) Kul Mär Kir Kse Var Pär PJg Vän Tor HaLo Hag Amb JJn Ann Tür Pee Rak VJg Sim Äks Ksi TLä; `pääsma (-mä) Sa LäLo Vig Mih Tõs Vän Hää Saa Pil SJn Kõp Vil M(-me) TLä TMr Rõn; `peasema, (ma) pease(n) LNg Mar Var Rap Kos Jür HJn Amb Kad Trm; `peäsemä, (ma) peäsen Juu; `peasma Plt(-ia-), (ta) peaseb Muh; `piasema, (ma) piäsen Amb JMd Koe VMr Kad Sim Iis Trm MMg Pal Lai; `piäsemä Kod; `piäsmä KJn, (ma) piäse Khn; `pääse|mä Võn Kam Ote V, -me San Krl; (ma) `pääse(n) Sa Hi(-ee-) L hajasalt K T; da-inf `päästä Krk, `päästä^o V

1. a. raskest, halvast olukorrast ära, eemale või ohutumasse paika jõudma; millestki ebameeldivast vabanema; karistusest ilma jääma üks` pääs, `toised` uppused Kuu; ärä` pääsesin sest `aigusest VNg; kui ma siit` viel eloga` pääsen, siis ma enämb ei vahi tagasi Lüg; `Taevale tänu, siekord oleme` terve nahaga` päesend (kahju saamata) IisR; `pääsesid sa` inyega sõjast tagasi Khk; `Poisid` pääsid sedakord veel kerge irmuga Kaa; Laev läks ikka` põhja, mehed` pääsid ää Põi; `ül'jes oli tulnd` mõrda, ei sealt` pääsnd` kuskile Rid; ma ei` pääse siit, kas tee mis` tahtes Mär; `Piäks` viel sellekorra ää` piäsmä Khn; mehed said surmast` peasema HJn; sie oli õnn, et ta` viel eluga` piäsis Koe; minu` kääst ta enamb ei piase VMr; `piäses` viel uundi` kääst Sim; `üle` piä vesi, siis ei õle eloga` piäsmis enäm; vai selless` aigusest` tämä enäm` piäsi Kod; lähme nüid, lapsed, muedu tuleb` arjaga madu, siis meie enam ei` piase Pal; ta` peasest veel õnnega Plt; `niij` saive poole enegege` pääsme; ärä` pääsi ma kulli` küüste vahelt Krk; ristluie` pääle` tul'li vihm nigu` üits plakin, aga sa` s` pääse, sa` pidit` tegemä Puh; paremb ku inimene siist ilma vaevast ärä` pääseb, ega siin` midägi` võita ei ole; ku jo` suuretiij` pääle` väl'lä` saad, siss` olet` pääsnu Nõo; Nigu lumi` läits, nii` pääsivä` näl'läst Rõn; `tuukõrd` tiä` pääsi kül^o nahatävvelldä^o Urv; tä` nii` jumalõst` üks` änti, et elugõ` pääsi Krl; `repän` pääsi` jäl`terhve nahaga` mõtsa Har; `pik'k` igä` pesmäädä ei` pääse^o, lühü` lõõmäldä ei` jää^o vns Rõu; `tuunist` päset, elät` iägi^o

(kui eluotlikust olukorrast pääsed, elad ea lõpuni) vns Vas; *Hää miil', et ütškõrd `pässe timä tuust vägüse viina`juumisest Röp || millestki hoiduda õnnestuma sij`pääs `soldanist (sõduriks minemisest) Pst; ošt `väikese talo, sai perremehess, siss `päässi kroonu päält Vas b. (retoorilistes hüüatustes) kus sa `pääsed, sa piäd tegemä Lüg; kus sa peased, peab minema Muh; õpiks ma mette seust `asja, aga kus sa peased Käi; `Tehti ja `ol'ti, kus sa engega `pääsid Hää; kus sa ikke ingegä peased Juu; eks ma pia kannatama, kus ma ike pääsen Amb; sa piäd `anma, egä `piäsi kohegi Kod; kus sa `piäsed, piäd siäl `seismä KJn*

2. kuskile minna saama; mingisse tegevusse jõudma; osutab ka millegi toimumise võimalikkusele *ei ole `pääsend Jumindalla, ei ole `aiga Kuu; `uksed õlid `kinni, minä ei `pääsendki `sinne `sisse Lüg; Mehed siis `rääkisivad, et kudagi ei `pääsi `surnega `õuest menema Jõh; emo (me ei) `pääsined `randa Vai; nii nobesti edasi äi pääse VII; Nõnda kui `pääsvad, nõnda ristiku `peale `lähtvad (lammastest) Põi; ma põle `kuskile peasn Muh; ega ma nende `ulka pääse; kust need `vargad `sisse `pääsid Mär; Kui `autu sii `kjõtsa tie piäl `vasta tulõb, siis obosõga `kõrva ei piäse Khn; nemad ei pääst sinna uue `aita Ris; ei pääsn änam minema HMd; `talve soab läbi, sui ei pease Rap; arakas sööb kana munad ää, kui ta pesa ligi peaseb Kos; ei piast obusega einamua ligigi, võta `iemalt jo muon `sel'ga Amb; `aastad ajad oli asemel, ei `pääsend `liikuma JJn; ta oli `terve suve `aige, ei pääst `käima; `seisav vesi - - `tiikis, ta sial ei pääse `joosma Ann; küll oli `kerge tunne, kui `jälle inimestesse `piasesin VMr; ega ta siis `aigest piast enamb `piastki kuhugille pahandust tegema Kad; siis pääseb kuhe näl'g või mõni äpardus majasse pilt Rak; sij_o üks kõrvaline kõst, ei `piäsi `sinna `ükski Kod; neid `iiri oli ju pal'lu, igalt poolt nad `pääsivad `sisse Äks; `tähtsamad mehed olid praosti `ümmer, `rätsep ei `piasend ligi Plt; kui siist mägedest obene pääseb joosuga tulema, siis ärä enamb elu pääle `mõtle Puh; kui ma säält orust tulema `pääsi, siss ma joosi nii, et jala es putu maa `kül'ge Nõo; `tammi `ol'li pää kinni jäänü, ei ole `alla päsnu Ote; puu om nigu rihapulga rian, sa_i pääse `kostegi puuld `sisse (tihedast metsast) Rõn; tu nuu' mõts om alt vällä laasit, nii et tuul `häste? alt päsess, no_nakasõ nuu_kõvastõ kasuma; puu' om täüs, ei päse_leti manu? Har; ma_kati `kapstalooma_kinni? - - et lumi es päse_ `sisse Rõu; lasnits `hiitü minnu ja võhl `pääsi tarõ pääle Vas*

3. kusagilt lahti tulema `Ankur pääs [põhjast lahti] Kuu; [koodiga peksmisel] *es tohi üitsütel ligi olla, et johup tu kuuf säält varre otsast päsämä, siss panet tõõsele pähä Kam; tul'l suur tuulõ vuhhahuss, uss `pääsi käest är?, nii maah ol'ligi? Vas*

4. (muud juhud) *ei `pääse pääst ega `joua jalust, no sedä `üöldi niisuguse `aiglase inimese `kohta Kuu; temä ei pääse pääst ei `argne jalust, ei saa edesi, ei tagasi (on saamatu) Nõo; ei jätä ta `kostki `võtmada, kost kätte päsess (puutub); mu_silmä? ei_selätä enamb, ma olõ jo_vanass päsnu? (jäänud); pää om kumb, siss ku sa hädän olõt ja üttegi `ussõ päsämise tñid ei leüä? Har; Ku_tuuf halv sullõ tulõ, sõss sa_timäst `müüjä ei päse? (ei õnnestu vältida), tñ_sa mi_sa_tñij Rõu; võhlu ol'l päsämäldä_lugu (väljapääsmatu olukord), tarõ pääl ol'l lasnits, väläh ol'li_pini? Vas*

5. lahti ~ valla ~ valla le pääsema 1. mingist takistavast olukorrast või olekust vabanema *kana `pääsis käest `lahti - - pani `juoksema kõhe Lüg; sõnn `pääses `lautast `lahti Khk; lind pidi `lahti `pääsma Jaa; Jõgi on juba `lahti pääsnd, jooseb mis koliseb Põi; `pääses `kohtu alt `lahti, teind end tohmiks Mar; lehmäd oo `lahti pääsn ja `kaevad `ühte teist Tõs; Ahunas `piäsis mu'ti piält `lahti Khn; äke ei jäänud `kandu `kinni, ta `piases `lahti ja läks `jälle edasi Trm; üks täkk `piäsind `lahti, purussand tõese ruuna ärä Kod; lehm oli ketin, aga kudass ta nüid `valla om `pääsnu Trv; ku miu käe oless `valla `pääsnuva, mia oless maha sadanu Puh;*

pääserm

no lita manu jooseva kõik külä peni kokku, kes `valla `pääseva, jooseva jälle Nõo; küll pul'l `mürrap, ku `valla pääsep, mõne ärä pusep Kam; `pal'lo kõrtsimijis `massi, et ta `soendist vallale `pässi Võn; mul nakass sij sõl'm jo^o vallalõ päsemä Har; Timä - - lubasi `kõiki är_tappa^o, ku timä innõ_vallalõ pääsesi^o Rõu; hummoguss ol'l kammits kül'mänü^o, es pääse^o vallalõ Vas 2. avanema saab pää `suojast, siis `pääsevad `kiele `paulad `lahti Lüg; selle keele paelad `peasid nüid nõnna `lahti et Muh; siss `päəsi suu keegil `valla (hakati laulma) Hel; oss mu sil'mä ennembide `valla `pääsnuva, siss ma mitte ei oless `võtnu tedä `endäile mehess Nõo; soru `viina `nahka paänd, siss `päəsi jo_poisil kijl' vallalõ Har 3. algama, puhkema koest see jutt `lahti `pääsis Khk; Laste käest oli tuli `lahti pääsnd Põi; kui tuli `lahti pääseb, ei siis ole änam aru ega `otsa Mär; [hobusel] `pouslak `kinni pant, kodun pääsess `valla Krk; kui tuli `valla `päəsi, siis läits, `pal'li nigu üits tulemeri Nõo; `päəsi tuu muhk `valla, `naksi `juuškma ja katte tuu valu ärä Rõn; tuli `pässi vallalõ, ni sai katussõlõ Lut; läbi pääsema midagi läbida võimalik olema; läbi mahtuma ei tiä, kuda säält (jõest) läbi `pääseb, trump on `katki mend Lüg; rägästikko jah, läbigi ei `pääse Vai; Nii tihe padrik, et sealt äi pääse änam unt ega toht läbi Põi; kana ei pääsnd ka [aiast] läbi Vän; igalt puolt läbi ei piast VMr; kudass sa säält läbi `pääsit Krk; maja nuka man olliva suure ange, es `pääse obesega läbi Puh; täl om nii `väike mulk `jäetu, siist ei `pääse roit ei arak läbi Nõo; vabaaid, säält ei pääse mitte kanapoig kah läbi, nu ossa litsuti kokku Ote; ma_pia õks taast mulgust läbi päsemä Har; suu seen om loosatuisi, kost `jalksi läbi ei pääse^o Räp; vä l j a p ä ä s e m a mingist kohast lahti saama `meie `lehma oli aja vahel ja inisi, ei `päässu `vällä VNg; kanatuol oli aseme all, sial oli redel ies, et `väl'la ei piast Amb; rabades on `lauka augud, kui inimene `piale lähäb, vajob `sisse, `väl'la ei `piase Sim; [vasikas] olli laudast `väl'lä pääsnu ja kõnds kõögin oma `sõrgege just kui saabastege kõps, kõps Hel; latsen mia es püsi pütin, es saesa kotin, nigu ma käest `väl'lä `päəsi, nii `õkva panni minekut Nõo; ta_pedi jo^o vangist `vällä päsemä, aig om jo_täüs Har; vask `pässi `vällä ilma pääle, `naati takah ajama Vas

pääserm → pääserm

pääsiäised pl `pääsiäised lihavõtted tänävuo `tullo `varremba `pääsiäised kui `männevu; tule `pääsiäisil `meile Vai

pääslane → päästlane

pääslene → päästline

pääslike → päästlik

pääslike|silm pääsusilm `pääslikesilmä kasvave ligi maad, `väikse lehe Hls
Vrd pääsukesilm

pääs|lind pääslind, pees- pääsuke – Khk Kär **Vrd** päästlind

pääsli|pää tühi rukkipea kojase jähid peksandised, pahn ning `peeslipeed Jäm; vanast rabati `rehte, siis sai neid `peeslipeid Ans

pääso|roog (taim) vij veereh kasusõ pääsoru^o, kos pääsokõsõ^o iks ütekuu^h omma Räp

päästal päästal g `pääst|a Lälö, -e Ris pääsuke Päästal tegi rehalse räästa alla pesa LNg

pääste- `pääste- Jõe Kuu VNg Lüg SaLä Emm/-ee-/ Tõs Ris, `piäste- Kod, `piaste- Koe, `peaste- Plt, `pääste- Krk pääste- Jumindall oli `päästeluup, kahe `mastine - - et kui `laevaukku vai medägi nisukust, et siis saab `päästämä Kuu; tuli suur `päästelaev `vasta ja sis sie vottas selle mehe sält `pääle VNg; `laiva pääl piab õlema `pääste`paadid, kui laiv ukka lähäb Lüg; `päästelaevad olid neil abis ka Ans; `päästepaadiga olid mihed ää toond Mus; Kui - - muud peesteabinõu pole, siis tehta palgiotstest voi laeva luukidest ädaplott, mis inimesi kannab; Peesteplottisi tehta küll potskadest, mis loudadega kokku löödud Emm; läks ädäpaadiga

`päästerõngast `viimä Tõs; `karjušt abi, et tulge `piastepaadiga neile järele, et nemad on mereädas Koe; `piästelaev one veeke, õjub ja võtab inimeisi `piäle Kod

päästel `päästel g `päästli päästja `päästlid tulid Pöi

päästikes päästikes pääsuke – LNg

päästikku `päästik(k)u Trv Pst "pea pea vastu" vahetime [hobused] pääd-pääd `vastu, `päästiku (ilma juurdemaksuta) Pst

-päästja Ls jalapäästja

päästlane `päästla|ne Sa(-ee- Khk) Emm(-ee-) Rei Lälö Kse Mih PJg SJn, -lä|ne Mih Urv Har, g -se; `päässlä|ne (-ss-) Lut, g -se Rõu Se; `peastla|ne g -se Muh; `pääsla|ne g -se Jäm Khk Emm Rei; `pääslä|ne (-s-) Kra, g -se Krl Vas, -dse Lei(-l|än) pääsuke `päästlane - - ühed tegad elu`peele, `valgete persetega tegad katuse ala Jäm; vihma ees `lendvad `pääslased madalalt Khk; `Päästlasi oli `ühte`puhku näha `lindamas Kaa; Päästlase pesa lõhkumine pidi tuleõnnetuse majase tooma Pöi; kui `peastlased inimeste `ümber `sõeluvad, siis tuleb `vihma Muh; `peestlast on juba sii Emm; `päästlase kiri (tedretähnid) näo peal Mar; `päästlane `lendas `ungast `sisse Kse; `meitel omal koa `päästlase pesa `tallis Mih; `päästlane, kui tema maa `pinda mööda `lindab, siis `tulle `vihma, kui üleval `kõrges, siis `tulle `kuiva PJg; `päästlane on keige `viimne ja keige varam kaob ää SJn; ma õmõta ei olõ siihn `päästläisi nännü? Har; `päässläne mugu linnel Rõu; `isirkhaugaäs - - `pääsläste `poigõ ka vei är? Vas; tiä äi, kas `vihma saa, `päässläne `lindõlõss maad piteh Se; ku `päässläne juušk (lendab) pää mano?, pää `haigõma nakass Lut **Vrd** päästlane

päästlase|silm pl `päästläse sil'mä? pääsusilm – Har

päästlik `päästli|k Pha Han, `piästli|k Khn, g -ku; `pääsli|k VII, g -kse Hls; `pääsli|ke g -kse Saa Hls pääsuke ma nägi tänavu `õite vara `päästlikku Pha; `Piästlikud `lendvad `piotõ muad, lähäb `varssi `saolõ; [tulihänd] nagu `piästlik lennab ülese ja `alla ja kaob ärä; Mõnõl käevarrõd kua `piästliku täppesi (tedretähne) `täüde Khn; `pääslikse ka joba `vällä tullu Hls

pääst|lind päästlind, peest- pääsuke – Khk **Vrd** pääslind

päästline `päästli|ne Khk Krl Har, -le|ne Jäm Kaa San, g -se; `pääsle|ne g -se Lut pääsuke `Meite `räästa all on `päästlese pesa Jäm; Päästline linnab nii ruttu Khk; `päästlise pesä `kaartõ ala Krl **Vrd** päästlane

päästma `päästma Vil/-mä!, (ma) päästa(n) SaLä Pha VII Pöi Hi(-ee-) Rid Mar Mär Kse Var Mih Tõs(-mä) Aud Tor Hää Ris HMd Hag VMr Rak Trm; `päästama R(-ämä), (ma) päästa(n) Khk Emm Phl Ris; `peastma Plt, (ma) peasta(n) Muh Jür HJn Trm; `piastma, (ma) piastan Amb JMd Koe VMr Kad VJg Sim Iis Pal; `peästmä, (ma) peästän Juu; `piästmä, (ma) piästän Juu KJn; `pästma, (ma) pästan Saa; `päst|mä Trv T V, -me Hls Krk Hel, (ma) pästä; `piässämä, (ma) `piässän Kod

1. ohtlikust, täbarast vms olukorrast välja aitama või selliseid olukordi ära hoidma sie `päästi minu senest ädast `jälle VNg; ma `andasin `ennäst `tunnistajast, `päästasin tämä `lahti, `muidu õleks mend `vangi Lüg; `Poisile on vaja `viskada kõis ja tädä uppumast `päästada Jõh; tee p seda, kas see `kohtu asi päästab Khk; Ega loom katsub `eese `nahka `päästa; Läksid veel `püüsid tormi eest `päästma; Kõue tulest ei päästa änam midagi Pöi; `maagid ole mitu tükki ää näljast peastn, `peoga `pähkid annud Muh; Sörve mees ise läind `peestand ee Emm; [ta on inimese] surmast `päästnud Mar; tegi maeale `kosna, `päästsi veel vanemad suitsust `lahti Aud; mina pästan jänese `poigi, et kaäs ära ei söö; pañg `pästis mind veel, muðu oles pää `lõhki lõõnud Saa; tule ja peästä meid sest vaevast Juu; `piastis mehe uppumissurmast JMd; kui ma vähegi sain, siis ma ikke piastin VMr; poeg tast `minnä isä `piässämä, `upsid mõlemäd; muud

päästma-

ei `aita, jalad `piässägä perse pilti Kod; nad `tahtsid ennäst vijl `päästä Vil; mea pästi ta koera käest ärä Trv; mitu naist olevet oma mihi viinast är `pästen; ku sul `kerge jala, küll jala pästäv pilti Krk; et sa - - mu ärä `pästsit ädäst, egä mia su `näl`gä ei jätä Ran; nuu sõna pästivä miu, t_olli nigu jumalast johutedu; sõna `keitnä ja sõna `pästnä vns Nõo; ää, et te mu elu ärä pästite - - sägä oless minu `Peipsile veenu Võn; jummal, `päästä_minnu seost hirmust vallalõ Urv; mõni säärän väkev miiss, tuu päst henne kõigist `väl`lä; ütš sõna pist, ütšesä ei `päästä? vns Har; ma `päästäsi_puja ar^o, a ei olõ_raha Rõu; nellli tük`kü olõ ma vijpõhast `väl`lä toonu^o, viendät ma `päästmä ei_lähä^o; kuld päst kuninga käest ka ar^o vns Vas || patust lunastama, vabastama `Jesus päästäv meid Tõs; `Kristuss tull patatsit `päästmä, päst patadsõ^o vallalõ Lut

2. a. kinniolekust, kütkest vms lahti laskma, vabastama *luom õli pää`kammitas, jäi `kannu taha, ma `päästasin `lahti; `saapad on kõvast jalas - - tule `päästa mu jalad `lahti Lüg; mine päästa obused eest ee (rakenda lahti) Khk; Kui siit maakaarest selle vihma päästäv, siis pole enne `kolme `päeva mitte juttu, et ta `järge jääb; `Peale vagumist sai `tuhlid `päästmas `käidud, varred päästeti mulla alt ää Põi; ma `aita `koorma `lahti `peasta; ma peasta omad jalad `riidest ää Muh; peesta `lambad `kõidest `lahti Käi; eidetasse üks sõlm `peale ja teine akkab `sõlme `ambaga `lahti `päästma Mar; side `liiga kõbaste, päästa natuke järäle Mär; pekk penk oli rehetas ja selle `vasta rabati - - siis päästeti sidemest `lahti ja saadeti `väl`la rehale Mih; päästame kõik loomad ja obused `lahti Tõs; nooda kipper - - päästäv `nuuta `lahti, ku nuut kivi `alla jääb Hää; päästan `pastla paelad `lahti Ris; sie pidi olema suur patt, kis `müoda lähäv ja vaenu köit `lahti ei peasta Jür; `piastsin sukapaelad `lahti VJg; tullud `puati `lahti `piässämä Kod; eläje vaja `valla `päästä Hls; pästi kõogi usse `valla Krk; kui langale lähäv kuurd `sisse, tuu pästetäs `valla Ran; ma pästä `jalgu `väl`lä San; rehetarõst visati vihu `reheala, sääl ol`li tõsõ, kes vihu vallalõ pästi^o Urv; inne `surma ummõtõ kõnõl, no kis siss tä keele `valla päst Krl; naka_no `jalgu vallalõ `päästmä, no^o om jo magama minek` käen Har; hopõn pästet `maahha, ratta moro pääl Se; pästä opõn `maalõ Lei **b.** kalu võrgust vabastama kui paat tuli `maale, siis ma `läksin `verku `päästama, `päästasin `vergud `lahti, panime `kuivama; kodused `naiste `rahvad tulevad appi `päästamise `juure Jõe; `Vergud kas `päästeti kohe jääl kalujest vai `tuodi `kelguga kuo `päästä Kuu; keed olnd nii kibed `päästades, lest karune, lammudab keed e Khk; Naised tulid `randa kalu `päästma Põi; `peastsime `randas `räimi Muh; Kiluvõrkusi peesteda sedasi, et rapudata kahevahel võrgulina ja kilud tulad välja Emm; humigu keisin `randas, `aitasin ära `peesta Phl; said räimvõrgud `lahti päästetud, siis vidasime need jälle johtele Rid; kala `vastu `käijad, need `aitasid päästata Ris; egä ommuk tõid [võrgud] `väl`lä, pästid kalad `väl`lä Ran; pästetivä kala^o `väl`lä ja painiva^o [võrgud] vapo pääle kuioma Röp*

päästma- `peestma- päästmis- Peestmaark panta juhtme reast välja ja on meeterd poolteist pikk. Peestmaargil pole ülemest otsa naakut juhtmel, senel aa ülemese otsas ülespidi otstega põikpuu, kus peel võrk kaheld poold alla ripub (teat kalade võrgust päästmise vahendist) Emm

päästuke päästu|ke g -kese Kse Han, -kse Lih Han; päästok Lih, päästoke, päästukene Ris pääsuke päästukse pesad olid aam `pal`kide `külges Lih; Päästukestel oo pojad juba `väl`las; Päästused `istvad `raatide pial, akkavad ää `lindma; Kis päästukse pesa lõhub, sel tulad päästukse tähäd (tedretähnid) Han; minu vend selle kiige `teimud - - alt saab ani ojoda, päält saab päästoke pugeda thvl Ris

pääsu p `pääsu Rei Kse Han JJn pääsemist Pole temal enam `pääsu, tal on `surma oodata Rei; Kui inimesel oo mure ja ei taha `süia, siis põle `piikumesest `pääsu Han; teinekord on sügavaid `viesid sel ajal, [põdrad] läksivad `sinna `sompima ja `kuškilt `pääsu ei old JJn

pääsuke *pääsu|ke* Vig Var HMd Nis Hag JõeK Pai Pee Rak Pil Kõp San/-sü-, g -kese Mär Aud Hää Kei HJn JJn Ann Tür VMr IisK Trm MMg Ksi Plt Nõo TMr, -kse VII Rid Mar Mär Pä Kos Ann Äks Ksi VIPõ M(-u|k Krk) Kam Ote San; `pääsuke Jõe, g -se Jõh; *pääsoke* LNg Kul, g -se Ris; *peasu|ke* g -kese Juu/peä-/ Hald Amb Koe VJg, -kse Rap; *piasu|ke* g -kese JMd Kad Sim Iis Trm, -kse Juu; `piaske g -se Kod/`piä-/ MMg; *pääsuke|ne* Pal(peä-) T(pääso- Võn), `pääsuke|ne hajasalt R(`päe- IisR), *peesuge|ne* Khk/pää-/ Emm Phl, *piäsuke|ne* Kod MMg, *peasuke|ne* Koe Lai(pia-), g -se; *pääsukõ|nõ* San Krl/-kõ|ni/, *pääsokõ|nõ* (-s-) Kan Vid, g -sõ; *pääsüke|ne* Kan Krl Urv Rõu, *pääsike|ne* Har, g -se väike laululind `löuke tuob `lõuna `suoja, `pääsuke tuob `päeva `suoja, `üübik tuob üö `suoja Jõe; *esimesi* `pääsukesi kevade `üõlla ikke koha`katsujad VNg; *kui maad `müõda `lennäb `pääsukene, siis on `pitkäne sadu* Lüg; `Päesukese isa `uolitseb oma `puegade iest `nõndasama *kui emagi* IisR; *pääsuksi on sii koa nähja* VII; *Peesugene teeb oma põsa katusereesta alla ja loudile sarika vahele* Emm; *pääsused - - oo küll `tähtsad lennud* Rid; *pääsukeste pojad oo juba üsna suured* Mär; *pääsuke laalab: `ostsin orjad, `ostsin orjad, läksin põllale `künma, saha väädid läksid `katki karr `kääksti* Tõs; *pääsused on inimeste linnud, teevad igal puul pesad* Hää; *kaas juba pääsukest kätte ei saa* Saa; *peasuke laalab: siidikera, niidikera, vidisin villad, kodusin karvad, tegin ämmale kapetad, ämm `viskas `ahju pirr* Rap; *kui pääsuke madalalt lennab, tuleb `vihma* HJn; *peasukesed teevad pesad lehma`lauta* Amb; *piasukese pojad jo väl`las* JMd; *pääsukesed ja kuldnokad lähvad kõige ennem ära* VMr; *ku piasukesed `lendavad õue pial, tuleb `vihma* Sim; *piäsukene tiib poriss pesä; kaalaalused valendavad, kui `piäskesed issuvad truadi õtsan* Kod; *pääsukesed vahel aa pial ja aa`teibas `laulsid nõnnagu käras* Ksi; *kui `loomi `õl`li, `õl`lid pääsused siin* SJn; *kaas iilib pääsuksit* Trv; *tuleve pääsuke enne jüri `päevä, tuleb ää `aasta, ei tule, tuleb alb `aasta* Hel; *mia `vahtsi, ku pääsukese ärä lätsivä* Ran; *pääsuke tuleb, om noki vahel, mes täl om püvvetu, `poigel om noki ammuli, oodava pesä veere pääl* Nõo; *pääsuke laolap, `varblase tsirdsuva* Kam; *kaas hiil` pääsükeist* Kan; *pääsikene tulõ kõkkõ perämine* Har; *pääsokõstõl omma? hanna? lahki* Plv; [tal] *om kolm last, ilosa ja, `puhta nigu pääsokõsõ? Vas; kaas ar `seie pääsokõsõ, `jäie puja `vaesest (orvuks) Se* Vrd *päästal, päästlane, päästlik, päästline, päästuke, pääsune, pääsus, pääsükäne*

pääsukese|katel (liik kellukaid) *pääsuksekatel on `veikem, kure`katlad on need suuremad* Kos; *meil `üiti pääsukesekatel, see `veikseõielene* Tür

pääsukese|kull (liik pistrikuid) *`Pääsukese`kullid on `kiire `lennuga, `lennavad `veike`linnu`parve`sisse* IisR

pääsukese|kübar (taim) *pääsukesekübar on nagu sõrmkübar, `torka sõrme `õtsa* IisK

pääsukese|silm *pääsusilm* *Kui `päesukese`silmad `väl`jas, on suvi ka käes* IisR; *`piäskesesilmad - - näil `lesti suurt ei õle, muku juure kül`jen one, `val`kjad rohekad* Kod; *piäsukese`silmädel on varre õtsas tutikesed nagu kübar, eenämade pääl on piäsukese`silmi* MMg; *vanasti `õöldi savililled, nüid `õeldasse pääsukesesilmad* Plt; *pääsukesesilmä, niij om varajase, `väikse punatse lillikse otsan* Trv; *kui pääsukesil`mä ja kullerkupu `äitsneve, siss om kige ilusamb aig* Hel; *pääsukesil`m om roosa `äelmega* Ote Vrd *pääslikesesilm*

pääsuke|lill *pääsukselil`l* *pääsusilm* – Kam

pääsuke|täpp *tedretähn nägu pääsuksetäppa täis* Aud

pääsu|lill *pääsulil`l* *pääsusilm* – Kam

pääsune *pääsu|ne, peesu- g -se* *pääsuke peesusele äi pea paha tegema, see peab püha lind olema* Phl

pääsus *pääsus* g -e *pääsuke Pääsused teevad pesa* Jäm

pääsusilm

pääsu|silm roosakaslilla õisikuga taim, jaanilill *pääsusil'mad* akkavad kevadi kanis varakult `õitsma Saa; *pääsusilm* - - `neskesed lillad `õiled, *vars ja `õile tropp õtsas* IisK; *tänävuade ei õle nähnud `üste pääso`silma* Kod; *pääsusil'mad on `veiksed, roosad* Ksi; *aru maa pial kasvavad pääsusilmad, kevadi vara akkavad `kasvama* Plt; *pääsusilm kõvasti `lohna*b, lilla roosa õis KJn; *vanast üteldi sirgusil'mä, nüid üteldäss pääsusil'mä* Nõo; *pääsüsilmä` omma_`säantse_roosakass lilla`* Urv; *pääsosilmä` ja kullõrkupu`, mis hainamaal kasusõ`* Rõu; *niit kõõ sinetäss, pääsosilmä` kasusõ niidü pääl* Se **Vrd** pääsukesesilm

pääsükäne `pääsükä|ne g -se Kuu Vai/-käi|ne/ pääsuke Pää on `pääsükäsi täüs (mõtetest hajevil) Kuu; `pääsükäine - - *tämä tekko pesä `kalda `sisse, saba on kahe `aarikaine taga; `pääsükäise `parve* Vai

päätigo `päätigo kurat – Se

päätmä `päätmä TLä, `päätmä Võn San(-me) Kan Har VId, (ma) päädi

1. pulmalistele võid ümber siduma *saja vanemb pääditi `üüge, `paanti puu|` lihka üle piha* San; *üü `kõutmine ol|` päätmine, sõss pruut pedi kõigile peigmehe* [omastele võöd ümber siduma] Har; *siss (sõömise lõpus) naaß `mõrsa imä `saaja `päätmä* Se

2. kulunud osa uuega asendama **a.** *vankri rattal vana ratass, `paanti `vastset kõdarad `sisse, pääditi ratast* Ran; *nuu om iki puutuü tegijä, kes rattit päädivä* Puh; `päätmine om, ku `aetass vanale rummule `vastse kõdara `sisse ja pannass `vastse põvvä pääle; *pääditu rattaga om niisama pal`lu `vaiva ku `vastsega* Nõo **b.** *saabastel või sukkadel `saapa tahava `päätä* Puh; *siij om kõva, siss pääditäss päänahk `otsa ja `ommegi saabass `vastne; mõni jälle nakap sukke `päätmä* Nõo; *`saapa pää` pandass `otsa, pääditäss* Kan; *ma pia kaputallõ `otsa `päätmä* Har; *ta `pääte [saapad] õigõ ilosahe är`, nüid saiva nigu `vastõ* Plv; *Pääditu_saapa_pidävä` õkva_tõõsõ iä* Räp; *lasõ ar_`pääti` `saapa`* Se || *kasukal Päädidõ `kaska ummõlda`, piht ja `käüse_`pahteva_`vahtsõst nahast, alomanõ jago vanast nahast* Se

3. ümber korraldama *ku `valdo pääditi, siss `paanti Kanasaarõ külä kah `Moošte `kül`ge* Plv

4. peksma, malgutama *last pääditäss; ma mõgli tõist inimest ehk `luuma, mõni ütäl `pääti* Ran

päätämmä `päätämmä, (ma) päädi volitama *ma_päädi tedä henne iist `kuhtu ette minemä* Har

päätämmä → peatama²

pääva- → päeva-

päävadis|leib *päävadisleib* odraleib – Khk

päävaldas *päävaldas* hapendamata *päävaldas leib* Emm

päävaldine *päävaldine* hapendamata (leivast) – Khk **Vrd** päävaldis

päävaldis *päävaldis* g -e = päävaldine *päävaldis, oomiku `pandi `lõime ning `õhtaks `tehti `valmis* Khk

pääves *pääves* logard; sõim *Om üts pääves küll ilma pääl* Räp

päävike *päävike* päike – Kod

päävimä *päävimä* päikese käes kibedaks muutuma *mõni `kartul, mes one `päävinud, one viha; `kartulid `pääviväd ärä, pääv võtab vihass* Kod

päävä|põrõhhõh päikesepaistel *hüä pääväpõrõhhõh olla`* Se **Vrd** päivpõrõhhõh

päävä|põrõhhõhe *pääväpõrõhhõhe* päikesepaistele – Se **Vrd** päivpõrõhhõhe

pääväss *päävä|ss* San Krl Plv, g -se Har Rõu Vas Se; *päävess (-ss)* Krl Räp, g -e Plv Se; *pääväss* g -e Ote valgepäine lehm; sellise lehma nimi *pääväss olli - - `valge `päägä* Ote; *pääväss*

om kařja sisen mul kõõõ paremb lihm, ma jãti timã vasiga kah kasuma Har; `valgõ `pãega lehm ol' l Pããvãss, muido verrev vai must Rõu; pããveõs ol' l pããits `pããga Plv

pããvãst pããvãst peast ma ni `kuuldsõ jo? `veikust pããvãst; `veikust pããvãst ma_mãlehhã
Lut

pãã|võõ peapael pããvũũd villadsõ langaga harģi pããl `koeti; `Mõrsa teite jo noorikõst, `paante edimãst `kõrda linik `pããhhã, linige pããl ol' l pããvũũ Se

põ- → põ-

põdin põdin g -a loba Sinu põdin, kes seda on kuuld, et rebane puu `otsa rõnib IisR

põdisema põdisema IisR Kad Nõo

1. lobisema Sina ära põdise, sina ei tia `miski IisR

2. podisema Puder põdiseb paan, nigu juttu aab `endãgã Nõo

põdrãmã põdrãmã Kuu Juu

1. patrama akkab `reãkimã, soa teese jutust aru kedãgi Juu

2. sumpama, sumama – Kuu

põgerik põgerik abitu, hãdine olend `Tuodi `jãlle üks põgerik `lauta (vastõündinud vasikast)
Kuu

põgimã põgimã ära minema, pagema Siin saab tũõ `otsa, `tãũdũb `toise `kohta põgidã; Põgisimme - - iest ära `peitu Kuu

põgrũdũs põgrũdũs lumelõrts, lumemõll Kevãde ots jo kããss, aga viel `nindasugune põgrũdũs `vãljãs Kuu

põgã n, g põgã, p põkã jãndrik põgã miõss, tuu um sããne `vãikene, kũhmikãne Plv

põgõ põgõ loll, tobu `Sioksdõ põgõle ei maksa seletã; Sia üsã põgõ kua Khn

põhãgili põhãpidi, põhãjaga toor jãhi põhãgili rohu `peele; seda_p või põhãgili jãtta, leheb alletama Khk

põhe → põhõ

põhendãmã → pũhendama

põherdama põherdama (-ãmã) Lüg Jõh Kod Plt KJn SJn Trv Puh Nõo; põhõrd|ama IisR, -ãmã Kod, -ãmã Lüg Vai pũherdama kus `vaide sũgãv vesiauk tuli `vasta, tãmã (karu) sããl põherdas sies; kui `tuodi `vãrske `silku, siis jahude sies põhõrdãtti (veeretati), siis `pannu pããl `rasva sies `kũpsetãtti Lüg; `kuerad `eile põhõrdivãd, tãnã on `vihma Vai; ku siga pori siden põhõrdãvã, siis tuleva mĩrissãmise vihimã Kod; Obene tahab mulla peal põherdada, talvel lume peal kah SJn; üteldãss, et kapust tahab, et siga om sehen põherdãnũ Puh; ma vãherdi sããl liiva sehen ja põherdi Nõo || sasima, rãsima Tuul on põherdand `vilja maha ku sasi `puntra, `kãrbikud segamiste Jõh

põhi|võeras põhivõeras võhivõõras – Ris

põhke `põhke Lüg Jõh IisR

1. kobe, kohev kuus `tolli sũgãv vago, siis jããb `põhke Lüg; `Pankalist maad piab arima `ninda `kaua, et `põhkest lãheb; Kevãde maa `kããrib, siis on `kõige `põhkem Jõh; `Õige ia `põhke leib IisR

2. pehkinud, poolmãda igãlt puolt `ninda `põhke [puu] Lüg; `Palgid `menned `põhkest jo; Vanad `riided ema `aigases `kerstus, eks nad õle puol `põhked Jõh

põhkema, põhkima `põhkema (-mã) Lüg IisR Vai, `põhki- Jõh IisR pehkima puud `onvad `ninda `põhkened kõik Lüg; Maja alumised `palgid on jo `põhkined Jõh; Va `põhkend `lauvad, neist `kõlba enam kedagi teha; Lehtpuud `leika vanas kuus, `mãnda ja `kuuske `nuores kuus, siis ei lãhe `kuore alt `põhkima IisR

pöhlimä

pöhlimä `pöhlimä lumes sumama Ans `pöhlidä, `ennekui `jälle `oige tieraa üles `löüsin; `Ouest `täüdüb lund `luua, kes siin sen läbi `pöhlib Kuu

pöhlämäne `pöhlämä|ne g -se lohakas `Pöhlämäst tüöd tegeb, `säälis `asja `kerdagi `valmis ei saa Kuu

pöhläs purjus Mies on `jälle `pöhläs, jalad enämb ei `kanna `raasu; Ei sie mies `tiie tänä `mingestigi, sie_o `pöhläs Kuu **Vrd** pöhnäs

***pöhlästümä** nud-kesks `pöhläs|tünd, pl -tünned Kuu riknema `Ounad on `seisujes kaik `pöhlästünned Kuu

pöhmus pöhmus lastehirmutis pöhmus - - sellega irmudati `lapsi: pöhmus tulab viib so ära Jäm

pöhnäs purjus Kuniks sidä `palka `piisab, kui igä päiv `pöhnäs on Kuu **Vrd** pöhläs

pöhtima `pöhtima Jõh Vai pehkima Nied `ruavid on juba `ninda `pöhtind, et nied enamb ei `kannata `pääle `menna Jõh; pesu on `pöhtind `vällä Vai

pöhtma `pöhtma hapnema, tilgastama piim `pöhtib, `lõunel `lõpsa, `õhtaks on piim paks VJg

pöhuli haigena pikali Jo ma nüüd küll pöhuli jää; Ta `terve nädali pöhuli olnd Rei

pöhv pöhv g pöhvä vankripöid – Har

pöhästümmä pöhästümmä pehastuma pöhästünd `riie on abara, `lähtö `katki Vai

pöhö pöhö, pöhe pehkinud, poolmäda maja `palgid `onvad kaik pöhöd juo; pöhe köis Vai

pöhügällä kohevil See `kalkun oo seel tige - - suled kaik pöhügällä; `Heinäd lauss pöhügällä - - `talluga kogu Kuu

pöhütämä pöhütämä, `pöütämä

1. liigutama Ärä sina hörüläse rakku üsige pöhüdü, `muidu ne kaik_o sul `kuklas `kinni; Aluskodid `täüdüb `enne magamist ärä pöhütädä; Peräst `vihma `täüdü `heinä `luogu ka hüäst `pöütädä, `muidu `lähteväd `keldaseks Kuu || pilt Mes tä sest judust viel hakkas pöhütämä (üles võtma), kaik olid juo vaid Kuu

2. segama Ärä lähä pöhütämä last, ku sie `rehknusi tegemä hakkab; Ei ma lähä neid mihi pöhütämä, oo `toised seel vene `keula ees nenä `päidi kuos kaik Kuu

pöia|höövel vahend ratta pöidade hөөveldamiseks Pööva `өөvel, ratta pööva `moodi kõver, sellega öөveldas pööva sihest ää Pöi; pöia `өөvel, kellega ratta `pöidasi öөveldakse, kõbera pakuga Kei; isal olid peia `өөvlid ja kitsas peia `lõikamise sae Lai

pöial pöial IisR/ p-/, g `pöidla Sa(`pöila) Hi(`pöila, `pöigla) Lä(`pöila Var) hajusalt Pä, HaLä Kos Jä Kad Sim Trm Pal Ksi Lai Plt SJn; pöiäl g `pöidlä Mar Vig Var Tõs Juu Pil KJn; peial Rak, g `peidla Muh(`peila) Hää Saa Amb VMr Sim hajusalt TaPö, Kõp Vil, `peigla HaId Kad VJg Trm; `peial Jõe Hlj RId, `peigal RId(g `peidla), g `peigla; peiäl g `peidlä Khn(`peilä) ILö(`peiglä Kod) KJn; pöial g `pöidla Tõs Koe, `pöila Pöi; päiel g `päidle M(pe- g `pei- Hls)

1. käe esimene sõrm ikka `peiglaga `mõetis `laiust ja pikkust Jõe; `peidla ja pikka `pietri vahe on vaaks VNg; mul on ia lai `peial; ühel mehel õli kaks `peigalt Lüg; `peial on `kõige lühemb sõrm, sie on viel täi tapper Jõh; `peidla jämedused `vitsad IisR; nii pisine laes, et mulju `pöilaga tühjaks Ans; poeg oli pöialt imend Khk; `pöidlad `püsti Pha; Pisike pind `pistis `pöila päka `sisse; Pöial on nii tuim `aige Pöi; mõni [inimene] oo pisike just kut peial Muh; Aest ühetesel pöidlad silma Emm; vaaks on `pöigla ja `keskmese sõrme vahe Käi; `leika mo `pöila küis ära Phl; `pöidlaga ikke mõedeti `enni, et pöial pidi olema tolline, aga ega kõigil õhösugused `pöidlad pöle; pöiäl oo ikke tugevam kui sõrm Mar; ma lõi `pöidla katti Kir; varas oo pikä `pöidlä mees Tõs; Võta nõelaga pönd mio `peiläst `vällä Khn; näe, mul oo pöial kõber, läin `aasta jäi `vankre vahele Aud; `pöidla pikkune, `kämä `laiune PJg; `peidlatega lüüd `nipsu

Hää; `pöidla vahe on `pöidla ja esimese sõrme vahel Kei; `pöidla nukiga mõedeti Rap; pärast `kasvas `peigla ots `lõhki HJn; oia `pöidlaga koa Amb; `lõikasin `pöidlasse Ann; peialt liigutan, siis siin on nigu `kervega lüeb VMr; piigistas `peidla rusikasse Sim; peial ajas küüne ära Iis; on ilma `peiglätä Kod; aas `peidla pikast (varastas) Äks; `pöidlaga tapetasse `täiu Ksi; `oidis pöialt, et `ästi lähäks Plt; oli alla `päidle pikune Trv; ei tää, mis sellel `päidlel sehen om, `õige valutab; Pind läits `peidle otsa `sisse Hls; rii `kõrguse mõõt olli päiel ja `risti peo Krk

2. vastav kinda osa laba `kinnastel on `peiglad Jõh; `seokesi sõrm `kindud on ka, mis kolmesõrmelised, pöial isi, pisine sõrm isi ning kolm `sõrme Jäm; katsu, et `kinda `peidlad `valmis saad Muh; uute kinnaste `pöidlad naa pitkad Käi; `Pöilad jäänd `kitsad Rei; `pöidla maha `jätmene, pöial `jäetse maha (pöial jääb esialgu kudumata) Tõs; `Kjõnda peial ää `puõgan Khn; Ku suure kirjaga kinnas `ol'li, siis peial `tehti `väikest `kirja Hää; tegin `kindalle uue `peidla VMr; `tehti `pöidla `kohta kiil `piale Lai; Ega ma kinda peidlid ästi ei mõista kududa Vil; kümme `sil`mä om jäet `päidlese (pöidla kudumise jaoks) Trv; `kinda om muðu är koet, ilma päielteed alle, ma akka `päidlit kudame Krk

3. heinahargi pealmine haru `eina `anņul käib üks aar pääl, sie on `peial, `sõnniku `anņul on kõik `aarad rias Jõh; einaang on kolme aralik, vařss taga, pöial peel ning kaks aru all Khk; `pöilad `pandi pärast `külge, põhuanņu pöial Kär; Puuanņule sai vahest pöial teisest puust peepe pandud, kui kolmearulist leida polnd Kaa; anņu peial läks `katki Muh; puust pöial pial anğul Noa; Einaang `ol'li - - kolmearalene, kaks ara ja peial kolmas Hää; pöial on kõver pulk kül`les, et pahmast vahele mahub. `pöidlad ikke oli `juure `pandud, mõnikord `kasvas pöial [puul] kül`les JIn; Puuangud - - kaks aru allpool ja kolmas pöial pial Sim; `löödi peial `piale, see `oidis `põhku `kinni Trm; vanast `panti viglal `pääle kolmas aru, sji ütelti vigla peiel Hls

4. (mitmesuguste tugipuude kohta) `pöidlad käivad `nõumbute küljest murrispu `külge, `oidvad `nõumbud `kinni Krj; teine pöial on teise piida `otsas [paadil]; `Pöilad [tuuliku] `samba `õmber `pandi alati tammest Pöi

5. õlgede peenestamise vahend `peidlagaga rätsitse õled `katki, ikka `rätsti ja `rätsti Muh
pöial|poeg (lind) pöialpoeg, `mändide `külge, kus lõhe on, `sinna nad tegavad pesa Khk
pöial|poiss (lind) a. käblik pisiksed pöialpoissid tegavad rohu kamara `alla pesä - - nii tillike muna kui üks igävene vaim, nagu pool `väikest `sõrme Var; Peialpoiss tieb `siokõst kõvadad iält; Kašs võtits pjõnult peialpoesi `kindi Khn b. lehelind üks pisikene `alli lind on `peialpoiss, kui ilusad `ilmad on, siis `laulab silk-salk, silk-salk Lüg

pöial|pökk, -pukk -pökk, -pukk käblik `Pöialpökk - - saba on pisikene ja `püsti nigu `pöial, ise trägistab IisR

pöial|puss pöialpušs (lind) – Plt

pöial|sõrm pöial `tuovad jõviki nagu `peigal `sõrmed jämedäd Lüg

pöiatama pöiatama Sim, pöiätämä KJn; pövvätämä Urv

1. pöitama sukad tahavad pöiatata Sim; sukka pöiätämä KJn

2. painutama lau' pövvätēdi veerest üless Urv

pöid pöid g pöia (-ä) Pöi Käi Rei L(põ- Tõs) K Kod Lai, `pöia Jõh/-ä/ IisR, pöva Jäm Kär Pöi Emm Käi Tõs/-ä/, pööva S(n pööv Khk Pöi), pövvä TLä Rõn; pöis g `pöie VNğ Lüg Jõh, `pöise SaLä Kär Kaa Rei Phl; pöüd g `pöüä Kuu Vai/n `pöüädä/, pövvä Trv Krl Rõu Plv Ráp, pövvē Pst; pöig g pöiä Kõp, pövvä Hel Ote; pöüig (-ğ) Kam, g pövvä Trv San Urv Krl Plv, pövvē Hls Krk; peid Hää IPõ, peig Har, g peia; peüd g peiüä Khn; pöud g pövva Rõu Vas Se; pl `pöiad Jõe Lüg, pöövad Var, `pövväd Vai, pövvä Võn Kan/-ä?/

pöidam

1. labajalg läks nii, et `pöiad `käisid `kuklas (väga kiiresti) Lüg; kõverate `pöidadega jalg Ans; pöövad olid `keimisest valusad Khk; pövast saadiked `olla [jalad] `lammu Kär; Kus pani pöövad välkuma (pistis punuma) Emm; pöiä pealt akkas kihelemä, kratsi puroks Mar; ajas pöia sopa `sisse ja pöid `aige Kse; `pöidel põle viga, aga põlved ei talu seda `paksu rasva keha; pöväd külmetäväd Tõs; Peüd nikastus ää Khn; ma sosisi oma jala peia ära Hää; lõi `kirvega pöia `peale Kei; Pöid on kõik sie jala alumine ots Jür; suured jala pöiad nigu elevändi jalad Sim; ei ole jala pövvä täit maad Ran

2. labajalga kattev suka, soki või saapa osa nõolub suka `pöisid Khk; suka `pöida kojotse kolm sõrme nukki Muh; tüid `tärkivad suka `pöistest läbi Rei; sukki sai `pöitüd, uued pöiad `tehtud LNg; `pöidlaga siis mõedeti, kellel suur jalg oli, `pandi kuus `tolli `pöida ja siis akati ahendama (sukakudumisest) Mar; kirjud sukad, `valged pöiad Mih; säärised, kel `pöidi `otsas ei oln Tõs; Taris sukkõlõ uiõd peüäd kududa Khn; `tuhtid oo vanad `saapa pöiad, kus sääred ää lõegatud Aud; suka searest soab `peale akatus ja suka `pöidas soab lõpetud Hag; panen `pallad `soapa pöiäd `jalga, kel seäred ää on `võetud Juu; `tehti kand, siis akati `pöida tegema Lai

3. ratta välimine ring, ratta pöid `Huonust `tehtud pöüid, ei ole `sirklis Kuu; ühel rattal on viis pöit VNg; ratta `pövväd on `katki, rübäläd Vai; paned pöövad viis tükki kogu, siis_o ratta rahts `valmis Khk; Kõveratest `kaskedest raiuti `välja neli `pööva [tuuliku rattale]; Kahe kodara `peale `pandi pöid, `pöidu oli viis Pöi; kodarad on ühelt poolt rummu, teiselt poolt pöia sees Rei; saab `saetud kase plangust kõber pöid, iga kahe kodara jaoks oli üks pöid Rid; rattal oo rummud, kodarad ja pöiad Kse; Ratta peüd mädä, piäb uiõ tegemä Khn; kodarad käisid pöiade `sisse Hää; mõni tagus pöia `sisse `naelu koa, et na ruttu ei kuluks Nis; ma olen nisukest vangert näind, kus põld `ühtegi raua tükki, puust - - suured laiad ratta pöiad olid Kei; siis suab seda [vokiratta] `pöida akatud sial `treima, sie on kõige pienem `treimine viel KuuK; Pöiad olid nisukesed laiad, ei vajund mua `sisse Amb; pöid pannasse tükkidest kokku, saad pöia `val`mis, viid sepale VMr; ratta peiad on läbi kulund Iis; niüd kumerad tükid one pöiäd, ühel rattal on mitu `pöidä Kod; egas vanast `rauda ei olnu, puu pöiadega `vankrid [olid] Äks; peiad olid iad jämedad, `tolli kolm neli Lai; priilaud on kõver ja õhuke, selle järele `saetse ratta pöiäd `väl`lä KJn; ütele rattale lääb kümme kõdard ja viis `pöügä Trv; üte pövveg ei saa midägi tetä Krk; viis `pöidä `ol`li egäl rattal, pövvä otsad `säeti vastatside Ran; ku ma üitskõrd rattit tei, ma `ikse man, mitte kudagi es saa `pöidä `väl`lä lõegata Nõo; vana paa ravvatüki `pesti peeniksess, siss nuu `pesti pövvele `sisse, muidu läävä pövvä ruttu läbi Ote; ratta pöüg om `mitmest tüküst Urv; [Vankri rattale] pandass kõdarõ_manu?, siss kõost peia_pääle, peiä_tetäss kaarilaua pääl Har; meil ol`l siin õga katõ kõdara jaoss üts pöud Rõu; ku pövvä ol`liva är_pantu?, sõss tõmmati rattalõ trehv pääle, ol`l ratass val`miss Plv; ku ol`l mõni sääne nuur`saarnõss, siss teiti `saarnõst ka ratta `pöudu Vas; vanast `tuüdi `Pihkva liinast tammitsit `pöüde Röp

pöidam `pöidam nuhkija, urgitseja küll sij on alles `pöidam, tahab teese saladust `ühte `puhku `uurida; üks kuradi `pöidam miis - - tahab teiste saladust kätte `saada Ksi

pöidama¹ `pöidama, da-inf pöiata Koe Kod/-ämä, da-inf -ätä/ Ksi Pil

1. nuhkima, urgitsema ta on `kange `pöidama Ksi

2. jutuga keerutama, ennast välja rääkima küll tema `pöidab edasi ja tagasi, aga tešt soavad ikke aru; `pöidab ennast `õigeks Pil

3. a. loivama, uimerdama `pöidäb `minnä `pitkämisi, lähäb tasase jalaga; mugu `pöidäb enne, ega tämä kedägi ärä ei õienda Kod b. ringi kolama – Koe

pöidama *pöidama*, da-inf *pöiata* HJn; *pöidma*, (ta) *pövväp* Kam

1. *pöitama lasen* *soapad pöiata* HJn

2. rattale uusi kodaraid panema rattale pövveti kōdarit sinnä pää vai rummu *sisse* Kam

pöidla- *pöidla*- *sai* *peiglaauk* *lassa kas viisteist silma vai kaheksateist silma* VNg; *kinda pöidlaouk tuleb umbest keskele, koest pöial peele akab* Jäm; *kingsepal oo pöilatupp, pöial käib tupe sehes* Khk; *Nii pailu ikka tegi* [see õnnetus], *et pöilaküüne ajas pealt maha* Pöi; *peilaauk, kus kindal peialt akatse ümber tegema* Muh; *pöidlaliige oo aigeks jäänd, üsna valutab* Mär; *Mõõdeti jah peidlakondiga, viis peidla koiti laba pikk, siis võis ahendama akata* Hää; *jätass päidle auku üits kümme silmä, aetass kümnele silmäle lõng sissi* Trv

pöidla|lind *käblik peidlälind* - - *til'lukene al' linnukene, jalakene one nagu juuksekarv täl Kod*

pöidlane *pöidla|ne g -se* hajusalt Sa (*pöila*- Kaa Krj), Muh Pöide elanik *Pöilasel on ee meel, kui tõrva müübija tuleb* Kaa; *pöilased, nee jälle kaugemal, Pöide kergu juures* [elavad] Krj; *teipool Jaani kihelkonda oo pöidlased* Jaa

pöidla|ots *käblik Peilöots ette pisike al' ljõnd, ännäots püstü taga nagu peiäl* Khn

pöigeldama *pöigeldama* Jäm Kaa VII *peiteldama, peitliga raiuma Pöigelda see ouk suuremaks* Jäm; *pöikliga pöigeldakse auku kohegile laua sisse* VII

pöik *pöik g pöiga* (paksust, tugevast materjalist) *Nee kihjad - - on igavesed pöigad tehtud, söukste pöikadega keimine teeb jalad aigeks; Ma tegi - - igavese pöiga püksiriide, ju siis peab vastu* Kaa

pöikel → *pöitel*

pöiokad pl *pöiokad* lühikese säarega meestesukad – Pil

pöis → *pöis, pöid*

-pöiseli Ls *sukapöiseli*

-pöisil Ls *sukapöisil*

pöitama *pöitama* Jõe (*pöu*-) Jõh/-mma/ LNg Mar Mär Han Tõs Aud PJg Saa Juu(-ämä) Jür JMd Koe Lai Plt, da-inf *pöidata* Ris, *pöiata* Khk; *peitama* Hää *sukale või saabastele* (uusi) *pöidasid tegema saabast pöitata, panna pöid otsa* Jõe; *pöitas sukki, kodus sukale pöised ala* Khk; *sukki sai pöitud, uued pöiad tehtud* LNg; *kui säared alles terved ja pöiad lagun, siis pöitakse* Tõs; *ma peitan sukki* Hää; *pöidatud sukad jalgas* Ris; *sukad tahvad pöitädä* Juu; *suapaid pöitakse koa* JMd; *vanad siared, uued piad otsa, kiingsepp pöitab* Lai; *kui suka pöid kahti, võta aruta ära, tee uus pöid otsa, see on pöitamene* Plt

pöitel *pöitel* Var Vän, g *pöitli* Käi Plt, -e Mar Lih Ris Kei Juu Kos KJn SJn; *pöikel* Kul Vig, g *pöikli* S Han, -e Var Aud *peitel pöiklid oo mütmte laiusega, puust pee keikidel otsas* Ans; *akkas pöikliga aukusi sisse lööma; silmad kut nüri pöikli täkkes* Khk; *Seinaraiumise juures peab tugev putkega pöikel ühtlast kää olema* Kaa; *Mool oleks vehe jämemat pöitelt tarvis Käi; Pöikliga raiuda puu sisse ouku, anta aamriga otsa pihta* Rei; *need pöitled ole koa metmed moodi, mõned oo jällä suuremad ja oo koa vähikesi* Mar; *Pöikliga tärgiti pastlid, puutõmehed tarvitasid koa pöiklisi* Han; *pöikleaga tehatse kõiksugu auka* Aud; *külma raua pöitel* Ris; *pöitel suur pikk peä taga* Juu; *alasi kõrvas on aogu lööma pöitel, raua raiumise pöitel ja obuseraua tegemise pöitel* Kos; *uuritud põhi tuleb nuaga lõigata ja pöitliga* Plt; *Pöitlid on suuri ja veiksidi* SJn

pöitsak *pöitsa|k g -ka* Jäm; pl *pöitsakad* Muh lühike sukk või sokk *pöitsakad, vanad sokid, muidu talla ala panna* Jäm; *pöitsakad aeti teiste peale, kui talve reisi mendi* Muh

***pöius** pl *pöiused* lühike sokk, pöid (kanti talvel sukkade all) – Vig

pökerdama

pökerdama *pöker|dama* Plt, *-dämä* Ran Nõo, *-dämmä* Kan Urv Plv Se/*pök'er-/*, *-teme* Krk

1. **a.** ukerdama, koperdama, saamatult toimetama *pökerdab ühest kohast* `teise Plt; *akkass pökerteme, aap jalge`pääle üless, satass maha`parma-tsti* (vastsündinud vasikast) Krk; *mes sä siin pökerdäd porin* Ran; *ime, et ma siin kotun pökerdä viij*; *miä pökerdi sängist`väl'lä, tõi vett ja talliti`luume* Nõo; *kahr taids nigu pökerd inne* Urv **b.** sumama, sumpama *pökerdime läbi sügävä lume, nüüd om jala periss ärä väsinuva* Nõo; *naet ma pökerdi läbi lumõ* Kan

2. **a.** määrima, mäkerdama *Ärä raamatit pudruge pökerte, mõse iki enne käe`puhtess* Krk; *laits om`hindä kõik`kokko pök'er'dännü?*; *pök'er'dägu_i taad põllõkeist* Se **b.** lõrtsi sadama *lummõ pökerdäss`maaha* Plv

3. ebaselgelt kõnelema *ta pökertess`pääle, ta ei saa`sel'gest`vällä ütelte* Krk

pökitsema *pökitsema* deskri *obu pökitseb - - et sa täle meele eed teed* (midagi head süüa viid) Khk

-pökk Ls jääpökk

pökkämmä *pök'kämmä*, da-inf *pök'ätä?* lund sadama *kül? no pök'käss lummõ* Plv

pökrämä *pökrämä* sumpama *'Paksu lumega`andab`pökrädä;`Vaivutab kohe ärä sie lumes`pökrämine* Kuu

pöks *pöks (-k's)* g *pöksi (-gs-)* TLä San Kan(*põ-*) Plv Räp; pl *pöksid* Lih, *pöksüid* Vai

1. hrl pl *püks`alli`kuube ja`mustad`pöksüid* Vai; *taksed pöksid oln`jalgas* Lih; *läits mitu`aastat, enne ku siss pök's`jalga tetti* Puh; *vanast`ol'li puu püür pögsi iijn, sialaadal ka`ol'li püür iijn; suvel`ol'li kuum, es ole`pökse vaja, aga nüüd ei saa ilma pögsetä* Nõo; *pidamise pöksü?*, *nüür ol'läbi aet`värdlist, tõmmati`kõrti kokko; kaits kolm`paari`pöksõ`umbli* Kan; *küll om`hindäle pöksü?* *jalga ajanu* (rikkaks saanust) Plv; *pöks`lühkene kui tõbu* Räp || *tupp sehest sile ja`valge, päält kõva ja`kange, pögsin kasvab ja`persen juurik = pähkel* Puh

2. (väljendites, ütlemistes) *täl om`rohkeem pögsin kui kõtun. kae mõnel lüüb irmuga kõtt`valla* Ran; *täl lõövä küll nüüd pögsi`püidlit* (on hirmu täis); *ega mijs ike`pökse naese`jalga ei taha`anda* (mees ei taha olla naise valitsuse all) Nõo; *küll pandass verevä pöksü?`jalga* (antakse peksa) Plv; *Sai pökse pite* (kannatas kahju) Räp

pöksü- *püksü-* *pöksikangast`koeti esi, tuu`võeti ruudiline* Ran; *pögsipüür`ol'li serände lapik, nõõriga`ol'li`kinni keidetu pögsi`värdli`kül'ge* Nõo; *kae kui`võetass pöksü`mõõtu* (peksa andmisest) Plv; *Pögsirõõvaäs`koetass nelä`nitsega toominõ* Räp

pökäts *pökäts* g *-i* Ran Nõo Plv(*-k-*); *pökäts* Räp väike olend; lühike (ja paks) inimene *mul pörss kah nigu va pökäts til`luke* Ran; *ol'li lühike ja paks, suur jämme pää otsan, kutsiva pökäts; [naine] om pik'k nigu vana`kuitru jälle, [mees]`ol'li`sände`väike pökäts* Nõo; *ta_m ku vana pökäts inne* Plv

põlane → põlas

põlastus → põlastis

pöld|lustjas (taim) *küüsid teise põllu`peepe pöld`lustjast* Khk

pöldrik *pöldrik* g *-gu* pöldmurakas *Pöldrik aa vaarigu moodi must* Emm

põlevane *põlevane* g *-se* põlev tulest tuul viib ühe põlevase tüki ää Khk

põlgama *põlgama*, da-inf *põlata* reht peksma *`nuiamine ikka keige vanam,`oostega aketi pärast`põlgama; kui odrad olid ära põlatud,`lasti suurem pahn`väl'ja* Khk

põlgämä *põlgämä*, tud-kesks *põlätü* pelgama *minevard sie`põlgäd sedä; müü`põlgäsimmõ; sie`ihmine on`vällä põlätü* (ära ehmatatud) Vai

põlgüd pl *põlgüd* jalad, koivad *`Üõsel läks tekk ära,`põlgüel tuli vilu* Kuu **Vrd** põngäd

pöli|parmas kinni sidumata viljavihk *odrad* `pandi köverasse *pölv*e `pæele, *pölv*ega `peeti `kinni, *ise lan*gid (langesid) *pöli*li `pæele, *see oli pöli*parmas; *odrad* `pandi ikka `rinde ala *pöli* `parma, *oli pöli*parmas `valmis, *siis* `pandi `suure `parma Khk; *pöli*parmas *oli* `kainus, *kui ösuti* Kär

pöli|pöline igipöline *pöli*pölined `rootslased Noa

pöliti *pöli*ti Khk Mus Kaa Krj VII Käi Rei Phl(*pölv*iti), *pöli*ti Pöi *pölv*ili *pöli*ti *pöran*dal maas Khk; *Mina* *p* saa *ennast mette änam pöli*ti panna, *jalad oo kangeks jäänd* Kaa; `erned `pandi `pölvede `alla ja *pöli*ti *olid* maas, *säält said oma karistuse selle eest, et pole tükki öppind* Krj; [Kiviraidur] *oli pöli*ti ehk *küürakil sää*l kivi `eares ja *lõi* aga `pääle *suure pikaga* Pöi; *inimest palust pöli*ti maas Käi; *kukkus pölv*iti maha Phl

pölitlema *pölit*lema *pölv*itama, *pölv*ili laskuma *Ma ütlesi taale otse ää, äi ma akka su ees pölit*lema *üht pilt* Kaa

pöll *pöll* g `pöllü Kuu; n, g `pöllü Vai

1. paks suits, toss; *tolm* `Kerkib `paksu `pöllü, *kas* `oige mets *poleb*; *Auto läks* `ninda et *pöll* *oli taga* Kuu; *suvel* `tuulega *on ka* `pöllü Vai

2. tuisk, lumemöll *Ei sen* `pöllügä *voi tuast* `väljä `mennä Kuu; `kange lume `pöllü Vai

pöllu|kann (taim) *vaadatasse siis seda pöllu* kannu, *kui see täis on, siis on viljakasu kena* Khk

pöllu|tatter *pöllutatter* kassitapp – Emm

pöllämä `pöllämä

1. tossama, paksu suitsu ajama *küll se* `saunaahi *tänä* `pöllä Kuu

2. tuiskama *Mitmal* `päiväl *juo* `pölländ, *nüüd on tied kaik* `kinni Kuu

pölläne `pöllä|ne g -se tusane, *pahur Ei kuuld seld* `oiged sana, *oli* `ninda `pölläne Kuu

pölläüs `pölläü|s g -kse plahvatus; selle tagajärjel tekkinud vee- või suitsusammas *Sojal ajal oli merel* `palju `miini `pölläüksi Kuu

pöllökilla `pöllökilla *puđenemas* – Vai

pöllügällä *segamini, sassis* *Kaik* - - `karvad (juuksed) `pöllügällä ja `varsti *hakkab pidu* `pääle Kuu

pöllüllä *paistes* *Kas oled saand* `jälle *valu* `toistelt, *mogod on* `pöllüllä Kuu

pöllütämä `pöllütämä Kuu Vai *tolmutama, tolmu (või lund) keerutama; tossutama* *Ärä* `pöllüdä *sen* `harjaga, `enne *kui saan süönd*; *Ei* `tie, *midäs* [nad] `ninda `pöllütäväd, *kas küttäväd* `oige *kadau*iega `ahju va Kuu; *tuul* `pöllütä lund, `pöllütä *tie päält üles* Vai

pölm|mari *pöldmari* `pölmema|jad, *mustad ma|jad, maad* `kautu *kasuvad kivivarede ja* `rounade *pæel* Jäm

pöltus `pöltus g -e teivas *noodaköie põhjas hoidmiseks noorest kuusest ikka need* `pöltused `tehti, `pöltusega `oiti *viuköis* `pöhjas Mus

pölus *kammitsas hoo äi saa* `minna *paha* `pääle, *jalad pölus* Phl

pölvätümmä `pölvätümmä äkki ilmuma, *nähtavale tulema* *Kuer* `pölvätüs äkki `piesa *tagant* `väljä Kuu

pöläsk *pöläsk* g -ü *vusserdis* *Mes ma sen pöläsküga* `pääle *akkan*; *Üks rehä oli üä, aga* `toine *oli peris pöläsk* Kuu

***pölästämä** *da-inf pölästä* *hirmutama, pelutama* *älä sie* (sa) `minnu *pölästä*; *tämä pölästäs* `minnu Vai

pölästümmä *pölästümmä* ehmuma *ah, kui mie pölästüsin*; `naine `toisi `uomiko *ülesse, pölästüis, et laps on surd* `üöse Vai

põndima

põndima `põndima Jõh IisR

1. pehkima, pehastama *sie puu on `põndind; Puud ja `riided `põndivad, vili võib ka `põndida*
Jõh Vrd põnduma

2. kuivama, tahenema *Vein puud reejalaste jaust rehe`alla `põndima; `Tarbepuu `pannasse*
`põndima, `põndis `enne mittu `aastat, kui `kõlbas IisR

põnduma `põnduma Sim, `põndümä Kuu pehkima, roiskuma, mädanema *lehtpuu, sie_i*
`kelband [paadi kaarteks], sie akkas kohe ruttu `põndümä ja määnd `lauad ka läbi; Paat `seisus
`kaua maal magu `vasta maad, nüüd on `põndünd; Ei luom neid `põndünni `eini suu sise pane;
Nää, lasid kalad `mennä `põndümä Kuu; ui, mis ais, pagan tiab, kas sel õge `põndund liha
pajas ve Sim Vrd põndima

põngad pl `põngad, `põngäd paadi istmelaua toed – Jõe Kuu

***põngerdama** (nad) *põngerdavad* hüplema, kepslema *jängud põngerdavad põllal Khk*

põngäd¹ pl `põngäd jalad, koivad *Ega `kingi `maksa `panna, `külläp kääud siel `palja*
`põnkijegä Kuu Vrd põngüd

põngäd² → põngad

põnkama `põnkama, da-inf *põngata* jalgadega lööma, põtkima *poiss `põnkab iganes*
asemel, jalad keivad nõnda Khk

põnkimä `põnkima, (ma) `põngin põrkima ei `muista `säänisest `rääkidä, `mutku vade
`põnki; Mes sa sidäsi `põngid, `räägi inimise `muodisest Kuu

põnk|jalg jänes *pagana põnkjalad söövad ee, `talve närivad `oumbu `virbi Khk*

põnkäne `põnkä|ne g -se halb, vilets *Ku inimine oo jua täütigä ja `justku `põnkäseks `lähde*
vai `huonuks; Eks ne (puu)kingad) niisugused `põnkäsed vähä olid küll Kuu

põnkär `põnkär g -ä miski krobeline *Tänäuon oo `tuhtlid `jusku `põnkäräd Kuu*

põnse `põnse leitsakune, lämbe *Ilm nii `põnse, ei `sengä voi `niitä; Küll on igä `põnse,*
`raskas `hingedägi Kuu

põntsima `põntsima hulkuma *meitel ruunat koer, ep piaks tal `põntsimit ka mitte olema*
Jäm

põntü `põntü plekknõu neid vanu `viina `põntüsi oli `saada, ja siis isa tegi `küpsikije jauks
vanast `viina `põntü plegist ne `pannid; `Põntüje sies oli hüä `piiridüst vedädä Kuu

põperdama *põperd|ama* Kad, -ämä *Lüg/-pp-/ Krl(-emme)*

1. ukerdama, puperdama *põpperdäb küll edäsi vähä `aavali, `veike laps ei `õska `kõndida*
Lüg

2. veeretama *põperde leib `jahvege kokku Krl*

põpred pl `põpred VNg Vai pebred `eina `põpred `lähvad `lammastelle `villa `sisse VNg;
lebä `lehti, `einä `põpri, sibula `kuori, kaik segodetti segase Vai || kuprad `põpred `ruohtada
`linno `otsast `vällä, `põpri sies on `siemned Vai

põrene *põre|ne* g -se praguline, pakatanud koorega *`meitel nõnda põresed levad Krj*

põreveli *elevil on ka põreveli Khk*

põrkäne `põrkä|ne g -se tömp *Kes sen nii `põrkäse `keulaga vene on teht; `Kirves kulund*
iest `oite `põrkäseks; Salagad on `räime kalast vähä vähemäd, vade `neie pää on niisugune
`põrkäne, neh jämejamb nenäots ku `räimil Kuu

põrmune *põrmu|ne* g -se Khk(-sse) Mus Phl

1. natuke, kübeke *anna `moole üks põrmune maida Khk; `viskand sülega põrmuse `einu ala*
Mus

2. sodine, sogane *see vesi oo põrmune, ep `aita `juua Khk*

3. vintis natuse põrmune Khk

põrmustama põrmustama Jäm Khk Kaa Pha natuke andma *see_s`nälgu palju anda,`umbest natuse põrmustas Khk; Ehk nad põrmustavad säält`meitele ka mene kala Kaa; Sa põrmusta kanadele ka vähe odre Pha*

põrsmä `põrsmä, (ta) põrsib purssima laps akab `põrsmä kõnelda; vähä põrsib ike mõne sõna Kod

põrusti põrusti g -ma Khk; n, g põrusti Kaa Pha **a.** kontsuplekk *kiŋŋa`korkidele`löödi põrustimad ala Khk; kiŋŋa korgil on põrustid all Pha **b.** nahatükk jalanõu paikamiseks *Siie saapaninale peab küll ühe pisikse põrusti ala lööma; Kingsepp - -`ütles, et`pooli`taldu pole taarist, põrustitest`aitab Kaa**

pörü pörü

1. morn inimene *Oled alade`jusku va pörü, ei`naura`millaski Kuu*

2. (lumetuisust, vihasajust, tugevast tuulest) *No on vade pörü Kuu*

pörüne pörü|ne g -se

1. tusane, morn, pahur *Sie nii pörüne, ei`sengä saa`asju ajada; Ei sen suust saand`oiget sana, oli tänä`ninda pörüne Kuu*

2. tuuline, sajune *Ilm`väljäs`jälle tänä pörüne, ei`sengä ole midägi preht merele`mennä Kuu*

pörüss → pööris

pössiss mossis *Poiss`kuuldab`pössiss`nurgas vanembije`riidlemist Kuu Vrd pösüss*

pössitämä `pössitämä mossitama – Kuu

pössäk `pössäk|k g -ku pehme ese *tämäl padjad nagu pössäkid Kod*

pösüss mossis *mokkad pösüss Kuu Vrd pössiss*

***pötakas** `pöttak|as g -a IisR; `pötäk|k g -ku Krk Hel Puh

1. priske, täidlane *Kes on`niisuke pöttakas nagu`rasvaani, ega sie siis`jaksa tüed teha IisR*

2. patakas, latakas [karul] *suure paksu kápä ku pötäku Hel*

3. nutsak, mütsak *ol`li`väike nigu pötäk jälle (väikesest olendist) Puh*

***pöterdama** `pöterdämä Kod; `pötterd|ama Jõh, -ämä Lüg

1. paterdama *Lapse`lontrosed pötterdavad ku siad mudas; Pötterdasid mudaste`jalgudega kogo pöranda koledast Jõh*

2. mätsima, pätsima *Eks sis ikke kudagi pötterdeti`leibä tehä Lüg*

3. kõnega puterdama *mes tä siäl pöterdäb Kod*

pötk, pötku `pötk g `pötku Emm; n, g `pötku Emm Phl; pl `pötkud Käi Rei mandrilane *pötkud on suuremaa inimest Emm;`Pärnus, nee on pötkud Käi; Kaigutsi küla mehed on nisugeise keelega, et pötku tohi mitte`minnagid`reekima Phl*

pötling `pötling g -e (roiskunud, pehmeks läinud kaladest) *Küll ne kalad`lähtevad palavaga`pötlingeks, ei saa`toisi`kuidagi`ruokidagi; Kalad`menned kaik juo`pötlingeks, ega nie`kelba enämb mitte kuhgille Kuu*

pöto `pöto (paksust olendist) *õli paks nõnnagu vana pöto Kod*

pötrama `pötr|ama IisR, -ämä Kuu Vai

1. paterdama, sumama *Laps`pöträb kogu`päivä lume sies Kuu; Vahi, et laps mudasse`pötrama ei lähe IisR || sonkima Süö nigu kord ja kohus, ära`pötra lusikaga IisR*

2. patrama, vatrama *älä`pöträ Vai*

pöts `pöts g `pötsi tossike *niiskene pöts`õled Kod*

pötsakas

pötsakas *pötsakas* Vai/`p-/ JJn; *pötsä|k g -ku* Nõo paks, tüse *ehk on jo teistvisi* (rase) *koa*, *paks pötsakas oli* JJn; *Küll sij pörss om täis nuumatu, nigu üits pötsäk* Nõo

pötserteme *pötserteme* pötserdama *Temä ei tii ilusit levä päitse, muugu pötsertep kudagi* `valmis Krk

pötsäk → pötsakas

pötäk → pötakas

pöuri *pöuri* minema ümaraks muutuma *See akkab koa jälle nii pöuri minema* (rasedusest)

Pöi

pövvätämä → pöiatama

pöö *pöö* TLä Kam Ote koll üteldi *pöö tuleb, last taheti nigu irmutada* Ran; *ärä mine mõtsa, pöö tuleb, võtab latse ammaste vahele, viib latse ärä; poiss ei viisi abenit ärä aada, nüüd om - - karvane nigu pöö jälle* Nõo; *ole vakka, pöö tulep viip su ärä* Kam

pöögel → püül

pöögeldama → püügeldama

pöögeldus *pöögeldus* püüli tegemine *Endrikansu veske tei ruupi ja jahu, pöögeldust es ole* Hls

pöögelene *pöögele|ne g -se* jutiline kangas *tuleb pöögelene, kui isi lõngad värvid; pöögelest kassid* KJn

pöök *pöök g pöögi* koll *Kui mtõ vagavast jäe, pöök tulõb* Khn

pöök|kael sõnakuulmatu *Üks igavene pöökkael - - pane isa-ema juttu mitte tähelegid* Emm

pööm *pööm g pöömi* (laeva osa) *pöömi kutsutaks ka tekkpal'giks, ta läheb riisti teki alt läbi* Hää

pöön *pöön g pööni* Urv Krl kangatempel *pööni sõra?* Urv

pööning *pööning* VII, g -u Khk Muh Vän Tor Tür Koe Kod Äks Trv TLä Kam Rõn, -a Jäm Kaa, -e Noa Nõo TMr, -i Muh Rid KJn; *pööning g -i VJg(-u) Iis; pööning g -u VNg Lüg Jõh IisR, -e Kuu Lüg, -i Hlj; pööni|k g -ku* Pst Hls Krk San Krl Har(-ke, -ki) Plv, -gu Rei Aud Krk Hel Vas; *pööning g -u Tõs(-e) Aud; pöning g -u Juu Tür, -i HMD; püüning Rid, g -i Mar; püening Khn, -u JMd; püüning, püüling g -u Ris; peening* Hää, g -u Var, -i PJg KJn; *penig* Pai Lai, g -u Mih Tõs Tor Hää Nis Rap Plt/-nn-, -i Kul Mär Vig Han Mih PJg; *peni|k g -ku* Lih; *penig g -i Kir, -e PJg; n, g penigi* Kul Kse; *alaltü pönikult* Koe maja laepealne ruum, lakk *pööning on tua pääle tehtu - - suvi aig käivad sääl magamas; ma kandasin selle pesu kõik siie pööningelle* Lüg; *Kui vaesus majas, siis õli ikke sie sõna, et õlen vaene kui pööningu rott* Jõh; *redel viib rihalsest pööningule* Khk; *läind pööningale ning sääl olnd pool lodja* Kaa; *kellel uhked majad o, seal o pööningud koa* Muh; *koõsnaga majadel oo püüningid* Mar; *viivad peso penigile kuima* Kul; *olid täri peeningule vädan* Var; *äärbäridel oo pööninged* Tõs; *ää ulka einu peningul* Hää; *üks väike pöningu tuba* HMD; *ta oli isi peningu aknast vahtind, sealt ülevast kõrgest oli ia näha* Rap; *oleks ma või õösse aand ta pöningult tooma kedägist, ta oleks kohe läind* Juu; *püeningul on vana kolu* JMD; *üks õnnetus oli veel, mis ma kõrgest pönikult alla kukkusin* Koe; *mõnes kohas pietakse einad ja õled pööningil* VJg; *pööning kutsuvad ja mõned kutsuvad lakk* Äks; *mine peeningille* KJn; *pöönikit müüdü roniv* Krk; *kaõs tegis räu, räu pööningu pääl* Hel; *enne ol'li vaene nigu pööninge roft, aga nüüd om rikass miis* Nõo; *Vael roniva võõra kaõsi üless pööningule ja röögiva kui järe egäsugutse ääle pääl* Rõn; *ma i saa pöönikelle, retel om kaõski* Har; [linad] *pañti kuppõ, [viidi] üless pöönikulõ vai kohe sai* Plv

pööningu|kamber katusekamber *magasin* `pööninge `kambriss `toise `kerra pääl üleväl Kuu; tüö`riistad `onvad `pööningu `kamris Lüg; *peeningu kammer elamise jaos ikka oo, enamasti nagu noore `rahva jaos Var; peningu kammer jah - - teese korra pial Nis*

pöör pöör g pööra (-ä) eP; püür g pööra Hää, pööra KJn Vil eL, püöra Lei Lut Kra, püära Kod; püör g püöra Ris JMd JJn Koe VJg Sim Iis Trm, `püör|a, -ä R(n `püör|a, -ä VNg Vai)

1. pööratav sulus *kel õli aak, pani `aagiga, kel õli püör, pani `püörägä `ukse `kinni; mene `kierä uks `püörält `lahti Lüg; pane uks `püöra Vai; Louda uks on `pööra panemata Jäm; Ega võrgumajade ukсед lukkan keind, olid lihtsalt pööraga Khk; Sauna ukse oli pöör ees, ännaga pöör oli, änd käis läbi ukse posti, sai mõlemist küljest `lahti teha ja `kinni `panna Pöi; laada pöör oo eest ää tulnd; võtab ukse pöörast `lahti Mär; saanal ja taral oo pöör ees Tõs; pane uks `püüra Hää; väraba pöör on paelast, pulk `otsas, annab pöörata Nis; pe`diku ukse taga on pöör, `keerän pööra taha, sis - - ei soa `kiski `sesse Juu; värav on `püöras JMd; uks_o püäräss `lasti Kod; uks käis sedävisi tal `kiini - - püür ol`li iis KJn; meil ei olegi `linkege `usse, meil oo puha pööretege; pane iki `ende `järgi uss `püürä Krk; kui `lambda ol`liva laodan, siss ol`liva pöörad iin Ran; usse püür kiiluti võlli `otsa, nii et ta ärä es tule Nõo; ku kapi usse `püürä panõ, ega? sõss roti? iks kappi ei päse? Kan; püür - - `peoga käänat vallalõ ja kinni kah. sanna ussil iks inämb omma? pööra Har*

2. a. pulgakujuline rõivaste kinnitusvahend *ega `ennevanast ei õld `nüöpisi, siis õli püör `püksi ies Lüg; Kasukal ja `püksidel olid puu `pöörad ies, `õnapu `oksast `tehtud IisR; `pükstel oli kaks `auku, pöör turgati läbi Mar; oo `nüidki näha onld veel pööraga `püksa Mär; `nööpe es ole [pükstel], auk käis ülevalt puu pööraga `kiini Saa; nüid on nööbid, aga enne olid pöörad Hag; püör oli nööbi iest JJn; kasukitel `testi nahass pitergused püäräd, `riisi nüüpaagun Kod; meste põgsil ol`li tõese poole `värdli otsan püür, tõese poole `värdli `otsa ol`li mulk lõegatu Nõo; mul ol`li vanast lakaga alusspüksi?, `hiüütsimmi manh ol`li ütš püür, `tsüški puupööra mulgust läbi ja ol`li timä kiini? Har b. puupulk nõöri, köie vms pingutamiseks püürd pulgaga nina `kimi, et ta liigute ei saa, siü om püür Trv; tuleb tetä kabel, silmuss `tõisi `otsa ja püür `tõisi `otsa, t_om kaallõig Nõo; pril`l pandass `tsialõ `nõnna, sõss ei saa? rüüki, pööragä pööretäss kiini? Plv; Poisilõ panti püür nõnna, es päse kohegi, pidi [naise] ar? võtma pilt Vas c. kark aiju pöör Muh; `lapju hanna otsahn um püür, viglal niisama Rõu d. muuotstarbeline puupulk võrgu lõng `aedi pööra `pæele Käi*

3. seadeldis millegi tõstmiseks, vedamiseks, pööramiseks vms `Pöörad `parrastesse `kinni, `ankru `köie `otsad `jälle `püöra `rummu `külgi ja `püöra siis `ringi `kierdämä, `sendä sai `nuoda pikki `pohja edesi `liikuma Kuu; küll neid (linamasinaid) `tehti vändägä, pööragä ja `viuga; pööragä kangutasid sedäsi Vig; *sepal on alaš, alasil on püör VJg; ajasid talvel pööraga `noota kokku; suurem püör on `vennes, `veiksem luotsikus Trm; `Veske - - `püürä sai õhest kohast `teise `tõsta ja ku `vesked `tuulde kääneti, sis `pahti püür posti `külgi Vil; ku välivüü `nuuža vedäsimel, olli püür `vennen, kaits `jalga `püsti ja nüür pääl ja nõndasama lai ku vene; `salve manu kaits puud `püsti, püür vahele, nüür ümmer, vändägä `käänsit, puupaing olli nõöri otsan Trv; kui sügävamb kaiv, siss peräots `võeti pööragä üless [kaevamisel]; `veske `tuulde `püürmine käis pööragä Ran; mõnel om pööragä kajo, om keit ja keti kül`len paing Nõo; Vanast ol`li `valtaga_ kao?, nüüd omma_pööragä Urv; Ku_vok`k `sisse kišk, sõss `püüfti pööräst napa `alla poolõ, sõss lätt nüür lobõhõbass; Suur pada ol`l koogu otsahn ja_pööragä_timä `käänti tulõ kottalõ ja_säält är_kah Rõu; Pööräst sai `telli vokinõöri pingutust Vas; kos suurõ? lođa oma?, sääll om püür `ankrit `vällä võtta? Röp; ku `nuuža `naatass vidämä, siss oma? pööra? Se*

pöör

4. köiepöör *ema`näitas seda`püörada, üks oli, kes`kieräs ja siis tegi seda kodust köit VNg; pööraga lüiasse takku kööveks Muh; pööraga pööratedi [köit], mool on alles ka veel see pöör Phl; ühed oo köie kokku`laskmese pöörad Mär; naesed kedrasid ja mehed löid`pööra,`köisa`tehti PJg; pööraga`lüüdas kokku nooda`köisi ja võrgu`paelu Hää; pööra peäl`tehti keere`valmis, sis ükskord`tehti köieks Juu; mul isa tegi ise looma`kütked, pööraga keerutas HJn; Pöör on -- ruami`moodi asi, pulk on tal keskpaigas, kos pial teda`ringi keerutatasse, kui võrget tehasse Trm; pöörägä lastasse köie kijlt KJn; Ätt tei iki`talve`õhtu pööräge`kaplu Hls; keids tetti pöörägä, keerutadi`kijrdu,`olli kolm kijld, siss ei kakke Ran;`paklist keerutedi pööra pääl võrget ja`võrkest tetti siss`nüüri, tetti`keidsi ja tetti`ohje,`panti kokku mitu kijld Nõo; pööräga² teitti vanast`kaplu Plv*

5. käi püöra pial tehasse nuad teravast Iis; tule`püürä ümmer`aama, ma taass kirvest teräväss aia Krk; kui mõni õige kõva vikat om, siss`aetess ta pööra pääl terävese Hel; esi pidit kotu iks`kirve teräväss`ihkma, ku püür`olli, siss lassit pööra pääl, ku`püürä_s ole, siss`ihksit tahu pääl teräväss Nõo; mul om ka ää püür, pööräge om ää väidse ja`kirvõ -- terävess tetä San; panõ sa vesi pööra`mol'di, ma võta`kirvõ kah, siss pöörämi`kirvõ pööra pääl vaavass Har; Mis_tul latsõl viga um, rüük`ku_pööra pääl Rõu; tahokivi um tuu pae, kellest tetäss`kirvehigomise pööra² Plv; püöra pääl või är² hiko² Lut

6. niisi hoidev puu, niievarb`kajjas`puudel olid`püörad`tehtud,`püörad, kus`kül'jes`niied olivad Hlj;`püöräd, kus`niied pääl`õisavad Lüg; niide pöörad, millest niide nõörid läbi`jooskvad Khk; niie pööräd`ütässe, saab`puuga`tükkis`üitud Mar; pöörad -- oo pikad puud, mis kõevad tallalaua`külge, muedu tallalauad`lähtvad niietest laiale Aud; püörad on, kus niied pial käivad, niie pael käib`püörade pialt läbi Ris

7. käärupuud; (ka mõõduna:) üks ring ümber käärupeude mine säe sa_tu püür üless, ma taha kangast nakada vedämä; tuu kangass ol'l kümme`püürä pik'k, mia ma`koie, säält sai pal'lu palajeid ja kottõ Har; katstöisiskümme küünärd ol'l pööräh Rõu; kangast`veetäss pööra pääl; ma koi`tämbä poolõ`püürä kangast Plv; püöra² umma² säet`puitsõ², nel'li um`pistü ni kats`rišti,`veetäss kangast`säantsidi`püüre pääl Lut

8. juuste või karvade pööris`vaškal om püür pää pääl. kel allpuul`sil'mi pööra om, tuu olevad ää`püimälehm; inemesel om kah keskpääd püür Ote; kel püür sääl pääl, tuu om hää`tsiga Kan; ku otsa pääl püür om, sõss saa peru hobõnõ Urv; varsal um illuss püür, ta_m pööräga_vars; mõnikõrd vasikal um mitu`püürä Rõu;`hiusõ püür siih lagipääh, täl omma`kõik`pööräh`hiusõ² Se

9. a. sõör, ring laulõti ka_ks ja karati pööräh, tetti püür; pääväl püür`ümbre,`vihma saa; Noorõ_joosiva_tulõ man pööräh, vana² -- aiva_niisama jutto Se b. midagi ringikujuliselt asetatud, tehtud verevä nõörä² olliva² [pikk-kuuel]`kijrdo`käänetõ`puusõ`pääle ja`rindo`pääle, kutsute pöörä² Ráp; pangõ lina² ar`üüsest`püürä;`kakja² pani² lina² kattõ`püürä Se

pöör² püür g pöörü peer – Lei

pöör³ → püür

-pööra Ls hullupööra

pööra pööra Saa,`püürä Nõo Har Rõu Vas tülli, vastuollu; segi kui loomad seda (koerapöörirõhtu)`juhtuvad`sööma, siss lähvad`pööra Saa; ta om serände tühjajutu kot, aab inimesi nii`püürä, et ei või üitsütte nätä; tuu`ol'li nii alb inimene, tuu ai`kõik`näede elu`püürä Nõo; ku_tal medägi`vällä`kaoss ja_nii`rutu`kätte ei_saa, ku_taht, siss pand`kõgõ`maja`püürä Har; Uma`kaibamisega pand`kõõ`ilma`püürä Rõu;`lätvä²`püürä Vas

pöör|ader hõlmader kütiss `testi, kos - - ei õllud `kande egä kiva, sae `künda püüjradraga Kod; edimäne kõrd künneti maa üless arkadruga, ega siss püüj`atra viil es ole; püüjadõr vai siivaga adõr, tuu om `vastse aja riist Kam

pööra|hein (taim) pööraeina `söömne aava loomad `pööra; raavi `kaldale ei tohi `looma `laske, sääl kasuva pööraeinad Saa

pöörak pöörak Pee, pöörak Mar mingi pöörlav või pööratav osa landi `järgi kohe oo pöörak, et ei keeruta `nööri ää Mar; paenatud puu käis `kaelas `lehmadel - - kui `koides olid, pöörak oli `külges, all oli `sirge puu, vibu käis nagu look Pee

pöörakas pöörak|as g -a tige See `sõukse suure pöörika alt `kulmu `voatamisega; Nee on õhed pöörakad kõik, üks pole teisest param Pöi

***pööraline** pööraline Vas Se; `pöörali|ne VNg Lüg, `püäräli|ne Jõh, g -se pöörane pojad one `püöralised oma tegudega ja `kueruksega VNg; ah sinä vana `püöraline Lüg; Kas `teie `lapsed ei tie `kuerust, `meie oma merub kui `püäräline; Mis sene `püärälisega küll tuleb akkada tegema Jõh; sai pööraline tuu elo Se

pöörama `pöörama (-üö-, -üe-), da-inf `pöörata (-üö-, -üe-) Kul Mär K I(ma-inf -üü-); `püüjämä, da-inf `pööratä KJn; `püörama (-ämä), da-inf `püörada (-ädä) R; `püördämä, da-inf -dä Kuu; `pööрма S L(-mä), `püüjurma Tõs Hää, da-inf `pöördä (-dä); `püüjrmä, da-inf `pöördä Kõp M(ma-inf -me) T, `püärtä Kod; `püermä, da-inf `püerdä Khn; `püüjrmä (`püüjrmä), da-inf `pöördä? V(püö- Lut)

1. a. midagi keskpunkti või telje ümber liikuma panema, selles suunas nihutama `kõied `saavad `pandu puu `külge, siis `püöräd `luoma üless, siis saab `suoled `vällä `lasta; `tarvis `mennä `kajjast `püörama `käärbudele Lüg; `Käärpuid on vaja `püörada peri `päivä Jõh; pöörratta peel tuulik keerab, kui ta `tuule `pöörtakse Ans; tuuligut pöörtasse `tuule Khk; vardad `pöörsid omingo `poole, siis akkas koit tulema Mar; pöörtsi `kartsal teise otsa üles Kse; piab kera `pööрма `ühte lugu, kui pööretse, tuleb ilusti (lõngakera kerimisest) Tõs; Püerä lae `rohkom `tuulõ Khn; ollandi `veske - - pea oo `pöördav, kõib `ringi Aud; Pöörand `silmadega loomus on ia loomus, ta ei veni `väl'la Amb; `püärämä `veski `tuulde, `niske kelk on, raud toed vassan Kod; Sootaguse `mõisas oli vana tuulik, pööratigi alt, kõege kerega käis Äks; `viintide pidi pööretse rui `sisse KJn; püüjrd pulgaga nina `kinni, et ta (siga) liigute ei saa; tõene lähäp lootsiku manu ja akkave sõss mõlempe `püüjrmä, pööräve ärä üits kolmkümmend `süldä `nüüjri pööräle [noota välja tõmmates] Trv; kui tuul `ol'li ärä `käämmü, siss pidi jälle `vešket `tuulde `püüjrmä, `mölder `püüjrd Ran; pööretu `vehmre saesiva riij tal'v läbi, aga keedetü (kõidetud) `vehmre tulli alati `väl'lä; `kaňga puu om, kangass pööretäss pulgaga poomi pääle Nõo; vedelät `putru iks paan pöörissega pööreti Rõn; tarõ uss kinni pööret; Pöörä? aidavõtind kats `kiijrd Har; Ku `lammast `naati püügämä, sõss `püüjrti timä kohe `puhta põhu pääle? maha? Rõu; pöörä? kirstu kaas kinni?; püüjrd ussõ lukust `valla Plv; noorik ol' nõrgahhanu? lava `taadõ ar?, ni `kõvastõ ol' linik `päähhä püüjrt Vas; `kellä pöörä üless; kaivost vett pööretäss Se

b. keerdu ajama, painutama, punuma vms kõit `püöräti, õlivad `kõie `püöräd ja `pulgad Lüg; portu sõl'm_o alvaste pöördud kõie sõl'm; kui - - vask raati tõid, siis `jälle `pöörtid kahekorra (juuksenõeltest) Aud; vikati tera pöörab, akkab `pööрма [kui liiga õhukeseks on käiatud] PJg; mo vanaisa on kasvatanõ kanepid ja pöörand ise kõied kokku Kos; `kapsal ju `kuulmed `pöördud Lai; `poiskõsõ pöördävä pedäjäst `püüssä; roovigu vitsa? `tuujralt pööreti `pääle Har; koo vits um `vindsõ, tuu pöördäss `kiijrd, siss um tä sääne pehmelik, ei `murdu? Rõu; tuu samadsõ viho päält `võeti sidõ - - `püüjrdi ilostõ `sõlmõ ja? ol' vihk käen Plv; paio `vitsoga? pööretäss `aida Ráp; timä nakass `vahru `püüjrdmä; võid vaia pöördä?, `säändse? lavvakõsõ?,

pöörama

lavvakõsõl neli mulgukeist Lut **c.** käiama läits kirvest `püüymä Nõo; ma_lä pöörä väidse terävess San; Igumisega ei_saa_kirvõst teräväss, taad tulõ iks pöördä? Urv; ku sa `vaiba väist tahat, siss piat `püüymä, enne na ei saa vaavass Har; mi `rahval ka omma pöörä?, kirvõst pöörtä? Se || treima nüssikul `ol'le sääne pedäjä puust `vällä pööretõ piip külepääl, säält kurnaté `piimä Ráp **d.** midagi kahekorra seadma palistus, [riide] alumine äär veel natine ala pöördud Jäm; kolm siidirätkit `seoti ikka mool pähe kirikus, aga nende `eari es pöörata mette Muh; [Teki] äär `püürdi palistusega Tõs; nied akati juo kraeks `üidma, mis sedasi püöratud oli KuuK; vanaste ol'lid särgi kaeltagused `vällä maha pööretud SIn || väänama vaja mõsk `vällä pöördä? Se

2. (seoses inimese vm olendi asendi muutumisega:) käänama, keerama siga `püörab `pahnas ja muda `augus, `suojaga on `kange `püörama Lüg; `püöra `toisele `küljele Vai; Pööris selja kohe ning es räägi Khk; Pööra korra pea eest ää Pöi; see pöörab oma `silmadega nenna et, `matsabe ussid pöörn teise külje Muh; `pööras mulle selja kohe Käi; `Piske laps kaub `kergeste kääst ää, kui sa silma pöörad, juba kadun Han; kõhu alune ennem niideti [lambal] ää ja siis - - pöörsid teese kül'le piäle, siis pööreti `jälle naakauas, ku oli niidetud Tõs; ärg `pööris `mulle sarved `pihta Tor; kui ma natuke tahan pöördä või käända, siis nõnda ku kõrvetab siin puusade sees Hää; siga `püörab alati mudas VJg; `sil'mi ei sua ärä püärtä, muko vahin Kod; tahab ennast varjata, pöörab näo ära Plt; Kuuma ilmaga tsia püürvä ennast muuaugun Hel; poiss tõmmanu [tüdruku] `ümbrekihä `kinni ja mugu `säangi `püüymä Nõo; `isia? `püürvä `hindä poriga kokko Plv

3. **a.** midagi teistpidi, teisele küljele keerama saside `püöramine oli `reie rehaga, `püördi `vasta `jalga `toine puol `pääle VNg; `Püöra kasukas pahempidi IisR; `toombäst - - mehed `pöörsid oma laevad kummuli, siis_s lähe änam mere Jäm; pöörame palgile teise kandi `peele; taarist rehi `ümber pöördä, `angudega pöörti rehi `ümber Khk; ma `pöörti [piimanõu] nii, et ta oli küliti VII; siis pöördasse pahmas teisi pidi, et vili `välja tuleb; nüid ta pöörab selle va mere põhja üleksi Muh; kui sandid ilmad, siis `eina `pöördaks mütu `korda Käi; äkine tuuletükk `pööris kaks `paati `ümber Rid; selle varrega pööräti `jälle vorsti soolikud Mar; `pöörsin `einu sii teese kül'le `peäle, siss koevab paramini Vig; ma või oma leidi ko `rinki pöördä Kse; Pöörä `õues üks siamol'd kummuli Var; `pöördi need laed `ümmer ja `anti veel teene kord (rehepeksmisest) Tõs; püerdässe puu küliti Khn; Teenekord `ol'li seenevañn `ümber `pöördud Hää; kaks inimest tulevad järel, rukki ladema `püöravad teispidi Kei; lähme linu `püörama JMd; kaks `korda pekseti ühed puoled, siis püerati lade Sim; kui tä (ader) üväss ei `püürä mätäss, sij tahab sepäle viädä Kod; `mitmele korrale ma olen teda (loogu) `ümber pööranud, `jälle tuleb sadu `piäle Pal; üitskõrd olli kubjass - - ütelnu: ma tahass teil kõrva `juuri pahupidi pöördä ja `ambit lõvvaluu sijst `vällä `puista, et rõuk olevet alvast tett ollu Krk; kui ain olli alt like, siss pöörimä `ümbre, sai ain kujuma Puh; `sõõrd `pal'li ku hubisass, siss `naati tedä `saibidõga `püüymä, et kõik `üteliste är_palass Rõu **b.** segi ajama, tuhniä siad `lahti, nied - - `püöravad maa purust puha Lüg; taal oli aud segamini `pöördud Kaa; Siga oli `tuhlid segamine pöörd Pöi; soost pole medaged kasu, sa oled va segamisi `pööra Käi; sea tõngerma, kus sead oo maa `kangeste ää pöörand Kul; seal_o keik pea `peale `pöördud Kse; ta `pööräs läbi kõik kohad, aga ei leind Juu; neid (vargaid) pidi ikka kaks olema, tene käis ja `püöras - - ja tene `pässis JIn; tuba kõik pahupidi `pöördud Äks; `isial `ol'li ussaid kõik pahupidi pööretu Rõn; `taiva ja maa ol' ussõn kokku `püürdänü Har **c.** (kündmisest) saha olm `püörab vagu `ümber Jõe; see saha_p pööra kenasti `mulda Khk; sahaga pöördä sõnik maa sise Rei; `pööris sõniku liig sügavasse Mär; sahk `pöörab kare mättad `ümmer Lih; adra kul'p_o ark adral, see mulla

`pööraja Aud; saha tiiv - - kui ta `roostes on, ta siis ei taha pöörata Ris; adra pagi - - sie siis `püöras seda muad `rohkeemb seilali Kad; obese `olliva tugeva, maa pöörivä üless Ran

4. oma suunda muutma **a.** (liikumisel) tuul `püöra tänä `siie ja `sinne VNg; ajasin siga taga, aga siga `püöras `ümber ja pani menema Lüg; vanad ärjad keind nii kenasti, `pöörtsid nii kenasti Khk; Ma `tahtsi tagatsi pöördä, aga rahvast nii pailu, tee keik täis Kaa; Mõni `ütles, et kaas kisub tuult, kui ta seda `viiti küündega kisub, et tuul pidade siis `pööрма; Vana nägi, et teised pole tulnd, `pööris koa `õmber ja läks koju tagasi Pöi; lehmad `pöörsid tänavale Muh; obu ei taha mette pöördä Käi; pimedas võib `õlpsasti tee pealt `kõrva pöörata Mär; näd `pöörsid surnu `aeda Vig; `pöörge sealt pahemale Tõs; `Kiegi taha tie piält `kõrva lumõssõ püerdä Khn; tuul `pööras põhja poolt idasse Kei; `püürä paremad kätt Kod; tüdruk `pöörab `ümmer, tuleb tagasi Kõp; tuul om `püürnu joba `lõunede, nüid nakkab vaest `vihma sadama Nõo **b.** (ilma liikumiseta) tee pöörab ala Kär; vesi kui ta pöörab, siis pöörkohast sööb `rohkem [kallast] VII; siit pöörab tee `alla Aud; kulm, sõj, mis äkitselt `pöörab Ksi; ku te lähäte, siis `püüräte siit `sinna `alla Vi'ländi `poole; `püürämese kohad katussel on kelbäd KJn; kõik kari pöörab `järve `sisse, kõik paneva üle järve minemä Ran; no `püürd ta `õigõ tji päält `vällä? Har; tuul om `püürdnü Vas; vaja ar pöörtä sinnäpoolõ Se **c.** pilt teist suunda võtma juo `aigus akka `püörama; päi one juo `püörand, sie one `ulga lühemb, kui `enne oli VNg; nüid sadab iga päiv, ei tia, `millal ta `püörab Lüg; Ajad on `püörand, `kesse vanasti `ninda kekkutas IisR; täna `pööras ilm teiseks Khk; pööri `päeva päevad `pöördvad Muh; `aigus pöörab, inimeine akkab `tervemaks `saama Käi; eks ta nüid ikke `pöörab paremuse `poole Mär; Sügüse, kui jõlmad `püerväd, ikka paelu `aigõsi Khn; elmad `pöörasid vihmaseks Juu; viendamal (1905.) `oastal asi `pööras, siis tuli lühem tööpää Kos; nüid akan ike `püürmä ja paremass `suama Kod; ilma pööräve kurjale Trv; nätä, ka ilm püürt tõisepess Krk; no om seo ilm nigu `ümbre `püürt, olõ õi_nii nigu innembüsi oll Vas **d.** pilt hakkama midagi tegema lätsime jagelema, kae peräst `püürsime `tüllü Nõo; kõõgi `tütrigu, nu `püürsevä `irmsast `naarma Kam; harguü `hindä är?, ku sõss `vanma ja `sõimamma `püürdse Urv; Nuü läävä `kuumast, peräst `püürvä `mädnemmä Rär; rüä? jo `püürdvä? `häitsemä, rüä? `tahtva? `häitsemä Lut

5. **a.** millegi või kellegi suunda muutma pidi `mööda `pääva paet `ümber `pöördud `saama, et parem õnn olevad Pha; pöörame teise alsü `piale Pöi; `püöra obune `ümber JMd || vahetama `lõngu saab pöördä, aga kiri oo üks ja see samma Mih **b.** (veenma kedagi) tõekspidamisi, usku vms vahetama, meelt muutma või parandama ei tia, kas one `kiegi ka pattust `püörand vai VNg; vaat sie on `ümber `püörand, et püha `kirja `enne ei `uskund ja nüid usub; mina õlen ka mielt `püörand, nüid ma enämb `viina ei võtta; `rahva `püöräjä, ke `mässu õhutab Lüg; Ega sie tüdruk `ennast ei `püöra, üks `tõmmaja on IisR; nüüd on tämä `ümber `püöretü ja akkand `uvvesta elämä Vai; Äi see oma meelt pööra, mis ta on, selleks jääb Pöi; inimene akkab `õntsas menema, pöörab patust ää Mar; akkad jumalad armastama, sis `pöörad `ümmer Juu; teised `püörasid mu miele ää Koe; tema lubas patust `ümber püörata ja `usklikust akata VJg; `püürgä õmetegi sest suures vihass, ärä riitlgä na `irmsass; sõj püürd `ümber, vangileib läks mõruss Kod; ei taha patust pöördä Hls; poig ollu nooren `väega ää ja `mõistlik poiss, aga vangi `laagrün `pantu poiss `nahka - - siss ollu `õkva nigu `ümbre püöretu Nõo; jumal pöörap meele `ümbre San; muid käve sa `ümbre pöörden, esi_ `teie sa_ `hullõ `tékõ Har; mõni om `püürmäädä?, sääne, kes kedägi ei kullõ? - - `ümbre ei pöörä hinnäst, tege uma nõna `perrä ku pero hobõnõ Se **c.** millelegi teist sisu, teistsugust suunda andma, midagi teiseks muutma (ka pilt) paneb juttule omast kääst `juure, `püörab juttu `tõisest `uopis Lüg; see pöörab omad jutud ikka teiseks Khk; `pööras sõnad `ringi, ega ma naa ütelnä Mär; siis `pöördi se surmaotsus viitsa `nuhtluse `peäle

pööramold

Vig; Sie tahab `jõlma `ümber püerdä Khn; tuli ika sedasi püörata seda juttu Hag; tema `püöras asja `uopis teisipidi Koe; mes sa minu sõnadess tõõsite `püüjäd Kod; palus, et jumal `pööraks tuule päri Lai; valitsus `püüjäs asjad teešes KJn; tõne tõse `kõnne `ümbre püüjrd San; ta püüjrd taad juttu edesi ja tagasi Har; timä ummi sõnnoga[?] püüjrd `tõisdõ, kõnõlõss tõisildõ Se

6. intensiivselt midagi tegema [tüdruk] esi `ollli tälle `endä `kaala `püürnu Nõo; kae kos no püüjrd lummõ, `paksu lummõ satass Kan; Ku raha es olõ_nii pallu, sõss püüjrd `mõisnik särgistiilust kiini[?] ja ütäl, et see - - kuub om minu, aga täiäd om sinu; Sanna ussõst püüjrd `savvu `vällä Urv; Pal`gi_püüjrd `säl`gä ja vinnasõ kodu Rõu; Lehm nakass ristkhainu - - püüjrdmä Vas; sa tahat `kõikõ `ilma kätte saia[?], sa pööräde kõõ ilma `üskä (ahnitsejast) piltl Se

7. (iiveldustunde tekkimisest) kõllast vatto ai `vällä, nakaasõ `süäme all `püüjrdmä Se

pööra|mold käiaküna Pöörämoldi panti vesi, siss vändäst keerutedi pööräkiivi ümbre Nõo; vana leede_maa, kõllanõ nigu pöörämollli perä inne Kan; talu `pernaanõ, ku pojälõ naasõ võit - - siss `viidi [pruut] pöörämollli manu, sinna_pedi jäl pruut medägi `pandma Har

pöörandus pöörandus Trm, pöörändus Juu, püärändus Kod, g -e; pöörändül|s g -se San VLä Plv Se

1. a. pööris tuule püärändused, seesäväd nigu männäd `taeva piäl, `kerged eledäd pilved Kod b. kõiepöör kõiel ikke pöörändus, et nad `keerdu ei lähä Juu

2. viulukas üle pätsi lõigatass paks pöörändüss San; lõiganu suurõ pöörändüse `leibä Urv; anna[?] sahdile pöörändüss, mis tast murrat viül Krl; odot, ma `lõika külälisele üte pöörändüse `leibä ka kodu[?] miindä[?] Har; `leibä `lõika üts pöörändüss Se

pöörane pööra|ne Kaa Jaa Pöi Muh JJn, -se Jäm Khk Rei Mär Aud Tor HMd Koe Trm Plt, -tse LNg Kse Var Hää; pöörä|ne Mar KJn Hls TMr Ote, g -se Juu, -tse Vig Tõs Saa Trv Krk Nõo, -dse Har/-ä|n/ Rõu; püöra|ne g -se Ris JMd VJg Iis, -tse Ris Sim; `pööra|ne VNg Jõh IisR, `pöörä|ne Kuu Lüg Vai, g -se; püerä|ne g -tse Khn; püäräne Kod

1. a. metsik, meeletu, hull Kui `tilga `viina saab, siis läheb - - `täitsa `püörasest IisR; pöörane laps on, sest ep saa ka jägu änam Khk; Kohe `sõuke va pöörane loom `loodud, `ükski aid teda äi pea Pöi; mees ep soa sellele mitte `päitsid pähe aada, nii pöörane naine Muh; kukk on pöörane, kui tema kurjaks saab Rei; lähäd naa pööratses et Kse; pöörätsed mehed `tikvad `riidu Tõs; just ku pöörane jooseb Tor; muist [lambaid] on nii püörased, et piab jalad `kinni `siuma [niitmise ajaks] Ris; ossa pöörane, `joonust `peägä teä, mis ta teeb Juu; lehm oõsib `pulli, [on] pööräne, silmad põlevad pias JJn; sie on püörase aruga inime VJg; ta püäräne, seda ei või õma majade ligi `laska Kod; sij om ku pööräne, tüküss egä ütege `tül`lü Krk; Serätse pöörätsse inimesega ei mõesta kessegi kuun elädä Nõo; pääst pööräne Rõu || marutõbine pööräne koer Hls b. (substantiivselt) loom seesa `kuşkil, lõhub kõik ajad maha, no mis sa pöörasega teed Mär; Maksa_mtõ püerätsi `riäki Khn; ära teda püörast usu JMd; mis sa va pöörane sedaviisi tegid Plt; oh sa pöörane, mis sa röögid Hls c. halb, kohutav Täna ta (tuul) oli ikka nii pöörane, kas ajab sea `püsti Pöi; ilm om `seande pööräne, `mässäp ja `mülläp Trv; kui - - `säände pööräne tuul `ollli, siistpuuld ja säältpuuld, siss pidi tõnekõrd viül `sarjama Ote; ilm om periss pöörän, ütest tüküst satass, vahel `vihma, vahel lumerätsäkut Har

2. määratu, tohutu nüüd `saavad raha küll, nüüd `saavad `püörast raha Jõh

Vrd pööraline

pöörang pöörang Plt, pööräng Kan Har Se/-ng/, g -u; `püörang Lüg; `püöräng g -ü Kuu

1. käänak, pööre `Kõmbästüs `paadi `püörängül ja lask `kliivri `liiaks lödvale Kuu; regi viristab, kui tee libe, `jäätand, pöörangute pial viristab Plt

2. pöör kui siga saab tappatu -- siis `ütled, et pane `püörang `valmis. `püörang on sie, kellega üless `püöratasse Lüg

3. viilukas hüä pööräng `leibä Se

pööra|puud käärpuud pööräpuu[?], kangast veetäss pääle Se

pööra|pütsik (taim) Pööräpütsikid, ni̇ om `siantse soonilise Hls

pööras|lader hõlmader `püöräs `atrad, [need on] suur `atrad Lüg; pöörässadra[?], `naile pandass tsuug ala Plv

pöörastama pöörastama pöörane olema äi mõista muud, kut pöörasta; Kui ta pöörastama akkas, äi siis pole `otsa ega äärd; Pöörastas ja ajas kõik segamini Rei

pööratama pööratama Tõs Aud PJg Puh

1. pööra abil köit keerutama Pööratamine oo takudest paela tegemine, `tehti seokst keed ja `lasti need_sis kokku Tõs; vanad mehed pööratasid takku, tegid köiesi ja nõorisi, mis `tarvis oli Aud; ma pööratan köie keed PJg

2. pöörama, teist suunda andma pöörata raasike obest sinna `poole Puh

pöörd pöörd Khk Kär Pöi, pöör Kaa Pha Phl Han Var, g pööru; g pööru Ans VII Jaa Muh Emm Käi Rei

1. käänak, pöördekoht see `viltu ots [õlglkatusel] tuleb `ümber nurga tiha nink sääl pööru peel ladvad `rohkem kogu oida Ans; natuke maad edasi `minna, pöörust pöörad Kihelkonna `poole Khk; [Ta] tuli Otinuki pöördus mulle vastu Kaa; põlve pööru koht, põlve kedraks `üitakse Jaa; Nende maja oli sii pool tee `pöördu Pöi; pööru peal_o sild vähe laiem Muh; niikaua lähed, kui tuleb tee pöör Phl; Selle tee pial oo pailu `pöörusi Han; rõhtaed ja püstaed, pööru peal üidatse aea nurk Var

2. (liigutuste, liikumise laadist) Pitkalise pööruga, äga tast asja äi saa Kaa; Ta on ikka töö `juures nii nobe pööruga, et tast saab egase `poole Pöi; Tüdruk aa karme pööruga, äi taha käsku, neeb ise, mis taris teha Emm; Sa oled ka na pika pööruga Rei

3. a. pööramine pööru aeg `hüiti [härgi] nimepidi Phl b. pöörlamine [Tuuliku] `juhtme puid `peeti koa ikka varuks ees, oli võtta, kui mõni vahest pööru `aegu `juhtus ää `ronksama Pöi

pöördene `püürdene keerisene Peräjärv um `säärne `püürdene Rõu

pöördima `pöördima Khk Aud; `püörd|ima Hlj Rld KuuK Koe, -ümä Kuu Vai; `püürdimä Kod, `püürdü|mä V(-mmä), -me San

1. a. pöörduma, teiseks muutuma `aigus `püürdü jo paremalle `puole, tämä akka juo `praavitumma Vai; surma `aigus võtab ee, kui sa need, et ep `pöördi änam mette Khk; juba ilm akab `püürdimä, kolm neli `päävä sadab, siis `püürdib `jälle Kod; no[?] omma ilma `püürdünü külmälitse maa poolõ, no[?] ei olõ enämb lämminä Har; muna[?] ol'li[?] är_ `püürdünnü, es olõ[?] inämb umah olõkih. ku kana pääl um, sõss `hauuss är[?], sõss `kõlba ai[?] inämb süvvä[?] Plv; [piim] är_ `püürdünü jo[?] (tilgastanud) Se b. sogaseks muutuma Ku_ `vihma satass, siss `püürdüss vesi iin ärä[?]; ala taast vett võta, tan om `püürdünü_ vesi Har

2. a. minestama no old `ninda `raskas se `heitumine, et ta kohe `püürdünd Kuu; `saunas võib küll `püürdi VNg; mõned `naiste `rahvad `püürdisüväd Lüg; miä `püürdin kohe, ku akkeda `ammast `tebama Vai Vrd pöördume b. iiveldama, pööritama süda mul `püürdib sehes juba omigust `saati Aud; süda akkab `püürdima Koe

3. keerlema, pöörlama Mõnikõrd `püürdüss võti `häste[?], tõnõkõrd ei_ `püürdü_ kah Har; kivi pand vii_ `püürdimä Rõu

4. pöörist moodustama; keerdu minema kaara[?] jo `püürdüse[?], jo püürüss tulõ `ussõ; kara[?] `püürdüse, ku um hüä kasu; sarvõkõsõ[?] är_ `püürdünü[?] Lut

pöördlikanõ

***pöördlikanõ** g `püürdlikadsõ muutlik Linna es saa_`külvä_`püürdlikadsõ tuulõga^o Rõu
pöördline `püürdli|ne g -se muutlik `püürdline ilm Rõu
pöörd|sahk hõlmader rauast pöörsahk Tor; Pöörsahk on üleni rauast, tal on üks õlm
parema külje pial, mis mulla pahempidi `keerab Jür

pöördume `püürdume minestama – Hel Vrd pöördima

pöördus `pöördus Kod/-üü-/ , g -e Khk Krj VII; `püürdu|s g -kse Vai

1. a. pöördekoht tuleb kaks `pöördust [teel] VII b. pööratud äär leidil oo lai `pöördus all,
selle võib pitkemaks ka lasta Khk

2. pööre, muutus uadasima, agu (vahest) tuleb `püürdus [haigusele] Kod

3. minestus miul tuli `püürdus `pääle, mia olin `püürdukses Vai

pöördus `pöördus g -e Jaa Pöi (teat ruum taluhoonel) see oli kahe `pöördusega maja Jaa;
`Pöördus oli rihaltse tagu `kül'ges, `talve olid `pöörduse sihes obused; `Pöördusel olid kolmes
`kül'ges uksed, siis sai ega tuulega tuulata Pöi

pööre pööre Vig Vän Krk Puh, g `pööre Mär Tõs Tor Koe Trm Plt, `pööre Khk Mar,
`püürde Trv Nõo Ote, `püürme Hää Pal; pööre^o g `püürde Har Rõu Plv Vas; pööre Lüg/`p-/,
g `pööre Iis; n, g pööre Kul Aud; püäre Kod

1. pöörak, käänak kui [teel] pööre tuleb - - oo kahe `korne kivimõea Vig; `pööre piält
käänab vassakut kätt Tõs; Reel oo kartsad, see_o ree pea `juures ülal pööre koht Aud

2. pööris, keeris tuule `püürde om, tuul pööriskleb Nõo; tuulispää tuleb suurte tuulte `püürde
aig Ote; vii `püürde `sisse uppo är^o Rõu; `säantse_tuulõ `püürde omma^o Plv

3. piltl muutus, murrang `varsti peaks ilmaga üks pööre tulema Khk; tal oo `pööre aeg - - kas
ta saab paremas või lähäb ullemas (haigest) Mar; `aiguse pööret `tohtred õete `ootavad Vän;
tuul `puhkab nõnda `kangest, tuleb ilma pööre Hää; see oli üks pööre mu elus Koe; ku tule mõni
ilma pööre, sõss niij eesti rahase ei massa ääp midägi Krk || rike, viga ei õle `õige `vaatus
`silmidel, kas on `luodose puolt mõni `püüre Lüg

pööreldellemä pööreldellemä pööritama mul `naksi süä pööreldellemä; mul süä
pööreldelless, ei_tiiä^o, kas olõt midä rasõhõt `nõstanu vai Har

pööreldämmä pööreld`ämmä Har, -eme San pööritama süä pööreldess sisen San; mul `naksi
ääsä homugult süä pööreldämmä, is jätä õks ennegu ossõndi Har Vrd pöörendämmä

pööreline pööreli|ne g -se Trv Ran Nõo, -tse, -dse Kan Urv Har Rõu

1. (teat koemuster) nella `nitsege `koetass toimine, pööreline, silmiline Trv; ku pööreline
rõevass om, siss tuleva nigu kruudi `sisse `rõivile, ku kuad Nõo; rõivast `koetass säantse
pöörelitse `toimõga Kan; Kangass ol'l ülevän, periss ilusa_pöörelitse_käteräti^o Urv

2. pööretega, muutlik ta elo om `väega_pööreline ja keeruline Kan

pöörendik pöörendik pööris tuule pöörendik, ku tuul' sedäsi keerutess Hel

pöörendämmä pöörendämmä pööritama Süä pöörendäss `täambä mul `väega, ma_tä (ma
ei tea), mis `haigus taht tulla_jäl_`kül'ge Urv Vrd pööreldämmä

pöör|haak pöör|aak Phl(-haak) Tõs Aud Vän/pöer-/ , -oak Pöi, -aek Muh, -vaak Jjn VMr
Ksi, -voak Pil, -vuak Plt; püür|aak VNg(-aaki) Lüg, -vaak Kad, -vuak Koe; püür|uak
Kad, -vuak JMd; püür|aak Hää KJn Trv Nõo Vön(-haak); pöörak Rid

1. kangatempel püür`aagist lase tagasi `kanjast, kui tahad Lüg; pööraak pannasse villatse
`kanga `peale `põiki, et kangas kokku ei kisu Aud; `Viltseid `kangad kisuivad kokku, siiss - - ikki
püür`raak pääl ja nii laiaks ku suga Hää; pane püür`raak `piäle KJn; kaits aru, nagla mõlembin
`otsen - - püür `ol'li pääl, ku edesi tõstti toda `sõlge, siss käänit pööra pääl ärä ja pannit jälle
edesi sua poole, tuu `ol'li püür`raak Nõo

2. alasi terav ots vms sepa töövahend *alasi püör`aaki one `renga `lüömise jaust* VNg; *Alasi oli änamast pööroagiga* Pöi; *püeruak - - kellega suab kas ümmargust või kändilist võru taguda. üks ots on temal ümmargune ja teine kändiline, mõlemad otsad lähvad teravaks, `keskel on vaʼs, mis torgatakse alasi augu `sisse* Kad; *püüraagi piäl tehässe kõverid `raudu* KJn; *terräv ots alasil kutsutass püürhaak`* Võn

3. pöörel köie ehk keti püervuak JMd; *keti pöörvuak, võtab kierud `väl`la, kui luom kierutab* JJn; *püörvaak - - et keit `kierdu ei lähäks* Kad

pööri|häll karussell meil `ol`li vainu pääl suur iä, es ole lume pääl, siss teime püür`äl`li; *kelk läüts nigu üüts vurin tolle püür`älliga, iks virr ja virr* Nõo; *püürhäll - - `võeti saavass, `aeti iä `sisse, siss roogmass sinnä`manu` - - üüts `aiõ tuud roogmast `ümbre`* Har; *Esti` um nigu`nüüpnõgla pää, a`lask `ümbre nigu`püürhäll* (püsimatust inimesest) Rõu; *ma`tei lumbi pääle püürhällü* Vas **Vrd** pööркик

pööri|ader hõlmader *olõ õs `mõisahki viil pööri`atra, kõik` maa`künti ha`kadraga`*, *perähnpoolõ tul`liki jo`pööriadra`* Rõu

***pöörik** püöri|k MMg, püür|k Krk, g -ku pööripäev *kaks suurt pöörikut on `uastas - - enne `juani ja enne `jõulu* MMg || pööripäeval sündinud lehma nimi *Vanast õigati `lehme sündümise aja `järgi, Püürik ol`li pööripäeväne* Krk

pööri|kaar vastandkaar *teine oli niidukaar, teine pöörikaar* Khk; *Pöörikaar oo paks ning tahab kaarutamist saaja* Kaa; *`Metsas niideti ikka pööri`koari, rohi oli pisike* Pöi

***pöörima** (ta) püöri pöörlema, keerlema `värtänä `seiso lühi sies, `püöri `üumber; `vurri `püöri `permando pääl Vai

***pööring** g pööringu käänak, pöörak teeraad lähtvad sealte pööringu pealt `metsa Pöi

pööri|päev pööri- hajusalt S L, Juu Trm Lai Plt KJn M TLä Ote Har Plv, püöri- Ris JMd Koe Iis, `püöri- hajusalt R, püeri- Khn JJn, püäri- Kod, pööri- San Krl astronoomilise aastaaja alguspäev (põhisõna võib lühenenud olla) `pööripäe tuleb, siis päe on lõhike, üö on pikk Jõe; *neli `kõrda `aastas on `pööripäiv, sügisene `pööripäiv, `talvine `pööripäiv, `suvine `pööripäiv, `kevädine `pööripäiv* Lüg; *sügisene pööribe oo nädal `enne `mihklibed* Khk; *Enne suist pööripäed said ikka kaapsu `taimed katsutud maha istuta, pärast istutud `taimed äi kasvatan änam `peasi `sisse; Kes pööripäe `sündis - - sellel oli elus suur varandus, ta sai irmus rikkaks* Krj; *Pööripäeval voadeti tuult, kus tuul pööripäe oli ja puhus, seal ta oli siis teise pööripäevani* Pöi; *pööri`päivi oo neli tükki, enne `mihklibet, enne jaanibet, enne jõulut, enne juribet* Muh; *pööripäebä aeal aeg akkab `muutma* Mar; *pööripäeval `pöörab ilm teises* Kse; *Püeripäe oli `saonõ jõlm, nüüd saab `terve sui* Khn; *kevadese pööripäeva järel läksid päevad ruttu pikemas* Saa; *kui kevade pööripäeval sajab, siis tuleb vihmane sui* JMd; *egäl püäripäeväl vahitasse tuult, kos puult tuul* Kod; *tuul oli pööripäeva ajal põhjas, suvi on kül`m* Plt; *ku pööripäe `müüjä lää, siss akkass päe orja `puul `oidme* (lühemaks minema) Krk; *jaanipäevän visatana edimäne kül`m kivi vette, siss om pööripäiv läbi* Ran; *vanast üteldi, et ku pääle pööripävä `kapst it istutad, et kapst ei käänä`pääd, aga ta`m `pal`lald tühi kuist* Nõo; *pööripäiv om, kui päiv `ümbre `püürse* San; *meil om kats pööri`päivä ajast-ajan, edemine om siss, ku päiv nakass pikembäss minemä, tõnõ om siss, ku päiv nakass lühembäss minemä* Har

pööris pööri|s Tõs Vän Koe Sim Kõp Vil, g -se Hää Saa, -sse MMg KJn; *pööris* Trv Hel T, *pööris* Trv Pst Kam Ote, g -e; *pööri|ss* Võn, g -se Hls/-ül`s/ Krk Urv Krl Har Rõu Se, -sse Hel Ote San Urv Rõp(-sse); *püörü|ss* g -se Lei Lut; *püürü|ss* g -se Kan Urv Krl Rõu Plv Vas Rõp Se(-ss); *pöris* g -e Trv Hel; *pörü|ss* g -se Urv Krl Har Plv Vas Se, -sse Ote San Kan Urv Rõu; *püeris* g -e Khn; *pööris* Rid Kod/-üö-/ Hls

pööriskaar

1. liitõisik kaeral kaar siss õitseb kohe, kui pööris `väl'la tuleb Saa; maa kaaral om ümmert `tiiru pöörüs, türgi kaaral om laka `viisi Hls; lakage kaaral om pöörüss ütte `külge pidi Krk; kaar ku ta kasvab, siss lähüb pöörissede Nõo; ku kaar kütüsse maa pääle külveti, siss `käege es ulate pöörusse manu Ote; taa ilusallõ kasuss ta_kaar, kae_ku illuss `püürüss om Urv; kaaral om hää pöörüss, tast pöörüest tulõ mitu terrä `vällä Har; vanast ol'liva meil kaara[?] üte lihiga[?], nüüd oma[?] kolmõ lihiga[?], pöörüssega[?] Räp; `valgõ kaara[?] - - `püürüss om `ümbre `tsõõri Se

2. pudrumänd ku `kartuli `pehme olli, `lasti pöörussega puruss ja tullu puder Trv; kuuse ladvast tetäss pöörüst Krk; mõnikõrd tetti pöörissege võid Hel; mul om viie aruga pööriss Nõo; pöörussega segäti leevä juurd Kam; `isiale jahu sekkät - - siss om ää, ku pöörissega lahess lüüt Rõn; Võta_`püürüss ja lasõ_jahu `putru Urv; `puulba `putru keedeti, pühäbä pöörüst lakuti Krl; Pöörüss tetti suvõl' - - ku_kuuy olõ õs puul viil kiñni_tõmmanu[?] Rõu; kuusõ ladvast tetäss `püürüse[?], kos `säändse ossa[?] Plv; `püürüss - - kadajast iks tetäss, tuu om hää `vindsõ, sõss ei lää[?] haro[?] nii rutto `katske Räp; püörüss, `minka `putru `seätäss, viis harokõist Lut || linnud (mesilased) `ol'liva puu paku sehen, üits pööriss `sisse `pantu, pääl `ol'li kõevu toht - - pöörissele teivä kärjed `külge ja kärjede sehen `ol'li magus Ran

3. keeris ol'l `siuke pööris, et ku `juhtud parvega sinna `sisse minema, siss ei saa `väl'la Vän; pööris viis `amme äna ülesse, pal'las perse jäi Saa; tuule pööruss ulub ku ull Trv; [tuule] pöörissed oless nigu kõvema kui keerutused Ran

4. keerdu kasvanud juuksed või karvad; selline koht juustes või karvades Mõnel on kaks pöörist, sij oleva targa `mõistusega Hää; minu ühel poeal `ol'li viis pöörist piäs, üks `ol'li `kuklas; sel `põrsal on pööris sel'lä piäl KJn; kate pöörüsege põrss arvati ää sööjä olevet; kel mitu pöörüst, sij iki parep lehm, kolme pöörüsege, sedä ei saa ärä `nõidu Krk; lehmäl om otsa ehen pööriss Hel; ku om püörüss ala_bule `sil'mi, sõss am ää l'ehm Lei

5. nõörist või vitsast võru ree aisa kinnitamiseks kodara külge ku `minti `kaugele, siss `võeti ike pörisist manu Trv; kablast tetti pörisse, siss kääneti ais pöristege riij `kül'ge Hel; `tuudi paeo vitsa, noist siss tetti pörisse Ote; vehmer ei viä[?] ja pöris ei piä[?] Urv; `vehmri[?] ol'li riij kül'len pöristega[?], lina `pakla[?], noist tetti, nuu[?] ol'li[?] kehvä[?], es piä midägi Rõu; pöörüse, `minkaga `vehmre `pantu riij `kül'ge, olgu nää siss pööret kablast vai vitsast Se

6. pöörisnoot pööris oli `jälle `seoke jäme noot Tõs; Püerüse lae `sõitis `vällä Khn

7. (muud juhud) a. kark labida pöörus Rid b. põrk keti pööris, mis lehmale `kaela kõib Koe pööris|kaar: vastandkaar pand pannatse vikati `peale, kui pööris`kaari niidetse Kse; pööris`kaare saab kaks kaart `ühte niidetud, niidad ühe kaare ära ja tõise `vasta ka; kui pööriskaare niit oli, siis läks `riisumene ruttu Var Vrd pöörkaar:

pööris|kaar: pööriskaer agledse[?], nuu[?] tetäse `varra, tõõsõ[?] omma[?] `püürüsskaara[?] Vas; lihtkaar ja pöörüsskaar Räp Vrd pöörkaar:

pöörisklemä pöörisklemä Ran Nõo keerutama, pööritama südä pööriskleb, tükib osse `pääle Ran; tuul pööriskleb, vihm tuleb Nõo

pööris|noot ühe tiivaga või teise väga lühikese tiivaga noot pöörisnoot, kui nad vädavad `kaugemal vees, seda `kalda ligi äi `veeta Pha; Pöörisnooda vädamisel oli nooda laev, üks nooda ots jähi kohe nooda laeva `peale, pisikse paadiga `tehti tiir `õmber - - kalad jähid `sonna tiiru `sisse Pöi

pööris|pea 1. keeris pöörüsspää, tu ol'l konnu päält hainarua viinu ekkõ; pöörüsspää keerutass `liiva ja `ol'gi üless; Koivan omma suurõ_pöörüsspää[?], sinna_ parvõga `sisse lätsi, siss is saa enne `ussõ, ku_tõnõ parv hiit viñni Har

2. pööris (juustes, karvades) *sul om `juustõ sisen pöörüsspää; taal lehmäl om mitu pöörüsspää; hää lihm, kel pöörüsspää kaala pääl, mõnõl om `perse pääl* Har

3. (sassis, segamini olekust) *vili [tuulega] õka pöörüss`pääde `käänenu San; lina om maha pant periss pöörüsspähä* Har

pööris|pea|kull (mingi kakuline) *silmad `keerud nagu va pöörispea kullil* Muh

pööristedi → pöörustama

pööritama *pööri|tama* Jäm Khk VII Pöi Muh Mar Mär Kse Tor Hää Saa Koe Sim Trm Plt Kõp, *-tämä* Tõs KJn Trv TLä Kam, *-dama* Khk Emm Phl; *püöritama* Ris JMd Kad VJg Iis; *`püörit|ama* Hlj VNg Jõh(-üä-) IisR, *-amma* Lüg Vai(-ämmä); *pöörüt|äm(m)ä* Kan Urv Har Rõu Plv Vas, *-em(e)* Hls Krk; *`püörütämä* Kuu Vai(-mmä)

1. a. korduvalt pöörama, keerutama *`ärge `kieritaga `eiga `püöritaga siin* VNg; *`kange tuul `püörütä* Vai; *vanad mehed pööridasid `nöörisi kanebist ja takkudest* Phl; *`pärtmese pääväst `peale pidi kaapsas akkama `peale juba pead pööritama* (pea loomisest) Mar; *tuul pöörüts, tuulepöörütse kävve* Krk; *vesi om ujan nii segätsess pööritedu* Kam; *Sa`lt vij nii är_pöörütänü_ku `hoitku?, no tulõ `uuta?, seeniss ku praht `põhja vaoss* Urv; *nuu_kanebi koovatasõ ärä? - lohedsaga pöörütäde; Sooligu_lõiguti jupõss - - nuu_pöörütedi `suurmõidõga kokku ja käaneti pahepooli* Har; *hain um ar_pöörütet `maahha* Rõu || pilt *tuu naistõrahvass pöörütäss ilma inemiisi timä `vasta vihalõ* Har **b.** (silma-dest:) *siia-sinna vaatama `Püöritab `silmi ja `kierutab tagumikku nigu igavene narr* IisR; *kis `silmi püöritab, see on edev tüdruk* JMd; *pööritab tõne `silmi* Trm; *`sil`mädegä pööritab* KJn; *ärä pööritä `silmi* Puh || pilt (kaetamisest) *sigä es süü, sij är pöörüdet* Krk

2. iiveldama; ringi käima (peast) *pää hakkab `püörütämä* Kuu; *mõnikõrd `püöritab `ninda `kaua, et ajab `õksele* Lüg; *`pohmelos, pääd kivistä ja südänd `püörütä; `liegu pääl akkas miu pääd `püörütämmä* Vai; *süda oo nõder ning pee pööritab ka `otsas* Khk; *Mõnel akkab siis süda pööritama, kui ta rasvast sööb* Pöi; *kaelud panevad pea pööritama* Muh; *pea pööritab, saa mette `püštigi `tõusta* Mär; *kui süda pööritas, siss `anti `suhkruvett ja püssi `rohtu* Saa; *mere pial akkab süda püöritama* JMd; *süda - - pööritab, pia käib `ringi* Sim; *miul süä `kangest pöörütäs* Hls; *ku pööritab, siss om alb olla* Nõo || *minestama `naised `püöritab enemb ära kui mehed* Hlj

3. (kergelt värvimisest) *Ma_pöörüdi naid `langu veidü `värimi leeme sisen üle, sõss võti `nää_ka `tõõsõ nao pääle* Rõu; *pöörütä? ta tõse värmiga alt är?, sõss võtt parembihe `pääle* Plv

4. (loomavahetamisest) *Piab akkama kevade tõst `püäritama; Sie on mul jua `püäridetud; Vahin sügiseni, ehk `püöritan `ringi `uopis* Jõh

pööritellema → pööritlema

pööriti *vastupidi mõni teeb keik asjad pööriti* VII

pööritlema *pööri|tlema* Muh Vig Ran, *-tellema* Vas pööritama **a.** *iiveldama süda oo sañt, pööritleb nõnna et* Muh; *süda pööritleb - - aab oksendama* Vig; *nigu `tooja naene, tol kah südä pööritleb* Ran **b.** *keerutama tuul` pööritelless* Vas

pööritus *pööritus* Muh Kse Tõs Hää Trm Plt KJn, *pööridus* Khk Emm Käi, *püöritus* Hlj/`p-/JMd Koe VJg Iis, *pöörütäs* Hls Krk, *g -e; pööritu|ss g -se* Trv Puh; *`püöridu|s g -kse* Kuu VNg Vai

1. a. peapööritus; iiveldus *pää on `ninda `püöridukses* Vai; *`sõuksed pööridused keivad vahest pee ning südames* Khk; *südäme pööritus läks kaada* Tõs; *ma sain mere pial südäme püörituse* JMd; *mul `tul`li üüts `süäme pöörituss `pääle* Puh || *minestus `püöritus tuli `pääle* Hlj

pöörkaar

b. ekslemine, ringi käimine *Ma jähi ühekorra oma metsa pööriduse sisse Emm; ära `eksind, pööriduse `sisse jeend, käi ja käi ja `jälle oled seal samas tagasi Käi*

2. keeris tuule pöörütse; sääl om keedikit allikit, pöörütse kotusit Krk

pöör|kaar: vastandkaar *kus õhuke ein, sial kõik pöörkaared Tõs; pöörkaar - - kui tulen tagasi ja `vastan selle kaare ära, siis kaks kaart lähäb kokku VMr; pöörkuar, mis kahelt poolt kokku niidetakse Ksi; püürkaar niideti `vasta `einä, siis kaks kaarevahet jäi `puhtass ja luug `ol'li jõudus võtta KJn; ku püür`kaari niidets, siss pannas luuk `pääle [vikatile] Hls; mea sij püürkaari `niitje olligi Krk; kes edimäld `niitmä nakass, tuu niit püürkaari, tuu `ol'li paremb `niitjä Ran; lüü sa_tu püürkaar iluste lak'ka, muidu ei kueva ära aena Nõo; kui aina manu `minti, siss `aeti kõge enne iks ainast läbi suur ja lai püürkaar Ote Vrd pööriskaar*

pöör|kaar: pööriskaar *tõene kaar oo püürkaar, püürkaarel one kõik ümmer `ripsmed Kod; meil olõ õi?, a lel`länil om kül? püür`kaara, püürkaar and ka `hõste `väl`lä Se Vrd pööriskaar*

pöör|kiik karussell *tehti pöör`kiiged, `pandi post kesk`paika `jäasse ja siis `pandi pikk latt sääl edasi, siis `pandi kelk `sinne `otsa VNg; püürkiigud on kua, post pannakse `püsti maa `sisse ja sial posti kül`les on ratas, kus nüürid `alla ulatuvad Koe; püürkiik õli `teibä õtsan, ise õled rinnuli piäl ja lükkäd Kod; püürkiik - - sedä aiass ümmert `ringi Krk Vrd pöörhäll*

pöör|lema *pöörlema Jäm Khk VII Muh Mar Tõs/-mä/, da-inf pöörelda Mär Kse Tor Trm; `pöörlema Kuu/-mä/ JMd Koe VJg Iis, da-inf pöörelda Ris; `püürlemä KJn, da-inf pöörelmä Trv TLä; `püürlem(e) Hls Krk; `püürdlem(m)ä, da-inf pöörelmä? Har VI d*

1. **a.** keerlema, pööride tegema; vähkrema *`pöörlesi poole õini asemel, und es tule mette `silma Khk; `pestud emis läheb jälle porise `pöörlema (halbade kommete kordumisest) VII; siga `pöörles pori sees Mar; silmad `pöörlevad pääs Kse; `aige inime `pöörleb `voodis Tor; `püürles kogu üö oma asemel JMd; siga `püürless pori sehen Krk; mitte süvvä es taha, süük pöörel suun, a kaalast `alla es lähä Ran; mõnel om sääräne `haiguss, sil`mä`pään nigu `püürdlese? Har **b.** keerutama, muutlik, heitlik olema ilm - - `püürdless ütsilde ja tõisildõ Rõu; `väega om tuulinõ ja `püürdless Vas || pilt `püürleb oma juttudegä KJn*

2. pööritama *`süäme pääl `püürlep Trv; süä `väega `püürdless siseh, ossõ? tükke `pääle Plv*

pöör|likanõ *`püürlikanõ tõngalise mustriga `püürlikanõ rõivass, tsõõri? pääl Se*

pöör|pea (teat lammaste haigus) *pöörpee lammass laseb ika `õhtepidi ja `õhtepidi `tantsida, seda ma olen küll ja küll näind Käi; Käib ümber ringi kui pöörbe lammass Rei*

pöörtü pl *`püürtü? spiraalne õhbelülidest kaelakee `püürtü? omma pööredü ku pini keti? Se*

pöörustama *pöörustama Trv; imperf impers pööristedi Hel pöörisega segama mea pöörusti `putru; puder vedel, pöörusta jahu viil `sissi Trv; kuur `panti püti `sissi ja pöörissege pööristedi senikavva, kui ta kokku läits (võitegemisest) Hel*

pöörutama *pöörutama Khk Põi Trv*

1. keerutama, kokku keerama *kui kõit akatase kogu `laskma, ennem pöörutase keed `valmis pööra peel; ta pöörudab tõrva `keesi; Vahest pöörudeti kodu keit Khk; pööraga pöörutakse takkudele keerd `peale Põi*

2. pööritama *`süäme pääl justku pöörutap Trv*

pöörähüss *pöörähü|ss Se/-hh-/ , g -se Rõu*

1. keeris liinahn *kah tullõv `savvu, ku tuulõ pöörähüsega lüü Rõu*

2. langus vete sadang, sääne pöörähüss Se

***pöörähütmä** *tud-kesks pöörähüdedü Lut; imperf (ta) pöörähüü? Se pöörama, keerama `puuldõ mäkke sõi? ar? [hobune], pöörähüü, ni kodo Se; pöörähüdedü kuurst, är `suidu Lut*

pööramine *pöörämi|ne g -se viilukas `poiskõnõ võtt uma pöörämise `leibä ja_läts `ussõ, säääl `sõiõ, siss tull` võtt `jäl`le tõsõ pöörämise Har*

pöörändik *pöörändik viilukas ku kohe (kuhugi) mindäss, lõigatass paks pöörändik üle leevä Kan*

***pööränüs** *pööräni|ss g -se Har; `püöräni|s g -kse Kuu*

1. pööris juustes või karvades *tal on `püöränüs ies tittest `saadik. monel pidi viel kaks `püöränüst olema; Sest `porsast `kasvab suur siga, nää `püöränüs_o `perse pääl Kuu*

2. viilukas leevä pööränüss, üle pätsi lõigati; ma `lõiksi telle ka pööränüse `saia Har

pöörätämä *pöörätämä peeretama `umber `käänden pöörätäss Lei*

pöörätüss *pöörätüss keeris säääl om pöörätüss, sinnä? upuss ar_kah inemine Vas*

pööruline *pöörüli|ne g -tse keeruline, segane täl om taa elo ar hukat, `veiga pööruline elo*

Se

pöörüskellemä *pöörüskellemä pööritama Süä pöörüskelless, ei_tiiä_kas `haigõss jäät vai*

Urv

pöörüssene *pöörüssene tugeva, viljaka pöörisega see kaar om nii `väega pöörüssene ja lihhav, taast pöörüsest tulõ mitu terrä `vällä Har*

pöörüts → pööritus

pöövõtama *pöövõtama pöitama ma akka sukki pöövõtama, sukad taris ää pöövita Muh*

pöüg → pöid

pöühke *pöühke kohev `leibä on `pöühke, üväst `kerkind; küll sie pue `saia on `pöühke Vai*

pöürik *pöürik*

1. putukas, mardikas – Kuu

2. (halvast inimesest) *Oled üks paha `pöürik Kuu*

pöüring *`pöüring g -e tige, halb inemine Vai seld `pöüringeld `ühtki hüä sana `kuuleb; Sidä `aiga `menned näd (parunid) vade `oite `pöüringeks Kuu*

pöürjäs *`pöürjä|s g -mme putukas, mardikas – Kuu*

pöürüksis *pahuksis, tülis On omavahel `pöürüksis, sekkiväd `jälle Kuu*

pöürüllä 1. sassis; kohevil *Eks sa `kammi ne `hiuksed ärä, on jo `pöürüllä `toised; `sendä ma `aingi (ajasingi) ärä, et olid `pöürüllä pääs (kohevil juustest) Kuu*

2. jõllis, pööritamas *Käüb `silmaid `pöürüllä; Härg kippu `pääle, `silmaid `pöürüllä Kuu*

pöürüstämä *pöürüstämä altkulmu vaatama `Nindagu vihane pull `pöürüstäb `otsa `vahtida Kuu*

***pöüsk** p *pöüskü varandus, pärandus Küll sen tüdrikul sidä `pöüskü oo; Said `pöüskü - - ku rigas onu suri ärä Kuu*

pöüskimä *pöüskimä mõirgama, mürgeldama `Pöüskijä härg kippu `kallale; Vanamies oli `tundu (purjus), kävi siin `pöüskimäs; Mes sul hädä on, et `pöüskid `aeva kogu aja Kuu*

***pöüst** p *pöüstä varandus, kraam Küll sie mies on omale eluajal `pöüstä `korjand Kuu*

pöütämä → pöhütämä

püdel *püdel Kei Pst Hel, g -a Saa Trv, -ä Ran Nõo, -e Hls Krk; pütel (-l) g püdelä T V, püdele Hel poolpaks, poolvedel püdelad maad tuleb taheneda `laske; kui vett pal`lu sai - - siss puder jäi püdelas Saa; `tangest keedeti püdelä `putru; lubja ja ruusa segu, siä iki `siante püdele taoline om Krk; krohv tetti edimäld parass jagu püdel ja kui sais, siss tõmmass esi kõvembass Ran; mia `tahse `paksu `putru `kiitä, a sai serände puul pütel Nõo; lätsi läbi, `väega pütel pori `olli Kam; lobi om eläjä juuk, ku midägi püdelät `juuki tetti Kan; Krupa ol`li_keenü_häste_püdeläss Urv; ta putr ei olõ nõrk ei sakõ, om enne säräne pütel Har; puu*

püdelik

sehen um sala vaik, tuu um pütel' nigu mesi Rõu; kuur kokko es lää?, läts püdeläss õnnõ Röp; ma^o taha püdelät`putru Se

püdelik *püdelik* püdel – Hel

püdsel *püdsel* Ran Nõo paisunud olekus, pakatamas *kesväl uhaku otsad väl'län, pää om tulekil, siss om püdsel* Ran

püdsel *püdsel* Nõo Har Röp Se putketaoliseks, puitunuks *Mõnõl tükke sibula_timahalt püdsel* minemä Har; *sibula lätsi püdsel* Se

püdsel|leht *naat Sõss otsiti tast orust naid püdsel`lehti* Urv; *püdsel`lehe^o omma_kevjä`varra jo_võtta^o; mine_tuu_puhmu alt jäneessile korvitäüs püdsel`lehti* Röp

pügal *pügal* g -a Jõe Hlj VNg Lüg Jõh IisR Jäm Khk Kaa Muh Hi hajusalt L, Ris Kei HJn Amb JMd Ann Koe VMr VJg IPõ Plt; *pügäl* g -ä Kuu Lüg Jõh Vai Tõs Saa Juu Kod KJn Trv TLä(n *pükäl* Nõo), -e Hls Krk; *pügal|as* g -a Vän Tor KJn/-äs g -ä/

1. a. *täke, sälk, kriips pikk puu --`niisukesed pügäläd`tehtud`sinne`otstesse, et siis [purjenöörid]`seisuvad siel`lenkiss;`leikab pügälü Kuu;`lamba naha`serva`külge`tehti pügalad, siis said`selles`järgi oma nahad kätte, kui`nahku`pargiti Lüg;`kebi sise on`tehtü pügäläd Vai;`selpul oo pisine pügal --`otsas, koes keis`ümber keib Khk;`süllapuul on iga jala pääl pügal Rei;`laps nii paks, et pügalad pael (rasvavoltidest) Phl;`Aitas oli pulk, kus peale isa iga korra lõikas pügala, kui ta uie sel`latäave vil`la salve kallas Han;`aav kasvab kinni, sis jääb`siuke pisike verme, pisike pügalas Vän;`nää,`seia on pügal`sisse`tehtud Ris;`tegin pügala`puule`sisse, et kui tagasi tulen, siis tunnen puu ära JMd;`nuaga lõiguti puu`sisse pügalaid Lai;`vaalikurikal on tihed pügäläd KJn || (pilvetriipudest) taevas oo pügalid täis, [ülени]`pilves ei ole PJg;`taevas om pügälän Hls b. sarvepügal sel [lehma] juo viis pügala, sie juo viis`kerda`piimas VNg;`iga kõrd, kui`piima tuleb, siis jääb pügäl`sarve`külge. kui jääb`ahtrast, siis --`täit pügälä ei jää Lüg;`lehma sarve peal_o pügalad, iga`aasta üks pügal Muh;`kui ta (lehm) esimest`korda tuleb`lüksma, tuleb esimene pügal Emm;`see vana lehm juba, sarv üsna pügalid täis Mär;`metu pügäläd, naapaclu vasiku oln Tõs;`tal nii pailu pügali juba pääl Hää;`Lehma vanust`loeti pügalatest Kei;`lueb lehma sarve pügalaid Koe;`iga [lüksma] tulemise aal lueb pügala`sisse VMr;`pügalatest soab lehma vanuse kätte Trm;`pügälid sarved täis Kod;`vana lehmä sarve om pügälit täis Trv;`pügäle`sarvi pääl, neist loets lehmä vanumist Hls;`ku lehm egä`aasta kaänd, siss olli pügälä ligitside,`ahträl lehmäl`olli pügälde vahe laemb Nõo c. piltl (segaduses olekust) pia on pügalaid täis, ei tia, mis teha Iis*

2. *kraad üks pügal`külma oli täna`rohkem Khk*

pügalane *pügalane* Vän; *pügälä|ne* KJn, g -tse Nõo pügalaid täis, pügalatega pügalane puu (maarjakasest) Vän; *vaalikurikas on pügäläne* KJn; *kõjo tüve`olli mõnikõrd serätse pügälätse, et`üüyli es võta kudagi;`mis serände pügäläne puu`olli, t_olli kõva ja tihe, mugu tirisii saeammaste iijn* Nõo

pügalal|pulk → pügalpulk

pügaldama *pügaldama* Mär Aud, *pügel-* Amb selgima küll ta nüüd omite sadas, üks nää, ehk jääb üle koa, akkab nagu pügaldama juba Mär; *pügaldab --`akkab pisut`laarima, võtab`valge lapid`sisse pilvedele* Aud; *taevas pügeldab* Amb

pügalik¹ *pügali|k* Mus Muh Emm Phl, g -ku Rei Plt; *pügali|k* KJn, g -ku Kõp sooniline, sälguline tee oo nii pügalik;`nii pügalik ja`vistik puu, et lähe`lõhki mitte Muh;`meitel on pügalik makk, pügalad on pael Emm; *pügalikuks`lõikama* Plt; *vaalikurikas on pügälik* KJn

pügalik² *pügali|k* Muh Käi Tür Pst, g -ku Juu Koe Pil Krk/pügä-/ pügalik selle vammus oo nii pügalik (värv välja läinud, ebaühtlase värviga) Muh; *taevas`läb juba pügalikuks* Juu; *taevas*

lööb pügalikuks, [vihm] akkab üle jääma Pil; pügalik puu om kirju Pst; taevass lüüp pügalikuss, ku väikse õhukse pilve taevan Krk

pügaline pügali|ne Rei Trm Pst, pügäli|ne Hls, g -se laiguline, jutuline; järguline mere äär on pügaline Rei; mõne kapi lauva om õige iluse pügalise Pst; taevass om pügaline Hls

pügaline pügali|ne Trm, pügäli|ne Hls Nõo(g -tse), g -se

1. pügalatega, pügalaid täis sarve om pügalise Hls; puu ol'li nii kõva ja pügaline, tirisi sae iijn, õkva viili nigu rauda Nõo

2. ebatasane, sooniline tie pügalisest lähnd Trm

pügal|pakk soonega puupakk töödeldava puitmaterjali kinnitamiseks pügalpakk, koes täkked sisse raiutud -- siis üks puu või midad seisab vagusi ees Jäm; palgid pannasse pügalpaku vahele, kodu oli pügalpakk, metsas pandi jaaguga kinni Mus; pügalpakuga saab koolutud [rehavart] VII; Pügalpakk, ank sihes, latt pannakse angi vahele, ladva poolt aketakse tahuma Pöi; kui raiutse mõnd asja, siis pannasse pügalpaku vahele Muh; latt pannase pügalpaku vahele kinni, muidu ta veereb ja kibaleb käe Var; pügalpakul on otsad kõrged ja vahe on vahel, pügalpaku vahel tautakse kodara lukkusi sesse Juu; pügalpakul on õnar sihes KJn || pügalpulk – Vig

pügal|pulk pügal- Aud, pügala- VNg Lüg pulk, millele lõigati sälgud millegi arvestamiseks pügälä pulka oli magari aida mehe rehku raamatu VNg; pügalpulk, aedamel olle enne pulga piale riipsud tõmmatud, kis enne kirjutada oskas, lõegati pügalad peale Aud

pügal|puu pügalpakk pügalpuu -- tahutasse seel vahel latti ning; rennilaava võib pügalpuude vahel kogu liia Khk

pügama pügama Jõh Jäm Khk Pöi Kul Han Tõs Tor Hag Tür Lai Plt Kõp; pügä|mä Kuu Mar Kod MMg Trv T V, -me M San Krl; (ma) püä eL; da-inf pük'ä?, imperf (ma) pöi, imperf (ta) pügi V

1. villa või karvu (maha) lõikama; lõikamisega sobivat kuju andma Enne pühi täüdü viel pääd pügädä Kuu; akkas lambaid pügama; pöötud pæ Khk; pügamisel esimesed jalad pañdi [lambal] kaenla alla, lapsed oitsid tagumisi jalgu Kul; uhutud kalev, ütatakse koa püगतud kalev, karv saab pealt ära võetud Hag; kellel karmid lambad, siis lahevad ärä pügädä Kod; ise kui kudasid ja laßsid vanutada, karv ära pügada, jäi nii ilusass Lai; oless ma tääden, et sa lambit pöät, siss ma oss viina võtten ja linule tullu Trv; ku mea püä lambit, mea püä tasatsess; pöet lakage oben Krk; karvane kui peni -- juusse pügämädä ja abe suur Ran; kui lamba ärä kuivi, siss pöeti ärä Puh; vanajuudass pügänü tsika, tsiga väega rüük nü käen, siss ütelnu: oh, enämp kärrä ku villu Ote; nõõrige köödets kinni lammass, ku pöets San; püä_taa poiskõsõ pää är? Kan; meil ka_ pernanõ pügi lambit ja ma_lätsi ka avidi tuul pük'ä? Urv; villa pini, noid pöetäss ka nigu lammastki Rõu; pöet voonakõnõ Plv; Kosilasõl ol'liiva_ veiga pikä_pügämäldä_habõna? Se; kaldun jo? ei pügä pääd, ei lõigu küüdsi, ei pügä habõnit; villast kangast püetäss Lut

2. pilt petma, tüssama Voata, et vana juut sind maksmise aegus äi püga Pöi; iidlased on, teene mees pügäb teist ja tääl veel ea meel Mar; Igaüks ennast pügada juba ei lase Han; ta olli pügäd saanu Krk; taht tõist mugu pügädä enne Kam; nemä püävä kõigilt puulld Rõn; kul? sa mõistat häste pük'ä?, tõist sä petät, nii et arvo ka_j saa? Se

pügama pügama Ans Aud; pügä|mä Kuu Se, -me Krk Hel (ära) jooksuma, pagema Poiss kävi toisepere ounapuuss, sai pügämä üle püst aia Kuu; pani pügama Aud; ta kaie, ku ta pügäme sai, sõss jäi ta selle nahatävvest ilma Krk; pügänuve Riia poole Hel; edesi, pügä õnnõ Se

püge

püge *püge* põikkurd, -joon *riipsu* kuhad, mis keivad põigiti läbi, *nee* ütatakse pügeks, *lehma keel* koa `sõuke Jaa

pügeldama → pügaldama

pügelene *pügelene* pugalik *taevas pügelene*, [vihm] *lähb üle* Lai

pügelik¹ *pügelik* Khk, g -ku Sim

1. sälguline *peenine pügelik raud*, *piirg keis seel vahel* Khk

2. muhklik *pügelik puu* - - *kasvand oksa kohad või iseenesest kasvand pügelik puu* Sim

pügelik² *pügelik* g -ku Amb VMr Kad pugelik *taevas akkab minema pügelikuks* Amb; viht *sai kinni siotud* [värvimise ajaks], *pärast kui lahti tehti* - - *oli pügelik, iga sel'tsi tehti kohe* VMr; *vanast süngid värviti pügelikuks* - - *pruuni ja musta pügelikuks* Kad

pügeline *pügeline* kortsus, kurdus *riided, mis kurdu läind on*, *sõuke pügeline riie* Jaa

pügi¹ *pügi* TMr Rõn, g *põe* MMg Ote, *püi* Puh Nõo, *püü* Krk Lut; n, g *pügi* Ran Kam, *pügi* Kam San V(g *püvvü* Se); *sisseü pükkü* Trv pügamine, pügamiskord; ühekordsel pügamisel saadud (ja tuusti keeratud) villakogus *üks pügi villu, ühe lamba jagu; rukki lõikuse ja kadripäeva pügi, need on kõige paremad villad* MMg; *viimatse püü villa* Krk; *terve lambatäis villu käändi pükki* Puh; *võtit püi säald koti sehest väl'la, tõmmassit poolless, siss kedrässit* Nõo; *keväjäne pügü om üks kehvemp, nüü omma nigu lamba kaapõ* Kam; *Säl'lä päält võetass villa üten tükim ja keerutatass pükki, egä sort läits esi pükki* Rõn; *Kõgõ inämb villa sai sügüse pärtüsspäävä pügüst* Urv; *neo omma pihme² ilusa_villa_külh nigu konagi, edimäne pügü hoonakõsõl* Har; *Kolmass kõrd* [põeti] *kadõrna päävä aigo, tuüd kutsute kadõrna pügüss* Rär; *edimäist pükü vijl püägi õnnõ* Se

pügi² → pigi¹

pügima¹ *pügima* Jäm Khk jooksma, pugama *mina ummisjalu koikust väl'ja, ülebekaela paar riide ilpu üle ja kiiresti pügima* Khk

pügima² → pigima

pügine → pigine

pügär *pügär* g -ä Trv Ran, -e Krk pügal *egä poja aal tule üits pügär sarve pääl. ku paksu pügäre, siis om lühikse vahege, ku arva, siis pikä vahege* Krk; *suure kõevu tüvel om kui pügäräd sehen jälle* Ran

pügärline *pügärli*ne g -se joonelise süüga pügärliisel puul om segi toemed, nigu *laine viisi* Ran

püha *püha* Jõe S hajusalt L, Ha Jä VMr VJg TaPõ Plt SJn, *pühä* Kuu RId Rid Mar Mär Vig Tõs Khn Juu Kod KJn Vil eL(*püä* Lei); p *pühhä* Vid

1. mingi tähtpäev (mil ei tehta tööd ja mida kombekohaselt tähistatakse) *jõulu keskmisel pühäl päiväd lähväd jo kukke samu pitkemast* Lüg; *pühist tehä piiraga* Vai; *pühade loupa oli ikka pailu tegemist* Ans; *röömsaid pühasid; pole jo suiste esimesest pühast saadik vehma õlnkid* Khk; *püha olgu, teine tulgu, arva olgu argi päevi* VII; *Kallid pühad on jälle ukse ees (jõuludest)* Põi; *suured õle lademed pandi maha pühade aegas, kus noored lapsed magamas köisid* Muh; *surnude mälestamise püha* Rei; *äid pühi* Kul; *Kis kõik pühad piab, see kõik näl'lad näab* Han; *Juanipäe ning jõulud meite rahval kõegõ suurõmad pühäd* Khn; *täna [jõulu] laupä ja oome püha* Hää; *akkame pühasi pidama* Ris; *teine püha oli viel kõvast püha, teisel pühäl oli laulatus* JõeK; *eks neid pühasid ole pael'u, kis neid jõuab üless lugeda* JMd; *ega teda (pärtlipäeva) pühaks ei peetud* Ann; *täna tüötan, omme pian püha* VJg; *Jõulu - - siis anti pühade košti, mis koški talus pühadest tehti* Trm; *muailma pühäd on, pidä nõnnapali ku tahad; mes sa künnäd kal'lil pühäl* Kod; *tegime kaubad ja ütlen talle pääle pühade üks paar*

kuud - - et mina lähän ära Äks; teine püha enam nii kal'lis püha ei olnud kui esimine püha, siis 'käidi pidudel, 'mindi 'koosti ja Lai; pühädesse ei ole enam 'kolme nädälid KJn; tänä on tävvelikult pühä Vil; kes neid kiket pühäsit är jõud pidäde; mea tulli teil nüid pühi lõpeteme Krk; kui jõulu edimine pühä om tõisibe, siss tuleb pehme tal'v, ilus suvi ja ää vil'läsaak' Hel; jõulu puu'la õdagu, ku joba pühä nakass, 'tuudi pikäd õled 'sisse, 'panti põrmandule Ran; pühädess tettu iki puhast 'leibä, no muidu söönuva aganist Puh; ma pia ka pühäde 'vasta valmistama, vaja siga tappa ja 'vorste tetä Nõo; teiva õlut ka iks, pühi 'aigu 'tahtseva iks õlut Ote; hommõn om pühä, saami liha; paastu nel'lä'päivi 'peeti pühäss, vokki is 'keträ õdagult Har; ta lätt uno poolõ pühile (pühi pidama) Plv; Pühhi aoss, sõss teitevä_mudoge jo parõmba' sõogi? Röp; meil hummõn om suur pühä, kal'liss päiv, ivaanoskorovna, 'krõstosõ ristessä päiv Se

2. pühapäev nemad 'laskesitte 'laube 'ehtu 'vergud meresse ja pühäl neid 'väl'la ei 'tuoned ja 'läksite 'esmaspäiv vedama Jõe; pühän 'lähtäme 'kihlämä Kuu; kolm püha kuulutati järjest kirikus, et need soovivad abieluse 'astuda Põi; tütar käind 'vuatamas iga püha JN; mina ei old sie püha lauakirikus VJg; kas sa 'tämbä pühhä ei 'piäki (küsitakse pühapäeval töötajalt) Plv || puhkus põle tänä veel püha 'saandki, üks rutt uhte 'puhku Mär; sij ei anna ka pühä, korat tuup jälle ubinit 'ruu'ki Nõo

3. pühak pühhi 'taivan um pal'lo, 'kõiki tiid_i-?; 'kõiki pühhi päiv (1. november), pühitäss kõegilõ pühilõ Lut

4. adj a. Jumalale või vagale inimesele omane; jumalustele määratud või pühendatud ise pühad inimesed, aga 'noidusitte Jõe; kerikut ikke 'pietässe pühäst 'paigast Lüg; kirguärrad pühad papid, kurgu all neil 'valged lapid nalj Jäm; Ta on nii püha, et läheb elusalt 'taeva; Kaäs 'olla enne püha loom olnd, pärast akand rottisi 'murdma Põi; jumal on püha, inimene on patune Käi; pääsusele äi pea paha tegema, see peab püha lind olema, jumala lind Phl; kas sa äbämata oled nii pühaks nüid läind, sa võta 'leibagi ahust 'väl'la Mär; mina ei tia, mis pühad rahvas nied on old Koe; näpi vahel üks täpp ei tee, õige pühä elo Kod; mõni peab ise ennast pühast, aga ta püha ei õle Pal; me olem puha patutse jumala ehen, 'kennigi ei ole pühä Krk; sääil (ristimisel) pidid pühä olema, sääil es tohi 'nal'la tetä Ran; ega meie es vannu kah, emä sõna 'ol'i pühä; 'ol'li pääl nätä nii pühä ku 'oitku, suu 'ol'li 'kinni pitsitet, et midägi pattu 'sisse ei lähä Nõo; pühä jutuss ja pühä_laulu?, mis sääil viga kullõldõ Krl; kas tä tuuperäst nii pühä om, ku tä pedä hennäst pühäss Har; pühä lätte 'viija ol'l 'haiguisi arstit Rõu; noid puid 'peeti pühäst, kelle all om ohvõrdõdu Röp; pühä 'hingli? umma_ 'taivan Lut b. (ütlustes ja hüüatustes) oh sa minu püha 'jeesus Muh; oh sa püha jumal, küll sie oli valus Jür; oh sa pühä jüri kutsik Hel; sa pühä taavass, ma Jess tälle pia 'aigu 'säl'gä joosnu; mia kah 'ütte 'jummal issäke, pühä ristike, aga 'risti ei mõesta 'eitä Nõo

püha- ma pia ikka minema pühakoda ka vahel Khk; Venelastel oli ega õhel pühakuju 'nurkas Põi; papp 'ol'li sängist maha tulli ja põlvili 'ol'li kojode all, täl olliva pühäkojad nukan ülevän Ran; mis sest ääd, et te nüid olete sääil pühäpaegan käenu TMr; ma lää pühäkotta Har; kellä kuvvõ 'aigu 'laške 'priistre kerikust pühäpil'di?, risti? ja 'kerkolipu? 'väl'lä tuvva? Röp

pühade- mis töö aeg see pühadenädal on Ans; Sial oli 'sõuke kena pühadelaud, laiad kalad, õlut, viin, piili saiad ja peened levad Põi; ilus nagu pühademuna Muh; pühademunad oo värvitud, sibulakoored 'jätväd eluste kirjuks Mar; 'katske koa meiti pühäde 'märga (õlut) Tõs; siis 'küetässe ikka [sauna], kui pühäde 'laupa tulõb Khn; pühadenädal ehk suurnädal, viimane paastunädal JõeK; Pühademauk, see õli kõige jämedam vorst Trm; 'oitsin sinule kua pühädelõpetuss (viinast) Kod; pühädesokku tetäss jõuluual ja sandin käien Pst

pühadene

pühadene *pühade|ne* g -se Jäm Khk Tor Koe Trm; *pühade|ne* g -se Tõs Kod Trv Hls, -tse Puh Har *pühadeaegne pühadene aeg oli* `vaikne Khk; *pühadene sai lõppes* `otsa Tõs; *pühadene toit* `piknes `seie`aani Trm; *suvistepühadesed* `põrsad, `tõesed `mihklipäeväsed Kod; *sedä pühädest* `aiga ei ole ju kuigi paelu Trv; *sij om vijl pühadene leib* Puh; *no^o om sääräne pühadene aig,* `täämbä vaia parõmbidõ süüä anda^o Har

pühadus *pühadu|s* Jäm Khk Mär Tõs Tor Koe Trm, *pühadu|s* Kod KJn Hls, *pühadu|ss* Trv Puh Nõo, *pühädü|ss, pühähü-* Har, g -se

1. *püha-olek püha inime on pühadust täis* Khk; *Meil ei oln seda pühadust na* [palju] *kui luterlastel* Tõs; *kos nüid on sij pühadus, tä_o langenu*d Kod; `võerdus *pühadusest ärä* KJn; *muitt* `palvetunnist tulep, *siss - - ei taha* `miuga inimese `muudu kõneldagi, *sääl om ta pühaduss* Nõo; *pühähüss ei olõ muud ku jumalõ käsü* `täutmine Har

2. *pühaks peetav isik, ese vms see oo tal* `sõuke pühadus, *et seda_p tohi* `keskid liiguta Khk; *sij om temä arust ku suur pühaduss, sellest ei tohi tõese engätägi* Trv; *ku* `pistläsi ristitäss, *siss kastetass viij* `alla, *aga mitte üits põrm kül`m ei olna, kae kos pühadusel võim om* Nõo

püha|kiri usklike poolt pühaks peetav raamat *kes püha`kirja järele* `püiavad elada, *nied on vaga* `mielega Lüg; *Meite isa luges iga pühabe pühakirja* Kaa; *eks see ole kõik* `õige, *mis seal pühäkirjä sees oo* Tõs; *vallakoolis õppisid lugema, rehendama, moailma jägusi ja püha`kirja, mida põlnd kellegile* `tarvis Kos; *pühakiri on kõik, uus ja vana testameint* Pal; *mõni targemb* `paanti *ette lugema pühä`kirjä* Ran; *koera poesi käänivä nuu pühäkirjä käsü* `ümbre, `ütlivä *edimäne käsk* `ol`li `ernevardest, *tõene käsk* `ol`li *tõvvukõrdest* Nõo; *jumalasõna kiri, tu_om pühäkiri* Se

pühalik *pühali|k* VNg Phl Hää Sim, g -ku Jäm Khk(-gu) Mär Tor Saa JMd Koe Trm Lai Plt; *pühäli|k* Jõh Tõs Röp, g -ku Kod KJn Trv Hls Krk Nõo Krl Har Plv Vas, -kku Lüg, -gu Trv Puh Nõo Rõu usulise tundega seotud, harras, ülev vms *minu ema oli* `niiskene pühalik inimine, *tämä* `uskus `kangest jumala VNg; *Isa luges, pere* `istus `juures, `niisikene pühalik `tunne õli Jõh; `Seisas pühaliku `näuga Jäm; *kõik oli nii ilus pühalik ja vakka,* `keegi ei kõhindki Mär; *õpetaea* `rääkis *kirikus pühaliku äälega* Saa; *ärä sina riku pühälikku* `päävä ärä, *kõik ilm pidäb, kedägi suurt tüüd ärä võta ette* Kod; *loodus ilus ja linnud* `laulsivad, *oli nagu pühalik kõik* Lai; *seisäb seatse pühäligu mooduga* Trv; *tuu armulaud olli tasane pühälik tallituss* `kerkun Nõo; `uskliku^o `väega pühäliku^o *inemise^o,* `väega *vagadsõ^o* Har; *nüid opõtass iks ilmalikku* `tarkust, *aga siss ol`l pühälik värk kõik* Röp

pühalikult pidulikult, pühadele omaselt *lähem kohe nii pühalikult* (paremalt rõivastatult) TÜR

pühane *pühane* Aud; *pühä|ne* Krk(-n) Nõo San Har/-hh-/ Vas Röp, g -se Kuu Se

1. *pühapäevane pühäsel püül ei ole* `onnistust; `Tiedäb nüid *sigä pühäsest* `päiväst Kuu

2. *adj püha (hüüatustes) kui nad kodu kõisid, oh sa pühane aeg* Aud; *sa pühane valitsuss - - sa ääp neist aru ei jõvva pidäde* Krk; *oi sa pühane esäkene, oless ma ihust-éngest* `mõistnu *aemata, et tä serände suli om; oh sa pühane kõverik, nä lätsivä nigu na tulliva, es saa suhu, ei* `sil`mä Nõo; *Tuu puu|tõist* `aastat, *oh sa_pühähäne vägi, is saa* `sil`mä *kinni_panda^o* Har

3. *pühapilt, ikoon pühäne setol nukah* Vas; *papp iij, pühäne takah; pühäse laud, kohe pühäsit pandass* pääle Se

püha|päev (põhisõna sageli lühenenud: -päe, -pää, -pä, -ba, -bä, -be, -be, -va, -vä, -ve) üld nädala viimane (või esimene) päev *jumala`kartliku käib iga pühapä`kerigus* VNg; *naaburmies* `püüdis *tehä pühä`päiväd ja ari* `päiväd läbi [tööd], *aga nüid on* `vaisemb *mies kui mina* Lüg; *monikaised* `eiväd `saaned `enne kotto *kui pühä`päivä* `uomiko Vai; *pruudikodu* `aksid *pulmad pühabe* `õhta, *kui laulatamast tulid* Jäm; *ega pää pühabe, mis tal viga elada* Kaa; *oleks pühäbid*

änam VII; Pühapäe sadas Pöi; kolm pühabet `olli tõtta (teda) kirgu `sambas peksetud Muh; Pühabe umigune unenägu läheb ruttu `täide Rei; ma keisin neli pühavad järjest `niitmas Phl; ta ikka `praegu on kabe inime, käib iga pühava `palvelas Rid; pühävä `õhtate, siis olid noored `rahvad kõik vabad Mär; kuulutati kolm `korda maha, kolm pühäbäd Vig; nel'laba ja teisiba ja pühaba oli lihasupp Mih; Pühäbä suab kauõmini magada Khn; pühava lubati [külla] `joosma `menna PJg; ta ei ole juba mitu pühabad oma nägu näidanud Saa; pühabed (pühapäeviti) käivad lapsed kodu HMD; sulane-tüdruk said liha ainult pühava Rap; ega igä pühäbä `pärgä `kantud mitte Juu; Vikatid `võeti pühapää otsast ää ja ihuti või käiati teravaks Amb; ennevanast taitsiti `ühtelugu pühabe õhtati reie all Kad; kes pühapääväl siin mua piäl tüüjd tegemä, sel ei õlema sugugi `aega siäl Kod; mina käesin pühaba kosjas Äks; kes pühaba `sündis, see pidi `püidja olema Lai; `lauba `tehti kõik - - `korda, et pühava kedagi teha ei ole, muudku kiriku Pil; pühava ei ole tohtnd `leiba teha, kui pühab, `leiba tüjd, se põleb elusas tules SJn; ma oian pühäbä ommukus vijl sedä ääd `leibä Vil; ku ame alt `väl'lä näküüs, siis üteldess: sul oo pühapäe pikep ku äripäe Krk; ta tüjd nii pal'lu ku lehm pühapääväst Hel; ku `mõisa tüün ollit, siss last `peske sa `aiga es saa `enne ku pühäbä ommuku, siss pannit kueva koti Ran; üitstäs kõik, kas pühapäiv vai äripäiv, ku tüü om tetä, siss tä tüib pühapäevän ja äripäevän Nõo; pühapävän ol' tuu anuma liivatamine ja avvutamine Ote; pruut paari kolm `kõrda õegati kerikun, perätside kolm pühä `päivä Rõn; pühäbä lähämi pidulõ Har; pühapäävä õdaguss ol'li_sakõ_`kapsta? Rõu; sulasõ_lätsivä_pühapäväh poodi mano Plv; tuu latsõkõnõ ol' `väega_hüä latsõkõnõ, ütte pühä `päivä ei jätä_tä minno `kaemah käämäldä? Vas; mõsõ no? pühäbägi? umma suud (nägu) Rär; pühapääväss küdseti tuud `vatska Se; olõtsõpühi?, taa kutsutass `valgõ pühapäiv, lihavõttõst üle nädäli edimäne pühapäiv Lut

pühapäevane adj < pühapäev ma õlen ikke `ütlend, et pühä `päiväne tüö ei `õnnistu Lüg; sukkad õlid pühä `päiväsed, rätted õlid äripäväl Jõh; Tuuldest ma ep tee `rohkem kut siga pühabesest päevast Jäm; nee mo pühabesed `riided Khk; alasega põll `olli ikka kirgu põll, pühabene Muh; kahe kassi vanus ja pühabäsed päävad `peale (vastati vanuse küsijale) Emm; pühavase päeva `istusin rehe all Kul; `terve pühabase päeva oli pikali asemel Mär; pühäbäne vasikas kasub `aste Tõs; `kapsa supp, see oli pühabane supp Nis; oli pühapäevane kuol, siis sie nagu tuletas `miele Amb; üks pühabane pääv õle `ingamise jaust `loodud Trm; pühavase päeva ollin nii `voodis et SJn; temä õtis oma pühäbisi `rõõvid Hls; pühäpise `pääle mul om mitu tüüjd luat (lubatud) Krk; pühäbäväne päiv, toda piab iki põhendämä Ran; pühäbätse lehmä nimi `ol'li Pühik Võn; pühäpäävätsel pääväl ei `kõlba õks tüüjd tetä?, iüsspävä nakami jäl? `tüüga pääle Har

pühe pühe g `pühke Jäm Khk Pha Pöi Muh Rei Trv Krk Ran, `pühkme SaLä VII Juu Trm Kod Plt Trv Hls Krk Nõo; n, g pühe Jäm Ans, `pühke VNg; pl `pühked Kuu IisR Kaa VII Phl Mar Mär Lih Kse JMd Sim, `pühkmed Lüg Mar Mär Tõs Tor Hää Saa Ris Koe VJg Iis Ksi KJn, `pühkme TMr Kam San/-h-/, `pühkme? (-h-) Har Plv Vas Se Lut; g `pühke Jõh Emm Hag JJn Vil, `pöhkme Kei

1. a. hrl pl (kokkupühitud) praht, prügi, rämps tua `pühked `viedud rist `tiede `pääle vana `aesta `ehtul Kuu; `pühked `pliita, siis one `kirbud kadund VNg; suur nel'lassebä oomiku - - pidi parandad `puhtaks `pühkima ning siis nee `pühked `viidi põllu `peele ning siis põletati sääl ärä Jäm; Sõhukse vana risuga pole muud ku pühke aeda Kaa; Ju see [nõel] `pühke läind on; Lauda ees oli `pühke auk - - `sõnna vissati toa `pühked ja õue `pühked Pöi; pühi `pühked `pühke unnika ja `viska igase `tuule, siis põle sui `kärpsid mette Muh; Ma läksi - - `pühkid `viima Rei; `naabrimees `olle `Kärde `pühkemääl `piibiraamandu `leiden

pühendama

Phl; nuga läks pühetega `väl'la Mär; sa_i ole `pühkmi `vällä viin Tõs; aasin `pühkmed `ühte unikus kokku, siss saavad ära põletud Saa; `pühkmed tuleb `väl'jä `viia Juu; kuhu ma nied `pühked `viskan JMd; mis reialuse põrandalt saab `pühkida, nied on `pühked Sim; pühitasse tuba ja visatasse `pühkmed `õvve Iis; põrandate piält - - tulevad `pühkmed KJn; aa_ni `pühke siia `korvi Trv; mis sa oma `pühkest siia pühit Krk; võib-olla sa põrandut `pühksit ja visassit raha `pühkmidega paa `alla Nõo; `viska nuu tarõ `pühkme? `ussõ Har; pühi? `kambrõ `pühkme? `vällä, mis sa täst läve `alla jätät Plv **b.** kõlu Keda ma `nende `pühkedega tien, mis `reialuse põrandald `luuvaga kokku `tõmman, va `kõlkane vili IisR; mina `pühkmed panin rehetuppa vil'la kerstu `piale Plt; ku tuuliluvvaga pühiti, siss lätsivä `alla tuule nuu `pühkme Nõo; `pühkme tuulutedi läbi, üttegi terrä es lasta kaduma minnä Kam **c.** pilt nüid one mõnel sedä ilma pühet küll (rahast); igävene pühe, tule sa viil `seie sõim Kod; mine tiia, kes tä `pühkmist kokku om ajanu (kehvast veinist) Nõo

2. pühkimisvahend **a.** rätik kui üks va linane [kangatükk] `olli, see `olli su ninapühe Muh; pühe_o siäl, anna minu kätte; `pühkmeaga akan `riissu kuevatama Kod **b.** õlgedest luud `tehti `seoke õlist pühe Jäm; `peedega õled võta kõida kogu, `ongid pühe Ans; õle pühe, pihutäis `õlgi `pandi nõoriga `ümbert `kinni, pühiti selle ladva otsaga `peele Khk

3. pühkimine; pühkimis- `pühkerättik, sie on `silmi `pühkidä Jõh; Kus sa nii `musta `pühkelappiga `süöma lauda `kaapad IisR; teised kalamehed äi `poolda seda pööris noota poolestkid, `meite mehed kutsuvad seda mere pühe, see riisub põhja `puhtaks Pha; kui `lauba `õhta koonal `peale jäi, see jäi nüid kirikärrale `persse püheks pilt Juu; `pühkerätikud olid jämedamad, takused JJn

pühendama pühend|ama Trm, -äm(m)ä Rõu Plv Vas Röp Se(-n'-), -eme San; pühänd|äm(m)ä Har Lut, -eme San; pöhendämä TLä Rõu(-mmä) Vas

1. pühitsema, õnnistama pühapäväne päiv, toda piab iki pöhendämä Ran; Sa nakad kah oma sünnipäivi pöhendämä, ennembi es kuulegi, konass sul sünnipäiv om Nõo; vastanõ maja pühändedi; `preestri suidsutass, ku kuul'jat pühändäss kerikun; mi lää last pühändämä Har; opõtaja põhehd tu kirstu ar?, siss - - nõstõti `kuul'ja `kirstu Rõu; vinne `kerkoh pühendädäss vett kolmõ kuninga pääväl Plv; `Vastnõ tarõ - - parõmb om `laskõ_timä är? pühendädä? Röp; pääle kerigoao papp viil - - pühendäss noid `süütke Se; vesi pühändädäss lihavõttõ puul'pävä Lut

2. kellelegi suunama pühendab oma tüö igi ja vaeva laste east Trm

***pühendus** pühän|düs, -des KJn; pühendü|ss, pühä- g -se Har Röp Lut

1. pühitsemine, õnnistamine vanast o'l' naid pühendüsi pal'lu Har; Tarõ pühendüsele `viide kingitüüs Röp; vii `ristigu pühändüss püsüss suvidsõ pühini; sõjons lätt pühändüsega lävi kerigu, pühändäss rahvast Lut

2. hüüds (imestust, halvakspanu vms väljendavalt) oi sa pühändes KJn; uujuh pühändüss, pia sa_ka pühä `päivä, mis sa äripäivä tüüd tüit Har

püherdama püher|dama Hlj VNg Lüg Jõh Jäm Khk Põi Muh JMd Koe VJg Sim IPõ Trv, -tama Saa, -dämä Kuu, -dämmä Har Röp, -deme Hel ühelt küljelt teisele veeretama, väherdama `lapsed ikke püherdasivad `õlgedel Hlj; obusel `nahka sügele, siis püherda VNg; Mina püherdan `silku jahudega `enne `praadimist Jõh; obu kikerdab - - siga püherdab Jäm; `Kuskil purude sihes püherdan (püherdanud), `riided `sõukest sodi täis Põi; linnud pühertavad kah, teinekord palavaga lõhuvad nõnda kui muld `tolmab Saa; obune püherdab üle sel'ja JMd; mis sa püherdad enese tolmusest VJg; kuer püherdab, ku `alba `ilma tuleb Iis; sia `koplis oli

madal oit - - kui siad `sinna läksivad, siis püherdasivad Lai; siga püherdeb porin, üleni porige kuun Hel; tsiga - - püherd virdsa sisen eka `kaanti, no^o om nigu must tsiga Har

püherdik püherdi|k g -kku püherdamiskoht Mis seda `kruuti meil on, on üks obuse püherdikku `suurune maalapp, mis `vilja sa siit saad IisR

püherdus püherdus Krk/-ss/, g -e Kod(pö-) Lai püherdamine; püherdamiskoht kui obese pöherduse suurune ruas muad paljas one, ei siis kana `nalgä jäe Kod; viisime püherduse `auku vett - - siga püherdab püherduse augus Lai; Ku suvel vil`lä sehen om seante maha sõkut kotuss, sie kutsuts küll püherduss Krk

pühermu pühermu püherdamiskoht kus madalik, [siga] tuhnib `sinna pühermu `sisse, `viskab `sinna `maoli; sigadel on pühermu Lai

pühi- pühi- Emm Käi Phl Krk pühkimis- pühitrasu ehk pühinärts on meitel Emm; enne olli iki suuräti, nüid õigats pühiräti; pühiräti kangass Krk

pühi- pühade- meil on `vielgi pühi `saia Vai; pühinädäli pal`lu tüüdj tetä ei saa^o Har; maja läts pühi `puul`bävä `üüse palama Rõu; [saiajahu] hoiõtass alalõ - - pühiaoss Se

pühik pühi|k Kuu Puh Rõn Röp/-k/, g -ku Mär Pä Hag Iis Trm Pal Lai Plt Pil KJn M San, -gu Lut, -ke Kod Nõo Võn Kam Ote, -ge Rõu(n -k'), -gä Har; pühik Plv(-k) Vas; pööhi|k Vas, g -ge Se(n pööhk) lehma nimi või nimetus a. pühapäeval sündinud lehm; sellise lehma nimi kui lehm sünnib pühade `aegas, siss pannasse Pühik nimese Tõs; Pühik ol`li ää suur lehm Saa; siäl on pühikid Kod; pühapäeval `sündind, siis nimetati pühikust Lai; mia ai pühiku karja manu Hls; pühäbä Pühik, iispä Eesik, tõõsibä Tõõsik Nõo; pühik, tuu om pühapäevän `sündinu Kam; ma `möie uma Pühigä sügüsel maha^o Har; sõss `panti nime^o päävä `perrä, Eesik, Tõõsik - - Pühik Plv; pühapävä ol`l sünnünü lihm, pühik Lut b. kirju vm värvi lehm `niskesed tõmmud lehmäd õlid kõik pühikid Kod; ku_ma `poiskõnõ ol`li, siss `panti nuilõ lehmile Pühik nimess, kiä kattõ `karva `ol`li Har; pööhk, `valgõt ja verevät, täht otsa iijh Se

pühine pühi|ne g -se Kuu Vai VII Ris, -tse Trv Hls pühadeaegne meil on viel sedä pühist `süügi kraami järel Vai; sie on pühine inime (pühadeajal sündinud) Ris; enne pühist tüüdj jäi üle Hls

pühis pühis Plt, pühüs Kse Hls, g -e; pühiss Rõn, g -e Nõo; pühü|ss Har, g -se Trv Krk Rõu Vas, -sse Urv Plv Röp(n -ss); pü,üss Lei

1. pühkimisvahend laua pühis Plt; Mõse nõu ka puhtass ja kuevata pühisse külge ärä Nõo; kas sul midägi_pühüst ei olõ^o, kohe `jalgu saass `pühki^o Urv; suu pü,üss Lei

2. piitl (viletsast inimesest) `Stantse pühüstege ei kõnele ka mia mitte Hls; üiis nurgatagune pühüss Krk; Kiä hinnäst mõõ_i^o - - eläss ku pühüss Vas; näet miä va pühüss siin tennü^o om Röp

pühitis pühitis Muh; pühits Kaa; g pühitse Krk a. pühkimis- tua pühitis `asja läheb ikka koa taris Muh; pühitse räti Krk b. pühkimisvahend pühits, pisike ölest `tehtud luud Kaa

pühits → pühitis

pühitsama pühits|ama Trv, -amma Rõu, -ämä Lut pühitsema ega tema ei pühitsa, temä lüübj kah, ku kätte saab Trv; nii ku jaan, nii ku `piitre - - näid `kõiki pühitäss Lut

pühitsema pühitse|ma VNg IisR hajusalt S, Mär Mär Kse Han Tõs Tor Hää Ris Juu Jür JMd Koe VJg hajusalt TaPõ, Plt, -mma Vai(pühü-), -mä Kuu Lüg TLä Plv Lei, -mmä Har, -m(e) Hls Krk, -mme Krl

1. tähistama, pidama pühä `päivä piäd sa pühitsemä, et sa mitte ei tie tüöd Lüg; jõulusid pühitsevad keik inimesed Khk; pühites kaks nädalid pühasid VII; pühitsevad mitu `päivä `pulmi Kse; enne pühitseti pühä `päevä, `loeti ja lauleti Tõs; üks pühasi pühitsetaks Ris; kas sa

pühitsus

püha`pääva ei pühitsegi JMd; mis teie siin pühitsete Iis; pühi om vaja pühitse Hls; ka sa oma sünni`päevä pühitset ka täo Krk; kes kõik pühä pühitseb, siij kõik nällä näeb Nõo; mul tulõ sünnipäiv, tuud pia ma pühitsemmä Har

2. pühaks kuulutama; (sisse) õnnistama *Papp - -`luopis pühitsetud vett IisR; Pühitsetud vesi pidi`aitama kõhuvalu`vastu Krj; pühäd asjad kiriku sees oo pühitsetud Tõs; kirikud pühitsetas Hää; kabeliaa moa pühitsetasse äraje Trm;`jaakapäeva aig olli ka üüts viij pühitsemine,`käüti jõõ pääl; uut`surnu`aida pühitsets jaanipäevä`õhtsepoole Krk*

3. millestki hoolima, millegi ees tagasi pörkama (hrl eitusega) *ei sie pühitse, sie`ütte kohe VNg; Mis sa säel viel pühitset, viruta`vasta IisR; Vetab sealt, kus on, mis sii pühitseta Kaa; ei see pühitse kedagid, see läheb läbi igast kohjast Muh; Ei ta pühitse kätt teise vara külge panemast Han; ega sie pühitse, tuleb`ummis jalu`otsa (hobusest) Jür; tämä paneb`pusta asja porise`kõsta, ei pühitse kedägi Kod; üks tüdruk - - aas lori suust`välja,`üeldi,`et_sii tüdruk ei pühitse oma suud kua sugugi Ksi; kes sedä`mõisa tüüd ninda pühits Krk; and`vitsu kõvaste, ega temä es pühitse Ran*

Vrd pühitsama

pühitsus pühitsus g -e õlgedest pühkimisluud Pühitsus`tehti rugi`õlgedest, kus peed`otsas olid Kaa

pühke(d) → pühe

pühkima `pühkima (-mä) R(`pühkü- Vai) eP, `pühkmä (-h-) Khn Kod eL(-me M Krl), (ma) pühi(n); imperf (ma) pöhe V

1. üle libistama, libistades lükkama või tõmbama; selliselt puhastama, kuivatama või midagi eemaldama *lagi`tahtu`pühki, lagi one`ämäläse äkkisi täüss VNg; puhastab`lõõrid ka, kie`korsna pühib Lüg;`lurvaga pühidä Vai;`pühkis rätiguga nina Ans; tuba`ränkas, midu`aega`pühkimata olnd Khk; see luud`äp pühi`änam VII; Vana kulund kaltsuga`pühkind parandad,`luuda polnd majas olemaski Põi;`luudi läheb`rohkem, luudiga sa pühid`ühte`järke Muh; pruudil olli tanu`pees, siis hakedi`lauda`pühkima ja raha`aema (teat pulmakomme) Phl; nüüd põle`ahjo`pühkmest Mar; pühi`enni enese nina`puhtaks, siis tule`rääkima Mär; ake oo`simane, tahab`pühkidä Var; ninärätik, jo sellegä`ninä pühitse Tõs; Ää`pühkig`käegä`lauda, lavanarts`pliidi müürü`piäl Khn; vanasti`ariti`käega, kis vanaste narsuga nina`pühkis PJG; pühin`märjad`kääd`ära Ris; mol on`kaks`kontrati - - aga Ruudi`ütleb, et need`täändä`kedägi, et`nendegä pühi`perset Juu; päe`pastab`täna nõnna, et`muud`soagi, kui pühi`igi Tür; pialt`pääva`luoja ei`tohtind`tubasi`pühkida, pidid`maea`õnne`tuast`väl`la`viima VMr; mis`reialuse`põrandalt`saab`pühkida, nied on`pühked Sim; kes`ilma`rätkota`ehk`tanuta`kassab`leibä, selle`piäga`pühitävä`põrgu`ahaju; pühi`enne`õma`ukseesine`pustass, siis`aka`tõese`ukse`esiss`pühkmä (õeld`laimajale);`tüttred`õlid`täl`ilma`ilosad,`niid`nõnnagu`pühiti`ärä (said`ruttu`mehele) Kod;`nagu`rappid`tehtas,`jalgega`aetse`läbi ja`luuaga`pühitas Vil; tuli - -`kange`jõuge`palas, ku`müüri`puhtes`pühit Hls;`põrmat`pühkmede; ku na (veised)`mõtsan`akkav`käimä, siss`tali`karu (karv) ku`pühits`maha Krk;`pühk`rõogu`aseme`nii`puhtass, et`sinna`mitte`terä`ka`es`jää Ran;`ütire`ütirel`om`joba`kolm`last ja`kõik`põrmandut`pühknävä ja`uhtnava`asja Puh;`opetaja`pedäss`ilusa`jutusse, naese`muku`pühksivä`silmi;`maapõrmand`olli`ka`nii`tasane`nigu`laudpõrmand,`pühkset`puru`ärä, es`ole`mõskmist`ei`midägi Nõo;`mina`toda`ahõ`pühkmist`pelässä, minno`aeti`ahjo`noid`kama`kaarõ`vällä`pühkmä Võn;`tarõ`pühkmise`luuaga`ei`tohtin`ahju`pühki?, siss`jääbev`kõrva`kuuldmine`ärä? Har;`üsädseleib`pühkse`soolikist`kõik`tuuj`lää`vällä`Rõu;`ol`l`kül`naid`ribuliid`mitmasugutsit, a`mine`suud`pühkmä,`sõss`ei`olõ`üttegi Plv;*

ma_pöhe kah mitu kõrd aida iüst lummõ Vas || piltl (ilma jäämisest) `Pühkige senest poisist suu puhtaks Rei; teesed sõid eest ää, pühi aga nüid `ammad puhtaks Juu

2. piltl endaga kaasa kiskuma, ära kaotama *Kus jääserv juoks `kaugele `maale, `pühkis iest ede `jääväd tagistused, `suured kived vai `vergumajad Kuu; laits `tul'li `värssi lugema - - läits `ähmi täis, kõik nigu meelest pühitu Ran; kui suure vihmaga sagar tuleb, siss lahub tiij ärä ja pühib kõik minekit Nõo*

3. kiiresti liikuma, sööstma, tormama *`räägiti tämäst `miski `alba `asja, aga `pühkis kõhe menemä Lüg; `Kauva sa `koiberdad siin, pühi minema IisR; Naised olid vana innye täis ajand, vana `pühkind tulema Pöi; sõi ja `pühkis minema Vig; [hobused] `pühkisid `leikama, niipal'lu, kui jalad `aantsid Ris; tema (sisalik) on väle, pühib kohe põesastesse Kad; kanna pialt `keeras `ümber, `pühkis minema Lai; pühi iüst minemä, eläjäd tuleväd KJn; es lausu kedägi, pühks mineme Krk; mes sä `vahtma jäid `mõtsa, `pühknu edesi Nõo; `pühke minekit inne, es `kaeki `taade Plv*

pühkis|narts `pühkisinarts pühkimisnarts – Khn

pühklema `pühklema püherdama *siad `pühklesid, küliti maas `aelesid Pha*

pühkme(d) → pühe

pühksmä, pühksämä `pühksmä(m)ä (-h-), da-inf pühästä[?] Rõu Plv; `pühksäm(m)ä (-h-), da-inf pühksätä Kam, pühästä[?] Urv Har Rõu; da-inf pühästä[?] Röp Se kergelt pühkima *`pühksäme rehealutse ka ärä Kam; `pühksä_laud är[?] Urv; jala_pühästägi[?] um põrmandurõivass hüä Rõu; puusarät, puusa pääl rätikene, minga nõnna `pühki vai kätt pühästä[?] Se*

pühkämä `pühkämä õnnistama, pühitsema *kerikesand mäid `pühkäss; tuu `käüleži `daka päivä `pühkmän Lei*

pühkätämä pühkätämä lõõtsutama *Taa mäkke tulõk' võtt `õkva pühkätämä Rõu*

pühkümä `pühkü(m)ä pühitud saama *tuulõga_ `pühküss [tee heinakõrtest] `eski är[?]; umast majast ei_ `pühkü_midägi `vällä (pere asjadest ei räägita väljaspool) Rõu*

pühu → pihu

pühänd pühänd Kam, -nd San põrguline *sa olet nigu pühänd `õkva Kam; oh sa pühänd San*

pühändämä → pühendama

pühändüss → pühendus

pühä|päiselt pühapäeviti; pühapäeval *taa `tüüga, mia sa_pühä `päiselt tiij, ei saa `näl'gä majast `ussõ aia[?]; nimä ei_taha muudku alasi pühä `päiselt tetä[?], äri `päiselt ei tii ei[?]; siss pühä `päiselt kah is sata kõik' päiv, õdaguss `puuldõ ja hommuguss `puuldõ õks ol'l tahe kah Har*

pühä|päivildõ pühapäeviti *Pühäpäivildõ õks `süüdi `võidu ja_jaanipäävä kah; Haina `niitmise `tal'git `peeti kõik' aig, talos õks ol'l pühäpäivildõ Rõu*

pühässämä pühässämä pühi pidama *lahe tä pühässäb Kod*

pühät tud-kesks pühät Lut, pü,ät Lei; imperf (ta) püäs Lei pühitsetud *sa alõdõ pü,ät (sa oled leeritatud) inemin; ku kerikesand kalmõtaja püäs Lei; sjõnds lugõ, laul, suurõ `kal'li `pallusõ pand mano[?], saa pühät vesi Lut*

püietavane püietavane püütav, ihaldatav, tahetud *niikaua sa oled asi, kut sa püietavane oled Khk*

püigiline püigiline pesupesija, pesunaine – Muh

püigli → püügel

püikima `püikima, (ma) püigi(n) Muh Juu HJn Amb Koe; `püikmä, impers püügiti Nõo *(hautades, keetes) pesema küll see `riided `valgeks püigib; siis püigitse toidunõud ää Muh;*

püima

tütarlapsed käisid `kangaid `püikimas Juu; ma püigin lõngad ää Amb; t_`ol'li pereme ja `pernase mõsu, midä püügiti; `püikmine `ol'li tuu `rõiva avvutamine; enne `püikmist `mösti noid `rõivit `õlvuga Nõo

püima g püima püüdmise kala püinised [õeld] üle `ültse kala püima `riistade `kohta Vän

püür püür g püüri vaht vms ollus nagu püür tuleb suust `välja; püürid köin suust `välja, okse püürid Muh

püisk püisk g `püise püüs – Aud

püitsi|mäng püüdmis-, kullimäng püütsimäng, üks lööb teisele `pihta Jäm

püüis püüis g -e Aud; `püü|s Jõe Kuu, `püü|s VNg, g -kse kalapüünis sel ajal ei `oskatud vist `nende `püüstega `püüdada, kala ei old kuhe; kala `püüdamise `kastid - - ühed `püüksed Jõe; nied tulite oma `püüstega `siie Kuu; ei ole lohe kala `püüksi siin; `kammelid vai `lestad, neil oli `jälle omad `püüksed VNg ||jõi maha `terve püüuse (ühe püügikorra eest saadud raha) Aud

pükerdämä pükerdäm(m)ä Ran Vas Se

1. ukerdama, vaevaliselt liikuma; kohmitsema tjjd olliva keväjä ja sügise `pehmed ja määd, `kuurmagä pükerdedi läbi iki; tõene vanainimene om, tuu pükerdäb väl`län Ran

2. mäkerdama, soperdama tuu sääne pükerdäjä `omgi, tege poganaha, tsol'k, pükerdäss Se

3. veeretama pükerdä? jahuga kokko Vas

püks püks g püksi eP eL(n -k's; g pügsi T V, püksi, -gs- V), `püksi Jõe Hlj RID, `püksü Kuu; pl bikši? Lei; ppl `püksa (-ä) eP

1. hrl pl alakeha kattev alus- või pealiskõivas `püksid `tahtuvad `pessä Kuu; `suured `poisid `juoksid külävahel `ilma `püksita. kui `kuolis akkasid `käimä, siis `anti `püksid `jalga Lüg; Mis ta `ostab, kus ta `ostab, ole sel omalgi `püksi `jalga `panna IisR; ahjuargil püksid jalas (kõhnast inimesest); naised ju alt `lahti, pole es `püksa jalas ei midad Jäm; särk ep seisa `püksis selle palavaga; mesilasel püksid jalas (jalgadele kogunenud õietolmust) Khk; kui naine tuli, `aeti püksid piha (uusaasta hommikul) VII; Püksid püüs (kõht lahti) ja laseb õue vahet; Sulasel oli kohe kauba sihes `pükste täis riiet Pöi; lühistel `pükstel `ollid nõöbid `külgede peal ja natuke moad `ollid alt `lahti, põlvesilmast `ollid allapole, sukad köisid `pükste `alla (rahvarõiva pükstest) Muh; poiss jooseb püksita Rei; pool `velne riie meeste `püksteks pidäs pal'lo `rohkem `vasto Mar; püksi `perssetagune oo läbi kulund poisil `koolis, aga mitte midagi põle kasu Mär; ma pane uie paiga püksi `peale Kse; Ta oli `kümne `aastane poiss, ei oln veel `püksa `jalgas Var; Lapiga püksid olid poisikste püksid Tõs; Rihm kadun, piäb siärepaela `pükse `piäle panõma Khn; läks `püksa `puistama, läks sitale PJg; tegi `püksi Tor; keheleb siin tüdrikide `ümmer nigu kütsiratsikud püksis Saa; lastel on lakaga püksid Hag; rätsep `olla saandid püksid teind, pean kehitama kogu aeg Juu; kui käisin koolis, siis mool `püksa põlnd, minu naese põlves tulid püksid Kos; `Enne eina `aega õmmeldi meestele kõik särigid `sel'ga ja takused püksid `jalga Amb; läind ilusast palund [härät] ja `kraapis `püksa VMr; sie mies sai küll püksid `jalga (sai rikkaks) Sim; nuga on uute `pükste `taskus; kaks `paari villaseid `püksi Iis; koe sa märjä `püksegä lähäd Kod; kõik naesed ei `õmle küll `püksa ärä MMg; sul on nii kiire, et püksid lõövad tulist tuult jalas Lai; võtan püksi `mõetu Plt; pükside riie `ol'li kujutud KJn; lase `püksi ku taad Trv; Küll ni tüdruku om sõbra, nagu püks ja perse kateksi Pst; ilma `püksede mijs Hls; varass olli `pükse pidi `piiu jäänu; vanapaganal ollu punatse püksi ja sinine kuub Krk; viie-kuvve `aastane arbeldab joba esi, mõestab `endäl pügsi `valla võtta [ja potile minna] Ran; üte palitu lašk nüid papale `püksess ummelda Rõn; esäl olli? `lühkeste harrõga püksi?, nõöri? olli? külen Kan; nii `hõelõ_püksi?, et paik ol' paiga pääl Krl; sa_sai ka timahalt pikä_püksi?

`jalga, sa_sai jo täüsmihe palga; sa õks `täämbä nika juut, ku juut uma püksi_ka seerest maha` Har; meeste püksi umma iks toim `lahkmatsõ` Plv; `püksõ täl jalah es olõ`, veidükese hargahut, siss jäl_`sirkõllõss Vas; bikši ende om, inemist äi olõ (kõhnast) Lei || pikenenud sääresulestik tore kukk, püksi jalan, `püksege kukk Krk

2. miski pükse meenutav **a.** (teat kalade mari) *Meri`härjä - - `marja `hüüedä `püksüd Kuu; `värskelt_o tursa püksid eed `süia Mus; tursal `üita püksid, kahe aralest, punast Emm* **b.** (looma rasvavoltidest) *kõtu man omma kubõhtõ püksi`, sääntse tsõõri `vasta kõttu, ku om rammuh; är_kaotass püksi` (jäeb kõhnaks) Se* **c.** kest, tupp *Kui nisu viletsast kasund on, siis äi tule ta mitte `kergesti püksist `välja, nisu püksid, neid songi vahest pool `päeva Kaa; pähel oo `püksis, `püksis tä kasvab jo Mar; `pähkel ike tupe sees, `pähkla püks `õeldi vanaste Pil*

3. (väljendites, ütlemistes) **a.** (naise võimust perekonnas) *On oma `püksüd `naise `jalga `andand Kuu; `naine ottas `püksid oma `jalga VNg; Ei säel majas `korda ole, kus `püksid `naise `jalas IisR; Midagit teha_p tohi, püksid ju naise jalgas Pha; ää anna `eese `püksa naise `jalga mette Mar; sel [naisel] oo mehe püksid `jalgas Ris; kui suur varvas [teisest varbast] lühem on, siis on naine mehe püksid oma `jalga saand Sim; mijs on annud õmad püksid naese `jalga Kod; ärä anda `pükse naise `jalga Krk; taa naanõ om `jalga mihe püksi_`pandanu Har; meil om püksõlda peremijs, püksi` omma` naasõ jalah Se* **b.** (petta saamisest; majandusliku kahju kannatamisest) *sai `vasta `püksi, müüs `miski `asja `palju odavamalt Lüg; `Kaubaga sain `müüda `püksi; Ära `sellega akka `kaupa tegema, sie paneb `sulle `vasta `püksi IisR; ei ta tule sellega läbi, küll ta enese püksid `senna jätab Mär; sij mijs sae enele `müüäd `püksä, and kraami ilma käess ärä Kod; saherdas nii kaua, ku sai `vasta `püksä KJn; ol`l `rentinü - - halva` maa `rõipõ, sinna_ta uma püksi` jätt; and kaupmihele lina` `võlgu, no` om kaupmijs henne `pankroiti `mängünü, no_sai ta `pükse `müüäd Har* **c.** (hirmu tundmisest, hirmunud olekust) *süä `püksüss; Näin `hunti ja para `aigu viel `püksüd tegeväd `püüli Kuu; omal `püksid `püülivad ja `julgustab viel toist; kui sie `tütruku `juure `lähteb, siis on enemb `püksis kui `perses Hlj; sel õli kõhe nähä, et `püksid tegid `püüdlil Lüg; selle süda ühna `püksis Muh; kas nüid püksid `jähvavad `püüli Emm; püksid jahvatavad ühnä `liiba Mar; küll soo püksid täna `tuhka sõeluvad Mär; püksid püülivad ja suka siared sõeluvad JMd; sellel on jänes `püksis Koe; enäm püksin ku kõhun, `irmsass `pelgäb Kod; nüid on tal irmu pärast vesti püksis Pal; selle süä satte püksi `sisse Trv; mis sa muidu suurusted - - omal ka püksi sõglusive `liiva Krk; [tal] om jo jänesenahk püksin, `pel`gäss, et hobõsa `vargusõ pärast Tsiberide saadõtass Har; Ku_sõa `aigu pommi_`lahksi, sõss lei_kül_püksi_`püüdlit Rõu; pük`s lüjü `püüdlit, kui `pelgät Se* **d.** (peksmisest) *nüüd saat `kirjud `püksid Lüg; triibulised püksid sai poiss Khk; Lapsed käind naabri ajas õuni võtmas, ema teind neile kodus punased püksid Pha; teen sole triibulesed püksid, kui sa ei `kaula Mär; tijn sulle kirjud püksid Kod; Tuleb pükse pidi näütmä akate, kuda ni käsütäitmise käive Pst; ma tijn su püksi punatsess, ku sa mitti ei `kulle; ma `tõmba sul kirivesi püksi `jalga Krk; vaea om `pükste pääle `anda Rõn; kas sai sa_ka henele verevä püksi`, no` om perse_`katski; sullõ taheti ka joonikatsi `pükse anda`, et tsia ubinõdõ lasi Har*

Vrd pöks

***püksal(e)** *püksäl(e) Khn Kod sital(e) Kere `kindi, põlõ enäm mjõtu `päävä püksäl käün_mte Khn; läks `metsä püksäle Kod*

***püksalt** *sitalt tuli püksält Kod*

püksata *püks_ata Khk Kaa VII Põi Muh LäPõ Tor Hää Ris Juu VMr Kad Sim Äks Lai, -ätä Tõs ilma püksteta, palja tagumikuga püksata poiss `istus piñji peel Khk; Ta on ikka nii `aige, püksata asemel Põi; sii maka `õöse püksata ühna Muh; vanasti põln suurdel poestelgi `püksa,*

püksati

lasid püksata `rinki Mär; ta oli alles püksata toas, kui ma läksin Mär; laps üsa ilma püksata Hää; `viina ja õlut oli nii, et mehed jõid püksata kohe Juu; pani tene püksata plagama Sim; siis oli meil siin üle`aedne, oli külvand ilma püksata Lai

püksati püksati Khk Kaa ilma püksteta püksati `särkide pääl [olid lapsed] Khk; Üks va isaste särk oli, ma oli püksati selle sihes ja `mänsin sedasi liiva `aukus Kaa

püksatu püksatu ilma püksteta – Koe Trm

püksi- huss oli tuld `püksüreit `müöde üless ja siis `toisest `püksü`reiest oli `jälle `väljä mend Kuu; ma `röömäsin `umbes lumest läbi, `püksi`kaulusseni (püksivärvlini) õlin sies Lüg; ees oli püksiouk, vahest see `lahti unund, [siis öeldi:] `upsalouda üks pöörast `lahti; püksipöön tömmab püksid tagant kogu Jäm; nõöbid tulnd püksilapil eest ee Khk; `rüüstas püksi`persed puruks Pha; Püksiririe kojuti kodu ise; `Uhke mees oli, püksiraksid olid särgi peal Pöi; meeste `pükstel_o püksiauk, kust nad oma värgi `välja `võtvd Muh; `keerä püksisääred ülesse Mär; `takne püksikangas_o `seitsme`teismne `paasmane Tõs; Särgiririe `olli labane, püksiririe murre`toimne Hää; püksireis on `katki, püksid tahvad lappida Hag; niisukesed pisikesed püksinüebid olid kõik ikke ennemalt tinast VMr; mul oli püksiklapp `lahti Trm; triibuline särk nõnnagu püksikangas Kod; miu emäl olI silmiline kangass, läbilinane püksikangass Trv; püksipõlve om jo lõhvele õõrutu Kam; püksikangass koedass `toiminõ, palajekangass koedass lapanõ Har; Püksirijõõvass olI ku_vana sarvõtük`k, ku är_hämmäti Rõu Vrd pöksi-

püksi|korral(e) sital(e) lihab püksikorrale `metsa Ans; ma lehe püksikorrale, istu sa niikava Khk; Va kassiriu oo jälle söömarenni all püksikorral keind Kaa; Püksikorral käidi nurga taga Pöi; jo ta püksikorral kõis PJg; läind `metsa `voatama, taht püksikorrale akata, ei põle soand Juu; nied (paelussid) tulevad siis `väl`ja, kui püksikorrale lähed Kad; ma pia püksikõrral minem Krk

püksi|mõõt piltl keretäis, peks Seld `poisikaseld oo `tarvis `püksü`mietu ottada Kuu; kas sa tahad `püksi`mõõtu `saada Lüg; Poiss `ninda `kuerast läind, `võtsin `teisel `püksi`mõetu IisR; Tahad sa, et ma pea sool püksi`mõõtu `vetma või Rei; `oota poiss, ma anna `soole püksi`mõõtu Tõs; Sij `jälle annab püksi`mõõtu Hää; ei tia, mis see Juhan tegi, vanames võttis nii püksi`mõetu omiku Rap; ku sa_i `kulle, ma võta püksi`mõõtu Krk

püksi|rihm ma õlen ia `puusakas, minä ei õle elädeski `kandand `püksi`rihma Lüg; Kui `saavad, siis laristavad läbi, pärast `pingutavad `püksi`rihma (elavad kasinalt) IisR; püksirihm, missega nad ülal `seisvad Jäm; Korra püksi`rihma anda, küll siis teab Pöi; püksirihmad `ollid enne, kut_ne raksid `sündisid Muh; poos enese püksirihmaga sängi `samma `otsa ülesse Mär; annan sul püksirihmaga Ris

püksitama püksitama sittuma – Kaa Rid

pükstaniged pl `pükstaniged laste püksid Sul `pükstaniged on `jälle `märjäd Kuu

pükäl pükäl g pügäl`ä Kam, -e Rõu kaan; tigu `Korgõperve man um jõõn pügäliid Rõu Vrd pütäl

pülgätüss pül`gätüss San Har mingi püdel mass; porine, tüma koht olI nõnnü jäl säääräst und, et telle olI `tuudu savvi, savvipül`gätüst San; pül`gätüss, nisukanõ vedel, jahukõrdi sugumanõ Har

püllakas → pillakas

püllakili laiutavalt, priiskavalt Nõnda püllakili äi tasu ka elada Kaa

püllerdämä püllerdämä vähkrema, rabelema, hullama Mes siin `permandul viel `ringi `püllerdätte, kasiga jo `vuodesse magama; küll ne `lapsed `tahtuvad siel `kuivis `heinis püllerdädä; Titt `püllerdäb tegi pääld ärä, `külmitäb viel `haigeks Kuu

***püллердүс** g `püллердүксе rabelemine `kiire tüö ja `püллердүксе kohta `üeldi ka, et mes siin `puljad ka tehä Kuu

pülistämä `pülistämä Kuu

1. pressima, vajutama *Tüöl sai sorm `haiget, `pülist vere `künne ald `väljä; Ei `sormest saand `muidu `kuidagi `pinda `väljä, kui `täüdüс `pülistädä kovasti Kuu*

2. paistetama, punduma *`Silmad on punased ja üles `püliständ Kuu*

pülistümä `pülistümä

1. kummuma *Meress on jää kaik pakkasega kieve kohast `pülistünd `korgele Kuu*

2. kohuma *Haba vesi `pülistü üle kabusta `tünni `servä Kuu*

pülitama `pülitama püüdma kätte saada – Jõh

pülluma → pilduma

püllü g `püllü tagumiku *Tahud `saada `püllü `pääle, kui sana ei `kuula Kuu*

pülske `pülske priske *On aga `pülske nägü ies, ei sie `näljä `päivi ole `uolind nähä; `Mitjgegä sa oma pojad nii `pülskeks oled `süötänd Kuu*

püme → pime

püme- → pime-

pümehälik *pümehälik tumedapoolne olõ_i must, olõ_i `valgõ, sääne um pümehälik lihm; `tümbe lammass, sääne - - pümehälik Lut*

pümehäsi *pümehäsi Har Rõu Vas(-hh-), pümehhüsi Se Lut; pümeüsi Har Rõu, pümeüsi Urv, pümeüzi Lei pimesi koda sukka pümehäsi, ei olõ tuld vaia Har; saimi_pümehäsi kodo Rõu; pümehäsi ei oss tennü? mitte midägi?; ma_köödi pümehhüsi jo kaäsil jala_kiñni? Vas; käüt pümehhüsi, kumbit kääsigä iñh Se; lätt `lauta ni rehe manu pümehhüsi, timä `pelgä_i Lut*

pümehüss *pümehü|ss g -se Har Vas(-hh-) pimedus pümehüss om õks kõkõ rasõhõp asi, ku inemine medägi ei näe Har*

pümekoh, pümekehe *pümekoh, püm(m)ekohe pimedas(se) istudõ `väega pümekoh; sa_sai `väega pümekehe [istuma] Se*

pümme → pime

pünder `pünder g `püandre San Krl Har; n, g `püandre San Urv Krl poolvedel, poolpaks ta om `pündress keenu? San; pudr om sõss `püandre, ku luhits `pistü seen sais Urv

püntis kummargil, uppis *`Püntis `perse Jõh*

püntä punti, hunnikusse *Torm vedi `vergurivi kaik `ühte `püntä Kuu*

püperdämä *püperdäm(m)ä Urv Rõu Vas veeretama Sa püperdä inne karašk iks jahu seen är?, sõss litsu_lak'ka Urv; Jäteti üts `kukligõnõ alalõ?, tuu püperdedi jahu sisehn är? ja `pänti mõhe nukka tõõsõlõ leeväle juurõtusõss Rõu || hammasteta sööma lafs `putro püperdäss Vas*

püre *püre VNg Lüg Muh Khn VMr VJg Iis, põre Emm*

1. *pire küll tämä õli ikke püre, kas tige - - vai ei õle iast rahu Lüg; see obu oln püre Muh; põre - - olemisega, oh sa `poissi Emm; mitu oost oli abis ja `meitel oli püre nuõr obo Khn; püre on niisugune tige, et ta kellegiga rahul ei ole VMr; eit on `kangest püre, ta oma vaname pärast `riidleb alati teistega VJg*

2. *virk, hakkaja (inimene) see oo suur püre ja ruttus inime; kes pühabe sünnib, see oo püre Muh*

***pürehtümä** nud-kesks *pürehtünü?* sogaseks minema (vedelikust) – Vas

püretämä *püretä|mä Ran Puh, -mmä Har Rõu Plv Vas reostama, rüvetama; teotama sa püretit ärä mu joogi Puh; ega tuu ei püretä inemist, mia suust `sisse lätt, tuu püretäss inemist,*

püretümmä

mia suust `vällä tulõ Har; mis sä püretät `hindäst `säändsegä, tast saa_i su `võtjat; `rõiva^o umma ar^o püretedü^o Rõu; Rummal `üttek om `hinda ar^o püretänü^o Vas

püretümmä püretümmä reostuma vesi ol'l jo^o är^o püretünü Plv

pürg pürg g pürje Saa Hls, püre Krk (pühapäeval sündinud) pull karja man ei ole `pürgä Hls; pürg om alle ilma, vii pürel ka süvvä Krk

pürgama pürg|ama Emm Rei Mar Kse, -ämä Jõh Mar

1. tuhnima, segi ajama meni ajab keik segamesi, liigudab `paikast ära, siis `pürgab Emm; [sead] `pürgäst maad kõik segamisi; `pürgab `otsida Mar; mis sa `pürgad seal tuha kallal Kse

2. kiiresti liikuma pani `pürgämä Jõh; `pürgab mööda karjamad ärg Emm

pürgel pürgel Tõs, g -i Mar/-r-/ rahutu, püsimatu, elav (olend) obo - - pahur koa, oo üks `kange `pürgel Mar; tuleb mullikaga, see ei olnd tal väga `pürgel `ühti; tä oo justkui `pürgel, nuheb ja otsib Tõs

pürgeldama pürgeldama Rid Mar Aud mürgeldama mis sa sellega (müra tekitava mänguasjaga) akkad pürgeldama Rid; obu pürgeldab Aud

pürgema pürgema, (ta) pürjeb Khk Kaa Pha VII Pöi; `pürgemä, (ta) `pürgeb Kuu

1. tuhnima, sonkima, segi ajama kis see leva oo sedasi ää `pürgend; pürjeb lasnaga maad Khk; `Seale sai neid (kuuseoksi) ikka keige `rohkem `pandud, ta_s pürje siis nenda `lauta ää mitte Kaa; kus vähä `körgem koht, `andis üles `pürgeda (üles harida) VII; Siga riu pürjeb pesa nõnda ää Pöi || uurima, vaatama nee on keik `järgi pürjetud; ta pürjeb seda `asja Pha

2. ära jooksmata `Pürgegä `poisid nüüd, ma lasen kive `lohki Kuu

pürgima pürgima Kuu/-mä/ Mus Rei Phl, (ma) pürje VII Jaa Pöi

1. tuhnima, otsima, kaevuma, sobrama mutid `pürgivad mulla all, aavad `mulda ninaga ületsipidi Krj; siga pürjeb maad; läksime külasi `pürgima, `vaatama, kus midagid on VII; sead `pürgind puhas `tuhlid ää Jaa; mene `pürgides kuhja `sesse Pöi; Ta `pürgis pääva läbi oma `asju Rei; `vargad käin `aitas, `pürgin keik kohad segameste Phl

2. kuhugi liikuma `Vuorima, üks `toise rias edesi `pürgimä Kuu

3. võimutsema vanaeit, see änd igavene `pürgija, p_anna noortele rahu Mus

pürgli pürgli pori Lauda iin um sääne `pürgli, et tast saa õi_läbi Rõu

pürgätüss pürgätü|ss g -se

1. paks pori `muano om, kõik^o kotusõ^o nigu pürgätüss, ei saa^o läbi Har

2. (nahaparkimise vedelikust) naha^o omma sül`din, siss tuud võit pürgätüses üldä^o Har

püristämä püristämä Kuu; imperf (ma) püristin VNg puristama **a.** (hobusest) Hobune siis hakkab püristämä, ku palav on, `soitajes vai vedäjes Kuu **b.** vett pritsima [Rätsep] `rüüpäs `kopsigust vett suhu ja pürist siis `riidele `pääle Kuu **c.** parinal rääkima `lastega ikke tabella - - kävin ja `taplin ja püristin, et `ärgä siin mürägä VNg

pürss: pürss (-r-) g pürsä Pst Krk Hel(`pürse) (taim) pürsä om kase nägu, madale like einämaa pääl [kasvad], temäst ei saa tarviduse asjass Krk; ma `raisi üits `aasta oma einämaa päält kik^o `pürse puhma maha, aga nüüd om uvve jälle kasunu Hel

pürss: pürss hülgesaba pürss on paari kolme tolli pikune JõeK

pürst: pürst g pürsti Pär Saa Jür, `pürsti Jõh IisR; pürst Kod Urv Vas, g pürsti Har(pi-) Plv, pürsti Han Pst Hls Krk/pi-/ Puh Nõo Rõn San; biršt Lei hari `Suure tua `pühkisin `pürstiga, `küögi põranda `luuvaga IisR; `Pürstisi oo `mitmid `liiki, `riide pürst ja paranda pürst Han; Tõmma see põrand kord pürstiga puhtaks, luud jätab tolmu maha Jür; kellega `lampi, lambi `kluasi puhassatse, sij_o pürst Kod; Tuu parep pürst, selle koodsuge ei saa midägi puhaste Krk; ku sa `rõivit pürstiga õõrut, siss ka sahkata, õõrut pürstiga iki sahka-sahka Puh; obese

anna jõhvist tetti serätsit `pürste, kellega lubjati Nõo; Kos_tu juurinõ pürst om, ma_sui ka umma hiust Urv; anna^o mullõ rõiva `pirsti Har; viht `paanti õdagu likku, hummogu -- siss nigu_pürstiga `tõmpsit iks üte külega ja tõsõ külega, ol'l põrmand puhass Plv

pürst: pürst g `pürstä muhk, kühm Kuhu sa oled nüüd henes pää koband, on kohe `kukla pääl pürst; Nää messugune pürst sel `siene `varral `keskel on, kas oo ka vigane Kuu

pürstel|pael = pürstpael undrukul oli pürstelpael all Pal

pürsten|pael = pürstpael `õmbleb toodi `kül'ge pürsten`paela Ksi; noorõmba^o peräst panniva^o pürstenpaela^o ala Kan

pürstima `pürstima, (ma) pürsti Han; `pürstmä, (ma) pürsti Pst Nõo Har/-r/-; `pirstme, (ma) pirsti Krk harjama `riide pürstiga või arjaga pürstitse sell'a riidid või muud villast `assa -- kingad võib kua tolmust `puhtas `pürsti Han; Oless sa selle tõlli kah ütlen ärä `pirstin kui sa `kuube `pirstset Krk; Ku rõiva^o mua vai tolmuga `saiõ, siss pürstiti pürstiga jälle_ puhtass Har

pürst|pael seeliku alläärde õmmeldud pael selle kulumise vältimiseks pürstpael om undruku veere küllen, karune -- õmmelts undrukul ala, kõrdi viijr es lää nõnda narmendeme Krk; Pürstpail, tuu ol'l säärane karvakõisiga pail, tuu ummõldi pruñdsi ala `viijrde Har; pürstpael om kitsass `koetu -- pürstpael ol'l rõivaga ütte `värmi Rär Vrd pürstelpael, pürstenpael

püserdämmä püserdämmä pusima midä siä nii `kaua püserdäd, ku `kiiremitte `valmist et saa Vai

püsi püsi Khk JJn Lai Plt asu, püsivus tal põle püsi taga Khk; mul ei ole püsi, et niisukest nässakad kerida JJn; tal põle seda püsi ühe koha pial Lai

püsidus püsidus g -e püsivus -- Trm

püsimä püs|ma Lüg(-maie) SaLä Kaa VII Põi Muh Häa Saa Amb JJn Trm Pal, -mä Kod Trv TLä Kam Ote, -me Krk Hel; püsü|mä Kuu Võn V(-üü-), -me San Krl(-üü-); da-inf pü(ü)ssü^o V

1. mingis kohas või muutumatus asendis, seisundis jätkuvalt olema ta_p läbe paigal püsida Khk; pahur obu ei püsi, ajab `aedu VII; see_p püsi mitte puis ega mais Muh; ilmad püsivad nõnda õhesugused, ei tää, mis ta `mõtleb teha Saa; kas sa püsit paegal Trv; tuu laits om nii eläv ja vallatu, ei saesa kotin, ei püsi pütin Ran; om `endä nii täis `laknu, et ei püsi `jalgu pääl; meil om `väega jahutse `kartuli, nii pudeda, et ei püsivä kuun Nõo; lellänaañ ütelnü: olõss säräst `leibä süvvä saass, mis sõglan püsüss, agananõ leib läts ahjon lak'ka Võn; taa kirvõss tük'üss otst är, taalõ tulõ mõni kiilukõnõ kuuda vahele lüüvä, et otsan püsüss San; taa laits om ku ellävõpõ, ei püüsü_peon ei pütin Kan; kängä^o es püsüvä jalan -- suurõ ol'liva Urv; ülekuhuss ei_püüsü_kotin, lätt kotist `ussõ; lüü ta sama paik ala^o, külh ta mõnõ kõrra õks püüsüss Har; tuu põrss `püssü suluhn, seo ei_püsü^o, tük'iss `vällä Rõu; nuu muna vašt iks `püssivä sääl üleväh (toonokure pesast) Plv; inemise imehtel'li^o, et kuiss täl naa_vana^o asa_kõik' meeleh püsüse^o Vas; hää om, ku `häste tañdsit, parõmb viijl, ku paagan püsüt (mõttetust töö rabamisest) Rär; püsü_j uma naha sieh, iiba valadu sääne laits Lut

2. kestma, säilima sie sama regi püsib juo minu `muistamiste Lüg; see (lõng) on nõnda iuk, ta_p püsi varrastega kududa ei midad Khk; isa igine ja poja põline, mis nii kaua püsis, kas üks tööriist VII; Lennab `päästlane madalast, tuleb `vihma, lennab `kõrgest, püsib kena ilm Põi; tõsõni pääväni küll ei olõss [supp] püsünü San; suvinõ aig, piim ei_püsü^o; Nika vanani_ püssü nuu_kirä_pääl Rõu; roodsi sõa `aigo om sij saar sinnä^o püsümä jäänü Rär

püsimata püs|mata Khk Rei, -ädä Ran Nõo püsimatu oh sina püsimate laps Rei; Väega püsिमädä inimene, tedä saab egäle poole Nõo

püsimus

***püsimus** p püsimust püsimine mõtsa om puha ärä arit ja sihitet, tal (põdral) ei ole püsimust `kunnigi, ilma arimede `mõtsa `kunnigi ei ole Hel

***püsitama** (nad) püsitavad vastu pidama öled pannasse kajuse ligu, siis püsitavad siduda Khk

püshiv püshiv g -a Hlj Lüg VMr Lai, -ä Nõo

1. kestev, vastupidav [kallima hinnaga] saab püsiva `asja Lüg; sie värv oli ise püshiv, sie ei `pliekind VMr; Istuta serätsit püsivämbit lille, mes püsivä mitmit aastit Nõo

2. järjekindel, visa sie on üks püshiv inimine iga `asjale Hlj; on nisukeši `kangeid töömehi - - püsiva iseloomuga Lai

püshivus püshivus Hlj Nõo, g -e Khk järjekindlus, visadus sel on püshivust `tüöle Hlj; õppimine tahab suurt püshivust `saaja Khk; Sul ei ole kah toda püshivust tüün olla Nõo

***püsklemä** (ta) `püsle viskuma – Lei

püsnik `püsni|k Se, g -gu Lut(-s-) jahimees `püsnik, mis no jahimehe omma^o Se

püss püss (-ss) Kra, g püssi (-ssi) eP M T, `püssi Hlj Lüg Jõh IisR, püssä (-ssä) Krl Har Rõu Vas Se Lut, püssü Kuu/`p-/ Khn San Urv Plv Se; püss g püssü Lei; n, g `püssi VNg, `püssü Vai

1. käsitlirelv kui tahud `minnä `laskema täädä (hüljest) `püssügä, siis `täüdüüs `mennä alt `tuule Kuu; kui joba `kruonu sai, siis sai `püssid ka kätte; püss `juokseb iast (laseb täpselt) Lüg; älä `puudu sedä `püssü, sie püss on lahinges Vai; pane püss `palge Khk; ma oli viis `aastat püssi all (sõjaväeteenistuses) VII; Püssil on kukk peal, alt `tõmmad, kukk lööb tohji `lahti Põi; Sa oled eige püss, kis `sõuse püssiga `rääkida saab (äkilisest inimesest) Rei; eloja inimestel püssid olnd Mär; mool oo takka `laadi püss Mär; ühü ravaga püss ja kahe ravaga püss Tõs; mehed olid - - püssüd võtn ja virutan tulõ `iäre `üese pimedäs Khn; püss oo äkilene loom, püssiga lastasse maha Tor; Tuleb kui püssist, ei äkilene jäta Kei; `püssi tunneb iga mies JMd; `mitme sammu `piale juokseb sie püss (mitme sammu kaugusele laseb) Koe; kui lehm nõiutud oli, nii et piim venis, siis pani püssi `sisse `piima ja lasi seda põhja `puole, sie arp `aitas siis Kad; võtan püssi ja lähän jahile Iis; õtsass laaditav püss Kod; vana tulelukuga püss oli olnud, tuli põlema süidata, siis läks `lahti Äks; olid valla `rahvaga läind Vi`landisse `püssa `tooma Plt; siss ol'li sedä `muudu, et ol'li püssiga tedä `lastud Vil; mea mõsta küll `püssi `laske Trv; siit om ninda `õigest minnä, lase või püssige Krk; `ol'li kaevatu, et temäl om püss, aga täl es ole kääniß `pääga väist kah Puh; esä `ol'li `kange jahimijs, temä ilma püssitä es `käigi Nõo; ma jäi ku püss `saisma, ku ma toda kuuli San; mijs `aarsõ püssü ja `laskõ aida ussõ `pääle mõni mitu `pauku Urv; püssä piat siss häste ligi `põskõ `pandma, ku `laskõ tahat; sa olõt äkiline nigu püss Har; susi küüsünü, et kas toda püssäga oinast ka nätä^o om nalj Rõu; süä lätt täüs nigu püss Plv; püssäl om kikaß, tu_om tuu `pääle `lüüjä; püssü kõmahhuß ol' Se

2. rattapuks `vankri tsõõril püssä^o sisen Har

***püsserdama** (nad) püsserdavad soputama kanad püsserdavad - - teised loomad ei püsserda `ühti, pikali maas pääva kääs, `tiivadega saputab Ris

püssi- püssimehi on `rohkemb kui `lindu `ongi Lüg; kui saand püssiroua vede `kasta, siis `jahtund ära, siis jälle lahi Jäm; püssi `rohtu süidati põlema ja `anti sisse ka [tohterdamisel] Mus; Lõi teist püssilaega Pha; ma kuuli mitu püssi `pauka Jaa; põrutas ülesse `taeva `puole kännud püssirohuga Mär; Läks `sioksõ valuga nagu püssikuul Khn; kolmas mees `tahtis ikke püssitikuga meid läbi `lüta PJg; `Sirge ku püssiraud - - ei ole mitte `küiru sel`las Hää; püssikukk on `vinnas JMd; äkitse lei kõhu `lahti nagu püssipauk Kod; `sarvede sees oli püssirohi, `õeldi kohe püssirohusarv Lai; siin iki ennembide püssimihhi ka `ol'li, püssimihhi soe pel`lässivä Puh; siivuta `lendäb ja `ambita salvab = püssikuul Nõo; `võtmu üte ravvaga püssiloksi ütän ja lännü

`mõtsa Võn; ega ta kiksi küll es ole, aga äkiline nigu püssipauk Rõn; püssälaa' om `puunõ, sinnä om raud `sisse kaavõt; ta om hää püssä`las'kja, ta konagi `müü'dä ei lasõ?; mul om püssäraud `laskõn kõvõrass lännü? Har; meil tulõva_püssämihe_kodo, varõssit um pal'lo; püssäpaugu_läsi `kül'ge ja poiss nakaas `oigamma Rõu

püssämä `püssämä hiilima, varitsema kaas `püssäss kõõgin iirt Har

püst püst Khk Mär Mih KuuK KJn Ran, püsti VII Mar Vig Juu/-s-/ Lai; komp `püstim Lüg, püstem Põi Rei, püstep Krk püstine, järsk sii meite `ääres on püst, lae tuleb kohe `maale Khk; nõnda püst, et üle äi sua VII; musträästas oo sitikmust ja püstema sabaga [kui varblane] Põi; Rahe `peksis rugi maha, oleks ta vähegeistki püstem, et vetta saaks Rei; väga püst katus Mär; täl (jänesel) jo suured püstid kõrbad Vig; kuhelas oli ümmargune ja püst, pealt täma läks üsna kokku Mih; seält `aksime jälle ennem [lõikusega] `peäle, kus [vili] püstim oli Juu; `enne vanal aal olid ikke püst (katused), aga nüid `tehti tema lauks `kangeste KuuK; lambid kabjad ja püstid kabjad Lai; ku paari püstepelt pant, sõss oo püstep katus, ku `luipa pant, sõss oo luibep katuss Krk; esäkanep -- om püst, ei ole kahar Ran

püst|aed püsttara; püstandaed Lohastin `roika, piin tegemä püst`aida Kuu; `enne õlid püst`aiad, `roikad on `lauditud puol `viltukalli Lüg; teine oo rõhtaed, teine oo püstaed Kse; püstaid, `teivad pidid natuke edetsi olema, vähäste `viltu Var; püstaid -- kus kümme `jalga `teiväd `kõrged, nõnda et unidid `õue es saa, teiväs `pan'ti `teibä `kõrva Saa; püstaed -- tema oli tihe, iga kolme puari taga käisid `risti tued, mis `oitsid selle aea kõva KuuK; püstaad olid, kaks teivast `lüödi ja kuuse vits `pan'di sedamodi `teiba `külge Amb; sie siin on rõhtaed, aga `kopli `ümber tegin kohe püstaa, muidu `lambarodud tulevad läbi Kad; Püstaed -- on nõnna tiht, et sialt kanapuegki läbi ei piasend, püstaed on teivastest, roigastest ja vitstest tehtud Iis; püssaid one `aodess ja kuuse õksadess -- ku suab `tihkess ple'itud, seesäb nõnna kava Kod; püstaed õõna `aedadel `ümber Äks; roovikist aid, s'j on püstaid Vil; Tetti kah iks püstaidu Nõo Vrd püstaed

püstakas püstak|as g -a püstine `Ästi püstakas põesas Jür

püstakil püstakil Khk Pha Emm LNg Mar Iis Trm Plt SJn, püstä- Mär Ann, püstä- Hls poolpüsti asendis üks puu `seisis püstakil Khk; kaas oo ka püstakil, kui ta rottit varitseb Mar; ta ikke alles veel püstakil, ega ta päris maha põle veel vaond Mär; Okil on kolm `jalga, tagumene jalg on püstakil kere tagumese otsa all SJn || püsti tema `tõusi püstakil; ai püstakil ennast Hls

püstakile püstakile VII Muh Emm Tor VJg Plt, püstä- Mär Nis, püstä- Trv; püstakille Vai/`p-/ JIn VMr Iis Trm, püstä- Jür Amb, püssä- Kod poolpüsti asendisse panid kaksteist `vihku `püstakille, suur pia `otsa, oligi akk`jalga `valmis Vai; juba laps aab ennast püstakile Muh; Aest posti püstakile Emm; sel tahaks toed `alla panna, see üsna püstakile vaond (aiast) Mär; Aa ennast püstakille, sedasi sa ei ulata Jür; `roikad pool püstakile, `teibad on `püsti Nis; paned vañni püstakile, päris `püsti ei ole VMr; `aige aab enese püstakille Trm; koer `kargab püssäkille Kod; tõus püstakile Trv

püstakili püstakili Kaa Pha Muh; püstakilli Ann Koe püstakil `Tuhli`kiskuja ajas ennast -- püstakili, sel'g oli `aigeks jäänd Kaa; kakskümmend viis `vihku `pandi püstakili, tüi `vastu maad (hakkjalas) Pha; vañn oli püstakilli, ta just vasta maad ei old Ann; sa magad kohe päris püstakilli (kõrge peaalusega) Koe

püstakilla püstakil `vilja pead on `esteks `püstakilla Jõe

püstalt|aed püstaed püstaltaed, sedasi järk uaval TÜR

püstamalle püstimale linad -- tulevad `enne ää `korjamist püstamalle kergitada, et nad paremini `kuivavad Koe

püstanaed

püstan|aed püstaed *need siin`põldude`ümmer oo kõik püstanajad* Aud Vrd püstanaed

püstand püstand Koe, g -i Kaa; püständ Tõs Juu

1. püstaed *Kajukook oo sääl püstandi nääl Kaa; püständ oo`õunbude`ümmer Tõs*

2. püstine *aa plank - - tehakse püständ lahtidest Juu*

püstand|aed püstaed *karjamaal oo püstanaed ümmer Kul; püstandajal ja rõhtajal oo mõlemal irred Kse; püstandaid - - pool`viltu olid need irred sial teevaste vahel Tõs; püstanaed - -`roikad pool püstakile,`teibad on`püsti, kaks kõrbuti, iga nel'la poari takka on toed Nis; kui sa`tahtsid ikke`tihti ja`kõrged`aeda teha, siis pidid püstanaeda tegema TÜR; Püstandaial on`roekad poolpõegeti`pantud ja`teiva paarid tihedaste SJn Vrd püstanaed, püstend|aed*

püstand|kõök püstand- HMD Kei JJn TÜR/-s-/ Plt koonusekujuline õuekõök

püsta|silmi püstasilmi suurisilmi – Muh

-püstati Ls poolpüstati

püsteline püsteline püstine Nii püsteline redel, aga temä (koer) tulle nii iluste alla Nõo

püstemäle rohkem püsti Adra vadnas taris püstemäle siädä Khn

püstend|aed püstendaid püstaed – Pär Vrd püstanaed

püstepel, püstepelt püstimalt pane redel püstepel üless, ta`lühgä`väege; ku paari püstepelt pant, sõss oo püstep katuss Krk

püsti `püsti|i (-s-) R eP M Ran TMR, -ü Kuu Vai Khn Hls Krk Krl; `püssi Kod

1. vertikaalses(se) asendis(se) **a.** jalgadel(e) *Kogu`onsa aja, ku lugemist`pieti,`täüdüü`olla`püstü Kuu; nuor laps võib kui`kaua`püsti`seista Vai; vali tuul nõnda_t ajab sia`püsti Khk; keis ühna neljatõllakil, ole`jõudu anam`püsti`tõustagid (joobnust) Põi; nüüd_o`püsti jala peal kõik töö Muh; Vett rohkem kut püsti juua (vesi on üle pea) Emm; ei suuda enam`püsti`olla Rei; taga otsa peal mees`püsti, aer peos ja prikkab Rid; tõuse natuke`püsti, ma`vaatan, ehk oo sii so`persse all Mär; lapsed sööväd`püsti lava`ääres Tõs; nagu ma jään`istuma, ma ei saa`estiks`püsti HMD; inime`püsti kiige peäl, õõtsub nõnna et Juu;`püsti jala pial sai õmmelda [karjas olles] Ann;`seisin [kirikus] kohe kõige aa`püsti, nüüd jalad valutavad nõnna et Kad;`püssi`seisimine_o`raskem viijl ku`käimine Kod; mina võin`püsti`olla parte peal Pal; meie, lapsed, ol'lime lauva otsas ja`püsti, egä ei`tohtinud`istuda KJn; miust nooremid inimesi ma tään mitu tükki, mis ei saa`püstigi tõusta Vil; kik'k sij`õnniss`tiik (teeke), kurda`püstü Krk; kui laits`rõivast ällin om, siss ta_i`saagi`püsti`aada Ran || (loomadest:) tagajalgadele miu obune akas teist kartma, visaás`püsti üles Pst **b.** otsaga ülespidi`ülge`tõstas pia`püsti,`vaatab`meile`otsa tiad Jõe; lipp on`püsti üleväl`jälle Lüg; karvad`püsti Ans; obused ja`veised aavad ännad`püsti, kui kiilid kallale tulevad Jaa; Vanad paja müürid on veel`püsti Põi; igase`nurka`pandi üks suur mei`püsti Muh; vigadiga lööd rugi`vastu ja ta jeeb vihu`viisi`püsti Phl; suure ermuga`tõusid`juussed`püsti Mar; länkaid oo laua`pindest`tehtud, länkaa pinnad oo`püsti Var; Ää aag`paifu nda`püstü, mia ei sua`sioksõ`pjalusõga magatud Khn; koer augub kurjaste ja karvad oo`püsti Tor; tuul ajas`juuksed`püsti Kei; kui minu ema`tuodi [siia mehele], oli see`kamber viel`püsti JJn; mõni [kangas] oli kohe nii paks, et pane`püsti`seisma VMr; panen ridva`püsti Iis; vene ae [tormiga]`püssi nõnnagu täkk Kod; ega tühi kott`püsti ei seesa Pal; lüü aiateevas`püsti SJn; mis sul ädä olli, ku sa minnä es saa, ka tii`püstü olli aet nalj Krk; eilä`õhtu olli kuu`püsti`taevan Hel; irmuga`tõõsiva karvagi`püsti Ran; kanneti [rukis] kokku ja`pandi`püsti, tüved`alla ja ladvad üless_pole TMR **c.** (uhkeolekut, teat meeoleolu vms väljendavalt) lähäb nenä`püsti`müüdä, mitte ei terestagi Lüg; Vähe`miski on, siis kohe`silmaid`püsti pias, tige mis`irmus IisR; keib nina`püsti kut aabitsi kukk Khk; Akkas riidlema, silmaid*

olid püsti peas Pha; jooseb `ringi, nina `püsti peas Mär; `vaatab silmad `püsti ja suu ammuli TÜR; sai vähe rikkamaks, akkas nina `püsti aeama Sim; kes vihane one, siis nõnna mokad `püssi Kod; kõnd tõste seldsin, nõna `püsti pähän Trv; ärä tolleperäst `julgust `kaota, pää `püsti Ran
d. (millegi püstitamisest, rajamisest) Kõik nukad `kioskisi täis, meil võinu sii põllu ääres ka mõni kiosk `püsti `olla Hää

2. esile ulatumas, õieli `Laua `juuress on `kaigil suud `püstü pääss ja kääd pikkel Kuu

3. **a.** täiesti, läbinisti, päris Sie on jo `püstü rigas Kuu; sie on `püsti ädas, sel ei õle midägi võttada enämb; ta on kõhe `püsti varas; mul on `püsti nälg käes Lüg; see [on] `püsti vale jutt Khk; `püsti Tagavere inimene Jaa; see oo ühna `püsti koer oma `tempudega Muh; Jähid viimaks püsti kimpu Emm; `püsti nälg oo majas, kui kedägist `vil'la änäm põle Mar; mool oli `püsti äbi Mär; tüdrukul on `püsti äda kää JMd; ta on `püsti `kurjust täis Koe; sie luom on jo `püsti kurat VMr; `püssi näl'jän Kod; `püsti `koerust täis Plt; `püsti näl'g kähen Hls; Sa olõt püstü hull Krl
b. järjest, vahetpidamata ma pean seal `juures siis kohe `püsti `istuma Mär; `vihma tuleb `püsti `taevast `alla Hää; `loomadel õle alati `püsti juures, mudu lähvad kõhe pilla `peale Trm

4. püsti asetsev, püsti hoidev Tia kas neist `puegadest tulevad keik `püsti `arjadega vai (tibudest) IisR; vikkast ei `tohtind `olla `liiga `püsti teral, siis vottas [rohtu] `liiga `korgeld Vai; [murakas] kasvab leht allpool, `püsti va'ss Khk; `Kangest `sõuke `püsti katus, `sõuke peab kaua `vastu Pöi; Küll on `püsti krae ea, kui `tuiskab Rei; `püsti `puudest `paargu Phl; `Napradel oo kolm `püsti kaigast sihes Han; Minu isa tegi püttisi, ühe `pañni kadakalaua, teise pajulaua, sis sai `seuke ilus kirju `püsti triipu nõu Hää; maas kraed ei oln, `püsti kraed oli Ris; siis oli laitudest `tehtud, `püsti laitudest, kos sis `keeta sai Pal

püsti|aed `püsti|aed Rid, -aid MMg püstaed

püsti|jalu 1. jalgadel, seistes `Püstüjalu on üä `vasta joriseda, aga mes äält sa käbillä teed Kuu; Täna ma ole terve pääva püstijalu olnd, mette pole aega, et oleks korraaks perse ka maha panna saand Kaa; Pulmanugijad louda äi kutsuda, senele anta püstijalu juua Emm; seäl pidi sedävisi vägä `püstijalu olema KJn; jäi `püstijalu magama Trv

2. piltl kiiresti tahab `püstijalu rikkaks `saada Sim

püstimal rohkem püsti, püstisemalt Luhaeina niita vai sooeina, siis pidi [vikati] tera püstimal olema Trm

püstimalle püstiselt käed `ol'lid püstimalle KJn

püstimine püstimalt kuda `püstimine sarikad on, seda kauem käib siis katus KuuK

püstine `püsti|ne g -se KuuK Kod(-s-s-); `püstü|ne g -se Kuu, püstüte Krk püstloodne; püsti asetsev `suured `püstüsed `ümmärgüsed `kirnud olid Kuu; nüid näib akatama neid kivikatuseid kua `püstisi tegema KuuK; `püüsiine rissikein üvä `niita Kod; üüis tükik oo `püstüst lina, tõine ivak oo `maalist, kolmass ivak oo `seante puul' tõlläkul Krk

püst|katus terava harjaga katus õlekattused `onvad püstkatused Lüg; suurem jägu ikka on terabad, püstkatused. lampkatus põle ia katus, laseb `vihma `kergemini läbi kui püstkatatus Nis; see on järsk püstkatatus, mõni on libamesi `längus katus Juu; püstkatatus, mes sarikad `kõrgemad piält Kod; meil oo püstkatuss, `ahtelin maja ja `kõrge paari Krk

püst|keri|laud püstise asendiga kerilaud püstkeri `laual on kast all, `pannasse `kõrva puud, `värtnäd `käiväd sies Lüg; püstkerilaul on kaks sammast `püsti, rataste `peale `pandi lõng ja keriti Juu; vanaste olid ristkerilauad, nüüd on püstkerilauad, kruuviga lastakse `värtnad üless ja `alla Kad; kerilaudasid on `kahte `liiki, ühed on püstkerilavvad Pal; püstkeri `laudü piäl `ol'li alb keridä, joosiva langad sinna katele poole vahele Ran

püstkoda

püst|koda püstteivastest suvekööök püsskõda õli, lat'ess ring ja kuuse kuared tuule varjuss ümmer Kod; säääl püstkoas ollid länikud ja keedeti suppi Vil; püstkoda -- rooviku olli `püsti `säetu, säääl all olli kivide pääl pada Trv; püstkoda -- säääl keedive endäl `siüüki Rõn Vrd pistkoda

püst|krae püstine krae `Mieste kraed, `kellega kerikus `käisid, olivad `ennevanast kõik püstkraed. `Naiste `pluusedelle `tehti ka üksvahe `ainuld püst `kraesi, maaskraed tulivad pärast IisR; püstkrae oli, et ta mahakeeratud krae ei oln Ris; mõni tegi nisukese püstkrae ka, nisukse kahe sõrme `laiuse KuuK

püst|kõök püstkoja tüüpi suvekööök püstküök, lattidest, lattid `püsti ja säääl tuluke all Jõh; kevädi ja sui `otsa keedetse toedud ja seebid püst `kõökis Tõs; püstküök -- alt ümmargune, poar `sülda lai, pialt terab nagu eenakuhi, kül`le pialt käis `väike auk, sialt `käidi `sisse, `keskel oli pada koogu `otsas Nis; rannas on vahest `katki lõigatud paadist püstküök Kad; püstküek on lattidest `tehtud -- üks põikpuu, selle küljest rippusivad padad `alla Iis; suvel keedäväd püstküögis, vanasti `ol'li igäs talus püstküük KJn

püst|vokk vokk, mille värten asub vokiratta kohal mei külas -- ei old püstvokkisi VNg; püstvokk -- tämä võttab vähämb `ruumi, tämal ei õle `penki Jõh; Meil on `kahte `moodi okkisi, üks on pinkokk ja teine on püstokk, püstokil on ratas all Põi; okid oo püstoki ja see ärilik oki, püstoki oo uiem asi Aud; püstvokk, sellel on `värtel üleval pial, ratta `kohtes Ris; Püstvokid oleva kah mõnel puul onld KJn; püstoki, ratass all ja puul` pääl Krk Vrd pistvokk

püst|võll, -võlv (teat võll tuulikul) Püstvõlv, see tahuti ja ööveldati nii `sirgeks kut üks vile, püst `võlv`visi `tehti õmargusi ja kaheksma tahulikkusi Põi; püstvõlv`l oo ollandil, pukk `veskil oo muidu pošt sihis Var; Püstvõlv käis kivi silmaauku pilliga vastamisi Trm; püssvõlv`l käib alt üles `veskiss läbi Kod; piavõlv`l ja püstvõlv`l, kaks `võlv`li on [tuulikul] Äks; ülevält käis püstvõlv`l `alla ja sel püstvõlv`lil ol'li suur ratas, see aas sedä kedervart ja kivi siis `ümmer KJn; püstvõlv`l pidi väega `õige olema, et suure ratta `ambad kõik ütte `muudu vedäsvä Ran

püstäksil püstakil mehed olid püstäksil `vankris Tõs

püstükillä `püstükillä püstakil – Kuu

püstü|päidi püstipidi `raius `augu ja lask siis `onjed samate `püstü`päidi `pohja Kuu

püstüs püsti kikki `korva `kutsuda senepärast, et `korvad on `püstüs; just ku raud `naulad `püstüs, nied olivad lina `arja piid Vai

püsune püsü|ne g -se Ans Khk pisike viimaks tegi püsuse sepapaja ka Ans; mõni sai nii püsuse lapi `põldu, mis põllu `eina sest saab Khk

püsüksiss vihane, pahane, mossis `meie ems on püsüksiss Kuu

püta|sepp → pütissepp

püte püte paks – Hel

pütik pütik|k (-t-) Urv, g -ku Kse Iis Kod MMg Äks Ksi Ran, -gu Vas; pütik|k g -ku Lüg Jõh Vai; pütik|ku g -gu VNg väiksem puunõu pütiku one `oues `aia `ääres; `suolavesi imitsi läbi pütigu VNg; pütikuga `võetasse `silкуси `metsa `kaasa Lüg; `Leiva `asti õli `ennevanast üks `ümmärgune pütik `ilma `jalguta, puu `vitsad pääl Jõh; pane pütik `piima täis Kse; meie isä tegi kõhe `veikse lepä pütiku, et `linna `minnä; mijs nõnnagu pütiku puun, kes veikse mijs õli Kod; pütikud -- oli `veiksemid ja suuremid, `pešti, siss `panti kiviksed `sisse Äks; mijs läheb `metsa, naine nabapidi sellas = pütik Ksi; [heinamaale] `võeti ivä `liimi pütikidega üten, `piimä `ol'li vähä Ran; Noh, tuu õrjapütik ol' õrjusõ `aigu iks tuu jaoss, et teomijs sai `indäle `tuuga midägi vedelät üten võtta Urv

pütiline pütili|ne g -se (teat mahumõõt) kolme pütiline VII

pütine *pütine* Tõs Tor üht pütitait mahutav *pütine nõu oo püti `suurdune* Tor

püting, pütingas *püting* g -a, -i Sa Muh; *püting|as* g -a Sa

1. suitsukala *pütingid* `tehti - - *pannaste esiteks soolvee `sisse ning siis `aetaste `pahlade `sisse ning pannaste `souna* Jäm; *Pütinga ahjud olid* Khk; *öötse, et üks püting oo änam kut kaks soolakala* Mus; *Ostsi - - turult pütingaid* Pha; *pütingid tehakse kaladest, `aeti raadi `sesse, suitsu sees `küpsesid* VII

2. suitsu- *suured kihad pütingkalu `viidi Talina; vat ku `kalliks kevade pütinglesta kaal läheb; mitu vakka püting`räimi* Mus; *tegi `endale pütingahju* VII

püti|noolija *pöidlale järgnev sõrm püti`noolija on esimene sõrm* Käi; *püti`noolja, pikkpeeter, nimetsemäts, `väikeats* Vig

püti|piim *pütis hapendatud piim `pañdi `apnema pütide `sisse - - see oli siis püti|piim* Mär; *kirnupiim oli ea, aga koorealune püti|piim oli param - - piim sai `pandud pütti vanuma* Mih; *toodi lauale püti|piim, apendud püti|piim* Ann; *vanunt `piimä õigats püti|piimäs* Hls; *püti|piim `of le perüüs hää süvvä?* Röp

pütis|sepp *pütis-* Mar Vig Kse Juu Plt Hls Krk, *pütas-* Khk Kaa Kse Var Tõs, *püta-* Emm *püttsepp* Avi *nurmes on ju pütassepad* Khk; *sii pütaseppa pole end, ega üks teeb ise püta* Emm; *Pütissepp tegi uie lüpsiku* Vig; *pütassepad tegid pütta, kus eeringad sehes on* Var; *vanast of l`mõisan ka puha puunõu - - pütissepä olli, ken nõu teive* Hls

pütling `pütling g -e *suitsuräim `esteks tegime `pütlinge* Jõe

pütse|hain *naat pütsehain - - taa leviness `hirmsahe* Plv

pütsik *pütsi|k* Hää(-kas), g -ku M Ran Nõo San, -ke Puh; *pütsi|k* TMr, g -ku Saa Äks Krl, -kä Har; *pütsk* San, g `pütsk|u Nõo Ote, -e Kam, *püds* V(n *pütsk* Lei)

1. putkaim; selle torujas vars *lapsed teevad pütsikatest `pil`lisi* Hää; *tõmmasime pütsikidel naha (koore) maha - - väga ääd of`lid süia; pütsikudest `tehti `kanga kudamise `rooge* Saa; *koerputke - - meie kutsume pütsikud* Äks; *kütüse maa pääl om kaar suur ja jämme ku pütsik kunagi; pütsikit om mitut `sorti* Krk; *pane veedikene vett ja jahu ka näpuga, siss om `lambad nigu pütsiku ümärigu ja ilusa* Ran; *poiskese tennuva pütsikust pritsi, siss lasnuva üitstõestele vett `kaala; mõtsan vii veeren `kasviva jämedä `pütsku* Nõo; *`pütskel om ää suur õõn sisen* Kam; *minev`aasta lätsivä `kõik` sibula `pütskude (puitusid ära), `äitmenuti tulliva `otsa* Ote; [tüdrukul] *omma ilusa jala nigu pütsikä* Har; *`pütski `tuudi kodo, koorõ alost `süüdi* Plv; *latsõna?* sai iks püdsest `pritsi tetüß Röp; *naa perüsspüds*?, *nail om hää maik (heinputkedest)* Se

2. esemete torujas osa *lapi läits pütsiku kottalt katik* Trv; *`aerit jakats, ku `aere pütsiku `terve ja kõva om, sõss pannass jaku `otsa* Krk; *sitaark `ol`li kate aruga, pütsik ja aru olliva ravvast* Nõo; *umbtaba om tuu, kel `võtma püdsel `mulku sisen ei olõ?* Har; *vigla pütsk läts `katski* Se; *üte püds*ega püßs Lei

pütsik|leht pl *pütsik|lehe?*, *pütsige-* naat – Har

pütt *pütt (-tí), püti (-tí)* eP M T, *pütti* Jõe Hlj Lüg Jõh IisR, *püta* Jäm Kär Kaa Var Mih Tõs Tor Hää, *pütä* Tõs Khn, *pütü* Võn San V, *püdü* Kuu; *pütt|i* g *püd|i* VNg Vai(-ü)

1. erinevate puunõude ühisnimetus *mant `korjati [piimal] pääl`d ärä ja siis sie `pandi `ühte `suure pütü; Vähämäd `suolamise neud olid viel püdüd* Kuu; *pütid ja kappad, pütt on `aava puust* Hlj; *Pütt `pandi kesk `lauada ja `terve pere siis sei säält ühest pütüst* Jõh; *akkas pütü varotamma (vitsutama) Vai; pütüstid pole präägu `puhtid* Jäm; *küll nende pütidega võis tööd `olla, neid `auti* Khk; *Kaupmees `tõstas pütast `räimid* Kaa; *enne äi tohi mette inimest `uskuda, kui sa oled pütta kaks `soola seltsis ää söõnd* VII; *see oo jahu tooma püt* Muh; *Naagu püt* ja

püttala

kaan (sobivad hästi omavahel) Emm; `silku `viida pütiga einamaale Rei; `kõiki `asju võib pütti `panna, püttil oo kaen peal, iired ei puke siis pütti Mar; `kangesti ilusti `valgeks küiritud pütid `kuevasid aja `teibas Mär; lapsele `öetasse: tule noole püüt ää Vig; lehm sai ära `lupstud ja piim pütidesse kurnatud `apnema, neli viisteistkümmet pütti läks iga päe `arbis Mih; pütadega `köidi siis maa sees `räimi `müimas Tõs; püüt oli kolme toobine või kahe toobine Pär; sarabust saab püta `visu Tor; kolm pütta obusel pääl ja `käiti räemelaadal Hää; kui laps `sündis, siss `miinti ikki pütti `viima, tapeti kana ja `tehti kooki, kis pütiga viis, see pañni need koogid pütti Saa; Pütid olid kõik `ühte `moodi, silgupütid ja piimapütid ja kõik, mis vaea läks Kei; kui mo isa tegi püti `põhja, `sirklega `tõmmas kriipsu ette Juu; Mõisa peretuas `toodi tangusupp kohe pütiga lauale, suur viie toobine püüt oli Amb; pütta (pütte) pidi alati liivaga `nühkima JMd; suurem võim oli pütide kääs (s.t pütte oli rohkem), `kaussa oli vähe Ann; `lauba oli see `küirimene, pütid olid kõik aja `teivas Pai; `võil [on] `kõrvadega püüt, kuas pial, pane suvel `sisse ja talvel süe VMr; võttis pütiga `silku ühes Sim; panin või pütti Iis; ruotsi pütid õlid `niskesed madalad, teene laud lepä, teene tamme, siis näd õlid triibolised Kod; pütid olid naelased, kahe kolme ja mõned olid viie naelased, kaas käis `pääle Äks; `veiksed pütid olid või jäuks, kõrvad kül`les, kaaned pial Plt; piim on pütides alles `kuurimata KJn; püüt olli mati `muudu, püttil es ole `sanga egä kedägi Hls; mijs ku üits püüt paks; nüid ole ma küll pütin (hädas) piltl Krk; sügise ehk keväde `tuudu iki pütiga `räimi kodu Ran; nüid om `endä kaalamulguni täis `topnu - - om sängin pikäli nigu püüt; si j laits `lendäb nigu lind ütest `tõisi, ta i püsi pütin, ei saesa kotin Nõo; pütül ol`l vijl nüür külen - - sõss ol`l hää `sälgä võtta Võn; ega pütti es saa üttegi `tuusti ega kätt `aada, sa pidit tedä kivvega `klopma, nii et sul pää otsan like Ote; `mõisan - - pulli olliva nigu püti jälle liha täis Rõn; vanast pää `kuu li `miinti kah, piim pütiga `sällän Urv; pütü? olli? iks kuusidsõ?, ol`l iks näid tammidsit kah Rõu; `pütsebä tettü `pütü? ja vaadi? ol`li? ilosa? Vas; ma`iva uma raha tammõ püttega? maha? Rär; pütül omma mõlõba otsa kiñni, `tõrdol om õnnõ üts kiñni Se; hopõn ka kui püüt, täüs pal`lo süõnõ? Lut

2. pütitais või teat kindel mahumõõt `soolavad kalad ning viivad püta `viisi Kär; Püüt eeringid oli korraga pailu `ostada, `toodi ikka naela `kaupa Kaa; selle (külimitu) kolm täit läks siis pütti, see oli siis püüt Noa; Jaanipäävast jääb juba püüt `piima lehma pialt `päavas vähämas Han; Talvõks piäb oma jaoks ikka kua pütä `räimi `suõla panõma Khn; `setvert oli neli pütti, püüt oli nelikümmend viis `toopi Kos; kaks vierikut on üks püüt JMd; kolm pütti on `tündres; `aantsin `talle kaks pütti `kartuleid Ann; pütis on nelikümmend neli `toopi Pee; neil (saunikutel) oli `tündrima, kolm pütti läks `vil`ja `sinna maha VMr; neli pütti `pañdi kuli jaust, sie pidi kümme `puuda tegema Kad; tõi puul pütti eeringit; keväde `tuudu püüt `räimi kodu, sügisess `ol`li `süüdu Nõo; mi? osti muidõ perremihe käest pütü `silkõ; õllõ püüt ol`l sada `tuupi Har; heeringet `tuude poolõ pütü `viise Rär

3. a. võrgukäba kakuamide pial oo pütad - - et ülal oiab selle kakuami lina Tõs b. pontoon sild om pütte päl Lei

püttala palju ega tedä no püttala olõ õs Plv

pütt|sepp puunõude valmistaja pütsepp, kis raha `teenis sellega Ris; siin üks vanamees oli, tegi lüpsikuid, lusikaid ja kadaka `laudadest tegi pütid, ta muud tööd, suuremaid anumaid ta ei teind, see pütsepp. neid tegid avinurmikud, sial olivad nad kõik osavad pütsepad Lai; meie küläl pütseppä es ole Nõo; papa tek`k pütsepä tüüd kah, `kõik` länigu? ja pañgi ja kipi? ja pütü?, `kõik` tek`k esi? Vas **Vrd** pütissepp

pütäl pütäl (-l) g püdälä Kam Ote San(-e) V kaan pütäl nakass jala `kül`ge, kui nõna `sisse saa, siss om nigu ripenduss jala kül`len Kam; mine `järve, siss om pütäl jala sisen `õkva Ote;

kel säänest midä hätä, sõss noil lastass püäddegä verd Urv; pütäl, tuu lasõ õi enne vallalõ, ku `suula puista? nõna pääle Rõu; püälä? eläse? `muatsõh viih Rärp; pütäl, tuu verd nutsutass Se || tigu püäle karp San Vrd pükäl

püü püü tegema Emm Rei hüpitama Veta laps süle, tee taale natugene püü, ehk ta siis äi nuta änam Emm; Lapsele `tehta põlve pääl püü ja `loulda ise: püü-püü-püü püks `jälga, mei kassil kaks `jälga Rei

püüdama `püüdama hüpitama – Rei

püvi püvi MMg TMr San, g püve M Ran Nõo Ote V; p püvve Ote V püü, nurmkana nüid om püvedel poja Hls; läät püve `püüntme, `kaotet kana kogunti kätte ärä Krk; püvi kah, mes liha säääl om, ta_m nigu üits luukrõbi, `pal`lald et_tu supp saab ää; egä püved `kõrvu ei lää, kõik perästigu -- nigu puped jälle läävä Ran; mõni obene oiap nii vagu et -- lähäb vagu `müüjä nigu üits püvi Nõo; meil `poiskõsõ `püündävä püvi löksuga kiini? Har; lask nigu püvi iih (jookseb kiiresti) Plv; püvi um sääne hõorigukõnõ, kanast um õks vähämb Vas; püvve läät `püüdmä, kaotat ar kana, kaih tulõ inne ku kasu Se

püvvi|rauad lambarauad Ei_tiiä, kos_nu_püvviravva omma `pantu?, mul om lammast vaja pükä? Urv; Poisõl o`li_pik`ä_habõna?, noorõmba_põi_viiil püvvi rauduga? uma_lühikesess, a_vanõmba mehe_lasi_suurõss kassu? Rõu; künnä, künnä künniravva?, püä, püä püvviravva?, `kõhta_i? `kääre `osta?, sis kõgõ `löiku? püvvi rauduga? Se; `lambit `püetäss püvvi rauduga Lut

püvvi, püvvi püvvi Kam, püvvi Plv Rärp, g -e püünis; korraga püünisess olev saak püvvi kallo; püvvi saak mitu kõtu täüt Plv; kel suurõ? nooda? -- noide saak om suur, näide püvvi hoit nädäli päivä? Rärp

püügitämä püügitämä oksendama ajab mu püügitämä `irmsass; nõnna püügitäväd, et ihu kõllane Kod

püürätu püürätu pöörane sij on -- ärä peksetud, jumal `oitku, püürätu on sedä nähä ja püürätud inimesed, kes sedä tegid; õled ike vana püürätu Kod

püügeldamma `püügeldamma kiiruga, ajutiselt võrku parandama `püügeldamma -- `muidu käbige parandetta, aga `tõmma `vaide `ninda samate kokko Jõh

püörandane `püöranda|ne, `püörän- VNg/-da|ne/ Lüg Jõh Vai/-da|ne/, `püörändä|ne Lüg Jõh, g -se juukse- või karvapõõris eks igal ühel ole `juukse `püörandaine, ja seda `üöldi, et kel oli `kukla taga kaks `püörandaist, sie sai `vangi; sel on `püörandaine madalal, sie on üvä `lehma VNg; sie piäb kaks naist võttama, kel kaks `püörändäst on Lüg; `püörandane on `silmade vahel `õtsa ies `luomal, sene järele -- `arvavad `luoma `iadust Jõh

püörmes `püörmes (teat käepide) `püörmes oita ika peos JõeK

püörüksiss `püörüksiss uimane – Kuu

-püörüsseh Ls pääpüörüsseh

-püörüssele Ls pääpüörüssele

püü püü Kuu Hlj VNg Lüg Vai Jäm Põi VMr VJg Iis Trm Plt Trv, püü Khk VII hajusalt L, Ris Juu KuuK Amb JMd Koe Kod MMg KJn Kõp Puh Krl kanaline kui parunidki stin jahil `käisid, kus õli `püüsi -- ja nüüd mene `metsä, ei `kuule üht püüd Lüg; püid olid põllul Khk; püü leha kõige param leha Rid; püid lume sehes elavad -- pugevad lume angesse Mih; meil `lähti ükskord lasema `püüsi, aga ei saanu `ühtegi kätte Hää; kaks käib `püüsid `pašmas Saa; püid, nied on nisukse kana `muodi linnud, nemad elavad `põldude pial, neid suvel ei `näägi KuuK; püid -- kui on külm tal`v, siis nad tulevad nagu `veiksed kerad kohe õuedesse Amb; püü muneb ikke ulga mune VMr; `püüsid `võetasse paaladega `kiini Kod; püid paarivad kevädi KJn Vrd püvi

püüd

püüd *püüd* Rõu, *g püü* Jõe Kuu Hlj Jäm Khn; *püüd g püü* Jõe Kuu SaLä Pha Muh LäLo Kir Tõs Vän Hää Kad, *püüu* VNg/'p-/ Mus Krj Pha VII Pöi Muh Hi Ris HMd Trv, *püüdi* Kod püüdmine, *püük* `kassid `käivad *püü peal* Jõe; *ei* `oldki muud `püüdi, *kui* `ursa püüd üks `talvel oli; `ennemalt oli kilu sial, *aga* -- *kui mina sial* `käisin püis, *siis oli kogu sie aja* `räimikala Kuu; *ühel kevadel isal oli viiستهist* `tündri `silкуси, `sellest oli oma `püüdi ja muist `ostetud Hlj; *kui oli lounattuul, siis oli* `kange muti *püü aeg* Jäm; `ootvad ikka seda sügisest *siia* `püüdi Khk; *püüd läks üsna jõuluni* Mus; *tema püüud on* `püütud VII; *kaks kord sai sügise keedetud* [võrke], *sügise püüu aa sees* Pöi; *me_p ela muinest kui kala püüst* Muh; `seitse ja kahisa nädald *olime räämepüüul* Emm; *kalamehed püüust elasid* Phl; *see on koa üks jõle püüd* (mürgitamise ja jahist) Noa; *esimene püüd oli ju tint; igal püüul ise nimi* Rid; *mõrrad viiatse merese,* `pantass `teatud *platsi pääle* `püüdi Tõs; *mehed* `välläs meres *püü piäl* Khn; *püü aeg ja ikki* `tormab Hää; *silgu püüu aeg lähäb* `mööda, *siis tuleb lesta püüu aeg* Ris; *lõhe püüd käib* `rohkem, *kus joad on, vee kukkumised* HMd; *kevade* `käidi rääme püis Kad; *ol' hää püüd* Rõu

püüdel → püül

püüdeldamma → püügeldama

püüdlük `püüdlük Krl Röp, *g -ku* Lüg Jäm Iis Trm, *-gu* Kuu Trv Rõu; `püüdlük Jäm Muh Aud Kod, *g -ku* Khk(-gu) VII Kse Tõs Tor Lai; *n, g* `püüdelükku VNg

1. oma tegemistes head tulemust üritav, hoolas `püüdlük, *kes kõik* `asjad `kõrras piäb Lüg; `püüdlükud poisid Khk; *ta oo üks* `püüdlük inimene, *ei tal ole* `aega laiselda Aud; `püüdlük -- *kes kõiki* `asju püüdüb *teha* Kod; `püüdlük oli küll -- *kas või ööd läbi, aga pidi* `tehtud `saama, *mis ta ette võttis* Lai; `püüdlük, *kes himostass edesi* `jõuda^o oma `tüüga Röp

2. omakasupüüdlük, ahne `püüdlük, *püüab oma poole* `kisku, *oma* `külge ika Jäm; *sial sugus kõik* `sõuksed `püüdlükud inimesed VII; `püüdlük inimene, *see püüab* `kõiki omale Muh; *na umma^o* `püüdlügu inemise^o, `püüdüvä üks kõgõst `saaki Rõu

püüdma `püüdma, (ma) *püüa(n)* Jäm Khk Pöi Rei Rid VMr VJg Iis; `püüdmä, (ma) *püüän* Khn, *püüvä* Võn V(da-inf *püüdüä^o*); `püüdüama (-ämä), (ma) `püü(d)an (-än) R(`püüan, -än Lüg, `püüvvan Vai); `püüdüma, -mä Trv Hel(ma-inf -me), (ma) *püüa(n), püüä(n)* eP(`püüdüama Sa), *püüvä* T(da-inf *püüdüä, püüdüä*)

1. kätte saada üritama; selliselt kätte saama **a.** (saagiks kalastamisel, jahtimisel) *sel ajal ei* `oskatud vist `nende `püüüstega `püüdüada, *kalu ei old* kuhe Jõe; *kui tulega* `püüdüasivatta, *siis* `toisel oli ahing ja `toisel oli tuli VNg; *ma* `käisin ikke `vähki `püüdüämäs Lüg; `ämäläine `püüdüä `kärbläisi `vergoga; `piened maod `panna `õhje `otsa ja `püüvvedä `kallo Vai; *me* `püüdütsime undi ühekorra Ans; *võrgud on nii* `katki, *p_saa* `änam püüdüa Khk; *ma ole kala küll* `püüdüand Mus; *sääl püüdüetse* `lesti VII; `ruhnlased `püüdüvad `ülgid, *sulatavd rasva supi* `peale Muh; *kass püüdüab rottisid* Käi; `püüüstega `püüdüta kalu Rei; *kala* `püüdütasse `änamasti ikke mõrraga ja võrgoga, *mõni püüdüab ka õngega* Mar; üheksa `aastad on `püüdüdnud selle sama mere sees Kse; `särgi sai sui püüdüä Var; `paergu püüdüetse `siiga, `vimma, `angerjast; *naesed ikke põle siin kala püüdüin* Tõs; `Pioga püüdüä *kedägid, piäväd ikka* `püüüsed olõma Khn; *ma isi ole õhe* `kümme naelatse [haugi] `kiinni `püüdüden Aud; *kala ei saa, ei taha püüdüdagi* Vän; *mede võrgud nii* `ästi ei `püüdüdnud kui `iüdlaste võrgud Hää; *nad* `püüdütsid metsane `poegi Ris; `üöldakse -- *et tüüdü tievad* `ämblikud *pailu* `võrkusi, *tüüdü* `püüdütakse `ästi kala Amb; *ia kaas kohe, püüdüab kõik iirid ja linnud* `kiinni Ann; *mõrraga järves ei* `püüdüta Trm; *tänä ei* `püüdütägi kalu, *ei õle kala* `püüdüdmise ilm; `öeldässe, *et* `püüdüdjä püüdüäb *kala, aga kala püüdüäb* `püüdüdjäd (kui kalastaja kala püüdüdes ära upub) Kod; `katsusivad noodaga `püüdüa, *aga* `lõhkusivad oma suure nooda ära Äks; `vähki `püüdütässe kahadegä KJn; *temät nätti kalu* `püüdüdvät Hel; *kassike iki püüdüväd* `iiri, *kost ta muedu* `värsket

saab Ran; *sij om sij ojavijr, kos ma säre`poige püüsi Puh; emä püis ritsikit sõglaga Nõo; Kalamehe püvvävä`talve jää alt kah kallu Rõn; esä`püüdse linaskid Urv; ta käve`üüjse`vähki`püüdmähn Rõu; nimä_kalakõisi ka püvve` ja`möie` Vas; kui keväjä mindäss`püüdmä, tuvass üsätäüis puid aho suu pääle (et oleks parem kalaõnn) Se b. oma kätesse, haardesse`püüä obone`kinni Lüg; koes sa ikka silid,`püütasse`kinni Khk; Läksid mullikid`püüdma -- äi tule änam lisi Põi;`kesliga`püüti obusid,`pandi`leiba`sisse Muh; tige ja ull koer oli`kinni`püütud Käi; peiupoiss siis`pildus`paelu maha ja pulmalist`püütsid`kinni Aud; siss tulliva poesi`äppi, võtiva keidse, püüsvä keidsega latse kiñni Ran; nemä`püidnuva`lamba kätte, aga ei ole`mõistnu`kiägina lammast tappa Puh; esä püis mitu`aastat mehitsit, a es saa iki noist püvvetu mehimest`asja; üits lehm ei anna kätte -- mine aa tedä taka ja püvvä Nõo; ta --`ol`le nigu mõtsast`püütu, pää nigu aenakuhi ja kolmkümmend säedse`aastakka vana kah Võn; Võtt`paitse`ja`läts tuud hobõsõrõibõt`kiñni`püüdmä, kiä är` juušk Rõu; vanast ol`l püüt`soldannõ, no katskümmed viis aast`aiga tul`l kroonut`tijnä?,`kiäki es taha jo minnä?, poiss`jätnü`hammõ`püüdjille kätte,`paenu alastõ kats`versta Plv c. oma valdusse; endale kuuluvaks Akka sa eluaeg`ühte`poissi`püüdama, vana`tütrukust`jäedki IisR; nii`ahne inimene, oma`poole`püüdma`kõiki`asju Pha; parisnikud`püüdvad kasu Kse; siis ma`püütsi ju seda raha omale Aud; mis ta neist võerastest muadest nii`pailu oma kätte püüab VMr; kiik`naarsid, kudas ta sedä [poissi]`püüdis Vil; sedävisi tuu ärrä tedä püis ja sedävisi tütarlaits`järve juušk Puh d. (osutab kohale või viisile kala püüdmisel) nie akkasivatta kohe`pohja`püüdama VNg; rannamees ikka püüab merd ning arib maad ka Khk; keisi`undi`püüdamas Mus; kes merd püüab, saab kala ka Pha; Pädaste all`püüti`suuri`mõrdu; me`ollime lesta`noota`püüdmas Muh; kis`undi`püüdma`lähtvad,`panta elus särg`otsa Emm; [kihnlastega]`seltsis sai`õnga püüda Var; need olid sii`võrka püüdn; kes kakuami ei jõua püüda, need`püüdvad`mõrdu Tõs; Kihnu muad sedäsi lahjad, ikka piäb merd`püüdmä`kõrva Khn; tamä elu pääväd`järve`püüdnud ja selless elänud Kod; poig käis`järve`püüdmän Ran; minu esä`ol`le kala`püüdjä kah, timä püüse`nuueta ja püüse volukit Võn || (lutsuviskamisest) poisid`püüdvad lesta, lai kivi jooseb vee peel läts, läts Khk*

2. pingutama; püüdlema, pürgima`liigutada mitte ei saand, küll ma`püüsin Lüg; Eks ta pidand`püüdmä ja`püüdmänd ka, kudas sai Jõh;`püüti`võitu, kes ennem oma rehe`valmis sai Khk; peab ikke`püüdma, ega muđu edassi saa Mär; Kui püüad kõigist vääst, saad üle igast määst Han; püüab kõigest südamest Iis; tamäl ei õle`õpmise`uułtki, tä ei püüdügi Kod; sa`püütsid ihust ingest, aga teine ei teind Lai; mis sa püüäd, kui sa vana oled KJn; püis kogu`enigest, aga es jõvva Ran; kel`püüdmine ja`tahtmine om, tuu saab`kõiki Nõo; Ku?`püüdmist ei olõ, ega siss edesi minekut ka? ei olõ Vas; tõõne püüdn kühl`hääle poolõ, tõõne jäl? kihotass halvälõ poolõ Röp

3. üritama, proovima sie oli`jälle nii vihane`meiegä, püüs kohe meid`peksädä Kuu;`naaburmies`püüdis [tööd]`tehä`pühä`päiväd ja ari`päiväd läbi, aga nüüd on`vaisemb mies kui mina; kie pali`räägiväd, nied`püüäväd valestada ka Lüg;`lapsed`püüisiväd oppi üväst Vai; püüab oma`poole`kisku Jäm; munaveeretaja akab`kaugelt munaga tulema, teised`püüdvad kepiga`eemale`lüüa Käi; eina`talgud olid ka vahest, aga --`igauks`püüdis isi teha Lih; teist püüab`lüüa, udja kää Ann; ma olen seda rebast küll püüdn kätte`suada VMr; püis laalta (laulda) vahel Kod;`tuhkru nahk maksab`iaste, selle naha pärast püüavad`püüda Äks; ikki olen püüdn ärä talitada KJn; noorel kuul`lännä allitama, iki vanal kuul`püüti`tetä`leibä Ran; mia püüsi vanemban kah`väega pal`lu lugeda Puh; ma avita su joone pääle, püvvä nüüd esi edesi elädä, a kos sa sellega Nõo;`poiskese püvvävä`iks`maelda ja teevä sedävisi`aiget`endile Rõn;

püie

`püüti iks katõ mehega nii rako[?], et ütte puud kõrraga katõlt puult `raoti Rõu; Vanna põllumaad püvvete - - sügüse üless `künda[?] Räp; ma püvvä äi `halva tetä[?] Se

Vrd püündmä

püüe püüe g `püüde Iis Plt; püie Kod, g `püide Khk

1. püüdmine tal oli püie eed teha Khk; kel ika püüet on, sie saab edesi Iis

2. püüinis kiissa võrgud, ahamne võrgud, särje võrgud, egä kalal on õma püie Kod

püügel `püügel Kõp, g `püügle Vil M; n, g `püügli San Urv Krl, `püigli Puh Rõn; g `püigle Hel püül peäb `püügle ära tegema Vil; püksi sõgluve `püügeld (on hirmu täis) pilt Trv; tuvass pühäde `püügelt Krk; Kirepin `müidi ilusat `valget `püüglit Rõn; Kas teil nisu `püüglit om Urv

püügeldama püügeld|ama SJn, -ämmä Urv Rõu, -eme San; `püüdeldamma Lüg, püüdeldämmä Räp; pöögel|dama Trv, -dem(e) Hls, -tem(e) Krk; da-inf püüelde Hel; tud-kesks püügeldet Krl, püüdelet Lei

1. püülima kui tämä `püüdlit tieb, eks tämä siis `püüdelgab Lüg; temä pöögeldap `veske pääl nisu Trv; ku nisu pöögeldets, sõss saap mannat kah Krk; Ku no vähägi `aigu saa, tulõva na_nisu är_püügeldä[?], saa jäl_saiä jahu Urv **Vrd** böidõldama

2. pugima sa sööd ja püügeldad, aga mul ei ole SJn

püügi- püügi- õli omal mul ka `püügiirist, liim, tõin ikke kolm-nelisada tükki `kõrraga [vähke] Lüg; kebadi see `õige püügiaeg ikke oo Mar; vedelid on juba vanad püügiiristad Vän; kes ikka püügiimehed on, ega `keski ilma võrguta põle Trm

püügi-³ pesu- `mõisas `käisid `enne `püügi`naised Hlj; püügitüdrukud pleegitasid `kangud ja pesid pesu Mär; Ega naesedki [mõisatõöst] priid põld - - neid kutsuti `mõisa pesema, olid püügipäavad Kei; püügiavutamise `aigu `anti puhast `leibä süvvä, muedu `ol`li aganane Nõo

püügi-³ püüli- [lubi] ol`l peenükene ja `valgõ nigu püügijahu; püügijahukott om jo aidan; pühi tulõva, no_saat jäl püügi`leibä; tan om suur `veski, säääl omma püügimasina[?]; latsõlõ `keetäss piimäga püügi`putru, tuu om latsõpudrukõnõ; kas ti_vallan püügi`veskit ka om vai Har

-püügiline → kalapüügiline

püügitama püügitama Ksi Puh/-ämäl, püügitämä KJn Puh; impers püükitedäss Se pesu vms hautama vanal ajal püügitädi `kangid KJn; ma_lli onu man Palupõhjan karjan, säääl kõiik püügitedi pesu. `panti `mõstu rõiva `tünni, kõiib vesi pääle, siss `lasti puul `tunni olla, siss `lasti jälle alt jahedamb `väl`lä ja jälle paatäis `kõiibä vett pääle Puh; `langu püükitedäss Se

püügitsämmä püügitsämmä püülima vanast nisu_jahvatõdi är[?] - - es püügidsä_sõss `kiäki[?] Rõu

püügitsämmä püügitsämmä pesu hautama – Vas

püügitämmä püügitämmä püülima kas ti `veskin nakati jo püügitämmä Har

püüggle-, **püüggli-** püüli- Püügglejahu müüti rõõvast kotis, üks pund sijs; `õetse ikki `püüggleval`sid Vil; käksi tetti küll `püügglejahust Trv; sellel olli `püügglelevä kotin Hls; edimelt käänets kivi `tel`mise ruvist `kõrgepess, et terä katess, kolmess katik `lõikap ja lastass jahu läbi `püügglekoti `püüggle`kasti Krk; `püügglejahust tetti peenikest `leibä Hel; Kas te olete `püügli `veskel joba ära käenu Rõn

püük; püük g püügi VJg Plt Trv Hls Krk, `püügi Jõe Kuu VNg Lüg; püük' g püügi Krk Võn San Plv Vas Se; n `püüki VNg, g `püügi Vai; püük Aud, g püügi Khk Kaa Pha VII Rei Rid Mar Kse Vän Tor Ris Rap JMd Trm Vil Trv Hls TLä Võn Ote, püegi Tõs, püügi Kod; p `püüki Mus Emm

1. saagiks püüdmine kui `kaugel `püügis olimme, ega siis mei ei tuo [hülge] liha ära tiad Jõe; siin ei old muud `püüki kedagi, `anherja püük on siin ja siis `räimi püük VNg; `varsti akkab

uus püük, siis saab akata [kala] `talveks `sisse `soolama Khk; Püügiks `pandi võrgud `valmis Kaa; `paergu põle `õiget `püüki, mõni katsub muðu niisamma Mar; kaas oli jänese püegil Tõs; noõiga on `kalda päält püük Vän; püügid enam midagi ei anna Trm; märdipäeväss lõpeb ikke püük ärä Kod; obene ette ja sinna [randa kalu] `oõsma, kui sõi püügi uugaig `olli Vil; sügüsene püük ütelti kige parep olevet Krk; kui `kiissa `püüti, siss pidi `mõisale `anna egä püügi pääl sup `kiissa Ran; sijkõrd püük õnnist `äste, sai `ulka kallu Ote; iä alt talvinõ püük om rasõhõmp Se

2. püütud saak oli ka üvä `püüki VNg; paelu sa selle püügi eest said JMd; enne kui püügid ead õlid, siis õli kahe pere `peale ka suur noot Trm; kuda püük õli, nõnna saed [palka] Kod; kui `säandsit `püüke pallo olõss (heast saagist) Plv

3. mereaju lähme - - `püüki `korjama Mus; Poisid läkst püüki otsima Emm; kas sa `püüki ka said Rei

püük: püük Jõe, g püügi Mär, `püügi Hlj, püügi Hää; püük' g püügi Rõu Vas Se; püük Puh, g püügi Mär Ris Kei HJn Tür Koe KJn Nõo(püügi); g püügi Mar, püügi Muh

1. a. pesemine täna tuleb meil püügile `minna Mär; minu ema oli küll `mõises püügil käind Tür b. ligu `lõnga keeda aina, pane `õösseks `püüki ja pleegita HJn; kangas on püügis KJn; vanast `panti mõsu `püüki kuuma `vüiga, siss saesiva sääal anuman tükk `aiga Puh; `rõiva om joba kaits `päivä püügin ollu, minge `käänge `rõiva `väl'lä Nõo

2. pestavad või äsja pestud esemed `pessin `püüki, `pannin `tiiki, `tulli varas, võttis ära rhvl Hää; tuu `olli rikass talu, kos `püüki avvuti Nõo; Ma^o havvuda püüki sel'ge lipõga, saa niisama valgõ ku seebiga Vas; veege püük' iu `vüj'de, `naakõ `huhtma Se

3. lehelis Edimält ku^o esi, `süüpi `naati `kiitmä, sõss tehti ka kõva püük'; Tuu püük' no, `langulõ_hüä joht olõ õs, tuu ol' `väega kõva Rõu; püügiga havvutõdi `rõivit Se

püük: püük' g püügi San Urv Krl Har Rõu püül läk'e `püüki tegeme San; peenü ku püük' Urv; taal poisil lõövä? jo püksi `püüki (on hirmul) piltl Har; `Saia tetäss püügist Rõu

püükene `püükene ühekordsel pügamisel saadud villakogus üts `püükene, püät üte `lambakõsõ är Lut

püükine `püükine g püügidse püüline, püüliga koos kas ma^o na püügidse püksi väl'lä_mõsõ vai Har

püükmä `püükmä, (ma) püügi Krl Har püülima nii jäi nimä (nisud) üüss aoss `kašti `nestümmä, siss sai hommugult `püükmä nakada?; veli käve `püükmän Har

püül püül (-l) g püüli Emm Rid Mär Mih Tõs VJg Sim Iis Plt, `püüli Kuu Lüg IisR; püül g püüli Khk Muh Emm Käi Phl hajasalt L Ha, JMd Ann Koe VMr Trm Kod(püüli) Pal Äks Lai Plt KJn SJn; piil g piili SaLä Kaa VII Põi Rei HMD; püüel Hel, g `püüdl|i Puh, -e Ran; `püüdel g `püüdli Lüg Jõh Vai Äks/-üi-/-; `pöögel Saa, g `pöögle Pst Krk; n, g `püüli VNg, `püüdli (-d-) Urv Vld/-e Ráp/, `püüdli Nõo Ote; g `piili Jõe, `püüdli Võn Kan Krl hästi puhastatud peenike jahu nisu `püüdlit `teivad ikke seppikut ja `saia Lüg; `Suurtest pühadest `lastasse ikke `veskil `püüli teha IisR; nendel (ruhnlastel) vist piili tuuligud äi olnd Khk; nüid `sõodakse `piili, siis es ole `sakstelgid seda Põi; odrast soa nii ead `püüli mitte Muh; Mihel akkast püksid püüli sõõhuma (lõi kartma) piltl Emm; On meil veel `piili, teeks `kooki Rei; peenike jahu oo püül, tuule `veskes `püüli teha ei saa Mar; ilus `valge püül, aga sepik põlegi nii ilus Mär; pühadeks isa lubas `püüli `minna tegima Vän; äit `ütles `pöögel, lähan `pöögelt tegema Saa; `peene `leiba `tehti rukki püülist keeva `veega ja seda klopiti ermus kaua HMD; ühekorra poiss tegi sõredad `püüli ja tüma `püüli Ann; nisu terad `tehti vaest märjast `enne javatamist, siis ei lähnud kett püüli `ulka Trm; nüid enam perse ei pidä kesi, õlgu püül Kod; kui püksid `püüli `sõelusid, siiss `kartis ike kõvašti

püüli-

piltl Pal; `püidel tihasse nisudest ja tihasse odradest kah `püidlit Äks; esimese sordi püil `maksis leisikas rubla SJn; kiriku leva üteltse kaara `pööglest oleved Pst; es ole peenikest `leibä, es ole seräst `vesketegi, kos püüeld tetti Ran; mul om ää `püidli, ommen teeme `kuuqi; `veskin kooritass nisu ärä, jääp pal`lass ivä, tuu siss jahvatadass `püidliss Ndo; vanaemä `pandse `püidlit kesväjahule sek`kä, siss sai karašk nigu `vindsep, kesväjahust `ol`li nigu rabadap Ote; `Püüdlit tetti tuukõrd `veskil kivi pääl, `püüdlil `valtsõ viil es olõ Urv; Jämehembäst jahust [tehti] `vatska ja karaskit, `püüdlit tetti `saia Rdo; esä panä üstõisškümme `mõõtu nissa pääle, läfs `püüdlit `lүүmä Vas; pük`s lүү `püüdlit, kui `pelgät piltl Se Vrd püügel

püüli- kaks kilu tuli `silku `anda juo ühe kilu `püülijahu iest Kuu; sie on `püüdlijahu, `sellest saab iad `saia; `püüli `siuluti `püksidest `kirstu, `püüli `püksid õlivad Lüg; piilijahudest saab ikka paramid `limpsid Khk; piilirugine (rukkipüülileib) jah, see `tahtas `söukest `erku `ahju `saaja Mus; `Veskes oli kaks `riidest toru, need olid piilipüksid, sealt käis piil läbi; suurde `veskete peal on - - piilivaltsid, missel jahvatase Pöi; püülijahust `tehta `saia Emm; sõõlajahod oo jämedamad kui püülijahod Mar; apu rokka tehakse inimestele koa, see oo nii ilus peenike ku püülijahupudru; `riided kõik püüli `tolmu täis Mär; ku püüli `leibä tehäse, siis pannase keeva `veega juurt - - nel`läbä pannase juur ja `loupa tehäse `ahju Var; Jusku leesikane püülijahukõtt, siij on `väike ja `kerge inimene Hää; inimese `kohta `üeldasse kua, et vat lõdiseb nõndagu piilipüksid VMr; püüli Leib siädetse kiävä vedegä, apandad kolm `päevä, klopilid mõlaga segi Kod; vanast püüli `veskid ei olnud olemaski, sõelajahu tiij, aga `püüli ei tiij Äks; tolle maojahu `õõrsit ja lassit läbi sõgla, siss `ol`li ta peenike nigu `püüdlejahu jälle Ran Vrd püügi³, püügli-

püülima `püülima Hlj Rid, (ma) püülin Plt; `püülima Khk Muh Lih Kse Han Var Tor Hää Ris JMd, `püülimä Tõs KJn, (ma) püüli(n); `piilima, (ma) piili SaLä VII Pöi püüli tegema omal `püksid `püülivad (ise kardab) ja `julgustab viel toist piltl Hlj; `lassime rugisid `piilida Ans; tegi odrad saiajahuks, kui ta neid `piilis Khk; nüid piilitakse juba Pöi; kui piilits, siis tulevad liid `väl`la Lih; `piilisi vaka rukkid Kse; terad `viitas `piilida Hää; `mõlder piilib Ris; püksid piilivad ja suka siared sõeluvad (on hirmu täis) piltl JMd; eks nüid piilitä igäl puul KJn

püüline püüli|ne Kod, püüli|ne Muh Tõs Tor, piili|ne Jäm Khk VII Rei, g -se püüliga koos see veel piiline kott Khk; kuub oli püüline Tõs; ta_o jahune - - püüline Kod

püü|maja kalurionn kuevad võrgud `viiti kõik püümaeäse `varju; püümaea, seal `ol`li `väike ahe sees ja lava ka Hää

püü|mees kalur kui oli vähe kalu, siis iga püü mies luges omaette Hlj; `kange püü mies, p_karda tuult ehk midagid Khk; seal [Puises] oo suured püü mehed ja sügäb meri Mar; viu on sii angerja poeg, mis ei tohe turu pääl `viia - - püü mehed sõövad isi kodu ära Hää || nüüd `ongi `laiskaks ja vanaks jäänd, aga ikkegi on viel vali püü mies küll, kanapueg oli kord suus (kassist) Jõe

püündlik `püündlik püüdlük `püündlik püünd `häste tüüd tetä? Har

püüdmä `püüdmä Trv(`püüdmä) San, -me Pst Hls(`püüdmä) Krk, da-inf püüdmä, (ma) püüdmä; `püüdmä, da-inf püüdmä? Krl Har; `püüdmä San, da-inf püüdmä, püüdmä Trv Hel(ma-inf -me) Rõn; `püüdmä, da-inf püüdmä? Lei

1. püüdma a. (saagiks kalastamisel, jahtimisel) kašs püünäp pääsukest; nüüd kala püüdmä ei saa, ennevanast püüdmä niipal`lu ku tahiva, ega `kennigi es keelä Trv; kalu püüdmä liivige Hls; ma ole selle päevä `aiga `püüdmä kalu Krk; mürsi, latse noid veerest `püüdmä Hel; `Üjüse pimesi püüdmä roti `kiinni Rõn; kae kikass nakass saina päält `kärblesi `püüdmä San; ta käve alasi kallu `püüdmä; sa_ `lätsi pivve `püüdmä, kaodi kanagi käest `väl`lä? piltl Har; `västrega püüdmä kallu Lei b. oma valdusse; endale kuuluvaks; oma kätesse temä kuulu, kudass poisi

tüdrukut `püünden sääl Krk; ma_läsi ka ütškörd kasu `püündmä, `lainssi raha `kal'li protsendi pääle vällä; mõni inemine ois `hirmsadõ `auvu, püünd `hirmsadõ `auvu; ku minnu püünetäss, siss ma pakõ iin vällä; ei püünä jo inemine kiinni?, mia nuu sõna_tähendäse piltl Har

2. pingutama; püüdlema, pürgima sij tahab iki edesi püündä Hls; temä püühnds küll, ku ei püünä, sõss ei lää; ta püünäp nindagu ihust ja engest Krk

3. proovima, katsuma mea püüsi küll temä `tahtmist tetä Trv; temä püin `kangest ritter poiss olla Krk; ta püind varaste, tal om ütš alb näpumuud Hel; temä_m iks `puuduline, aga `kirjä tunneb, püünäb nigu `tõisi vijl opeta Rõn; edimelt nä `püündseve `vällä aia minnu, et siss saa kõik kätte San; püünä_sa_ka õks oppi?, et sa edesi saat Har

püüne püüne Rei Juu Trv Hls Krk Har, `püüne Kuu Jõh IisR, püine Khk Käi Hää Hls Hel Nõo näitelava Küll see `püüne oli - - torejaks ehidettud, et vahi kohe Kuu; Nüüd `tehti Uhe külasse ka `püüne IisR; püine peel `mängasid `näite `mängu Khk; Mis sa sääl püüne pääl tegema akad Rei; olen näind, kui teeivad eeskava püüne peal Juu; Püine olli kaskig ilusti ärä ehit Hls; Püine pääl mängitäss Nõo; no? om `rahvamajan püüne jo val'miss, no_võit `näite `mängü tetä? Har

püünis püünis Kad Hls(-üs), püüniss Kam, g -e; `püüni|s g -sse Lüg; püüni|s g -se Mar Vän(-sse) HMd Kod; `püünü|s g -kse Kuu; püüni|ss g -sse San, -ssa Trv; pl `püüniksed Hlj VNg kala, jahiloomade vmt püüdmiseks kasutatavad vahendid `Püünüksed olid `kallid ja `raske `uusi `jälle käde `saada Kuu; kas `püünissed `välläs juba Lüg; `kakraad oo kilgi `taolesed, närivad püünised katti Mar; tegi arbutust püünistesse Kad; lind läits püünüssasse Trv; püüniseg püünets mõtsan mesilinnu `kinni Hls

püünmä → püündmä

püür püür g püüri Jäm Khk Rei Rid Khn VMr Kad VJg Trm Plt, `püüri Kuu(-ü) Lüg; püür g püüri VII Muh Käi Lämpõ Vig Lih Tõs Ris Juu JMd Tür Koe Sim; püür g pööri Saa KJn, pöörä hajusalt eL, püärä Kod; pöör Trm MMg Lai, g pööri Kaa Aud PJg; n, g `püüri VNg Vai vahetatav padja ümbris, padjapüür panen `patjale `püüri `pääle Kuu; `patjakottid olivad, aga ega `püüri pääl old VNg; ma pesi püürid `puhtaks Khk; `Laupa `pandi `patjadele `puhtad pöörid Kaa; püürid oo mustad Muh; See va kodus kujut riidest püür Käi; tõmmatasse püür üle Rid; jäi naapaclu `järgi, et sai pöörid teha veel sest `riidest Aud; padjal pannaks püür pial Ris; ma magasi ilma püürita padja pial JMd; pruudil pidi õlema kõik vuadi `riided, padjad ja aluskoit ja igal padjal kaks `püüri Kad; `valge pöörä `patjel puha pääl Krk; naka mia `patja `ümbre tegemä, temäl sada `püürä `pantu, ennegu sule tulliva (padjakotist) Nõo; ma paa padjalõ `puhta pöörä San; aja padalõ `vahtõnõ püür pääle Rõu

püürid `püürid VNg Lüg Jõh, püüred Iis, `püüred Jõh IisR, `püürüd Kuu pebred Neist `heinä `püürüjest saab `siale hüä `süömist, ku pane kieb vesi `pääle Kuu; `einäst varisevad `püürid maha Lüg; `Püüredest `kiedeti `luomadelle vett IisR; `einapüüred murenevad eintest Iis

püürüllä jõllis, pungis Mes siel vahid `silmaid `püürüllä; Joi mittu `päivä, nüüd tuli kuo, `silmaid `püürüllä pääs Kuu

***püürüne** pl `püürüsed pungitav `püürüsed `silmaid Kuu

***püürüstämä** (ta) `püürüstäb põrnitsema `Püürüstäb alt `kulmuje `nindagu tige pull Kuu

püürütimmed pl `püürütimmed suured silmad – Kuu

püüs püüs g `püüse Rei Khn; püüs g `püüse Khk Pha Var; pl `püüsed Jäm Põi, `püüksed Jõe Hlj, `püüsed S/-ss- Muh/ L Trm, `püüksed Ris Kei JõeK püünis `nuoti ja - - `räimirüsasi ja oli `keikisugu `püüksil meil Jõe; `püüksel (kalapüügil) neli viis miest oli `paadis Hlj; Undi `püüsed olid jämedast nõörist kujutud Khk; püü ees piab akkama `püüsid `korda panema Mus; paai tuli

`maale ilma meesteta ja ilma püüsteta Krj; iga `püisel oma silmused Pha; Naised tulid omiku ikka `määle `vastu `püüsid puhastama; tragiga otsitakse kadund `püüsid Pöi; kõik_se ear_o `püüssid täis Muh; `toosel `käidi küll, aga tee mina mette, müsused `püüsed seel olid Käi; Mis püüs püüab, on igamehe oma Rei; meri on `kangesti `tormis ja ta akkas `lõhkuma neid `püüsid Rid; põldkana `püüsed olid põllal Kse; Selle `püüisega saab ainult `augisid Var; Mis sest parandamatta `püüsest mere viid; Kalamehed `nõudvad egä umiku `püüsi Khn; torm viib `püüsed vahel nõnda ära, et sa_i saa nähagi Hää; need `püüksed läksivad `kal'liks JõeK; võtame `püüsed ja lähme Trm || saak esimene püüs oli tal suur Aud

r *err* Ris, g `erri Lüg(ä-), `erre Kuu VNg; ärr Mar, g ärrri Hi HJn, ärre SaId LäEd Vän Nis JõeK Ann SJn, ärra Kei Kos Amb Kad, ärru Aud JJn Vil; n, g ree Tõs Hää Lai, rj Saa Kod Pal Ksi hajusalt eL, rie Khn r-tähe nimetus *Ise ei `oskand viel `erregi `väljä `üöllä* (lapsest) Kuu; *kui jänn on `kieles, siis ei saa `üella `erri Lüg; kahe ärrega tuleb siis nõnda tugevast, valjust ütelda Krj; kaks `ärru Aud; ei tunne `ärra Amb; ärra täht on minu nimes kua Kad; koerad õlid, üks õli Muri, tõene Kraants. mõlemalle tul'i rj üteldä; kahe `uassane jõrissab `rjüdä Kod; kas suurt rjüd tahad või `veikest Ksi; Vana inimeste `tarkuse järele võib `vähju püedä ja `süüi nendel `kuudel, kus nime sihis `ärru ei ole Vil; miu vananäin üt' iki rj Krk; mõre kirjutedass üte `rjuga Ote; kaits rjüd Urv; imä opaás `tähti: kij, lij, mij, rj Krl*

raa → raag²

raabak, raabakas *raaba|k Khk, g -gu Rei; raaba|kas g -ka Jäm Khk(-ga) Kaa Pöi rääbakas Igavene raabak kuub üll, kohes sõhusega minnasse Khk; See pole ette muud, kut üks mehe raabakas, ilmast ilma lakku täis; Koer oo seike vana raabakas, teeb, mis taarist söukest veel peaks peetama Kaa; Mõned pisiksed raabakad sii on, sittuvad `rohkem, kut munevad Pöi; Ma `kuulsi sehust jüttu, et sa pidid oma äid `kaapsud lestaraabagute `vastu vahedama Rei*

raabe → kraabe

raad *raad osuti `kumpass -- tämä `näitab `tõine raad `põhja ja `tõine `lõune Lüg*

raadakile *sorakil keik lakk oli [hobusel] raadakile, ära `kistud peelt Mus*

raadama *raada|ma, da-inf -da Jõe Kuu Hlj VNg Jõh*

1. *maad metsast, võsast puhastama, laastama `Käisin `miestega `metsa `raadamas Jõh*

2. *räsima, purustama Küll see torm `raadas kaduksi; `Poisid olid `raadaned `ounapuid Kuu*

3. *rassima tema `raadab, on üks `raadaja inimene Jõh*

4. *rüselema, kisklema `raadavatta üht `pukku, kui juo `karvupidi kuos, siis oli -- `raadamine*

VNg

raade *raade Vas Se Lut rõõmus, rahulolev, lahke Olõ õs raadegi, a är iks võtt tuu naasõ; timä om raade `anma, hüä meelega and Se*

raadel *raadel elav, püsimatu sie on üks `raadel poiss, ei sie seisa paigal `kuškil JõeK*

raadik *raadi|k LNg Mar Kul Mär Vig Ris KuuK Amb VMr(-ua-) Kad Sim Trm Ksi Lai Plt KJn Pst Ran, `raadi|k Hlj RId, roadi|k Nis Jür, g -ku kivine või muidu halb, viljakandmatu (maa) `tehti `erni `raadiku `maasse Hlj; `Raadik on -- pae klibusid täis, `atraga lähäd, siis nagu `kartulid valendavad vaus Jõh; Sie `raadik maa `suuremat kedagi ei `kasvata IisR; põllo sees raadik, kiba täis, saa kündä mette Mar; `niuke -- raadiku `pealne, ei seal kasu kedagi, va kilgipuud ja mõni kadagas Mär; roadik -- tükk määnukki Nis; lään raadikulle KuuK; raadikud muad -- akka `luoma `köide `lüöma, ei saa `vaia maa `sisse VMr; meil on raadikuid küll, aga me panime sõnnikud ja vili `kasvas mis mühiseb Kad; `süeti jäänd maa on raadik, kui künnad, siis käriseb Sim; nisuke raadik, ega sij `vil'la ei kann Ksi; siin külänegi om serätsit raadikit*

kotussit, ruus pääl nätä Ran || metsapadrik raadik - - risune ja rämsune mets, ilusat teed ei ole, peenikest `prahti pal'lu, `põõsalene, `oksi maas ja Plt

raadik *raadi|k g -ku IisR/'r-/ Iis Trm katkutud, räsitud, armetu (olend) Sie `raadik tuleb maha tappa, ega temast munejat ei tule IisR; raadik kana Iis*

raadiku *risusse, prügisse Paat läks `raadiku, ku `näädinng söi `laiad läbi; Vanu `asju nägü oleva `palju visatud `aia `ääre `raadiku Kuu*

raadikune *raadikune kivine sij on raadikune põld Ksi*

raadikus *segamini meil on reialune viel raadikus JõeK*

raadikusse *hooletusse maa on raadikusse `jätud; mies on maja asja raadikusse `jätnud JõeK*

raadima *`raadima, (ta) raadib riidlema jähid `sõnna `raadima Khk*

raadimine *`raadimine kupardamine `raadimine on siis, kui `kuprad ära `võetakse Kul*

raadio *`raadi|o Pöi Ran Nõo Võn Har Rõu, -on Lüg, -u Kir Plt; `raad|o Kod(-ua-), -u Rei Han Tõs Aud Hää HMD; raadi Se; `raadium Ote Röp, `raadior Nis, g -i uus raadiosaade; raadioaparaat `raadion `rääkis, et `kirbud `süöväd kabustad `nahka Lüg; [Neil] olid esimest `raadjud külas Rei; Kui põln aja `lehti äga `raadjud, siis küla uudisid kõisid mõned jutukad eided `rääkmas Han; ma ole omal `raadju `järgi pann [kella] Aud; käin sial `raadiorid `kuulamas Nis; `ruadio oo üks imetsämise viärt asi, et on üks piä, kes tämä on `väl'jä mõtelnud Kod; igas talus on `raadiu Plt; ma poola kiüld ei ole muiald kuulu kui `raadiost, sai vahel kullelduss Ran; ku vanemb müristäb, siss paneb `raadio `kinni, `tõmbab tolle pulga `väl'lä, et siss ei lüü majad palama Nõo; `kümne pääl ütelnu `raadium, et ollev vihmasadu Ote; korjati kõik `raadio inemisil käest vällä? Har; kuulõt õnnõ `raadiumi päält, et `kal'le? olõvat [kartulid] Röp; `täämbä vihmatõmp ku eelä?, raadi pätt, ei olõ raadil ka `õigõ jutt Se*

raadovits *raadovits g -a surnute mälestuspäev raadovitsa pääväh ülendedäss `kuu|jit Se*

raadsikõnõ *raadsikõ|nõ g -sõ raasuke nii vaja om talvõl kannulõ tuda ainaraadsikõist; pääle söögi üks `viskasi raadsikõsõ pik'äli San*

raadu *raadu Lüg Jõh, `raado Vai vilets, armetu (olend) `raadu pime ei `saagi `poigi; sie ei `kõlba lihast tappada, on `jusku `raadu Lüg; midä sie vana `raado ka `ninda `paljo `räägid; `raado `poiga, ei taha `süvvä Vai*

raaduline *`raaduline vilets, kidur `raaduline - - kas puu vai, `vaesest `kasvand Lüg*

raaduska *`raaduska vilets, kidur (olend) mõni kana on kas tõbine ehk vilets, on üks `raaduska; `lambatal ka on vilets `väetike, `selle `kõhta ka [õeldi] `raaduska Lüg*

raaduskane *`raaduskane vilets, kidur sie one `ilge ja `raaduskane `kassi VNg*

raag *raag JIn Iis Pil Krk Vas, g rao Mär Kir Var Tõs PJg Vän Tor Ris Nis Plt KJn Vil Trv Kan Urv, rau Kuu Vig Kse Amb IisK Trm, raa Lüg Jõh IisR S Rid Mar Mih Hää Saa Ran Puh San Har Rõu; roag g roa Pöi Juu HJn JMd; ruag Kod, g rua VII Khn VJg; `raaga g raa VNg Vai; n, g raa Hls; g rao Koe, rau Juu Jür*

1. *peenike (lehtedeta, kuiv) oks, vitsake Mis neist `paarist `kolmest raust toid, üks tuond `rohkeb Kuu; [lüksiku] torupesemise raad, mittu `oksa `pandi `rinna ja `tommadi torust läbi VNg; pane vähekene `raagu `alla Lüg; teil on kaig `oue risone ja `raago täis Vai; ma too kasest `raagu ning anna `soole Khk; `lambad sõid lehed pæelt ää ja raad ükskõik kus ää põledeti Mus; Sügise oli üks suurem töö ikka raa raumine Kaa; Pisike roag jähi jala ede, kants maha, `sõuke on see vana inimese asi Pöi; nee oo nii raad, neist ep `soagid `vihtu (väheste lehtedega kaseokstest) Muh; korjadaks raad ära, mis tuul puu pæeld maha ajand Käi; nende `raagega on ea tuld tehä Mar; `peened raod põlevad `iäste, aavad paja ruttu `keemä Tõs; Kõik ruad*

raag

korjatakse kua muast ää põlõtamise näljägä Khn; laps oli `raade `sisse `rõõvad sel`last ära `lõhkunu Hää; `pal`lad raod järel Ris; paras `raagudest piutäis oli, sellega siis `anti [ihunuhtlust] Nis; raud kua nii `aprad, lähväd kafti Juu; mädand raud kukuvad ise puudest maha Amb; eenamoalt korjatakse road ää JMd; ma tahan rua võtta ja `anda `sulle VJg; kanname `kuivand `raagusi metsast Iis; leinakased, raag on peenike ja leht on `veike Vil; puu `raage põrmand täis Puh; hao oss vai raag, tuu tulõ üts `vällä Kan; Ku_kägu tulõ `raagu, saa raha Urv; `kõokõsõst raag Har || (ootest) ma söi `raagu `alla; äi raatsi `raagu palju `süia Phl

2. roots; vars `vaarikad, nied on juo nüüd raal kõik Lüg; [Marja] `korjajuid on iga mättä jaust mittu inimest - - `paljad raad vaid [järel] Jõh; kui kauemini põllal piad, siis `paljad raad jäävad nisudest `järge Khk; `sootra raod Var; ussid [kapsal] lehed kõik ää söön, `paljad raod veel järel Tõs; sellega ei pühi änam kedagi, see va raag mudu Nis; üs söi `kapsad raoks ää Koe; meil on `kapsad viletsad, üssid sööväd ärä kiik, nigu raod Vil; mar`dika om `kapstalihe nii vällä? söönü?, et `pal`la raa om `perrä `jäänü? Har

raag² raag Jõh Rei Phl; `raaga g raa VNg Vai; roag Muh, g roa Põi; raa g raea Hää; n, g raa Jõe Kuu Hlj Khk Pha Rei Phl Rid, rua Khn purjelaeva masti külge kinnitatud põikpuu, raa `raagadega laev Hlj; tuul `painas raa `katki VNg; kahe `mastiga prigi, molembis `mastis `oldi raad Vai; puri sai `ümber raa keritud Pha; kuunerid on kahe mastiga ja `teises `mastis on raad. mõnel on viis `raaga Rid; raead ol`lid peal ja, madrused peavad `sinna ronima Hää

raag³ raag Hls Krk, g raa Nõo Võn V paju, remmelgas vanast istutõdi noid `raaga ilopuuss, raa² umma_`säartside `valgidõ `lehtiga? Plv; üükül`l `undass raah Vas; suurõ² pikä² puu² järve veereh, nuu omma² raa² Râp; sanna takah illoss raag Se

raag⁴ raag Põi/-oa-/, g raa Lüg Jäm Khk Kär Kaa Krj Hi Rid Mar Mär Nis Trm

1. mitmesuguse otstarbega varras lukku raag on sie, mis läheb `võtme `augu `sisse `võtme `õtsas; [hiire] `lõksul on raag sies, raa `õtsas on leib, lähäb `süõma, vinn `annab järele ja tappab `vällä Lüg; raavast püssi raag Khk; uikoda (süstik), raag keis seal sees, raag keis pillist läbi, siis `jooksis Kär; Oki `kurkus oli roag, kus peal ui `aeti Põi; pool `panta raa `pääle Rei; lukol oo raag, kus sa `võtme `sesse `turkad Mar; võti on seest õõnes, luku raag lähäb `võtme `sisse Nis

2. niievarb vm kangaspuude osa raad, mis `sõlmedest läbi pistetasse, koes `kaela akatasse kuduma; nopitasse sõlmed raa `kaela ning alt saku küljest tulad nõõrid `sõlmide vahele [kanga alustamisel] Khk; Niie roag on `sirge, sile õõveldud kepp Põi

3. kaevukook `kaivo `posti pääl on vinn, `vinna `õtsas raag, raa `õtsas on nokk, kus `õtsas pang käib Lüg; kaju vibu, raa on vibu `õtsas Jäm

4. a. osuti `kellal on kaks `raaga, suur raag, pisikene raag Lüg; `kumpassi raad Rid b. pendel kellal oo koa raag - - see, mis tiksob Mar

raag⁵ raag Kul, g raa hajusalt R, ViK Iis; n, g `raaga VNg Vai(g raa) (pool)toores `raaga `karduli `anneda `luomale Kuu; `leivad jäid raaks Hlj; raalt `tassitasse [murakaid] `vällä, ei lase `küpsesst `mennä; raast nahast `pastlid, kui `saavad `märjast, siis on `pehmed, `kuivavad, siis on kõvad kui `kondid Lüg; `marjad on `alles raad IisR; süet, arimatta maa - - sie on raag maa VMr; va raag pudru, ei seda süe `kuergi mette Sim; raa `viiega ei kiedetud [kapsaid] Iis

raag⁶ raag pasknäär – Har

raag⁷ → krae

raaga|alus = raagealune raagaalus oli toa `õtsas, `siuke agudest või raagast `tehtud õnn, kus sead vahel pugesid PJg

raag|alune = raagealune maja `kõrva `tehtud ulualust -- mõned `üitsid raagalune, puu `okstest Lih

raagama `raagama Sa/-oa- Pöi, -ua- VII/ Hi Noa Hää

1. risust puhastama taarist einamaad `raagada Jäm; `Raagasid seal mütu `pääva Kaa; einama tahab `raagamest Krj; koppel `ruagamata VII; rihad kääs, `raagasime keik ära, suur unnikas Jaa; `Anamast naised olid `roagajad Pöi; `mentaks kevade einamad `raagama, korjadaks raad ära, mis tuul puu peeld maha ajand Käi; Oled sa oma einamal `raagamas käind Rei

2. raiuma, laastama `roagavad lammastele `lehti Pöi; `Raagamine on sij, ku võsast einamaad `tehtaks, `kirvega raiutaks ära -- siismmas `Kalda kruundi pääl, kus mina `praegu elan, mu oma õemijs isi `raagas kõik üksi ära Hää

raagane¹ `raagal|ne g -se kõle niisugune `raagane ilm -- sadune ja külm Kuu

raagane² → raagne¹, raagne², raagne³

raaganesa toorelt `Panni `tuhlid `pilgu (lõigu) ka juo `raaganesa tükküiks Kuu

raagas¹ `raagas VNg Ans Khk Pöi/-oa-/

1. lahja, armetu `raagas ning kudend `näuga Ans; On üks roagas loom Pöi

2. sorakil `talvel ikke on üks `aiga, `millal [kanad] ei muni, `sulgivad ja on `raagas VNg; `Raagas `iused Khk

raagas² `raagas Jäm Kaa VII/-ua-/ raagus Sügise on keik puud `raagas Jäm; Seikse vilu kevadega seisab mets kaua raagas Kaa; `ruagas puu VII

raagaselt pooltoorelt kabust liem one `raagaselt iivä VNg

raagass raagass g `raaksa Lut, `raaksõ Vas(n raagõss) Se raag, oksake murra² mullõ luvva seest üts raagass; sa tahat küll vitsa raagast (pekssa); nimä² võtiva² vitsa `raaksõ Se

raagatand nud-kesks raagatand määratud ära raagatand alune sel'läs Vil

raage¹ `raage Koe VMr pooltoores `erned on `raaged Koe; kardul ei ole `pehmest kienud, on `raage; teinekord on natuke `raagemad jahud, [siis leib ei kerki hästi]; varatselt `küntasse, et [maa] on `raage (külme ja märg) VMr

raage² → raagem

raage|alune raage- Krj, roage- Pöi hagerik raagealune -- `lahtine õuemaja, kus asjad `varju pannakse, tihesi seinu pole, muidu `sõuke aruke sein Krj; roagealune, vanad `kroami korjati Pöi Vrd raagalune, raagaalus

raageltse-raageltse- traageldus- raageltselõnga jäänu [sisse]; kisu raageltseniidi `vällä Krk

raagellõng traagellõng raagelõng keige alvem lõng; Kui õmmeldesse uut riiet, tõmmettesse ikke raagelõng sisse Khk; kisu raagelõngjad jõki sihest `välja VII

raagem `raagem, `raage g `raageme, gpl `raagemi kube `suoled `kävvdä `raagemis; `raagemi `vastu älä lüü Vai

raagents raagents g -i habras asi vana kuvve või suka raagents Hls

raagja → raagjas

raag|jalg raag-, raak- hagerik raagjalg ~ raakjalg oli `niuke arv, kas oli see lauatiikkidest või `vitstest punutud, ja mõni tühi kola oli sial all koa Mär

raagjas `raag|as g -a Pöi/-oa-/ Mär Vig Mih Tõs; n, g `raagja Muh Vig ulualune, hagerik roand oo sial `roagjas Pöi; `raagja oo roigastest `tehtud, õled `ringi Muh; sugulased viisid teda oma tuppa, aga ta läks ikke oma `raagjasse Mär; lammaste `raagja oli koa enne seal Vig; `raagjas oli vahel küini või aeda `kõrvas, lükäti `vanker `alla; `raagja all oo sui loomad Tõs

raagline `raagli|ne g -se raaglik `raagline puu Khk

raagmaa

raag|maa 1. sööti jäetud, harimata maa *sie on nisuke raagmaa, on jäetu kelust* VNg; *raagmua, arimatta* VMr

2. raadatud maa *raagmaa on niiske üless küntud ja metsaga puhastatud maa* Rak; *raagmaa - - küntakse ülesse ja tahetakse vilja piale teha* Kad

raag|mets raagus mets *kägu ei tohi kukkuda roag`metses, siis kül`m võtab sügise suivil`la* Juu; *kui kägu kukub raagmetsas, kui puud põle`lahti läind, siis teeb`rõemu, kui kukub lehtmetsas, teeb`leina* Sim

raag|nahk parkimata nahk *raagnahast`pastlad ol`lid kole sikked, aga õhuksed ja kueusid kõvas; raag`nahka`võeti siss, kui pargitud`nahka es ole Saa; irmus`kuivasid kõvaks nied raag`nahka`pastled. `talve olivad iad nied raag`nahka`pastled, suvel ei old* Amb; *raagnahk - - looma seilast`võeti nahk, sie kuivatati ära ja siis`tehti pastledeks* Koe; *paik`nahka`pastlitega käisivad kirikus, raag`nahka`pastlitega käisivad kodo* VMr

raagne: *raag|ne* Rei Vig Han Var Pee VMr, g -se Muh Kse Mih Tõs Aud Hää, `raakse Khk VII/-ua-/ Tõs Ris Amb Trm; `raaga|ne g -se Kuu VNg Lüg KuuK/-ua-/ Kad; `roag|ne Põi, g -se Juu JMd raagus *Sie kask vist`kuivab ära, on`ninda`raagane Kuu;`Raagase`luuvaga pühiti prahid* Lüg; *ruakste`oksadega* VII; *ma_p taha nii`lehtist`luuda mitte,`raagne luud ikka param* Muh; *sügisel on mets`raagne Rei; Ermistu järv paštab ära, kui`raagne oo,`praegu oo`lehtes, ei pašta; siit küla oo ju nii`raagses (hõredaks) läin piltl Tõs;`Raagne luud on parem, ei aja lehepuru maha* Hää; *ussid võtavad`kapsad`roagseks (lehituks) Juu; mine`metsa, tee üks`raagne luud* Pee; *kui kägu tuleb`raagase`metsa, siis tuleb vilets vil`la`aasta* Kad

raagne: *raag|ne* Sim Iis, `raaga|ne hajusalt R, g -se pooltoores *marjad on viel`üsna`raagased* Jõe; *Sie`putru oo viel`raagane, lase vähäkäse`haududa Kuu; sie`andas`raagasi`karduli* VNg; *Raagased`mustikad, mis neist`korjada IisR; Üks tahab`raagset suppi, teine`mõlkis suppi* Sim

raagne: *raag|ne* Var, g -se JMd/-oa-, `raakse Khk; *raaga|ne g -se VNg/`r-/ JõeK lahja, vilets`raagane maa, ei`kasva midagi* VNg; *lambad olid`raaksed, lahjad* Khk; *ete`raagne - - loom* Var; *täna on supp nii`raagane, vähe`piima peal* JõeK

raag|niit kevadine lambaniit *Esimene niit`ol`li raagniid, siis`ol`li kõege`veiksem vill; raagniidu villad* KJn

raagu *raagu* Lüg Khk Rei Mär Tõs Vän Saa Ris Amb Kad Trm Pal Krk, `roagu Põi Juu

1. lehituks mets *lähäb jo`raagu, lehest`vällä* Lüg; *ussid sõid`kaapsud üsna`raagu* Khk; *Puud läind juba`raagu Rei; puud jäid`raagu Saa; kui lehed lähvad ää, siis mets lähäb`raagu* Amb || piltl *ma`tõmba sul`perse`raagu (annan peksta)* Krk

2. rääbakaks, viletsaks *Kana on nii`roagu jäänd; Nälg on loomad nii`roagu võtnd,`paljad kondid ja nahk* Põi; *lehmad jäävad koa na`raagu, kis teab, mis neil viga oo* Mär; *kevade olid loomad kõik`raagu läind* Pal

raagul raagus mets *one`raagul* VNg

raaguma¹ *raaguma* Rei, (ta) *raagub* Aud risust puhastama *olime`oksi kogu`aamas,`raagumas; tule - -`raaguma, eina`maale`oksi kogu`aama* Rei; *ta raagub einamad* Aud

raaguma² *raaguma* raagu jääma *puu`raagub* Tõs

raagun raagus *puu om raagun* Krk

raagune *raag|ne g -se Kuu* VNg; *raagunõ g raadsõ* Har raagus *puud viel on`raagused* Kuu; *nämäd ei`oska teha,`tievad`niskesed`raagused vihad, nie on teravad* VNg; *see lehepuu om nii`raagunõ, et ei olõ üttegi lihekeist manh* Har

raagus¹ `raagus VNg Lüg IisR Jäm Khk Kär Kaa Muh Käi Mar Mär Vig Kse Var Tõs Aud PJg Vän Tor Saa Ris Amb VMr Trm Plt KJn Trv/-ss/, `roagus Pöi Juu Kos JMd

1. a. lehitu, paljas *Külm kevade, puud viel `raagus IisR; mets seisab `raagus Khk; Tuulega viljatuulamisel oli ühtlast tarblin asi tuuliluud, see oli pitk raagus kaseaga Kaa; Sügis on kää, puud juba `roagus Pöi; siis `tulle vara tal'v, kui sügise puud oo vara `raagus Mar; nelipühid juba kää, aga puud kõik `raagus alles Mär; kui `raagus [metsas kägu] kukkus, siis sai `vilja, kui `lehtes kukkus, siis sai `leiba Tõs; puud tämmudi juba õege vara `raagus Vän; suur kül'm ävitas pal'lu puid, kevadi oli `roagus Kos; tuomingad `ammugi `raagus Amb; kägu kukub `raagus `metsa, vilets suvi tuleb VMr; mõts om `raaguss Trv* **b.** rootsuline ruod on järele jäänd, `kapsad on `raagus Lüg; `kaapsad na `raagus, ussid lehed kõik ää söön Tõs

2. rääbakil, sorakil kana sulitab, siis on `raagus Lüg; `juuksed `raagus, `saásis peas Mär; ei lähä rammusaks - - seisab `raagus `piale, ei lähä paremaks `ühti (kondisest loomast) Var; kui kana märg on, siis ta ole koa `roagus Juu

raagus² `raagus Jõh IisR pooltoores `Mustikad `raagus viel, las `küpsevad Jõh

raak¹ raak g raagu Hls Krk; ruak g ruagu, ruaku Kod

1. roots, kuivanud oks õõnap one `ruakid täis; ussid ärä `ruuknud, `kapsad nagu ruakud Kod; kaapuste om nõndagu raagu Hls; nii om kuiva aa raagu Krk

2. vana kulunud ese; lahja olend luuda ruak, pada `alla visata Kod; `pastla raagu siin mahan, ei ole midägi `asja, om katikus lännu; kõnd selle va peni raaguge Hls; nendege ei tetä änäp midägi, vana `raakege (saabastest) Krk

raak² raak Se, rakk Lut vähktõbi raak kurkuh, `aolda saa ai midägi kõnõlda Se

raak³ → raakas, vrakk

raaka rootsu Täitsa `raaka jäid kõik, oalehed söid lehetäid kõik ära Krj

raakam raakam g -e Krk; `ruakam Khn

1. narakas igäven `raakam, must ja närune Krk

2. prohmakas, halb tagajärg Sai laku `piäga jaorata, nüüd palk `ruakam (tagajärg on käes), mine `kindi kua viel Khn

raakas `raakas g `raaka Plt; raak Pst Hls

1. naru viisu `raakas Plt

2. rajakas, mait Oh sa raak, räit är `rötskünü; Vana raak, pihlapu maha `raiun Hls

raaked pl `raaked VNg Lüg **a.** jäänused, riismed toidu `raaked `süötasin sigule; siin on `metsa `vargal `käidud, `õksa `raakeid kõik puha täis; läks `luoma kari kabusta, tegi `raakedest sene Lüg **b.** (närustest asjadest) `sandis `käisima ja vahest sai `panna ühed vanad `püksi `raaked `jalga; `irmuduksele `panna vana `mütsilotti pähä, `irmuduste `riided one `kaige `raakemad VNg

raake|leht `raakeleht ubaleht – Kuu

raakeline `raakeline vilets, armetu sie luom on `raakeline, sie püüb `surra Lüg

raakima¹ `raakima Pöi; `raakme, tud-kesks raagit Krk

1. rookima, puhastama Tüdrukud said mitu aega sakste sitta ja okset raakida Pöi

2. harima, külviks ette valmistama adrage ja `ägläge raagits; miul ands `raaki, ennegu ta maa `muudu sai; maa om läbi raagit puha Krk

raakima² `raakima, (ta) raagib kraaksuma vares vihatsi raagib katusse nuki peal Muh

raak|latt raaklät latt laeva kaarte mõõtmiseks laevaehitusel – Hää

raaklema → kraaklema

raaksed

raaksed pl `raaksed, gpl raakseste, `raaks(e)te Sa(-oa- Jaa Pöi); sg raakses Kaa VII okstest vispel; pudrumänd ilma `raaksita jäävad kuiva jahu tükid `sisse Khk; notti sai `tehtud - - siis `lasti raaksestega nii pailu jahu `sisse, et paksuks kees; Papa tegi kadakapuust uie `raakse Kaa; `raaksed, `seike araline puu, `raakstega `aeti jahulommid sihest `välja Krj; umala liigutamise `raaksed, kui umalad `katlas `keevad vee sehes, `kerkivad ülese, siis songitakse nad `jälle vee `sesse VII; Ise akkad supile jahusi `sisse `laskma, aga omal pole `raaksid `käägid, kos sa ilma `roaksteta soad Jaa; `roakstel on kolm ähk neli aru Pöi

raakses → raaksed

raaksima `raaksima, (ma) raaksin lehtedest puhastama Luua oksad raaksid ära, ku `raagset `luuda tahad Hää

raaksinõ `raaksinõ, `raaksõ|nõ g -tsõ Se raagudest; raagne kõo `raaksinõ luud; viht om ar `raaksõtsõst `lännü? Se

raaksuma → kraaksuma

-raaku Ls kondiraaku

raakuma `raakuma kraaksuma varesed `raakuvad teist kolmat `pääva jo Pha

raal, raale `mantsikad on raal (toored marjad on küljes) ja murakad `piavad ka akkama `raale menemaie (hakkavad ka marju moodustama) Lüg

raaling raali|ng g -γγu praalimine, prassing `joomise raaling oli `meitel; pidasid raaliγγud Khk

raalla toorelt ei `tunnetud [vanasti] `tuhli, oli hagatud `raalla `süömä Kuu

raam `raam hajusalt S(raem Muh), L(kr- Mär) hajusalt K, Iis Trm Pal Lai TLä TMr San, raam Hää Trv Hls Krk Vön Ote V, g raami; raam g `raami R(n `raami VNg Vai); roam g roami Pöi Nis Kei Juu Kos Jür JMd Trm; ruam g ruami Khn/n -m/ Koe VJg Kod Pil

1. a. ümbritsev liist, ääris; äärispuu vm ääristav tugi, kuhu midagi kinnitatakse, paigutatakse jne kouk`seljad `leikasitte `kammila`vergud `katki, muud ei `jääned ku `paljad `raamid `verkudelle Jõe; `niske `niie raam õli ja siis õlivad `pulgad `püsti - - sai `sõlmida sene `raami pääl, `niietegemise raam õli Lüg; Igas majas tekki tikkimise `raami ei old, `käidi külas tikkimas ehk `tuodi külast `laenust IisR; rilli raam läks `katki Khk; tegi `akne `raamisid VII; Mesipuu sihes on teab mütu `roami Pöi; rihetoal olid teist `moodi ukсед, ukse raamid olid ja vähike uks keis seal sees Mar; ta nii `otses, `pal`lad raamid järele jäänd pilt Mär; koid ol`lid pil`di raami peris ära sõõnud Saa; `akna roamid on seespoolt iirungisse ööveldadud, `roamid on prossid sees Nis; trull on roami vahel Juu; üks on nisuke kitsas, mis `tislaritel on, sie `üitakse leht saag ehk raamiga saag Amb; [mesipuu] sies on kärje pulgad ja raamid VMr; vedru äkel on raam ja piid ja tel`traud Sim; `vuodi põhjas on raam Iis; ku püsskõda akatasse tegemä, siis tehässe `este ruam üles, siis akatasse kõrrass latä `ümber panema Kod; ma olen raami pial ka tehnuđ `niisi, arjusspaelaga `niisi Pal; `riidest äll, puu raam `ol`li ja riie `ol`li `ümmer Vil; `pal`le raami jääve, ku rellilaasi (prillikliasid) katik Krk; tetti raamid ja valdsid sinna `sisse, raamidele `panti klaasid `sisse ja kiit `pääle Ran; raami sehen om mehitse käre, `kärgi sehen om mesi Puh; põrut `akna `kõiki `raamega puruss Nõo; raam vedä `trulli `ümber Ote; raam ol`l ta `ümbre, mink `pääle tuu uss tett Har; häll ol`l, rõivass `panto `säantse `raamõ `külge Plv; rassõl maal piat rassõba? ägli raami? olõma Se

2. vankri, ree laiendus, laamits `Ristiku vai `viljaveuks `pandi `vankrile raam `pääle Jõh; `Einaveu raam, kui `einamad olivad `kaugel, `vieti `einu `talvel `riega IisR; `kõrbas oo ree tiivad, raam, ees oo aesad Mih; Vankrel käib roam peale, vankre roam Juu; kui `vankri raam on, siis saab suurema `kuorma Sim; kui vil`ja`koormat `tehti, `paandi raam `alla, raami `piale

on parem `koormat teha Trm; `lahtine ruam seesäb aia nõjal, köödikud kül`jen Kod; raam `tehti kuuse lattidest, mõni võis `lüia ka `laudadest, `pañdi üle `vankri jääre, tagast ja eest ka, jalg maad pikem Lai; Raam teeb `vankre kere laiemas ja pikemas SJn; Riile tetti raam kah pääle, siss sai kõike mes taht pääle panna Nõo; `kuuromõ vedamise raam `lüüdi `nakluge kinni ka^o Har

3. riskülikukujuline alus (nt lamamiseks, millegi vedamiseks) puu `särki `panna `raami `pääle VNg; `Poiste jaust olivad `raamid tua lakkas IisR; kivi viu raam, kahe mihe vahel taluvad, suured kivid kikerdasse raami `peele Khk; Roamiga oli latsaretti `sisse `viidud Pöi; kivisid kanda raamiga maja vundamenti tarvis Rei; `surnu raamid oo kirikus, pannasse kerst `sõnna raami `peale Mar; kibi `tõstmese `juures on roam Juu; sie oli niisugune magamise raam VMr; `este `kañtsime [turvast] käsitse raamiga, aga vat`se raamiga `kandmine oli ka `raske Rak; vekesed kivid loobid `vankri `piale, suuremad veed raamiga ära Trm; nüid enam ruami `piäle ei panda, `pantse käte `rätkite `piäle keress; ruami piäl magad, `niske ädä säng, ei õle kõris `laudu kül`jen Kod; `surnu raam, kus `surnut kannets Krk; savi ja `kivve kannetass raami pääl Puh; raamiss `lüüdi neli puud kokku, tuu`l ol`l kablust põhi, `üüßess `pañti kats `pinka ala, hummogu kraamiti är^o Kan; ma^o ol`li `täämbä müürsepä manh tüühn, tei üte kal`gi `kandmise raami, tuu raamiga võit `liiva kah kanda^o Har; matusõ pääl ol`li raami^o, `pañti raami pääle `kuulja Rõu; tuu `raamõga mano Plv

4. ühest otsast lahtine puukast võrkude kivitamiseks ja tõstmiseks `Kammila `vergu kivistamiseks pidäb olema eraldi `tehtud - - raam, alt `kitsamb, päält `laiemb Kuu; võrgu raam, võrgule pannakse kivid `alla ja raami `sisse, muidu ei saa meresse Kad

raam: raam g raamu raas meil es tule suidsu `raamugi `sisse Krk

raam: → kraam

raama `raama Hlj VII Amb VMr Kad/-ua-/ lohakile, rääma eks sie [koht] oli `jäetud `raama nüüd, ei ole enam `uolitsettud `selle iest Hlj; tüö jääb kõik `raama, tüö jääb kõik tegematta Amb; `raama jäänd einamaad, eks nied ole ka sammeldand VMr; kõik asjad jätab omal `ruama Kad

raamand raamand g -u Khk Hi Hel San raamat ma `võtsi raamandu käde Khk; oleks mool raamand, ma loeks Käi; ma `leidsi täna raamandu, äi pole lugemist ega `laulmist oln, örred sees ja pätagad peel `kuivamas (noodiraamatust) Phl; meil es ole `rohkemb ku kolm raamandut, tõstameñt, `piiblitlugu ja kiriku lauluraamat Hel

raamane raama|ne g -se määrduud `Riided sul raamased Krj Vrd räämane

raama|raasuke tibatilluke; ka hellitussõnana nied `raama`raasukesed Jõh; `Ossa `raama`raasukene, tule ma `aitan; Oli `teine sul terane küll sie sinu pojukene `raama`raasukene, keik rumalad sõnad `mõistas `kõrva taha `panna IisR

raamas `raamas Kuu/-ss/ Vai VII Amb VMr VJg, `roamas Pöi JMd, `ruamas Kad

1. korratus olukorras, räämas `Praigu on maja ja kaik `korval `uoned `raamass, laed sise `langend ja kadustel `paljad ruovladiid; maad on raamass, maa tüöd kaik `raamass Kuu; `meitil tuba nii `roamas Pöi; `raamas kõik, sie tahaks teha ja sie tahaks teha Amb; põllud on `roamas JMd; ta võttis selle metsa maha ja istutas igate `sel`tsi puid `sinna `piale, nüid ta on `raamas, kari käib pial VMr

2. kehvas olekus, haiglane Ma olen kohe kogu `onsa `talve `raamass old kodu Kuu

raamat raama|t g -tu eP(-oa-, -ua-) M T hajasalt V, -to LNg Mar Kul, -du SaLä Rei Krk Har VId; `raama|t g -tu Jõe Lüg Jõh IisR, -du Kuu VNg; `raama|tu g -du Vai(-to g -do); ramma|t Mus(g -du) PJg Tor, rama|t Rid Khn, g -tu

raamat

1. a. trükitud teos; selle sisu *mina panen alati`raamatule paberi`ümber Jõe;`ilmalikkud`asjad on`ilmalikkus`raamatus Lüg; kus minu`raamatud`onvad`menneed Jõh;`ostin pali`raamato Vai; tal on kaks raamadud, loulu eest kingituseks saand Ans; raamadus on vana`säädus ning uus`säädus Khk; ming mette liraste kätega rammadu kallale Mus; Äi see mees vaada papri peelt üht, muud kut laseb kut raamatust (heast kõnelejast) Kaa; Roamatuid oli vanasti küla perete sihes vähe, mõnel jumala sõna roamatud olid Pöi; laksitse raamatuga`vastu pead, [et] lugud pähe, lugud pähe; sul_o raamatumi küll Muh; aru kirjaga raamat Rei; noordel oo nüid pal`lo neid raamatusi Mar; muidu ta`kõiki teab, aga raamat taale pähä ei jää Mär; jõlmalikka ramatusi ma põlõ lugõn Khn; Kus sa selle rammatu tarkusega viimati lähäd nalj PJg; sorib raamatud ja lipsib`lehti Hää; pane ruamatulle paber`ümmer Juu; ma lapsenasa lugesin üht Jenuieva raamatud KuuK; mis sa sirvid sest raamatust Amb; põle ruamatuidki, põlesid kõik ää Koe; tark raamatu`peale VJg;`rahva roamat on lai (rahvas valetab) Trm;`enne õlid tästruamatud, nüid one kalenderid Kod; loevad vaemulikka raamatid KJn; mina`andasin (laenutasin) raamatid`väl`lä pöhäbält Vil; kas sa raamatud lugeda mõestad Trv; raamadu`kirjä ei näe ääp kedägi Krk; oless nüid vijl sil`mä pään, nüid oless`aiga raamatud lugeda Puh;`kerkulaalu raamat`panti latsele pähitsede, et vanatoht last ärä ei varasta Nõo; kolm`talve käesi vallakoolin, raamatiss`ol`li laoluraamat, tõstament,`piiblitugu Kam; tuu miüss olli jutukass, ku tuu oless juttu`aanu, oless Paluperäst`õkva raamat saanu Rõn; taad`tahtsõ ma_`köütä`laska?, taad raamatud Rõu; vanast`peeti laadu? Mišsoh, sõss raamatit`müüdi iks`kuurmah Vas; Lugõ ku raamatust (heast kõnelejast) Räp*

b. (piiblist) sagrament oo raamatu sees ja mis kirikus`loetasse Mar; raamatus räägitse, et sa pead`anma nii, et teised ei tea Tõs; roamatus`ütleb, et oja`kaksipidi`mõtle mise eest Juu; [nõid] olli raamatuge`kaenu - - kas om jumala aiguss või maast või tuulest, raamat akass siis`käime, ku selle ärä`ütlet Krk; raamatun käseb`vaeste iüst uuld`kanda ja pühä`päivä pöhendädä Puh;`piibliraamat`ulti vanast, et oma raamatõidõ raamat Har; seitsme(s) Moosese raamat teat teos, mida seostati musta maagiaga`seitsmes Moosese raamat, suured targad ning sedised sortsid`mõistvad Jäm;`Seitsmes Moosese raamat, punased tähed ja must põhi, ju ta verega kirjutatud oli Krj;`seitsmes`Moosese raamat ikka oln`enne, sellega`tehti`kuntsi jõulu`aegas Tõs; temal on`seitsme`Moosese raamat, et sellepärast ta on`siukene tark inimene Plt; o`l tark arst, timäl o`l`säitsmä`Moosõsõ raamat, tollega`arstsõ Ote; ummi sõnno ta es`või_ka avaldada, et sõss kaoss võim ärä?, timäl ollõv ollu`säitsme Moosõsõ raamat, sorp vai nõid timä o`l Räp

2. vihik sissekanneteks, ülestähendusteks vms pearaha raamatud olid`valdos`jälle vanaste, mehed`maksid pearaha Mar;`pandi raamatusse üles, piäb ikke raamatust`vaatama Tõs; Vallamajas ramatuss ju üläl, paelu egäühel`luõmu ond Khn; aidamees tegi`nuaga täkked pulga`sisse, pulgad`viidi vallamajasse, kirjutaja kirjutas raamatusse üles HJn; lepinguruamat one kõhe, palgad`kõik ülesi pandud; nimed one valla ruamatiten Kod; raamatude`panti`kõik üless Puh; kerigu`mõisan om suur`raamat, kohe omma inemise_`sisse kirutõu? Har || kiri postimes tõi`moole raamadu Khk; tuu raamatul om adrešs pääl Lei

3. lugemine, lugemisoskus sie juo`tunde`raamatu, ei enamb ole vigagi VNg; laps mõistab juba raamadud Khk; tema suab`varsti ruamatulle jo (hakkab varsti lugema) Koe; juba tunneb ruamatud, tunneb juba`tästi Kod; olli raamadut`õpmen koolin Krk; lätsi edimäld`kuuļi, mul`ol`li raamat nii`sel`ge nigu võrab Ran; tol om raamat`sel`ge, loeb ladusade Nõo; raamat es`saagi periss`sel`gess Rõn; mi_`poisil om külh raamat`väega`sel`ge Har

Vrd raamand

raamatu- raamatu- *siis ei old`raamadukogu juo küläss, siis oli`raamadukaupmies Kuu; Ma_i õle`raamatukogost sedä`raamatu`leidänd; siin õli metskoñnas üks`raamatupidaja Lüg; miu mies oli`raamadu`puokija (kõitja) Vai; nüid on koolimajas raamadukogu, koes`enne sihandussi`asju oli Khk; Ega omiku võtab roamatukoti käde ja lihab`kooli; Vanad roamatulehed, ää kisu neid Pöi; suurema raamatul`ollid enne puust raamatulauad (raamatukaaned) `ümmer Tor; raamatukogo, vallamajas on, `ammugi juba asunud Juu; Ruamatukaupmehed käisid ennemast kõik obustega - - see õli ju raske kaup, seljas ei jõudnud neid kuigi palju tassida Trm; mul on omal suur raamatukogu taga KJn; temäl om raamadukiri`sel`ge Krk; `junkur olli kirjutei abi, raamatupitai Hel; Ennembi olle rõivast ummeldu parass raamatukott; ku last ristiti, siss pidi latsle raamatuleht puhu`pantama, et siss saab tark laits Nõo; raamadulavva om är lagunu Krl; raamaduliht, tuul`käänd`lihti, ei_lasõ lihil saista eih; meil käve ütš raamadu`müüjä, tuu`möie, mia`kiäki`tahtsõ Har*

raamatõt tud-kesks raamatõt tohletanud raamatõt kaal` - - tuu jo pandass är eläjile vai`tsiolõ Se

raameldama raamel|dama KJn, -tem(e) Krk rahmeldama Nüid põle sedä`üüsisst raameldamist ja elavad kõik ilusti ärä KJn; mitti aja`põrmu_i oole, muutku raamelte sji päe`aiga Krk

raamistik raamisti|k Lüg`r-/ Jäm Kär Kaa Krk Kam Urv Plv Vas, roamisti|k Pöi Nis, ruamisti|k Khn Kod/-ss-, g -ku kandev, toetav või ümbritsev sõrestik vm konstruktsioon nüüd kie tieb, sel on ikka`raamistik`päide`uksel Lüg; rugi`koormal on ka raamistik (vankri laamitsast) Kär; Uiemal ajal tehakse raamistik seintega majasi Kaa; Sammas`püsti, vare`valmis, akati roamistikku tegema (tuulikust) Pöi; Puär miest piäks ruhvi ruamistikku tegemä akkama Khn; lubjasego on`kruusa ja`lupja ja vett`ulka, täl on õma`ruamissik kos tehässe Kod; ürsil olli suur trul'l, raamistik maan, `kiilega kokku`lüüdü Kam; edimält pandass ratta`täüs, ratta redeli?, puu_pandass vijl redelde pääle, t_om niu raamistik inne (vankrile koorma tegemise) Urv; raamistiku`ol`liva? puust tettü?, `säantsõ`isälkuga? Plv; Suurõrihä raamistik ol`l ravvast, raamistiku`kül`ge ol`li kinnitetü pidime? ja kõik tõõsõ? osa? Vas

Vrd raamistükk

raamistu raamistu alus; kandraam raamistu pääle pandass pal`k, kui`saagma`naatass; raamistuga kannõtass savvi,`liiva, kivve Plv

raamistükk raamisti|kk g -ki Trm Kod/-ua-/ Plt;`raamistükk g -i Lüg raamistik`piened`onvad`prossid, jämedad`onvad`raamistükkid Lüg; Treimise jaust õli niisugune raamistükk kohe Trm; kül`jepuud olid kahel pool kül`jes, kui raamistükk oli`tehtud Plt

raam|pakk tuulikust kandev palgiosa raampakud jala pael, nende pael keib tuuligu kere Ans; Alumine kivi`pandi kohe paranda`pääle ja sellele`tehti tugevad tamme roampakud`õmber, roampakkude`pääle`aeti`irmsad kivi`joobakad, pool vare`kõrgust`lauti`valmis, nüid`pandi`päälmsed roampakud ning tugid Pöi

raam|puu 1. laiendusraami osa raampuud pannasse`nellä`kanti`vankri`peale Mar

2. kastikujuline mesilastaru raampuul on kattus Lüg; raampuud võib alt`süüta VJg

raam|saag käsisaag, milles saelett on kinnitatud raami Raamsaed olid,`nüõrigä neid jo`pingudetti,`kuida`tarvis oli Kuu; raamsaed`onvad kõik`viltu`ammastega Lüg; Raamsaega sai pitkuti puust seiksid pitku asju naat aknaraami liistud välja saetud Kaa; Vanal olid roamsaed, pisiksed`kitsad noagu rihmad, saelett oli kut rihm Pöi;`lihtimise saag oo koa raamsaag, muudku leht oo lai Mär; raamsae leht ei ole laiem kui tol`l maad Saa;`Ennevanaste

raamägel

vuks`soagi`põldki, linna ehitus`meistred tegid roam`saega Kei; Raamsaag, saab kahekesti ka`saagida, oiavad teine teisest raami otsast`kinni Jür; roamsaag - - õtsa`leikuse saag Trm

raam|ägel, -äke raamiga äke, millel äkkepulgad on tapitud põikpuudesse Raamäkke, *sie on ühes tükkis kõik,`nurgeti`liigub üle`põllu, varemb oli puu`pulkadega, pärast raud`pulkadega* IisR; *Mõned tegid ruamäkked, kaks pikka pakku õli kummagil ruamil, niisama õli raudvarvaga ühenduses Trm; Perän puuäglit tul'l raamägli, üten tükün, üks oma neli rinda pulke San; ma tei esi üte raamägli Se*

raan¹ raagus lihepuu mõts om keväjelt ja sügüselt raan, ku`lihti puuhn ei olõ² Har

raan² raan g raana haav raan om vallalõ, ar om`indsünü vallalõ Se

raan³ → raanas¹

raana `raana raama, rääma – VNg

raanama `raanama, da-inf raanata haavama timä sai sõah raanata²; ar_`raanaás, tsusaás vai lõigaás Se

raanas¹ raanas g `raanda Aud(n raan) PJg = raand raan, vee`tõstmese nõued, puust`väl'la tahatud Aud; too`raandaga vett PJg

raanas² raamas, räämas `terve majapidamine one`raanas, sie ei`kelba enamb kuhugi; inimene puha`raanas, must ja`katkine VNg

raand raand S(-oa- Jaa Põi) Lälõ Pälõ, `raandas Lälõ Tõs, g`raanda; ruand g`ruanda VII Khn puuämbere`vihma tuleb kut`raanda äärest Jäm; kui mehed`riidu läksid, siis raand oli külma`veega seel, loobiti toobiga`külma vett sega Khk; puu raand, kaseväädist sang oli peel Mus; Kuuse`laudest`tehti ka keik vee riistad, pütid, rakud, `raandad ja tannid Kaa; tegi`ruandud (puuämbreid) VII; `üiti ikka vee roand, aga looma joodi rakk Jaa; Seda`roandad piaks vitsutama veel Põi; raand`külmas jäe`sisse`kinni Muh; Venidas sea raandadega keed üsna ε Emm; mine too`paargust see vee`raand ε Phl; `raandas oli puust, plekist akkasid`ämre nime`kanma Lih; kau`raandas kukkus`kause Kse; see oli veel kõege ullem, kui vee`raandad lõid vitsad pealt ära Mih; vinnaga tõmmatse raand`välle ja kallatse vett Tõs; Käia mol'd tühi, mine tuõ`ruandaga vett Khn; puust`raandad olid, puu kanne oli peal, `seoke oksast, kaks`kõrva Aud **Vrd** raanas¹

raandaline `raandali|ne g -se teat arv raandaid mahutav viie`raandalised olid. `kümne`raandalissi`tannisid on ka Khk

raandane `raanda|ne g -se Kaa Põi(-oa-) Muh, -tse Mih; `ruanda|nõ g -tsõ Khn ühte või enam raandatäit mahutav *Suure pere jäuks pidi vanasti puumaa kohas ikka oma kahe`raandane söömakatel olema Kaa; kuie`raandane katel tõmmati limbisuppi täis;`Laupa`õhta keedeti`roandase`katlaga pudru Põi;`raandane rakk`olli Muh; Egä päe suab`sialõ kahe`ruandatsõ`paaga`õuni`kietä Khn;`raandane nõu oo Mih*

raandas → raand

raandik `raandik raiesmik`raandik, kost ära raot om Har **Vrd** raanik, raendik

raanik raani|k g -ku Hls Krk Hel raiesmik raaniku olli, mõts maha võet Hls; *ulganti lääve raanikide`pääle`marju`ko'game Krk **Vrd** raandik*

raanits¹ raanits Pha, g -a Põi(-oa-) kõhn, lahja olevus *Mees kut raanits Pha; Selle va musta raanitsa`perse nad`söötvad nüid kõik,`lehma tule sest sellegi pärast (kõhnast vasikast) Põi*

raanits² → ranits

raanitsema raanitsema Mär Aud Pil

I. riidlema, manitsema küll sai õete raanitseda Aud; *see raanitseb`teisa küll, aga [need] ei`kuula Pil*

2. talitama, toimetama `rändan ja raanitsen nende lastega paegal sii Mär

raants `raants g -e raiesmik aa eläje `raantses Hls **Vrd** raents

***raap**¹ roap g roabi vana pirnipuu roabid, vanad jämed pirnibud Pöi **Vrd** raaper

raap² raap g raabi saatuselöök, õnnetus Minul on elus mitu `raapi olnu ja nüid viijl viimane raap, et ma pime olen; Üks raap teise `pääle Hää

raap³ → kraap¹

raapama `raapama Mär Kam, da-inf raabata Plt; `raapame, da-inf raaba|te Hel, -de Krk; `ruapama, da-inf ruabata Kod

1. krahmama, haarama `raapas, kust kätte sai Mär; õles tä kõhe `väljä ruaband tules Kod; `Raapas kääst ää Plt; olli ärä raabanu miu kapist Krk

2. rassima, rabama nüid om sij `raapamise aig (heinaajast) Kam

raapel¹ → kraapel¹

raapel² → raaper

raaper `raaper g -i Pha Pöi/-oa-/; n, g `ruapäri VII; `raapel g `raapli Mus pirnipuu; selle vili änamjagu `itleb ikka `raaplid Mus; `kolme `moodi `raaperid olid, kaks `liiki, mis `pitlikud on, üks mis ümargune on Pha; taal oli koa kaks `roaperi Pöi **Vrd** raap¹

raapima¹ `raapima Var Mih, `raapma Vig, (ta) raabib vilja lõikama sirbiga raabiti Var; rukki lõikuse jaoss oli sirp, meil `õeldi `raapimine, ei olnd peoaaval `lõikamist, lõigati ika kärts, kärts Mih

raapima² → kraapima

raaplema → kraaplema

raaps → kraaps

raapseldama raapseldama kriipseldama Pisike laps oli liiatsiga raamatud raapseldanud Kaa

raapseldis raapseldis g -e kritseldus Mis raapseldis see on Kaa

raapsike raapsike raasuke, tükike ainult raapsike võsa on järel Var

raapsima → kraapsima

raapsuline raapsulijne g -se kriimustatud su kääd oo üsna raapsulised, raapsulisess küinistand Kse

raapsuma `raapsuma, (ta) raapsub kritseldama, kriipse tõmbama Laps akkas `papi `peele liiatsiga `raapsuma Kaa

raapsutama raapsutama Khk Kär kriipse tõmbama vanames tegi sinisest paberist [roosi ravimise vahendi], raapsutas `senna `peele Kär

raas¹ raas g raasu Jäm Khk Kaa Muh Mär Kse Tõs Vän Tor Ris Hag Juu Jn VMr Iis Lai Plt KJn Hls Krk Hel T Krl, `raasu Kuu Lüg, raasa Urv Har Vld; roas g roasu JMd Trm; ruas g ruasu Koe Kad Kod; n, g `raasu Vai

1. väike tükk, natuke midagi mitte üht `raasu `leibä en `anna Vai; Paar raasu siin renni peel on Jäm; võta koa üks raas `leiba; ta p võta mitte risti `raasu injje `alla (ei söö midagi) Muh; `andis ühe raasu `leiba Kse; `vankred ja reed olid üleni puust, mitte `ühte raua `raasugi ei olnud Hag; ta põle mitte leeva `roasugi suhu soand JMd; `kapsa juur ära `söödud, põle enam juure `raasu Jn; ega tema oma `ihnusega `täidi kellelegi `ruasu `anda Kad; `veiksed rübälä ruasad raiutse `katki ja teeväd lõngass; mina ei õle sõrme küüne suuruss `ruasu `võtmud tämä õmada Kod; täna on nii ele `selge pääv, et mitte `ühte `pilve `raasugi ei ole Lai; ommukuss `olli sõim tühjäss tettu, mõni `sambla raas jäi `järgi; kes tu `tijnjäle liha and, tollele `pahti kapusta kauss ette, ei liha `raasu mitte Ran; kona täl tuu rõõgavuss tuleb, võtab tolle raasu ärä

raas

ja om süä tahe Nõo; ku mõni raas toda `alba `rasva `suvve tul'l, siss `pandse ossõlõ Ote; `ánti tuu `ísukru raas ja `ánti kala kah Har; võta no raas `leibaki Rõu; kas ol'l `vorstõ tett vai liha suidsutõt, sõss `ándõ mullõ ka_ks tuu raasa Plv; sepilõ `mínti jál_ku^o ravva raas sai `Pihkvast `tuudu; liha es olõ_`raasa ka jätet, kõik ol'l kaasil är_süüd Vas

2. a. (üldisemalt:) väheke, veidike vaest magahõsõ mõnõ raasa, ei joua^o enämb `rüüki^o (varestest); olõ nu_mõni raas, siss mine^o Har **b.** (eitavates väljendites:) mitte kübetki, mitte sugugi, põrmugi saia taenas ei ole täna tõusnd mette üks raas Vän; tal ei ole `aega mette `raasugi Tor; pole `mõistuse `raasu Ris; see nuga on nii kahekorra terast läind, ei võta mitte üks raas JIn; mul põle `ruasugi `aega Koe; lehm `surri ära ja mitte `ühte `raasu ei maksnd `väl'la KJn; Mitte üits raas ei näe änämb tüüd tetä Hls; ossa äbemedel inimene, siul ei oole äbü `raasugi Krk; täl es ole tõese `vasta - - mitte alastuse `raasugi Ran; küll ta_m irmuss eläjäss, ei saesa karjan mitte üits raas; täl es ole enämb jõvuu `raasugi Nõo; Tüü ei `laabu_sul mitte üts jumala raas Urv; olõ õi tal ao `raasa, tal üts raud `perseh, tõõnõ tulõhn, kolmass `tsuskamisel Rõu; sul ei olõ^o häbü `raasa Röp

raas^o raagus puud on raas Hlj

raasakõnõ raasakõ|nõ g -sõ San V raasuke, tükike ku mõni raasakõnõ sattõ maha, `võeti maast üless, `ánti suud leevätük'üle San; Näet `Jeesus koräss ka_raasakõsõ^o üless; `Ánti jao peräst egäle ütele tuu raasakõnõ, ega sõss esi es olõ_võtta^o Urv; `aigu küll maailm, ma süü raasakõsõ Har; ma_la `puista neo_raasakõsõ moro pääle `ísirgukõistõlõ Plv; Siss ol'l õks tuuşama varandusõ raasakõnõgi uma, mis sul ol'l Vas; puu külest - - `kirvõga veerest lüüt är^o raasakõsõ Röp

raasama `raasama Hlj Kad järsult, jõnksuga tõmbama mõni obune jättab `seisma ja siis `raasab `pääle `jälle Hlj

raasik raasi|k g -ku rägastik kase puud ja mõned jämedad lepad sial metsa raasikus Plt

raasike(ne) raasik|e Kaa Kse Aud Vän Jür Tür Kod/-ua-/ Äks KJn SJn Kõp Nõo Krl, g -se Khk Saa Pil M(n -k), -ese Tor Koe/-ua-/ Lai Plt Ran Puh Rõn; raasike|ne Rei/-ge|ne/ Iis Ran Puh, ruasike|ne Koe VMr Kod, g -se; raasikõ|nõ g -sõ San raasuke, tükike; veidi, pisut Laua otsast oli taarist raasike maha `saagida Kaa; Raasigene on veel pudeli põhjas Rei; anna `mulle koa raasike Kse; sai raasike ingepidet Aud; `oota üks raasike `aega Tor; ma istun raasikse veel Saa; `põldu põle kua, mutku sie tua ase, sie raasike Tür; puupiird oli ruasikese paremb kui sie vaşkpiird raebe oligi VMr; `lasti minu siis ruasike `aega magada Kod; võtame raasike `leiba, et lind ära ei peta Äks; mis sest raasikesest suab kõigile Plt; perenaene tuli, nua `otsas oli sijn rasva raasike Pil; oma magatsiait olli vallan, kus `viiti `sissi ja sääld `anti sõss `rahvale, kudass sääld arvati raasikse `kaupa Trv; rügä jäi meil viij raasike lõigate Pst; sijn `aaste raasik, tõine `aaste raasik, raasikse `kaupa iki saa, ku sa uult ja muret piat Krk; `kilter jälle olli kubijast raasike alamb Hel; lina `ol'li raasikese, oma jaoss, ega sedä es ole, et `müidi neid Ran; ärme siss nii kõttu täis söõme, söõme raasikene Puh; võib-olla tolle `aaga ma rääbässi ärä raasike und, ku sil'mä `kiñni lätsivä Rõn; ma `lõika neile raasikõsõ ja vii San **Vrd** raasakõnõ

raasikstõ `raasikstõ, `raasõkstõ pisut las rügä `raasikstõ `tärkness Lei

raasima: `raasima, (ma) raasi(n) IisR/`r-/ Khk Kaa Krj Pha VII Põi/-oa-/ Muh Phl Vig Lih Kse Han Tõs Aud PJg Tor; `ruasma, (ma) ruasi Khn

1. laasima, oksi ja lehti eemaldama `Luua `oksad `raasitasse ka `enne, kui `luuda `pannasse IisR; Kui omiku lehti mindi ajama, siis oli ikke see vitsa raasimine, müidu oli vits kut viht Khk; näkkis äksiga `oksi `raasida Krj; puud tulad ää `raasida VII; `roekud roasitakse Põi; ma `raasisi puude küljest `lehti Muh; kasebu `lehtegä, kui nad noored oo, saab koa ilust kollast,

raasitasse külllest ää Vig; *Elus puud raasitse kua, oksad maha* Han; *Õmbud kolõ paksuks läin, muga oksõ taris ää ruasi* Khn; *alt oksad kuivan, raasivad ära, kus tihidam mets on* Aud; *kasel raasitasse lehed ää* Tor || *ruki raasib enese ää, lemmed [tulevad pärast õitsemist] külllest ää* Lih

2. kupardama Pidi ikka meitele tulema linu raasima Pha; *pitka pingi sehes_o vikatid kinni, seal roasitse kuprud otsast ää Pöi; vikatid lüiasse rabadispingi sisse, et paras raasi oo* Muh; *lina kuprad on raasitud* Tor

3. hoogsalt midagi tegema vms Raasis teise paljast nigu püksi nüöbi (võttis vara ära) IisR; *raasisid sääl kohe riided seljast ära ning läksid ojuma* Khk; *Nii pala ilm, muud kut raasi riideid ült ää Kaa; mine aga akka sa oost raasima (lahti rakendama); ma raasi (peksan) su läbi* Muh; *Suapa kengäd ruašvad (lõhuvad) kolõdast sukkõ* Khn

Vrd kraasima²

raasima² raasima, (ma) raasi(n) Khk Mus Kaa Jaa Phl Ris HMd JõeK; roasima, (ma) roasi(n) Pöi Kei Jür; ruašma, (ma) ruasi Khn

1. rahmeldama, rassima; tormama, kiiresti käima läks raasides minema, teeb kui kaugele ta läks Khk; *vana kellu, aga ise raasib keia (käib ette)* Mus; *Igavene kange tööraasija mees Kaa; see raasib nenda keia, maa_p jõua järgegi* Jaa; *Ää ruasig sedäsi tüed rakõnda, tapad oma ää* Khn; *raasib kangesti, teeb koerust ja kargab* Ris; *mis sest kasu oli, et sa vaeva nägid ja raasisid* HMd; *obune roasib (rapsib), ei seisa paigal* Kei **Vrd** kraasima²

2. kãratsema, tũlitsema Ää kutsug Jurit pulma, akkab jälle testegã ruašma Khn; *kaua aega olid raasin* HMd

3. vaevlema [haige] roasib moas, ei süõ ega juo Jür; *sie raasis ete kaua, enne kui ära suri* JõeK

4. ahnitsema Mõni ruasib nda paelu omalõ kui vähãdegi suab Khn; *ahne inimene ikka raasib oma puole* JõeK

raasima³ → kraasima¹, kraasima²

raaske(ne) raaske Iis Trv, g -se Kod/ua-; raãksõ Urv, raãskõnõ Rõu Vas, raãskõsõ Ran/-esel/ San Har Lei Lut Kra raasuke kaera kiislit tehti, kui apendata ei õska, pane raaske äãdikat Iis; ruaske aega iõsid (istusid) Kod; raaske pikep nukk Trv; karu peresest paistusi raãskese valget katusse alla Ran; mul ei ole und kunaki, tuu om aru üü, kui minã ka raãskõsõ maka San; tõnkass raãksõ Urv; mullõ aanti kah raãskõsõ kraami külã puult; paanti rasva ja kallutõdi raãskõsõ piimã pããle Har; Rasva õks jãi tuu raãskõnõ ruvva sisse panda^o Rõu; Anna no üts raãskõnõ tõõsõlõ ka maitsa Vas; sũgũsene vill um kahrõp raãskõsõ Lut; ma raãskõsõ vihu Kra

raaspiik raas|piik Kuu VNg Lüg, raas|piiki VNg Vai, g -piigi; ruaspiik Kad; raaspi|k g -kku Lüg Jõh suur raudnael või -klamber raaspiikidega panna [laevaplangu] kinni VNg; raaspiik pandi sarika külge ja tõine õts seinã külge, nied õtsmised sarikad õlid ninda pikkãde raaspiikidega kinni Lüg; pieru loibud pandi raaspiigi peale kuivama Vai; ruaspiik lüiakse sinna sisse, kus nael on nõrk, ei jãksa pidada kinni Kad

raastas → rãstas

raasuka(i)ne raasuka|ne g -se Kuu Vai(-kai|ne) raasuke neli last oli, igãüks sai raasukase Kuu; raasukaisi on lauda tãis Vai

raasuke(ne) raasu|ke Jõh/ r-/ Khk Kse Var Tõs Vãn Pee Sim Iis Lai Puh Ote, g -kse Khk Kaa VII/ua- Lih Aud PJg Juu(-oa-) Pal Vil Krk/n -u|k/ Ran, -kese Muh Hãã Saa JMd/-oa-/ JJn Åks; raaso|ke g -kse LNg Mar, -kese Ris; ruasu|kõ g -ksõ Khn; raasuke|ne Tor KuuK Iis Plt

raasuma

TLä Ote Rõn, `raasuke|ne VNg Lüg Vai, raasuge|ne Khk Rei/-gei|ne/, roasuke|ne JMd Trm, ruasuke|ne KuuK VJg, g -se; raasukõ|nõ g -sõ San Krl/-kõ|ni/ Plv Rüp; g raasukese Amb JIn

1. tükike vahest ema tegi `silgud `küpses, löi veel muna `raasukesed `pääle VNg; `Murra `mulle `raasukene `leiba Lüg; raasuke leheb `kurku, aeab läkastama Khk; Mul pole mette raasukest änam järges Kaa; raasugeist `leiba `andma Rei; mis sa sest leivast `poetad, kõik kohad raasoksid täis LNg; levä raasuke, natuke `leibä Tõs; mul põle raasukestki sul anda Hää; nää, kui raasuke on veel `leiba, kuda ma sest sulle annan Juu; seda karduli kastet `tehtud - - mõni liharaasukene, ime `pieneks siis leigatud `sinna `ulka KuuK; tuomingate õie aeg lähäb ka läbi, siin tuule kää `lendab `teisi - - `valged raasukesed Amb; kui mul ikke maa raasuke kääs on, vata see on mul kõikse suurem varandus Pee; anna `mulle ruasukene `leiba VJg; raasukene võid ehk `sinki Iis; `kartuli pudrule mõni lõegub pekiliha `sisse - - õege pisikesed raasukesed Pal; `koldest `võeti `turva raasuke, pohati `sinna `külgi, piürg akas põlema Vil; raasuksit om kik'k laud täis aet Krk; võit tüki `leibä ja raasukse liha Ran; taari pätsiku `mursit raasukeste `kaupa `katski, pannit taaritõrikesi likku Puh; [leivakotti] `paniti veidike `piimä ka ja tuu raasukene `lamba liha ka üten Ote; rammun `siga, liha `ol'li nigu eli, panni pääle raasukese lõegassit, ta nigu `sul'li Rõn; [tihased] `kaesõ, kost saava mõnõ raasukõsõ kiiti vai, nu sööse kah `akna külest Plv; haañategemise `aigu viil keedeti sagõit `kapstid ja liharaasukõsõ, `panite mano Rüp

2. natuke, veidike mina `raasukene `aiga seda tegin VNg; `raasukese `jäimmä `iljast Lüg; kes `raasukene `eksis, kohe `pekseti Vai; õllet pole käima ruasukest pial VII; üks raasuke nisu jähi aa `eare Muh; raasuke maad oli teise maa nuku pial Var; pole `mõistuse raasokest Ris; kala on raasuke suolane Iis; isi pidid ike raasuke maad `kaugemal [olema], ta `viskas tükid ike `kaugele kuhe Äks

Vrd raasakõnõ, raasike(ne), raaske(ne), raasuka(i)ne

raasuma `raasuma pudenema väga jämed jahud, leib akkab `raasuma; leib on ära `külmand, `raasub Rei

raasune raasu|ne g -se SaLä raasuke, tükike Üks raasune on siin, kes neid raasussi korjama akkab Jäm; ta_b võta raasustkid ijjele Khk

raat raet g raadi (kabja osa) kabja raet oo nõgu kabja taga; obusel_o reid `jalgas, kabja raadi peal Muh

raat raat g `raado (kala) `lähmä `raato `nuota `tallama (peletama) Lüg

raat^s → traat

raatanu nud-kesks `raatanu[?] rähmas silmä[?] umma_kuiva[?], ei olõ_raanu[?] Plv

raati `raati Khk VII Jaa/-oa-/ jutti see keib `ühte `roati edasi - - et ta_p viida `aega `kuskil mitte Jaa

raat|maa raat- Kuu Mih KuuK Kad Rak Sim jäätmaa Selle metsa taga on raatmaa KuuK; jäätmaal pal'ju jänekseid, raatmaal `rohkest rebaseid Kad; raatmaa ei ole ia põllumaa, mõned tegid `vil'la `piale, aga ega ta ei `kasvand iast Sim

raatnik `raatni|k g -gu raatmaa – Kuu

raats raats Hää, g raatsi Saa/-i-/ Pst Hls Krk, raatsi Trv Hel Nõo Rõn; raats g raatsi Jür SJn; raads g raatsi Trv Hel(kr-) Kam

1. tööriist linade kupardamiseks või sugemiseks raats panna pengi `kül'ge `ruiga, `muuku lööd Saa; Lina raatsimine oli meeste töö ja käis raatsiga Jür; puust raats oli, raatsiga tõmmassive Trv; raats olli `seante, kel `amba suhun olliv. roobitset tarvitide ka ikki vahel, aga raatsig tõmmati sõss [linad] ilusti läbi Pst; `väike raats om puust Hls; raatsil om raudpulga,

raaʽs pannass jala ʽkülge ʽkinni, ʽsiante kolme jalage arʽk om; ku [linad] süldistüless ʽvöeti, siis puu raatsige tõmmati nii ʽpakle ʽvällä Krk; lina raaʽs ʽolʽli, tol olliva paku sehen nigu väedse, tõmmass linapeol kugara külllest ärä Nõo; raadsiga ʽkaksime kuku otsast ärä, siss pannime likku Kam || (looma sugemiseks) raaʽsil on väiksed ʽambad, raatsiga ʽraaʽsisime keik vanad karvad maha Saa

2. kartulikonks ʽKartula ʽraaʽse piab periss tetä ʽlaskma Trv

raats² *raaʽs* ämber – Ris

raats³ *raaʽs* g *raads*i (millestki kidurast, põdurast) *miu vana kana raaʽs ku närmeit tolgents; mis selle lilli raadsist oidass; mis sa ninda ehidet ennast, kes siut vana ʽraatsi vaats* Krk

-**raatsik** Ls kusiraatsik, kutsiraatsik

raatsik *raatsi*|k Aud Vän Kod/-ua-/, *raads*i|k Hää Krk, g -ku; *raaʽsi*|k g -gu Saa

1. võsastik, padrik *akatud ʽmetsa ʽvöetama, raatsik läks põlema, kõik rohe ʽolʽli ʽuśsa täis Vän; sääʽl raaʽsigus on pailu ʽuśsi* Saa **Vrd** raitsik

2. rootsik *ruatsik, luudaruak, pada ʽalla [tuleb] visata* Kod; *sij pedäje om raadsikuss jäänu; kapuste ku raadsiku, ʽpalʽle roodsu jäänu* Krk

raatsima¹ *raaʽsima* (-t-), (ma) *raaʽsi*(n) (-t-) hajusalt eP(-oa-, -ua- KPö I); *ʽraatsima, (ma) ʽraatsin* R; *ʽratsima, (ma) ratsi*(n) Rei Lih Tor/-t-/ Hää täima, täidima *kadekonn, ei ʽraatsi ʽtoisele ʽanda midägi* Kuu; *ei ʽraatsigi ʽkarvu ärä ʽleikada* Hlj; *kes ʽraatsis, pani seda ʽrõõska ʽpiimä [karjusele kaasa], aga ʽsuuremb jagu õli ʽniskesi ʽihnurid pere naise talus* Lüg; *kuida tema ʽraatsis ʽmennä* Vai; *ta on nii ʽtinge, ta äi raatsi anda* Khk; *või see raatsib tööd tehja* VII; *Pole mool sest ʽkahju ʽühtid, ma ratsi selle ää ʽanda küll* Rei; *ega tal ʽpuudu põle, aga ta nii ʽraatsimata (ihne) inime, raatsi isigi ʽsüia* Mär; *ma ei ratsi sul kedagid anda* Hää; *kus sa roatsid selle raha ää raesata* Juu; *ema eʽllitab oma last, ei raatsi teda ʽtöõle ʽaada* Kos; *kui ikke jõudu kää oli ja ʽraaʽsisid, siis pane ikke võid [kaerakilele] ʽsilma* Amb; *ennem jah ei raatsitud ʽsüia ega magada* JJn; *aluskuued ʽkuoti kodo, linased, ei ruatsitud ʽosta* VMr; *ei mina ʽruatsind teda ʽlüia* VJg; *kuda sa raatsid seda teha* Iis; *irmus kitsilt ja ʽveikselt eläb, tämä ei ruaʽsi süädä ega juada* Kod; *Mitte põle roatsinud raha kulutata niisukese uhkuseasja piale* MMg; *ei raatsi teisele ʽanda* Plt

raatsima² *raaʽsima, (ma) raatsi*(n) Saa SJn; *ʽraatsima, (ma) raatsi*(n) Hää Jür; *raaʽs*|ma Saa Vil Trv Nõo Vön Kam Ote Rõn, -me Pst Hls Krk, (ma) *raatsi* (-ds-); *ʽraadsma* Hel Nõo Ote; *ʽratsima, (ma) ratsin* SJn linu kupardama *linu raatsitse raatsi pääl, kugarad otsast ärä* Saa; *temal (linal) on seda pikka puru ka sial, kui sa ärä raatsid, ega palʽlas kupar ei ole; Linakakkumene oli naeste amet, mehed ʽraaʽsisid ja viisid linad likku* SJn; *meil lina ärä raatsit* Trv; *kakuti lina ärä ja raatsiti ärä ja ʽpanti likku* Pst; *lina peo, ku ta ladva puult om köüdet, siss ei saa ʽraatsi, siss ʽtõmbass köüduse katik* Krk; *Vaja rutemb ärä raatsi, et saava ennembide likku viia; üits vana suviline ʽolʽli, tuuj raads ʽlinnu* Nõo; *mijs pidi kaits tuhat pihu ʽraadsma päivän* Ote; *Naese-latse ʽkakseva ja mijs esi raats* Rõn || looma kammima *raaʽsisin lehmad ʽpuhtas kevadi, siss täied ja ʽväävled ei tule ʽlehmil ʽselʽga* Saa **Vrd** kraatsima

raatsima³ *raatsima* lõhkuma, katki tegema *ise ʽraatsis nee võrgud ärä* Phl

raatskaaper *raatskaap*|er g -ri söim *Vahest mõni teise kohe vihane, siis ʽitleb: see oo igavene va ʽraatskaaper* Khk

raats|magu → praatsamagu

raatsi deskri *Jalg akkas kuuse kännu taha ʽkinni, ʽkuksi maha ʽraatsi Han*

raavak *raava*|k, *rava*|k g -ku magamisase, lavats *ravak lavvust olli tett* Hel

raavandik *raavandi*|k, *ravandi*|k g -ku rabane, soine koht *ʽmetsas raavandikus* Vän

raavendeme

raavendeme raavendeme rahmeldama, rassima mõni - - üttelugu tallitess, raavendess ja rahveldess Trv

raavin → ravin

raavisk `raavisk g -u

1. korjus `Metsäs oli `petrast `vaide `raavisk järel, `hundid_o kaik ärä `süüned liha; Torm ai `randa hobuse `raavisku Kuu

2. lahja, kondine olend *Ei sie vasik nüüd kosu mitte terä, on alade `jusku `raavisk kohe; Tänäsed `turskad olid enämbjagu kaik `puhta `raaviskud Kuu*

3. praguline, lekkiv ese `Silgu `tünner on `puhta `raavisk, pidäb `enne `päivä paar `turvutama toist meress Kuu

raaviskune `raavisku|ne g -se praguline, lekkiv *Vana paat on `kuival `olless `ninda `raaviskuseks mend, enämb vie `pääle menemist ei ole Kuu*

raavist, raavistu raavist(u) g raavistu raiesmik `minke sinnä raavistuhe ka`jaga; ku_ma_vii|l `lambõid `peie, siss `põimi ma_kah `haina raavistust Har

raavitsema → ravitsema

raavitsõma raavitsõma taplema mis sa sii raavitsõd Khn

raavitus raavitus g -e talitus, toimetus kodused raavitused `ollid ikka Muh

raavlik `raavli|k g -ku kraavirohke `raavlik maa, p_või `loomi `sisse aida Khk

raavline `raavli|ne g -se teat kudumisveaga suga om `seante `puhmlin ollu, kangass `raavline Krk

raba¹ n, g raba R(g rava Jõe Lüg) eP(g rava Rid Tõs Ris Jä VJg Sim) hajusalt eL(p rapa T V), rava Khk Mih Tõs PJg Hää JMd Ann

1. kõrgsoo Rabas `kasvab `oite `palju siniki ja `johviku Kuu; ravast ei saa läbi Lüg; raba on sii küll Jäm; loomad keisid ravas, keik see maa värises all Khk; läksid rabase `turblid `vetma VII; Seal on laged raba ka, muist on küll viderikku kasund Põi; soolikarohud kasuvad soode ja rabade sehes Muh; Iiumaa rabas turbid äi leigada Rei; läks `eese jutoga rabasse pilt Kul; `Vatla raba lähäb `Pärnu linna `alla `väl'la, `ühte `inge Kse; rava ja soo oo `ümmer`ringi, `pääse `väl'la koa mette Mih; üks tükk einamaad läks rabasse PJg; raba, üsna `kõlbmata maa, väga vesine Ris; kes saändiste reagib, siis öeldaks, et mine rabasse oma jutuga Juu; meie ühekorra `eksisime ära rabasse HJn; siin ravas elab pailu rästikuid JMd; olime kesk rava `pohli `korjamas Ann; rabades on `laukaaugud, kui inimene `piale lähäb, vaeob `sisse, `väl'la ei `piase Sim; rabas on `laukad, ei `põhja all, ei kedagi Iis; Kui läks jutuga segamile, siis ütles, et nüid läksin oma jutuga puhas rappa Trm; raba, siäl ei õle iire egä araka `jälgi, üks igävene mäda raba Kod; soo on `sitkem, `vintskem, võid `piale `minna, aga raba ei kesta, sial lähäb kamar `kaiki Lai; `kõrges rabas on `künnad, `puusid ka on `kõrges rabas, need on õredad, `veiksed Plt; talvetiid käesid üle `suude ja rabade, sai `õigemast Vil; marjarappa ärä `eessünü Trv; mis ülearu raba om, sääil ei ole mustikit, vesine ja pudev Krk; sääil `ol'li põld, kolmkümmend vakamaad, muidu om kõik suu ja raba ja mõts Ran; sääil raba pääl ollu joba `usse nätä - - perenaine pannu ussi `undrigu `karmani, toonu kodu lehmile rohiss Puh; rabast `aina ei saa, aga suu päält saap Kam; raban om kasunu verrev sammel Ote; obene vaoss rappa Krl; mõnõn raban kasusõ `maarja `kõokõsõ, aga `väega `vindsõdõ Har; mis ei `kõlba? `niitä? üldäss raba Rõu

2. turvas raba ära mädanen, oo mullaks läin Kse; rava lõegatse ja pannase `kuima; raba - - põles ja tegi `kangesti palavaks, reht ei oln ia kütta, võttis nagu maegu viljale `sisse Tõs; ma pani raba kanadele `alla Aud

raba² raba üld, p rapa V

1. a. õlle või kalja tegemisel järelejäänud pudrutaoline mass *raba oli sie, mis oli püttis, aga ahjus oli juba kalja aude* Hlj; *aste põhja puud, siis õled pääle, siis saab raba õlgide pääle* panna Lüg; *Kui raba enam ramu ei andand, virre jo lahjast jäi, siis enam ei võetud* Jõh; *sikko süüdedel oluve rabaga* Vai; *Ainult raba on veel põhjas* Jäm; *õlle raba jeeb tõrde jälle, pannatse keeba vett peele, sest saab siis taari* Kaa; *söötas raba sigadele* VII; *Mehel on raha noagu raba* (palju) pilt Pöi; *tubraga liigutati raba tõrre sehes* Muh; *anna raba lehmdede* Rei; *raba oo nii kuib, lähäh üsna põlema, nüid oo kali persses* Mär; *Tuariraba juba vana, tulõb uus tuargassõ panna* Khn; *nõud jätnu rabaga kokku* Hää; *mis astjas järele jääb, see on kal'la või õlle raba* Juu; *Kuivad linnased olid jahud, aga kui tainaks tehti ja ahju pañdi, siis üiti juba rabaks* Jür; *Toober - - auk põhjas ja suur pikk va'rss läbi, raba sial augu ees* Amb; *raba võeti vähämäle, pañti uut juure, vahel võeti puhas ärä; raputad vana raba luamale* Kod; *kal'jaga piab uult olema, üle raba piab vesi olema* Pal; *kui sai õlut väl'la lastud, pañdi rabale vett veel piale, sai kali* Plt; *Kui taar otses, võeti raba väl'la ja söödeti loomadele* SJn; *õlle raba om umalane* Trv; *tollal om raha kui raba jälle* pilt Ran; *õle süüs kääñdi vijrt piti kõvasti, et ei saa raba läbi koskilt* Puh; *õlut tetti, siss liigutedi mõlaga toda õlle raba* Nõo; *Raba söödeti eläjäle* Urv; *ku edimäsd k'ao kuulõt, siss raputa_rahakoiti ja hõika?: kae_k'ago, mul raha ku rapa. siss saat tuul aastal pal'lo raha* Rõu; *pan_ta vana raba är eläjil, tiip vahtsõst jäl'p* Räp; *taar juusk kõõ rabaga väl'lä* Se **b.** muu puderjas mass kasteti jahud märjaks, *tehti nihukeseks rabaks, siis aeti labidaga ahju* Koe; *kañepi tampsu uhmrin ärä ja sinna panni rasva kah, siss panni toda raba leevä taina vahele* Puh; *ega ma kohvi raba ei süü, raba viska solki* Nõo; *raba om mau sisen kõigil eläjeil ja inemiisil; seebi raba* Har; *terri kuivatõdi, siss pante humbrehe - - siss hõõrd luitsaga, raba jäi põhja* Räp || *risu, sodi kivi raba lendis üles* Muh; *säärtsit ütskit puid pikne lööse - - selge ossa raba [jäi järele]* Räp

2. vorstipuder vorsti raba väga vedel ei tohe olla Hää; *tangud ja liha keedetse pehmes, siss pannasse verd ulka, vehvermeñtsi ja pipart ka, siss ongi raba val'mis* Saa; *ku veri orste tetäss, siss aetse orsti raba neile* sissi Pst

3. adj a. rabe, pude põllumel põllu pääl on jälle raba muna kived, *midä purust lähväd, vietässe tie pääle kruusi asemel* Lüg; *tainas on veel raba, ei seisä koos* Pha; *see nõnda raba riie* VII; *Rotid on koti puhta rabaks teind, nõnda ää närind, just suu on veel* Pöi; *vikati tera on vahel abras, õeldaks, et on nagu raba* Juu; *odrakarask on raba, just kui vana kalja raba* HJn; *või läks tangu, kui läks rabast, nigu tangusupp* Lai; *ku om raba puu, ta ei kisku, ta lätt kañski* Krl; *sij om raba raud, seost ei_saa_kuigi kirjõ sil'mä tetä?, ta ei kannä sulata?* Har **b.** lohakas raba tüöd tieb JõeK **c.** äkiline, kärtsitu ma olõ väega raba, ma üt'lä ruttu Har

raba³ → rava

raba- raba-, soo- niisuke rabaalune maa, ei kasva kedägi Lüg; *kaislad kasvavad suos, kus on rabamaa, kus easte rägä on* Vai; *rabasaar* (rabas kasvanud saar) ei anna loogaks muljuda Khk; *Sitke noagu rabamänd; Loomad olid sita sihes, midagi_s ole alla panna, toodi rabamättud, pekseti puruks ja aeti alla* Pöi; *rabaaugud oo sügäväd, kui inime sesse kukub, sis ta senna jäeb* Vig; *laanepuud_o pikad ja sirged, rabapuud oo krässakad* Kse; *majal kõeti puudega, aga meil oli änamisti ravakütus, turvakütus* Mih; *Värvis rabakamaratega* (kanarbikega) *villasid lõngu, tuli üsna ilus pruun* PJg; *rabamännad suurese ei kasva* Tor; *lõikavad rabamätti* Hää; *rabakanarbik, noorel kuul tegi koltseks, vanal kuul jälle mustaks* (värvimisest) Juu; *rabakuusk on jälle uopis pisike prääs, ikke viel pisem suokuusest; kaarlal on soos ja ravades, need on ravamarjad* Amb; *Seinapalu külla on ju rabasaar, ümmer ringi on*

rabaaludsõ

raba Pai; *lodu on madalik, madalam kui rabamaa* Sim; *rabakasel ei õle kuo`mahla IisK; kümme`süldä õli* [Peipsi] *järve servän rabamua, kos võesid õma`nõusid (püüniseid) kuevatata* Kod; *rabasaar on nigu turvas pude,`painduvust ei ole* Plt; *olevet iki nõrk terä ja`pehme pää* [viljal] *`siantse rabamaa pääl; rabapedäjäs om`siante`oksline, oksa pöörise lühikse, ossa pudeneve rutep maha* Krk; *rabakengu pääl`kašvi`suuri puid; üfs vana rabanukk sääl takan, tuu om üts kõrvaline kotuss* Kam; *raba`mülkäss võid`sisse ka vajuda* Ote

raba|aludsõ pl (jämedatest takkudest) *nuu omma rabaaludsõ*?, *mia sinna maha luie`sisse`jääse. ku pal`lu linnu, siss om pal`lu rabaalutsõid;`puista nuu paremba rabaaludsõ hästi`puhtass, nuu saava` - - kofilangass tetä`* Har; *mis`pakla`rabahusspuu ala_lätsi`, nuu`olli rabaaludsõ`pakla`, luu ja lina`hinde_kah* Rõu **Vrd** rabakaludsõ

rabadik *rabadi|k* Pha Vän Kos, g -ku Ris Juu *rabamaa rabadik ta`olli, sinikad kasusid* Vän; *rabadik, kus niहुksed raba proisikad ja paderikud on* Juu **Vrd** rabandik

rabadis- *rabadis-* Jäm Khk Muh Tõs, *rabadese-* Tor *rabamis-* *rabadisvili jääb rabamisest* Khk; *rabadispink`olli, pingi peal rabati, teine ots`vastu põrandad, teine ülal* Muh; *rabadisrukkid olid paremad* Tõs

rabadus *rabadu|s* R(g -kse VNg Vai) LNg Kir Ris ViK Trm Hls, *rabadu|ss* Krk Hel, g -se

1. *mingi haigus või äkiline haigushoog, rabandus`hiie`marjad pidid olema rabaduse`vasta* Kuu; *kui rabadus tuli, siis`ueti pihuga`tuhka suhu ja vetta`pääle; näu`pääle on rabaduse lüõnd* VNg; *aluna,`niske`allikas kivi, sie õli`luoma rabaduse roho* Lüg; *tämäl oli vist rabadus, südäme rabadus* Vai; *üks nõid üteln, et kui täl vaškvarras ja`varlasesul`g oo, et tä siis saab kahe`kümne viie versta`peale rabaduse`peale* [saata] Kir; *äkitse tuleb rabadus,`lendva käib läbi; rabadust oli`enne`ühte`puhku, kes`aigest jäi, sie rabaduses oli* Kad; *kui luom on`aige, siis talle`anta ušsi`kesta, rabaduse ehk muu`aiguse`vasta* VJg; *inimesel on rabadus ja luomal on`lendev IisK; sij`mõstab rabaduse sõnu* Hls; *rabaduss, luum ärä rabat, liha`olli must kik`k puha* Hel

2. *teat kudumisviga`kanga rabadus* Sim; *kanga sehen om rabaduss, arvass jäänu, lõnga ei ole üittõiste lähiksen;`ristipidi om rabaduss sehen`kangal, pikuti kangast om raavi* Krk

Vrd rabatus

raba|ema *rabaema* lastehirmutis – PJg

rabahamma → rabama

rabahuss *rabahu|ss* Har Plv Vas, *rabahhu|śs* Se, *rapau|ss* Röp, g -sõ; *rabau|ss* g -se Rõn, -sõ Har Vas

1. *mingi haigus või äkiline haigushoog, rabandus rabahusõ rohoss eläjile andass säänest - -`pulbrit ja keedetäss veri`hainu* Plv; *rapauss tulõ pääle;`süäme rapausõ kätte`kuuļi är`* Röp; *ar_rabati, kõrraga jäi`haigõss, [oli] rabahhuśs* Se

2. *teat kudumisviga rabauss om, et ta`kiñni ei lüüj sualaadiga, jääss irevile säält kottalt* Rõn; *taha om rabahuss`sisse jäänu`, tanh om lang vällä_kakõnu; no om rabausõ`sisse kudanu`* Har

Vrd rabavus

rabahuss|pink → rabavusspink

rabahutma *rabahutma* Se, *rapa-* Rõu Se *raputama kapi võti`sündü ette kül`, a ušs es püsü_kiñni`, nigu rapahuti, nii sattõ lukust vallalõ* Rõu; *rapahuda` [sa] ka`* Se

rabajas *rabaj|as* g -a Khk Kaa Mär Lih rabe, *murenev, pude rabajas jäme tanhupudru,`lammub või lagub, läheb laiali* Khk; *`Sööbija oli`amba rabajaks teind ning see`murdus* Kaa; *riie oo nii`kangesti`kerge ja rabajas, ää mädand, kannata mette`katsudagi* Mär

rabal|joodik lausjoodik *ta om jo rabajoodik* Kan; *nii rabajoodik, et tal om põhi vällä_`kaonu alt* piitl Har

rabajus *rabaju|s* g -kse rabandus *eks sie old `luomal ka, koht `lahti ja ai täüs `luoma ja niisugune äkkiline rabajus* Kuu

rabal|kaelud → rabakailud

rabal|kaelused pl sookailud *raba kaeluksed - - suured pikad oksad, õied `otses, need akata pähä* Juu

rabal|kaerad pl sookailud *rabakaerad, `valged õied, `löhnavad kovasti, kasvavad suos ja `nõmmes* Ris

rabal|kailud pl -kailud Emm, -kaelud KJn, -kal`lud Mär, -kal`jud PJg sookailud *rabakailud kasuvad suos* Emm; *tiiskuse rohod oo `mitmet `sel'tsi, rabakal`lud ja põdra `samlad ja Mär; rabakal`jud, need `kangesti `aisevad, piiniksed lehed ja `valged õied `otses* PJg; *Mõned pand raba `kaelusid [õlle] `sisse, aga sij` tii`b inimese ullus* KJn

rabal|kaljud, -kallud → rabakailud

rabakalt hooletult, räpakalt *tieb lohakalt ja rabakalt* JõeK

rabak|aludsõ = rabaaludsõ *Ku linnu rabati, sõss tull`l õigõ`pal`lu noid rabakalutsiid* Urv; *rabakalodsõ `pakla`?* Se

rabal|kana rabapüü *rabakanad, punase ja `valge `kirjud, niisama suured kui põldpüüd* LNg; *rabakana `poegi nägin soo pääl, kui `marju käisin `o'tsmas, ol`lid pruunid* Saa; *juba rabakana akkab äält tegema* Ris; *rabakana, kärr-kärr-kärr lähäb `lendu kohe* KuuK; *ravakana on punase `piaga* JMd; *rabakana muneb `jüstku kanamunad kohe, pisikesed tähnid sies* VJg; *õlen nähend rabakana rabas ja einamatel* IisK

rabal|karask kärsitu, äge inimene *seda rabakaraskid ma omale `töösse ei võta, see pole kelleki töö, mis ta teeb, rabakarask, see `muuku `tormab* Saa; *Om üits rabakarask, muudku paristeb ja paugub nagu pikne* HIs; *rabakarask - - perutab tii` man ja jutuga kah, midägi tii`b, siss rabistab* Ran; *Temä vana rabakarask, ei püsi ei pudelin, ei pütin* Nõo; *Tuuy - - om üits rabakarask, tollega om rasse läbi `saada* Rõn; *Ta om jo_sääne rabakarask, ta ilman paigal püsü õi`?* Rõu

rabakas *rabak|as* g -a Lüg Trm KJn *soine on üks rabakas `karjama* Lüg

rabakass *rabak|ass* g -a Ran San äkiline, kärsitu *rabakass obene, ei lase ette `panna; rabakass [inimene], kõrralikult ei `tüü`tä, vahel rabistab* Ran **Vrd** rapakas:

rabal|kivi rabe, pude kivi *rabakiviga on ia tied `kruusita, `aamriga nattukse kopputa `külge, laguneb tükkidest* Lüg; *Rabakive ei `pandud kerisse kivist, sie läks ägädas purust* Jõh; *Rabakivi on mure roudkivi, ta lagub juba näpುವahel `peeneks* Emm; *rabakivi pudiseb ära na kut raba* Rei; *rabakibi - - üks va liibäkibi oo, va mädänd, va rabe* Mar

rabak|pakla *rabak `pakla`?* jämedad takud – Plv

rabalin *rabalin* rabane, soine *mis teil viga eläde, teil om maa ku mere sel`g, miul om `künklin ja `kändlin, `suulin ja rabalin* Krk

rabama *rabama*, (ma) *raba(n)* R(-maie Lüg) eP Trv T, *rapa* Kan Urv Rõu Plv Vas; *rabame*, (ma) *raba* M, *rapa* San Krl/-mõ/; *rabah(h)amma*, (ma) *rapa* Har Rõu Vas Se Lei Lut Kra; *rapama*, (ma) *raba* Rõn, da-inf *raba|da`?, -ta`?* Plv Råp; *tud-kesks ravatu* Hel

I. viljavihust teri välja peksma *`vasta `penki rabata vili `vällä* VNg; *`este saab rabada `vasta `seinä, esimene puol kolm kõrd, `tõine puol kaks kõrd* Lüg; *Mis sai rabatud, sie `laudeti lademe ja akketi `vardastega `peksama* Jõh; *Sügise `aeti kõik `rehte rabama* Jäm; *aketi rabama, egäuks akkas `pee`le `pihta panema `vastu `pinku* Khk; *ladva ots rabati `enne, siis tüi ots* Kår; *üks `ahtam*

rabama

veel rabada VII; Enne päeva tõusu rabati rehi ää, teine pandi öles ja mindi odrase Pöi; rabat vili, see läks ikka omaleva viljaks Muh; Kis nee rugid küll ää rabab Rei; möni rabas siis vastu seinä ka, aga meie rabasime vastu pinki Noa; kui parsilt lastasse maha, siis rabatse Mar; väga suured ja sasised vihud olete teind, naa sañt rabada Mär; mehed rabasid ja naesed vartasid Tõs; Rihte rabadõs sai küll tolmo sisse nieldä Khn; Kis rabas, sij sai selle päris nahapalava Hää; Rabades paramad ibad tulevad väl'la, kõsusemad jäävad kinni Kei; kui me enne rukki rehte peksime ja vihuga vasta seinä lõeme, siis rabasime Juu; Esteks rabasid ladvad ää, siis võtsid ladvad pihku ja lõid tüikad kua vasta seinä või pinki Amb; üks laug oli rabatud, siis akati teist laugu Ann; kolm kuormad raba ää, nii et vesi tilgub, pala tuba VMr; enne sai rabatud tuas, vasta seinä sai vihud lüedud, tüikast kiñni ja latv vasta seinä Sim; kui kuivad vihud, võis rabamisega pal'ju ära murda Trm; mehed nel'jakeisi taren rabasid Kod; rabasime rehe all, rukkid tegime käsitsi, aga sui vil'ja pahmati Ksi; niisugune laud ol'li, seasi rabati niid terad väl'la sijst SJn; rabasime õheteise võistu Vil; mihe rabasive ja tüdruku kääñive kubu riha all Trv; ku röö ärä rabati, siss sarjati suure pää taren ärä Pst; valla inimese rabanu rügi rehen, möni lõõnu vähä ja jätten teri vihu sissi Krk; ku üits lauguss sai ärä rabatuss ja tõist maha lasti, siss lätsivä rabaja endit jahutama väl'lä Puh; ku kuju suvi olli, siis rabati nii sama rüä ärä, parsile es viiäki Nõo; rabati, lüüdi vasta penki, ike üle pää sij vihk käiss TMr; rüä kääñeti vihku ja panti akki, pidi kõva vihu kääñmä, nuu tul'liva rabada Kam; es mahuki parde all rabama, rüä om pikä, parre madalan Ote; naksi villä rabahamma, möni lei vasta saina, möni vasta mõsipakku Har; Ku rüä joba küländ kuiva ol'li?, naati näid rabama, tuujaoss ol' sääne pink, tuu' ol' ütten otsan kaits jalga, tõsõn otsan jalgu es olõ? Rõu; rüki, nisso ka rabatass, plaanitass inne pingi vasta Plv; Liiso, tuu' ol' ka poistõ man rabahhamah Vas; mõnikõrd ol' kuus miijst rüki rapamah ja nii pal'lo naisi takah ol'gi puistamah Rärp; sieme rabatass siku pääl vai määñdse puu pääl lüvväss Lut

2. linu ropsima, luudest puhastama – eL roobitsege rabati lina kikk, lavva muu'udi seande olli, sõss lõit nü luu katik Trv; lina lastass lämuss, puruss, muidu ei saa rabade Hel; aeva ja rabasiva järest, pund ol'li päeväss tetä. kui lina rabatu, pañti puñti Ran; lina om meil viil rabamada, vurriga rabatass Puh; kui kolgitsega linnu kolgiti, siss kol'kmisega tulliva luu, aga rabamisega tulliva ravike; Kui väl'lämätse tüü ärä tettu, siss talve nakati linnu rabama Nõo; rabajaga rabati nuu linaluu kolkma külest ärä Võn; miijss rabass, mina kakse naid [linu] ette val'mis rabamisele Kam; edimält aeme ürsiga linnu ja rabasime puhtass Ote; Ku äste puast lina kiudu tahtset, siss rabasit iks kaits kõrd läbi Rõn; läk'e linnu rabame San; Ku lina parra kuiva ol'li?, siss lasti läbi linamaäsina, luust maha?, siss naati rabama Kan; ku mi linnu rabasi, sõss veli iks opaäs: mis ti kinsu pääle pessäde, peske lina pääle Krl; ku meil vanast lina jahvõtuss saie, siss nakati rabahamma. rabati põlvõ pääl rabajega, no rabatass puu pääl Har; tah naabritaloh ol' seto rabamah, mi rabasi esiki? Rõu; Ega üüjse tul'te kellä katõ ja kolmõ paiko üless linno kol'kma ja rapama Rärp; kas sa esi? nakkat linnu rabahhamma vai kutsut viñdläse?, nõ? mehe? rabahhasõ? puhtahe Se

3. lõõma, paiskama meil oli sii üks noor loom, mette võta lisigid, nõnda rabab jalgadega Khk; [külмага] rabasid kääsi teineteise vastu Muh; Rabas teisele ee naa t see saand aitehkid ütelda Emm; seande pork kutsuti, sellege lüüit summi, rabat nõnda, et kala lääp [nooda] perä sissi; rabass tõise jalust maha Trv; ei_saa_pik'se iijst hoita?, ku koitsil olnu, oss rabanu maaha hindä kah Rõu; siss tä rabasi (peksis) läbi Se || laperdama piidevint tuuleless sie [puri] hakkas kohe rabama, kui sidä lõüsi riiet sinne jäi Kuu

4. haarama, kahmama *Pinust on puid rabatud* (varastatud) Kuu; *mida sa rabad temäst`kinni* Lüg; *Poiss rabas kuke käde* Kaa; *Oli`kinni rabatud ja kohe`linna`viidud* Pöi; *ma rabasi obuse`kiinni* Hää; *ärjad`küütsid karduled`lahti ja me rabasime vau pialt kohe`korvi* Kos; *rabasin`enne nõorist kinni* JMd; *avi rabab mäjdast ja jääb õngele`õtsa* Trm; *koera raisk - - ei tii kedägi inimesele, aga ukse piäl rabab* Kod; *ku purik vedelt rabab, siis jääb ta`lõugapidi kongsi`otsa* Vil; *rabaśs maast kivi* Trv; *kul`l rabaśs kana, ta es saa ärä viia, me saime esi appi; raba nüüd viil, mis sa kätte saat* Krk; *kae kos`ol`li`vahva naene, rabas ohja`piiu ja padavai kihutama* Ran; *miä sei oma silgu ärä ja rabasi Märdi silgu ka viil* Puh; *haugass rabasi küll kanna, aga kana`pässi kadaje ala, is saa kanna kätte* Har; *Rapa`hindele suurõ üsätävve`hainu`üskä, şõss jovva õi_kohe viiä? ei? Rõu*

5. rapsama, rabelema *rabas`lahti ja läks`juoksu* Lüg; [hobune] *ei saand juo`jalgo`tueta kuhugi, ei saand esimisi`jalgo jää`pääle,`muidu oleks raband`vällä sääld [jääpraost]; lohe, sie juo raba kovaste* Vai; *Lehm oo ennast kolgi küljest lahti raband* Kaa; *tule`aita pidada, siga rabab`lahti* VII; *kui ta (kala) mässib`sisse, ta rabab silmad puruks* HMD; *ta raband siis ika nende käest`lahti* Hag; *niikavva ku ma`värjät`kinni panni, rabass mul keti käest ja läits nigu üits lind (lehmast) Nõo; varass ol`l aidan, ma võti timä kraest kiinni?, kurivaim rabasi õks vallaõ ja läis vällä? Har*

6. (äkilisest haigusest vm kahjustusest tabatud saamisest) *Kas rabab`oige`haigeks vai, olen tänä`ninda rosane* Kuu; *tedä rabas, vahest lüüb mokkal`katki* Lüg; *see oo nagu peast rabat* Muh; *`seisis nago`piksest rabatud* LNg; *loom_o rabatud, jušt kui uherdi auk`sisse turgatud* Kse; *rabati peast ää ja jäi nii meele`mõistmataks* Vän; *vihastamesest kadus`mõistus ära, pääst ära rabatud* Hää; *tea, mis tal`sisse rabas* Ris; *ennemalt`õeldi küll sedasi, kui loom ära suri, et rabati ära* Juu; *`seisis nagu`piksest rabatud* TÜR; *rabaduse`aigus käib luomast läbi, rabab ära* Kad; *`lende v rabas läbi tese, luom suri ära* IisK; *külm one suda rabanud, võta nüüd püssi`rosto ja rabandusekivi`sisse* Kod; *nagu`pikne rabas maha, kui`keegi äkitselt maha kukkus* Lai; *rabab ära, aga sij`võib`terveks`saada viil* Ksi; *kui`jampsib sedäsi, siis`üeldasse, et on pääst ärä rabatud* KJn; *kül`m on kardulid vähä raband* Vil; *tõine käsi ja tõine jalg rabatse ärä* Hls; *ku ärä rabat om, siis nõgese vihage vihuts sannan, sij`aap vere`käime* Krk; *ollu jalust rabatu* Ran; *nüüd üteldäss ärä älvätu, aga vanast üteldi ärä rabatu* Nõo; *ku inemine vai elläi läbi`lүүди, siss`ül`ti, et om läbi rabat* Har; *imä rabati är? pääst* Rõu; *`lindva rabaśs,`lindva ol`l löönü? Röp; timä nii haarõtass tõbitsõst äkitsalt, ar_rabati* Lut

7. raputama, varistama *lappati üle`paadi viel nied`vergud ja - - siis akketi rabama* Jõe; *tuul rabab`ounu* Kuu; *tuul rabanu [viljapeadel] üvikesed siest`vällä* VNg; *Tuul rabas õunad enne`aegu maha* Pöi; [vilja] *pääd on tühjaks rabatud* Hää; *kui võrgud merest`väl`ja`toodi, rabati kalad seest`väl`ja* Kei; *rukis nii ää pudenend, tuul ää raband, seeme kohe moas* Juu; *kui`kange tuul, siis rabab ivad`väl`la* Amb; *ma mäletan, kui rahe rabas rukkid ära* VMr; *kas rahe lööb puruks või kuiv äpardab või maru rabab, see on ikke [vilja] ikaldus* Plt; *tuul rabab vil`lápäid* Krk; *niij`ubina, mes tuul om rabanu, ega neil`usse ei ole* Nõo; *iilä ol`l marusuur`toim, no om kõik`ubina`uibust maha rabanu? Har;`Kaara ei või laskõ väega valmes saia, tuul rapa terä? vällä* Röp

8. a. rassima, kõigest jõust tööd tegema *kes kõvast tüöd rabas tehä, sedä imustatti`tüölisest ka* Lüg; *Mies rabas üed kui`päiväd ja sai omale maja`püsti* Jõh; *sellel on iga küll peel juba, mis see änam rabab* Ans; *Rabab ööd kut päivävad* Kaa; *See on seal raband küll, majad on kõik uiest tehtud* Pöi; *kakskümmend viis kopikat`päavas ja mutku raba, raha oli ikka`raske`saada küll* Rid; *kui sa vihima näed, siis sa rabad`luugu võtta* Kod; *nüüd rabav üits ku tõine, et enne*

rabamagu

`vihma `einä kokku võtta Krk; vanal kuul rabati `rohkeb `leibä tetä, et noorel kuul lännä allitama Ran; Kül tiä vöi viil ilman taad tüüüd rabada[?], tel ei olö üü ei_päävä vahet Urv; Rapa taad tüüüd hummugust õdaguni[?], läpe ei_süvväki Rõu **b**. kiirustades midagi tegema sij rabab õege rutto `minnä, ei tiä, mes kibedus sel taga one Kod; rabasive siin enne jüribä pulma är tetä Hls; rabasi ennast ruttu `rõõviss ja lätsi kirikuss Krk

rabamagu praagamagu küll see on aga rabamagu Khk; Vana - - oo ennast nii jämeks söönd, justkut igavene rabamagu Kaa; oh sa rabamagu Ris; olli sõimanu tõine tõist pasamaoss, ja tõine tõist rabamagu Krk

rabamaik rabamaik (kala) – Käi

rabamise|pink viljarabamise pink rabamisepenk, `tõine õts õli `vasta maad, `tõine õli `kõrgemal, säääl `vasta rabati Lüg; rabamisepink `toodi rihese Khk; rabamesepenk oli, kelle peal rukiit rabati, verotadi vihod `vasto `penki Mar; `vasta `pink vöis koa rabada, rabamesepink `üiti, süllapikkune ehk kudas ta vahest oli Juu; Rabamisepingi jalge õts õli enda poole, pink õli siis sedasi pool lāngas ees Trm; rabamisepenk olli `liuhka, tõse otsa all olliva jala ja tõse otsa all es ole Ote; Rapamise piingi[?] ol'liva[?] katõ jalaga, tagomanõ ots ol'l põrmando pääl maah Rāp

rabamokk lobamokk, lobiseja oled sa õite rabamokk, räägid sedissi juttusid, mis `kuskile ei kolva Jām; oo üks va rabamokk, varitseb peale Kse

raband raband g -i Urv(-u) Plv

1. teat kudumisviga Ku_käsi mõnikõrd ette käü, sõss kakkõss pal'lu `langu ütekõrraga är[?], sõss tulõ vai jääss sääre raband `sisse `kangalõ Urv; `rõival jäävä[?] rabandi[?] siseh, tõsõst veerest om kangass paks, tõsõst harv, kisk tõist kätt ette Plv

2. tuulamata vili tetti rabandu `leibä Urv

raband- raband- Võn Kam Ote San Urv Krl Plv tuulamata viljast, aganane terä `ol'liva aganit täis - - kel kotun `paksu `sõkla es ole, jäi jahu väega aganatsess, tuu `ol'li rabandjahu; rabandleib `ol'li aganine, nigu pude, es süü tedä muidu kui vedelä supi kõrval ehk piimä kõrval Kam; kõik' pere sei, peremiõss ja `pernainõ ja latsõ paarina, kõik' seivä tuda raband `leibä Ote; rabandleib ja jüvä ol'l teol ütten Urv; raband `jahvõ ol'l, noist keedeti laisilõ putr Krl; rabandleib ol'l must nigu kahru sitt Plv

raband|alutse pl raband- Puh, rapand- Ran tuulamata vili `vasta `pehki `lüüdi vihk `puhtass, `veeti `jalguga läbi, luvvaga pühiti pääd ärä, peenike agan kõik jäi `sisse, nuu ol'liva rapandalutse Ran

***rabandama** impers rabandati halvama ta nagu rabandati ära Kod

rabandik rabandi|k Har, g -ku Saa/-nt-/ Juu Ran Võn Krl

1. rabamaa rabantik on rabane maa Saa; rabandik ei kasvata `metsa, seal on pisikesed männisakid peal Juu; rabandikust es saa `vilja, ega es kanna ta `aina Võn **Vrd** rabadik

2. porine, märg koht – Krl Har

rabandik rabandi|k g -ku, -gu Kam San hajusalt V

1. teat kudumisviga rabandik jääss `sisse kudamisega, kui õredit `vajjit jääss `lüümisega, ei ole langa ligitside Kam; Taa olõ[?] `ütsegi_kangass, taa om - - `hirmsalõ rabandikkõ täüs Urv; kui halva peele[?] `johtusõ, sõss jäävä rabandiku[?] `sisse Plv; Ku alandik om pikk, tulõ rõiva sisse rabandik Vas; ko_ `rõiva `sisse jäi sääne hõrrõ kotuss, siss tuud kutsute rabandikust. õt `rõiva `sisse rabandikka jääsi es, siss tulõ sualatõga kõvebehe lüvvä[?] Se

2. mingi haigus vöi äkiline haigushoog, rabandus rabandik lüü läbi pääst ja `süüamest ka lüvväss läbi Kan; rabandikuss `ül'ti tuud, mis nii äkki `väega tul'l Vas

rabandis rabandis Jām Ans Lih Kse Tõs, ravandes JõeK, g -e

1. tuulamata vili rabandised, rabatud vili, keik mis jähi tua parandale Jäm; rabandised `aetse `nurka ja tuuletse ää Tõs

2. mingi haigus või äkiline haigushoog, rabandus rabandis paneb verekäigu `kinni äkilist Lih; `lendva, ravandes, sie külmaga tuld JõeK

rabandus rabandus (rava-) Jõe Kuu VNg, g -e IisR eP, -õ Khn; rabandu|ss g -se Trv Hls Hel T, -sõ V

1. rabamisel saadud tuulamata vili, viljarapped pahn ning `rõhved läksid obuste `jalgade ala, rabandused jähid tuba Ans; ravandus tuulatase eε Khk; peed pühiti rabanduste peelt luuaga ää Kär; rugil on rabandused, odral põpped, kui põhuga segamini on Krj; rabandus saab `tehtud tuuliluuga `puhtaks VII; rabandus oo `puhtam vili kut `vartjad, `vartjatel oo suured pead sehes ja suur põhk Muh; vanass ku rabati rükkid, neid rabanduisi `võeti ja javeti, kiädeti kõhe `putro, `uutsejahu `putro Kod; rabanduss tulep ärä puhastada, unikude `aada `värjä kõrvale - - kost puult tuul, sinnä `värjä manu `aeti rabanduss kokku unikude, nakati tuulutama Kam

2. mingi haigus või äkiline haigushoog `järsku lüüb `aigus, ravandus Jõe; Rabandus oli niisugune, et hakkas äkkitseld pää valutama ja `süüamest tegi `haiget ja `oksenut ka kohe `oite `palju Kuu; Inimestelle `aitas rabanduse `vasta viin `pipraga IisR; mees suri rabandusse Khk; rabandus, seliti maha ja rabab `kangest, nagu suri `aiguse `moodi Põi; rabanduse `aigus, kõik kohjad võtab `kangeks Muh; käib `uhte rabandus ja alvadás, aga see üks asi äi ole mette Käi; `loomel tuleb koa rabandus `peale - - akkab äkiste edes-tagasi `vaaroma ja kukob maha ja surebki ää Mar; `loomele pidand rabandust `antama, [nõiad] saatnd rabandust Vig; eedel oli `siokõ äkildäne `aigus, ravandus Khn; on `siukest rabandust, mis tapab ja `siukest, mis ei tapa Vän; rabandus pääst läbi käinu Hää; `enne ikke `ööldi, [et] kuri silm soat rabanduse, veis surnd `järsku ää, lihä old kõik veregä segämini Juu; ega vanal aal `põldki muud `aigust kui rabandus Jür; ravandus - - kui tagant rabab, soab `terveks, kui eest lööb südamesse, sureb ära HJn; pia valutab ja vahest aab oksele, pia `vuolmed aab ravandus ülesse JIn; rabandus, kohe aab täis ja värisema ja - - meil oli `endil lehm, sai `püüsi `lasta kõhu alt, et siis ehmatab tagasi Koe; `lendva on kua ravanduse `muodi, `tervest ei suand, löi kohe südamesse Kad; rabandus on sij, kes inimese ärä rabab, inimene one valo täis, kišendäb Kod; rabandusele suab abi, `lendvale ei sua Ksi; obusel oli ravandus ja lehmäl ja `lambal Lai; temä `oskab lugeda `siukese ässa `piäle, `oskab rabandust tehä KJn; rabandus, üks järsk äda inimestel Vil; rabanduss om üits `irmuss `aiguss Trv; rabandust johus ike loomadel Hls; `lendvä om serände sama ku rabanduss Ran; küllält om eläjiid rabandustõ koolu? Krl; tuu rabanduss om tuu läbi `lüümine Har; rabanduss, väega äkki jäi `haigõss, ossend ja joud `kattõ, kolm `päivä ilma meele `märküsedä? Rõu; ku ossõndat ja kõtust vallalõ ja kõik kundi? nakasõ? äkki valutama, tuu um rabanduss Vas; eläjäl `lindva, inemisel rabanduss Röp Vrd rabajus

3. teat kudumisviga kudumesega nää rabandus jäi `sisse, sest `saagi riiet, see nii rabandusi täis, süüni `kuskile `panna Mär; `kangal ravandus sehes, `sõuke aruke koht, põle `oskan naa `easte kududa `ühti Tõs; rabanduse olen `sisse kujun `siia Aud; `toimisel `kangal rabandused Juu; vahel, ku lõpetama akad, paned lõpetuse taha, mõness kõhass one vedeläm, siis one inetu, rabandus siden Kod; kangas on rabandusi täis, ei mõesta kududa KJn; ossa pimme, rabandusi kik'k täis Hel; `kangale tulli rabanduss `sisse siss, kui kõvaste `langa kokku es lüü `suaga, kui jäi nõgu vahe `sisse `risti kangast Ran; sa piad langa ärä jakama, muidu jääb lipivahe tihjäss ja `kangale rabanduss `sisse Nõo; ku pikk alanduss lastass, siss tõine viij om vetel, siss om rabanduss sisen Ote; `kangalõ om pal'lo rabanduisi `sisse jäänü? Plv; ku alandusõ lasõtõ `väega_pikkä, sõss tulõ rabanduss `kangalõ `sisse Röp

rabandus(e)-

Vrd rabadus, raband, rabandik, rabandis, rabants, rabatus, rabavus

rabandus(e)- 1. (viljarabamisega seotud) *vanaste oli ikka ravandusevili, see es ole tuultud vili mette_{nd} Khk; Egas toa`nurkas oli rabanduseunnik, tuli tuul, tuulati ää Pöi; tuppa jäeb rabandusevili ja rehala jäeb`vartjavili Muh; Rabandusepink on otstest üsna ee kulund Emm; rabandusepingil kaks`jalga, tõene õts libaku muan, tõese õtsa juuren,`kõrgema õtsa juuren rabaja ise`seisi; rabanduseteräde piält, tuule piält`võeti`šijmne teräd Kod; rabandusspeñk om kate jalaga peñk, istuss kui peni uppi, lağa laud, tõne ots maa pääl, tõse otsa all jala Kam*

2. (haigusega seotud) *rabandusekivi`aitab äkiste`aigustel, see oo`šõuke`piiline kivi Muh; rabanduseõli saab`aptigist küll Käi; rabandusekibi`antasse tõbe`aegas`loomele`sesse Mar; rabanduserohol oo mustad marjad; rabandusekibi on pisikene punane kibi, loomale äkildase`aiguse vasta kroabitakse Juu; ennevanass, ku rabandus õli inimesel, siis`añti rabandusekivi ja püssi`rosto Kod; ku arvati, et elläi om vahest läbi lüüd, siss es olõ muud ruhe olõman, ku`lindva`lihte ja rabandusskivi Har*

Vrd rabantse-

rabane^e *raba|ne g -se Kuu Lüg Khk VII Pöi Muh Rei Mär Hää Saa Ris Kod Pal, -tse M Puh; raba|nõ g -dsõ hajusalt V; ravane Tõs*

1. *paksema sodiga koos a. (õlle vms joogi teost järelejäänud massist) kiha veel vähä rabaseks jäänd VII; see nõu oo rabane veel Muh; kaljakapp on rabane Rei; ruusi põhjas on raasike rabast õlut veel; annan selle rabase taari`lehmil Saa; õlu om rabane Trv; taar`ol`l rabanõ Plv*
b. (muust sodist) *laste suu oli rabane Khk; Omal suu rabane noagu`põrsal, pühi pireke ää Pöi; sinu suu oo pudrune ja ravane Tõs; mul kääd rabased Pal; rõõvas om rabane Hls*

2. *rabe, pude Kui`vieras silm olis voitegemist nähnd, olis kogu tegu`untsu mend - - vai kogu voi olis rabaseks jäänd Kuu; kui leib põle kas`kerkind vöi appanend, siis jääb ka rabane,`karvane ja mure Lüg; rabane leib, pudeneb`kañgesti teene, jämädad jahud olid väga Mär; rabane vöi, peñt sehes Hää; lõng on rabane Ris; taari raba olli`seante rabane ja pudeve Krk; vorst, kui ta`kül`mub, siss lähäb särätsess rabatsess Puh; rabanõ - - kivi, mis pudõnõss Har; añd mullõ rabast`leibä üte muru Rõu; leib om`väega rabanõ, vanass om`lännü Vas*

Vrd rabõnõ

rabane^e *raba|ne g -se LNg Mar Saa HMd Koe Kod Plt; rabanõ Plv soine odav maa, tüma ja rabane, männapäதாகad kasvavad LNg; mustika`põesad kasuvad männämetsä all ja añnam`neuksel rabasel maal Mar; neil ol`li rabane maa, tegi karduled kibedas, maik ol`li alam Saa; ubaleht kasvab rabase maa pial Plt; suu om rabanõ, vajot kõgõga`sisse Plv*

rabants *rabants Saa, g -e Hls Krk, -i Mih; rapants g -e Saa Kõp Vil Trv Hls, -i Vil Trv, rapandsi Pst; ravants g -e Hel; rabanse- Tõs, rabansi- Aud, rapantse- SJn, rapanse- Trv*

1. *tuulamata vili rapantsed, teräd, kus pääd sees on Saa; põhud kutsuti`üssed ja teräd kutsuti rapantsed, rabades tullid`väl`lä nad Vil; rüä rapantse, peenike agane puru seldsin`vijl; kui rapantsit tuulutedi, sõss olli sage sari Trv; Rabants om tuulutemede rüä terä, mis`vihke sijst`väl`lä rabat om Hls; rüä rabantse, mis tuulutemede Krk* **Vrd** rabats

2. *teat kudumisviga`kangal oo rabantsid sehes Mih*

rabantse- 1. (viljarabamisega seotud) *rabansilaud,`jalge pial - - teene ots ilma`jalgeta`vasta parandad Aud; siss ol`l sij rapantseleib - - aganega Kõp; miu emäl olli rapandsileib`šüvvä, kärisi`amba all ku ragin Pst; Rukkid rabati tares rabantselauda vastu Hls; ravantseleib, tuu ollu nii`šõklane ja kuuu, et lastele üteldi: latse,`tassa tulege,`lämmä levä`laudil Hel*

2. (haigusega seotud) *rabanserohod olid - - sinised õied, maad kaada kasvab Tõs*

Vrd rabandus(e)-, rabatse-

raba|pea unustaja, tuulepea *oh sa rabapea, kes palju ää unutab* Muh

raba|pink viljarabamise pink *rabapink oli toas* Jaa

raba|püssi laskma peeretama *Mes sa `aeva lased sidä raba `püssü Kuu; rava `püssi `laskema Jõh; `enne `joodi petti, pärast `lasti raba `püssi Ans; kes seal raba `püssi `laskis Muh; raba `püssi võib lasta ilma ialeta koa PJG; need koerad ei lase raba `püssi, kis väha `süia saavad Saa; kui mõni peeretas, siis teine `ütles, et laseb raba `püssi Plt; raba `püssi `laskme Hls; latse laseva raba `püssi Puh; läis nulga takka raba `püssä `laskma Har*

rabarber `raba-rber Khk Vig Trv Har/-ar/, `parber Pöi IisK Iis Kod, `parbar VNg Lüg Mar/g -a/ Juu Koe VMr VJg Äks Nõo Krl, `parbur Muh, `parpar Tor, g -i; g *parboora* Hls laialehine püsik (Rheum); selle vars toiduainena *tien kahe muna `torti, panen viel `parbari `pääle VNg; söime `raba-rberi `kooki Khk; `parburid varastati meil ää Muh; sii mõisa `aedas peab sedä `parbarad olema Mar; `parpari juurikad ajavad kõhu `lahti Tor; `parbari `varssa nüid ju küll Juu; `parberi lehe `vartest tehase magusat suppi, pikad jämedad varred, suured nagu kobrulehed IisK; `parber eelitsäb Kod; `parbari supil ei ole ia mekk Äks; parboora supp, varre keedets `tärklege ja magust pannas ka manu, katik kirj ta nagu `kissel Hls; mul olliva `endäl ka aian `parbari, aga nüid om ärä kadunuva Nõo; `raba-rbar om hää külh, `tervüsele kasulik süüä? Har*

raba|rumal pururumal *na omma rabarumalõ maamaitsikõsõ, na ei tiia medägi taast ilma elust* Har

rabask *rabask* Trv Nõo, *rabask* Rõu, g -i

1. *rabastis, läbematu inimene serände rabask om, et ike ruttu ruttu Nõo || om üüts vana rabask, seast tunnuss joba ta kõnest ja käigust* Trv

2. kõhn, kondine *Ma_i_tii_kuis taa lehm sääne rabask um* Rõu

3. mülkane *Taa vana rabask suu, taha_tohe ei? eläjiid `laskõ ei? Rõu*

raba|soo (liik soid) *päris tüma soo oo rabasoo Kse; pialt on teine `kinni `kasvand nagu rabasuo - - aga ise kiigub kõik ja alt on `selge tüma muda Kad; Kol`gissuo on suur rabasuo Sim; kui on mädä, `üeldässe rabasuü Kod; rabasuü ei kannade pääl kedägi, obest egä inimest Krk; mõni om aena `kanja suu, kand `aina, mõni om rabasuü Kam; ani ja kure läävä sinnä rabasuhu, sinnä inemise jalg ei saa manu Ote; nüid om `kuivi `aigu ollu, siss om iks kasunu rabasuhu mõni `puukõnõ kah San; kas meil mõni karjamaa, vana rabasuü rõibõ? Har; ma ol`li rabasuun, sääl ol`l kulunõ hain Rõu; mul olõss hää miil` olnu?, kui ma uma elotusõ olõss rabasuü `pääle tennü?, sõss ma es olõss tõsõ jaloh olnu? Plv; tah ranna puul om üts suur rabasuü Se*

rabastama *rabastama* Trv, *ravastama* Lei

1. kiiruga, kehvasti tegema *ärä rabastanu tõese, pakige tennu* Trv

2. *rabama, tabama ku`rda ravastõt* (kurjast vaevatud) Lei

rabastik *rabasti|k* Lüg Vig Vön Rõu, g -ku Krj Juu JMd/rava-/ Pai Trm Trv Ote, -gu San; *rabasti|kko* g -go Vai

1. *rabad, rabane ala mis säält luom `süia saab, on üks suo rabastik, `suuremb jagu ikke arv ein Lüg; älä mene `sinne rabastigo sise Vai; pole säält rabastikust `enne `eina saan, p_saa nüid ka Krj; üks niuke rabastik on seal ka olnd, üks umm lõugas Vig; saht moa on rabastik, tenekord sinika `varsa täis Juu; küäl ligidäl om suu, rabastik, kari saap kehväste süvvä Vön; pal`lu lättit om rabastiku sisen Ote*

2. *rägastik, võsastik ta om rabastikusse minnu ja ärä `eessünü* Trv

rabastuma *rabastuma* *habrastuma är_rabastunu* Röp

rabasärg

ra|särg raba- Muh Käi, rava- Rid (kala) Rabasärg - - on leedikas, teine särg on na öbe Käi; ravasärg, suurem ku särg, suure soomusega, aga `ühte `plaani Rid

rabatise|rukis rabatud rukkiterad rabatiseruki, see sai tuppä `nurka ünnikusse Kul; rabatiserukkid `ollid seeme ja söögi jagu KJn

rabatiss rabati|ss g -se halvatus rabatiss tuli talle `pääle Trv

rabats rabats Saa(g -i) Pst Krk, rapats Hls, g -e; rabatse- Lih Hää KJn Kõp Trv Hls, rapatse- Vig, rapatsi- Pst

1. tuulamata vili, viljarapped ku rüä vihu ära rabatse, siss ni`j tera, mis säält tuleve, om rabatse Pst; rapats tetas taren valmis Hls; rabatsit pühiti päält õlest luvvage; rabatse jäi `tarre, jahvadet sedäsi katik üten pihuge ja puruge Krk **Vrd** rabants

2. mingi haigus või äkiline haigushoog, rabandus rabats akab `järsku, inime röögib `kül`mä ja värisab; kui maha jääb, änam liiguta ei saa, see on rabats. noortel es ole rabatsid Saa; inimestel olli rabats, siss olli suure targa, kes teive rabatse `suu`la [raviks] Krk

rabatse- 1. (viljarabamisega seotud) rabatud rukkist tehässe rapatse `leibä Vig; Rabatsepenk `olli teist `otsa pidi `vasta maad ja natike ületsipidi nõgas, et terad `ästi ära joosevad Hää; äit tegi rabatsilaua isi, kolme `jalgne, see ots on `kõrgem, kus kaks `jalga all on; rabatseleval `olli mült seas Saa; rabatsepink, teisest otsast `kõrge, teisest madal, kaks `jalga all KJn; rabatselaud, nii ku pesulaud, üist `pult madalam Kõp; lavva pääl rabati, periss ää pik`k laud oli, `seante lai, rabatselaud õegati Trv; rapatseleib ol`l aganine, `sõkline, siss es puhastet rügi ärä Hls; rabatselavva pääl rabati, ni`j olli kolme jalage Krk

2. (haigusega seotud) rabatsekivi, nigu meekärg ol`li, auk ol`li augu kõrvas. rabatsekivi `aeti tulises, selle kivi `auru `lasti `sinna, kus ära rabatud ol`li; `a`ptee`krest `anti rabatse`rohtu, tilgad ol`lid pudeli sees Saa; ku äklist `aigust olli, siss kaabitsit rabatsekivi iki; rabatsevelt `anti, inimesel või loomal Krk

Vrd rabantse-

***rabatt** raba|t g -ti IisR, -di Kuu; g rabati Lüg Jõh, rapati JJn; pl raabatid Lai reväär, käänis `kuue rabadid Kuu; võttab `rindust `kinni, `pintsaki rabatittest, rapputab ikke kõvast Lüg; Sie ei ole suur asi `rätsep, ei `mõista `ästi rabatid teha ega varukaid `otsa `panna IisR; rapatitega jakk oli, poi`ss võttis rapatist `kinni JJn **Vrd** rapatsid

rabatus rabatus g -e Saa; rabatu|ss Trv Krk, g -se Har

1. mingi haigus või äkiline haigushoog, rabandus kui ma `väike ol`lin, siss ol`li seda rabatust pal`lu, ikki kellel ol`li jalg või käsi rabatud; rabatus on seante `aigus, `tõmmab kõnidid puha `kanges Saa; rabatuss tulõ `tjdmäldä Har

2. teat kudumisviga rabatuss tule sellest `sõkmisest, sa piat nõnda `käändme, et sa ei jätä rabatust Trv

Vrd rabadus

rabatuss|pink rabamispink `olli tettu rabatussp`enk, `panti maha, tõene ots `kõrgembale - - pesseti rüä vihuga `pääle Ran **Vrd** rabavusspink

rabauss → rabahuss

rabausõ|pink → rabavusspink

ra|vaene puruvaene ma olõ esi ni_ `vaenõ, ma olõ raba `vaenõ Har

ra|vili rabamisel saadud vili `lüedi kas pingi `piale või möda_ `seinu, sie oli siis rabavili VMr

rabavus rabavu|s g -se Lüg Jõh, -kse Vai; rabavu|ss Trv Ote Rõn, g -se Krk

1. mingi haigus või äkiline haigushoog, rabandus `lendav ehk rabavus, sie käib `ninda äkkiste, inimistel ja `luomidel, `kellel `johtub sie `aigus Lüg; Kui suu lei purust ja `külmä väri ja kõht õli `lahti, mis äkkitse akkas, siis `üaldi, et on rabavus Jõh; eks siul oli ka `vatsas rabavus Vai; rabavuss, ku `seante äkilin `aiguss olli Krk

2. teat kudumisviga rabavuss om, ku sa üte jalglavva `kõrva sõkut ja jäl `õigest edesi kuar, rabavuss om `sissi jäänu Rõn

Vrd rabahuss

rabavuss|pink rabavuss- Puh Nõo Kam Ote San Kan, rabahuss- Har Plv, rabahuss- Vas Se, rabausõ- Rõu rabamispink rabavusspenk olli seräne lağa, kaits `jalga olli all, tõene ots olli tare põrmandu pääl, ta_lli nõnda `liuhka Puh; rüä `vihku `pesti `vasta rabavuss`penki, siss tulliva terä päie seest `väl`lä Nõo; rabavusspengil pidi tõne ots põrmandu pääl olema, siss joosiva terä põrmanduhe Ote; rabahusspiink, `üsmält lei kolm-neli `pauku rüävihu päiega `vasta `pinkie ega kañdi päält, siss kääni rüävihu tõsõ otsa Har; Ku_rüä_kuiva ol`li?, `lašti pa`rsilt `maahha ja `naati_`latvu `puhtass `ropsima, tuu jaoss ol`l tett jo sääne rabahusspiink Vas

Vrd rabatusspink

rabe rabe Mus Jaa Põi Kul Lih Ris Rap JõeK KuuK Rak VJg Sim Äks Ksi Trv Krk, g rabeda R/-ja Kuu/ Khk Mar Mär Tor Hää Saa Juu Kos Jür HJn Jä VMr Kad I Plt KJn T; n, g rabe Kaa Pha Käi Phl, rabõ Kan Urv Plv, rapõ Krl Rõu kergesti murduv, murenev või katkev, pude Küll_o tänäne leib jäänd rabejaks, vist sai vähä `sotkitud Kuu; vanad `võrgud `lähvad rabedaks Hlj; kui `taigin lähäb juo `sitkest, siis on üväst `sõtkutud, a kui on `vaesest `sõtkutud, siis on rabe kui `kalja raba Lüg; rabe riie käriseb nii `kergesti Khk; Nahk oli rabeks kulund ning king läks katti Kaa; se ikka `sõuke va rabe raud Pha; See leib on nii suur ull rabe, kinnita lõigatagi Põi; justkui kõva pudru, mis kokku äi akka, siis `üitas rabe Phl; rabe muld, pala päe tä nii ää põletand, et tä nii rabedaks läind Mar; nahk oo rabe, ei kannata venitada Tor; kevadi lähäb jää rabedas, kui päe ära sõõb Saa; ohrajahu sepikes oli - - nihuke rabe Ris; riie on rabe Jür; lepakoor on rabe, ei `kesta, aga kasetohi on `sitke, soab teha torbikud HJn; üks sel`ts puud on ikke kohe `palju rabedam teisest Amb; all põhjas oli rabe turvas, pealtpoolt `viskasid `sitkemad JJn; lepakuortega sai `värvida, aga sie lepakuorte värv tegi `riide rabedast VMr; ühekorra akkasin üle suone minema, jäe oli pial, aga oli rabe, `sulpsasin `sisse Kad; puu on pagana rabe, mureneb ära, ei saa üht õiget `algugi Sim; lõng jäi rabedast, ei `kesta mitte üks raas Iis; vana `lambil one rabedad ja murojad villad Kod; riie on nagu `pehkind, ei kesta tõmmata, on rabe Pal; kitse vitsapuu on kõige rabedam puu Lai; rabedad kivid KJn; ku ta äält ei tii, ta om rabe, ta ei võta `eina midägi, piab oleme `sitke teräss (vikatist) Trv; lül`une puu om rabe Krk; vesi om alt ära joosnu ja iä om õhukesess jäänu, nigu lähät, satad `sisse, vana rabe iä; `ütlevä, et lepäparge tiiß villatse rabedass Nõo; vorst kah, kui ära `kül`mäp, kui `ahju panet, siss om rabe, `suurma satava esi `endäst lak`ka Kam; vanaemä `pandse `püidlit kesvähule sek`kä, siss sai karašk nigu `vindsep, kesvähajust `ol`li nigu rabedap Ote; leib pudinõss nigu raba inne, om rabõ ku karašk Kan; Taa vana rapõ puu, saa õi_`taast midägi Rõu; `valgõ vašk um rabõ, a verrev vašk um `vindsõ vašk Plv || pilt (haiglasest olekust) Täna on kere `ninda rabe, ei `tiie, kas kohe paneb `haigeks vai Kuu; mu koñdid nii rabedad Jür

rabe rabe Mih VMr VJg Trv, g -da Lüg IisR Mär Aud Hää Ran Ote Rõn; n, g rapõ Urv

1. kärsitu, peru, tormakas Rabeda inimesega ei ole ia kuos elada, ei `mõista ise rahu `olla ega lase `teisi ka IisR; [on] alles rabe inimene Hää; peru obune, rabe, jääb `seisma tie `äärde ja siis läheb nõnnagu mürin taga VMr; sij om üits `seande rabe, temä ei tiä esiki, kos ta lää või jala pane, kas ta kõnd või juušk Trv; kes serätse kärsitu inimese, nuu om valida ja rabeda,

rabe

iki siia sinna, ei püsi pütin, ei saesa kotin Ran; rabe obene, kes vedämist ei võta ette - - mõnikõrd `tormi pand minemä Ote; mißs om `väega rabe, temä ei ooli `endäst, tiip `endäle ädä Rõn; om üts rapõ obõnõ Urv

2. käbe, kärmas rabedi `eitesi on `meie külas pali Lüg; rabe inimene, lähäb igast asjast ruttu üle. obu oo ka rabe, rabadaste väeb Aud

rabe^s rabe g -me Rid; pl rabad Lüg kõrne rasv sulatakse ärä, `vinnud `võetasse ärä, neid `kutsuti `rasva rabad Lüg; need rasva tükid, millest `rasva enam ei tule - - rabemed `üitasse Rid Vrd rabiⁱ

rabe- rabe- VNg Lüg Jõh VMr rappe- raberukkid `pandi `aita `siemest VNg; mõni ajab rabe `pahma `riiala; rabevili, sie jääb `reietuppa, neid võid `siemest `panna Lüg; raberukkid, neist sai `leiba, aga alumised said luomale või `pañdi likku `kal'la teha VMr

rabad pl rabad VNg VMr, gpl rabede Lüg; sg rabe Kuu rabatud viljaterad sie, mida tuas rabada, on rabad; rabad `pandi erite kotti, tüvialused erite kotti VNg; tüvitsimed, nied on `alvemat rukkid, sääl ju on paremi ka, aga `rohkem on `alvemi kui rabede `ulgas Lüg; rabad `viidi `veškille ja `tehti `leiba VMr Vrd rappedⁱ

rabedus rabedus Khk Iis, g -e Trm; rabeduss Trv pudevus, murduvus `riide rabedus Khk

rabel rabel Pha, g -i Kaa kärsitu olend Selle rabeliga pole emased inimesed `tahtand `maandi `pæele `minna, `kartsid, et lähäb `kargama (hobusest) Kaa; va rabel, nii `tiitsasti teeb Pha

rabelama rabelama Vil Trv Ran Nõo Kam Rõn, rabõlam(m)a Urv Rõu rabelema siss tuleb `ästi `valge liha, ku kana siis rabelab, ku pää otsesest ärä on Vil; obene rabelap `aiste vahel Trv; meil om aenamaa `väikse aenaga, meie siin aenaga rabelame Ran; süü iluste, mis sa rabelad, aad söögi kōik' maha Nõo; mis te rabelade Kam; kas sina jõvvat siss ütsindä rabelda, ku tõse ei tii nii, sedävisi rabelat `tervüse ka `endäl ärä Rõn; na_meil ka_rabõlasõ_`hirmsallõ taa `tüüga[?] Urv

rabelema rabele|ma R(-mma) hajusalt eP, Trv TLä Ote Rõn, -mä Kod, -me M(-m Krk) San; rabõlõ|ma Khn, -mma Har Rõu Plv Vas Räp, -mõ Krl

1. ennast ägedasti liigutama, siplama Ärä kisa ja rabele midägi Kuu; laps rabeleb, kui `süüli võtta Jõh; midä tei rabelette alalde, kui `paigal ette ole Vai; obu rabeleb Khk; `niitsid `lambud, va pisike jäära oli, küll se rabeles ja `rallis VII; kana akkas moo kēē rabelema Käi; mõni loom, kui tä pannasse `kinni, siis rabeleb `kangeste, tahab teise käest `lahti Mar; laps sibeleb ja rabeleb paegal Mär; laps ei jää magama, rabeleb muđu asemel Juu; obune rabeles `lahti JMd; luam läks rabasse, tümasse, küll ta rabeles sial VJg; tämä akab siäl (lehm karjamaal) rabelemä, pääv oo pitk, ei jõvva sedä `päävä ärä õlla Kod; rabeleb muas, ei sua üles Plt; obene nakass amaleme - - rabeless ütele ja tõesele poole Trv; kana rabeless kulli kähen, lõhk ja rabeless Krk; nigu ma `sisse karassin, nii `vaie kui kivi `põhja, nakassi rabelema, suure rabelemisega sai [pinna] `pääle Ran; no kudass sa nüssät näid, `parmega eläjä jo rabeleva `väega Puh; mõne `lamba `väega rabeleva, aga miu `lamba om nii vaa, et na_i liiguta ka `endä, ku ma pää Nõo; nemä väedänuva toda `vaikat `vankri pääle `tõsta, aga elu luum, ta jo rabeleb ja raputab, sina punnita kas vai viimätse `tukmeni Rõn; tsirgukõni rabõlõss maal Krl; ma ol'i `täämba hobõsõga hädän, ma lätsi `vaovast suust läbi minemä, jäi hopõn `sisse, nika rabõli, ku rabõli õks `ussõ Har

2. maadeldes või muul moel jõudu katsuma mida rabelegu ja `voidelgu, ei `toinetoist maha saa VNg; sääl õli suur rabelemine, kui juba tõsisest läks asi Lüg; poisid rabelesid üksteisega Khk; inimesed rabelevad, `katsuvad `rammu Rei; poisid, nii vähiksed kui suured,

rabelevad - - panevad teineteise maha Mar; *rabelesime seal, ma olin ikke üle Mär*; *rabelevad, kummas kummagi maha saab Kse*; *Vana oln kolõ `kangõ rabõlõma Khn*; *kui mehed ol'lid raasike `aiga rabelenud, siss `jätsid `järgi, es tule säält `väl'la kedagi Saa*; *ärjäd rabelesid ja `kaevlesid Juu*; *rabelenuvad tükk `aega, aga pärast leppinuvad ikke kokku VMr*; *'Suuga oled küll suur mees, aga akkame rabelema, eks siss näeb SJn*; *küll na rabelive, es saa kummaki kõvempes Hls* || piilt *temä rabeles nende `võlge sehen Krk*

3. a. kõigest jõust tööd tegema, rassima, rügama `tüõga rabele kevadest sügis `saate VNg; *vanast sai leva pärast ka rabeldud küll*; *oli pael rabelnud, `viimaks vettend `muistuse pehe Käi*; *ega `kerge ei oln, eks tööd oli `pal'lu, nii `moodi sai rabeledud HMD*; *mõni inimene rabeleb ööd kui päävad JMD*; *rabelesin mitu `aastad nende postega VMr*; *tämäl on üks rabelemine alate Kod*; *küll oli selle eluga ikke rabelemene, põllud tahvad `rammu ja sigu `tahtsime pidada ja Pil*; *küll me rabelim, vihmauug olli tulemen*; *mea ole ka rabelnu ja tennu, `kuhja ei oole `kunnigil (rikkust pole kuskil) Krk*; *ta ei rabelegi säält, tal lää iks `äste Hel*; *täämbä rabeleb, ommen om sireveli, ei tji enämb midägi Ran*; *mia rabeli ike `irmsade, et ma tõestele [tüõga] `perrä saa Puh*; *mes mä ike rabele, ega mullegi katte amet `sälgä ei panda, ku ma koole Nõo*; *aig om minnä_kah (ära surra), las `poiskasõ_rabõlõsõ? Röp* **b.** kiirustades, rabistades midagi tegema ärä rabele, `aiga on Lüg; *kubjas võtt `vandu, et selle te rabeleta, jätätä kartulid maha Kod*; *kohegi rabeles `minna, siis teine ütles: mis sa nüid `tormad, eks `aega ole Lai*; *mõni inimene om säärane rabõlõja, tuu ei läpe? medägi kaia?, haard ütest paigast ja tõsõst paigast Har*

Vrd rabelama, räbelema

rabelus *rabelu|s* Jäm Khk Hää Iis KJn, *rabelu|ss* Trv Hls Krk Nõo, g *-se*; *rabõlu|ss* g *-sõ* Har Plv rabelemine *suure rabelusega `murdis jalaluu Iis*; *koerte vahel ol'li rabelus KJn*; *mis rabeluss sijj säält `jälle om Trv*; *neil olli `siande rabeluss säält, peräst rabelust ollive väsinü Hls*; *kana rabelnu ja `rüüknu, [mees] lännu toda rabelust `kaema Nõo*; *ma näi küll tuuð rabõlust Har*; *talguh ol' suur rabõluss Plv*

rabenema *rabenema* Kod Nõo *rebenema, pudenema tekk rabeneb `katki, auk siden Kod*; *kui kõrutuss `ol'li `sitke, ega ta siss `väega es rabene Nõo*

rabesed pl *rabesed* rappevili `reietuas `taoti [rukkivihke] `vasta `seinä, siis kukkusid teräd põrandule, *rabesed* Lüg

rabetis *rabetis* sagnar, *sabin tuleb vähike rabetis `vihmä Mar* **Vrd** räbetis

rabi¹ *rabi* Pöi Muh Han Var Kod Har; pl *rabid* Kul Mär Vig Lih Kse Ris Nis Hag Rap SJn

1. hrl pl kõrne *rasvarabid pannakse seebiroami sega Pöi*; *kui rabid `ollid sulad, siis `võeti maha ja `pandi `anguma; meil_o rabisid, aga põle kivi [seebikeetmiseks] Muh*; *kui rasv saab ää sulatud, siis jäävad rabid järele paja `põhja Lih*; *rasva rabid soavad `pandud seebi `sisse ja maugu `sisse Rap*; *rabide sidess `nõrjub `rasva. kui rabisid pal'ju, oo nõnna üvä rasva suuflvesi `kastada lemm `leibä Kod* **Vrd** krabi², rabe³

2. *pära seebi rabi jääss maha? Har*

rabi² *rabi* Vil Trv

1. väike tuuleveski lindude peletamiseks mõnes kohas `paanti kärü, `tehti tuule `veški siivad, *tema rabises, `üiti rabi Vil*; *rabi `linde irmutess ärä Trv*

2. järeelvetav puurull viljapeksul `mõisan `ol'li rabi Trv

rabi³ *rabi*, pl *rabise* nõid nõia om *rabise Ote*

rabi⁴ → krabi¹, krabi⁴

rabiku

rabiku pl *rabi|ku*[?] Kan Urv(-ka[?]), -ke Kam, -kõ[?] Urv Har, *rapikõ* San Röp/-kõ[?]/ luised takud; takupraht *kui linnu rabati, siss rabamisega* `tul'liva nu *rabike. rabikit* `panti saena vahele Kam; *rapikõ ollõv kõvõmbõ ku sammõl* `külmä `vasta San; Linnu *rabati, sõss tul'l sääne* `paklapraht *luid* `sisse, *nuu ol'li_rabika*[?]; *Ega sõss lina tük'kü* `kiäki es kaalu[?], *näid es* `saaki `kaalu, *selle et luu*[?] ja *rabikõ_läävä_rabadõn maha* Urv; *rapikõ*[?] *läävä präänitse ala* Röp

rabima *rabi|ma* Lüg Khk Kär VII Kse PJg Hää Juu Plt SJn Vil Trv Ran Nõo, -me Hls Krk Hel San

1. haarama, *krabama ta rabis mind* `kinni Khk; *poisid rabivad tüdrukusi* Kse; *rabis kraest* `kiinni Plt; *Salakütid ol'lid* `Pütre ükskord *metses* `kiinni *rabind, püssi käest ärä* `võtnud Vil; *küll rabive* `marju Trv; *poiss rabis tüdruku* `kinni Hls; *nüür peon, sääld* `kulled, *kui* [kala] *nakass* `võtma, *siss tõene kah nakass rabima* Ran; *kana tahva* `kangede kaara `elbit, *na nokitseva nii, et üitstõeste üist rabiva* Nõo **Vrd** *krabima*

2. kiiruga teha vehkima *Katsume aga ruttu rabida, et rukkid õhtass kokku saame* PJg; *täna nad rabivad* `ulka `eina üles Hää; *vihm vist akkab sadama, rabime ruttu vihud kokku* SJn; *saime iki enne* `vihma kokku *rabide* Hls; *rabi* `rõõva ruttu *maha selläst* Krk; *mis sa rabit, aiga külländ* Hel; *rabistab pääle nigu vana rabakarask, rabib ja tjiib ülepääkaala* Ran; *olge no virga rabime* San

3. rüselema, kaklema `läksid *rabima, lähvad jo* [käsipidi] *kokko* Lüg; *külas oli rabimine* `lahti *olnd; kut kaks noort kukke rabivad kohut* `käia VII; *rabima, kui sa teist kisud ja katkestad* Juu

rabin *rabin* g -a IisR Jäm Khk Kaa VII Pöi Muh Rei Mar Mär Kse Han Tõs Aud PJg Tor Saa JJn Trm KJn Trv, -e M San; *rapin* g *rabina* Puh Plv Vas Röp; g *rabina* Nõo

1. *krabin, krobin Vili* `langes *rabinaga ja uoga* `tuuli `maässina `sõeladelle IisR; *rataste rabin keib vaa ilmaga üsna* `kaugelt εε Khk; *Kui koer midagid rabinad* `kuulas, *akkas aukuma* Kaa; *Koiti oli nii* `kaiki, *paljas rabin oli, kui ma* `tõtsi, `vilja tuli *egast august* Pöi; *rae* (rahe) *rabin käib* `vasta *akend* Rei; *vili variseb ühnä rabinaga, kui kuib suvi oo* Mar; *rofid krabistavad ja rabistavad, lase magadagi, üks rabin paegal* Mär; *ma* `kuulsin *lehe rabinad metsas, selle rabina pääl kikk metsloomad* `joossid *ära; nüid iire rabint ei ole* *kuulta, ilm läks* `pehmemas, *läksid väl'la puha* Saa; *üesse ehmata ära, kui rabin akkab* JJn; *vihma sadab, rabinad kuulub* Trm; *rofit jooseb mödä* `seinä, *tjiib rabinad* KJn; *vihma satass ku rabin* `vastu *katust* Krk; *vasta katust* `tul'li *räeset rabinaga* Nõo; *ku nää*[?] (konnad) *joba kudõnõsõ*[?], *siss* `võtva[?] *ku parisõss innõ, suur rapin um inne* Plv || *vadin, loba kuula selle rabinad alati* VII

2. sajuhoog, *sabin tuli üks eä rabin* Tõs; *piske rabin köis üle, ei see tein* `loole *kedagi* Aud; *viskap vähä üte rabine üle* Hls

3. kiirus, rutt; *rabistamine läks eä rabinaga* Tõs; *kaäs muris täna* `ühthe *roitti, ma läksin* `aita, *oli üks rabin ja piiks-piiks* JJn; *ta suure rabinege* `võtse Hel; *ma_tul'li suurõ rabinaga* Vas; *küll täl ol' rapin takah* Röp

Vrd *räbin*

rabin: → *ravin*

rabina *rabina* Vig Tõs *rabinal muld* `joosis `vastu *aeda katust mis rabina* Vig; *raet sadas rabina* Tõs

rabinal *rabinal* Kuu IisR Khk Pha Muh Mär Kse Han Var Mih PJg Tor Hää Saa Trm Lai KJn Puh

1. *rabisevat heli tekitades, robinal* *Sadab rabinal* IisR; *lambad* `jooksid *rabinal üle aja* Khk; *ehk õhta* `poole *tuleb rabinal jälle* [vihma] Muh; *saeab üsna rabinal* Kse; *Elbed tulevad maha*

nagu lõod, aga rae saab rabinal Var; kaas kisub küüntega rabinal Tor; 'lupja tul'li rabinal laest maha Saa; 'vihma rabistab, vasta 'seina tuleb rabinal ja vasta akent Lai; roit' jooseb mödä 'seinä rabinal KJn; 'vihma satte rabinal 'vastu akant Puh

2. rutuga, kiiresti kaik 'karganed rabinal igä üks oma tüö_jure, et parun tuleb Kuu

Vrd krabinal, rabina, rabinen

rabinen rabinal tõmmas 'kinni kui üits rabinen Hls

rabisema rabis|ema IisR Jäm Khk Kär Kaa VII Pöi Muh Rei Mar Mär Kse Han Tõs Tor Hää Saa Ris JMd VJg Trm KJn Puh Nõo, -ama Vil Trv, -õma Plv Se, -eme Pst Hls San

1. a. rabinat tekitama, krabisema vihm rabiseb 'vastu akend; rabistas kividega Khk; küined rabisesid VII; Nii pailu [vihma] ikka tuli, et korra võttis puulehed rabisema Pöi; raha rabiseb 'taskus Muh; vihma tilgad rabisesid 'vasta akend Rei; küll_o jäme vihm, tuleb mis rabiseb 'vasta akent Mär; einad nii kuivad et rabisevad Kse; kui külm 'välläs, siss lumi rabiseb 'jalge all Tõs; katus rabiseb kui rahet satab Tor; puu lehed rabisesid 'jalgu all Saa; vihm rabiseb lehede peal Ris; vihm rabiseb 'vasta 'aknat Trm; paber rabiseb KJn; kas 'raadiu ka viil' rabisab Vil; kuiva lehe rabiseve puha 'jalge all; sul'g rabiseb 'papre pääl, sellege ei saa kirjute Hls; räiset rabisi katusel Puh; 'vihma satass ku rabisess San; tuulõga? olõ_rabisõsõ_rõuguh Plv; leht puuh rabisõss Se b. rabinal kukkuma, langema Ema puhastas poiti 'tekli pial 'erni, 'puhtad 'erned rabisesid 'kaussi IisR; tänäkund [vili] ei rabise, põle nii kuib Mar; õõnad rabisesid eele maha JMd; puie otsast rabiseb 'õileid maha VJg; Rää vihu om vaja akki panna, muidu kui maan kuivava, siss rabiseva terä kõik vällä Nõo

2. (lobisemisest, vatramisest) Rabiseja lobiseb palju Kär; Mis sa rabised pärisest, tüütad ää Pöi

rabistama rabist|ama Lüg IisR Jäm Khk VII Pöi Muh Mar Mär Kse Han Var Tõs Tor Hää Saa JMd JJn VJg Trm Lai Plt KJn Trv TLä Võn Ote, -amma Plv, -eme Hls Krk Hel, -õmõ San

1. a. rabinat tekitama, krabistama koer rabistas ukse taga Khk; rotid rabistavad VII; [Põrsas] jähi rabistama 'jälle, ma 'tõmmasi ukse 'kinni, kus ta ikka läheb Pöi; vihm rabistab 'vastu katust Muh; kaas lääb riulisse, rabistab seal, ajab 'viimeks mõne nõu maha Mär; 'keegi rabistas ukse taga Kse; Kuiva eina sihes rabistasid putukad; Rabistamene aas une pialt ää Han; rae rabistas 'vastu aket Tõs; linnud rabistavad katuse pääl Saa; 'pilpakatusel ka vihm rabistab Lai; mis ta seal rabistab paberiga Plt; iire rabistave Trv; Üüise - - kuuled läbi une, kudas vihm rabisten vasta akand tuleb Nõo; küll siss soe purõlnuva säääl kuusõ all ja rabistanu ja järänuva toda kuust Võn b. rabinat tekitades midagi tegema Kui 'jõuata 'enne 'koitu kõik ahed maha ja õled rabistatud, 'saata ka terakese 'laugusi 'kinni 'lassa Lüg; Rahet rabistab nigu 'erni IisR; 'vihma akkas rabistama VII; täna rabistas nõnna 'vihma et Muh; küll rabistab 'vihma sadada Mar; tuul õunad maha rabistanu Hää; tuul rabistab 'õunu JMd; vähä rabišt 'vihma, läits üle jällegi Hel; edimält rabist rahet, siss 'tul'li vihmauug 'pääle Ran; joba 'vihma rabistass Ote; tuul' rabistass 'ol'gi kuhah Plv

2. kiiruga midagi tegema, rahmeldama Rabistab 'teine 'liiga, ega suurt 'sellepärast 'jõuva IisR; eks ta kõige mõnukam olekski nii, et rabistad ja oledki läind (sured tööd rühmates) JJn; üks vana ehakas, ei ole 'aega vaadatagi, rabistab aga teha VJg; rabistab 'reaki, ei soa aru kedagi Trm; ta ol'l selle tüü ülepääkaala är_rabistanu Trv; kõrraliguld ei 'tüütä, vahel rabistab küll Ran; tüj pikkamisi tüüt, ärä rabista Puh; Ma rabista tolle pärast, et ennembi ärä saassi, õdak om jo varsti käen Nõo

rabistimmerohi

3. (muud juhud) *Mis sa oma suuauguga `peale rabistad, ole vahest vagusi ka Pöi; kukk rabistab (sugutab) kana, poiss rabistab `naisi KJn; egass ta vihanõ ei olõ, ta muku rabistõss (käratab) üts kõrd ärä ja jääss rahulõ San*

Vrd räbistama

rabistimme|rohi (teat taim) *Paras aig `heinäle hakkada, rabistimmerohed on juo `kuivad `heinäss Kuu*

rabistus *rabistus* g -e IisR Hls

1. rabistamine, rabin *olli nagu üits rabistus Hls*

2. rabistis, rahmeldis *Kes `pal`ju ja `tühja rabab, on rabistus IisR*

rabitsema *rabitse|ma* Saa, -me Hls Krk *siblima kanad ol`lid ul`a, rabitsesid `peendra pääl, `ósisid putukid ja úsksid Saa; kanase rabitseve sia songermuste sehen Krk*

rabjastama *rabjastama* lobisema, laterdama – VII

rablakas *rablakas* riideräbal, kalts *ma pole mitte kalsumestele `sõuksid rablakud viin Jaa*

rabli → krabli

rabul *rabul* g -i, -a

1. krapp *lehmäl, `lambal rabulid `kaelas Khk*

2. laterdis *üks va rabul, padistab pääle, jutukas inimene on Khk*

3. tüütu (inimene) *Va rabul laps, see_p seisa kohegil vagusi; Oo üks va rabul eit, sõukse rabuliga_p saa ilmaskid elada Khk*

***rabul** pl *rabulad* pabul *karduled oo naa `väiksed pisiksed rabulad Mär*

rabuma *rabuma* lõhkuma *sa rabud katti keik; [loom] rabus aja maha Jäm*

rabusk *rabu|sk* g -ski *rogusk Rabuskist saab paa `mõskmise topust Hls*

rabõnõ *rabõnõ* rabe, pude *rüä aganit `pantu `sisse, leib om rabõnõ Röp Vrd rabane'*

rada *rada* SJn, g *raja, raea* Jõe Rid S L KPõ Pil KJn, *raa* VII Jaa Var Khn JMd Lai VIPõ eL(p *rata* V); n, g *rada* Kuu Vän HJn VMr TaPõ

1. a. hrl tallatud kitsas tee, teerada *Kui pruut `peigumehe kodo `viedi, `peitasivad `viejääd `pruudi `vällä, `läksivad `tõisi radasi `müödä Lüg; see rada läheb lauda `juure Khk; lammaste rajad on sääl põõsaste vahel Kär; siit `lähtvad raad `mitmele `poole Jaa; Nende rada käib `meite rihaltse otsast läbi; Vili kõik `loomade radu täis Pöi; kitsast rada kaude minema Rei; sarapuukirju oli põegiti üle tee raa (rästikust) Var; obused on `talland pailu radasi odrasse Vän; loomad käivad `ühte rada Hää; lähäb metsast `veike tee läbi, `üitakse rada Juu; `Maanädi pial rada ei old, ikka `metsas või einamaa tie oli rada Jür; suured metsad on radasi täis JMd; `sinna viib kaks rada Iis; siält obese tñd ei lähä, jalgtñj rada lähäb; aad raja `lasti Kod; põle sial üht teed ega rada Lai; kos muti rada käib, raa `pääle paned lõksi Hls; lepik olli radasit täis sõkut `risti ja `rästi; siit om vaja üits rada `sissi `niita Krk; ega sääl `õiget tñd es ole, kitsass rada `ol`li Nõo; mine[?] tuud rata pite Plv b. piltl *Egaüks käib oma rada, teeb mis `arvab Pöi; tema elu lähäb `jälle oma rada Mär; poeg, käi isä rada, siis suab suss mijs Kod; tõise oo latsel kiijlt `näiten, nüid latsel rada kähen; `seantse rumale raa (halva kombe) saanu Krk**

2. mingi jäljerada *sel one rada taga alalde VNg; Siit on läind, vere rada taga Jäm; sula aeg oli, suur rada jähi tua paranda `peele `jälle, märjade pasteldega läks Mus; Üks oli `sõukse sita rajaga läind Pöi; kui saab `loomadele `põhku `viia või kedagi, siis vahel mõni lähäb, rada taga Mär; `vaangast `süüdi, iga üks võttis puu lusikaga, suur rada oli taga Mih; läks nii, et õlle rada oli taga Juu; lapsel kuse rada `järgi Koe; lääb, rada perän Trv; sa niidat, kaar om nagu sia kuse rada, kiverik ja kõverik Krk; igä kõrd rada taka, kos sa käüd San; Ku sa priuk`ü viat, sõss om alasi rada takan, `õkva nätä_kost om mint Urv; lätt nigu rada jääss takka Rõu*

3. rida `Lautrid, nee kividest rajad, mis mäelt merese lähvad Pöi; vaho rada meres Khn; iga üks võttis oma rada, vei lakka Trm; tämä kirjutas ühe rada ette ja sina kirjuta lehekülj täis; uavitsa pilbas, kellegä laps rada ajas Kod; sinul olluva kateld raald vihu taka ja tõestel olluva `kõikil üteld raald Puh; mägestigu rada, üts mägi siin, tõnõ säääl Kam

4. piir, raja kahe talu vahel on rada; ää mine üle raja Juu; Järva rajasse tuleb viisteisskümmes `versta Kos; radad tõmmati `sisse Kod; lina vakamaa mõõdeti `vällä, `aeti raa `sissi Krk

5. teat kudumisviga kui ei õle ilust `niide `pandud, `jääväd `riidele `viirud `sisse ja raad Lüg; üks [lõng] vahelt oo katti, rada jääb `riidel `sisse Kse; tallas vale jalgpuid maha, siis tuli rada `sisse Tõs; kui mõni arv piivahe on soa sees, siis pannakse `sõnna kolm `otsa pii vahele -- muđu jääb `riidele rada `sisse Juu; [kangal] rada järel, sialt on ta arb kohe SJn; jakassit jälle ärä vai pannid tükikse `langa jakuss vahele, sõlmassit kokku ja siss `olli rada parandedu Ran; ku pal'lu radasit om `kangal sehen, sij rõevass laguneb ruttu ärä Puh; ku lang `kaatski lähäb, siss jakka lang ärä, muedu jäävä raa -- `sisse `kangale Nõo

6. a. rõugulatt vil'ja radad on `valmis Ksi b. rajad, räätsad mees teeb omale radasid Tor

radaka → ragatka

radaki põraki, prantsti sõedab `õue, `vastu tua `nurka radaki; pea kõib `ümmer ja [kukun] radaki kohe maha Mih

radaline radali|ne HJn Nõo, g -se Lüg

1. teat kudumisveaga kui `tallumisega segämine lähäd, on [kangas] `niiske radaline, kaks kuet lähäb kokko, `paari `jääväd Lüg; kuda see kangas nii radaline on HJn

2. liiga laia piivahega suga om serände radaline Nõo

Vrd raduline

radamisi radamisi JMd, radami`isi Kod ridamisi lapsed lähevad radamisi JMd; silgud `pantse radami`isi `tüüni Kod

radanka → ragatka

radas|hani radashani lagle – Kuu

radastiku ridastikku pane kõik radastiku, kõik kõrvu Kod

radatka → ragatka

radi¹ radi Jõe Kuu Hlj Rei

1. jääsupiriba radi käis merest läbi Jõe; `Soidimme ühest `paari kilu `mietri `laiusest radist läbi Kuu

2. rida Sedä kahe vuo `piiri siis `merkis vahu radi Kuu; raamatus on radid Rei

radi² radi SJn Vil Pst Hls Krk vilets, katkine riideese, näru Alati see vilets radi sel'las, ju tal paremad põle (kasukast); kus mu käpakad on, need vanad paegatud radid SJn; `Õiged `rõõva `ilpu põlnud kellegil õieti selläs, mehed `kõndisid ku kalbakad `riingi, mõni radi `ümmer Vil; Sedä radi ei pane äm musta tüü manugi selgä Pst; kõrt ärä paigat ja punut ku üits vana radi Krk

radi³ radi seenekaste radi, ku seened `tehtaks peenikseks, `pantaks `piima või kuürt pääl, `süüdaks leva `kõrva ja `kartula `kõrva Hää

radik radi|k g -ku vilets, niru vana radik luud Iis

radi|lasu kõrkjahunnik Mis sa näljarott koa kentsled, radilasu sihes sa elad pilt Pöi

***radima** (ta) radib krabama, haarama `kange märg radib kohe `kinni pilt Khk

radisema radisema Jäm Khk ragisema, krudisema narr radises kää sihes Khk **Vrd** rädisema

radotama radotama korraldama, seadma radoí kõik sugulasõ² `tüühhü; ka radotass no², nii ku mi esi² tiiäki_i, kohe minnä² Se

radu

radu *radu* meelelahutus; selts *hüä radu*; `Üösel siel `ninda `vaige, kui tulisid `mulle moneks üöks *raduks* Kuu

radu|kuu *radu-* Urv, *rado-* Plv Röp veebruar `küündlekuu *om radukuu, peni?* *pidävä* *siss att `saaju* Urv; *radokuul pini nakasõ* `hulkma ja `nurmi *pite `aelõma* Plv

raduline *raduline* Muh Kod

1. teat kudumisveaga *siis jäeb raduline kajjas, kui teise vahele kaks, teise vahele kolm lõnga pannasse; su kajjas oo nii raduline, pead tihemini `suase panema* Muh

2. liiga laia piivahega *piird one raduline* Kod

Vrd *radaline*

raduma *raduma* Lüg Kod

1. rabelema, rebima *Siu `kinni kuda tahad, a obone radub ja paneb menemä; säääl õli suur - - radumine* (maadlemine) Lüg

2. midagi kiiresti tegema *piäb raduma kõhe, ike `kärmess õiendama* Kod

radus *radus* g *radusa* Kuu Vai

1. meeldiv, mõnus *inimesi `rohkemb, siis on radus sie aig; Vein `lapse `toise peresse, et olis `toiste `lastega radusamb; meil on radus `kuuldada* Kuu

2. jõudus, ladus *Ega sie [kalade] maast kogu `korjamine `ninda radus old kui `paadist, kust sai `auskariga `korvi `tosta* Kuu

Vrd *rattus*

radusald mõnusalt `Ninda *radusald sai päiv `ehtusse `toiste `ulgas `olless* Kuu

Vrd *rattusald*

radusamine mõnusamalt; ladusamalt *kahegeste `läksid ehk ajasid juttu - - `palju radusamine läks sie asi edesi kui `üksi tied `käüess; `Kastipüü ajal läks sie `paadi tühendamine `palju radusamine, `ilma `mieste `vaevata* Kuu **Vrd** *radusammi*

radusammi = *radusamine aig `lähtäb radusammi* Kuu

radusast meeldivalt; ladusalt `aiga *meni radusast* Vai **Vrd** *rattusast*

rae *rae* kosk *Narva rae, raess kukub vesi `alla* Kod

rae *rae* Ran Nõo Võn Kam Rõn Plv Se *raiesmik iluss ain raen, `mõõli, et - - nüüd aan karja `raede* Ran; *säääl `olli `raesit pal`lu, no küll olli `marju Nõo; kikkapüksi, na kasvasse niidi `viijri pittu ja rae `viijri pittu* Kam; `ulka `lehmi, viisime `lõaga *käe otsan sinna rae pääle* Rõn; *mõtsah om rae, puu `raotu päält är?* Se

rae → *krae*, *krae*

rae → *rage*, *rahe*

raedama → *raidama*

raedik `raedi|k g *-ku raiesmik edimäld `olli `raedik, ku ta `olli `puhtass `raotu, ku `mõtsa pääl es ole, pal`t kannu* Nõo

raeldus|võrk räbal kalavõrk *vana `raeldusvõrk, äi saa änam raavita - - veel ädapärest `sisse `viia* Pha

raelm *raelm* g `raelmu *raiesmik - Kam* **Vrd** *räelmu*

raend → *raendu*

raendik `raendi|k Kan Urv Röp, g *-ku M(-nt- Krk) Ote Krl Har, -gu Nõo Kam Ote Rõn San Har Rõu raiesmik vana `essunu `raendiku `pääle ärä* Trv; *Säääl tõise `raentiku pääl olli täo `pal`lu vabarit* Krk; `alla `raendiku *pääle olli õige suur ein kasunu, looma sõive nõnda ilust* Hel; *Võeti kõik maha, nüüd om siin mõtsa asemel raendik* Nõo; *keväjä tetti `raendigu `pääle kesev* Kam; *säääl om pal`lu vabarnit `raendigun, mis serätse uvve `raendigu ommava* Ote;

`Raendik om nüid `võssa kasunu Rõn; mõtsa veerel om suur ja apar `raendik Krl; `väiko `raendiku^o olli kütüsess tettü Har; `tõrva `aetass, koh om vana `raendik Räp Vrd raandik, rahendik, räendik

raendu n, g *`raendu* Har; n *raend* Vas; gpl *`raendide* Kan raiesmik *saarhain kasuss `raendide pääl* Kan; *Lehmä^o `ol'li `raendun* Har **Vrd** räend

raeng raeng g *`raengu* lavats *`raengu peal* *magasid - - puud `ol'lid `löödud seena [külge], teevastest `ol'lid `tehtud, `veiksed pinnud `ol'lid all* SJn

raents raents g *raentsi* raiesmik *vanal aal olli ta raents; ei tohi lasta raentsiss* Hls **Vrd** raants

rae|puud → kraepuud

raest → raestu

raestama *`raestama* Kse Han Mih KJn

1. rüüstama, laastama *Kits tõmmas `lahti, läks `aida ja `raestas kõik noored õunabud ää; Sõda jätab järgi raestatud maa* Han; *tänabi põle minu `aedas kedagi `raestada* Mih

2. raiskama *mis sa `raestad `toitu* Kse

raestik *`raesti|k* Võn Vas, g *-ku* Pst Har(-gu) raiesmik *`raestikun om pal'lu `marju* Pst; *puu omma päält ärä `raodu ja `perrä om jäänü puu `raestik; `raestigu pääl kasusõ marja, `maaska* Har **Vrd** raistik

raestu n, g *`raestu* Har Rõu; *raest* g *`raestu* Har raiesmik *Ma_vii hobõsa `raestu pääle; `Raestuidõ pääl ol' pal'lu `maaskõid* Har **Vrd** räestü

raetama *`raetama* noomima; *nahutama see `raetas mind iganis; ma `raeta sind korra, küll sa siis mõistad; oli `raetamist saand* Khk

raga¹ raga Iis, g *raga* Trm Ran, *raa* Kod; n, g *praga* Trv käänivõrk; *pöördnoot raga on sage võrk - - pannasse `ringi `sisse ja siis üks mütaga taob ja ajab kõik kalad kotti, koit on ka võrgust ühes õtsas* Trm; *raaga püietässe ikkid - - sij on alate õma käen, egä sedä `järve ei `jätä* Kod; *lää pragage `püündme* Trv; *`Peipsi mehed püisivä ragaga sügise, raga om - - serände `kõrge nuuṭ, aga perä om üte otsa kül'len* Ran

raga² *deskr oli rögisev `jooksja, kätt kipudas, [siis kostis] raga-raga-raga* Käi; *mets läks, puud läkst [tormiga maha] raga-raga-raga* Rei; *arakas sagatab, raga-raga-raga aga tieb* KuuK

raga³ → ragja

raga|händ põngerjas *nee noored, neist situst pole midad, nee veel ragaännad* Khk

ragak *ragak* (vande- või kirumissõna) *ah sa ragak* Rap

ragal|soolik *ragalsoolik* (teat looma soolikas) – Hel

ragam *ragam* g *-e* Hls Krk katkine riideese, *näru igävese vana ragame aia `otsa visanu* Hls; *vana ragamit kik'k kotuss täis; mis sa neist vana ragamidest oiat* Krk

ragama¹ *ragama* Iis Trm *ragaga* kala püüdma *käivad kala ragamas* Iis; *kus_o madalamb vesi, seal ragatasse* Trm

ragama² → pragama

ragan *ragan* g *-a* Lei Kra, *-i* Krk; *rakan* g *ragana* Har Lei Lut; *ragan|as* g *-a* Hää; n *raganõ* Räp

1. puuk; nõid *jenemuštu `koagin majan piet raganit, `peima (piima) `kandanu; ragan - - `veda kõik manda (vara) `jennõlõ; ragan l'ätt louaga, loua sälan `sõitõdõn* Lei; *rakan, s'joo um kuradi hõim* Lut

raganad

2. narakas, naru; ka kirumis-, sõimusõnana `Sääte ragan ei `kõlbagi tõste sekkä `siüümä Krk; mis sa röögit, rakan (lehmast); mul lätsi_naa_`hambaragana_ka_suust maha? Har; kää ku vana raganõ Räp; ah sa rakan Lut

raganad pl *raganad* tirtsud, põngerjad *raganad*, tüdrugud te pole mette veel Khk

raganas → ragan

ragana|sitt limaseen (uskumuse järgi seostatud krati väljaheitega) *Raganasitt, seda ei tohe lõhkuda, saad õnnetust* Hää; *ragan dúuy l'emmil peima `ussõ un šittun `valgõt, ta am raganašitt* Lei

raganõ¹ *raga|nõ* g -sõ roguskine *ragasõ teki? pännä koorõst* Räp

raganõ² → ragan

raga|pea lollpea *Kis taipama mette nobe pole ning liig jõnnakas, sõhuke ragapee* Khk

ragas → rogusk

ragasine → rokusine

ragask → rogusk

ragastama *ragastama* tükeldama *ragastab `konna, sai konna kätte ja ragastab* Pil

ragastik *ragastik* rägastik *sii oo paljast üks ragastik* Muh

ragat *raga|t* Jõh IisR(kr-), *raga|í* Krl Har, g -ti

1. a. telling vm selletaoline ehitis *Tehti `ilmatu `suured ragatid üles, et akkavad kattust lappima; Tia, mis nad säel ehitavad, kragatid kõik kuhad täis* IisR b. (vanast, närusest esemest) *Va `vuodikragat, nägiseb ja krägiseb `teine; `vankrikragat* IisR

2. tõkkeparv jões palgiparvetamisel – Krl Har

ragat *ragat* Jür Trm Lai praksti, raksti *puu kukkus ragat maha* Jür; *Poiss lasnud veskil kaunis vingelt kääa, niikaua kui ühekörra käinud ragat, rattad jäänuvad järsku seisma* Trm; *`astus aea `piale, `astus lati `kaiki ragat* Lai

ragatka *ragatka, `raga-tka* Jõh IisR Trm Kod Se, *`raga-tki* Jäm Kaa Muh; *radaka* Rõu, *radanka, radatka* Vas

1. 5-6 haruline ankur *lodjadel on ragatkad mal`mist valatu* Trm; *ragatka on viie aruga `ankur* Kod; *parahhodil ka om `raga-tka, tu kuvve haroga?* Se

2. pudrumänd *Raga-tkaga kloppiti, `keideti `putru ja `kõrti* Jõh; *Liiguta `raga-tkaga* IisR

3. tõkkepuu, teevaldas *lüüdi tii `puuga_kiinni? -- radaka ette* Rõu; *säält saa_i `kävviü?, radatka? omma? iih* Vas

4. (eeslinnast) *Kellama `raga-tki, sealt akkas Kuressaare linn `pihta* Kaa; [Kuressaare] *`raga-tkis `olli kõrts* Muh

rage¹ *rage* g *rae* Hi; *ragi* g *rae* Lüg SaId Muh Hi; n, g *rage* Sa, *ragõ* Khn, *rae* Jõe RIId LäLo PäLo; seesü *rages* LNg

1. rahe *raet sadab, rikkub nuort `vilja, kabusta lehed tagus purust kõhe; egä sie ragi ei õld, sie õli lumi* Lüg; *`eile sadi üväst raed, `vihma oli `raega segasi* Vai; *Oli kõva ragesadu* Jäm; *Sügise oo vahest rage maas* Khk; *kui ta rage sajab, siis_o lumi nõnda sõre* Mus; *ammuks see oli, kui rage sadas, `puistas puhas odrad ää* Kaa; *Ragi, lume ning vihma vahe`pealne, tuleb justkui ruubi`tange `alla* Pha; *vihm lihab raeks kääst VII; vahel oo peenike ragi, vahel sõrmeotsa `suurune ragi* Põi; *`sõukest rage saab nagu liiv* Muh; *ragede (raheterade) seas `vihma täna, raed ja vihm segamini* Phl; *rae lööb rukid maha* Lih; *Täna sadas raed, et maa oli `valge* Han; *rätsakas ei põle `sel`ge lumi, vihm `raega või rae lumega segämene* Var; *üsna kõbaste tuli raed, see läks koralt vihmasse* Mih; *Teist `päävä saab ragõt* Khn; *rae oo tämmu ruki ära lõon* Aud; *ränk sadu võib `äikesega `tulla, tuleb mis raksuh, vahest raet ka sees* PJg

2. tera *Sukru raged on renni peel* Jäm; *soola ragesid parandale kukkund* Khk; *Jämel soolal on suured raged* Kaa; *soola ragi jähi`amba`alla* Pöi; *Tuul toi liivaragi silma* Emm; *Pisist lapsed söid võid-sepigud, isegid natust`sukru ragesid oli`pääle ripudet* Rei; *võid`tehti ja koor akkas kokko minema, siis koor oli rages (teraline)* LNg; *ragede alla panema sisse soolama kalad pannasse ragede ala* Khk; *liha oo ragede ala`pandud* Mus; *Vana lehma paneme sügise ka ragede ala* Kaa

3. *natuke, väheke, ivake`soorsad, pisemad rage kut teised pardid; lähäb rage maad edasi; rage`mulda panja peel, see saab looks kutsutud; anna`moole üks rage võid* Khk; *Su jutul pole küll mett`üks rage tolku sehes* Kaa; *pista ragi`soola suhu* Muh

Vrd rahe¹

rage² *rage vähinatt ma ei õle ragedega`vähki`püüdänd* Jöh

rage³ → *trage*

rage- *rahe-`kange raesadu taob kõik`viljad segämiste ja kabusta`taimed purust* Lüg; *Ragesadu oo rohkem sügise* Khk; *`Akna`vastu`rapsisid suured rageterad* Pha; *suured raepilved tulevad* Kse; *Raeterad löövad lihavad lehed kõik risus maha* Han; *`raske raeoog,`peksis purus kõik;`kange raetorm tuli ja purustas viljä ää* Tõs; *Päävä akkasid ragõuõbid (rahehood)`käämä* Khn

ragelama → *ragelema, rageleme*

ragelema *ragelema* Khk Muh Mär JMd Koe Iis Plt Trv/-ama/, *ragõlõmma* Se

1. *riidlema, tülitsema vihased inimesed läksid ragelema* Khk; *nee ragelesid nõnna`joomade peal et* Muh; *juba ragelevad`jälle* Plt **Vrd** rägelema

2. *rahmeldama, rassima ragelemene oo alati, saa`silma`aega* Mär; *tema rageleb alati tööd teha* JMd

3. *hullama, mürama, mängima lapsed ragelevad`ühte`puhku, ei seesa paegal* JMd; *latse ragelava* Trv; *pini[?] ragõlõsõ[?], kõik moro hel`lü täüs* Se

rageleme *rage|eme* Hls San/*ragõ-/-ama* Trv Pst

1. *koksima, katki lööma lääme mune ragelama* Trv

2. *pragunema kuum lüüüb savi rageleme; ahi om ärä ragelnu puha* Hls

ragenama → *ragenema*

ragendama¹ *ragendama parandama* Igät`riiet ja`verku`täädü ragendada, *ega sie`muidu`kuigi`kaua käü; kes rikkub, sie ragendab* vns Kuu

ragendama² → *rakendama*

ragene *rage|ne g -se* Jäm VII *rahene ragene vihm* VII

ragenema *rage|ema* Saa Juu SJn, *-eme* Hls Krk(-em), *-ama* Vil Trv *pragunema, lõhenema korp on ragenenu puu kuur* Saa; *pal`k rageneb* Juu; *kui lumi akkab sulama, kui põhi lähäb ära, siis`kerkib maa jušku ülesse, rageneb kohe* SJn; *temä (haige koht) ragenab ja järest kuivaga lähäb`lõhki* Vil; *käe ragenave tuule kähän ärä* Trv; *[leib on] ragenu,`lõhki om päält ja ümmert`viiri* Hls; *maa om`lõhki ragenu puha kuivage; käe nahk ragenem lännu* Krk **Vrd** *pragenema*

ragenus *ragenus korp, koorik kiik sii`mustus ja ragenus tuleb tal ärä päält (hobusel, kui haiget jalga ravitsetakse)* Vil

ragi¹ *ragi puri* – Jõe

ragi² → *rage¹*

ragi³ → *tragi¹, tragi²*

ragima → *tragima¹*

ragimold *ragimold* *raiumisküna* – Kan

ragin

ragin *ragin* g -a Kuu Lüg Jõh IisR Jäm Khk VII Pöi Muh Rei Mar Mär Kse Mih Tõs Aud Tor Hää Saa Ris Juu JMd JJn Koe VJg Iis Trm Plt KJn Trv, -e Pst Hls Krk; *rakin* g *ragina* Puh Har; g *ragine* San

1. raksumine, pragin *vahest tuul`murrab`metsas puid`katki, nii suur ragin taga* Lüg; *Tämä lakkas õli iga`üäsä kole kolin ja ragin õld* Jõh; *Nüid on kõik kohad raginat teis* Jäm; *sihantse raginaga tuli üle aja* Khk; *Irmus ragin käis, katus kukkus maha* Pöi; *tuli põleb nii et ragin taga* Muh; *`kange`vankri ragin, tea kes sealt tuleb* Mar; *kuuse puud [põlesid ahjus], nii suur ragin, ma`ärkasin selle ragina peale ülesse* Mär; [tähed] *muudkui tulid aga`taevast`alla, kedagid kuulda ei olnud, ei`lartsu ega raginad* Mih; *tul`lin selle ragina pääle`väl`la`vaatama, puu riit ol`li`ümmer läinud* Saa; *suur ragin kostab* Ris; *pia oli kohe täis raginad ja krõbinad* (haigusest) JJn; *tuul murrab puid rigin ja ragin* Plt; *tu`l`li suure raginaga maha* KJn; *tuli palab ku ragin* Trv; *ku sa`käege üle`tõmmasid, nagu tüüjnimese käsi om kare iki, siss jäi [siidrätik] käe`külge ku ragin* Pst; *rinnun om`seante ragin; ku suur tuli, sõss [liha] küdsäss ku kärin ja ragin* Krk; *puid`raotass nigu rakin mõtsan* Puh; *rakin ol`l ennedä, ku puu ossa` maha`juuški* Har

2. sõnelus, riid *Küll läks`irmsast raginast* IisR; *ta kardab seda raginad* Muh; *kui mõni käratseb, siis on suur ragin* Juu; *joba ragin latsin jälle* Krk || piltl suur hoog lätsiv`tüllü ku üits ragin Krk

Vrd rāgin

raginal *raginal* Kuu/-ll/ IisR Khk Kaa VII Mar Kse Mih PJg Khn Tor Hää Saa Ris Juu JMd TÜR IPõ Plt KJn Trv Pst

1. praginal, raksudes *vahest igä joba üle`puole`mietri`-`jää paks, kui sie siis siel`murdus raginall* Kuu; *Selle`kerge`riega või`metsa`menna, uppide`palgid`piale, on regi raginal puru kah* IisR; *puud põlevad ühä raginal* Mar; *puu läks raginal kätti* Saa; *oksad tulevad raginal maha* Ris; *rahe`-`kui`kange tuulega tuleb raginal vasta`aknaid, siis`vaata, et lõhub klaasid puru* Lai; *aod läksid jala all raginal`katki* KJn; *Linaluu lätsiv raginal katik* Pst

2. piltl suure hooga, ägedalt *Läksivad`riidu raginal* IisR; *Koerad olid raginal`riidu läind, nõnda`_t visseti vett vahele* Kaa; *kui mõni ukse taha tuli, ta (koer)`joosis raginal kallale* Mih; *`vargad`ol`lid raginal aeda kallal* Tor; *jookseb raginal tõše kallale* Trm

Vrd raginen, rāginal

raginen *raginal läits ku raginen* Hls

ragi|puri (teat puri) *ragi`purjel on`puomid`ääres, ei ole`pirkelt`keskel* Jõe; *ragipuri oli pial, suur`korge, üks mast ja suur lai puri* Kuu; *üilased keivad änamast jäust ragi`purjudega* Mus

ragisama → rāgisema

ragisema *ragis|ema* Kuu RId Jäm Khk VII Pöi Muh Rei LNg Mar Mär Kse Tõs Aud PJg Tor Hää Saa Ris HMd Juu Kos KuuK Amb JMd Koe Kad IPõ Pal Plt KJn SJn Puh Kam, -eme Hls Krk(-em) San, -õma Khn Vas, -ama Trv raginat andma või tekitama, pragisema *sügisene jää ragiseb ikke jala all* Kuu; *leikasin rugi`ninda`_t käsi ragisi kohe* VNg; *Luak ja rakkendus ragisevad, aga ei`jaksa samugi`paigast`vällä vedada* Jõh; *sool ragiseb`amba all* Khk; *iad kuivad kuusealud ragisevad`ahjus* VII; *Ise magab,`ambad ragisevad suus* Pöi; *puu ragises ja`raksus`katla all* Muh; *puud`langevad ragisedes maha* Rei; *`vanker ragiseb, kui`kangeste sõidab* Mar; *kukkusin nii, et koñdid üsna ragisesid* Mär; *aavepuud`plõksuvad ja ragisevad paja all* Kse; *kuuskest sai koa [peergu], aga kuused ragisest`rohkem* Tõs; *lä ragisõs obosõ all* Khn; *kaelasooned oo nii valusad, üsna ragisevad, kui sa pead pöörad* Aud; *müristab ku seinad raksuvad ja ragisevad* Hää; *kül`m ol`li nõrk olnud, muld väha ragises pal`t`jalgade all* Saa; *norr*

ragiseb, kää|l norr sees HMD; liivaga pesime [puunõusid], nii et ragises kohe Kos; kõik minu luud ja koñdid ragisevad JMD; `ahvel on kõva soomuss, kui kaabid teist, siis ragiseb Lai; kui `äästasid, siis ragises (kividest) Plt; kuiv kuusepuu ragiseb KJn; maa müdisi ja ragisi Trv; mea kuuli, et midägi ragisi, näe, põder; liha küdsädide ärä, üte kõrra ragisi ja tõine kül'g ka viij| ja olligi valmiss Krk; puu ossa ragiseva `jalgu all Puh; narits om lehmä udara siisen, ragisep Kam; kõik luu-kondi? ragisõsõ? Vas Vrd rägisema

ragistama *ragist|ama* Kuu VNg IisR Jäm Khk Pöi Muh Mar Mär Kse Mih Tor Hää Saa Ris Juu JMd Koe Iis Trm Plt KJn Trv Puh, -amma Vai Vas, -eme Hls Krk(-em)

1. *raginat* tekitama; midagi raginal tegema `tormi *ragista kadust ja puid* VNg; *Ragistab `pähkliid `süia* IisR; *akkasivad ragistamma `püssü* Vai; *kadagad ragistavad põleda; sõnn ragistab pöösaste sihes* Khk; `Ööse *magades ragistas ammastega nõnda mis irmus* Pöi; *obu ragistab [ketiga] `ühte `järke* Muh; *tuul ragistab koa vahest `puude sees, kui sügise `kange tuul oo* Mar; *ragistab viha pärast `ambaid* Kse; *mees ragistas ukse kallal* Tor; *metssiad akasid tamme all tõrusid ragistama* Saa; *ragistavad `ammaid* Ris; *poisid ragistavad `metsas* JMD; *koer ragistab `konti närida* Trm; *ragistab metsas puid* Plt; *ragistap `pähkke `süüjmist* Trv; *ei tää, mis na sää|l ragisteve* Hls; *temä ragist puu `osse maha* Puh; *ragistagu_i? neid luid* Vai || *rassima, rahmeldama* *Kui nad õhe tõsise päeva seal ragistavad, siis on `valmis koa* (küttepuudest) Pöi

2. *riidlema, tülitsema; pragama* *Va äge on `teine, `mutku akkab ragistama `teiste `kallal* IisR; *küll nee aga ragistasid* Muh; *mo ema oli `kangeste `neoke oolas, ragistas `meitega, kui ei ond sedasi, nagu `õigus olass ond* Mih; *muudku võttiss ragistada* Trv; *ragisteme vahel äräde, sõss lää üle jälle* Krk

Vrd *pragistama, rägistama*

ragistus *ragistus* g -e IisR Hls

1. *ragistamine sää|l `ol'li kuulda suurt ragistust* Hls

2. *pragamine, kärkimine* *Ega_s seda ragistust sul `puolest `päevast `jätku* IisR

3. *äge, keevaline inimene* *Sie ragistus pani `jälle `irmsa kärinaga `lõugama* IisR

Vrd *pragistus, rägistus*

ragitsem *ragitsem* *noomima ma pia tat viij| ragitsem, saa tast `asja või ei saa* Krk

ragja *rağa* g *raja*, p *rak'a* Urv Krl Har

1. *reis, koib võta? õks rak'a piten, sõss `viska? tedä* (konnast) Krl; *rapuda sa ummi rak'u ja sipuda no_ `siibu ka_ tanh* (öeld kanale); *`viska_rağa üle* (astu üle aia) Har

2. (väiksest, kidurast olendist) *väikene nigu rağa; latsõ rağa* Urv

***ragli** g *ragli*, pl *raglid* *puuäke raglid olid oksad äge pinnuks, peelt oli pakk sile; raglid olid, nendega ragliti maad* Kär

raglima *raglima* *ragliga äestama raglid, siis ragliti veel nendega* Kär

ragoskine *ragoskine* *roguskine* *Ragoskine rõivass* Rõu

ragu → *pragu*¹

raguline → *praguline*

raguma *ragu|ma* VII Jaa T(*rago-* Võn) V(*rago-*), -me Krk Hel San, -mõ San Krl, (ma) *rao*; da-inf *raku?*, *rako?* V

1. **a.** *hrl tükkideks, osadeks, katki raiuma; löögiga midagi küljest eraldama* *sia einä alle ragumede* Krk; *õled `raoti peenikesess ja äste lühikesess, `aeti kotti, tuu `ol'li padja iijst* Ran; *siss tapeti jõoluss ärä tuu vana aher lehm ja `raoti `katski, `panti tükäte `suurde `tüñni; `kartuli `päälisit ikki lehmäle sai põemetuss ja sigadele `raotuss* Puh; *poig `ol'li vangimajan `vañge `valla ragunu, keti olli `sinna oovi `värjä pääle visatu; siug kuevatadana ärä ja `raotana*

raguma

`katski, `pantana obese `kaaru `sisse, obese lännä siss `rammu; poiss ei tii midägi, mitte üits pulk ei rao Nõo; `köplaga kõblatedi sõõrumaad, `raoti juure puruss Kam; mõne ragusiva jälle `kirvega toda `rasva, molli sehen Ote; selleperäst kroonuteenistusest priiss jäi, et timä oma ää käe edimese sõrme maha raguús San; ku laís ol'li, ragusi päk'ä är^o Kan; siij `raotass tükikõisiss ja pandass kernessel kuuma, sääil timä sais, nikagu kuivass saa; mi_sa nipal'lu `leibä raot (lõikad) vallalõ^o Har; suuñn ol'li_suurõ_mättä^o, lell ragi `kirvõga nuu_mättä_`katski^o Rõu; imä ol'li ragunu_kolmõss tuu tsia kindsu; tuu käve kül'li piteh hako rakoh Vas; jummal `hoitku `köplaga ragomast, tuu om inemise `tapminõ Se; sa istu^o siin sannakõsõh, [ma] lää rao puid Lut **b.** pidevate löökidega auku tegema jää `sisse rao mulgu, sääld ma saa vett Puh; vanaste `ol'li rehetarel paja, saena `sisse `ol'li mulk `raotu ja tööगतav laud `ol'li iijn; rao kangega mulk iä `sisse, siss kala tuleva sinna mulgu manu Nõo; naiste `rahva panniva `võrka ja lasiva `perrä, üts rago ja tõõñõ aase irt Võn; järv ol'li `väega_sobinalla^o, mehe `raie `mulkõ - - kala_tulõva mulgu mano luhti `saama Vas

2. langetama, maha võtma (puudest) me mehe om puid ragumen Krk; `väike võsa mes `kasvi, toda es `saagi `juuri, `raoti päälde maha, künneti üless Ran; nüid om mõts ärä `raotu ja `laastedu Puh; nemä katekeste ragunuva puu maha ja puu sadanu karu `pessä, ladva ots puttunu karule pääle; mia es täi krapu peräst `aaba maha raguda, mul olli puu `väega `armsa Nõo; esä raguús pihlikid maha Võn; akku ragusime maha, pañnime unikude Kam; ragusi lepüstigu maha Ote; vanast_tetti kütüst, nigu ol'li sääne nuur võsu, tuu `raoti maha^o Kan; poiss ragi lõhmussiid Urv; mõtsan `anti maalt puid üless raku^o Har; ega oobiss vanast `saagõ es olõ^o, sõõru ragomise jaoss ol'liva `säantsu_suurõ_sõõru `kirvõ^o Rõu; `veebruari kuu - - ol'li vanol inemisil teedä, et tuuñ aol um hää rako^o, sõss pidä puu `vasta Plv; `võtkõ^o `kirvõ^o ja ragugõ tamm `maaha Se

3. (palkidest) ehitama seinä üless raiut joba Krk; kes `uunitt raguss, siij kutsuti - - `uune`meister Hel; esä raguss toda rehe ja `kambre vahe `saina, esi vañd ku `oitku Nõo; `Küini `raotass niisama ümärigest pal`gest ilma varamada, et tuul `äste läbi käib Rõn; esä - - ragi tarrõ üless Rõu; ragojat õi olõ^o, muðu olõss `lasknu [maja] är kevjäjä rako^o Se

4. terava riistaga mingit materjali töötlema, sellest midagi valmistama, seda viimistlema ma ragusi `sirgit `teibit Krk; pik'ägä `raotass kivile sooned `sisse; `peitlegä pidi raguma tapi asemed; terävide `lapjudega `raoti müir siledäss Ran; mõni vana kõjo `ol'li läbi kasunu pügäläne, ta_l'li nii kõva raguda ja õöveldädä; sepp raguss - - kuus obese ravva `nakla üte kuumaga Nõo; ku `veski vaheaig tull, es saa jahvatada, `raoti `veskikivi Kam; Ait om üle saa `aasta vana joba ja kõik pal`gi otsa om `kirvega `raotu tasatsess Rõn; `moldi `raoti ja kaivõti vanast vesimega Kan; kivist `raotase külh risti, meil tetäss puust Har; tano pidi naasel alate pääh olõma, muðu es tohike^o üle `raoto läve `asto Röp

5. a. tulerauaga tuld löõma, räksima tuliravvaga `raoti tuli räni kül'lest pessu `kül'ge, siss pessu kül'lest puhuti tuli üless Nõo **b.** tulusel ahinguga lüües kala püüdma Nüüdsel aal ei tohi västrega kalu raguda Nõo; lääme `augi ragoma Võn; tõrvatsit `kande kuivatadass, pandass `vennede palama, siss om vesi `valge, siss `raotass kallu Kam

6. a. (viljalõikamisest) tõõsõn käen om `riakõ, sõss tõõsõga `raodõ; ku alõtase riüä raku^o, siss paluga ka ama `valmi Lei **b.** (rehe ümberpõõramisest) Reherihaga raoti tapna jälle üles ja naketi uuestõ `pessmä Urv; vili `reaga `raoti üleste, ku tapa maan `ol'le Lei

7. taguma, löõma, lõhkuma obu akkas tagand üless raguma; ragub kõik õunad suure `kaikaga muha Jaa; es keeruta, peßs niisamate, ragus (niitmise) Ran; ähn raob puud, raob `puule nokiga mulgu `sisse Nõo; pane rasu traadi `otsa, linnukse käevä sinna raguma, tsäuniva

ja `raova nokiga Kam; [hobune] *ragi uma jala vällä*[?] Har; *sepp rago alasi pääl* Plv; *ähen ragi tah pähnäh, `oíse nätä_kotust, kohe `pähkniit panda*[?] Ráp

8. pilti otsustavalt oma arvamust avaldama *sij ragu ku `rauda, ei jätä* Krk; *ta ragu ku `rauda `vastu - - ei taha midägi tetä* Hel; *ta om nii `kange `süüamega, `kossegi ei anna `perrä, rao vai tük'k kül'lest* Ran; *tõene om `perrä`anlik, aga tõene raop `vasta, kas täl om `õiguss vai ei ole* Nõo; *naistõrahvass om nii kõva `süüamega, et rao vai `kirvõga kõrvalt, ta sullõ tjiid ei käänä*[?] Har; *es jätä*[?] *umast sõnast `perrä, ku `rauda ragi* Ráp

ragun → *tragun*

ragunema¹ *ragunema* vaibuma, *rahunema torm akkab ragunema* Hää

ragunema² → *pragunema*

ragusilla *praakil(e) Uks jäi ragusilla, mene `temba `kinni, `muidu `kərbäsi `jälle `lähteb `ouest tuba täüs; Hele päiv on tänä, ei voi `vahtida [muidu] kui `silmäd ragusilla* Kuu

ragusk → *rogusk*

raguska *raguska võrgukivi raguska - - pajovitsass võru niinegä [ümber] pléititud* Kod

raguski *raguski rakats näe koera raguskit* Tor

raha *raha* üld(*raa, ra,a* Lei); *p rahha* V

1. ametlik maksevahend müntide ja rahatähtedena *eks neid rahu ole `mitmesugusi* VNg; *`Tõmmeti `ämme põll `lõhki ja akketi sene east raha `korjama, et uus põll `saada (teat pulmakombest); kalidori põrandalt leis vana `Saksa raha Lüg; rotta `juokses, raha suus Vai; tee on tänä kena küll, kas veereda raha; mool es ole sedakord vallalist raha Khk; akkasid [pulmas] raha laua `peale `lööma, limbisupi raha VII; `Meite raha oli enne mark, pein, pärast roen, seit; Sõidu `peale `minnes on suur raha sait Põi; Mis laps nii suure rahaga teeb Rei; `enni `viidi ikke raha `sõnna maa-alose kibi `peale, et siis pidid maa-alosed ää kadoma, rahaga õeroti sedä `kohta ja `viidi kibi `peale Mar; kann `paandi täis, siis pidi selle tühaks `jooma ja raha `sisse panema, see `üiti siis lapse `amma raha Mär; `künti üks puukaist rahadega `väl'la, seal olnd sees kandelesi rahasid ja ümmargusi Vig; [surivoodil] `tahtis padja rahaga `juure võtta, et on raha veel auas `juures Vän; raha `pantaks maсти kannä `alla, et laev paremini teeniks Hää; nuorik `viskas kiriko ukse ala raha Ris; ta `olla viind al'likasse rahasi, et `soada tervist Rap; peenike raha soand kokku `loetud rublasse Kos; siis olid jo teist_modi rahad ja saksa kroonid Pee; Ennem esimist muailma sõda õli rahal ikke vähegi väärtust Trm; jäme raha vaja pienikesess `laska vahetata Kod; rahad olid veerest ike põlenuvad Äks; kui tanu sai noorikulle pähä `pandud kodu, siis sai talle põll ette `pandud, siis kõik tõivad sinna raha `sisse Ksi; and titele ambarahass üte rubla Trv; miul vallalist raha ei oole, miul puha suure rahase; `rentski rahase olli, ku `rentski valitsuss olli (Kerenski rublast) Krk; vanad vene rahad, mes saari `aigu olliva, noist rahadest es saa mitte midägi Ran; kaupmehel om vaja pal'lu vallalist raha Puh; kõiki' olliva `vastse raha, mugu krabisiva kõik'; sij raha käib (on kasutusel), sellega saab kõiki `osta; sa pane raha puhu `karmani, sääl ei saa `keski kätte Nõo; võib olla et om kaevun sij raha, kui ta om sinnä ää sõnaga `pantu, siss sa saad timä kätte Võn; makekahjaga korjati pulma `aigu pruudile raha Ote; mul omma[?] `piijü raha[?], no või ma vahenda[?] Har; `kompveki purgi_topiti noid vannu rahu täüs, niipa'llo ol'l noid vannu rahhu Rõu; `paprõraha ol'l hiiril nigu tsagõhhõ[?] tettü[?]; viis-kuus rahha om kül[?] mu iäh olnu[?] Vas; villako'rvest ol'l `lõütü rahho, sääl ol'l nii vannu rahho, mis `mitmit `vuure ol'liva `maaha_kuulutõdu[?] Ráp; raha ol'l pant `uiboaida Se*

2. teat rahasumma; vara (rahasummana arvestatult) *kui sai [kalad] `linna `viedud, siis sai rahaks `tehtud* Kuu; *Sel mehel on raha kui raba (palju) Hlj; minevä keväde `õstasin `uuve*

raha

`sieme, `maksasin küll ka `kallist raha; õlen mina ka `mängind raha `pääle; Raha on ia sulane, aga paha peremies Lüg; `meie `tienisimma siis ikke iad rahad Jõh; tämä `mängis `toisilt kaik rahad `vällä Vai; ta `andas `moole oma ausõna, sõna on änam kut raha; Ennem lõpeb koera kusi kut joodigu raha Jäm; pole seda raha nenda pailu üht kut tarvis Khk; Raha kut ratsaobuse sitta (palju) Kaa; rahamees rahaga `kimpus VII; `Kanged mehed olid, kohe raha `peale lõid kãed, vãdasid `kihla Põi; kes nii palju raha `täidis raisata Muh; Raha tulgu ja mingi, aga argu vahet olgu; Äi nee muista rahaga ühes majas elada (raha kulub ruttu ärä) Emm; kellel suuremad kohad oo, need müivad iga sügise `villa ja siis nãd kasvatavad sego ja müivad `loomi, sedã `moodi nãd raha saavad Mar; ta oo `moole raha `võlgo Kul; raha oo tuli tulema ja vesi minema vns Kir; tãl oo raha `puudu Kse; lõi kõik raha läbi Tõs; mehed teevad omal rahal maja `val`mis Vãn; paneme rahad `mängu Hãä; raha on `raske `saada, aga `kerge on ära minema Saa; mine ärra `juure, maksa rahad ilusti ära HMD; Lõõdi mõni pütt võid kõrva, mõned munad ja pühapäã tehti kiriku värava taga rahaks Kei; Kus raha loetakse, oia eemale, kus tööd tehakse, astu ligi Rap; pidid ikka rahadega olema, kui nii suured pulmad ülesse lõivad JIn; ega sie raha kuu pialt ei kukkund (on raske vaevaga saadud) VMr; kevadine [turba] `leikus makseti rahas ja sügisene `leikus makseti vil`jaga Rak; raha tämal millaski ei õld Iis; Poeg õli rahadega mees ja tõi Riiaast jonstavi kivid Trm; minul viinatãis (viinaostuks vajalik) raha ike on; tämal raha kisendãb taskun (kibeleb kulutama) Kod; kõik tuuvasse nüid raha pãrast (eest) Äks; see ei olnd mitte valla kuul, see o`li kihelkonna kuul, `sinna tul`li raha `maksa KJn; lubamene o`li suur, [aga] raha `andmene o`li `veike; kui arjus sia `karvu sai, `andis sulle nõõla, riie `müiti iki raha iüst Vil; mis sa selle rãmsust oiat, tii rahass; raha aap kikk ratta `juu`skme vns Krk; akass lihunikusse ja `varsti olli rahadege miis Hel; kui äã kãe peopesã `süitnã, siss saana raha, a ku kora kãe peopesã `süitnã, siss `anna `vällä raha; rahata `kõrtsi ehk vihata `sanna, t_om üits Ran; temã laseb kõik oma raha `tuulde, kõik lähãb lõõrist `alla ja tsoorist `vãllã; pääasi ku maa kãtte jääb, raha kaob raha `viisi; rahvass korjanuva raha kokku, et [ta] siss lähãb periss `õigede `kaema, kudass sääl Saratohvin tuu elu om (ümberasumisest tsaariajal) Puh; temã angeldab kõige asjaga, kaeb kost raha `sisse tuleb; ku tare palama läits, siss said tulekassast raha; ega `aiga ei massa `viitã, aig massab raha Nõo; raha perãst tapiva arjukese ärä Võn; ma raha pãäl elã, mul ei ole kanna, ei `kaasi nalj Kam; omast kãest ma `masse siss iks `rãtsebãle tuu `kaska ummõlusõ raha Ote; sõss sai jo raha korãtuss, sõss sai sedã tarrõ joba nakatuss `val`miss tegemã Urv; tuu om `saisva raha, medã `vällä ei taheta anda? Har; mi o`li kolmõgeske sõsarõ, mi? jai ar_tuu raha; raha taht lugõmist, susi taht hagõmist Rõu; sõss teenevã rahha ja õstiva liinast heeringit, siss sai ma_ka `kuuli minnã? Plv; no? elãse_kõik` ilostõ, omma_`süünü? ja om raha kah Vas; linast `saadi rahha, muialt es olõ_vanast rahha saia? Rãp; laina? mullõ rahha; raha lætt ku vesi sõglah Se

3. a. kaelaraha suured jämed elmed `ollid kahede rahade vahel, ristiga `ruplad `ollid, kannad `külges Muh; need kannaga rahad olid `emmi õberublad, `neile `lasti kohe kannad taha `panna, siis nãd `pandi `kaela Mar; kodardega rahad olid `kaelas Vig; rahad `raksund kaelas, ku `kiikund VMr; kaalahn umma raha? Rõu **b.** kaelas või rinnas kantav ametiraha kui kohot `mõisteti, siis õli [kohtunikul] ka raha `rinnas, `selles rahal õli `riigi vapp pãäl Lüg; `kohtumehel oli raha `ründas Rei; vallavanematel ja ammetmeestel oo rahad `rindes Mãr; amõtimehil omma raha? kaalah Plv

4. auraha neli `risti õli, raudrist ja vaskrist, õberist ja kuldrist, `õisi rahasid ja `märkisid õli viel Lüg; nagu kroonust tulid, siis olid rahad `rõndus Mar; minu isa oli soldat, mul oo veel `paergu alles need rahad, mis tããle `ãnti, ilosad lindiid taga Mih; `soldanil om raha rinnan Trv

raha- raha- `meie vanamihel kuradil on vist `permandu ala rahanosi `peidetud Kuu; üks vanapoiss õli raha `pääle `liiga `ahne, nägi unes ja juba käis `kaivamas, `õtsis rahapada Lüg; raha `palka `enne pabile ei `maksetu Vai; sool ikka seda rahavarandust oo, et sa sedasi võid `peele `ostada ning teha Khk; Seal olid keik `kanged rahateenistuse mihed koos Kaa; põle veel `sõukest rahasummad näind; pisemate süütegude eest mõisteti rahatrahv; rahavara küll teesél VII; Raha `ahnus on nii suur, pühabe ka töö!; Raha `papril on vigurid sihes, et `järke äi saa teha; Raharent oli ullem veel kut päris `orjus Pöi; ta olli käemeheks rahalaenu `juures Muh; öberaha oli küibi sees, too mo rahaküip ää Rei; üks mees on põllu seest rahapoti löidn Phl; muudku `tõmmab siit ja sealt, üks `kange rahaahne; neil oo raha `puudus `ühte `inge maeas Mar; isames ja esimene ajumes olid viina `andjad ja raha `korjajad [pulmas] Vig; rahateenistus oo velets Kse; sii `Kõimas oli rahapalk, solased `ostsid selle raha eest `raami `jälle Mih; isa kõis Sindi vabrikus rahatöös Tõs; valla aedast varastõt `endisel aal `ulka raha ää rahakapist Khn; sel oo seda va rahanodi küllald Hää; küll mõnel on seda vana rahavarandust paelu; kirikus iga pühäbä tuleb raha `korjaja Juu; `Uudes `mõisas änam ei `pekstud, siis kas `anti rahatrahv `veikse süi `juures või `lasti tüöst `lahti Kos; läks rahapungaga `linna, aga kui tagasi tuli, siis oli lage mies JMd; mina tuln `siia Mündi `veški `piale moonu eest, raha `palka `anti ka Pai; kellele sa oma rahapusa jätaad, kui ise ära sured Kad; `ahne `süema on küll mõni ja raha `ahne kua VJg; raha `laenu võtavad käsimehe `piäle Kod; ennem `kaanti raha `sõl'ge rinnas KJn; Valitsus kõegutas mitu `korda raha `kursi Vil; seda va raharäbu om ju küll ja küll Trv; rahaahne, kokku `oidlik `kangest, ega ta `sentigi `vällä ei anna Krk; üttegi raha `tjindret, palgalist neil ei ole Hel; vanast kõneldi, et nij rahad om `vandega maa `sisse `pantuva, ku aig täis saana, siss tõsnavu raha `katlad üless Ran; suvilistel `olli vil`läpalk ja `aastapoesil `olli rahapalk Puh; ta_m nii rahanäl`län, et temäl ei oleki toda raha; muud `müvvä es ole ku lina ja lina `sijme, tost `olli tuu rahasaak Nõo; `lүүdu maha, ei ole `lastu tulla tedä tolle raha `kuurmaga; rahakapi tõhendivä ärä ja viisivä Kurnakse `järve Ote; tost sandikelt ei ole mina raha `puudust `tunnu Rõn; ma_i ole nii suur rahasummat `kuuldenu ei nämmu ei San; vanast `pandi raha paage maa sisse?, tu_ol' rahapada Krl; ta_m vana rahaahnõ_miheroibõ?, muudku_raha ahnitsass takka, ei osta_`sүүki ei_`rõivõid henele pääle; mul om kaís sulast, naisiline sulahanõ om maapalgaline, `pal`lal poisil om rahapalk; ku teol `kääimine maha `jäie, siss `panhti raharent perremihile Har; esä rahakaistikõnõ, kõlladsõ värmiga kaistikõnõ, vasidsõ plekiga üle ravvutõdu, lukukõnõ ijn, sää! ol'li raha ja pabõri? Rõu; `säändse rahasummaga om pel'g minnä?; verrev vašk `ol'legi_tuu vana `aignõ rahavašk Plv; tal om ka rahaminu suur, pereht om pal'lo, kõik `tahtva_sүүä? ja rõõvast `säl'gä; ma olõ õi_näile vijl kaibanu_tuuð raha vargust Vas; egass tol aol `mõisnigu? rahapalgaliisi es piä? Rär; kaala ümbre om iits rahakõrd Se

rahajauk folkl maa sisse peidetud raha asupaik, mis ka põlevat magamise ajal vana hall vanamies tuld `sinne ja üöld, et mene raha `augule, et Suo `vainu `pohjass on rahaauk Kuu; rahaauk, `enne `ruotsi sõda `maeti `sinne Lüg; Vanad inimesed olid rahatuld näind, rahaaugud olnd Pöi; kui `kangest `tuiskas, `olli rahaaugu ilm Phl; `enni olid rahaaugud põlend Mar; oln rahaauk, mees tuln kõrtsist -- tee `ääres visatud `seuke tulesira, omiku akkan `riidi `sel'ga panema, raha kukkun `väl'la riitest Tõs; sedä unes nääväd, et rahaauk põleda, kus `muiste katku `aeges on raha `pandud; rahaaugud põlesid jüsku undi silmäd -- kui inime `juure läind, siis `kustund ärä Juu Vrd rahahaud

rahadsõ pl rahadsõ? Har Se hõberahadest keed kaalah om kaalaraha kõrd ja rahadsõ?; rahatsiid om kolm vai neli tiikkü, omma suurõmba_ku kaalaraha kõrd Se

rahahaud

raha|haud = rahaauk kolm `poissi `ol'li ar'k`atruuga `künnuva ja `ol'li vana rahaavva üless `künnuva Puh; rahahavva[?], kost rahha kaibõti, jaanipäävä üü - - siss tuud tuld kiä näge Se

rahakas raha|kas Kuu/-gas/, g -ka Jäm Muh Mar Mär Tõs Hää Juu JMd Koe Iis Trm Plt KJn, -ga Khk; rahak|ass Krk, g -a Trv Hls Ran Võn Rõu, -ase Trv Krk

1. varakas, rikas Tuli üks rahagas mies `meile, minut `kutsuma heneskäs (endaga) `Suome `reisu Kuu; nad on rahakas rahvas, rahagad mihed Khk; rahakas, tääl pal'lo raha, ega tääl sest `puudust põle Mar; mis rahakal inimesel viga Hää; kes tahab rahakaks `soada, peab kokku `oidma JMd; rahakaid inimeisa on meie paegas vähä Trm; va Jaan' ol' näe periss rahakass poiss Trv; es ole saia siast rahakast Hls; rahakass tüdruk, sellel om jo raha, temä raha ei `raiska Krk; rahakamba peremehe ostive ühisuse `pääle [vilja-] pessumasina Ran; rahakass inemine Rõu

2. tulukas, tulutoov sij om meil rahakass asi, sest saame raha Võn

raha|kopikas raha, rahanatuke `andand kogu rahakobika ära Kuu; säälpidi viel omal olema raha `kopkas, et `läksid `tahteri ja said süa vähä Lüg; ku `pulmad lõppesivad, siis akketi `ämmä `põlle lappima, ämm `istus säälpõll ies, ja siis viseti ikke neid rahakoppikaid Jõh; `paljo sedä void `täidis siis omale `süüä, ku rahakobeka `kuski et saand Vai; kui sool ikka rahakopik `taskus, siis pole äda midad Khk; Eks rahakopkas kolvab igäuhele ää Han; `kerjust `seisvad sial, palusid omal rahakopikast Ris; sai ikke seda rahakopikast korjatud Rap; mina viin oma rahakopikad `Paide JJn; ei old rahakopikut `tienida Kad; sa `priiskad kõik joogi `pääle selle raha `kopka Puh; kodo `viijä iks nuašs tuud rahha, a rahakopik ol' meil ar_pant Vas; Rahakopkas ku[?] tulinõ hüdsi karmanih (ajab kulutama) Se

raha|kott 1. a. kott, kukkur, tasku raha hoidmiseks ma `lõüsin tie pääl rahakodi, ei `tiie, kene on Kuu; rahakoit oli ööd ning päävad pääluse all Khk; Ma pane egaks `juhtumiseks rahakoti koa `tasku Põi; rahakoit, mõni tegi nahast, mõni tegi `riidest Mar; värab oo [pulmarongi] eest `kinne, siis `näitab rahakotti, see oo muüda laasi `kilda täis ja kõliseb Vig; kui rahakoti ää `kaotad, siss põlastad sedä Tõs; Pane rahakott aegsasti likku (oodata on head teenistust) nalj Tür; rahakoit oli ike pinsaku põue `taskus Lai; varastas rahakoti ärä KJn; rahakotti ei tohi kunagi tühjäss jättä, siis lääve täie `siissi Krk; kes_tu rahakotti `karmanni jullel panna, rahakoit `panti ikki puhu `tasku Puh; ku `taivan nuur kuu om, siss ärä sa enne kuud vahi, võta rahakoit `peiu ja siss vahi, siss saad sij kuu äste raha Nõo; mul ol' rahakoit är_kaonu Plv; imä käeh ol' rahakoit, imä anna as viina jaoss rahha Vas **b.** pilt (rahast, rahalisest võimalusest või seisust) `keski `kellegi rahakotti ei õle lugemas käind, aga `arvamise järele on nad üherikkused peremehed mõlemad Lüg; Palgapää alles kaugel, peab rahakoti suu änam koomale tõmbma; Kessel rahakott üle ajama akkas, siis see ostas eesele linnast ka peeniksed riided Kaa; Rahakott karjub käe (kulud on liiga suured) VII; kui aga rahakott sõna kuuleb Muh; see [mees] lääb rahakoti `otsa (abiellub rikka naiseaga) Ris; rahakoit ei luba HJn; [Kellel] rahakoit `vasta pidas, võttis suurema koti [jahu] Amb; Linnatüdrukud õlid `kanged poiste rahakotti kergitama (kulutama meelitama) Iis; tal om nii suur rahakoit, et ta võid sinnu kooluss lüüä[?] Har; Pidä täl taa rahakoit ka_ `vasta Rõu

2. teat joontekogum peopesas Kui rahakoti suu alt `lahti on, lihab inimesel pailu raha `välja Põi; päka `juures on rahakott, seda vaadedi, kas suu on `kinne või `lahti Rei; rahakoit on rikkuse märk, kaks joont jooksevad kokku, see on rikas Lai; Isäl `ol'li ilmilus rahakoit, kõik `ümmert `ringi `ol'li `kiinni, ja ega tal raha `puudust põlnd kunagi KJn

rahaline *rahaline* g -se Kuu VNg Lüg Jäm Khk VII VJg Trm Kod Pal M/-li/n Krk/ Nõo, -tse Ran Puh San; *rahaline* g -sõ, -tsõ, -dsõ V/n -lõ/ni Mär; *rahale* g -se Mar Mär Tõs Hää Juu JIn Ann Koe Plt KJn

1. rahana esinev või rahas arvestatud *sie`etsi rahalist`tienistust* VNg; *rahaline reht, see oli ka üks`irmus asi* VII; *see ikke rahalene töö - - saad raha selle eest* Mar; *need oo ikke rahalesed asjad, ega neid muðu saa, peab ikke raha olema* Mär; *rahalest üürilest* (st kes tasuta elamise eest rahas) *talus just ei`peetud* Tõs; *rahalest ammet* Koe; *Saivad rahalist`piñtsi kunni surmani* Trm; *mes rahaline puu, sel`pantse tikud`õtsa* (müüdavatest küttepuudest) Kod; *ei ole oma [jaoks] tüü, om rahaline* Trv; *miul rahalist teenistust ei ole ollu; rahalist kulu lää egäl poole* Krk; *neil`ol`li oma rahaline palk, mes nä saeva [ropsitud linade] kaalu pääl; mõni tei`päivi vai mašs rahalist`üüri* Ran; *mõisallõ ol`l rahalinõ taso ja kuuštõist vakamaad ol`l`nurmo`mõisallõ kokko`panda?*; *ega,siss rahalist kaasavara es olõ?* Röp

2. rahaga seotud, rahasse puutuv vallavanemal olid kõik valla asjad`aada, rahalesed`siuksed Plt

3. rahakas, rikas võttis omal rahalese naise Hää; *tämä tahab rahaliss mišš* Kod; *ta on rahalene inimene, mis tal viga* KJn; *ta taht iki`mõnda rahalist tüdrukut* Krk; *mul`ol`li tõestele`ulka`väl`lä`massa, mul oless ollu rahalist naist vaja* Nõo; *Rahalinõ`tütruk ja illuss ka, mi_sa_vii`l tahat* Urv; *poiss, sii`tütrik võta sa henele, siss saat rahalitsõ naasõ* Har; *siin um pal`lo rahalidsi`rahvit* Rõu; *rahalinõ ja kõrraline`tütrek ollõv* Plv

4. subst rahapalka saav tööline`õhtul`siati [kartulivõtjad] ritta, et kes on rahalesed ja kes on`lambapäeva tegijad JIn; *mõisas oli vahel kolmkümmend, nelikümmend inimest karduleid`võtmas, rahalesi* Ann; *kas sa tõu oma`rahvaga kokku panid või võtid rahalisi kah* Trv; *mul om prilla pal`lu kulu, mitu rahalist tüü* Hel

raha|mees rahakas, rikas inimene õlid mõlemad`suured rahamehed,`käisid eloai g kohot, nii`kauva kui õlid`vaised mõlemad Lüg; *rahamees`laenas raha* VII; *Ikka`sõuke rahamees oli, et kohe`maksis koha`kinni* Põi; *sii oo pal`lo rahamehi, kel pal`lo raha oo* Mar; *Tämä oli rahamies, tämä võis`siokõst`asja tehä kua* Khn; *Penk`vanker on pikk`vanker, rahameešte`vanker, arilikudel tahameeštel penk`vankri põlnu* Hää; *Riiamalt tulivad nisukesed rahamehed, kes`õstivad siin talusid ülesse* JIn; *mulle`anti rubla raha, siss olli ma rahamišš* Puh; *kõik tulõva`vasta ja`nõstava kübärät ja terütasõ, kuiss õks rahamiššt`vällä?* tundass Har

rahane rahane kruusane`kõrge ja kivine, rahane maa LNg

rahants rahants g -e raiesmik lääme rahantses maasikid`õtsme Hls

rahantse → rahatse

rahanõ *rahanõ* g -tsõ, -dsõ V rähmane sul omma_silmä_rahadsõ?, *pühi är?* Urv; *nu_mma_ka õks vigalatsõ?, kel`väega_rahadsõ?_silmä?_umma?* Rõu; *silmä? omma rahatsõ?* Plv; *rahadsõ? silmä?, tä õks sääne kuumuss om säl silmäh* Se Vrd rähane

***rahatama** rahatem Krk, rahetama Vas; tud-kesks rahatedü? Har

1. hallitama kapuste ärä lännu`pehmess, rahatem päält Krk

2. rähmama sil`mä? omma? rahatedü? Har; *silmä? rahetase, ajava`rahka`vällä* Vas

rahatse n, g rahatse, rahantse hallitus ku marja liij kausi sehen kurt, šõss tulep rahatse`pääle,`seante al`l kõrd tule`pääle; rahatse maik man kapustidel; rahantse tule piimä`pääle ja roka`pääle Krk

raha|tuli folkli tuli, mis näitab maetud varanduse asukohta seel, kohes rahatuli põleb, seel`õöltasse ühekorra raha`maetud olavad Khk; *meitel vana kergu pääl põles ka rahatuli* Kär;

rahatuss

`enni ikke olid rahatuled ja rahaaugod põlesid Mar; vanatoõdid tegid rahatuld Hää; mina ei ole rahatuld nähnu, vanast on olnuvad rahatuled Äks

rahatuss rahatuss eritis mahlajooksu lõpul `kõlbmada rahatuss jääb Har **Vrd** rahe¹

raha|täkk rahaõnne nimel rahakotis hoitav raha üks raha `pannasse kotti tagasi, `öeldasse: sie on rahatäkk Vai; rahatäkk piab kottis ikka `seisma, p_tohi ää anda Põi; oia ikke alati rahatäkk, siis oo sul raha alati Mär; rahatäkk, `kaotasin ta ärä, nüüd on raha `puudus igä päe Saa; kui sa rahatäku ää annad, siis su rahaõñn on läind - - küla kuer tuleb kuseb `peale Jür

rahe¹ rahe R Khk Põi L K I M uus TLä TMr Võn

1. teradena langevad tahked sademed *rahet tuleb* Jõe; *rahe rikkus rugid, suvi vilja* VNg; *täna sadas rahet, rahe löi rugid maha* Khk; *mõnikord sajab neokst `rasked rahet koa, mõned nii suured teräd nagu tuimunad* Mar; *nii `kange must pilv, jo seal oo ikke vist rahet koa sees* Mär; *rahe [sajab] müristamese pilvega, vilja lööb puruse, kui tä kõvaste tuleb* Aud; *rahe on [vilja] ära rabanu* Hää; *rahe lüön rukis puoleks kui rulliga* Ris; *kevadell saab pailu rahet* JMd; *rahe tegi pal'lu õnnetust* Pee; *meil ei ole rahe rukist rikkund* VMr; *tuli rahe, tagus [odra] muatasa kõik* Kad; *jämedat rahet sadab* Trm; *rahe on vil'jä ärä `räisnud, ilosad rükkid nõnnago rahe, jämedäd `puhtad teräd* Kod; *`akna klaasid `peksis puru, kui_si rahe läbi läks* Äks; *ükskord `mõisa väl'jal rahe löi vil'ja puru* Lai; *rahe võttis [vilja] viimase ni ära* Pil; *meil tulli küll jämmed rahe* Hls; *nõnda must uug, ka (kas) ta rahet tule või `vihma* Krk; *lumerätsäk om terä `muudu, aga kui om `erներերä `muudu, siss om rahe* Ran; *üitspäiv `tul'li rahet, ilusa iätüki tulliva nigu körinaga maa pääle* Nõo || *tera Võil oli nii pailu soola rahesi sihes* Põi

2. teraline siis `jäigi `putru `niisikene rahe ja ei `sõisand kuos Jõh

Vrd rage¹

rahe² rahe Noa Kul Mär Lih Kse HJn, g `rahke Kuu Hlj Hel, `rahkme SaLä Kaa Rid Mar Nis Hag Juu KuuK JMd Koe Trm, `rahtme Pha VII Põi Muh Hi, `rahme Rid Saa; *rahe² g `rahkõ* V; n, g *rahe* Lüg Jõh Ris Kei Trm, `rahke VNg; pl `rahke Kam Ote Rõn San

1. härjaikke kinnitusrihm – R eP *kui tahid `pellul `atra sügavalle `panna, siis `pandi rahe `otsa `puole* Hlj; *veu `rahke käi `aukudest läbi ja `atra `külge* VNg; *ärja rahe, rahe `rihmad õlivad, `miska `kinni `käisivad pää `külge* Lüg; *ärja ige `pandi `rahkmega `vehmri `külge, kui ärjad vädasid* Khk; *Puu teine ots oli teise ärja peä peal, igel oli rahe* Mus; *rahtmerihm `katki läind* VII; *Suur pitk puu, oas `keskel sihes, rahe `kül'ges* Põi; *rahtmed oo lagun* Muh; *Rahe on tugev nahkrihm, ärjaige `kulgis `kinni, otsad kogu `õmblet, `panta adra `tiisli pulga tagand läbi* Emm; *härja igel on `rahtmed* Phl; *rahkmed, need oo rõhmad, eke pannakse ärjä pähä ja nõõritakse sarve `külge `kinni* Mar; *rahe, `sõnna `otsa pannakse saha vars* Kul; *ärja rahe käis ikke küllest `tiisle `külge* Lih; *kui õpetadi noort `ärga, siis `pandi rahe vana ärja sarve `alla, vana ärja `poole, tema `tõmmas siis `rohkem* Ris; *ikke sees oli kaks `pulka, rahe käis nende vahe `paikas `ümmer ikke* Nis; *Sui ikkel olid augud sees, sialt `siati rahed, kui ühe tugevused ärjad olid, siis rahe oli `keskel* Kei; *rahe, `mõisas oli keit, talupojal oli rihm, `rahkmeotsad suavad sahapulga `külge `pandud* Hag; *rahe õli [ikke] kesspaigas, üks köidik ehk rihm, kelle `külge nied aisad käisid vai adrakured* Trm

2. hrl pl room – eL `taoste `rahke Hel; [adra] *raiete kül'len om `rahke, noedega kõüdetäss kinni* Kam; *rahke käivä katsipäidi vehmerde `ümber* Ote; *kündmise man tarvitõdass nõõräst `rahkit* Kan; *Tsusi loogaots `rahkõ silmussõst läbi, sai luyk pääle², sõss tõmmati rinnuss kiñni²* Urv; *Üte_`rahkõ² `ol'li `taostõ sisen, nuidõga `pañti hopõn `vankri ette, tõsõ_`rahkõ² `ol'li pikä_kabla², minga hopõn ägli ja adra ette `pañti* Har; *Üts rahe² om pisu pikemb ku tõõnõ, hopõn om `viltu ijñn* Rõu; *hobõnõ `pässi ijñst vallahõ, `rahkide man om viga* Plv; *rahkõ² omma*

tettu[?] periss paksost nahast, ega na[?] nii rutto `kaiski ei lää[?] Röp; `rahkõ[?] omma[?] pik`ä[?], lasõ lühebäst Se; opõn `ijstädäss `rahkidega ratastõ ette Lei

3. õngelips – S Rid iga `rahkme otsas on õng Jäm; `rahkmed keivad nõõri kül`les, teine ots õhje kül`les, teine ots nõõri kül`les Khk; poomvillane lõng, `mütmekeerune, mis `rahtmeks `aitab Pha; õnge lips või õnge rahe, [õeldi] `kahte `moodi VII; õhjed keivad `rahtmete `otsas Pöi; tursale pannasse jämemad `rahtmed Muh; `õngedel on `rahtmed Käi; rahe oli kohe unna `järges -- kanepist või puuvillast Rid || võrgukivi kinnitusnõõr kividel_o ikka `rahkmed taga Mus

rahe^s rahe g `rahtme Pöi, pl `rahtmed Kse ahjuvõlv; selle ehituskivi Sauna ahju kerisel olid raudkivi `rahtmed all, kolm neli `poari `rahtmid oli; Kaks `pitka raukivi oli õlalt vastakuti, see oli üks `rahtme poar, `rahtmed pidasid kerise õlal Pöi

rahe^e rahe = rahatuss rahet juusk jo[?], no jääse kinni kõiv Har

rahe^s rahe g -da poolkuiv ein on raheda `võitu, põle kuib; eened on rahedad alles, soab `uini `pandud Nis

rahe- rahe- raheterad -- `jüstku jäätügid Jõe; rahepugi -- suur must pili; sügise on mõne korra sageli rahesadu, sui pole mette pailu olnd Khk; Oli see ikka alles rahemõll, näe maad ega taevast Pöi; rahepilb, see oo nesoke suur must pilb Mar; mõni `aasta oo `irmsad suured rahesajud Mär; raheterad vahel_o ika oa sugust, vahel üsna peenikest Kir; kui rahe vil`la puruks lööb, see teeb suure kahju, rahekahju Juu; raheterad -- nagu `aavlid `kargavad JõeK; meil ei ole elades tuld, aga mõnel puol tulevad küll raheuod; vihmapiilve on `selge must, a rahepilve -- `neskene a`l VMr; õli meil suur rahesadu Iis; kui rahetera kukkus vitsa `pääle, vitsa kuur `kaiki kuhe Äks; meil on rahekahju vähe old, nii kõvast põle tuld, et puru lööb Lai; raheterad tulid `vasta `akna `ruutu, kõlises kohe Pil; kui vihma ja raheuu tullive, siss `aeti kari jälle ruttu kodu paku Hel; raheuuug `tul`li, peés vil`lä kõik segi Ran Vrd rage-

rahelema rahelema sõbralikult rüselema, puselema – Vig

rahendik rahendi|k g -ku, -gu Nõo raiesmik puu om ärä `raotu, ossa kõik kokku korjatu ja ärä `viidu, nüid om pal`lass rahendik `perrä jäänu; lätsime rahendiku pääle `marju `otsma, aga mõtsavaht `tul`li manu, es lase korjata Nõo Vrd raendik

rahene rahe|ne g -se JMd, -tse Trv rahega kevadel käib pailu raheseid `pilvi JMd; ilm om vihmane ja rahene Trv Vrd ragene

rahes pooltoores pudro ühnä rahes alles, oleks tahtnd veel `kiia saha Mar

rahestama rahestama raiuma mine agu rahestama Pil

rahetama → rahatama

rahi|raud varre külge kinnitatud kõver terariist kapsaste ja loomasööda peenestamiseks, kapsaraud rahirauaga raiutasse `tuhlid sigadele Khk; Apude kaapsuste sissetegemisel rahitakse kaapsud toori sehes rahirauaga peenikseks Kaa; löö rahiravaga `katki Krj; Kõver rahiraud oli, puuvars taga Pöi

rahjama `rahjama rahmeldama tööd nii paelu, ikka `rahja `peäle; mõlemad `rahjavad Tõs

rahk^v rahk g raha SaLä Pha Saa Vil Võn V, `rahke VII; seesü `rahkas Muh, `rahkes Vän Pil

1. rähm, mäda silmas rahk tuleb silmast Pha; silmad `rahkes Vän; silmä omma `aigõ, `rahka `juuskva Võn; su sil`mä omma rahaga kuun Har; rahk silmäkolgehn, pühi är[?] Rõu; raha tikü[?] `juuskva sil`mist Plv; rahk silmänulgah, pal`lo `rahka Se

2. hallitus, kõnts apu taar võtab sedist `valge korra `peele, `rahka võtab `peele Jäm; piimale soeb raha kord `peele Khk; [õlu] `rahka läind Pha; ilmatu `rahke kord oli `piaale `korjand VII

rahk

3. eritis mahla jooksu lõpul *kašk on pasal, jooseb `rahka* Ans; *mahal läheb `rahka, ei `aita änam mette* Mus; *ku mahla tila ärä `võetse, siis tuleb `rahka* Saa; *kõiv jääss kiinni?*, `rahka aja joba. *rahk sääne paks om nigu taıt õnnõ* Urv; *ku kõiv jääss jo mahla `juuškmisõst rahu, sõss nakkass `rahka tulõma* Rõu

4. *meri oo `rahkas* (hakkab külmuma) Muh

Vrd rähk¹

rahk² *rahk* VII Põi Vig Han Kad VJg, g *raha* PJg Saa Iis Trm Kod Lai Plt Pst Hls Krk, `rahka Kuu Hlj Lüg Jõh; n, g `rahka VNg Vai

1. rähk, kiviklibu; rähane pinnas *siis `mendi `rahka vedama, kui `sillu `kupjas tuli ja toi sana* VNg; *Sõtke jõgi oleks läind `otselt mere, aga meri oli ajand `kõrge kivekari vai `rahka ette* Vai; *Seal on rahk all - - sellepärast vili äi kasu, kõva kut parand* Põi; *ikked õõsivad* [kudemiseks] `niskess `kohta, *mes tasane rahk* (kiviklibust põhja) Kod; *rahk, kas seal ka midagi kasvab* Plt; *vanast põletive musta* (huumuse) *päält ärä, jäi rahk ala* Hls; *kare maa, tal om `pehmepet maad pääl ja rahk om sääl all; ku `mulda `pääle kasvadets ja sõnnikut pannass, siss rahk kand `vil`lä küll* Krk

2. sõmer *Kraabi se `suola rahk `enne ärä, ku `tuhlid `pääle `leigud `pannile* Kuu; *Igavene jäme rahk, `sellega oli ia `suolada liha* (jämedast soolast) Jõh; *lipet tuleb ikki sel`gutada, muđu jääb tuha rahk rõõvastele `pääle kui pesed, kui seebiperast `seepi keedeti, siss jäi kuusevaigu rahk `sinna paa `põhja* Saa; *tuobri `põhja jääb lubja rahk* Iis

rahkam `rahkam g -a SJn Vil, -e Krk

1. lõök, hoop *Ku selle `rahkama ännin, lõi* [kala] *ennäst künä alt läbi ja `västre varre pooles ku peeru* Vil || piltl *See oli üks `rahkam küll, et mul lehm ärä `surri* SJn **Vrd** prahkam

2. piste; hammustus *õhe `rahkama sain* [mesilaselt] SJn; *paar `rahkamet lüü `sissi sel palal* Krk

3. suguakt *Sij ei `põlga küll üttegi `rahkamet* Krk

rahkama `rahkama krahmama, haarama *Koer `rahkab sul tagumikust `kinni ammastega* Krj

rahkane `rahkane Lüg Jõh IisR; *rahkai|ne* Iis, *rahk|ne* Juu, g -se kruusane, kiviklibune *meil ei õle kivine egä `rahkane maa* Lüg; *kõrge kruusi kungas, `pal`lad kibid - - on `rahkne* Juu **Vrd** rähkne

rahkanõ `rahka|nõ g -dsõ rähmane *sil`mä omma `rahkadsõ* Har

rahke¹ *rahke* Khk Kär Kaa Krj Põi Phl Mar Kul Mär Vig Han Var PäLo Hää HMD Juu TÜR Koe Ksi Pil KJn Trv, *krahke* Ann poolkeenud, pooltoores *Nee `tuhlid on veel `rahked* Kär; *täna nõnda `rahkeks jään, `rahked `leiked* Krj; *Ikka püsut `rahked veel, las natuke `aega `olla veel, siis `kalla ää* (kartulitest) Põi; *liha on alles `rahke* Mär; *karduled oo `rahked, põle veel täieste keend* Vig; *erned olid `rahked* Var; *punased peedid või porgandid, need jäävad nasama `rahkes* Tõs; *rahke, sünnib nagu närida, aga tahab `keia veel* Aud; *mõni tahab `rahkeid kardulaid* HMD; *kapsad `krahked alles* Ann; *kardulad tahavad veel `kiia, on tased `rahked* TÜR; *Kapsad tulevad uuesti ahju panna, rahked alles* KJn; *ku om `erne puul`kõva `kijten, `rahkes jäänu* Trv

rahke² *rahke* priske *niipea kui `siale akkasin jahu `andma, läks siga kohe `rahkemast* Pal

rahke³ → rahe²

rahkeldama *rahkeldama* Koe Ran rahmeldama, rassima suur tegija, *kange - - rahkeldama alati* Koe; [ta] *rahkeldab küll pal`lu `väega* Ran **Vrd** prahkeldama

rahkema `rahkema hallitama *õlut läheb `rahkema, võtab `rahkend korra `pääle* Khk

rahkima `rahkima, (ma) *rahi(n)* Sa Hi

1. puruks, peeneks raiuma või lõikama *ta rahib kaapsud`peeneks* Jäm; *ma`antsi sigadele rahitud`tuhlid*; *rasva`rahkimise küna oli*; *Kalaku'l rahib (rapib) kõik siiad kurgu alt ära* Khk; *rahi pörsastele`tuhlid ede* Mus; *kala sai`söödud - - keik`rahkis nua otsaga puhas katti* Kaa; *maged rahiti`katki [õlletegemisel]* Krj; *Lapsed`rahkisid [sigadele]`rohtu ede, rahitud rohi oli magusam* Pöi; *katuse õljed olnd`peeneks rahit suure küna`sisse, nätust`vilja olnd ka`ulka`pandud (näljaaja toidust)* Käi; *Õmblusmassina nõõlas on`liiga jäme, rahib (torgib)`peene`riide puruks* Rei; *rahidi need (kapsad) üsna`peeneks* Phl || *sirbiga raiuma Kihelkonna inimesed`rahkisid, sii leigeti (odralõikusest)* Ans

2. a. *rassima, rügama* Me`rahkisime`terve`õhta Jäm b. *ahmima, vohmima* Ohakad`kisti viljast ää ja`toodi sigade ede, sead olid`kanged neid`sisse`rahkima Pöi

Vrd rauhkima

rahkine `rahki|ne g -se sõmeraline, klibune *ta om`seante`rahkine, nõnda et ader ei`lääki`summa`sisse*; `rahkine - - raavi põhi, *sedä tulep kangige`raiu*; *seante`rahkine lumi, kõva lumi* Krk

rahkjas `rahkj|as g -a SaLä Kaa VII Muh PJg Juu Plt KJn

1. pooltoores, poolkeenud `rahkjas, *pole`pehme* Jäm; *Leiked olid jäänd`rahkjaks* Kaa; *kardulad alles`rahkjad, tahtvad`kiia* PJg; *need`erned ei kee`pehmeks, jäävad`rahkjaks* Plt; *liim ol'li`rahkjatest ernetest* KJn

2. kõva [sulailm] *teeb lume`rahkjaks* Mus; *rahkjas kõva lumi* VII; *täna omingu oo lumi nii`rahkjas et* Muh; *moa nihuke sauene,`rahkjas* Juu

rahkjas `rahkj|as g -a Muh Kse Han kivilahmakas *kerise kivide all_o`rahkjad, kummi peal; kaks`rahkjast`pandi kokku [ahju tehes]*; *suur`rahkjas, ma_p suuda`tõsta* Muh; *Pidi rahkjaga pähe suama, aga sai alt ää üpata* Han

rahk|kivi pae- vm kivi *rahkkividest olid kerise võlved, nende peal olid raudkivid* Vän; *paekibi kardab sadu ja`pääva, laob ää, rahkkibi ei karda kedagi* Nis

rahklema `rahklema Mär Pil *rähklema rügab ja`rahkleb ööd ku päävad, põle taal rahu`ilmaski* Mär; *lastega kõege suurem tüli,`rahkle nendega nõnna et* Pil

rahkmene `rahkme|ne g -se

1. pooltoores, poolkeenud *kardulid alles ühnä`rahkmesed, põle veel`pehmeks`keentki;`erned jäävad`neokseks kõbaks või`rahkmeseks* Mar

2. *rähkne see va`rahkmene maa - - kibine maa* Mar

rahkne → rahkane

rahkuma `rahku|ma PJg Hää KJn, -me Krk kõvaks või lõhki *kuivama maa`rahkub ära* PJg; *Liha pañni pääl kauaks jääb, läheb kõvaks ja kuivaks,`rahkub ära* Hää; *nahk on ärä`rahkund* KJn; [liha] *särisess ärä sääl,`rahkuss esi ärä paa põhja sehen, kuju puha,`pal'le kestä jäänu* Krk

rahm *rahm* Har Rõu, *rahõm* Röp Se, g *rahma*; *trahm g trahma* Vas eritis mahlaajooksu lõpul *kõol nakass joba`rahma tulõmõ* Har; *kõiv juušk`rahma* Rõu; *mahõl saa`otsa, juušk rahõm`vällä, rahmast kasuss tagõl`külge* Röp

rahmak, rahmakas *rahma|k g -ku* Saa Pal; *rahmakas* Pöi Vän Pil

1. a. suur tükk, pank *katuse päält tull'i üks rahmak lund`alla; kui jää rahmakud lähavad paisu päält`alla, siss`jusku müristab* Saa; *kis viab suure rahmaku üless* Pal b. *sahmakas tuli ea rahmakas`vihma* Vän

2. *prahvakas, mürts kui kivi katti`lasti, käis`seake rahmak, et kõrvad pañni lukku; puu tuleb ka`irmsa rahmakuga, kui toõrm murrab* Saa

rahmama

3. prohmakas, õnnetus *See oli nendel rahmakas küll, just kevade töö`aegus obu suri ää* Pöi
Vrd prahmakas, rähmakas

rahmama `rahmama IisR Khk KJn

1. virutama, lõõma `rahma tale üks [hoop] Khk; *Niigu ta rahmas talle korra, teene olli kohe maas* KJn

2. krahmama, haarama *Koer`rahmas käävarrest kinni* Khk

3. rassima, rahmeldama `Irmus`raske`rahmamine oli täna IisR

Vrd rahnama

rahmanõ rahma|nõ g -tsõ puitunud, kiudjas `naari ja kaali läävä rahmatsõss, nigu villatsõss, kedä süvvä ei saa Kam

rahmatama rahmatama rähmuma silmä? är_rahmatadu Vas

rahmatse rahmatse rammestus tullu esi ka une rahmatse `pääle Krk

rahmatuma rahmatuma mahlajooksu lõppemisel tekkiva eritiseega segunema *mahl um kõik ar rahmatõt* Rõu

rahmeldama rahmeld|ama Kaa Pha VII Pöi Kir Han Tor Saa/-lt-/ VMr Lai KJn Vil Puh Nõo TMr, -eme Hls(-lt-) Hel; `rahmeldama Jõh IisR; *rahmõldama* Rõu Röp rühmama, rassima, pidevalt tegevuses olema *Eks ta mõeld, `kelle ma`rahmeldan Jõh; [Nad] on`suured`rahmeldajad IisR; Sai kõvasti rahmelda, et selle maja ümbruse korda sai Pha; Ma rahmelda sii suid kut`talved Pöi; küll aga rahmeldab`terve pääva tööd teha Kir; [ta] võib ommukust`õhtuni rahmeltada Saa; `aega on seda`asja teha, aga tema iki rahmeldab Lai; küll siäl sai pal`lu rahmeldadud, aga midägi ei saand KJn; Mia rahmelte nindasamma pääl, `asja ehen, tõist taga Hls; naene ka`kangeste kokku`oidja ja nisuke krahmak, rahmeldab`kangede Nõo; Rahmeldasin mis ma rahmeldasin, aga tüüj ei ollu`otsa ega aru TMr; Mugu_rahmõldass õnnõ?, esi_vana inemine Rõu; Mis sa rahmõldat sääl ütsindä? Röp **Vrd** raameldama, rahmeldama, rähmeldama*

rahmima `rahmima IisR PJg, (ta) rahmib Trm Lai Pil kiirete liigutustega midagi tegema; rahmeldama *Mis sa`ilma`aegu`rahmid, `selle`kannu peab jo`välja`juurima; Üks`rahmimine pimedast pimedani IisR;`lõikasid sirbidega rukist, ma akkasin vikatiga`rahmima PJg; rahmib ja lahmib, aga midagi sialt`välja ei tule Trm; küll rahmib, nagu oleks tuli taga Lai; kus sa valitseda saad, lähäd`metsa, muudku rahmid (kaseokste raiumisest) Pil **Vrd** rähmima*

rahmitsema rahmits|ema Khk Aud Hää Plt KJn, -õmõ Võn San rahmima emm rahmitses tööd teha Khk; *mis sa seal rahmitsed naa paelu Aud; rahmitseb ja ajab kokku varandust Hää; tee ja rahmitse, aga targemad kedagi Plt; küll minä olen siin`vaeva näind ja rahmitsend KJn* || ahnitsema rahmitsõss kõkkõ`kraami kokku San **Vrd** rahnitsema, rähmitsema

rahmõdu rahmõdu rammetu nii rahmõdu? olet, ei_tiiä, kas nakass vihm tulõma, os`tahtunu`maada`raaskõsõ; ta_m jalust rahmõdu, ta_i jousa`kää,ü? Har

rahmõhuss rahmõhu|ss, rahmõu|ss g -sõ rammetus, rammestus *ku tuu_rahmõhuss üle lätt, ku`raaskõsõ suigada saat - - siss saat keremb; mul tul`l unõ rahmõuss pääle Har*

rahmõtumma rahmõtumma rammetuks jääma, ära väsimä mu jala omma vällä? rahmõtunu; tüüjst vällä? rahmõtunu Har

rahmõuss → rahmõhuss

rahn rahn g rahnu Jäm Khk Pha VII Pöi Muh Hi Kul Mär Kse Han Mih Tõs Khn Hää Juu Kos Amb JMd Koe Kad Sim Iis Trm Kod/n rahan/ Ksi Plt Pil KJn Kõp Trv TMr, `rahnu Kuu IisR; n, g`rahnu VNg

1. suur puupakk *Tei olete `oue jo `suure `hunnigu `rahnu vedäned Kuu; `Saivad nüüd `rahnud `metsast `välja `vietud IisR; oli oma vammuse eε `kautand rahnu koorma pēelt, tuul `äigas `pintsagu eε Khk; ma_lä `rahnu sid `tooma Pöi; Rahnud saeda kodu peeneks Emm; Sina, `naistras inimene.jõua küll neid `rahnu sid `tõsta Rei; ilusid puid põle nüüd `toondki, neid va `rahnu sid oo ikke vädada saand Mär; Küll oo need rahnud visad `lõhku Han; rahnu `viisi tuuase puud kojo, rahnud `saetse `katki Tõs; `leikasime `rahnu metsas Kad; Talvel `toodi rahnud pinu `maale, kus kevadel `algudeks leigati Iis; aema metsän puid kokko, muiss tegimä `süldä, muiss tõema rahnudess kodo. rahnud õlid pitkäd, seetse `jalga pitk, üvä jäme pal'k Kod; `rahnu de `viisi `laastame `metsa Ksi; isa tuli Kabala metsest, isa käis neid `rahnu sid kokko panemas Pil; Nuü puu lõigassime rahnu dest TMr*

2. kivi- vm aine kamakas kivi rahnud meres Pha; Mere `ääri kauda on näha `suuri `rahnu sid, pidade jää `aetud olema, suured raudkivi jurakad Pöi; merejää rahnud Tõs

rahn² rahn g rahna eritis mahla jooksu lõpul – Röp

rahn|aed rahnaed punutud aed – Kul

rahnak rahna|k g -ku puurahn ropp rahnak, ei õle ilos `ühtläne puu, kõva puu Kod

rahnama `rahnama Tõs, da-inf rahnata Han

1. virutama, lööma *Emä `rahnan ühe vopsu sõrme `pihta, kohe jätn tule rahul; Sai pullile pähe rahnata, muidu oleks kallale tuln Han*

2. krahmama, haarama *Naakaua poiss ikka `narris `koera, kui koer korra `rahnas, jättis `narrimese järel Han*

3. rassima, rahmeldama *Ikka `rahna seda tüüd teha, ega ei `lastud magada Tõs*

Vrd rahmama

***rahneldama** da-inf rahneldada rahmeldama *änam ei jõua nendega (loomadega) rahneldada ega tal'litada Pil*

rahnitsema rahnitsema Mar Koe rahmeldama, rühmama *mis sa sest tööst nii `kangeste rahnitsed, mis sa sest paremad saad Mar; rahnitseb sial alati nii et ommikust `õhtani Koe*

Vrd rahmitsema

rahnitsus rahnitsus askeldus, toimetus *Oli muud rahnitsust nii pailu, et pole mitte sõust `aega olnd, et said neid [lihavõttemune süüa] Mus*

rahn|kivi rändrahn *Nossu kuival on suured rahnkivid pēel Jäm*

rahnult rahnudena *Leppad `saagisima `rahnu dest, `rahnult parem [ree] `piale `panna IisR*

rahnap rahnu|p g -pi varn tööriistade hoidmiseks *nuad ja puunuad - - on rahnupis; see oli rahnup, see kerveste koht, kus `kerved keisid Mus*

-raht Ls kiviraht

raht → praht¹

rahtmed → rahe³

rahu¹ rahu üld(raho Mar Mih)

1. rahutegemine; ant sõda [riigid] `tievad rahu Lüg; *soda on loppend, meil on nüüd rahu Vai; siis `tehti rahu Muh; sõja `riistade raho on `tehtud, sõja `riistad on `pandud maha Mar; võõrass riik` nakass rahu küüsümä, et tek'ke rahu Se*

2. a. rahulik keskkond; häirimatu olukord; tülita olek; meelerahu *Sie kes `toisi rahu sid elädä `laskeb, eläb ka ise rahu sid Kuu; kui saaks üheks `päivaks rahu HIj; Süda_i `anna rahu, kuda ma isale `ninda pahast `ütlesin IisR; pole täl `õiget rahu `kuskis vagusi seista, `eerdab ning `aeleb ühest kohast `teisse Khk; Saaks tuhlikiskumise ka veel ää, siis oleks rahu majas (kõik korras) Kaa; `koltsed `siplesed äi anna rahu Pha; Nüüd on korra sest `irmsast tuulest ometi rahu Pöi;*

rahu

Äi tema saa rahu, üks `ränkamine käib tal ilmast ilma Rei; see poiss ei anna jo `eese emale raho, mutkui karib `peale Mar; oo küll sii maa peal rännand, nüüd läab rahule (sureb) Mär; Rahu kosutab, vain `kautab vns Han; oo üks kärsitu inimene, ei tääl ole `aega `ühti egä rahu Tõs; Jusku tuulepisu teie, et tal mitte pihugi rahu_i ole (elavast lapsest) Hää; metsas on `seake rahu, ei ole tuult ega kedagi Saa; paha inime, rahu ei pia `ühti, `kiasab `teisi Nis; sina mine rahuga magama Ann; mitte `koški ei soa tast rahu, nägo tõbi kannul tõne Trm; tal ei ole rahu sugugi Pal; kui sest igavesest `riidlemisest kord rahu suaks Plt; sij` nägi imeilust tüdärlast, es saa rahu Vil; mu süä taass rahu Trv; ega sääl es oole ka rahu, ilmast `ilma sõnutiv Krk; `viskame tädimiis `väl`lä, tädimiis ei piä rahu Ran; südä ei saa rahu, piap `kaema, mes nä sääl nurmen teevä nii `kavva Nõo; latse ta_ava `õlpu joosta, aga vanainemine ta_ap rahu saada Rõn; puu\`päiselt pidi jo `lõunõlt rahu olema, pühapäiv ol`l prii Har; Laih rahu um paremb ku_rasvanõ tülü vns Rõu; läts igävese rahulõ (suri) Vas; ei olõ rahud üttegi, süä om nii `riugõ Rär; siin saat ar rahum olla? Se **b.** (hüvastijätusoovides:) `kallist rahu nüüd Lüg; Minge siis kena õnne ning `kalli rahuga Jäm; `puhka rahus Khk; Olgu rahu tämä põrmule Põi; kal`list rahu Koe; jumalalle ingeke ja rahu tämä põrmule Kod; jumal õnnistagu temä kätetüüd ja `antku temäl rahu ja tervit Krk; mine nüid jumala rahuga, mia `sulle `alba ei soovi Nõo; `anku jummal` rahu, `terviit ja eläge `häste Rär

rahu: rahu Kuu Rid Rei Mär Kse Var Tõs Khn Aud Saa Ris HMd Juu Amb JIn Koe Kod Pal Vil M TLä Võn Rõn San Har Rõu Vas Se, raho Mar Ris, raahu Rär rahul; rahule; rahu, rahulikult; paigal `Eiväd saa rahu `olla ega `toisi rahu pidäda (näägutajatest) Kuu; `luomad inisesivata `eile, nie ei `ollu rahu sene `süögiga VNg; üks rahutu luom, sipperdab ja `tuhrab `ennast, `seisa nüüd rahu vähe Lüg; `Olge rahu, mis te `ühtelugu kisute, riid `riiu `otsa `tõmmate IisR; teist äi lase rahu `olla Rei; seesa nüid vahel rahu koa, mis sa `rändad paegal Mär; Mia küll omaga rahu Khn; kus see sul määratud, see surm, piad sellega rahu olema Aud; jäta rahu ka vaist, täna juba küll `tehtud Saa; ega ma raho maga, ma olen lapsest saadik `kierlen ja piheltsen Ris; `peimes ei teind seal midagi, tema oli nii rahu kohe et Juu; Inime pidi oma eluga rahu olema, kust ta parata sai Amb; ma seisan sellest asjast rahu (hoian eemale) Koe; ärä ahnitsa nõnna pal`ju, õle kasinaga rahu Kod; kärsitus on see, kui inimene ei ole `endaga rahu Pal; kunass temä rahu om, temäl om ike maa `kül`mänu ja kärss kärnän Trv; `puu\`pe `õhtu `jäeti ajalt tüü rahu Hls; `jätke vahel rahu, mis te iki pimmeni `müü`räde nurmen Krk; peremiis kirisi tolle tüü`tegi`jägä, es ole rahu tolle `tüügä Ran; ta_i saa rahu olla tõeste sehen, siss meruldab ja praalib Puh; temä om serände kõõrik, ei taha ütte `süüki süvvä, ei taha tõist süvvä, üttegi sõögiga rahu ei ole Nõo; vii `pul`lele ärä, om [lehm] rahu, ei ole enämb `müügmist Rõn; ma_või õks rahu olla?, mul omma kõik`ihu`liikmõ_`terhve? Har; sõss nakkass `rahka tulõma, ku [mahla] `silkmine rahu jääss Rõu; mia om, tuud andass ja rahu ka oldass Vas; tuu om kõgõga raahu Rär; jätä? minno rahu, `hauku_i-? ni pal`lo Se

rahu: rahu Jõe Kuu S LälLo(raho Mar) LälEd Tõs meremadalik; laid rahu, kus pailu kivisid on, kui loemeri, siis pole neid nihagid Jäm; `saime siis `sõnna rahu `varju, panime `ankru `sisse Ans; `meite einamaa oli rahude peel Khk; Allirahu peal on tuletorn Pha; rahusi meres küll, laivad `joosvad `otsa puruks VII; Kalaparved on õlal rahude `ääres Põi; `meite all_o üksainuke rahu, rahu ei kasva midagi, roo rädi ja linnupesi kevade Muh; Mei viisime mõrrad `Loukarahu `alla Rei; loomad ujuvad rahude `peele Phl; liib ja kibid, rahu peal on mõlemid Rid; ea looma sõömä ein oo rahode peal ja `roogu tegevad koa seal Mar; `Aeska rahud, `eina niidetasse pialt, need ühna mäitta `moodi Lih; rahud, `kõrged kohjad, kus paadid kolinal `otsa `lähtvad Var; sii oo ka mere sees `sioke rahu, teisspool `Kihnu Tõs

rahu rahu R eP(raho Mar Kul) eL(rauh g rauha VId); p rahhu V

1. neer rahu oli `lahti, rahu ära lõõnd Khk; rahu oo kohalt ää, kus ta `loodud oo Mus; kui `lamba rahud asemest ää oo, siis kiibitse pura ja andasse `lambale `sisse Muh; iä rasvane siga, rahud `ästi rasva sihes KJn; oli maha sadanu, tõise rahu `valla põrutanu Trv; `lambal oo rahu maha lüüüd, lammass käi `tiiru ümmer Krk; rahu man sel `põrsal iki viga olli, et ta ärä `kuçuli Hel; tuu sehelmäne rasu, mes rahude man, toda kutsuti ploomirasu Puh; süll`diss `paanti rahuse ja kiijl` ja jala ja pääliha, mõni paänd viijl `kopsu kah Nõo; `lambal rahu maha lännu, `kisti rätiga üless Kam; Lappõrasõv, tuu ku_pehmembäss läts, sõss kisuti kesi är[?] `ümbrelt, rahu_`võeti `vällä Urv; `poiskõni pul`lilõ sällä pääle lei, lei pul`lil rahu vallalõ Krl; tsia rahu[?] umma[?] siledä[?], `vaskal umma[?] kubõrlikadsõ[?] Rõu; Süä, põrn, massa_`ja_kopso[?], magonahk ja rauha[?] keedetevä_`värskelt, kas niisaadõ kuivalt vai ruvva seeh Röp; tsiäl rasva `sissõ kasonu nu[?] rauha[?] Se; [hobusel sõites] rahu[?] `kruoksva[?], `laulva[?] Lut

2. hrl pl nääre kubeme ka aab rahud üless Lüg; Käsi on `paistes ja `kaenlaaluse rahu on ka ülevel IisR; rahud on `sitkemad kut muu liha Ans; kui kube sooned ning rahud paisutand on, siis on kube iirud Khk; kui inimene pailu tööd teeb, siis rahud kaela peal aavad üles Jaa; kaelal oo koa rahod, kui sa oled `kangeste vett vidand, siis aeab nagu kardulid ülesse Mar; Rahud paistetavad, rahusid tuleb `arsti Han; inimesel on kaela sees rahud, `sõuksed munad Kei; kaenla `alla on aand rahud üles JMd; rahud ajab ülesse külmaga `lõuapäradesse Kad; `kainla aagun one rahud Kod; kui pal`lu käid, siis lüüüb kubemesse rahud ülesse, rahud valutavad Ksi; `kainla aluse rahud on üleval ja valusad Plt; lõuapärädes rahud üleväl, vahest kurgu pitsitäväd `kinni KJn; `kaagle aluse rahu üles aanu Hls; mõnel inimesel om ütveviisi kaal `aige, rahu üles aanu, ku `kül`mä saap Rõn

rahu- rahu- mis sa kaapjalg kolistad, rahurikkuja [oled] Jõe; sõa`miestele `anneti rahuajal kaks`kümmed kaks ja puol koppika kuu `pääle Lüg; vanainime saab igavesse rahu`paika (surmast) Khk; Rahu`aastad lühiksed, sõa`aastad kurvad pikad; Õhed va rahurikkujad olid, õõseti kolasid `peale, tegid pahandust kus `juhtus Põi; kui Kasari `jõele tehasse sild `peale, siis oo üks kukepõli rahu`aega Mih; rahuleping `tehtud, `alptust änam ei ole Tor; see [on] eä, kui inime nisuke rahu`nõudja on Juu; tüö vahel pian rahu`aega (puhkeaeaga) natuke Kos; ta on nüüd igavesse rahu`paika läind JMd; tulime ial mielel sialt ära, rahu`mieli JIn; piame rahu`aega pidama VJg; rahuleping - - lepväd ärä, ku pal`ju üks suab ja tõene Kod; temä om rahupaigan, mulla all Krk; olgu ta elu määräne taht, aga rahu`aigu om õks pal`lu `julgõp `ellä[?] ku sõa`aigu; no[?] om meil põrhõld rahupõlv, kis tiid ku_`kaugõ Har; säähtse`patadsõ[?] inemise[?], kel hiing olõ õi rahupaigah, nuu_saa ai tõõsõh ilmah ka rahhu, nakkasõ_kodo `kauma Se

rahudi → rahund

rahugesed pl rahugesed Rei Phl, rahugest Emm Käi näärmed rahugest on kaala sees ja kubes; rahugest ajavad õles, kui `ambad `aiged on, siis nagu ubad oleks si lõua eere all Käi; Ähk on `kussel suur pais, siis ajab ka rahugesed üles Rei

rahujaine, rahujane rahuja(i)|ne, `rauhiai|ne g -se nääre rahujased on kubemes ja `kainla all inimesel ja `luomadel, `kailas ka Vai

rahu|kohus ühe kohtunikuga esimese astme kohus silla`kohtu järge tulid rahu`kohtud VII; Eestis oli enne sõda (Teist maailmasõda) rahukohus ja rahu`kohtunik - - `mõistis `kinni, kui taris oli Põi; `Valgu parun `kaevas siis isä Merjama rahu`kohtosse Vig; ma kõisi Talinas rahu`kohtu peal Kse; temä `uõtnu rahukohut Ran; ku timä lõiid, et `siüüdü tuu inemine om, siss and rahu`kuhtu kätte otsusta Har

rahul

rahul rahul Kuu Hlj VNg Lüg Vai SaLä Kaa Pha Pöi Muh Mär Vig Kse Tor Hää Saa Kei Jür JMd Koe VMr Iis Trm Pal Äks Plt KJn Trv Hls Krk Puh Nõo, rahol Mar Vig Var

1. rahuldustundega suhtuv, rahuldustunnet omav `leplik inimine on rahul iga `asjaga Hlj; mis sinule `anneta, õle senegä rahul Lüg; ole rahul, ära räägi `sõukest juttu Khk; Keigegea peab rahul olema, mis jumal peele paneb Kaa; Poiss võttis naise, nüüd on kodu omaga rahul Pöi; ole oma osaga rahul Muh; kas vili oo lõigatud või põllud `küntud, siis oo jo südä rahol Mar; mis ta tahab siis, et ta rahul põle Mär; ole sellega rahul, mis sul `anti, ära nurise Saa; Nüüd inimesed põle eluga rahul, nurisevad Kei; terve päeva nägelevad ja jägelevad, ei mõesta rahul elada JMd; süda kohe rahul, kui tiad, et ta (loom) ikke `iades kätes on VMr; teeñe on kõigegea rahul Pal; vägä kenä õpetaea temä ol'li, rahvas ol'li temäga rahul ja temä ol'li `rahvaga rahul KJn; söä om periss rahul Trv; sij üits rahulik inimen, egä ütege rahul, tõine ei ole rahul kellekige Krk; vana nirssnõna, millegagi ei ole rahul, `üitsegi asi ei ole tälle ää Nõo || rahule aeg rahul jätta ja magama `minna (tööst) Hää

2. rahu, rahulikult (paigal) `võtsid raudnõgesed, `tuhrasid sedä [halvatud] `külge, päält sedä õlin `selle `päeva rahul Lüg; rahul (vaikse) merega `sõnna küll `aega `minna Mus; ega ma põle seisnd rahul Vig; anna kelluke minu kätte ja seisa ise rahul Jür; tema ei saa kohe rahul olla Äks

rahuldane rahulda|ne Khn/-nõ/, g -se Kuu Khk Muh Mär Ris/raho-/ Juu JMd Trm rahulik tüdruk oli rahuldase loomuga Khk; täna `ööse `olli ikka rahuldane uni küll Muh; ead rahuldased pühad tänabu need, ei olnd müra ega kola kedagi Mär; ta on rahuldane laps JMd

rahule rahu|le Kuu VNg Lüg Khk Pha VII Pöi Muh Mär Kse Tõs Tor Saa Juu Jür Koe Kad VJg Iis Pal Plt KJn Trv San, -lõ Kan Krl Rõu Vas Räp(raahu-); rahole LNg Mar Var

1. a. rahusse, häirimata seisundisse või olukorda jädä minu rahule, ärä `naagu VNg; ära `kiusa ega ära `tüüta minu, jättä minu rahule Lüg; Vana `kerjas küll, aga `viimaks jättis teised inimesed rahule `jälle Pöi; kui teine `neokste juttodega `kiusab teist, siis teine `ütleb, et jätä ete mend rahole Mar; jätä rahule vahest, eluaa `tapled ehk tõrised Juu; jääb kõigest rahule, teeñe jälle `kriiskab Pal; jätä mu eñg rahule Trv; Jätä mu hing rahulõ Räp b. rahulikuks ma `sõitlesin koa teist, aga ei jää rahule Jür; palderjaani kirjutavad - - mis inimest rahule panevad Kad; ei tiä, mis ta piäss olõma, ku lats ei jää? kuigi rahulõ Vas; palava pääväga es jää? `mehtse? raahulõ Räp

2. kellegi või millegi suhtes rahulolevaks, heakskiitvaks `mõisnik jähi `tõõga rahule; olid oma osa käde saand, jähid siis keik rahule Khk; inimesed jähid sellega rahole LNg; ma jään selle poolest üsna rahule Mär; tä jäi oma karjatsega rahule Tõs; kas sa jääd kinnastega rahule, kudäs ma teinud olen Saa; jään suga rahule Pal

3. rahul üttegi tüüga tä rahulõ ei olõ? Kan; imä and igäle latsõlõ [sõõgipoolist], et sõss latsõ om rahulõ Krl; veli tõi hobõsõ väläst `tal'li, sõss ol' hopõñ rahulõ, olõ õs `parma käehn Rõu

rahulene rahulene karine loots oo see, mis merd mõedab, kas on rahulene põhi Var

rahulik rahuli|k g -ku SaLä VII Pöi Muh Rei Mär Kse Hää Saa Juu JMd Tür Koe VJg I Plt KJn Trv Hls Krk Nõo Võn Krl Har Plv Se, -kku Hlj Lüg Jõh, -gu Kuu Trv TLä San Rõu Plv Vas; raholi|k g -ku Ris, -ko Mar/-le|k/ Kul; n, g rahulikku VNg

1. tasakaalukas, ennast valitsev, vagur ole nüüd rahulikku, ärä sägise VNg; üks vagane rahulik luom, kuhugile `puole ei kippu Lüg; Tämä õli `ninda rahulik, et `mutku `naeras Jõh; on üks rahulik laps, täma ei müra ega joose Khk; Kaäs on üks rahulik loom, söõb ja magab Pöi; ole aga rahulik Muh; see raholeko südämega inimene, ei tä vihasta ega ole teistele paha Mar; `kangesti tasane ja rahulik laps, ei nuta ega taha pal'lu `oidmist Mär; ära nõndapal'lu `mõtle,

siss lääb meel rahulikumas Saa; ma `ütlen seda rahuliku südamega Juu; rahulik miel ja rahulik süda on kõige paremad varandused VJg; kos sa ike laste ulgan suad rahulik `õlla, lapsed vinguvad ja kirisevad Kod; kannata kõik rahuliku meelega Pal; vanemad mehed on kõige rahulikumad, ega need `riidu ei lähe Lai; ta on üks rahulik, on kõegega rahul KJn; tõist seast rahuligu inimest ei olegi Trv; ega nemä Leenage es ole `seantse rahuliku, es saa läbi Krk; tõene läits nii ägedäss, tõene jäi `täitsä rahuliguss Ran; temä `ol'li rahulik, kannat kõik ärä, mes nä tälle teevä Nõo; mõni eläjäss om rahulik Võn; rahulik lais ei ikõ Krl; mi_hopõn om nii? rahulik ja tassane, mines sa tel alt kõtu vai kost taht, ta_i putu_sinnu Har; tuu naanõ ol' rahulik, es liiguda? `hurma kah Rõu; üteltu_i? tolle rahuligu inemisele `halva sõnna Vas; rahuliku `süämega, tä nurisõ_i Se

2. vaikne, häirimatu, rahuküllane läks rahulikku `kohta VII; rahulik elu, võib rahul `olla Hää; nüid ei ole änam `ühtegi rahulikku ööd Saa; `koskil ei sua rahulikku elo, üül ei pääväl ei sua rahu Kod; `seande rahulik olek om mu sihen Trv; mul es ole rahulikut olekut, es saa magade Krk; niivõrd sa tunnet rahuligu olemist, ku latse makava Nõo; ei olõ rahulikku ellu, ku tõsõl alasi iihn olõt Har; `taivaesäkene, anna no_tälle rahulikku hingeminengut Vas

3. vähese liikuvuse, muutuvusega suured rahulikud `lained keivad üles ning ala Mus

rahulikult rahu|likult Krj Muh Rid Saa JN Iis Pal Krk Ran Har Plv, -likuld Puh, -likkuld Lüg, -ligult Kuu San; raahulikult Röp rahu, rahuga magab nii rahuligult kohe siel (rästikust) Kuu; põdrakari juoks `meie vaheld läbi - - kõik `läksid rahulikult `müöda Lüg; kerep inimene, tämä äi seisa rahulikult, taal pole `kuskis rahu Krj; me oleme `peale rahulikult kodu Muh; ta läks peris rahulikult minema Saa; `ongi ahi `kõötud, küdes ilusti rahulikult sädemeid `pildumatta JN; elame väga rahulikult Iis; põllu `tüüline magab oma üü rahulikult ära Pal; kui ma õdagu `säangi lää, siss ma maka rahulikult Puh; eläme rahulikult maainemise ello Plv; jõud `jõuluõdag kätte, inemese? `istõva raahulikult tarõh Röp

rahuline rahuli|ne Har Plv Röp/raahu-, g -se Kuu Hlj VNg Vai Jäm Khk Kaa Pha VII Põi Rei Mär Tor Juu Jür KuuK JMD JN Trv Hls Krk/-li|n/, -tse San; rahule|ne g -se Mar/raho-/ Tõs Hää Koe KJn rahulik ei ole old rahulist elu `lapsest `saate, üks murelik elu on old Hlj; sie on rahuline ärg Vai; emm oli rahulise südamega Khk; rahulist elu põle olnd Pha; Nüid on `jälle nii rahuline, pühad `möödas, õlled `otsas Põi; rahulisel inimesel on ea elada Rei; küll oo `vaikne ja raholene - - põlnd mette `kipso ega `kõpsu kuulda Mar; `kangesti ea tasane rahuline laps, ei tema nuta pal'lu ega `tüita Mär; läksin magama päris rahulise südamega Hää; pean oma ašjaga rahulene olema Juu; nüid jääb [ilm] rahuliseks Jür; ma ikke ei old rahuline, läksin ikke `lauta `lehma `voatama JN; `aige üsna rahulene nüid kohe Koe; rahulise `sõämeg läits kodu Hls; küll olli miul rahulin uni Krk; rahuline süä om paremb ku kuld ja hõpõ Har; tahašsi vannuik'i õigõ rahulist ello Plv

rahuline rahuli|ne g -se mügarane, krobeline kukemarjal_o `valged `õitsed, nagu rahulised teised Muh

rahuliselt rahuliselt Tõs PJg rahulikult ole omi rahuliselt ka Tõs; laps nii `raskelt ja rahuliselt magab PJg

rahuliste rahu|liste Kuu IisR Jäm Jür Äks Puh, -listi Kaa Põi, -list Krk, -lesti Emm rahulikult ega siis `palju üöd old ka, kus - - rahuliste magada sai Kuu; Äge `mõistagi rahuliste `olla IisR; Loomad akkasid väl'lal rahulisti `rohtu `sõõma Kaa; Mõni kis näu täis vetnd, äi saa änam kuidagid rahulesti olla, muudkut akab jourama Emm; eit oli ikka rahuliste oma redeli pial ja põld kedagi kodu `käijad ega Jür; pian rahuliste elama Äks; küll nüid kipits tal, ei saa `kunnigil rahulist olla Krk; suure parmu ei lase obesit rahuliste süvvä Puh

rahund

rahund *rahund* g -i Kse Han Aud PJg; n, g *rahundi* Vig, *rahudi* Vig Var; pl *rahudid* Mih Tõs PJg

1. neer *teene rahudi teene* pol roo, *rahudid süüasse ää* Vig; *kui oo loomal rahund maas, ei tõuse änam üles ühti* Kse; *Lammas kangeste aige sel'la pialt, vist rahunid maas* Han; *rahudid piäväd rasvaga müimese juures sisse jäämä* Tõs; *kui rahunid oo maha läind, siis [loom] jalga alla ei võta* PJg

2. pl a. *näärmed rahudid ülal, tahab õeruda* Kse; *rahudid ajavad lõua pära alla, nagu pissed munad, kaduvad isi ää jälle* PJg b. *kurgumandlid Tuleb rahundisi sool veega kuristada* Han

rahunõ *rahu|nõ* g -tsõ Plv, -dsõ Vas *rahulik meil om rahunõ elo* Plv; *rahudsõ inemise süä um õigõh paigah* Vas

rahused pl *rahused* Lüg Vai(-ss-), *rahvased* Hlj *näärmed kui käsiga pali tüõta, siis ajavad kaindla aukudesse munad ülesse, nie õngi rahussed* Vai

rahusimmed pl *rahusimmed* *näärmed rahusimmed, külmitamisest ajab [üles]* Jõe Vrd *rahvasimmed*

rahustama *rahust|ama* Kuu VNg Jäm Khk VII Põi Rei Mär Vig Kse Vän Saa Ris/*raho-/* Juu JMd Koe VJg Iis Trm Kod/-ss-/ Plt KJn Trv Puh, -*amma* Vai Har Rõu Vas Röp/*raahu-/*, -*eme* Hls Krk San *kedagi rahuliku(ma)ks muutma, vaigistama mies peksi naist, sulane läks rahustamma* Vai; *palderjaanid, tutid umbest keededaste, rahustab kenast* Jäm; *rahusta sa last, kui ta karjuma akkab* VII; *Teda peab püsut rahustama, siis on jälle kena mees* Põi; *aiget saab rahustet* Rei; *tooge midagi rohtu, mis teda vähä rahustaks* Mär; *obest tuleb ka teinekord rahustada, patsutada ja meelitada* Saa; *eks sa katso rahostada ennast* Ris; *mine rahusta last, mina rahustasin juba* JMd; *ma rahustan teda igate pidi* VJg; *tuli mind rahustama* Iis; *ma j suutnud tedä rahustada* KJn; *aiged inimest peab rahusteme* Hls; *võta laits sülle, rahuste tat* Krk; *rahusta last, et ta ei ikess enämb* Puh; *ma mõistlikult kõnõli tälle, nigu rahusti tedä* Rõu; *Kamperiga viin nigu raahustass, mä õks võta õdagede tuu puul pitsikõist* Röp Vrd *rahutama*²

rahuta *rahuta* Vai Plv, *raahuta* Röp *rahutu alalde üks rahuta elo* Vai; *ma eelä² ol'i sääre kärsmäädä², süä ol'l nii rahuta, halv ol'l olla²* Plv; *süä raahuta, kui sul murõh om* Röp

rahutama *rahu|ama* Hää KJn Trv Nõo Rõn, -*eme* Krk

1. krõbedaks küpsetama *Rahutab lihatükid ära, laseb liialt küpseda* Hää; *ma rahutasin lastel ernid* KJn; *nij (lihatükid) oss tahten viij rahute, siin om rasva sihen viij, ei ole kuiva* Krk

2. rääsuma *rasu om ärä rahutedu, om rahutedu magu man* Nõo; *kui suudsutedu rasu om, tuu ilman rahutama ei lähä* Rõn

***rahutama** *rahutamma* Plv; (ta) *rahotab* Kir *rahustama läts näid rahutamma, tiä ol'l iks är² rahutanu², es olõ² inne perrä jätnü²* Plv

rahuti *rahuti* g -*ma* Jaa Põi *rahutu söukse va rahutima loomaga soa läbi koa mitte* Jaa; *kui ilmad seiksed rahutimad on, siis on meri koa* Põi

rahutsõhe *rahulikult ol'l no rahutsõhe* Se

rahutu *rahutu* Hlj Lüg Põi Rid Kad VJg Pal Hls, g -*ma* VNg Khk VII Muh Rei Mär Tõs Khn Vän Tor Hää Jür JMd Tür Koe VMr Trm; *rahotu g -ma* Mar Kul; *rahudu g rahutuma* Kuu; n, g *rahutu* Jäm Khk Kse Var Saa Juu Iis Kod Plt KJn Trv TLä San Krl Har, *rahotu* Ris, *rahodu* Vas *püsimatu, tasakaalutu; ärevil* Ei tiie, *mes tä südänd vaevas, oli nii rahudu* Kuu; *üks rahutu luom, sipperdab ja tuhrrab ennast* Lüg; *rahutud poisid ep saa magada* Khk; *mine vuata, laps*

lihab rahutumaks VII; Ega tämal `kuskil rahu äi ole, `loodud `sõuke rahutu inimene Pöi; rahutumal inimesel on alb elu Rei; lapsed oo rahotumad ja loomad oo koa mõned rahotumad Mar; rahutu `tundega rämab, `öösi keerutab ja tõuseb `istu Var; loomad oo läin rahutumase, ei söö enam Tõs; siga on rahutu, kui ilm alvas lööb, tema tunneb selle ära Saa; kui laps on pool`aiglane, siis on ta nii rahutu Juu; mesilased naa erevel ja rahutumad, ei tia, kas akkab mõni pere `väl`la tulema või Koe; läks nagu rahutuma mielega minema VMr; sie on rahutu laps VJg; tämä iho lüanud nõnna rahutuss (maohammustuse järel) Kod; pirmakas võib obuse `kohta ka ütelda, kis rahutu on Plt; temä on nii rahutu vaemuga KJn; irmuss kärsitu ja rahutu laits, kes `siandse viripilli om, ei ole `aiga magade Trv; süä om mõnikõrd rahutu Hls; mõni om rahutu `luumusega joba latsest saanikelt, ei saa `kossegi rahu Ran; ma`le `täambä nii rahutu, ei tiia, mes tuleb Nõo; tuust saani, ku`telle `kuhtukutsõ tu`l, om miis nii rahutu, et ei püüsü puil ei mail Har; tä ol`l säändse rahodu vaimuga Vas Vrd rahuta, rahuti

rahutus rahutu|s Jäm Khk Muh Tõs Saa JMd Koe Iis Trm Plt KJn, rahutu|ss Trv, g -se; rahodu|ss g -sõ Vas

1. rahutu olek ei tea, mis rahutus see `olli Muh; vaist tuleb `seake rahutuse tunne `pääle Saa; `seande rahutuss om `söämen Trv; tä om suurõh rahodusõh Vas

2. meelevaeldus, vastuhakk `linnas olid suured rahutused Tõs; maal `tõusid suured rahutused KJn

rahv → trahv¹, trahv², trahv³

rahva- rahva- sie oli `rahvarikkas küla siin küll VNg; Savalas on `rahvamaja, kus kuos `käivad Lüg; Ega `rahvajuttu või `uskuda; Ajasid `pulmadest igavese rahva`summa kokku IisR; [ma] `juhtusi `rahvamurru sega Jäm; Olid `sõuksed inimesed, kes kohe `rahvajuttusi `rääksid; nüid tuleb üks `rahvapank `silda kada Pöi; tä ikke üks `rahvainimene - - `neoke ea inimene, kes kõige `rahvaga `õigeks saab Mar; kas see oo naa kõik oln või oo see muidu `rahvajutt Kse; käiväd `rahvamajas `taantsmas; neljäs `rahvapõli juba meie sest aast Khn; kui nihuke lohakas, ropp on, [õeldakse:] üks arimata `rahvatõug Juu; laps kadus `rahvamurru `sisse ära JMd; Roela veski [on] rahvarikkas kõhas, niisugust veski kõhta põle naljalt leida Trm; suur `rahvamurd, rahvast oli `murdu koos KJn; mena läksin selle rahvasummaga Vil; sellel es ole `õiged `rahvamurrakud, peris kirjakiilt [kõneleb] Hls; ega `rahvajutu kik`k `õige ei oole; ei ole enne seast `rahvamerd nannu piltl Krk; Rahvast om õkva murdu, serätsen rahvamurrun kaob sul tõene käest ärä Nõo; no^o om `rahvamajan püüne jo val`miss, no`võit `näüte`mängü tetä^o; `väega pal`lu rahvast ol`li `täambä kerikun, niipal`lu `rahva`põrmu; ma is saa paksust `rahvamurrust `kuigi läbi `al`tri manu^o Har; ol`l iks `rahvajutuh, et vana juudass kuivatass rahha võl`simäel, alate jaanipäävä `üüse Plv; taa `omgi hüä `rahvasort, kõik` umma`hüä^o inemise^o nalj Vas

rahvakas `rahvakas rahvarikas `rahvakas pere ning küla Khk

rahvalik `rahvali`k Võn, g -ku Kse Ris Juu JMd Iis Trm Kod Hls Se, -gu Trv San Vas

1. rahvalähedane; rahva huve arvestav sie on üks `rahvalik mies Iis; `niske `rahvalik inime, `vassatulija egäühele Kod; meie kirodaja um `rahvalik miis Vas

2. rahvapärane, rahvale mõeldud seal Tõnismäel ole `õhtu `rahvalik tants Juu; tuu om `väega perätü kotuss, ei olõ sukugi `rahvalik Võn; kerikoh [on] pildī^o, a mis nuu `rahvaliku pil`di ommava, nuu omma`kojo^o (kodudes seintel) Se

rahvama `rahvama, da-inf rahvata Khk Kaa krahmama, haarama koer `rahvas äkist mo säärest `kinni Khk; Ma katsu ta kinni rahvata Kaa

rahvamees

rahva|mees rahvaga suhtleja; rahva huvidega arvestaja *On `kangest `lahke `tohter, `rahvamies lisR; vana olnd ju `seuke `rahvamees - - pole sañt mees olnd `rahvaga Ans; Sepad on muidu kõik rahvamehed, ükskõik, mis tööga ehk mis aal lähed Trm; muđu temä `oll'i sehake `rahvamijs, naesed kogusid talle `ümmer Vil; `rahva jutu `järgi esä ollu tüümijs ja `rahvamijs Ran; mi_kaupmiis om `rahvamiis, ta ei olõ nii `uhkõ Har*

rahva|riie rahvarõivas *Sii oli egas kihelkõndas oma `rahvariie, õhel kenam kut teisel Põi; sel aal olid ju kõik `rahvariided, `meite kõige toredamad `riided [olid] ruuduline siilik ja `valge jakk Kir; pühaba olid naestel `rahva `riided `sel'gas, `siesidega jakid ja `ümmer ringi vol'litud sielikud Kos; kes käisivad pidudel, neil olivad `rahva `riided VMr; mis `rahva `riidess kutsutasse, niid ol'id oma `tehtud Vil*

rahva|rõivas seisuslikkusele vastav talupojarõivas *vanul inemesil ikka ol' viil `rahva `rõivid, mina ei ole kannu Võn; siss ol' `rahvarõivass õks enämb ütte `muđu ja ol' umma tett Har*

rahvas rahvas eP(g rahava Kod), `rahvas R, rahvass eL, g `rahva (sõna võib esineda ainsuses juhtudel, kus täiend (nt *vanad rahvas*) või öeldis (nt *rahvas ütlevad*) on mitmuses; Hiiumaal kasut nominatiivselt ka vormi *rahvast* ja kuluvorme *raast, rast*)

1. rahvuse, päritolu järgi piiritletav inimrühm *vene `rahvas `korjavad kaik `suured `siened Kuu; `pohlakad õlid üks `vastaakkaja `rahvas Lüg; maa pääl elä kaiksugu `rahvast, veneläisi ja virolaisi, `suomlaisi ja `sakslaisi Vai; vana iisraeli rahvas, nee on juudiusulised Jäm; [ta on] `võõrud maid ning `rahvad näind VII; Ega `rahval on oma keel, oma keele ruuk Põi; `eesti rahvas oo ja vene rahvas ja saksa rahvas Mar; ranna `ääres olid taat ja nann, rootsi `rahval (rannarootslastel) Ris; esti rahvas piaks oma eluga nüid küll rahul olema Tür; teab, mis `rahva inimene sie on Trm; niid ol'id vene rahvas (rändkaupmeestest) Vil; esti rahvass ol' nava üle ma_i_lma kõige ilusamb rahvass, neil ol' nava kõige ilusamba nõna Ran; ma ole kuulu, et `lätläse om üits võemak rahvass Puh; ilmal om pallu `rahvid Krl; juudi? ol'i? ics edimäne rahvass, kellele jumalast ol' toovotõt, et nimä? omma_pühä rahvass; seto `rahvil ol' kañõbiliim `kiisla hämmädä?, eesti `rahvil ol' piim Vas; vinne rahvass tõesilda laulatadass, `peetäss sääne kuldvanik pää `koisan Lut*

2. mingi piirkonna, küla elanikud või teat talupere liikmed *Koipse `rahvas `eidavad `irmus vara magama Jõe; `enne üks `jaala oli juo `tehtud sääil `Mihkli `rahva all Hlj; `teie puol `terved ka `rahvas VNg; oma rahvas, kes ammu sii eland, omad inimesed Jäm; saare rahvas, nee `rändavad Ans; Juritulest loodeti ikka karjale kasu ja õnnistust, selleks seda `tehti sii `rahvas (siinse rahva hulgas) Krj; Karja `rahval ikka `paargud, meie `kantis on kõök Jaa; `Meite rahvas tuli `õhtase järje peal koju Põi; naad `ollid jo `uhked rahvas, Vigala rahvas Muh; Mei raast (meie rahvas) tegid eina ise valmis Emm; `teiste_rast (teiste rahvas) olid tuhliid maha pannud Käi; [pastor] `ütlen: tere humigust, Kerema rahvast Phl; rahvas `ootavad kõik einategemist, `loodus ei luba Rid; ma põle teie rahvast mette `näindki Mar; küll kodused rahvas teevad isi selle ää, ega meil maksa põllalt ää `minnagi Mär; mede `rahvad tegevad `kaapsid maha Pär; meie rahvas läksid noodale täna Vän; Matsu rahvas kolisid sialt `sieie HMD; siin Rae rahvas `ütlevad `terne piim Jür; `Mihkle rahvas `ütlesivad kella kolme aal üleval old Amb; olime abiks taganpuol nurga `rahval JN; sialt rahvas olid võtt `endile tüdruku VMr; Lemmaku rahvas püüavad abaratega kala Trm; väl'jä rahvas (põllul töötajad) jäävad süämätä Kod; Saare valla rahvass `viskavad kianikid ja vianikid `sisse (kõnepruugist) Äks; üks `aasta läksivad rahvas - - `metsa raha `teenima, et `koorisid paeusid Lai; kodosed rahvas nigu lapsed ja, need kunagi ei saand liha, kes mõisatõöl käinuvad, need olema saand Plt; meie rahvas läksid ärä KJn; kausikaupmiist kutsuti potivariss, niid ol'id kõik Petseri rahvas Vil; ta ei ole siit `rahva*

`muudu Krk; me rahvass `väege pedävä `usku Hel; Rehe talu `rahvaga neil sääl midägi `ol'li ollu Ran; ku külä peni nakassi `aukma, siss `ol'li teedä, et arjuka om külän, ega oma külä rahvast peni es aoguva Nõo; kõik' rahvass `lätsivä kerikude ja kohe na `lätsivä - - meie jäeme kodu, latsed TMr; kätte `anjit ol'li üits ehk kaits, nii kudass talul rahvast jakku (ahtmisest) Ote; mul ol'li tuline kuri ämm, muu rahvass kikk `naardsive San; mu_piiir lätt säält muidõ `rahva `värte tulba kõrvalt Har; umapoolõ rahvass `tiidvä mi elo `kõrda Rõu; mis Pul'li `rahvil viga ellä?, teräne nurm pääl, kalanõ järv all Vas; Meerapalo külä rahvass, Mehi `kuurma rahvass, `kõiki kutsuti külä `viisi Röp

3. inimesed; (suur) rahvahulk kas sie `oige on, `rahvas `rääkisid Kuu; kas siel `pulmas oli pali `rahvast VNg; `Rahvas `kieras `selle `riiu `asja `ninda, et enamb ise kah äert ega `otsa kätte_i saa IisR; rahvas räägib seda juttu, keerutavad juttu tühjast Jäm; oh, kui_se rahvas jõid Khk; iga piida peal `istus paar rahvast Jaa; kellad löövad, kui rahvas `kerku lähvad Põi; palju rahvast, kõik Muhumoa `olli koos Muh; ilm reegib ilma juttu, rahvas reegib `raipe juttu Emm; ulk raast surevad söas ee Käi; ega sa põle siin `rahva naeroks LNg; pal'lu pulmalesi ja muud rahvast `vaatamas, takka kirik oli nii täis et Mär; püssimeste rida `seisis ringis `rahva `ümmer, rahvas `nutsid kõik Vig; nüid_o rahvas targemad Kse; `ütleb mulle `alba ulga `rahva ees Var; rahvas `võtvad paelu `viina ja õlut Tõs; `pulmas oli kole paelu rahvast Aud; rahvas `tul'lid kokku Saa; `sõnna kogus siis pal'lu rahvast, vanu ja `noori Rap; vanaste rahvas jo `tahtsivad vihelda, ei pidand pesust lugu Amb; missuguses `riides nüid rahvas käivad Ann; rahvas kukkusid `laulma, orilad akkasid `üidma Tür; siis magasid kõik põrandal, peiupoisid oma taamedega ja teised rahvas Kad; `mõtle, kui rumal rahvas õli Trm; pühäde aeg läksid `kuu'li (palvetundi), tii rahvass täis nõnnagu `luugu; meie ise ei `täigi - - juba `rahva kõrvun, rahvas `tiäväd kõik Kod; talu täis rahvast `kuul'sivad seda Ksi; rahvas `laimasid küll kubjast, et kepimees Lai; teed enese `rahva naeruks Plt; tuu'di [rukist] ja `panti valla magatse `aita, sääl'd `anti `rahvale jao `kaupa Trv; `rahva silmä ala ärä minnä sedäsi vana närudeg; egä sedä salade_i saa, ta om kige `rahva kähen `täädä Krk; sääl olli paks rahvass, sääl olli kokku tullu sundi ja sandi, kolme `mõisa moonakse Hel; taar om jo paremb ku õlu, rahvass `ol'li taariga nii punane ja tubli Ran; neli viis `päivä `peeti `pulme, no mes sa tolle ulga `rahvale `onte annat Puh; mõnikõrd koolu terve külätäis rahvast kolleride Nõo; rahvass läävä koolut `kaema ja laolava tälle Kam; `mõisnik jaot selle `mõisa ärä, jaot `rahvale kõik' Ote; õge ää kõrd rahvast `ol'li, `tütrell olli suure pulma Rõn; makõkoppa joodõti `rahvalõ Kan; tan om suu' `veški, sääl omma püügimasina?, kõik' rahvass `kää_ä_sinnä `püük'mä Har; `rahvil um ravvadsõ_ `süäme?, külä and `külmä nõvvu piilt Rõu; tuu' jutt ol'li jo `rahvah; ega_katsk kää_i_ `kanda piteh, katsk kää rahvast piteh Vas; `hulka rahvast ol'li sääl Se; sõjonds oppass rahvast egä pühäpävä Lut

4. (teat inimrühma või -põlvkonna kohta) kas teil ka piend `rahvast kodu one (lastest) VNg; `nuoremad `lähvad `tüüle, vanad `rahvas `jäävad kodo Lüg; kolija `rahvas on nied, kes ühest kohast `teise `lähvad, `mustlased Vai; noored rahvas on ergud rahvas Jäm; jalapidi läksin `linna, noor rahvas ei saa, [neil] `pal'lad jalgrattad Pha; `nüidsed rahvas ei tea midagi `muistsest asidest Muh; abielurahvas ja teised oo vallalised rahvas Mar; meie oleme jo paar rahvast (abielus) Mär; ei ole `sääduelik rahvas (elavad abiellumata koos) Vig; peeningu kammer, enamasti nagu noore `rahva jaos Var; ennemuistine rahvas `rääkisid sedaviisi Kei; vanad rahvas kerisid pulga `peale vanaste, sie oli keripulk Jür; tüöd oli sellega küll, enne kui sãrgi `sel'ga sai, `nüidsed rahvas `kiegi sest ei tia Amb; `tuulse ilmaga ikke on punased pilved sääl `õhta puol, vanad rahvas `ütlevad Kad; sügise poole enam kägu ei kuku, ta muudab ennast kul'list - - seda vanad rahvas `riakisid Trm; noored rahvas käisid jalg`pal'li `lõõmas Lai;

rahvased

vanajagu rahvast `surrid ärä, noored kasusid `pääle Vil; või mea siin ütsinti ole, siin om vana rahvass kah Krk; `nüidse aja rahvass ei mõestava enämb nii ilusat tüüjd tetä Ran; `vastse põlve rahvass aava kah toda nimme takan Kam; juudi `olli ka vanast `rändäjä rahvass Har; noorõl `rahvõl om leikotaminõ Se

5. maa, riigi rahvastik `vaabriga tüö `rahvas `elad kasarmus Vai; poolakad taheti tuua `seie, pidi `akma `kraavi tegema, ju see ilma `tõõta rahvas on Jäm; ma oli `vaeste `rahva laps Tõs; `lihtsad rahvas olid VMr; peenepe rahvass ja arit inimese kõnelev kirja `järgi, peenepelt Krk; `sukrut es jõvvava alamb rahvass saada, kaitskümmend viis rubla `olli üüts `väike `suhkrupää Ran; meie kutsume kul'u, sagsemb rahvass kutsuva `kalkun; küll olliva rumala rahvass ika vanast Nõo; kuiss lätt ka sul taa elu liinan peenükese `rahva siän Har; üüts `õpmada rahvass, ta ei tiia suurõmbat `säädüsest midägi Röp

rahvased → rahused

rahvasimmed pl `rahvasim(m)ed näärmed tämä `ierub `rahvasimmi; `Meie `taadile ai `oite `suured `rahvasimed `kaula, ku `palju sous Kuu **Vrd** rahusimmed

rahva|suu piltl rahvas, inimesed (rääkijana, ütlejana) Kui midägi `rahvasuhu `joudab, lisab igäüks oma puold puol `juure Kuu; Ega `rahvasuud `sulgeda saa Lüg; Rahvasuud äi pane `kinni kedagi, `rääkivad mida `arvavad Põi; mis sa siis enam saad varjata, on see jutt nõnnaviisi `rahvasuhu läind Lai; Ko [kuulujutu] ots jo sai ar_ `rahva kätte, `rahvasuud inäp panõ_j kinni Se

rahvati rahvati Trv Krk prauhti läits ku rahvati katik Trv; lei väidsege `sissi ku rahvati Krk **Vrd** rauhti

rahveltem rahveltem onomat (praksuvalt kõndimisest) mis ta rahvelts säääl kõva lume `müüdü; rahveltiv jalatsime puha puruss, iki jääd `müüdü rahva-rahva Krk

rahvima `rahvima, (ma) rahvi Pha(tr-) VII Jaa Põi, rahi Khk raiuma, peenestama `kaapsuraavaga rahitase peed `peeneliseks Khk; `siale sai rauaga `tuhlid trahvitud Pha; rahvilasn, `rahvisi ikka `lehti `katki VII; rahvitud `koapsud `pandi `nõuse Jaa; `rahvis rohu `peeneks ning pani sigade sööma `sisse Põi

rahvi|raud kapsaraud nee `puhtad lehed ja nee pisemad pead, nee said siis rahvirauaga `peeneks `tehtud VII; Rahvi need [kartulid] rahvirauaga põrsastele puruks Põi

rahvus `rahvu|s g -se Kuu Khk Var Khn/-sõ/ Vil, -sse Lüg Jõh; `rahvu|ss g -se Krk, -sõ Vas Röp uus etniline kuuluvus; rahvusrühm Pagari krahv, `räägitasse, et tämä on õld peris `ruotsi `rahvussest Jõh; kadagasaksad ning - - teisses `rahvuses olad; ma ole eesti `rahvusest Khk; mõni üiab pal'l ja mõni vaän, kuidas `keegi oma `rahvuse keele `järgi on `üidma akkan Var; mitte `ühte inimest põlõ sii (Kihnu saarel) oln, siis `tuõdud rahvast `siia `piäle elämä, `mjõtmõsugusõ `rahvusõst Khn; `Rahvuse poollest `olli ta `iüstlane Vil; vene `rahvusest om, aga na Eesti alampe (kodanikud) Krk; mis `rahvusõst olõt Vas

raiasmik raiasmik g -ku TaPõ(raja- Kod) raiasmik jalasse puud, nied piavad õlema niisugused einama vai raiasmiku kased Trm; maasikad tulevad raiasmikku - - kõege `enne Äks; metsavahi kari käis raiasmikus, siis oli `piima nõnna_t; teise `aasta raiasmikus kasvab maasikas ja siis pärastpoole akkab vaarikas `kasvama Lai **Vrd** raiasnik

raiasnik raiasnik, raja- g -ku raiasmik tii käib läbi raiasniku; metsä rajasnikka `anti pobolitele Kod **Vrd** raiasmik, raiasnik

raiaсте gpl raiaste raiasmike mustikid ja vabarit om raiaste sehen Krk

raiaстik raiastik g -ku Saa Lai; rajastik Võn raiasmik raiastiku pääl tahavad vaarakud `kangesti `kasva, säääl metsas on kaks raiastikku Saa **Vrd** raiastik

raiatama *raiatam(m)a* kärna minema nõna um ka sijnst är² raiatõt Rõu

raibak, raibakas *raiba|k g -gu* Jäm Khk; *raibak|as* SaLä(-g|as Jäm) Kaa Pha VII Muh KJn, *raebak|as* VII Muh Tõs Khn, g -a

1. miski vana, risuks, näruks muutunud *Vanad puuaja raibagud tuleb ära põletada* Jäm; *Taal jo võrgud kut vanad raibakad* Ans; *va rüsa raibagud* Khk; *vitsik, vanast mörra raibakast põhi`alla* [tehtud]; *raibakas aa taha visata* VII; *nee oo lina raebakad, neist soab* [üksnes] `paela Muh; *Ää käüg`pal`ju jalu aa raebakatõ siäs, astud naeldõ`otsa* Khn

2. (kirumissõnana:) raibe, reo *vaada raibakad* Khk; *`Kärmpsid oli pailu, neid raibakid tuli tuba, kui ake`juhtus`lahti`jääma* Kaa; *oh sa raebakas, üsa sañt ais taga* Tõs

raibe *raibe (raebe)* Jäm Khk VII Põi Muh Hi hajusalt L KPõ, I VIPõ Trv Krk Hel Ran Nõo Vön San, `raibe Kuu Lüg Jõh, g `raipe; *raibõ g`raipõ* Khn Plv(*raibõh*) Röp; n, g `raipe VNg

1. riknev korjus *mis ta`raibe vedeleb säääl, kui ei`maeta maha* Lüg; *`raiped on`surnud loomad* Khk; *`aavad kered raibet täis, siis`aisevad* VII; *tõid ühe rebase koju kasuma,`aisi nagu raebe teene* Muh; *kus on raibe, säääl on kurjad`kotkad* Emm; *`raipel on`kange tige ais järel* Rei; *va surnd obuse raebe seal maas* Mär; *varesed sööväd`raipi* Tõs; *mis sa sest`raipest tongid* Tor; *aasime mitu raibet`ühte`auku* Saa; *seal oli mitu raebet moas* Juu; *kuerad ja vareksed on`raipede kallal* JMd; *sij_o raebe juba, ku tä mua piäl one, eks ta õle siis`aisma lähnud* Kod; *mets`ol`li`raipid täis* KJn; *`hujuma ütelts raibe, ku ta är koolu, alvass lännu joba* Krk; *egass tuu raebe koheki ei lähä,`taivade ei`põrgude, matetass ärä ja`ommegi otsan* Nõo; *raebe aiamaa piäl* San

2. raisk (kirudes, siunates kellegi või millegi kohta; ka vandumis- ja kirumissõnana) *`kardate metsigu ja`petru, mes te`raibetest`kardate* Kuu; *`aablane --`tämä`raibe ei sure ka, kui`niulub* Lüg; *Ah sa`raibe, sie asi vedas küll`viltu* Jõh; *Va konnasilm raibe on`jälle nii`äbemata valus* Põi; *oh sa inimese raibe* Muh; *`aege ta raibe`välja, ärge`antke ta`raipele`leiba* Phl; *mis sa raibe paegal irised* Mar; *`vaata raebet, kus ta läks* Mär; *erilased, need_o kurjad, isi`raiped* Mih; *Mädanu raibe küll, sij`pää ei pia ju`änam`kiñni* Hää; *sind raebet pean viel koristama* Ris; *üks va paha`kilter sial, sie raebe`kiasas neid tidrukuid* Jür; *`paslipael läks`katki, raibe oli mädand* Kad; *täl`raipel põle kedägi viga* Kod; *müti`raiped aavad mulla ülesse* Pal; *minä ei ole karud näind, unidid`raiped`ol`lid küll* KJn; *ta raebe es`tj`ju kedägi* Trv; *`assa raibe, kudass sa lassit sedäviisi käest* Krk; *üte`krihvle`and`kuul`meister, no`kaugõss tost ütest`krihvlest saab, ta lääb`kañski ka raebe* Ran; *võldsib raebe, ärä usu* Nõo; *sa olõt sääne kuradi* raibõh Plv; *talolastõl`ol`liva`pluusõ`ja`undregu`, mina ei taha`nüüdki noid kleidi`raipit* Röp

3. halb, paha, kehv; vastik *Ei sidä`aiad pia, on niisugune`raibe luom* Kuu; *kõige`raipem ja liisim tie* Ris; *viina`võtmine on raibe asi* HJn; *`raiped lõngad olid* VMr; *sie eina niidus on kõege`raipem* Kad; *täma on kõhe üks raibe inimene* Iis; *pesta on lammast nagu`raipem, tema rabeleb* Lai; *näe, kui`raipe sia ma sain* Pil

Vt Rakvere

raibigas *raibi|gas g -ka* raibe `Läksite sen va`raibikaga`sinne`rässimä, et ei`jääned tuba magama Kuu

raid *raid g raia* Var Vän Saa Vil Pst Hls Krk, `raia Kuu paju, remmelgas raiaist`tehtse nõu`laudi, *punane sehest, tikä-täkäline`kuur* Saa; *raid kasvab suuress ja`jämmess* Pst; *linnupesä`olli raia otsan* Hls; *niidu veeren olli vanu`raidu* Krk

raid² pl *raid rangid obuse* raid Emm

raidama *raidama, da-inf rajata,`raidada* S; *`raedama* Ris Nis Kei, *da-inf rajata* Rid Mar

raidatama

1. raiskama, üleliia kulutama `leiba äi tohi rajata; Ää koori nii paksult, mis sa `tuhlid `raidad Khk; Mis me muidu aega raidame, akame param oort minema Kaa; `raidab naise raha VII; `Raidas vanade korjatud raha ää, nüid pole änam võtta `kuskilt Pöi; väga paksud koored `leikad, `raidad Emm; Ära `raida nii palju söömakraami Rei; mis sa mudu raha `raedad Rid; lapsed `raedavad sedä `suhkrud muido koa paegal Mar; Kis_{se} sedamoodi `vil'la `raedas Kei

2. rikkuma; hävitama, laastama akad tegema, lihab ukka kääst, oled [töö] ära `raidand Jäm; rotid rajand öled puhas ee; `seaste vehe seda rugi maas, vesi `raidas ka ee Khk; tä_o see `riide tükkis ää `raidand Mus; kitsed `raidasid noore metsa puhas äe, `tõmmasid pisiksed männid nii alasti Kaa; Mees raidas oma terise suure joomaga ee Emm; Kass käis laual, `raidas toidu ää Rei; loomad `raedavad villa ää, kui näd `villa `lähtväd Mar; masin `raedab selle eina ää, vikati niit on puhas töö Ris; ää `raeda muđu noort `metsa Nis

raidatama raidat|ama Hää, -amma Urv Rõu, -eme San raidutama Tüüj `tehtud, siis võib raidatada Hää; ta tule raidaten San; No_{sa} muidu ku raidatat, laula_{mõnd} ilusat `laulu Urv; pulman raidatadass Rõu

raide raide g `raide majaraide sest saab üks suur raide Jäm

raided pl `raided S Rap, `raeded Mar jäätmed, (toidu)jäädid obuse [söögi] `raided `järke jäänd - - `antase teise loomale Khk; korista `raided rennilt ää, tursa `raided Mus; Loomad äi söö põhku kenasti ää, teevad raideid Kaa; `raided (kõrned) jäävad `katla `põhja [rasva sulatamisel] Muh; Lapsed söönd, ermus `palju `raidid jeend `jälle Emm; Kes neid `raideid änam tahab, mis sa sii oled ära sodind Rei; eks te `pühkind laud ää, `raeidid oo laud täis Mar

raided pl `raided raiutud rohi vms looma toiduks `raidusin sigadelle rohod, tulevad `raided `val'mis tiha Pal

raid|kesv (odrasort) raidkesval om `ahtakese pää, katelt rinnalt läävä `pistu, nuu ommava peenikse, katetahilise Ote

raidma → raiuma

-raidu Ls aidu-raidu, taidu-raidu

raidu `raidu Jäm Khk Kaa VII Pöi Emm Rei Vig, `raedo Mar raisku, hukka `terve leib leks `raidu Khk; Sellest kuhjast läks küll üsna ulk tuhlist raidu Kaa; Vanad inimesed pole pailud `jälle tahtnd `veske jahu, et irmus pailu `minne `raidu, jahu `soaje vähe Pöi; Joodik on `raidu läind inimene Rei; sedä `villa läks `enni koa pal'lo `raedo - - `tuulamesega läks `raedo Mar; so elu on ka `raidu läind Vig

raiduma → raiuma

raidus `raidus Jäm Khk Kaa Krj VII Rei raisus See asi oo päris raidus Kaa; See nahk oli jälle `raidus, missel `juhtus änd tagant ää tulema Krj; `tuhlid on `raidus VII; Vihem `määndas `eina, nüüd on `raidus puhas Rei

raidutama raidut|ama Jäm Khk VII Jaa Pöi Muh Mär Tor Juu/rae-/ Koe Plt, -amma Plv, -eme Krk trallitama, jorutama küla poisid kisavad, nõnda raidutavad Khk; Kui õlut teha, siis ikka kena `kange, mes mehed koa raidutama aab Jaa; `joonud mehed `purjus `peaga raidutavad sedassi Mär; raedutab aedu-raedu Juu; terve öö läbi raidutasid Plt; ku pää purjun, sõss na raiduteve Krk; mu^o vanamijs raidutass, kui pu'roh om Plv || pilt Kured raidutasid täna nõnda, et soo põrub Pöi

-raie Ls rebaseraie

raie raie g `raie Hel Võn Kam Ote San; raie^o (-õ^o) g `raie (-õ) V(n raieh Se) harkadra ais; adrakurg adral olli kaits raiet, sinnä `pañti obene vahele Kam; ku juurega raie om, siss `põlvi ei pessa `küdmise man ja raudpuu võib lühemb olla Ote; `rahkõ pandass raiete `kül'ge Urv;

Siss tefti adra pää, `raoti mulgu_ `sisse ja_ `pañti siss kuusõpuust - - `raie_ `sisse Har; `vankril umma^o `vehmri^o, adral `raiõ^o Rõu; koh hobõnõ adra iih om, no omma `raie^o Plv; Hopõn ai `raiõ^o puruss Vas; `raijidõ `kül'ge pandass hopõn `rahkidõga efte Se; küödä^o - - adra pää manu nij `raiõ_kini^o Lut

raie|kapsas peeneks raiutud kapsas suretud `kapsa supp oo parem kui raie `kapsa supp Vig; `raie `kaapsad, mis nad `toorelt tegid, nad `raisid päris rauaga puruse, põlnõ `riivi ega põlnõ masinad Tõs; raiekapsas soab kafti raiutud ja `astjasse `pandud Juu; raiekapsas on minu meelest parem, `tangudega keeb ilus - - supp HJn; raie `kapsad raiuti rauaga `pieneks, riivkapsast `põltki ennem JJn; aue `kapsad said `autud, raie `kapsaid `pañdi vahele Pee; suured tõrred `tehti `kapsaid täis, egas `enne riivitud, `kapsarauaga raiuti, raie `kapsad olid VMr; `aude `kapsad - - `panna `raiekapsaste `ulka, siis akkavad `easte `apnema VJg; raie `kapsad `pañdi `tünni, vajotati `kiñni, `pañdi kure `marju `ulka ja `soola, vett `pañdi `piaie Lai
Vrd raikaapsas, raikapust

raie|kinnas (tugevdatud) labakinnas Raie `kindad tõmmati [härjale] esimeste `jalgade `otsa, siis äi libisend jää peal Põi; raiekinnas, paned kätte, hakkad [puid] `raiuma Phl; raiekennastel `aeti `peosse `riidelapid Mar; meeste raie `kindad jälle va paksud patakad Mär; lutikad olid nii suured nagu raiekinnas nalj Juu; raie `kindad on lappida JõeK **Vrd** raikinnas

raie|kivi raidkivi Sii surnuaedades oo änamist keigil audadel raiekivist äärekivid Kaa; `sõukest raiekivi pörandad kui meil äi ole teistel Krj; See korsnas on raiekivist, aga kõige vanamad olid päris paekivi tükkidest õles `lautud, sau vahel Põi **Vrd** raieskivi

raielus raelus g -e särgi küljelõhik ammel `kül'ge_päl `jäeti raeluse, mestel ja nastel kah Hls **Vrd** raius

raidendik¹ raiendi|k Rõu, g -ku Khk Muh Juu Kod Ote, -gu Puh; `raiendi|k g -kku VNg raiesmik raiendikust on keik puud raiutud, `kasvavad `pal'jalt võsad Khk; on `niuke raiendik, puud kõik maha `võetud Juu; nuared raiendikud kõik põlenud Kod; nüid kasvass joba nuur mõts selle raiendiku pääl Ote

raidendik² raiendi|k g -ku teat raha vanast olid raiendikud, nel'lakandilist, `numbred peal Mih

raidendus `raidendus peeneks raiutud kapsakogus valati `kapsad `tõrde, siis `tehti `jällä `tõine `raidendus, `ninda `kaua, kui õli tõrs täis `kapsaid Jõh

raie|pakk puupakk raiumiseks `riidamal on ikke `raiepakk, säääl pääl `raiun ja lõhun Lüg; raiepaku peal soab puid raiutud VII; Pinumoa oli suur raiepakk ja kerves paku `otsas Põi; pane raiepaku `peale ja akka aga `raima Muh; tooge uus raiepakk, see läks `lõhki Mär; Lue kukõ piä raiõpaku piäl otsast ää Khn; nõnna jala `kõrgune on raiepakk, `võetakse üks nisuke noti ots või pakk Amb; mõni inime, kes one lühike ja jäme, [on nagu] raiepakk Kod
Vrd raiupakk

raie|raua|rohi raudrohi raieraua rohi, põllu äärde pääl `kasvab Khk; raieraua rohud, `valge tütt `otsas Pha

raie|raud¹ meisel Raieraud oo tarbline, kui raati või midagid rauda katki taarist raiuda Khk; Sepp `otsis raie `rauda Kaa; Teised ametid olid õpetud, aga sepp oli `sündind süsi suus, raieraud ja pihid piuus nalj Põi; Sool pole jo raie `rouda, mismoodi sa vigaditerast tüki käde saad Rei; raieraud peab olema, kellega sepp raiub teese raua pooleks Juu

raie|raud² raudrohi kõhja `vastu `tehtakse raie `raude teed, sii `peenra pæel kasub raie `raudi Pha

raies|kivi raieskivi raidkivi – Jäm **Vrd** raiekivi

raiesmaa

raies|maa raiesmik (põhisõna võib lüheneda) *raiesmaal on* `pal'jad kannud `järke jäänd, puud keik maha `vöötud Jäm; *raiesmaal põletasse puud ning juuritasse kannud* Khk; *neid [marju] ikka sugu on veel, niid raiesmaade peel akab `jälle `kasvama* Kär; `mindi raiesmale `juuri `kiskuma VII; *Kust mets ää põleb, see on põlend raiesmoa* Pöi; *Sii raiesmaal nii `palju käbasid maas, põleda nii `palju kui tahad* Rei; *raiesmaa, esimesel `aastal ei kasva seal rohi üht* Mär; *ajame loomad täna raiesmasse, seal oo nüid vihmaga nii ilus rohi tulnd et* Mär; *põletavad raiesmal puru ja `praaka* Tõs; *raiesmaa on `vaaraid täis* Tor; *raiesmoa, kust puid maha `vöetakse, pal'lad kännud jäävad `järgi* Juu

raiesmik *raiesmi|k* TMr Ote, g -ku Jäm PJg Hää Ris JJn Kod MMg Lai; `raiesmi|k g -kku Hlj Jõh IisR; `raiesmi|kku g -gu VNg Vai/-kko g -go/ ala, kust mets on maha raiutud *kaik `raiesmigud one tänävu `maasigud täüs* VNg; *Raiesmik - - `piened puud nagu leppik maha `raiutud* Jõh; `löisin `raiesmigos `mansiga maa Vai; *kui minu ema `siie `tuodi, oli siin viel `värske raiesmik* JJn; *maja pal'gid võima siit samass raiesmiku piält* Kod; *raiesmik - - ku mõts päält om ärä `raotu* Ote **Vrd** raiasmik, raiesnik, raismik

raiesnik *raiesnik* raiesmik – Pee **Vrd** raiasnik

raiestik *raiesti|k* g -ku Käi Phl Kul Mär Vig Var Tõs Vän Tor Hää Ris Kei Hag Juu Kos HJn Jä Plt Vil Krk Ote; *raiesti|k g -kku* Hlj Lüg raiesmik *raiestik oli üle tie, lehm läks `raiestikku* Hlj; *raiestik, sääl on viel `raiuda, lähäb edesi* Lüg; *mets jägadaks sedaviisi, et üks tükk raiudaks öhe `aasta - - see on siis raiestik* Käi; *raiestiku peal tänabu nii ilus rohi* Mär; *uue raiestiku peal on `vaargad peal jälle* Vän; *lapsed läksid raiestikus `marju `korjama* Hää; *maasikas kasvab, kus raiestikku on oln* Ris; *loomad käisid raiestikkus* Kos; *raiestik - - `raiumine on puolele* Amb; *peremehe `metsades on pailu raiestikka* JMd; *raiestikus naised käisid marjul* Plt; *riigimõtsan oietass raiestikku ullembide ku `vil`lä* Ote **Vrd** raiaistik, raistik

-raig Ls kuuseraig, lubiraig

raig *raig* Kra, g *raia* San Urv Har Rõu, *raja* Plv Vas Se Lut

1. *kärn raig - - mis naha pääle esihenesest aiass, konh nahk `kaški om ja nahk verine om; ku hobõnõ om kaala `kaški `hõõrnu `taostõga, siss peräst - - `tõmbass kaala pääle raia* Har; *mul um huulõ pääl ka raig* Rõu; *nõna lätt `raiga `õkva, ku suur` noho om* Se

2. (nahahaigus) *mõnel latsõl om pää `valgen raian* Har; *mädäne raig* Plv; *latsil omma raja pääh, kõik` pää `raigu täüs* Se; *sääne `haigõkõnõ, inemisel um raig* Lut

raig *raig* g *raia* harkadra ais *raia omma adra puu, mis katsipäedi om, ööriku puu; raial tsälk `siisse `raotu* Kam

-raigass Ls reburaigass

raigass *raigass* g `raika karusnahast rõivakaunistus *käbärdet `raika `panti kasugul ette; katsipidi `õlmi pidi juušk raigass ala ja `kääse veeren* Krk

-raik Ls reburaik

raik *raik* g *raiga* San V punutud või kootud (suka)pael, vöö *raiga` palmiti näppõga ja `koeti* Urv; *naistõlõ `aanti naistõ hammõ`, nuu`? `ol'li lühembä`, nuil `ol'li raiga`pääl; raiga omma esi paksukõsõ, nuid võit `ümbre seere `kõütä kah* Har; *mis sa noist raigust kuat nii pal'lo* Rõu; *raiga` umma` `raskõ man* Lut

raika *raika* karusnahk; sellest rõivakaunistus *raika om must pessel `lamba nahk; naistel olli ümärik kübär, raika veeren; kasugu peldsil olli raika veeren, raika olli al'l peenik ku elmidet* Krk

rai|kaapsas raiekapsas *need olid rai`kaapsad* Kir

rai|kapust raiekapsas mis ravvag raiuti, õigati raikapuste; sõss raikapustit änäp es oole, ku riivi tulliv Krk

rai|kinnas labakinnas rai`kindad, koes sõrmed ühes on, põial ükski ise tükkis Khk; sai kujutud kirjud `kindad ning sai kujutud ühe lõhngaga `kindad, sõrm`kindad ning rai`kindad Kär; alastega rai`kindad on talvel eed küll, raikinnastele kujutakse `villu `sisse Mus; raikinnas oli `metsas `raiumise jäuks Krj; raikinnas, ta on `umne, teine on sõrmkinnas Pha **Vrd** raiekinnas

railutama railutama Jäm Khk raidutama, trallitama railutasid loullda Jäm; poisigeseid railutavad Khk

rain, raina rain g `rainu Kuu; n, g `raina VNg

1. raibe, korjus `Rainuks `üaldi `toisina `raibet Kuu

2. räbal, näru `niisuke `vergu `raina VNg

raip raip Kuu HJn Trm Pil, g raiba Rei raibe, raisk (vandumis- ja kirumissõnana, pahameeleavaldusena) Laev raip on `kange raha `nieldämä (laeva ülevalpidamine on kallis) Kuu; Oleks ma ta raiba käde saand, ma oleks `taale raibale teind uut ja vana Rei; teine raip ei karda lüömist kah HJn; Kos sa raip lähed Trm

raipa `raipa minema surema timä lätt `raipa Lut

raipeline `raipeli|ne Khk Iis, `raipele|ne Kse Ris, g -se; `raipõli|nõ g -sõ Rõu Plv Vas

1. sõim oh sa `raipeline Iis; sina `raipõlinõ ei taha? sõnna kuulda? Rõu; ah`ti `raipõlisõ?, [tegitel] nii halvastõ Plv; vana `raipõlinõ es lää, kos ma kässi Vas

2. halb, vilets oo va `raipelene maa Kse

raipõlõma `raipõlõma vedelema midä_sa_tah `raipõlõt, ku iüst ar? ei saa Vas

raipõsi ppl `raipõsi raipnenuid `Kuarnas süeb mere `läres `raipõsi kalu Khn

rai|raud (alasi osa) rairaud pandass sepäalasi `sisse, neläkandiliste `mulko; rairavva ots om päält lapik ja terräv Kan

rais rais g raie Plv, `raie Trv, raia Hel; raiž g `raie Lei

1. harkadra ais; adrakurg adral om kaits rait, nabapulk kate raia vahel Hel

2. nooda tiib kaits ja puul' `süldä om rais lai; `raie pääl tulli suur aug `väl'lä; ku üits rais olli ehen, siss om perä `viltu, noodasuu om `kinni Trv

raisakas raisak|as g -a okslik, jändrik raisakas puu ei põle `ästi JMd

raisane raisa|ne Ris, g -se Muh adj **a.** must, kasimata lehm oo raisane, ta põle saan ennast ää puhasta veel mitte [pärast poegimist]; silmad_o raisased Muh **b.** sopane tie on va raisane keik nüid Ris

raisast halvasti sa oled nii raisast `riisun et Muh

raisk raisk MMg Vön San, g raisa Jäm Khk Pha Pöi Rei Käi Noa Mar Kse Han Saa Ris Jür JMd Koe VJg Iis Plt Hls Krk Puh Har Vas, raesa Muh Mär Juu Trm Kod KJn Trv Kam Krl, `raisa Rld(n `raiska VNg Vai), `raisk|a, -u Kuu

1. korjus, raibe raisk `pandi `aia `sisse ja `aisu `pääle siis unt tuli Lüg; õli neid `raisku kõik tie `äärised täis Jõh; Säel on üks raisk, `aiseb `irmsast IisR; sii üks loomaraisk maas Mar; Mata sie kašsi raisk `metsa maha Jür; koera raisk vedeles tie eares JMd; obõsõ raisk `aiseb tñ veerel Krl

2. pahameelt väljendav sõna; (ka vandumis-, kirumissõnana) `sääsa raisk sõi verele VNg; küll `andas `tampida, raisk (niitmise); `anna kuradi `raisale, tiäb ka, et on saand Lüg; `Vaata `raiska, vai täma käib mind küla `müöda `teutamas IisR; raisk, mis sa tegid nii Khk; raisale veel `süia Pha; mis te raesad lennate Muh; Oh sa raisk, kuidas sa sedamoodi ometi tegid Käi; tal raisal põld ükskord luba koa, jahiluba Noa; Vaata mool raiska Han; mis sa raisk vedeled

raisk

siin ees, katsu, et kodu saad Saa; Sa raisk, kui kõvaste müristab Jür; küll raisk tieb südame täis VJg; mis sa ike tied selle raisaga Iis; näil `raiskel ei õlegi kõht täis (sigadest) Kod; ma lüü ta raesa maha õege Trv; ossa vana raisk, või tegiõs jäl sedäsi nüid Krk; mes sa vana raisk otsit siin Puh; mis täst raesast viijl kõnõlda Kam; oh sa vana raisk Har

3. a. praht, sodi, risu Neul kukkus `raisku (prahi sisse); `Raiskukorv Kuu; Suured raisa kuhjad olid mere ääres, `toodi koju ja `loomade `alla (roorisust); See tuul toob `jälle `raisku `randa Pöi; lina raesad jäävad maha, kui sa põllalt vead Muh; raisk läks `silma Rei || päramised Raisk on jo veel ära tulemata Käi b. näru, räbal `sandis `käisima `mardibä, vahest sai `panna - - üks vana `pintsagi raisk `pääle ja; siin üks vana `keņņa `raiska VNg

4. adj halb, paha; vastik `suola ei ole, merevesi ei avitand, mes sa `sengä kalale tied, sie on `varsi raisk (riknenud) Kuu; salakoer ei aagugi, sala võtab `kiinni, siij_o kõege raesem; lina tiiib ropass, kõege raesem tiiij [vihmaga linakitkumine] Kod; va raisk inemine Vas

Vrd räisk²

raisk raisk Jõh IisR Muh Pil Krk Ote Se, g raisu Hää JMd Urv Rõu Plv Vas, raesu Nõo raiskamine Sie on `liivane maa - - `asja ei saa, `ainult `sieme raisk Jõh; Saand `eile kedagi `õiget tüöd `tehtud, üks ta üks aja raisk old IisR; see oo muidu raha raisk Muh; `Närba `hujuma ei tasu pidada - - muidu toidu raisk Hää; nii pikad seelikud, kui jala põid vähä `väl'la `a'ndis, no miks jaoks neid nii `pikki `tehti - - `riide raisk Pil; siij ei ole muud ku üits raha raisk Krk; kapst om rasva raisk (head kapsad nõuavad palju rasva), ku `kapstale om meheste `rasva panna, siss om kapst ää Nõo; taa ei ole muud kui kraami raisk Ote; Ta_m ilma `aigu ao raisk sul, pařõmb mine_kodu?, maka_tuuj aig Urv; Liha `süüdi `kijütult, vanast kiä liha es paloda?, tuuj ol' liha raisk Rõu; sul om ka suur' raha raisk Se Vrd räisk:

raiskama `raiskama, da-inf raisa|ta SaLä VII Rei hajusalt L K, Iis Trm, -da² hajusalt V(-mma), raesata Muh Mär Vig Tõs Ris Juu Kad Pal Plt KJn Vil Trv hajusalt T(raasa-), `raiskada Kuu RId(`raiska Vai) Khk Ris; `raiskame, da-inf raisa|te, -de Hls Krk San, raesade Hel Krl

1. üleliia, pillavalt, asjatult või mõtlematult kulutama vahest `pandi `silku `pannile, `viegä `keidetti, egä liha egä `rasva `täüdünd `sinne `raiskada Kuu; `raiskavad oma `kraami `ninda `vällä Lüg; `raiskamine ävitä talo `vällä Vai; mees `raiskas oma vara ee Khk; mis `teenida jõvab, see ää `raiskab VII; mis sa muidu enesest `raiskad piitl Muh; mis te leivast `raiskate sedasi Mär; `Maarjapäävast juba oo pikad päävad, põle `tarvis tuld raisata Han; Mõnõd raiskavad igänes raamatutõ `piäle raha Khn; ära `põhku `raiska, anna paraviisi nõndapallu, et ära söövad Saa; kui sa sedasi purjutad, siis mudu `raiskad raha ää Juu; `Raiskad riiet oma pika sieliku `piale Jür; ärge raisake `leiba; kel täib nüid kal'list tie `aega raisata VJg; `raiskab oma vanemate raha Iis; minä_j ole midägi raesand KJn; ärä `raiska muedu puid Trv; raha ei massa raisate Hls; küll aide nüid pikkä juttu ja raisaside `aiga Krk; jõeva ja raesassiva toda raha maha Ran; kae, kudass `raiskava, ei söövä `kõiki päiega `räimi; mina [ei] naka endä kallist sil'mävett `raiskama serätse üleannetu inimesega piitl Nõo; ma `ütli `tütre `tütrele: mi sa `onte laits tuuj ja `raiskat `endä kopikat Rõn; Mis no_sõogi tegemise manu raisatass, tuuj aig tetti vanast tiiijd Urv; latsõ, ala ti papõrd raisaku; kuiss tuuj vil'lä raisatass, `mõistmadõ `pernaanõ kand paņgiga `jauhvõ ja põllõga terri Har; `raiskaja taht raha raisada² Rõu; mis te no² `raiskat `hindä nii pal'lost piitl Plv; kuiss sul `tahtuss ka taad rahha nii `pillu² ja raisada² Vas

2. rikkuma; hävitama, laastama käib `kauras, `raiskab igä sügise `kaurad `vällä Lüg; `rätsep `raiskas `väljä ia `pintsaki, ei akka iast `selgä Jõh; tä ei `oska tättä õmmeldä mette, muudkui `raiskab ää Mar; ei ma teitele raesata anna Mär; `raiskas seesu metsä ää, `raius kõik `risti põegeti ää Tõs; maa võib ära raisata, kui ei ari `ästi Saa; põdrad on männid ära `raiskand JIn;

vili on raisatud, anneukku täis kohe Sim; sa `raiskat ärä niij`puhte `rõõva selle musta tüüj man; pudru ärä raisanu, ärä kõrveten Krk; kes tüüj ärä `raiskass - - et ta ei `kõlba enäp kohekile Hel; vanast üteldi, et ku rõevass lõegutass ärä, siss jo raesatass, ko_sa nuu tüki panet, mes üle jäävü Puh; raesass mul `ulka ääd `kraami ärä, aga süüjk ei `kõlba penilegi Nõo; nüüd om tüüj är raisadu San; Ol'l ihu kõik`ville täüs ja hao ka raisaäs är^o (rõugetest) Urv; raisass tõsõ kleidi ärä^o, taad ei saa tõnõ ka enämb paranda^o Har; angu_i^o `pilli ul'li kätte, ul'l `raiskass pilli ar^o Vas; soe^o `raiskiva `lambit, `tõisi eläjit es saa^o puttu Röp

3. võrgutama, vahekorda meelitama üks üle `annetu `poiga `raiska `tütriku `vällä VNg; Ega tämast [naiseks] `võtjat oln, `raiskas aga IisR; kuradi mees, kena tüdrek oli, ää `raiskas teese PJg; Poiss on tüdriku ärä `raiskanu Hää; kel'm mies - - `raiskas plika, nuore, lieris käimata ää Kad; suured ärrad raesasid tüdrukud ärä ja `paandi ärä `võtma Pal; pettis ja raisas ise viijl [tüdriku] ärä Ksi; õpetaea `noomis, et sa oled niipal'lu `noori tütar`lapsi ärä raisand Plt; Ku_raisaa `tütriku ärä^o, siss läts esiki pakku Har; lašk ärä raisade ennast Krk; taa om ar mitu tütrikku raisanu^o Se || (tiinestamisest) pull `raeskan lehma ää Tõs; `enne täkud-sähud olid `metsas `lahti, need `raiskasid märäd ää, tõid iga `oasta varsa Juu

Vrd räiskämä

raiskeks raiskamiseks `Keilid_o `kallid, ei neid küll nüüd `huoli `ostada raha `raiskeks Kuu
raisku `raisku Kuu Rid Jäm Khk VII Muh Rei Mar Mär Kse Pä Ris Juu Jür Amb JMd Koe Rak VJg Iis Trm Äks Plt KJn Kõp Trv Hls Krk Ran Nõo Rõn San Har Rõu Plv Vas Se, `raisko LNg Mar Kul

1. halvaks, rikkema, hukka, kõlbmatuks Ärä sa lase nüüd `süldü `kraami `raisku `mennü Kuu; `Eile `kiedetud supp läks `raisku, läks appust IisR; `raisku läind liha Khk; kalad nii `raisku läind Rei; kui oo veletsa `soolamesega, siis `lähtväd kõik `raisku nee asjad Mar; laud läks `raisku Tõs; vana aav, mis `raisku läind PJg; see söök läks `raisku puha, ol'li `põhja `kõrvenud Saa; toit lähäb `raisku Trm; kui `pal'la maa `pääle `panna, lähäb pal'lu `einu `raisku, `määndab ärä Äks; liha on `raisku läind Plt; mitu kana sai mul `raisku, koer muürs ärä Krk; mul sia magu läppenu, nigu `raisku lännu Ran; nüüd söödetäss vana obesekroonu sigadele, ei lasta midägi `raisku Nõo; ristkain mädäni ja läits `raisku Rõn; ku rasõv um `raisku lännü^o - - tulõ mõnõle `anda^o vai seebiss tetä^o Plv

2. luhta, nurja, tühja `Raisku läks sie tüö, ei `oskand `diete teha IisR; keik mo töö leks `raisku Khk; te aasite mu une koa `raisku Muh; see läks nii kääst `raisku, ma saand sest mitte kedagi Mär; Laseb `aastad `raisku `minna Jür; ma magan, te aeg lähäb `raisku Amb; `ühtki `pääva ei `tohtind meil `raisku `menna Rak; tüüj lätt `raisku, ei tule midägi `vällä tast San

3. moraalselt allakäinuks, käest ärä sie one üks `raisku mend inimene VNg; Tüdruk läks `linnas `raisku IisR; on oma elo `ninda last `raisku `mennä, enäm kuhugi ei `kõlba Lüg; ma olen tütart pedand jüst `eese `sil'me all, aga ikka läks `raisko Kul; `raisku läind tüdrek, kis lapse toob ja mehel põle PJg; õpetaea `leidis, et nõnna pal'lu tüdrikuid `jälle `raisku läind Plt; `raisku minnu inimene Trv; läits `raisku sij mijs, akaas `juuma Krk; meie poiss om `täitsä käest `raisku lännu, tost ei saa enämb `asja Nõo; `tütrek läts `raisku Plv

Vrd räisku

raiskuma `raiskuma Har; (ta) `raiskuss Plv Se raisku minema, halvaks muutuma tij om ärä `raiskunu, ei saa `sõita ei `kuuemat vetä^o Har; kõo puunõ `mööbli kah `raiskuss är, ku kavva `saisva^o Plv

raiskus `raiskus Kuu Hlj Jäm Khk Muh Mär Kse Han Tõs Aud Vän Hää Jür JMd Koe KJn SJn raisus a. halvaks läinud, hukas; korrast ärä see pool `leiba oo nüüd üsna `raiskus, see kukkus

raismik

*moo kääst sol'gi`ämresse Mär; vihm`liutab ära, põhk`raiskus Han; `värške liha oli`raiskus, `aises koa Tõs; pea on nii`raiskus (haige) Aud; t*ij* on nii`raiskus, et ei saa änam läbigi Hää; Leib - - juba täna`raiskus Jür **b.** luhtas, nurjas kui [võrgulina]`liiga`lõtvält oli`jälle, siis oli`raiskus`jälle, siis verk jäi`liiga lühikäseks Kuu; see töö oo nüid`raiskus Muh; `Raiskus on tema elu, üks tõbi teise`järgi kallal Jür **c.** kõlbeliselt rikutud, moraalita see on üsna`raiskus tüdruk Khk; nüid on kõik ma`i-lm`raiskus SJn*

raismik `raismi|k g -ku Hlj VNg Lüg Jõh Vän Tor Juu Amb Koe ViK Iis Pal Ksi Plt KJn, -gu Kuu Puh; `raesmik Nõo TMr raesmik `Siemni ka igä`külvati monesse`raismikku Kuu; `muonamehele`anneti juo`niisukesed`raismikud ja`niisukesed sihi`pialsed`einamaast VNg; `raismiku`ääre tegi kõhe maja Lüg; lähän`raismikku maasikalle Amb; `raismikud on vaarikaid täis VMr; [puud]`lauti`raismiku pial`sülda Kad; kui valitsuse`raismikku lähvad luomad, siis pannasse`trahvi kõhe IisK; `raismikus raiutasse puid Iis; ma olen`raismikkudes käind puid ja agu toomas Plt; obone läks`raismiku`süüjä KJn **Vrd** raisnik

raisnik `raisnik raiesmik – Kad **Vrd** raismik

raistik `raisti|k g -ku Vän Sim Äks VIPõ Pst raiesmik noore`raistiku`peale ei tohe`lehmi`laska Vän; karjama, mis`praega sial paštab, nisukst`raistikud olid sees Plt; Eks nad (loomad) ol'lid siss roonu raistikute peal SJn; `Raistikus ol'li hää karjas`käia Vil; Laits läks topsig raistiku pääle vabarid otsme Pst **Vrd** raestik, raistik

raisuh `raisuh Plv Vas, raisoh Röp raisus, korrast ära t*ij* om raisuh Plv; mul pää om no raisuh - -`muhka täüs pest ja halutass Vas; Tiä [kaev] om raisoh`veetkene, sõss piät`väega pal'lo`pumpamma, innegu saat Röp **Vrd** raisun

raisuks `raisuks VII Ris HMd JJn Plt, raesuks Rap, raesus Tõs raisku **a.** halvaks, hukka; korrast ära aganad oles muedu pidan siis`alla`viskama või raesus menema Tõs; tel'led läksid raisuks Ris; kraam oli läind raisuks Plt **b.** luhta, nurja niidutöö lähäb raisuks HMd; see`talve läks`jälle raesuks Rap

raisun `raisun Hls Krk Har Rõu, raesun Nõo raisus **a.** riknenud, halvaks läinud; korrast ära ku mädänem lääve - -`raisun nüid Krk; rinna võtab`kinni, ei jõvva engätä, kops om raesun Nõo; sii asi om nii raisun, sii ei`kõlba kohegi Har; tuu asi om raisun Rõu **b.** käest ära, hukas Taagerperä rahvass olliv õige raisun, sääl olli neli`kõrtsi valla sehen Krk

Vrd raisuh

raisune `raisune prahine Öue nõnda raisune Pöi

raisus `raisus Tor Saa VJg Iis Trm Äks Ksi, raesus Ksi KJn, `raisus VNg Lüg IisR

1. halvaks läinud, hukas; korrast ära tegi`suolase`putru ja`miestel`tanjud`raisus VNg; ei`kõlba enämb süä, on`raisus Lüg; Vikkati tera on`raisus IisR; liha on raisus, aiseb, väha`soola`pantud Saa; leib on raisus VJg;`kangeste ära`rohtunud, sellepärast on raesus s*ij* maa, mäitid ja`rümpid täis Äks; seda`aeda ei saa änam arendada, s*ij* on peris raesus Ksi

2. luhtas, nurjas Sie plaan on`raisus, kedagi`tulnud`välja IisR; nõnda raisus ei ole minu elu veel kunagi olnud Saa; siis olnd nüid kolm`assa raesus kõik KJn

3. moraalselt alla käinud, käest ära`naiste`rahvas - -`poigidega piab`serva, on`ninda`raisus ei Lüg; noored on raisus mis irmus Saa; Sie naine on raisus Trm || sohielust last ootav ära raisas mind, kuriloom, olen raisus selle poisiga Ksi

Vrd raiskus

-rait Ls kuuserait

rait `rait Jõe Kuu, g raida Krj Pha VII Pöi Muh(rae-) Hi LNg Rid pikk ehitis, taluhooned ühe katuse all suur rait, neli`korstent, suur pikk maja, mittu maja ühes Jõe; ooned`ühte`raita

`aetud VII; *Nendel oli suur pitk õuemajade rait Põi; selle raeda all_o kolm `lauta; `sõukse raida `peale läheb masu üle kahe `kümne `koorma `roogu Muh; Aidad ja loudad üheteise `otsas, `terve rait Emm; Nüüd äi `tehta änam nii `suuri `raitasi kui vanasti Rei; meitel on ka kolm `raita, elu raidad Phl Vrd raide*

rait: rait g `raidi Jõe Kuu Hlj Lüg, raeda Trm Kod; `raiti g `raidi VNg Vai rida, jada ühel `vergo `raidil on `seitse kaheksa vabet, vabed kokku on rait Jõe; `oue pääl on kaks vabe `raiti Hlj; rugi vihud one jorus maas, nie one `raidis; minu `raiti `lähte kovera (kirjareast) VNg; `naised lahutasid `angudega [sõnniku] `raiti Lüg; kuus `kümmed `merda käüb ühes `raidis Vai; võrgu raeda `ümber käiasse koputamas, et kalad `sisse läheks Trm; `lastse kaks kolm [võrgu] `raita Kod

raitama `raitama Han; imperf (ta) `raitas Vai toimetama, talitama tämä `raitas `lehmadega Vai; *Omingu, kui üles toused, akkab raitamene peale Han*

raitsakas raitsak|as g -a Lüg/`r-/ Khk Ris räitsakas, lõrts tuleb -- lume `raitsakad, tänä `metsa ei või `mennä, mets `tilgub ja tieb `märjast puha Lüg; *sajab raitsakast maha Ris*

raitsik raitsi|k g -ku võsastik, padrik *sehukest raitsikud on ikka, et oma jaoks puud `korjab Vän Vrd raatsik, räitsik*

raiuma `raiuma, (ma) raiu(n) eP(-aio-), `raiun R(-maie Lüg); `raiduma TaPõ KJn SJn, `raidma Saa Kod VIPõ Puh TMr KodT, `raima Mar Vig Han Var Pã KJn M(-me), (ma) raiu(n); (nad) raiva Se; imperf (ma) `raie Rãp

1. a. terava riistaga hrl tükkideks, osadeks, katki lõõma; lõõgiga midagi küljest eraldama `raua `raiumise `meisel -- `kellega said `raua `katki `raiutud Hlj; `praetud `kapsad on `riivitud mõnukamad `süia kui `raiutud, aga lient `keitä ja `putru, siis on `raiutud `kapsad ette Lüg; *Ega nisike inime teist `kuulda ei võtta, `raiu vai tükkidest, tämä ajab ikke oma `õigust IisR; `turba suost `raiuda `turbasi Vai; kui `oksi raiutasse, siis lüiasse ühe `pitkuseks `kirvega ning pannasse vits `ümber; ma keisi liha `raiumas Khk; kärbiseid [tehti], kuusk `löödi maha, oksad raiuti pikalt ära Mus; Vanasti sai keik apudkaapsud kaapsuraavaga raiutud Kaa; lihab `talve agu `raiuma VII; Metspardist soab kodupardi `pilkus, pojalt ää tuuvakse, tiivad ää raiutakse, nõnda vilub ää, [ei] liha `kuskile Põi; `kolde paku peal raiutse puid Muh; oa supp, liha `sisse raiut Phl; puud `tahtvad katti `raioda, ega näd seda `viisi ikke `aita põletada; `kaapsa rauaga raiotse `kaapsud ja ööbeldasse koa, aga mo eest raiutud `kaapsad oo paramad kui nee ööbeldud Mar; raiu `katki ja pane paja `alla, mis sitast saa muud kedagi Mär; peeru kiin oli `lõuka ees, sellega sai `raiu, oli ea pikk va's taga Vig; agad raiutse ikke `alla [heinakuhjale], et alt ein ära_j mädane; vanaste oln `kangest suur `mätlene [heinamaa] ja siis tä oli näid ää `raiun, suure maa `kirve nagu suure konksuga Tõs; oksad sii `õuõs `raimata Khn; `raiuvad need kana suled `katki, siis need kontsud sehes ja, need `katki raiutud suled põle koa kellegi asi Aud; oli oma kanal tiivade `otsest tüki ära `raiunu Hää; `raidus `kapsid eina sagamise rauaga Saa; rasv raioti `pieneks Ris; muist `kapstaid sai särvitud ja muist sai raiutud HMD; `raius oma sõrmed otsast ää JMD; [lõngaviht] oli `senna kartuli `kašti kukkund ja `raiusin rauaga suure ulga [lõnga] puruks JN; minu vanames `tahtis ikke raiutud `kapsaid VMr; mua akkimise `kirvega raiuti uut muad Sim; kuuse juured on möda_maad laiali, ia `katki `raidu Trm; tä ise raiis suadu agu, ei õle mijs, kes raiub Kod; `raidusin sigadelle rohod, `kapsaleht on ia `raidu, rohod on `vinsked Pal; uhaka ja värskes `kapsa lehed, mõni raiub supi jaost `katki Äks; kui ma agu `raidusin, tegin neid [korvi] `vitsu, sepp `vaatas obuse kabja ära, võttis raua ja `raius `õige pikkuse `väl'la, kes õppind sepp oli Lai; saare pakud -- `kirvega ol'lid kõik raiutud KJn; `kartulad keedeti ärä, `paanti künasse, raiuti pudrusse Kõp; agu `lassime ka `raidu Vil; esä lõhks*

raiuma

puu ärä, rais kikk puu valmiss Pst; aa sai puha ärä raiut Krk; mia o'llin uhaka kakkuja väl'lä_pält ja `siadele `raiduja TMr; ku ma `väikene `poiskanõ o'lli, siss ma `raie mäitid Röp
b. pidevate löökidega süvendit või auku tegema sai `kaivo `raiuda `kirkaga Jöh; `raiu jähä avando Vai; laavad raiutasse sihetse poolt öönakaks Khk; Raiutud kajud olid änamasti puumaa peredel, vabanikuinimesed es jõva eestele seda teha Kaa; jääd raiotse `tuurega, suur var's taga ja nagu kerves oo all Mar; Mia `raisi kivist augu läbi ning pani `vaiõriga selle suurõ `ankru ketile `piäle `raskusõks Khn; poane `sisse üks `oasta `raiusivad [kaevu], nüid on vett küll HJn; `raius `kervega `jääle augu `sisse Tür; kevadi `kaevad seda `reñdi, ma olen iga kevadi teind, `kervega `raidund Plt; puraskige raiutse puu `sissi auku Pst; üits jää kilt kara'ss mulle `sil'mä, kui ma jääd `raisi Hel; `lasti postel `raidu kraavi pääle nisukesed suured augud KodT

2. langetama, maha võtma (puudest) vanad puud `raius maha Lüg; `metsäst on sie keväde kaik puud maha `raiutu Vai; keisid `sihti `raiumas (sihi rajamiseks puid langetamas) Khk; Üks `kuulti juba `metsas `raiuvad Pöi; ühe korraga `lasti kiik maha `raiu Muh; kui sa tahad teda kasumast ära vetta, siis raiud Käi; `keegi änam võsa ei raiu Rid; kui metsast puid maha `võetasse, siis `öötasse ikke, et raio aga madalaste maha, et suurt tüigast ei jää, kui vanas kuus puud maha raioti, siis `ööti `jälle, et mets ei `kasvade siis Mar; need oo alles jalalt raiutud, need oo `toored, need ei põle veel Mär; lepad raiutasse maha ja põletatse `uhta Kse; `raisid seält kadaku maha Var; sii muamõõdu `aeges raiuti kua siht vahele Khn; ära raind selle puu Vän; `küinla kuus on viimane `raimine; okaspuu tuleb noores kuus `raiu Tor; ma `la'ssin selle metsa räät'sigu maha `raidu Saa; suurt `metsa `saetakse, aga `veikest raiutakse Juu; oli `raiund parajaste üht pienemad `kaske maha, juba metsavaht tuld, tema pist `putku Amb; `raiund teine lepad kole `kõrgelt maha, jäend `irmus pikad `tõnkad Kad; `raidusin suure kuuse maha Iis; tahid alet teha, pidid `raiduma Trm; `raisid `metsä Kod; `kervega olid pal'gid metsast maha raiutud Äks; seda ei maksa `raiduda, kes selle orja `lõhki aab Ksi; kahelt poolt raiuti võsud ära, sillulised `raidusid ja tegid kraavi põhjad `puhtast Lai; `raidsin pajosid KJn; talve käib `metsas puid `raidumas SJn; nüid `kennig ei raiu võsa, kasvab võsa `sissi puha Pst; `mõtsa ei tohi `raiu Hls; ta tei kütüsit, rais lepikut maha Krk; vanast mehed `raidnuva mõtsan puid KodT

3. (palkidest) ehitama sie mei maja pidi olema `Suomes üles `raiutud Jõe; `sellega kahekesti `raiusimegi `reietua; `üöldasse maja üles `raiuma, [aga] saab küll `saega [ka] `tehtud Lüg; ehitus `mõister, kes elusid üles raiub Jäm; käisime tõöl, käisime majasid `raiumas Khk; Kevade enne `eina raiuti toa kere öles ja `peale `eina `tehti katus `peale Pöi; tuba oo juba seinul, kui seinad `valmis raiut oo Muh; suvel raiudi üles maja Emm; näd `raivad sial maja `seinu ülesse Mar; Piäb õpn mies olõma, kissi maja `seinä raiub Khn; `raiusid nõdaliga maea ülesse Vän; majasi saab raiutud nelja seinaga Hää; raiuvad `seina, teebad `seina `kõrgemaks Nis; minu isa `raius kõik nied `uoned ise üles, eks ta old kõva tüömies küll VMr; mõni raiub nurga ülesse küll, aga ei sua otse Kad; isä rais maja ja minä tegin undameñti Kod; vanamees isi `raius saana üless Pil; kui `kaugel olli maja `raimin; seinä om joba üless raiut Krk

4. terava riistaga mingit materjali töötlemä, sellest midagi valmistama, seda viimistlema maja `kundamenti kes tahab `raiutud kivist, siis `raiuvad kived ära; kive `raiuja `ristisi tieb, `veski kivesi, `enne kõik `raiuti, nüüd valetasse Lüg; `kirkaga `raiutasse paat Jöh; tamme puust raiuti neid `pulki [äkkele] Khk; Olid nime koa lasnd `sisse `raiuda [hauakivile] Pöi; raiut kaared [paadil] Emm; rõhk sai pal'gi `sisse raiotud, et üksteise `peale jääb, kui `seina `tehti LNg; muist raiun eesel pähä (jätan meelde) ja panen `kirja koa piit Rid; ristid oo kibist `vällä raiotud Mar; ammas sai `sisse `raitud ja sinna `pañdi aer `sisse Vän; `raius ree lansad `valmis; siss saab kaare asemad `vällä raiutud Tor; Kivi on nüri, enam ei lõika, tahab teravast raiu

(veskikivist) Trm; ma `raidusin rakked `val`mis, nüüd olema `pandud [kaevule] Äks; kivi `raidujad `raidusid kivid siledast ära, siis `viidi nad `audadele Lai; emä kedräs siäl [rehetoas], isä `raidus, kõik kodarid ja `asju tegi KJn; miul olli [mälu] ku kivise raiut (väga hea) Krk

5. tulerauaga tuld lööma, räksima kui on inimesel ruos, siis `raiuti tuld `peale, sie tegi `terveks Jõe; `raiu tuli üless VNg; `raiusin küll, ei saand tuld kätte Mär; oli üks `väike must tulekivi, terasasi pidi olema, kelle `vasta raiuti Mih; Vanal aal raiuti tulõkivi küljest taela `külge tuld, kui viel pitskisi (tuletikke) olõs_mtõ Khn; vanast raiuti kõvera ravvaga tuld Hää; vanaisa õösse `tahtis piibu `peale tuld, `raius siis üks toks-toks-toks Kos; `niuke raud oli, raiuti tael põlema, tuli tuli taela `kül`gi, siis puhuti ja õhutati seda tuld Ann; elidingale raiuti kua tule kivist tuld `piaale, nagu olid vanasti nied tule rauad Koe; siis `aitab viel, kui tule `rauda `raiuda, nii et sädemed läksid sinna `piaale (roosihaiguse ravist) VMr; sij, kes `veiksen `vennen, rais tuleravvaga tuld, siis sij, kes suuren `vennen, tiäs `vastu `tulla [õisel noodapiügil] Kod; rauaga raiutasse tuli taela `kül`gi KJn

6. tulusel ahinguga lüües kalu püüdma `Juhtusid siis kala nägema, pidid olema kohe `kärme mies ahingaga kala `raiuma Kuu; `suuri kalu `raiusivad ahingega juest, vahest sai ka ikke VNg; kui `toosel keisid `ougisid `raiumas, [siis] olid tõrvased männi londid Jäm; tegad tulelondi, vahel käiasse kalu pimespidi `raiumas Khk; suure ahingaga ikka raiutse, vähike oo takkvaraks Mus; ahingega raiutakse aņņgergid tulega `ööse Pha; suur roudark oli, sääl vahel olid tule puud, raiudi kala Emm; ahingaga raiuti kalu õõ aeal Vig; raiutud angõrju sua kusagilõ `müüä Khn; tõrvased `peale põlema ja siis raiu kala Vän; puudade `viisi `raius ahingaga angerjid Hää; meite pool käiakse ahingaga kala `raiumas Rap; kevade raiuvad `västrega `augi Trm; ma `raisin tänä kaks-kolm avi Kod

7. a. (sirbiga viljalõikamisest) rugid raiudasse Khk; kui es ole sidujad, siis ulk `aega `raiuti ning `pandi maha, pärast ulgaldes sai `jälle `siutud Kär; `teitel annab sügise neid `vihku `raiu Muh b. (kupardamisest) leno raiotse koa, `kuprad raiotse otsast ää Mar; lina, kui juba `val`mis sai, siis sai ära kisutud maast, sai `kuprad otsast ära raiutud Lih; lina `kuprid elual raiuti sirbiga Juu c. (niitmise) `Raius ühe jala (st kitsad) kaared Jäm; `raiusin seda aja äärt JJn; pääväl `vintske rohi, `raske `raidu Kod d. (heina, rehe ümberpööramisest) `ümmer `raiuja raiub reht `rinki rähäga, raiub, et odrad seest `väl`la tulevad Lih; [heina] saba sai `ümmer kaarutud, akkasid ääre pialt `raiuma, niikaua kui `keskel `väl`las PJg

8. taguma, lööma, lõhkuma `laine `raiub `vasta, kävi juo `vasta `keula, no ans ige tehä, `enne kui edesi saad Kuu; moni on tige obune, siis `raiu tagant üless VNg; Obused `läksid kokku, akkasid `raiuma IisR; [rähn] `raiu nigu `peiteliga Vai; kukk raiub kannustega Khk; obused - - panavad `persed `vastamisi, `jalgadega `raiuvad ja ise teevad kisa koa; Rähn raiub nokiga `toore puu `sisse augu, ju see ka töö on; Kui [tuuliku ratas] `kiiva on, siis akkab `värklid `raiuma, raiub puhas kedervarred ää Põi; see ei ole tige kukk, see ei raiu Phl; kana na ull, raiub `poegi Mar; see oo üks va tuulepea obune, raiub takka ülesse, kui ais puudub Mär; Obused pidavad küll `latrite sihes olema, muðu akkavad ühüteist `raiuma, kui nääd kõruti oo; Need vanad seinakellad `raivad küll, aga `laastu `lahti ei saa nalj Han; taal ei `peade lehm `lõpsa `laskma mette, `raiude `jalgega `kangeste Mih; rähn `tokside ja `raiude nii `välju, et kuulata, et mõni raiub `kirvega Tõs; obune raiub takka üless Tor; Kõdu `räästi ma tään, talve kõdu `puude sijs nad elavad, juskü rähn raiub neid kõdupuid, aga rähn õtsib `püsti puide sijs, aga tema, mis maas vana sadu on, seda raiuvad Hää; Nii paha lehm, raiub jalaga nii, et ära mine ligigi Jür; obune akkas `inkuma ja takka üles `raiuma JMd; [lehmad] ei lase enam käsitse `lõpsta, raiuvad kohe JJn; obused `lašti korruga `lahti, akkasivad `raiuma, tie nüüd mis sa tahad

raiundane

VMr; *kui obune raiub, siis mõnikord ingub, tieb ialt Sim; kukel one kannussed, kannussega tämä raiub; obene rais jala ärä, `piirme piäl ärä `raidnud (vigastamisest) Kod; obene om tõise obese ärä `raiun, `raudege om nii lõõnu, et veri taga Hel || (seksimisest) tämä tahab, et `raiutämäle `ühte `puhku taha Lüg; ju säääl pöösaste vahel olid taa (taha) `raiund Mus b. kahjustama, puruks tegema koid `raiund `riided `kaiki kõik Mär; koi raiob lõngad `kaiki Ris; koi `raiund `riided nii kaitti, ta teeb ikki peenikest tööd Juu; iired raiuvad kotid `kaiki Kod; iir raiub rõõvast Hls c. (tugevatest valuaistingutest) äi või käsi liiguta, kohe raiub `sisse; `jooksva raiub läbi `kontide; `rindu `kargab äkiste valu, pusu, akab `raiuma Khk; Mo pea nii `ermpeaste raiub, peas on juba umigust saadik `raiund Rei; raiob nõnna siin `silmi sies Ris; kõhä rinnun raiub ja põleb Kod*

9. pilt otsustavalt oma arvamust avaldama `raiub `vasta, et `õigus pidab temale `jääma Hlj; sie `raiut justku `rauda `vasta VNg; `Raiub kui `rauda, tämal ikke `õigus IisR; Raiub iga pää, et üks lehm [minu pärast] otsa sai Kaa; raiud teisele -- et teina seda `uskuma jeeb Käi; `raiun nii `kangest `vasta, ikki põle ja põle Hää; egä tämä õma sõna ei jäta, nõnnagu `rauda raiub Kod; `raidus `vasta kas vai nui poolest MMg; raiup `vastu keele ja ammastega Trv; tõine raiup `vastu ku tuld Krk

Vrd raguma

raiundane `raiunda|ne g -se miski katkiraiutu `raiundased, `rauvaga `raiutasse `katki Jõh
raiupakk raiepakk `riidamaal one `laastud ja `raiupagud; `juuksed sasis, pää `justament ku `raiupakku `otsas VNg

raius raius g -e Saa Hls(raias); raiu|ss g -sse Trv Krk(-se) Hel Ote, -(s)õ V; reiuus g -e Pst; pl raiused Kam, reiuused Vil

1. särgi või kuue küljelõhik naaste särgile `tehti `alla teisspool `kõrva teine raius, et üle raavi saab karata; raiuste jaos tahan tugevad `niiti, et kül`le õmmelused `lahti ei `argu Saa; `ammel `jätse raiase Hls; raiuss jäets `ammele `sissi, meestel ku naistel, muðu oo kitsass alt, puuõltõist `kümpä olli raiusse pikä Krk; [Mulgi kuuel] olli punatse nõõri `ümbre ja `külgi pääl raiusse Hel; meeste `ammõl raiussõ all Võn; olliva `aetu kirja raiusse `pääle Ote; meeste `rahvil `jäeti raiuss vallasõ, `kiilu es panda?; [pikk-kuue] raiussõ? olli? `rohkömp vallasõ kui tuu `hammõl Kan; raiuss om är? arõnu?; `nüüdki mõni tege raiussidega `hammit Plv; raiuss tetti nii, et siss om alt laemb Vas; vanast, ku pik`ä? `hammõ? ol`li, siss pidi olõma raiuss Se; `hammõ raiuss ää `kakkõnu vallasõ Lut Vrd raielus

2. lõhikute äärde õmmeldud kaunistus meeste särgel `panti punatse raiusse, kül`le `ehte, raiussest saandik ol`l alt `valla Trv; särgi, noil olli raiusse pääl, ää `kauni laiakse, kullast säräsive Hel

raiestik `raiusti|k g -kku raiestik `raiestikkus tien `eina Jõh

raiuõõ tud-kesks raiuõõ raigadest kahjustatud, raigasid täis mul pää om raiuõõ Har

raivas|labik tambilasn raivaslabik, puust `tehtud, rovad `otsas Rei

raja raja R Mar Mär Vig Ris Juu Kos Jür HJn Amb Koe VMr Rak VJg TaPõ Plt, raea Kul Mär VMr Lai piir `Toise pere mies ott `meie raja pääl `suure kase maha Kuu; `teie `einamaa one kohe `vasta `meie raja VNg; kived `panna raja `nurkide `pääle, siis on näha, et siit läheb üks raja, siit `teine raja Lüg; Ikke `ninda maa rajalt tuli `raiuda, et ei jäänd `kõrged `kannud Jõh; `Einama `servad `räissi täis, kus sa seda raja säel risus `leiad IisR; `katso, et et lähe `luomiga üle raja Vai; ristikibid pannasse rajade `peale Mar; seal `lähvad need raead `ühte, Piirsalu ja Kolovere mõisa raead Kul; `kaugel see raea on, aga `enne oli keelel suur vahe vahel (naabermurrakust); tee käib raja pealt kohe Mär; `kruuõtidel ikki on raja vahel, `aetakse rajad

vahele Juu; `esteks olin sia `karjas `Soible talus `vasta Abaja raja Kos; lagedal lüiakse vaiad, need on rajaks, sihiks, et niiduga üle raja ei lähä HJn; meie raja `juoksis Paändivere muadeni `väl'la VMr; maa-aluse `korter oli, akken kohe maa rajal Rak; Liivimaa raja on siin ligidal, lähed üle raja Iis; kesäd kõrvu, rajad vahel Kod; [vanaisa] talu `viidi sinnä `Kašme `mõisa rajale Pal; meie külas nii `kõrgid mägesid ei olnud, küla rajalt akkas `jälle `kõrgem mägi Äks; tulp on kas raja vahe või vakamaa vahe või einamaa vahe Ksi; nende rajad on ligistikku Plt Vrd rōja

raja² raja Emm Käi LNg Rid Kul Mär Vig Lih Hag, raea Kul Kir

1. a. varbadest ree põhi tegi uue ree raja Kul b. laiendusraam, laamits `koorma raja - - rajapuud ja kõrbamalgaad, muku aka tegemä Vig

2. hrl õlgedest ja pulkadest seade õlle- või kaljanõu põhjas taarile pannasse pulgad ja õled ja ristpuud - - tehässe taari raja Vig; kal'ja `astjas - - raea `tehti `alla, `õlgedest `tehti Kir; õlle raja ehk kal'la raja Lih

3. tuuliku made tuuliga raja on tuule `veski `külges `loudadest [tehtud]; Sadas tuuligu rajald alla Emm; trepp on ees ja lehed üles raja `peele Käi

4. vundament tua raja on paadest `tehtud, looma virts jo `määndab `varssi palgi läbi; rehealuse raja, see oli suur `kõrge Kul

raja³ raja Khn Hää Ris raa rajad olid `purjutõ jaoss; Viie rajaga `soonõr oli; `Nuõrna sai küll rajade piäl roenata; Ühesugusõ tuulõga raja `purjud kõege paramad; Mio poeg oli raja `laevõs simmermanniks Khn; viis raja `purju õhes `maštis Hää

raja- piiri- Raja `pienärt ei `tõhtind üless `küändä; `metsa `pandi raja `postid `püsti Lüg; `Aitasin maa `mõdetajal rajatikkusi `rihtida IisR; kahe raja vahel on kivid, need on rajakivid Emm; suur rajakraav tuleb Näro jõkke; rajamärgid on kupitsad ja `pijnrad ja tikud Kod; moa `mõetjad panevad rajatulbad Pal

rajak, rajakas raja|k Pst, g -ku Saa Kod Hls Krk San/-aia-; rajak|as Khk, g -a Jäm VII Pöi Mär Han Hää JMd Koe VJg Trm Plt(raea-) KJn raisk, narakas, naru (ka kirumis-, siunamissõnana) Kassirajakas Jäm; `sõuke rajakas tuleb veel küsima VII; Seda rajakad nüüd `jälle siia taris Pöi; mis obune see oli, lahja kui va rajakas Mär; Loomad oo lahjad nagu rajakad Han; mitte neid rajaki ei `ketrass (pudedatest takkudest) Hää; arisin kašsi `tu'japidi `kiinni ja visasin rajaku `õue Saa; sa va rajakas JMd; oh sina lapse rajakas VJg; vana viisu rajakas; ei õle kellegi inimene, nägo rajakas tõne Trm; pril'li rajakud, kõrvad kiso vad `katki; vai tämä rajak süüß näid `einu Kod; oi sa tuline raeakas, ei mina enam kätt `urkasse pane Plt; oh neid rajakid KJn; ta om `puhtas rajak Pst; Oh sa rajak, piim läits ümmer Hls; Vaade, kus rajak, või temä tulep `räuskäme kah viil Krk

rajama¹ rajama Jõe Kuu VNg Lüg Jäm Khk Muh Emm Mär Vig Kse Hää Ris Juu JMd Koe Kad VJg Iis Äks Plt KJn SJn Krk/-me/, raeama Nis Kei

1. ehitama, tegema, looma maja rajati, alus `palgid `pandi juba ära Jõe; sie on ia maja kõht, `siia võib ikke maja rajada; maja `põhja rajatasse, tuleb `nüõrid `panna, et lähäb `õigest `vinkli ja Lüg; nad rajasid tee metsast läbi; `meite latsi `vastu rajab oma `põldu Khk; Rajast maja maha (alustasid maja ehitamist) Emm; kas eenaküin oo rajatud juba Mär; mõja rajamene, kuudent oo `valmis, siis akatasse rajama Vig; `sihti rajataks Ris; nad raeasid maea koha ää Kei; rajan reiealust Iis; omal [olen] ikke ka rajanud siia müürid ülesse ja Äks; akati alles elumaja rajama Plt; temä rajas uue `uune KJn || midagi aluseks võtma tema rajab oma elu ia põhja `piale Koe Vrd rōjama

2. asutama, moodustama `riiki rajama JMd; sij `surnuaed `ol'li juba rajatud SJn

rajama

3. alustama, käsile võtma *akkasime täna seda tüüd rajama* Koe; *ma ei tohtind omiku rajada rohkemb seda pesu* (pesupesemist) Kad

4. ette määrama *mis om rajat, siij tuleb iki kätte; siij olli jumalest nõnda ärä rajat, et ta es pia sureme* Krk

rajama² *rajama* Pai VMr piirnema *ta ei raja kuuskilt poolt Mäo kül'gi, Põhjaka on seal vahe_päl* Pai; *me põllud rajavad Veke-Maarja põldudega kokku* VMr

rajama³ *rajama* raiskama *lapsed rajavad leiba* MMg **Vrd** raidama

raja|palk alustuspalk *maja ehitamisel rajapa|gi piale akatse maja ehitama* Ksi; *pand rajapa|gi paegale* Pil

raja|puu 1. *purre koest ei ulata üle astu mitte, on rajapuud peel* Jäm

2. ree või vankri laienduspuu *rajapuud said metses reele piale pandud, neli puud; vil'lal oo rajapuud all; kui koormat teed, siis paned rajapuud peäle* Vig

rajasid, rajasimed pl *rajasid* Hlj, *rajasimed* Kuu(-mmed) Hlj *kubemed Rajasimbist ala päidi kohe oo reied ninda kaugele ku polvini* Kuu; *rajasitest ~ rajasimetest vaja triikida* (masseerida) Hlj

rajastama *rajastama* rikkuma; *raiskama Nägu luum suure eina sijs pal'laks ei süü, midu sõkub ja rajastab; rätsep rajastab riiet* Hää

rajastiku *rajastiku* piirid koos mede maada om *rajastiku* Trv

***rajoldama** (ta) *rajoldab* tormlema *kange tuul rajoldab ja maruldab* Kod

rajondo *rajondo* raiesmik *rajondo pääl kasuss illoss hain* Röp

rajotus *rajotus* g -e *rajuhoog rajotus ei tii viil irmu, aga maruldus* Kod

raju¹ *raju* Lüg Jõh IisR Khk VJg Trm Äks Lai, *rajo* Lüg Jõh Vai Kod *maru, kange torm rajo ilm, kui ninda kangest vihma tuleb, tuul on ja Lüg; Eks pärtli päivä ümbär öld nied kanged merud ja saud, rajust kutsuti Jõh; Raju ajand kattusse öled torakille IisR; rajo löi vilja maha Vai; ilm läks rajule Khk; kas seda vihma raju vaja on VJg; rajo murrab puud metsän maha; uassa läbi rajod kääväd, talvel kui suvel Kod; raju - - kui see tuulepuhang kõva on Äks; kui pilve üle lähäb, siis on see raju läbi kah, siis jääb arilik tuul järele Lai || tugev hoog vurriga läks jõutsast, ta viskas poole laiemast kui kääga, irmsa rajuga viskas Trm **Vrd** roju*

raju² *raju* *kalarapped meriärjal jääb nii pailu rajuks* Mus

raju³ *raju* VMr VJg Iis Trm, *rajo* KJn *roju ärge kiskuge kaäsi, kaäs jääb rajusse* VMr; *on üks obuse raju* VJg; *vana kassi raju Iis; va obuse raju, nägo krongi roog tõne* Trm

rajuline *rajuli|ne* g -se Trm *Kod/rajo-/* *tormine, marune Öösine tuul on rohkem ühtlane, ei ole nii rajuline, päevane tuul on rajuline* Trm; *rajoline tuul murrab üles kõeje juurtega puud* Kod

rajuma¹ *rajuma* IisR Kod, *rajoma* Lüg Kod *marutama, tormama, rajune olema Pärtel rajob - - taob uad ja õunad maha* Lüg; *Ninda rajub, et maad ega taevast ei näe* IisR; *täna ta nõnna ei rajonud kui eel'a; tuul rajub ja kohiseb* Kod **Vrd** rojuma

rajuma² *rajuma* *solgutama* *lapsed rajuvad ää kaäsi* VMr

rajune *raju|ne* Lüg Khk, *rajo|ne* Lüg Jõh Vai, g -se *tormine, marune rajone ilm, kui tormine ja sadune* Lüg; *rajone aig, kange torm Jõh; praegas on oige rajosed ilmad* Vai; *ta läks rajuse ilmaga väl'ja* Khk **Vrd** rojune

rajutama *rajutama* Lüg Jõh *Kod/-jo-/* *marutama, tormama, rajune olema kui enne pärtli päivä akkab rajutama, siis on lühikene, aga kui päält pärtli päivä akkab, siis tuleb pikk raju ja sadu* Lüg; *Sie aasta on ia pärtel, tuli enne pärtli päivä, ei tehend kahju kedägi, ei rajutand liiga* Jõh; *kange rajoline tuul, tämä rajotab vihma; tä eelä juba rajotas* Kod

raju|tuul `kange rajotuul one, tükib `külge ajama `katselle (katust lõhkuma) Kod

raka (mullide tekkimisest) *juba vesi raka, akab varsi `kijmä* Kod

rakal (mullitamisesest) *vesi lääb `varsti `keema, juba rakal Lai*

rakan → ragan

raka|peni väike koer, koeranähvits *sa oled nigu rakapeni ammastega kül`len* Ran; *poig võt`naese, kõrd om ta nii ää, et mähi `ümbre sõrme, tõene kõrd om nigu rakapeni, `kargab põksi`perse `kül`ge* Nõo; *sa olet nigu rakapeni, jooset `vasta* Kam; *küll tuu rakapeni auguss* Ote; *rakapini kääse inemiste hannah* Plv

rakastama *rakastama villi katki torkama, paiset avama `villi rakastõdass, ku` esi ei rakkõ`* Rõu

rakates *rakates g -e* magusroog munast ja piimast *rakates tehakse `jälle munadest ja piimast ja jahu pannakse natuke `ulka* Kei

rakats *raka|s Pil, g -ísi* Hää Saa(-t-), -tsi M; *rakkats g -i* Hlj IisR väike koer, koeranähvits *Kui sie `kuerarakkats `klähvima akkab, `lähvad minu `kõrvad lukku* IisR; *`veike koera rakats` Hää; sij` väike rakats augub mis `irmus; see rakats tahab ikki igas `kohta ligi tulla* Saa; *veke rakats on, põlegi `koera* Pil; [Tüdrukut] *ei saa kenksepä manu saata, nii kaits rakatsid salvav last* Pst; *om sij` koera rakats` küll, aa sääre `külge* Krk Vrd **rakats**

rake¹ *rake g rakke* Tor Juu JMd Koe Kod Pal KJn; n, g *rakke* Lüg Vai; pl *rakked* Kuu Hlj VNg Jõh IisR Põi Vän HJn KuuK Amb JJn TÜR Pee ViK TaPõ VIPõ TMr hrl pl vooderdis salvkaevu seinte kindlustamiseks, ka selle maapealne osa, kaevurake *`Kaevu rakked tuleb `uued `panna* Kuu; *`kaevule teha rakked `pääle* Hlj; *kaiv on - - maa sies ja paekivist rakke `ümber senel* Lüg; *`Kaevu rakked `tehti kas `pal`ginoítidest, `laudadest vai paekivist* IisR; *miä `uovan vettä ja `tomban pange rakkele* Vai; *Kaul olid rakked peal - - tammepuust* Põi; *kajo rakked on mädanend* Vän; *raketega kaev* Juu; *ei ole rahasid, kaevu rakked tahavad teha* HJn; *rakked tehakse puust* JMd; *sial on vesi pailu madalamal, võta kohe nisa`ma `ämbriga rakete pialt* VMr; *rakke puu on mädanend* VJg; *`ämber on kaevu rakete pial* Iis; *kaevu rakked, kook, ling, sammass* Trm; *enne kaevatasse auk mua `sisse, kui vesi `vassa tuleb, akatasse rakkid panema; lapsed lähvad kaevu rakke `piäle* Kod; *kui `uusi rakkid `paandi, puhastedi kaev ära* Pal; *minu kodos ol`li kivi raketega kaev, puu rakked mädanesisid ruttu ärä* KJn; *vesi ol`li kikk segäne, `pal`kast ja `laudest `paanti `sinna `sisssi rakked* Vil Vrd **rakled, rakmed**

rake² *rake g rakke* tee põhi raudkivi *rake on tee all* LNg

rakeldama *rakeldama* Jäm Khk Kaa Mar Mär Kir KJn

1. *askeldama, toimetama Emm rakeldas sigade ning vassikatega, ta sai pääva `otsa `loomadega rakelda; Puumaa koha pæel oo seda rakeldamist iganes* Kaa; *küll see üks akkaja inime, ta `tõmmab ja rakeldab ööd ja päävad* Mär; *las ta rakeldab nüid* Kir; *küll ta rakeldas, aga ei saand midägi* KJn

2. *võrku rakendama äga me_p rakelda nii `kangesti (kiiresti) nende `nööridega kut sa* Khk; *kepid aetse läbi ja mõrrad tehässe `valmis, et nad meresse `lähtvad, rakeldasse* Mar

rakeldis *rakeldis* Kaa Põi rahutu olend, rahmeldis *Meni mees oo ju seike rakeldis eese olemise poolest, teeb küll palju, aga töö oo sõhuke, et pole suurt väärt midagid; Meite noor mära oo üks va rakeldis loom, töö juures pole suur asi üht* Kaa; *`sõuke rakeldis teiste seas* Põi Vrd **rakendis**

rake|lõng lõng võrgu rakendamisel *see oo võrgu rakelõng, sellega rakendatse `võrku* Muh; *selise `külge rakendatakse võrk rakelõngaga* Var

rakenbuss *rakenbu|s g -ssi* kartulipuder tulge nüid *rakenbussi `sööma* Mar

rakendama

rakendama *rakendama* S LNg Rid Mär Kse Var Aud Tor Ris HMd Juu HJn JMd Koe VJg Iis Trm Kod Lai Plt KJn Trv(-eme) Hls(-eme) TLä, *rakõndama* Khn Har; *rakkendam(m)a*, *ragen-* R

1. rakkesse panema *sulane meni oust ragendama* VNg; *ma rakkendan obose`vällä* (vabastan rakkest) `enne, siis tulen Lüg; *obused rakendasse`vankri ede Khk; Ma äi`oska obust rakendada Rei; kas sa`oskad oost ette rakendada koa juba Mär; tiomehed rakendasid obusi Juu; rakendand obuse talvel`pal`la käsi HJn; rakendas obuse`vankre ette JMd; rakenda`mulle obune ette, ma tahan ära`minna VJg; läks obess rakendama Kod; kui obused ette rakendud sai, jättis`kutsar obused kõrtsimehe`oolde Plt; ma rakendasi obesa ette joba Trv; rakõnda hopõn ette Har*

2. võrgulina seliste külge kinnitama või muul moel kalapüünist korda seadma `vergule`paelad`alla ja`piale, `ainus`paelad`külge, `pullud`piale ja kive`rihmad`külge -- sie on `vergu rakkendamine Jõe; Eks kevajäpuol`täüdü hakkada rüsa ragendama, ega`muidu ole`angerju ka`pannisse`luota`saada Kuu; kui`vergod on rigis, tulo rakkenda Vai; pailad rakendati võrgu`silmade`külge Jaa; Rakendamine oli va`tüütis töö, ega kevade rakenda sina`võrku, millal saad võrgu rakendud; Linad`aeti õheteise`otsa, kõõved`külge, pära taha, rakendasime nooda ää Põi; pined rakendatse`uiga võrgu`külge; võrk peab alt ja pealt ää rakendama Muh; põhjavõrgul ei ole pinesid, nõör rakendakse võrgulina`külge Rei; rakenda võrk ära Phl; `võeti [võrgul kivid] alt ära ja kui merele`õhta`mindi, rakendati`alla`jälle Rid; rakendakse`võrku, selised ja nõörid`külge -- all olid kivid Var; noot rakendatse`kinni niinepuu paeldega Tõs; Võrgud suavad rakõndõt Khn; võrk tuleb rakendada, mitu`silma pannetse kokku, nõör läbi Aud; toovad lesta`võrkusi ja rakendavad --`rõngad pannakse`alla, mis`põhja paneb ja`piale pannakse jälle pul`lud Ris; jo võrgu rakendamine käes Trm; võrgud rakendatse`ärä, `pantse`pullod`piäle ja kivid`külge Kod; nooda sälitsit`sissi aat, siij om rakendamine, sääl tulep`pääle`keita Trv; abar rakendedi`loidu, et jäi nigu kotti Ran || rege laiendama Kokaregi rakendati`väätidega ää Rei

3. a. rügama, rassima, rahmeldama *ma rakendasi`kangesti tööd tiha Jäm; mis sa muidu nii palju rakendad, pole taarist nii palju rakenda Khk; kes töö inimene, see rakendab tööd teha VII; Elu päevad seda va tööd rakendand, ju ta nüüd rahu soab Põi; üks olli tein tüdrikuga kahessa last, see ometi`andis rakendada Muh; Sääl ta rakendab unigust`õhtuni Rei;`Terve päävä rakõndõt, nüüd katsu, et`sängü suad Khn; kui sul`loomasi on, siis sa pead ju nendega rakendama, aga kui sul rakendamist on, siis on ikke`soamist (tulu) koa Juu; alate rakenda ühess`tõisi, ei õle üij ei päävä magu Kod* b. rabelema, rahutu olema nii kõvaste rakendas, et`tõmmas jalad`lahti (lehmast); rakendab`ühte`jooni`peale obu, kui sa ta adra ede paned VII; Mis sa rakendad, seisa vagusi Rei; loom ju rakendab seal [lõa]`otsas, ta ju`kaiki`varsti LNg; üks pagana rakendamine teil (lastest) Kod

4. a. lõõma, peksma *nad (kanad) olid sii tua taga, ma rakendasi (ajasin) nad ära VII; Nüüd aketi jahu labjaga vee sega ajama, rakendati`kangeste segamini; Võta malakas käde ja rakenda lehmad värava tagant ää Põi; suured kased`toodi ja nendega akati [kärbseid] rakendama; vihm rakendas vilja maha Muh; Küll see loom on ermus oma [sabaga] rakendamisega Käi; Sa rakendast`õösse teki pääl, jo sool palavik oli; Mis sa senne`toikaga sedasi rakendad Rei* b. peksa andma, nahutama *Kuule, poiss, sa ära pirise sii sedati, teed mu südame veel täis ning saad rakendamist ka Kaa; küll ma sind rakenda ühe korra Muh; Rakendas poisi kere läbi Emm; Ta rakendas teda nenda, et teina oli ta kääs üsna poolsurnd juba Rei*

rakendis^v *rakendis g-e Jäm Kaa VII Põi Muh*

1. kiirelt tegutseja, rahmeldis *rakendis* [teeb] *igal pool suure kärinaga ja suure teravusega* VII; *rakendis oo, kärke `tööline* Muh

2. kärke, nobe *rakendis tööd tegema* Jäm; *Selle rakendise obusega sai küünd `varsti `valmis* Kaa

Vrd rakeldis

rakendis² *rakendis* g -e reepõhi – Kär **Vrd** rakendus

rakendus *rakendus* Ans Khk Mus VII Pöi Hi Tõs Tõs Ris JMd JIn VJg Kod, *rakkendus* Jõe Jõh, *ragendus* VNg, g -e; *rakõndus* g -õ Khn

1. ree osa **a.** vitstest laiendus (heinaveo)reel, reeraam *Kõikse vanamad reed, mis ma sii nägi, olid kõik rakendustega ja `puhta puust, mitte üks raua kild polnud seal sihes* Pöi; *Kui kokarege rakendata, siis tooda seljatäis noori kaski ja nendest keerda rakendus valmis; Kokareel on puutallad ja laiad rakendused peel* Emm; *Oks leigeda keskeld `luhki, vääneda ää ja `panta kokaree rakenduseks; Kokaree rakendus peab `ästi tugev olema, muidu võib ta koka `ümberlökkamisega `katki `minna* Rei; *kokareel on rakendus, kase `vitstest* Phl **b.** äärepuu ree *rakendus on ree ääre peel, pitk puu, uladab eest taha* Khk **c.** reepõhi – Mus **Vrd** rakendis²

2. **a.** etterakendamine *`raske `koorma vedamisel piab tegema kõva rakenduse* JMd; *täna on vilets rakendus* VJg **b.** rakmed müön obuse *`kaige rie ja ragendusega* VNg; *Obune `tõmmas ja luak tegi raks ja `terve rakkendus ragises, aga `vanker ei `liikunud* Jõh; *läksin rakendust ja obuse `riistu `õsima* JIn

3. kalavõrgu seadmine *iga `vergul on oma rakkendus* Jõe; *võrgu rakendus, mis rakendab paela võrgu `kül`gi* Ris; *rakendus, sõj `salgusega ühen lähäb; võrgulina rakendus* Kod

4. askeldus *üks rakendus sul alate* Kod

rakents *rakents* g -i viletsa karvaga (loom) *suve lääb sihantse rakentsise, õhuke karu* (karv) Hls

raki *raki rakats las tä `olla nii tige kui tä oo, mis se raki ikka teeb, tä jo nii tilloke* Mar

rakid¹ pl *rakid rapped suur rakkide unnik renni otsa peel; kus nee kala rakid `panna* Mus **Vrd** rakkõ

rakid² pl *rakid* VII Hää Saa niiekolgid *rakid, kus niied `sisse `pantakse; Niiepuud, kus rakid `kül`gi käisid* Hää **Vrd** raksid²

raki|kell 1. krapp *Rakikellu oli puust tehtud, nõnda et kõlakas ka oli puust* Khk

2. kuljus *Vanasti oli voorimeeste ooste rangidel rakikellad küljes* Kaa

rakits *rakits* Krj, g -a Hag

1. rakats *rakits* - - `väike väle koer Hag

2. hakkaja, tragi *Rakits mees, töötegija mees* Krj

rakitsema *rakitsema* Kaa Krj Emm toimetama, talitama *Pöösaste vahel oo seda rakitsemist palju, äi see lõpe; Nende emm äi keine änam väljatõös, muidu rakitsena kodu* Kaa; *`Kangesti rakitseb, nühib põrandaid ja `aknaid* Krj; *Naised rakitsest õhtu läbi; Ta tahab `kangesti `loomdega rakitseda* Emm

rakk¹ *rakk* Jõh IisR Nis JMd Sim Vas, g *raki* Käi Mar Han Hag Juu Jür JõeK Amb Trm Lai Plt KJn Ran/n -k'/, *raka* Saa Ksi M Ote San Rõu Lut, *rakõ* Plv Se

1. väike koer, rakats *Pisike kui rakk, a oma `klähvimisega `ehmatab `suure `kuera ära* IisR; *koerarakk tuli mo kallale* Mar; *Kas see tüdrik oo rakis akan või, igas pool sihverdab vanainimeste vahel* Han; *rakka ei saa ommuku söömata jätta, ta `lõugab siss ja ei läha jalust ära; kolm ilust koera `rakka söövad kui sia `põrsad kausi kallal* Saa; *ise just kui `väike rakk, aga kipub kallale* Hag; *koera rakk - - klähvib ja augub `ühtelugu* JõeK; *nenel üks `väike rakk*

rakk

on JMd; koera rakk tahi ammustata Trm; toa rakk, mõni oli kassist pisem veel Ksi; kuradi rakk, rakk pääl (peale) küll'en Krk; mine raka anna ala Hel; jušt nigu peni rak'k jälle Ran; joosõt mul takah nigu rakapini Rõu; olõt kui vana rakk alati takah Plv Vrd raki, raks⁴

2. vilets, kängu jäänud loom loom on armetust jäänd, nigu rakk teine; talled kui rakid Lai

rakk² rakk g raku S Kse Tõs puuämber looma jauks oli rakk, looma rakud; keik `viskasid solgi raku Jäm; rakuga viiasse siale `süia; `selge vee jäuks oli raand, rakk oli lopudise jäuks Khk; Kuuse `laudest `tehti ka keik vee riistad, pütid, rakud, `raandad Kaa; Jaanituleks oli vahest tõrvane rakk Krj; Ta pesi ega laupe keik rakud puhtaks Pha; tuli taga õues `moole rakkudega `vasta Jaa; sellel oo nii palju `muste rakka Muh; rakk, sang peel, vasigid joodeta Emm; `kalla koerale [söök] raku `sisse Kse; rakk, pannase `tõrva `sisse ja määritse `vankri rattu. kui tõrva rakk vanase läheb, siss pannase tuli `sisse ja jaanibä `aegas ridva `otsa Tõs

rakk³ rakk g raku eP(rako Mar Ris) Trv Puh, raku Hlj Lüg Jõh IisR, ragu Kuu; raku g ragu VNg Vai/-o g -o/

1. vill, kubel Kui `kiele `otsas on rakk, siis - - moni kirub tädä kovast Kuu; tuli vottab rakkud üles Hlj; nie vanad raudnogelaised - - nie `torgivad, sa lähäd kohe rakkusi täis üleni keik VNg; ajab rakkud üless, kui nõgelased `kõrvetavad Lüg; ragod ajavad käde, ku `lapjo on käes Vai; suured rakud pius VII; nõges kipidab rakud öles Käi; loom ammustab ähk tuleb ihu `pääle, siis on rakk Rei; põlend rakkodele tuuasse ikka lennast `salbi, selle paned rako `peale Mar; rakk läks `katki, akkas valutama nüid Mär; tä oli `suuri `paisi, rakka täis Tõs; põletad `veega, siis aeab raku üles Vän; pala tilk `kargas käe pääl ja rakk üleval Hää; soabas ja passel õerub, võtab raku ülese Juu; rakud aavad pihusse, kui sai `töötada sõnniku `tõstmisel ja rakk `leikusel Amb; oja varrest kõvasti `kiinni, muidu õerutab rakud `pihu VMr; rakk tuleb `õerumisest ja põletamisest Kad; rakud õlid pihus Trm; suurem õli sijn rakk kui sijn peiäl Kod; rakk tuleb sellest, kui inimene ei ole kedagi teind ja võtab angu või labida kätte Ksi; sul rakk keele otsas, olet `teisi taga `riakind Lai; mäda rakk, mäda on siis Sjn; mul om mitu raku peon Puh || `kärpsesiäned one suured nagu kobakud, `valged rakud piäl Kod

2. mull `kuoki - - `pandi `leiva `ahju suu ette `küpsema, vahest kohutas veel `niskest `korged rakkud `sinne, mei ikke mittu kord `torkisimma `katki neid VNg; siep lähäb juo rakkule - - mõla `küljest juo `vällä; vesi akkab rakkule vedämäie, akkab `kiemä `varsti Lüg; vesi akkab `kijmä, joba rakud piäl Kod

3. põis `silgu raku `üeldi `ennevanast, nüid `üella pois VNg; sia rakkust saab iad tubaka kotti; rakk - - lähäb `lõhki, siis lüüb `plaksu nagu `püssitong (kala ujupõiest) Lüg; Las obune kuseb, ära sega, `muidu jääb rakk `aigest IisR; sia raku `sisse pani isa teri, sidus kašsil sava `kül'ge, ah kuda sie siis `juoksis Sim; kala rakk on `keskelt `kinni, tõine on lühem õts, tõine pikem Trm; kui kuseäda ja ei saa kuđagid, siis `ööldasse, et rakk lääb `lõhki Lai

4. herilasepesa Ärä sa hõirilase raku põhüdä Kuu; `Lõhkusin kogematta erilase raku ära, oh sa `eldus, kus erilased `läksid tighedast IisR; õröläise rakko, neid on sääl rago sies mittu sada, `elläd sääl rago sies Vai; udjasin erilase raku udjakaga Kad; piriseb nagu erilase rakk VJg; erilaine tieb oma raku, kuhu ta saab; katuse külles on erilaise rakkusi IisK; eriläse rakk oo `aukline, õõnes, nagu sõrmega sõrgitud Kod

5. kärj; kärjekann mee rakud, poja rakud, mõni mett täis, mõni `poegi täis Jäm; mee täma `korjab rakkude `sisse, ise ta ka ika vahel raku sehes Krj; mesilese rakud on `keikidel mesilestel Emm; kärje sees on vehesed augud, need `hüitakse rakud Phl

rakk⁴ rakk g raku sipelgapesa `siplased rakkus elavad; kedagid pand `siplase raku põlema; Männi ning kuusemetses, kus pailu pindu, sääl on siplise rakkusid ka Khk

rakk^s *rakk* Emm, g *raki* Phl Khn/n -k'/ Hää, *ragi* Kuu raapurje kinnitus `Purje `hoidsid `masti `küljes *ragid* Kuu; *rakk*, *mis raapurju masti `külges peab* Phl; *Rak'k juõsõb `jästi ljõbõdast `mašti kaudu* Khn; *raea on raea rakkidega mašti kül'les* Hää

rakk^s *rakk* g *raku* raskus kootava kalavõrgu küljes, mis hoiab võrgusilmad sirged *rakk on all `teises kudumise `nurkas*, *muidu üks puulipakas `lõhki `aetud*, *lõhjad pannakse vahele* Pöi

rakk^v *rakk* g *raku* ohelik val'laste *raku ollive*, *nüid om val'laste oheliku* Pst

rakk^s *rak'k* g *raki* kolmejalgne pink *rak'k - - kolmõ jalagõ* San

rakk^s *rakk* g *raka* Ans Mih liigveeline maa; alaline veelomp *Pädama järv*, *seda pole änam*, *see on ära `kuivand*, *aga rakk on `praegu veel*; *igalt poolt `jooskas vesi `siia rakka kogu*, *sii on keige madalam koht*; *loomad läksid rakka*, *säält es saa ju `loomi kätte kuidad* Ans; *ennemalt mehed kõesid rakkas ojomas*; *rakk oo `seoke madal maa*, *kebadi ja sügisi seesab vesi peal*, *sii oo paadiga koa sõedetud* Mih

rakke *rakke* VNg Lüg Vai Khk VII Muh Kse Jür VJg Trm Kod *rakkesse panin juo `kellu `nelja ajal obose rakke* Lüg; *ühel `päiväl mies pani obone rakke ja `soitas `linna Vai*; *pane obu rakke* Khk; *rakendame obu rakke* Muh; *Unustas obuse `õösseks rakke* Jür; *pane obone rakke* Kod

rakked¹ pl *rakked*, gpl *rakkede* rakmed *Pidid olema ikke `sõidurakked ja tüürakked* IisR

rakked² → *rake¹*

rakkel *rakkel* Kaa Pöi vallatu, ulakas *Meite Juku oo ju seike igavene rakkel poiss*, *äi mina vana kõsu jõva ta ännatolkis olla* Kaa; *On see poiss ikka kurjavaimu rakkel oma tegudega* Pöi

rakk^s *rakkes* Kuu RId(rages VNg) Jäm Pöi Muh Jür Kad VJg Trm KJn, *rakken* Kod

1. ette rakendatud, rakmetes *kas obune on rakkes jo*; *`pandi üks `ärge rie ede*, *siis `üeldi: `ärge on rages* VNg; *minu `rañhidega õli obone rakkes* Lüg; *`Põllu `tüüde aeg*, *obused `kõikse aeg rakkes* IisR; *Obu on aiste vahel rakkes* Pöi; [Hobune] *oli `talve külmaga õõ läbi rakkes* Jür; *üsitasin uost rakkes `käima* Kad; *obone onegi rakken* Kod

2. töö, tegevusega seotud, tegevuses *sie one üht `puhku rages* VNg; *Pühabä tahab ikke terake `õlpu `saada*, *arid (ärpäevad) ole `ommikust `õhtani rakkes* IisR; *ta nii rakkes `tõõga `ühte lugu `peele*, *ühest tööst ära `teisse* Jäm; *isa oo iga päe rakkes* Muh || teenistuses, käsutada *`Ühte `puhku `naise rakkes*, *samugi ei tie `naise lubata*; *Sulane oled*, *siis piad ikke pereme rakkes olema* IisR

rakkesse *rakkesse* Kuu Vig Ris Kei JMd Koe Kad VJg Trm Plt rakendatuna ette, rakmetesse *huost rakkesse panema* Kuu; *mine pane obone rakkesse*, *`õetässe sulasele*, *siis peremes läheb* Vig; *pand noore obuse rakkesse* Kei; *paneme tuku rakkesse ja lähme sõidale* lastek Kad; *Pane obone rakkesse `vankri ette* Trm

rakkest *rakkest* Kuu Lüg IisR Vai Khk VII Ris Kei JMd Trm, *rakness* Kod rakendatud olekust, rakmetest vabaks *`tehti obosed rakkest `lahti ja `pandi `süõma* Lüg; *Obuse `võtsin rakkest `lahti*, *lasin `kopli* IisR; *mene tie obone rakkest `lahti* Vai; *ta akkas obust rakkest `võtma* Khk; *võta obone rakkest ära* Ris; *lõuna oli kell üks*, *siis `võeti obused rakkest ää* Kei; *võta obone rakness `lahti* Kod || toimetustest vabaks *Jäed vanast*, *saad rakkest `lahti*, *ei `enne saa* IisR

rakkima *rakkima*, (ma) *rakin* tailiha pekist eraldama *Ei tia*, *kis su rakitud liha `süia tahab* Tor

rakku¹ *rakku* Kuu VNg Khk VII Kse Vän Ris Juu Jür Amb JN Iis Plt Trv villi *oled kääd rakku `sõudand* Khk; *kää `suagind rakku* VII; *jalad `lähtvad rakku* Kse; *puu `raimene aab kääd rakku* Vän; *moka pealt lüõb rakku* Jür; *king `õerus mu jala rakku* Amb; *käe lätsiva rakku* Trv

rakku

rakku² *rakku* Sim Kod Ksi Lai *kängu sie põrsas on rakku jäänd* Sim; *kõrsiked* (talled) *tükiväd rakku* `jäämä Kod; *rakku jäänd* - - loom Lai

rakku³ *rakku* lööma lahtiseks minema *kühä akkass rakku* `lüüjä, *ku ta ragisess rinnun, akkass* `valla tuleme Krk

rakkul *rakkul* Jõh Vai *rakkus Pihud on rakkul* Jõh

rakkule *rakkule* VN_g Lüg *rakku pidasima* `oues särusi, `tantsisima kohe `varbad *rakkule* VN_g; *võttas rakkule, kui ta ei õle just jala järele* `tehtud sie `saabas Lüg

rakkuma → ratkuma

rakkus¹ *rakkus* Jäm Khk VII Muh Käi Phl Noa Mar Mär Kse Tõs Vän Hää Ris Juu Amb JJn Ann Tür Iis Ksi Plt, *rakkos* Kul villis *kääd on rakkus* Jäm; *käed vahel rakkus küll* Muh; `palju *käind oled, siis jälad rakkus* Käi; *käe peod oo koa rakkus, kui oled pal'lo tõstnd angoga* Mar; *jooseb nii, et jalad rakkos* Kul; `tõmma ja `rühma nii, *et su jalad oo rakkus* Mär; *põlen kohad oo rakkus* Tõs; *käed rakkus, ei või midagi tiha* Hää; *jala* [käisin kirikus], *jalad olivad rakkus* JJn; *tee tööd nõnna_t kääd rakkus* Ann; *niida nii et käed rakkus* Plt

rakkus² *kängus viletsa toidu pial old, rakkus* Lai

rakkõ pl *rakkõ*² Har Se *rapped kala rakkõ*², *mis* `vällä `võetass Har; *ko kallo puhastadass, siss jäävä_rakkõ_`perrä; rakkõ*², *sooligu*² ja `suuõ² Se **Vrd** *rakid*¹

rakkõma *rakkõma*, pr (ta) *rakõs* Rõu Vas Se Lut *lõhkema* (paisest) *niüid nakkasõ*² *villi*² *õks jo*² *rakkõma* Rõu; *paisõ*² *rakõs* `juuškma Vas; *pahuss om ar jo rakõnu* Se; *paasõ*² ar *rakõsi* Lut

rakkõn *rakkõn* g -i

1. möll, mässamine *Lõppõs oli* `ülgetegä kolõ *rakkõn*; *Vahel oli rakkõnid mere piäl küll, `torma sai ning* Khn

2. lõbutsemine, trall *Nuõrikumajas oli igänes rakkõnid* Khn

rakled pl `rakled Juu Kos HJn JMd *rakled* `rakled või *salispud*, `üitakse mõlemat `moodi Juu; *kaevu* `rakled ja *jung* HJn

rakma → ratkuma

rakmed¹ pl `rakmed Kuu Kei VMr *hobuseriistad Obuse* `aavad *paranevad ise* `kinni, `rakmi *pidäb ise parandama* Kuu; *Trengid pannakse* `roome takka läbi, *muud* `rakmeid *sial* (saadude vedamisel) *põld* Kei; *sädelgas ja luok ja kõik ühes on obose* `rakmed VMr **Vrd** *rakled*¹

rakmed² pl `rakmed Jõe Rid Var Ran *rakled salispuud, kaevu* `rakmed Rid; *noorembad* `ütleva *salve* `rakmed, *vanembad* `ütleva *iki salvepuud* Ran

rakmed³ pl `rakmed haod, raod *peeniksed* `rakmed *põletasse ära* Aud

rakmed⁴ pl `rakmed vittest laiendus *heinaveoreel kokareel on* `rakmed, *päris reel on talkapuud* Emm

rakmes *rakkes obu oli* `rakmes Khk

raknema `raknema *hargnema lõng akab* `raknema, `rakneb Kod

raks¹ *raks* g *raksu* SaLä Kaa Muh Käi Mär Kse Khn Hää Ris Juu JõeK JMd Koe Iis Kod MMg Lai Plt KJn Trv Krk Puh, `raksu Kuu Lüg IisR, *rakso* Mar Kul; n, g `raksu VN_g Vai

1. kord, puhk `mitmat `raksu *kävi siin* Kuu; *jumal ans üvä* `raksu `vihma VN_g; *tuob kahe* `raksuga *ärä* Lüg; *Las poiss läheb* `linna, *kui on* `raksu *ära käind, tia kas enamb kippubki* IisR; *kas seda* `raksu *petti ka* `anti Ans; *tõi ühe raksu* `vihma Khk; *Tuli* `keie *mitu* `raksu, *enne kui asja* `korda *sai* Kaa; *ma aevastasi mitu* `raksu *korraga* Muh; *õhe* `ainsa *raksu* *kõhadab* Käi; *lähän kolmat* `raksu *veel* Mär; *ma olen mitu* `raksu *Suome vahet käind paadiga* JõeK; *eela tuli raks* `vihma JMd; *nõnnagu raksu piält* (täpselt) Kod; *Ta piale seda raksu põle mitte kõrdagi*

meie ees suurustanud nende uhkete kroonuriietega MMg; käis `kohtus kolm `raksu, ühe raksuga ei jõua ära teha Lai; ta on siin mitu `raksu käind Plt; mitmendad `raksu sa joba käit siin Trv

2. mingi kogus, hulk ta käis raksu maad ära Jäm; ta magas ee raksu Khk; Sellest oo ette päris raks aega möödas, kui ma viimaks linnas keisi; Sönnä oo siit üsna kena raks maad Kaa; ma magasin nüüd kohe ea raksu `aega Mär; ea raks `aega oli meil Ris; mul on ea raks muud viel `minna Koe

3. hoop, löök, rops poiss löi puu ühe raksuga pooleks Khk; ta `andis `moole ühe raksu Muh; esimese raksuga (hooga) viis [tuul] juba suõdi käest ää Khn; küll sain iä raksu, kui maha kukkusin Juu; löi mind mõne ea raksu JMd; `mursin ühe raksuga `katki Iis; mea sagasi `einu, mea lei mõne raksu `sinna `sissi Krk; ta lei `mulle mõne raksu Puh

raks² raks Kuu IisR Muh Rei Kse Mih Juu VJg Iis KJn Puh San, g raksu Jäm Kaa VII Pöi Jür JMd Koe Trm Trv Hls Krk; n, g `raksu Vai

1. raksuv heli, raksatus Nään `keulast `korgemb murd `laine, siis tugev raks `ahtris Kuu; käis üks `raksu ja puu menigi `katki Vai; Keis raks ning suur oks `murdus, tormi müriinas pole seda `raksu `kaugele kuulda olnd Kaa; puar `raksu käis ükstese `piale VII; Tuluke `joosis otse `alla ja irmus vali raks käis (pikselöögist) Pöi; õhel omingul kõind silla peal vali raks, mehed `joosnud `vaatama, sillal old ragu sees Mih; Murrad `roika pooleks, teeb raksu Jür; raks käis, tia, mis asi maha kukkus VJg; `pikse raks, `erkasin neie `raksude `peale ülesse Trm; kas kuulit `raksu Trv; liha lüü `raksu [praadides] Krk

2. hüüds, adv Raks-raks `murdas suur kivi kaks `kresla `varba IisR; See põld on paljas kiviränts, adr `kargab õhe [kivi] tagant teise taha raks ja raks Pöi; ta murdis `sõrmi raks ja raks Muh; teevas läks katti raks Rei; puu ikki lähäb katti raks Juu; süüjt `ernit ku raks ja raks Krk; raks lääb oss `katki Puh

Vrd riks¹, räks⁴

raks³ raks Juu, g raksi Krk/n -k's/ kalts, kulunud rõivas riie nii puruks `kistud kui üks vana raks Juu; miul om vana kõrdi rak's ümmer; vana paigat raksi; ku `viimin päe tulep, siss saat nende `rakseg läbi Krk

raks⁴ raks Hls/-k's/, g `raksi IisR rakats Küll on `kange `kuera raks, `augub alati, kui `keški tuleb; `Raksisi oli vähe, neist old külakohas kasu kedagi, muudku üks `kueraing aga IisR; `seante va rak's Hls **Vrd** rakk¹, räks³

raks⁵ raks Tõs Aud, rak's Hls Krk, g raksi

1. sisselõige, sälk raiub `puuse `amma või raksi Tõs; viis `pulka, raksid olid sehes, kolm `nurka alt väl'la lõegatud (taarinõu põhjapulkadest) Aud; katuse lapil (labidal) `viltu om raksi sehen, lüvväs õle tasatses `kinni; `rõõval ka lõigats rak's `sisse Hls; mea lõigasi kuivatse `lõksel raksi `sissi Krk **Vrd** räks¹

2. volt, kurd tubli paks laits, raksi käel sehen Hls; käe tal jußtku rantssaia, `rakse täis; näe, `meantse raksi tal `põske sehen; sellel oo kaal raksin, muðu ta nuur oben, `rainge alt lohun, rak's sehen Krk

raksahuss raksahuss raksatus tal sattõ laas käest maha ja ol' raksahuss ennedä Har

raksajus `raksajus raksatus käünd kova `raksajus ja siel lüünd [välk] `puusse kohe Kuu

raksak, raksakas raksa|k Kse Krk, g -ku Saa Iis Trv Hls Puh; raksak|as g -a Jäm/-g|as/ Kaa Kse Jür Koe Trm Plt KJn

1. raksatus, raks Äkisti keis `seike raksakas ning suur oks kukkus puu otsast ala, me `kuultsime tuba seda raksakad Kaa; puu `murdus suure raksakuga maha, seda raksakud

raksaki

`kuulsime isigi läbi seina Saa; Nii kui välk `sisse löi, kohe raksakas käis Jür; Kõhe `neske raksakas käinud, kui sa'rv pia küllest `lahti tulnud Trm; küll käis ele raksakas KJn; mia `kuuldsi üte raksakud Hls; sei `leiba, raksak olli, ammas läits päält katik Krk; mes raksakut ma nüüd kuuli Puh

2. adj **a.** nobe, kärmas *raksakas inime, iga töö `peale kärme Kse* **b.** käre, eriti külm *Küünlakuu oo see põhi taline aeg, kui ta ikka raksakas oo, siis pole nalja üht Kaa*

raksaki raksatades, raksuga *uks kukkus raksaki ühel `össel JJn*

raksama `raksama Jõh IisR SaLä Muh Kse, da-inf *raksata Jür*, nud-kesks *raksanu Trv* hooga lööma või murdma *`Äike `raksas `õuna `puusse Jõh; Kole kõvast müristab, sie võib `sisse ka `raksada; `Raksa ühe `korra `kerve `silмага IisR; sai käsikooguga `turski `pütud, üle paadi `parda - - pidi `raksama Ans; `raksa ravaga soone `kohta, siis veri pursatab üles Muh; `raksas kahti Kse; `Raksad teisele pähe või tema sinule Jür; ma raksassi obesale üte tulitse Trv*

raksatama *raksat|ama Jäm Khk VII Muh Emm Mär Kse Han Tor Hää Saa Ris Juu Jür JMd* Koe Iis Plt KJn Trv Puh, -eme Hls Krk(-em) San; `raksatama Kuu IisR; imperf (ta) *ragsati Rõu*

1. korra raksama; raksuga kukkuma või millegi vastu minema *Obune ajas tagasi ja `vanker `raksatas `vasta `seina IisR; kukkus raksatades VII; löi oma pea `vastu `unka ää, ühna raksatas Muh; reha va'rs raksatas, see lähäb vist `katki Mär; puu oks raksatab, kui kahti lähäb; jää võib ka jala all raksatada Saa; küll puu raksatas, kui ta kukkus Juu; midagi raksatas jala all Iis; kukkus maha, nii et kaela luu raksatas Plt; oss raksatanu katik Trv; läits katik ku raksati Hls; keedet liha panni pääl akkass ragisem, tüki raksatev Krk; midägi raksat jala all Puh*

2. kargatama, paugatama *`Irmus kärakas käis, ei tia, kas nüüd `raksatas välk `kuskile `uonesse `sisse vai IisR; Lõi `valku ning raksatas nii, et irm tuli `pele Jäm; kut `kange isu mürin on ja raksatab, siis tulekerad lasad maha, säääl tuleb siis tuli `lahti Emm; `pikne raksatan `kangest Kse; Valk raksatas sisse Han; välk raksatas, nüüd löi vist küll midagi ära Saa; `pikne lööb maja põlema - - küll aga raksatas val'luste Juu; Kui ikka välk kuhugi `sisse lüeb, siis kohe raksatab Jür; perse raksatas (peeretamisest) JMd; küll sijj `pikne raksatab KJn*

3. järsult midagi ütlema, kätatama *Muudkuu vihastab ja `raksatab, minagi `kuulsin teist ühe `korra `raksatamas IisR; Kui vana raksatas, olid kõik vait Han || kiunatama pini ragsati valu käehn Rõu*

raksatus *raksatu|s g -se IisR/`r-/ Põi Jür Trv/-u|ss/ raksatamine `Järsku käis `irmus `raksatus, löi kõik tuad `valgest IisR; `Ööse ma kuuli üks raksatus `kuskil oli, see polnd müristamine Põi; käis üits raksatuss Trv* **Vrd** raksahuss, raksajus

raksi: `raksi VII Kse korda, üles lööb `eese nõnda `raksi VII; *akab ennast `raksi `seadma Kse*

raksi: `raksi sadama ettepoole painduma *vana setuk, pää ehen mahan, kaal om `raksi sadanu, kindsu `muskle `kaove ärä Krk*

raksi: → raksid¹

raksid¹ pl *raksid Saa, raksi Krk jämedad takud; halvemad linakiud `raksidest kedrati `jämmed `lõnga, sellest `koeti takust kangast; `rakse tuleb pal'lu, kui linu suiutse - - nende `raksidega ei ole midagi teha, `muuku topi seina vahele Saa; raksi om nij, mis linadel ladva otsast maha tõmmats; raksi suiuti vanast kanepe `suimis arjage Krk*

raksid² pl *raksid* niiekolgid – Pär **Vrd** rakid²

raksima `raksima, (ta) *raksib Kaa Põi Hää KJn; (sa) raksid Pst*

1. kiiresti, krapsakalt midagi tegema *Keib sedati jalgu järge vädades, ise alles tükkis noor mees, aga äi viisi kenasti raksides astuda; [Ta] veib käia raksida, just kut noor poiss, ise varsti kaheksakümmend täis Kaa; Sa noor mees, sa raksid selle [maja] `pilkus `valmis Pöi*

2. kraapama, kraapima *Mis sa raksid neist tikkest niiske toosi pääl, ega sa tuld ei saa Pst*
raksis `raksis Khk Kaa VII Pöi Vig Kse Han Tõs krapsaka olekuga, tegutsemisvalmis *Venib kut va köidika jupp, et ta ka püsut raksis oleks Kaa; sõhuke `raksis mees oli VII; Ole ikka raksis poiss, ära käi küür selgas kut vana mees Pöi; See mees on alati igal pool raksis abiks Vig; seisab na `raksis (sätitult) Kse; tä ikka va `raksis mees alles Tõs*

raksjas `raksj|as g -a praksuv *Kuused, oavad on `sõuksed va `raksjad puud, kui liidi all põlevad, siis `raksuvad kut ullud Pöi*

raks|luu sabaluu *ku raksluu kondseni om, siis om ää nüssülehm Krk*

raksnik `raksnik ragin *Midäs siel `ratkud, `ninda et suur `raksnik `kuulub kui `kaugale Kuu*

raksti `raksti IisR Khk VII Mär Mih Tor Jür Trv Hls Krk Puh raksuga, raksatades *`Raksti `läksivad ajalattid purust IisR; kukkus `katki `raksti Khk; üks `raksti käis korra VII; tuli `raksti kõige oksaga `alla Mär; [härjad] `kaapad `jalgega `mulda üless, `varssi lööbad sarbed `raksti kokko; tämal oli kuld ikke kottis - - pani kotiga laua `peale `raksti Mih; Piab üks abras asi olema, mis `murdes `raksti tieb Jür; tõmmasi kõrdi katik ku `raksti Krk; miul tuu peni onde tõmmass `undrigu `lahki nigu `raksti Puh Vrd rakstik*

rakstik `rakstik Khk Mus Kaa raksti `rakstik leks `katki Khk; `mailane, `rakstik muljub vere `lahti Mus; *Ma `murdasi kuiva puu `rakstik pooleks Kaa*

raksu `raksu Jür Nõo tülli *Läksid `jälle ükssteisega `raksu Jür; üitskõrd lätsime miniäga `raksu Nõo Vrd räksu*

raksu `raksu panema *Ote Urv korda, valmis seadma pane ennäst `raksu ja mine Ote; Panõ no sa_ka `hindä `raksu, sõs lähämi_ `trehvämmä Urv*

raksuma `raksuma, (ta) *raksub Jäm Khk Kaa VII Pöi Muh Emm Rei Mär Kse Han Var PJg Tor Hää hajusalt KPõ, Iis Lai KJn Plt, `raksub Kuu Jõh IisR, `raksu VNg; `raksoma LNg, (ta) raksob Mar; `raksma Tõs Khn, (ta) raksub Saa KJn Trv Puh; `raksme, (ta) raksu|b Hls, -p Krk*

1. a. katkuliselt, järsult ragisema *Vigastime (vikati) nappul läks `raksujess `katki Kuu; `aavapuu `raksu, kui pole VNg; `Üäsä õli üksvahe `ninda `kange meru, et maja `raksus Jõh; Tued juba `raksuvad, tuo üks tiis `juure IisR; sai sehanse paugu, et kondid üsna `raksusid; kui `üigene `amba all raksub, siis `aitab vili leigata Khk; Aid `raksus, ma `vaata, `veised juba põllal Pöi; nisu oo kui, üa raksub ühna Muh; tuli raksub `ahjus Rei; ää kooluta nii kõbaste, kuule, see raksub juba, see lääb jo `kaiki (nõule puuvitsa peale ajades) Mär; luud raksuvad Hää; `pähkel `raksus `amba all, kui kaíti läks Saa; kui rodi on kää sees, siis kui katsud, raksub Nis; `kange tuulega puud raksuvad Juu; lüö nii, et vikaí raksub, ein nagu raud JõeK; kasepuu põleb vagasest, tema ei raksu Ann; ni_j puu raksuve `kangest Hls; liiv raksub `amba all Puh b. (muudel juhtudel) *pasknäär võtab `raksuda `peale Var; sõled olid kurgu all ja rahad `raksund, kui `kiikund VMr**

2. mürtsuma, paukuma *kõue raksub Khk; püüss `raksus VII; Sõi poolkeend tanjupudru, nüid perse raksub noagu ull Pöi; mürstab mis raksob, ühnä ragin taga Mar; Vällas raksub ja pougub, lastele õõitse, et taevataat tapleb Han; küil'm lääb kõvas, väl'las akas juba `raksma; lase aga perse `raksu, ega tulejad ei saa keelata Saa; taevas raksub ja mürstab VJg; kui ta (pikne) pia kohal on, siis ta kargatab ja raksub Lai*

3. kärkima, tõrelema *Läheb raginal vihale, siis `raksub mis `irmus IisR; Metsavaht oli vihane ning akkas poistega `raksuma Kaa; sai kodund `raksumist VII; See_o üks kuri vanaeit, mis*

raksus

`kangest `tapleb ja raksub Pöi; see kannatab kõik ää, mis teine ta kohe raksub Muh; `Raksusid `vastamisi Jür; akkas minuga `raksuma JMd; vanamis `raksus mis kole KJn; kärgib ja raksub ku pikken Trv

Vrd räksuma

raksus `raksus Kuu Kaa Jür tülis *`Olled sen `härjä peräst `ninda kovas `raksus Kuu; Pered oo omavahel nii raksus, et üks äi kannata mette teise viluvarjugid Kaa; Kui `õega tülisse lähed, oled `õega `raksus Jür*

raksutama raksutama Kaa VII Pöi, `raksu- IisR raksumist tekitama *Ära `raksuta `selle põranda `lauvaga, segad minu tüöd IisR; Kes seal `paargu juures raksutab Kaa; [pikne] raksutas `raatide sihes VII*

raku|lill pl rakulilled tulikas – Kad

rakuline rakuli|ne Jäm Iis, rakule|ne Hää, g -se

1. villiline, rakkus nägu rakulene, `vil|lisi täis Hää

2. mulliline vesi on rakuline, ku `kiema akkab Iis

rakuline rakuli|ne VII, rakole|ne Ris, g -se ämbriline, ühte rakutäit mahutav puari rakulise *`toori [kallati vett] VII; rakolene keha Ris*

rakune raku|ne g -se Khk Ris/rako-/ Iis Kod Plt villiline, rakkus rakused kääd, on pal'ju tööd teind Khk; kääd on rakused Iis; selle rakuse `kägä ei sua kedägi tehä Kod

rakune raku|ne g -se ämbrine, ühte rakutäit mahutav viie rakune siakiha VII

raku|rohi põisrohi Rakkurohust `otsiti abi `naiste `aigusse `vasta Jõh; Rakkurohust `kutsutasse `sellepärast, et neil on õis nigu rakku sies; `Lapsed `mõistavad puu `lehtede ja rakku `rohtudega `plaksu teha; Mõned panivad rakku `rohtu `kirpude `vasta tuppa `mitmele `puole IisR

rakus rakus Aud PJg, g -e Vig rakats Kuradi koerarakus, akkas mulle kandu kinni Vig; näe, `mände `piske rakus Aud

rakuski rakuski rakats va koera rakuski Tor

rakus|puu kandepuu harkadra vedamiseks rakuspuid `ol'li kaits tükki, tõne käis tõse `raie `kül'ge; nuu rakuspuu `ol'liva katearalise, paraja jämedä Kam

Rakvere: Ega sa oma `rakvere `kääga (vasaku käega) minu parema kää `vasta küll tüöd ei tie Kuu; Käis nii `kähku kut `rakvere `kohtus Emm; `enni olid `neoksed suured kõberad piibod, need `üiti `rakvere piibod Mar; [Ta] oli nagu `rakvere kohus, ikka kärts ja põmm, vihastas ja käratses kohe Han; sa õled kui `rakvere (kärmas) Pal; `rakvere `vanker oli arilik plaanu `vanker, aga kahel pool olid nigu vedru `vankril tiivad, pori ei `pripsind servast üless Lai; Täi om äkiline nigu `rakvere kohuss Urv; Rakvere raibe tõlkjas Tänaoon on sidä va `rakvere `raibet kogu peld täüs, sen `täüdüb `juurdega `välja `kiskuda Kuu; nied `rakvere `raiped `kasvavad sügavad, ma õlen neid rebind, aga ei `saagi `vällä Lüg; Põld puha `kollane, `rakvere `raipeid täis Jõh; venekapsas ehk `rakvere raibe Pee; tua ots oli `rakvere `raipid täis, ma `nuaga `leikasin Kad; aneukk, see on `rakvere raibe Sim; `rakvere raibe - - ku tuul viib `siemned laiali, siis neid saab pal'ju IisK; `rakvere raibe või kollane lill kutsuvad Pal; meie väl'lad on nii `riskes, `rakvere `raipid täis Ksi

ralin ralin g -a VII Pöi helin, kõlin tulid suure ralinaga küla `poole VII; Sõitvad nagut muistised mõisnikud oort pitsobustega, mis paljas kella ralin taga Pöi

ralisema ralisema helisema, kõlisema `ooste kellad ralisetid; kell raliset korra VII

rall rall g ralli tursaõng `Turski `püüti - - mõni mees `üüdis veel `rallideks, tursa rallid Pöi

rall → trall

rallam `rallam lärmaja see üks jooma poiss, `rallam on Khk

rallama → trallama

***rallendama** (ta) *rallendab* trallitama *joond* [inimene] *rallendab* `ringi Mus

rallima → trallima

rallis lakkis `Juused oo `ral'lis, ku neil lokid sees oo - - päris `süündides ikki kohe `siuksed Tor

rama rama kartulipuder `Saamme `ehtliseks tehä rama Kuu

ramat → raamat

ramatsõma *ramatsõma* räuskama, lärmama *tuu nakasõ ramatsõma, et `vihma satass ja `vankrid olõ õi_kohegi_panda?* Plv **Vrd** rāmatsema

ramauss *ramau|ss* g -sõ (mingist mürast) *siss `ol'gi tuu ramauss ja nii ol' luku `väl'lä tõmmanu* Urv

ramb *ramb* Phl Krk, g *ramma* Kuu/`r-/ Muh Emm JõeK ViK Iis Trm Trv; `ramba g `ramma VNg; *ramm* Hlj, g *ramma* VII Mär hajusalt Pä, Jür JMd Koe Trm Kod Ksi Lai Plt KJn SJn Hls Hel T V, *rammi* Kse

1. rammetu, jõuetu, nõrk *jalad on rammad* VII; *see oo ramma kehaga, nii ramb et Muh; ma ole nii ramb* Phl; *täna tuleb `vihma, mu koõdid nii rammad* Jür; *minu keha on `kangesti ramb, kui sie sadu tuleb* Kad; *ramm kihä om `täämbä?*, *iho om ramm;* *vihma tulõ, ramm* (roidumus) *tüküss pääle* Se

2. tiine; hrv *rase ramm mära* Hlj; *va ramm obusega `võigi selle libedaga `väl'la `minna, nüridad rauad all koa veel* Mär; *õstsi ühe rammi `veise* Kse; *lehm oli ramm, akkas vasikast `tooma* Tõs; *naene oo juba `jälle ramm, rammass jäend* PJg; *ramme obusid ei tohi mete ajada ruttu* Tor; *mu mära jäi rammaks, ku ta täku juures `ol'li* Saa; *kiriku juures oli mitu `ramma mära* JMd; *ramma obusega ei tohi `sõita* VJg; *ei taha oma `rambu sigu `anda* Sim; *Mära on ramm, ära üleliia suurt koormat piale pane* Trm; *vana ramm lehm, ku ärä `poegneb, siis akab isegi `käima* Kod; *lehm on pul'li juures ära käind - - on rammass `aetud* Ksi; *lehm `oõsis `sel'tsi, jäi rammast* Lai; *Sij va ramb obene* Trv; *Ei tää, mis uhkust sij - - taga aab, et ramma märäg müüüdä külä ümmer kihuteb* Hls; *meil om kik'k lehmä ramma, `üitski ei ole aher* Hel; *ei tohe `ramma lehmäle lüvvä* Puh; *mitu oonast `aava lammast taka, aga üte `oinaga saab iks rammass; ramma naase nakana rõõgõtsema, mõnel tulna imu varastada, mõnel tulna mõne söõgi pääle imu* Nõo; *üts tüdruk `ol'li, me `tiädsime, et ta_m ramm* TMr; *tuu uss `saie ramm olema, ta `ol'le `väega jämme kihäst ja suur nigu rehepaõs* Võn; *kui ta ramm ol'l, siss sei `äste* Kam; *ramma obesega ei või tüüüd tetä* Ote; *Ramm emmiss `paõti iks erälde `sulgu, muidu tõse `isia `tsongiva kõttu* Rõn; *lehm om rammass jäänü?*, *meil om mitu `ramma `lehmä* Kan; *mul vana ramm märä, ma_j saa `tiägä kohegi minnä; ta_m jo? rammast jäänü?*, *ramm immiss* Plv

Vrd ramp²

ramb², **ramba** *ramb* g `ramma Lüg Jõh; n, g `ramba VNg Vai lombakas; *vigane va `ramba obusega viel käib, `kaumat `aega `lonkab; mida neid `rambu one `karja `saata* VNg; *pere`naisele käis sie õhk `vasta `jalga, õli nõdala `päiväd ramb; obone ei pane enam `jalga maha, obone on ramb, ei sa kuhugi `menna* Lüg; *käib `ühte `jalga pitte, `jalga on `ramba; `polvi on `aige, mie olengi `ramba* Vai

rambajus *rambaju|s, `rambau|s* g -kse rammestus *rambajus tuli `pääle; une `rambaus* Kuu

rambakas *rambak|as* Khk Muh, g -a Hää

1. vana tööriist, tarbetu asi *Seukse rambakaga `tehta änam midagi; Rambaki kõik kohad täis, saa mitte jalaga `astudagi* Hää

2. puunott *Rambakas, üks vana puutiikk* Hää

3. kirumissõna *oh sa rambakas* Khk

rambane

rambane `ramba|ne Hlj, g -se HJn Iis tiine; hrv rase `rambane `naine Hlj; `rambane obune HJn; sie siga on `rambane Iis

rambas rambas JMd Trm Kod Ksi Lai Plt, rambass M, g `rampa

1. nott, ront vanad mäda `rampad on tõsed, ega neiega soa kedagi `sooja, kui küttagi Trm; mes kase rambas muan õli, võttin `pesso; mes sess paju `rampass lõhud Kod; mis sa selle vana `rampaga tegema akkad, üks vana vettind rambas Ksi; `raske ku va rambass Pst; rambass, ku üüis puu ümmer `murdunu; va puu `rampit olli täüs Krk; karu pesä om puu rambaste kõrval Hel

2. jääpank ajanud ühe `rampa `seie Kod

3. paks inimene rambas, üleliia paks inimene Kod

***rambask** pl rambaskid raske, kõva ese va kinga rambaskid `lõhksid öhe `õhtaga mu jalad peris kaäti, änam ma neid `jalga ei pane Vil

rambast, rambasti rambast Khn; rambasti Pha Mar Vig halvasti Siij läks küll rambasti Pha; Küll see asi läks sul aga rambasti Mar; Põld nagu sigadõ tõngõrma, nda rambast `küntüd; Üsü rambast rätiku pähä sjõdun Khn

rambatuss rambatuss rammestus nüid om rambatuss päält är lännu Krk

rambaus → rambajus

rambe^e rambe g `rampe KJn Trv Hel Ran Puh Kam Ote San; rambõ Võn San, rambõ^o V(n rambõh Plv), g `rampõ; rambes g `rampe JMd Lai

1. a. vettinud puunott; ront, känd `rampeid `metsas küll, võta nii pail'u kui tahad; rambes ei taha põleda JMd; rambe, `siuke noit, mis viij sijs seisnd KJn; rambe, üits puu om maa sehen ollu ja om ärä mädänu Trv; küll olli `nuuṭa rasse vedada, rambe olli sehen; kõik aenamaa om `rampid täis Ran; puu om kõgõ `rampõga (koos juurtega) maha `murdunu Võn; uss läits üte suure `rampe `alla, es tule enämp `väl'lä Kam; mõni lüü `rampele kala pähä Ote; `vautusõlõ pandass kivve ja `rampid pääle Kan; Kaäni mõtsahn kõik' nuu_rassõ_ `rampõ tük'ü_kokko Rõu; mõtõlnu^o, et rambõ^o nakanu^o liigutamma, olnu^o huuss Plv; `järvi siij om pal'lo `rampit Vas; vanaesä tossu^o `ahjo rambõtõga Räp; kisi üte `rampõ perve alt `väl'lä Se b. (võrdlustes) iho om rassõ^o ku rambõ^o inne Kan; Ku päiv `otsa är olet kombõrdanu^o, sõss olt väsinü nigu vana rambõ^o Urv; ihotükk nigu vana rambõ Plv

2. soine koht ain ja vahepääl jälle rambe, porine kotuss Ran

3. reo, raibe; (ka kirumissõnana) `rampõ ais; peni `rampõ^o Krl; vana rambõ^o Lut

rambe^e → ramme^e

rambedus `rambedu|s g -kse rammestus `rambeduksed tulovad `pääle Vai Vrd rammetus

rambe|kinnas pl `rambe `kindad randmekinnas – VJg

rambes → rambe^e, ramme^e

rambima `rambima R Khk JõeK VMr Kad VJg Iis Trm; `rammima Lüg, tud-kesks rammitud KJn; `ramma Plv/-m-m-, (ta) rammib Kod; (ta) `rambeb KuuK

1. rammestama, rammestuma kui `kondid on `aiged ja `rambined, siis tuleb `kurja `ilma Lüg; minuda `rambib `piale `süömist; tänä on `vihmane `ilma, `panno `rambima Vai; ratastel istud, siis jalad `rambivad ää Khk; inimene `rambib tüöst ää VMr; laps oli nõnna `rambind, jäi kohe magama Kad; ihoda nõnna rammib, kas tuleb vihimä vae; kui magada suab, siis lähäb `rammine üle; uni `vaevas ja ramm minuda Kod; mu käed on nii rammitud KJn; tüü `ramme mino är^o Plv

2. raugema, vaibuma Ei sie `hambavalu tahu `kuidagi `rambida Kuu; Nüüd on ju `terve nõdal marunud, eks ta akka `rambima ka IisR; tuul jääb `vaiksemaks, siis laene `rambib kohe ennast JõeK; obune kaub kua vähäuaval, `rambeb `väl'ja (hobune asendub masinatega) KuuK; ahi akkab juba `rambima VJg; juo nüüd sõda `rambib Iis; tuli akkab `rambima, eli õtsas Trm